

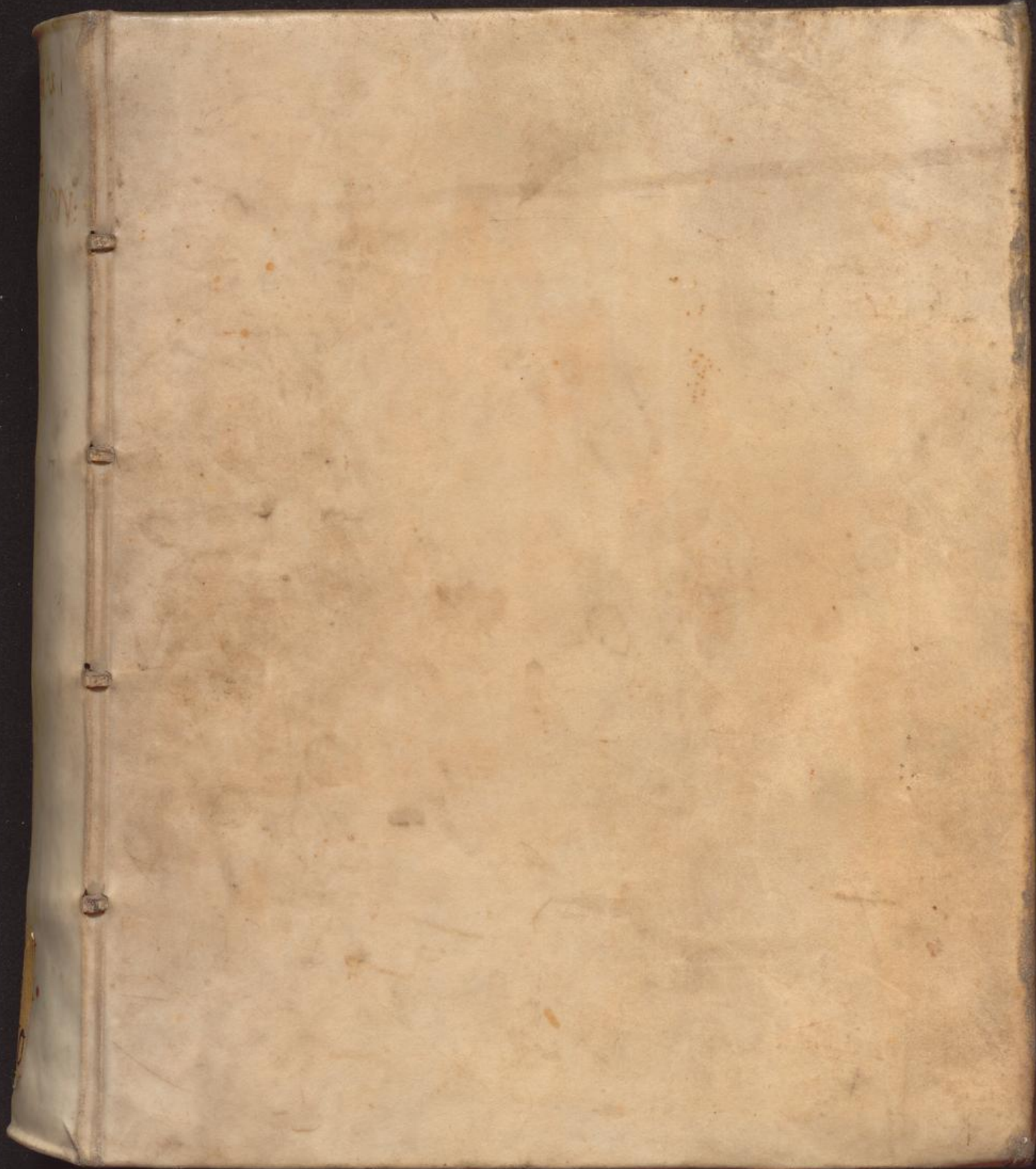
**Totivs Ivris Canonici Compendivm, Siue, Brevis Svmma In
Qvinque Libros Decretalivm Sacri Concilii Tridentini
Decretis Accommodata**

In Qva Ivris Canonici Primæ Institutviones, seu Elementa ita traduntur, vt plurima breuiter ac decisiuè explicentur, & Canonum, Glossarum, ac Doctorum receptorum auctoritate communiuntur ...

Continens Librum Quartum & Quintum Decretalium

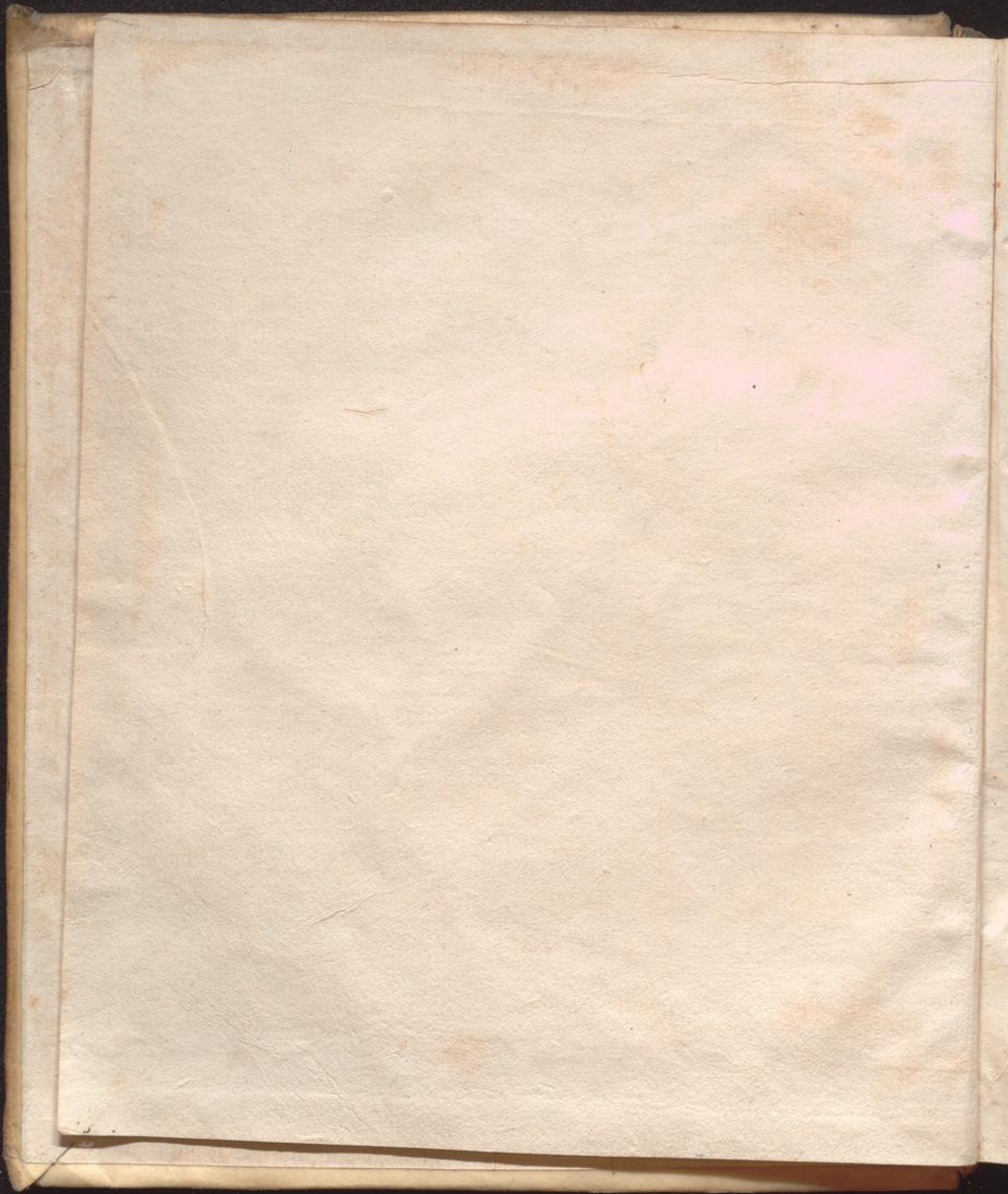
Axel, Johannes Honorius van
Coloniae Agrippinae, 1656

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61572](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61572)

Jh. 4750.

M. II
15

COMPENDII
TOTIUS JURIS
CANONICI,

SIVE,

BREVIS SUMMÆ
IN QVINQUE LIBROS DECRETALIVM
SACRI CONCILII TRIDENTINI
Decretis accommodatæ;

PARS SECUNDA,

Continens Librum Quartum & Quintum Decretalium:

Auctore

JOANNE HONORIO VAN AXEL DE SENY,
ULTRAJECTENSI, Ciue & Aduocato
Romano.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud Joannem Antonium Kinchium Juniozem
1656.
Cum Privilegio S. G. M.

COMPENDII
TOTTIUS JURIS
CANONICI

BREVIARII
IN QUINTO LIBRO DE RELATIVIS
SACRI CONCILII TRIDENTINI
Decretis commemoratis

PARS SECONDA

Auctore
JOHANNI HONORIO VAN AXEL DE SBNY
ULTRAJECTENSIS, CANTUARIENSIS
Romano

COLONIAE AGRIPINAE
Apud Joannem Antonium Kriegerum Jansenium
1656
Cura Petri J. C. O.

IOHAN. HONORII VAN. AXEL SVMMÆ
DECRETALIVM.
LIBER QUARTUS.

De Sponsalibus, & Matrimoniis.

Titulus I

SVMMARIA.

- 1 *Causa matrimonialis est mere spiritualis.*
- 2 *Sponsalia sunt futurarum nuptiarum reprobisio.*
- 3 *Contrahuntur quandoq; per verba de futuro.*
- 4 *Quandoque per verba experimentia consensus de presenti.*
- 5 *Sponsione utrimque facta.*
- 6 *Fidei ratione juramento interposito, datis archis sponsalitiis, annuli subarrhatione, nudo consensu.*
- 7 *Per procuratorem.*
- 8 *In iis contrahendis aetas definita non est, canones requirere videntur quod septimus annus sit completus.*
- 9 *Ex sponsalibus puris oritur impedimentum iustitie publice honestatis ad impediendum & dirimentum sequentia sponsalia matrimonia non autem ad precedentia dissolvendum.*
- 10 *Contrahitur inter sponsum & consanguineos sponsa, & e contra inter consanguineos sponsi & sponsam.*
- 11 *Quod Synodus Tridentina, ubi sponsalia quacunq; ratione valida non erant, prorsus sustulit ubi valida fuerint, dectevit primum gradum non excedere.*
- 12 *In publica honestate qua insurgit ex sponsalibus sive matrimonio de presenti, licet non consummato, vetera jura remanent incorrupta in omnibus casibus & gradibus.*
- 13 *Si alter ex sponsis non vult perficere matrimonium potest ad petitionem alterius compelli per judicem compulsione moderata.*
- 14 *Non inducunt bigamiam.*
- 15 *Dissolvantur octo modis hic relatio.*
- 16 *Matrimonij substantialia sunt tria fides, proles, sacramentum.*
- 17 *Matrimonij impedimenta sunt duplicis generis, quaedam impediunt matrimonium contrahendum, sed non dirimunt contractum.*
- 18 *Incestus scienter commissus cum consanguinea sua vel affine.*
- 19 *Raptus sponsa alterius.*
- 20 *Homicidium propria uxoris etiam adultera.*
- 21 *Susceptus propria prolis ex baptismo, vel confirmatione.*
- 22 *Homicidium presbyteri.*
- 23 *Pani-*

- 23 Pœnitentia solemnis publica.
- 24 Connubium cum moniali, interdictum Ecclesia seu iudicis, tempus feriarum.
- 25 Vagatio.
- 26 Infirmitas non impedit matrimonium contrahendum.
- 27 Matrimonij impedimenta que impediunt contrahendum & dirimunt contractum in libro quarto decretalium per singulos titulos explicantur.
- 28 Leges que prohibent matrimonium inter certas personas, & alia similes inducentes impedimenta matrimonii sunt correctæ.
- 29 In matrimonio requiritur consensus cum plena libertate tempore promissionis de contrahendo & tempore contractus monasterij.
- 30 Si timeatur violentia inferri puella de cujus matrimonio inter duos contenditur puella sequestratur.
- 31 Matrimonia vinculo pœna obstringi inhonestum est, siue futura siue jam contracta.
- 32 Promissio ex causa mere lucrativa, qua confertur in matrimonij tempus inter sponsum & sponsam non valet.
- 33 Matrimonium contractum per metum an sit ipso iure nullum.
- 34 Matrimonium est triplex, verum, presumptum, & putativum. Verum contrahitur inter personas legitimas per verba de presententi.
- 35 Presumptum est quando inter personas legitimas intervenerunt sponsalia de futuro verbis & mente contrahentium, que transeunt in matrimonium per carnalem copulam.
- 36 Aliquando inter personas etate inhabiles verbis & mente contrahentium sunt sponsalia de presenti que transeunt in matrimonium per oscula, munera, amplexus si interveniant post tempus pubertatis.

37 Quandoque inter puberes intervenerunt verba apta ad contrahendum matrimonium habentia tractum in eventum conditionis, vel arbitrij alieni & succedit copula per quam receditur ab omni eo quod matrimonium suspendebat.

38 Hodie in parochiis in quibus Concilium Tridentinum est receptum & decretum c. 1. Sess. 24. de refor. matrim. publicatum non habent locum presumpta matrimonia.

39 Putativum matrimonium & quando contrahitur precedentibus proclamationibus in conspectu Ecclesie in gradu prohibito, data ignorantia impedimenti ab ipsis contrahentibus vel altero ipsorum tempore contractus & tempore conceptionis filiorum, vel obtenta dispensatione super impedimento forsan minus sufficiente & defectu potestatis dispensantis.

40 Filij nati ex putativo matrimonio censentur legitimi etiam quoad ordines.

AUSA matrimonialis spectat ad forum Ecclesiasticum, non solum cum tractatur de substantia vinculi, sed etiam cum agitur possessorio, c. ex conquisitione & ibi Pan. in 2. not. de testit. spoliat & secundum Canones non secundum leges terminatur, c. tuam de ord. cognit. Pan. post glo. in c. 1. sub num. 4. hoc tit. ac est mere spiritualis, ¶ d. c. tuam de ord. cognit. de qua secularis iudex nec incidenter nec alio modo potest cognoscere, quando incidit per modum dilcipationis & essentia matrimonii, per hoc in aliquo lædi potest, c. causam & 2. Quisil. sunt legit. glos. fin. in c. lator. eod. tit. Bart. in l. titia. num. 3. & seq. qui distinguit pulchrè & Bald. num. 3. & DD. ff. solut. matr. Covar. super 4. decret. par. 2. c. 8. §. 12. n. 3. & seq. Franc. Mari. quest. 16. 5. & ibi add. pulchrè & decif. 493. par. 2.

part. 2. ideò subijcit de sponsalibus sunt fu-
 2 turarum nuptiarum repromissio, † quæ se
 habent ad matrimonium, ut quoddam præ-
 ambulum, c. nostrates 30. quest. 5. l. 1. 2 & 3.
 ff. de sponsal. prohibito matrimonio, prohi-
 bentur sponsalia, l. oratio ff. de spons. sed con-
 trahenti sponsalia non infligitur eadem pœ-
 na, quæ contrahenti matrimonio, c. 1. &
 3 ibi glos. in ver. contrahere & Can. de consang. &
 affinit. contrahuntur quandoque per verba
 de futuro, † id est, per verba exprimentia
 consensus, non de præsentis, sed de futuro,
 & ista possunt propriè dici sponsalia, quan-
 4 doque per verba exprimentia consensus
 sponsalia respectu vinculi matrimonialis
 cuius respectu promittunt de præsentis, sed
 dicuntur sponsalia ante carnalem copulam
 & traductionem ad domum, c. si inter virum
 hoc tit. & ibi Can. c. accepisti, & ibi Pan. in 2. not.
 5 de spons. duor. sponsione utrinque facta, †
 nam altero tantum loquente non sunt
 sponsalia de præsentis aut de futuro, glos. in d.
 c. si inter virum in ver. dicente, c. tua. & ibi glos.
 3. & Can. hoc tit. Pan. in c. tuanos num. 10. de
 sponsal. specular. de sponsal. num. 3. & ibi Bald. in
 addit. in princ. l. sponsalia la. 2. ff. de sponsal. fi-
 6 dei † datione, c. 2. c. is cui fidem hoc tit. ju-
 ramento interposito, d. c. 2. d. c. is cui fidem hoc
 tit. datis arthis sponsalitiis, l. arthis C. de spons.
 l. 1. C. si Rector Provincia l. annuli subartha-
 tione, c. fin. de despons. impub. & ibi gloss. i. c. si
 quis uxorem & c. seq. 27. quest. 2. nudo con-
 sensu, l. sufficit l. in sponsalib. la. 1. & l. sponsalia
 la. 2. ff. de spons. expresso per signa exteriora,
 Pan. in c. tua in 1. not. hoc tit. gl. s. 1. in c. suffi-
 7 ciat. 27. quest. 1. latè Covar. in epist. lib. 4. decret.
 2. par. cap. 4. in princ. denique constat etiam
 absenti absentem desponsari posse, d. l. suf-
 ficir. 2. resp. c. l. seq. & l. fin. ff. de sponsal. sed si
 7 pœniteat, & procuratorem † datum revo-

caverit, antequam contraxerit, licet cum
 quo contraxit, absens, vel procurator datus
 non fuerint certiorati, non sunt sponsalia
 aut matrimonium, cum illius consensus de-
 ficiat, sine quo firmitatem habere non pos-
 sunt, glos. fin. in d. l. sufficit, & ibi DD. c. procura-
 tor de procurat. in 6. Felin. in c. ex parte & 3.
 num. 9. de rescript. contra Communem Iuris
 regulam, quod revocatio procuratoris da-
 ti specialiter ad contrahendum cum certa
 persona, debeat utrique intimari, l. 1. §. sed e-
 go quæro. ff. quod jussu l. si fidejussor. §. 1. ff.
 mand. d. c. ex parte & 30. & ibi Pan. & Felin. de
 rescript. In sponsalibus † de futuro contra- 8
 hendis, ætas contrahentium definita non
 est, ut in matrimoniis quapropter à primor-
 dio ætatis sponsalia effici possunt, si modo id
 fieri ab utraque persona intelligatur, id est
 si non sint minores quàm septem annorum,
 l. in sponsalibus la. 2. ff. de spons. & ibi gl. c. literas
 & ibi gloss. pen. & Can. de desponsal. impub. Imo
 canones ad sponsalia de futuro contrahen-
 da, tam in masculo quàm in fœmina requi-
 rere videntur quod septimus annus ad mi-
 nus sit completus, ita quod hæc ætas non
 possit præveniri c. accessit & ibi Pan. num. 3.
 per illum text. de despons. impub. Pan. in d. c. litte-
 ras num. 3. per illum text. eod. 30. quest. 2. in
 summa & c. unico. C. unico. multiplex est eo-
 rum effectus. Primò ex sponsalibus puris † 9
 oritur efficax impedimentum Iustitiæ pu-
 blicæ honestatis ad impediendum & diri-
 mendum sequentia sponsalia vel matrimo-
 nia, non autem ad præcedentia dissolven-
 dum, c. 1. hoc tit. in 6. ex sponsalibus condi-
 tionalibus ante conditionem extantem,
 sicuti consensus non habentibus & incer-
 tis, nulla publicæ honestatis Iustitia oritur,
 d. c. 1. §. fin. hoc tit. in 6. Contrahitur † au- 10
 tem inter sponsum & contanguineos spon-
 sæ & e contra inter consanguineos sponsi &

Sponsam, c. continebatur de spons. in pib. c. sponsam hoc tit. c. referes, text. & ibi Pan. num. 2. qui fil. sint legit. quod sancta synodus Tridentina † in sponsalibus de futuro, ubi ea quacun- que ratione valida non erunt, prorsus tollit, ubi valida fuerint, decrevit primum gradum non excedere, quoniam in ulterio- ribus gradibus jam non potest hujusmodi prohibitio absque dispendio observari c. ju- stitiæ de refor. matr. sess. 24. & correctæ sunt c. juvenis, cap. ad audientiam c. spon- sam hoc tit. cum similib. & c. 1. hoc tit. in 6. ac notata per Cov. in epit. li. 4. dec. 2. par. c. 6 §. 2 n. 1. 2. & 3. In publica honestate † quæ exurgit ex sponsalibus sive matrimonio cõtra- cto per verba de præsentī, licet non con- summato, vetera jura manent incorrecta in omnibus casibus & gradibus, Pius §. constit. 62. in bullario, nam major honestas exigit, ut non ducam eam in uxorem, quæ fuit sponsa de præsentī consanguinei mei, quàm quod abstineam ab ea quæ fuit sponsa consanguinei mei de futuro, c. non debet & ibi gloss. in ver. secundis nuptiis & Pan. num. 13. de con- sang. vel affin. l. semper ff. de rit. nupt. publica namque honestas oritur ex contractu spon- saliorum de futuro & de præsentī, affinitas ex copula, Pan. in c. tuæ fraternitatis de eo qui cog. conf. uxoris suæ & c. 1. hoc tit. in 6. & ibi glos. in not. & ver. idē facit & Can. Secūdo q̄
 13 si alter † ex sponsis non vult perficere ma- trimonium, potest ad petitionem alterius moneri compelli per Iudicem, compulsio- ne moderata non præcisa, maxime si spon- salia sint jurata, c. 2. hoc tit. c. ex litteris & 2. & ibi Pan. num. 3. & 6. & Can. eod. Card. Se- raph. decis. 1112. Gabr. com. 186. vol. 2. Greg. per decis. 376. & ibi annot. Tertio non inducunt
 14 bigamiam, † unde si quis sponsam alterius, non tamen illi nuptam nec ab eo cognitam uxorem duxerit, sacerdos fieri non prohi-

betur. c. Valentino 34. dist. c. debito de bigam. nō ord. Dissolvatur spōsalia † mutuo dilen- sive jurata, c. 2. hoc tit. Secundo per ingres- sū religionis, c. commissū hoc tit. Tertio quan- do alter etiā post sponsalia jurata contrahit cū alia persona per verba de præsentī, vel per verba de futuro carnali copula subsecuta, c. si inter §. fin. c. sicut hoc tit. Quarto quando al- ter se transfert ad remotā regionem, c. de illis hoc tit. Quinto lapsu termini, quando certus terminus temporis est appositus in sponsali. etiā juratis ad contrahendū matrimonium, ille per quē nō stetit, liber est, & alias contra- hit nuptias sine perjurio, de quo alteri im- ponitur pœnitētia, c. sicut hoc tit. Sexto quādo alter in leprā veletia in paralytim incidit, vel oculos, vel nasum amittit, aut quidquam ei turpius evenit, c. quemadmodum §. si de jure- jur. Septimo quando alter fornicatur, sol- vuntur sponsalia quoad innocentem, d. c. quemadmodum in princ. etiamsi sponsa fue- rit oppressa per violentiam, Pan. post 10. And. in d. c. quemadmodum §. illud num. 12. quia fornicatus non potest resilire si alter inno- cens velit secum contrahere, quia delictum suum non debet ei præstare absolutionem à suo contractu. Pan. in d. c. quemadmodum §. illud num. 4. Octavo quando supervenit consanguinitas, affinitas, vel aliquod aliud perpetuum impedimentum, c. ex litteris 2. & ibi gloss. fin. & Can. hoc tit. vel alter incidit in hæresim, c. non solum 28. q. 1. c. quanto de di- vort. gloss. fin. in d. c. de illis hoc tit. de præsentī ca- sibus recitat quatuor versus. Omīssa definitio- ne matrimonii tradita in Inst. Imperialib. tit. de pat. pot. in princ. ac prætermis- sis cæ- teris traditis ibi. tit. de nupt. substantialia † 16 matrimonii sunt tria, fides, proles, sacra- mentum. fin. de cond. appos. & ibi gloss. & Can. Impedimenta matrimonii † sunt dupli- 17 cis generis, quædam impediunt matrimo- nium

nium contrahendum, sed non dirimunt
 18 contractum, ut incestus ꝛ scienter com-
 missus cum consanguinea sua, vel affine, c. si
 quis sponsam 7. quæst. 7. c. si quis viduam c. qui
 dormierit c. concubisti & c. seq. 32. quæst. 7.
 Garf. de benef. parr. 8. cap. 3. num. 33. & 36. &
 seqq. & ita seruat stylus Curia, quatenus cum
 dispensat ut consanguinei, qui se incestu
 polluerunt contrahant inter se matrimo-
 nium, apponit clausulam ut superstes sine
 spe matrimonii maneat, Navarr. conf. 1. de eo
 19 qui cog. consang. uxoris. sua. raptus ꝛ sponsæ al-
 terius, c. statutum 27. quæst. secus si rapiat so-
 lutam, c. denique 36. quæst. 2. c. pen. & fin. de
 20 rapt. homicidium ꝛ propriæ uxoris, c. 1. de
 divor. c. inter hac & c. seq. 33. quæst. 2. etiam ad-
 ulteræ, c. interfectores & ibi gloss. 1. c. inter hoc
 & c. seq. 33. quæst. 2. Præterea amittit quod
 ex statuto sibi debetur, Bart. in l. si ab hosti-
 bus §. si vir, uxorem in fin. ff. solut. matr. & pro-
 hibetur à successione uxoris, Bald. in l. unic. n.
 3. C. unde vir & uxor, quia qui occidit, videtur
 sua culpa divertisse, nec licet marito occide-
 re uxorem etiam adulteram nisi certas
 personas & certis casibus notatis in l. marito
 & l. seq. ff. de adult. & authen. si quisei C.
 eodem, mariti enim calor & impetus facile
 scipientis est refrenandus, l. nec in ea §. ideo ff.
 21 de adult. susceptus ꝛ propriæ proles ex baptil-
 mo vel confirmatione, c. si vir de cognat. spi-
 22 ris, c. de eo quod 30. quæst. 1. homicidium ꝛ
 presbyteri, l. c. 2. de pœnit. & c. qui presbyte-
 23 rum 17. quæst. 4. pœnitentia ꝛ solemnibus pu-
 blica nisi ratione adolescentiæ ei conjugium
 permittatur, c. de his vero 33. quæst. 2. quia
 taliter pœnitens, voveri intelligitur, c. con-
 24 trarium & c. seq. de pœnit. distinct. 5. c. aliud n.
 quæst. 1. licet alii ei libere matrimonium
 permittant, connubium ꝛ cum moniali,
 c. si ergo 27. quæst. 1. interdictum ecclesiæ seu
 iudicis, c. 1. de matrim. cont. interdict. eccles.

tempus feriarum, c. Capellan. & ibi gloss. in
 ver. quocunque tempore & Can. de feriis gloss. fin.
 in c. 2. de pœnit. & remiss. de presatis impedi-
 mentis recitat quatuor versus & ibi Can. ea e-
 numerant. his adde vagationem, ꝛ nam 25
 Concilium Tridentinum monet omnes ne
 vagabundos ad matrimonium facile reci-
 piant, præcipit parochis ne illorum matri-
 moniis interfint, nisi prius diligentem in-
 quisitionem fecerint, & re ad ordinarium
 delata, ab eo licentiam id faciendi obtinue-
 rint, c. 7. sess. 24. de resor. matr. Istis autem
 quibus propria connubia prohibentur, in-
 terdicuntur etiam nuptialibus conviviiis in-
 teresse, c. lect. vers. fin. & c. seq. 34. dist. Infir-
 mitas ꝛ non impedit matrimonium con-
 26 trahendum, imo in articulo mortis potest
 quis contrahere matrimonium, adeo quod
 filii ante a geniti legitimantur, c. tantavis qui
 fil. sint legit. Pan. in c. quoniam num. 4. de conjug.
 leprof. Quædam impediunt ꝛ contrahen-
 27 dum matrimonium, & dirimunt con-
 tractum, de quibus in hoc libro singulos ha-
 bet titulos & comprehenduntur infrascriptis
 versib. error personæ, non fortunæ vel qua-
 litatis, c. 1. 29. quæst. 1. conditio tit. de cond.
 appos. & de conjug. serui. votum, tit. qui cler. vel
 voverit cognatio, tit. de cognat. spirit. cum trib.
 tit. seq. crimen, tit. de eo qui dux. in matr. quam
 poll. cultus disparitas, 28. qu. 1. per tot. c. quan-
 to de divor. vis, c. de muliere c. cum locū c. conf.
 hoc tit. ordo, tit. qui cler. vel voverit. ligamen,
 id est, vinculum prioris matim, quod ligatus
 fit uni alteri cōjugi, §. affinitatis vers. quod ito
 Instit. de nupt. c. quomodo virgin. 31. quæst. 1. i-
 nupt. 32. qu. 1. honestas, c. ad audientiam c.
 sponsa hoc tit. dixi in princ. huius tit. sensus, c. di-
 lectus hoc tit. l. oratione in fine ff. de rit. nupt. l. su-
 28 ror ff. de sponsal. c. hi qui & c. seq. 32. q. 7. & affinis,
 tit. de consang. & affin. si forte eorū nequibus,
 tit. de frigid. males. & imp. coeundi. Hæc fo-
 cian. la

cianda verant, connubia juncta retractant.

28 Leges quæ prohibent matrimonium inter certas personas, ut inter tutorem & pupilam tuam, *C. de interd. matr. inter pupill. & tut. inter Rectorem Provinciae & subditam, C. si Rector Provinciae* inter quacunque potestate præditum suppositum suæ jurisdictioni, *C. si quacunque potest præd.* inter filium senatoris & libertinam, *l. si quis officij l. oratione ff. de ru. nupt.* & aliæ similes inducentes impedimenta matrimonii, sunt correctæ per jus Canonicum non assistentes juri civili, *Anchar. in c. fin. num. 11. de secund. nupt. & ibi Io. Anl. num. 6. Panorm. in c. eccles. s. Maria num. 19. & seqq. de const.* In matrimonio requiritur consensus cum plena libertate & securitate, *c. cum locum c. requisivit hoc tit. & utrobique Can. 31. quest. 2. in summa & c. 1. & c. de nuptiis l. Titia. ff. de verb. oblig.* non solum tempore promissionis de contrahendo, sed etiam tempore contractus matrimonii, *Pan. in c. Gemma num. 4. hoc tit.* Concilium Tridentinum præcipit omnibus & singulis Dominis temporalibus & magistratibus cujuscunque gradus, dignitatis, & conditionis existant sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrunt, ne quovis modo directè vel indirectè subditos suos, vel quoscunque alios cogant, quo minus libere matrimonia contrahant, *c. 9. sess. 24. de refor. matr.* quia maxime nefarium est matrimonii libertatem violare, & ab eis injurias nasci à quibus jura expectantur, æquiparanturque raptoribus, *c. nullus 36. quest. 2. si timetur inferri violentia puellæ, de cujus matrimonio inter duos contenditur, nisi alter ex duobus maritis litigantibus sit in possessione, Anchar. in c. cum locum in fi. hoc tit. Bal. in c. pen. numer. 8. de prob. Achil. decis. 1. hoc rit. Franc. Marc. q. 165. num. 2. puella sequestratur & Iudex debet sibi providere locum tutum &*

honestum, donec causa terminetur *d. c. cum locum & ibi gloss. in ver. nihil timere h. t. c. accedens de procur. & utrobique Can.* etiam si timeatur de violentia parentum, *c. Pan. in d. c. cum loc. num. 5. c. pen. de prob. l. si in vita c. de nupt. c. non est h. t. eadem ratione inhonestum est vinculo præcæ matrimonia obstringi, 31*

sive futura, sive jam contracta, *c. Gem. h. t. l. Titiaque ff. de ver. obl. l. si. C. de spons. & ibi Bald. num. 12.* sive pœna promittatur præ ab ipsis 32

contrahentibus, sive eorum parentibus, *Bald. in l. haeres meus §. si. ff. de cond. & demonstr. per illum text. Pan. in d. c. Gemma num. 9. & ibi Can. Bal. in addit. ad spec. de spons. in fin.* Similiter promissio ex causa merè lucrative quæ confertur in matrimonii tempore inter sponsum & sponsam non valet, nam ab altero conjugum non potest alter invitari ad matrimonium spe lucri, quia esset præsumptio quod fieret causa libidinis, nõ raro probabilis causa hujusmodi stipulationis est, *l. si ita stipulatus 3. §. si tibi nupsero ff. de verb. oblig.* ideo si constaret quod non fieret causa libidinis, valet stipulatio, ut si promittens erat vilis, alia pars nobilis, vel ista stipulatio fiebat causa pacis, *Bart. in d. §. si tibi nupsero, aut si promittatur causa dotis vel donationis propter nuptias, gl. in d. §. si tibi nupsero. Greg. XV. dec. 563. & ibi annot. Pan. in c. de illu num. 3. de cond. appof. hinc inferitur quod matrimonium contractum per metum præ est 33*

ipso jure nullum, *Pan. in d. c. cum locum num. 46. & seqq. per c. significavit de eo qui dux in matr. quæ polluit & c. veniens & 2 h. t. c. de muliere & ibi gl. 1. c. cons. in fin. h. t. gl. unic. in Abbas vers. & 1. in caus. matr. de iis quæ vi metusve caus. fiunt. & cujuscunque sunt ætatis se possunt per illatam violentiam excusare, c. de illis & 2. de desp. imp. contractum per reverentiam parentum tenet, dummodo metus non intervenerit, l. si patre ff. de rit. nupt. l.*

nec fil. C. de nupt. Pan. in c. veniens & 1. num. 4. h. t. purgatur autem metus præcedens per copulam carnalem voluntariam, non coactam subsequenter, c. ad id quod d. c. veniens & 1. & ibi gl. in ver. cognosci permisit & Pan. num. 6. h. t. d. c. conf. & ibi gl. in ver. antecarn. cop. & ibi gl. margin. & Can. eod. vel si post violentiam consensus expressus, vel præsumptus accedat, c. de illis & 2. in fi. & ibi gl. & Can. de desp. imp. qua autem solennitate debeat contrahi matrimonium dicitur inf. tit. de cland. desp.

34 Matrimonium est triplex, ¶ verum, præsumptum, & putativum: verum contrahitur inter personas legitimas per verba de præfenti apta ad contrahendum matrimonium, c. si inter virum in princ. hoc tit. Præsumptum est, ¶ quando inter personas legitimas interveniunt sponsalia de futuro verbis & mente contrahentium, quæ vires decretalium non transeunt in matrimonium per oscula, munera, amplexus, nifum carnalis copulæ, c. fin. h. t. Io. And. in c. 1. num. 3. de matr. contrah. conc. interd. eccl. c. 1. §. idem quoque & ibi gl. add. post gl. in ver. modum alium de desp. imp. in 6. Franc. Marc. dec. 494. p. 2. sed benè per carnalem copulam, c. ad id quod c. is qui fidem hoc tit. Aliquando inter

36 personas ætate ¶ inhabiles verbis & mente contrahentium fiunt sponsalia de præfenti, quæ juris interpretatione sunt de futuro, ut contracta inter impuberes non proximos pubertati, vel puberem & impuberem, & transeunt in matrimonium, non ex nifu carnalis copulæ, c. attestations de desponsal. impub. aut ex solo adventu pubertatis, sed per oscula, munera, amplexus & similia, si interveniant post tempus pubertatis, d. c. attestations §. consultationi tua de despons. impub. c. 1. §. idem quoque eodem in 6. si verò impuberes aut impubes sint proximi pubertati, & ma-

Summa in Decretal.

liria suppleat ætatem, censetur matrimonium contractum, d. c. 1. §. 1. & ibi Franc. num. 1. Io. And. & Can. de despons. impub. in 6. Quandoque inter puberes ¶ interveniant verba 37 apta ad contrahendum matrimonium habentia tamen tractum in eventum conditionis, vel arbitrii alieni, & succedit copula carnalis in quo casu præsumitur recessum ab omni conditione & modo, & generaliter ab omni eo quod matrimonium differebat, vel suspendebat, neque contra huiusmodi præsumptionem admittitur probatio in contrarium, c. is qui fid. h. t. c. per tuas de cond. appof. in matr. Hodierno die in parochiis, ¶ 38 in quibus Concilium Trid. est receptum, & decretum c. 1. sess. 24. de ref. matr. est publicatum post lapsum triginta dierum à prima publicatione non habet locum c. is qui fid. h. t. adeo quod nullum sit in eis hodie matrimonium præsumptum per copulam carnalem subsequenter, Navar. in manual. c. 25. num. 144. & consil. 5. num. 2. hoc tit. Rot. divers. decis. 429. part. 1. ex eadem ratione non habet locum c. à nobis de desp. imp. c. 1. §. idem quoque eodem in 6. & alii similes canones, quia Concilium Tridentinum eos qui aliter quàm præfente parochio, vel alio sacerdote de ipsius parochi seu ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit. c. 1. §. qui aliter sess. 24. de reform. matrim. In cæteris Provinciis in quibus Concilium Tridentinum nondum est receptum aut decretum d. c. 1. sess. 24. in parochia non est publicatum, antiqua jura sunt servanda, Navar. conf. quinto num. 2. hoc tit. Rot. divers. d. decis. 429. part. 1. Etenim Concilium Tridentinū in d. c. 1. §. fin. sess. 24. præcipit ordinariis omnibus ut hoc de-

B cretum

cretum curent populo publicari & explicari in singulis suarum diocæsuum parochialibus ecclesiis, & decernit ut in unaquaque parochia robur suum post triginta dies habere incipiat à die primæ publicationis in eadem parochia factæ numerandos. Putati-
 39 vū † est quando matrimoniū contrahitur præcedentibus proclamationibus in conspectu ecclesiæ in gradu prohibito, data ignorantia impedimenti ab ipsis contrahentibus, vel altero ipsorum tempore contractus, *c. fin. §. si quis vero de clandest. despons. Dur. in c. referente qui fil. sint legit. Put. decis. 77. lib. 2. Greg. XV. decis. 461. & ibi annot. ac tempore conceptionis filiorū, Pan. inc. ex tenore num. 3. per illum textum & ibi Can. qui fil. sint legit. vel obtenta dispensatione super impedimento forsan minus sufficiente ex defectu potestatis dispensantis, Rot. divers. decis. 477. part. 1. c. si virgo & cc. seqq. 34. q. 2. vincita l. fin. Cod. de iis que à non Domino manumissi sunt l. generaliter in fin. ff. de noxal. art. Bald. in l. 1. num. 28. C. de furt. nam quoad effectum legitimationis proles sufficit colorata matrimonii possessio, Præposit. in c. ex tenore in §.
 40 5. not. qui fil. sint legit. & Can. & filii † ex conati censentur legitimi etiam quoad ordines, *c. cū inter c. pervenit c. per tuas & c. ex tenore & ibi Pan. n. 3. 8. & 9. qui fil. sint legit. secus ubi contrahentes scirent impedimentum, & matrimonium in conspectu ecclesiæ contrahere præsumunt, vel etiam ignoranter contraherent clandestinè in casu prohibito, aut contra interdictum ecclesiæ, d. c. referente & Pan. in d. c. ex tenore num. 5. qui fil. sint legit. & c. cum inibitio §. si quis de clandest. despons. juncto c. 1. sess. 24. de reform. matrim. ignorantia facti excusat, d. c. ex tenore & multo fortius ignorantia facti & juris, Pan. in d. c. referente num. 5. ac etiam ignorantia juris tantum, l. qui in Provincia §. 1. ff. de rit.**

nupt. facit. l. sed et si lege §. scire ff. de petit. hered. quia filii sunt fructus matrimonii, & sufficit in possessore abesse malam fidem ut eos suos faciat, gloss. fin. in l. 2. C. si quis ign. rem min. esse sine decreto comp. & ibi Bald. l. bona fidei ff. de acquir. rer. domin. Bart. in d. l. sed et si lege §. scire. Is autem qui allegat juris errorem tenetur eum probare, quia scientia præsumitur, l. leges C. de legib. Bar. in d. §. scire num. 3. Hinc inferitur quod ad probandam prolem illegitimam, non sufficit probare impedimentum, si fuit matrimonium contractum in facie ecclesiæ, d. c. pervenit qui fil. sint legit. si conjugatus vivente prima uxore contrahit cum secunda hoc ignorante, legitima est eorum proles, d. c. ex tenore, item proles legitima quam mulier per iudicium ecclesiæ separata à primo, concipit ex secundo cum quo vivente primo contraxit, c. Per sarum qui fil. sint legit. ac separato matrimonio in facie ecclesiæ contracto, filii geniti, vel concepti ante sententiam sunt legitimi, d. c. cum inter.

De desponsatione impuberum.

Titulus II.

SVMMARIA.

- 1 Pubes secundum canones est qui habitu corporis pubertatem ostendit & generare potest.
- 2 Puerperæ sunt quæ in annis puerilibus pariunt.
- 3 Matrimonium licite contrahunt ac sponsalia etate habiles impotentes ad generandum.
- 4 Matrimonium licite contrahunt habiles ad generandum, licet etate inhabiles.
- 5 Matrimonialiter conjungi canones inibent eos quorum uterque vel alter ad etatem legibus vel canonibus determinatam non per-

pervenerit, absque sedis Apostolica dispensatione.

6 Sponsalia de futuro per puberem cum impubere minore septennio de facto contracta invalida sunt.

7 Quando pubes contractus sponsalia cum impubere majore septennio, tenetur expectare donec impubes perveniat ad legitimam aetatem, claudicat enim contractus sponsaliorum.

8 Impuberes minores septennio inter se de facto contrahentes sponsalia de futuro, non intelliguntur sponsalia contraxisse ob defectum consensus.

9 Si majores septennio contrahunt sponsalia de futuro, ab illis neuter ante pubertatem potest rescilire.

10 Si vero inter se contrahant, aut pubes cum huiusmodi in pubere sponsalia de presenti, juris interpretatione intelliguntur contraxisse sponsalia de futuro, qua per adventum pubertatis non transeunt in matrimonium nisi aliter approbetur.

11 An inducant publica honestatis iustitiam.

12 Ex sponsalibus contractis à parentibus profiliis nec ipsi filij obligantur, nec publice honestatis iustitia inde surgit nisi ipsi filij consenserint expresse vel tacite.

13 Ex sponsalibus contractis per fratrem, sororem, obligatur ex sola presentia, sed oportet quod consentiat.

LEGES ex annis infantiam, glos. in l. 1. in ver. promiserit ff. de novat. §. pupillus & ibi glos. Instit. de inutil. stipul. & pubertatem §. pubertatem Instit. quib. mod. tut. finiat. æstimant, secundum Canones pubes est, qui habitu corporis pubertatem ostendit, & generare potest, & puerperæ est sunt, quæ in annis puerilibus pariunt, c. puberes c. de illis & 2. hoc tit. glos. fin. 20. quest. 1. in summa circa

fin. ideo titulum de desponsatione impuberum annectit. Desponsatio proprie est futuratum nuptiarum repromissio, c. accessit ibi desponsationes & matrimonia hoc tit. & ibi Pan. & Can. in hac rubrica comprehendit sponsalia de futuro & sponsalia de presenti, ut constat ex nigro c. continebatur c. de illis hoc tit. Constituendæ sunt duæ regulæ, Prima est, ætate habiles, & impotentes ad generandum, licite contrahunt sponsalia & matrimonium, Pan. in c. puberes num. 4. hoc tit. per c. laudabilem de frigid. & malef. quod non debet separari etiam constituto de impotentia, sed expectatur an impedimentum sit perpetuum, vel temporale usque ad decimum octavum annum completum, Host. in d. c. puberes num. 5. & 6. & ibidem Can. communiter Franc. in c. 1. §. 1. num. 3. hoc tit. in 6. Boich. in c. 1. num. 2. vers. fallit in minoribus 15. annorum. de frigid. & malef. Altera regula est, habiles est ad generandum, licet ætate inhabiles, licite contrahunt matrimonium, c. puberes c. continebatur c. à nobis hoc tit. quod iuventutis minoris ætatis separari non debet, c. de illis & 2. hoc tit. cum carnalis commissio interdum tempus anticipare soleat pubertatis, & in eis ætatem malitia suppleat, iuris proxime allegat. Canones districtius inhihent, ne aliqui, quorum uterque, & vel alter ad ætatem legibus vel canonibus determinatam non pervenerit, conjungantur, nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis conjunctio tolleretur, c. 2. hoc tit. ex dispensatione Sedis Apostolicæ & summi Pontificis, Navar. cont. 4. & 5. hoc tit. Sponsalia de futuro per puberem cum impubere minore, septennio de facto contracta invalida sunt, quia desponsationes & matrimonia ante septem annos fieri non possunt ob defectum consensus, neque ex eis etiam jure

decretalium oritur impedimentum publicæ honestatis, *c. literas c. accessit hoc tit. c. pr. in princ. eod. in 6.* nisi impuberis, postquam septimum annum complevit, consensus accesserit per mutuam cohabitationem, seu aliâs verbo vel factò, *Iuribus supra allegatis, & tunc idem jus obtinet prout in casu proximo,*

7 quando pubes † contrahit sponsalia cum impubere majore septennio, qui tenetur expectare donec impubes perveniat ad legitimam ætatem, *c. de illis 1. §. si vero alteruter & §. seq. c. à nobis hoc tit.* nisi invitus contraxerit sponsalia cum minore, *c. ex literis hoc tit.* quod si minor veniens ad legitimos annos non consenserit in matrimonium, iudicio ecclesiæ poterit resilire, si vero consentiat, major dissentire non potest, cum in id semel consenserit; claudicat enim contractus sponsaliorum, nam minor non obligatur majori, saltem priusquam pervenerit ad legitimam ætatem, *d. c. de illis & 1. hoc tit. & ibi Pan. & Can.* ex eis iure decretalium oritur publica honestas, *c. continebatur hoc tit. c. 1. §. 1. eod. in 6.* quia nõ sunt nulla ex defectu consensus, *c. 1. de spons. & matrim. in 6.* sed non hodierno iure ex dispositione Concilii Tridentini, *c. iustitia publica sess. 24. de refor. matrim. quod corrigi d. c. 1. de spons. & matrim.*

8 in 6. Impuberes † minores septennio inter se de facto contrahentes sponsalia de futuro, non intelliguntur sponsalia contraxisse ob defectum consensus, ideoque publicæ honestatis iustitiam non inducunt etiam iure decretalium, *c. accessit c. ad dissolvendum hoc tit.* nisi utriusque post completos septem annos consensus accesserit, *c. duopueri hoc tit.*

9 majores septennio † contrahunt sponsalia de futuro, à quibus neuter ante pubertatem resilire potest, *d. c. de illis & 1. & c. à nobis hoc tit.* & dictis duobus casibus inducitur iure decretalium publicæ honestatis iustitia, *d. c.*

duo pueri & d. c. continebatur, quæ sublata est per Concilium Tridentinum, d. c. iustitia sess. 24. de refor. matr. Si vero contrahant inter se †, aut pubes cum huiusmodi impubere sponsalia de præsentì, juris interpretationem intelliguntur contraxisse sponsalia de futuro, etiam si subarratio intervenerit, quæ per adventum pubertatis in matrimonium non transeunt de præsentì, nec matrimonium, quod ut matrimonium ætate non tenuit prohibente, per lapsum dicti temporis convalescit, nisi aliter approberur *c. fin. hoc tit. c. 1. §. idem quoque hoc tit. in 6. dictum est supra tit. 1. §. matrimonium est triplex, ac iure decretalium inducunt publicam † honestatem, d. c. 1. §. idem quoque in fin. 11 hoc tit. in 6.* quia non sunt nulla ex defectu consensus, *c. 1. de spons. & matrim. in 6.* quæ an sit sublata per Concilium Tridentinum, *d. c. iustitia sess. 24. de refor. matr.* dubitari potest, stante constitutione Pii Quinti 62. eiusque verbis, in eis durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus & gradibus quibus de iure veteri introductum erat.

Ex sponsalibus contractis à parentibus † 12 pro filiis, nec ipsi filii obligantur, nec publicæ honestatis iustitia inde surgit, nisi ipsi filii expresse consenserint, vel tacite, ut si præsentès fuerint, nec contradixerint: aut si tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia postea scientes ratificaverint tacite vel expresse, *c. 1. hoc tit. & ibi Can. c. 1. §. fin. eodem in 6.* ex sponsalibus contractis per fratrem †, soror non obligatur ex sola præsentia, sed oportet quod consentiat saltem tacite per aliqua signa, *c. 1. & ibi Pan. num. 2. de matr. contrab. cons. inter d. eccles. pater autem & frater obligantur ad inducendam filiam & sororem, ut cum illo contrahat, c. ex literis 2. de spons. matrim. & ibi glos. 1.*

De clandestina desponsatione.

Titulus II I.

SVMMARIA.

- 1 Matrimonia clandestina, ecclesia semper fuit detestata & penitus inhibuit.
- 2 Sunt difficilis probationis.
- 3 In eis sufficit probatio ordinaria, quando non agitur in præjudicium alterius matrimonij, vel de dicti matrimonij separatione.
- 4 Matrimonia clandestina dicuntur multis modis, uno modo cum non habentur testes vel exinde legitima probatio.
- 5 2. Quando non fiunt publice cum solennitatibus matrimonia.
 3. Quando matrimonium contrahitur promissis in ecclesiis per presbyteros publice denunciationibus competenti termino præfinito, ut intra illum qui voluerit & valuerit legitimum impedimentum opponat.
- 6 Iure decretalium, matrimonium in facie ecclesia contractum non propositis edictis, dicitur clandestinum quantum ad privilegium ignorantia, ad effectum excusandi prolem à defectu illegitimitatis.
- 7 Decreta Concilij Tridentini circa denunciations & solennitates matrimonij contrahendi & nuptiarum benedictionem.
- 8 4. Matrimonium dicitur clandestinum quando contrahitur contra expressum interdictum presbyteri parochialis.
- 9 5. Quando quis in uno loco accepit mulierem & ad alium locum eam traduxit, & ibi publicavit edicta, quam constat in alio tertio loco emisisse professionem.
- 10 Matrimonia occulte contracta, si persona contrahentium voluerint publicare, nisi rationabilis causa impediatur, ab ecclesia reci-

pienda sunt, & comprobanda tanquam à principio in conspectu ecclesia contracta.

11 Quod si post approbationem contra matrimonium probetur impedimentum dirimens, tunc geniti post approbationem sunt legitimi, sed antea geniti non sunt legitimi.

SPONSALIA palam & clam contrahi possunt ac matrimonia clandestina libere contrahentium consensu facta, vera & rata sunt matrimonia, c. nec illud vers. prohibentur 30. quest. 5. Pan. in c. 1. num. 2. hoc tit. ac sancta synodus Tridentina anathemate damnat eos, qui ea vera & rata esse negant, c. 1. in princ. sess. 24. de reform. matrim. quamdiu ea irrita non fecit, c. 1. §. qui aliter sess. 24. de reform. matrim. sed ecclesia ꝑ semper ea fuit detestata, & penitus inhibuit, prohibuit etiam ne quis sacerdos esse præsumat, c. cum inhibito in princ. hoc tit. c. 1. in princ. sess. 24. de reform. matrim. quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confessione, fides iudici fieri non potest, c. si quis divinis 30. quest. 5. & sunt difficilis ꝑ probationis, arg. l. quoties 2. & ibi not. per Bart. C. de naufrag. lib. 11. quod pro clandestino matrimonio non præsumatur, sed illud alleganti incumbit onus probandi, c. 1. & ibi Pan. num. 1. & Can. hoc tit. sufficit in eo probatio ꝑ ordinaria quando non agitur in præjudicium alterius matrimonij, vel de dicti matrimonij separatione Cas. decis. 5. num. 5. & 7. de spons. matrim. attestans, ita iudicatum in Rot. Dec. cons. 162. num. 10. & seqq. ferret cons. 364. num. 5. & seqq. Pan. in c. 2. num. 6. hoc tit. & ibi Can. ideo ponit titulum de clandest. despons.

Clandestina dicitur multis modis, ꝑ uno modo cum non habentur testes, vel exinde legitima probatio non apparet, c. 2. hoc tit. c. si quis divinis & c. fin. 30. quest. 5. Secundo quando non fiunt publice ꝑ cum solenni-

tatibus matrimonia, *c. aliter c. nostrates & cc.*
seqq. 30. quest. 5. Tertio, quando contra-
 hitur non præmissis in ecclesiis, quando in
 diversis parochiis sponsus & sponsa moram
 traxerunt, per presbyteros publicè denun-
 ciationibus, competentiter termino præfinito,
 ut intra illum, qui voluerit & valuerit, legi-
 timum impedimentum opponat, *c. cum in-*
hibitio in princ. hoc tit. idem juris est in spon-
 salibus de futuro sine dictis denunciationi-
 bus contractis, quia multis casibus tran-
 seunt in matrimonium ipso facto, *Pan. in c.*
cum inhibitio num. 6. hoc tit. matrimonium
 contractum in facie ecclesiæ, non proposi-
 tis dictis, circumscripta consuetudine, non
 potest dici jure decretalium clandestinum,
Pan. in d. c. cum inhibitio num. 9. Achil. decis. 3.
num. 1. hoc tit. sed dicitur clandestinum,
 quantum ad privilegium ignorantia, ad ef-
 fectum excusandi prolem à defectu illegi-
 timitatis, *Pur. decis. 256. num. 1. & 2. libr. 3. Achil.*
decis. 3. num. 2. hoc tit. Pan. in c. quod nobis
num. 5. in fin. qui fil. sint legit. & ibi Auchar.
 6 *n. 6. & Can.* nam jure decretalium † quoad
 ecclesiam tenet, sed filii inde nati, etiamsi
 matrimonium, etiam utroque ignorante in
 gradu prohibito contractum fuerit, dete-
 cto impedimento sunt illegitimi, *d. c. cum in-*
hibitio §. penult. etiamsi conjuges cohabi-
 tassent per tempus triginta annorum, *Achil.*
decis. hoc tit. Pur. d. decis. 256. lib. 3. Pand. d. c.
quod nobis num. 5. qui fil. sint legit. quia re-
 quiritur contractus cum certa forma, qua
 non servata insurgit titulus à jure reprobatus,
c. qui contra jur. ad reg. jur. in 6. & ibi Dyn.
Bald. in repe l. celsus in 4. not. sub num. 20.
vers. 4. limita ff. de usucap. quæ jura servanda
 sunt, ubi Concilium Tridentinum non est
 receptum, aut in parochiis decretum *c. 1.*
 7 *sess. 24. non fuit publicatum, ubi vero Con-*
 ciliium Tridentinum est receptum †, & in

parochiis *d. c. 1. sess. 24. publicatum, ante*
 quam contrahatur matrimonium ter à pro-
 prio contrahentium parochio, non rurali *c. in*
qui de sepultini 6. Rot. divers. decis. 643. & 656.
par. 1. tribus continuis festis diebus, in eccle-
 sia inter missarum solemnias publicè denun-
 ciatur, inter quos matrimonium sit contra-
 hendum: ex causa possunt in toto, vel parte
 remitti arbitrio ordinarii, vel etiam post ce-
 lebrationem matrimonii ante ejus con-
 summationem fieri, *d. c. 1. §. quod si aliquando*
sess. 24. quibus denunciationibus factis, si
 nullum legitimum opponatur impedimen-
 tum ad celebrationem matrimonii in facie
 ecclesiæ proceditur, ubi parochus coram
 duobus aut tribus testibus, viro & muliere
 interrogatis, & eorum mutuo consensu in-
 tellecto, vel dicat, ego vos conjungo in ma-
 trimonio, in nomine Patris, & Filii, & Spi-
 ritus sancti, vel aliis utatur verbis juxta re-
 ceptum uniuscujusque Provinciæ ritum, *d.*
c. 1. sess. 24. nulla pro benedictione exacta
pecunia c. suam de simon. cum vero appa-
 ruerit probabilis conjectura contra copu-
 lam contrahendam, contractus interdicatur
 expresse à parochio, donec quid fieri debeat
 super eo manifestis constiterit documentis,
c. cum inhibitio in fin. princ. hoc tit. eos autem
 qui aliter quam præsentem parochio, qui
 potest assistere matrimonio suorum paro-
 chianorum in aliena parochia, *Garc. de be-*
nef. par. 5. cap. 8. num. 136. vel alio sacer-
 dote de ipsius parochi seu ordinarii licen-
 tia, etiam generali verbo vel scripto data,
Navar. conf. 12. & seq. hoc tit. & duobus vel
tribus testibus, licet ad id nõ vocatis, Navar.
conf. 11. hoc tit. matrimonia contrahere at-
 tentabunt, Concilium Tridentinum ad sic
 contrahendum omnino inhabiles reddit, &
 hujusmodi contractus irritos & nullos de-
 cernit, & possunt partes à seipsis ab eo disce-
 dere,

dere, & alteri copulari, *Navar. conf. 5. hoc tit.*
 & parochum vel alium sacerdotem, qui
 cum minore testium numero, & testes qui
 sine parochio hujusmodi contractui inter-
 fuerint, nec non ipsos contrahentes gravi-
 ter ex officio ordinarii, qui potest inqui-
 rere ex officio contra utentes matrimonio
 clandestinè contracto. *Navar. conf. 7. de off.*
ord. per c. 1. de off. ord. puniri præcipit,
d. c. 1. §. qui aliter & §. seq. sess. 24. di-
ctum est supra tit. 1. §. matrimonium est triplex.
 Concilium Tridentinum non annulat spon-
 salia clandestinè contracta, *Navar. in manuali*
c. 25. sub n. 144. Benedictio nuptiarum à pro-
 prio parochio fieri debet, neq; à quoquam,
 nisi ab ipso parochio vel ab ordinario licen-
 tia ad præfatam benedictionem faciendam
 alii sacerdoti cōcedi potest, quacumq; con-
 suetudine etiam immemorabili vel privile-
 gio non obstante, *d. c. 1. §. præterea eadem sess.*
24. Sufficit parochus mulieris, quando in
 parochia mulieris contrahitur matrimo-
 nium, iridem parochus viri, quando
 in ejus parochia contrahitur, *Navar. in ma-*
nuali d. c. 5. num. 144. in fi. quia Concilium
 Tridentinum requirit præsentiam parochi,
 & intelligentiam ad faciliorem matrimonii
 probationem, *Navar. conf. 11. de cland. de-*
spons. c. si quis divinis 30. quest. 5. Car. Se-
raph. decis. 1099. num. 5. & ut in libro, quem
 apud se diligenter custodire debet, descri-
 bat conjugum & testium nomina, diemque
 & locum contracti matrimonii, *c. 1. §. ha-*
beat sess. 24. de reform. matr. non volunta-
 tem aut authoritationem per potestatem
 quam habet in subditum; nam si parochus
 & testes adessent, etiam si parochus nullum
 verbum proferret, aut dissentiret, matrimo-
 nium valet, *Card. Seraph. decis. 1093. num. 5.*
Cand. aureum de sacram. matr. num. 22. in fi. si
 autem abessent, nullum est matrimonium,

c. 1. §. qui aliter quam presente sess. 24. de re-
for. matr. gloss. in c. causam matrimonij in ver-
solummodo de off. deleg. & ibi Pan. num. 6. l. co-
ram ff. de ver. signif. l. diem proferre §. coram ff.
de arbitr. acposito quod requirat authorita-
tionem, ea extra diocesim potest interponi
l. emancipare ff. de adopt. & ibi Bald. Zab. in c.
omnes in 5. not. de pœnit. & remiss. per illum text.
licet aliter sentiat Navar. conf. 14. num. 3. &
6. de clandest. despons. voluntaria namque
jurisdictio non circumscribitur loco, §. servi
Instit. de libert. l. 2. ff. de off. procons. & leg. l. etiam
§. fin. in fine & l. apud proconsulem ff. de ma-
nu vind. §. præterea vers. nostra autem & ibi
gloss. in verb. magistratus Instit. quib. mod. vas.
pat. por. sol. potestque quilibet parochus,
Franc. Marc. quest. 505. par. 2. Vital. in clem. 1.
num. 3. & seqq. de privileg. vel alius sacerdos,
 sive sæcularis ex generali, sive regularis ex
 speciali proprii parochi licentia, *clem. 1. de*
privileg. matrimonio conjungere alterius
parochiæ conjuges & benedicere, arg. à
cōtrario sensu c. 1. §. qui aliter & §. si quis paro-
chus sess. 24. de reform. matr. Card. Seraph. decis.
1093. n. 3. Collect. in c. omnes n. 26. de pœnit. &
remiss. c. placuit de pœnit. dist. 6. & ibi Navar. n.
4. & seqq. & n. 49 & seqq. late præmissis, vel si
 suspicio sit id malitiose impediri posse, post
 celebratū matrimoniū ante illius consum-
 mationē, *c. 1. §. quod si aliquando sess. 24. de ref.*
marr. factis tribus, in propria parochia, de-
nunciationibus à proprio contrahentium
 parochio, *c. 1. §. cui malo sess. 24. de ref. matr.*
Pan. in c. fi. num. 7. de cland. despons. & ibi Lu-
tius Præpos. num. 7. quæ à Parochis remitti
 non possunt, *Navar. conf. 1. de cland. despons.*
 sed earum remissio relinquitur prudentiæ
 & judicio ordinarii *d. c. 1. §. quod si aliquan-*
do, quia proprius parochus potest dare li-
 centiam suo parochiano, ut recipiat sacra-
 menta ab alio sacerdote, non expresso no-
 mine

mine parochi, aut sacerdotis: similiter dare licentiam alteri sacerdoti etiam religioso, non expresso nomine parochianorum; licet consultius sit quod fiat specificatio tam sacramentorum exhibendorum, quam etiam recipientis & ea conferentis, *clem. 1. in princ. & ibi post glos. in ver. special. Can. de privil. prohibitio enim quæ fit parochianis, ut non recipiant ab alio sacerdote, vel quæ fit aliis sacerdotibus etiam religiosis, ut non ministrent sacramenta alienis parochianis processit favore ipsorum parochorum, igitur ipsi super hoc possunt licentiam impartiri, l. quod favore ff. de legib. Vital. in d. clem. 1. num. 16. & seqq.* Animadvertendum est, quod aliud est dare licentiam, aliud dare commissionem alteri sacerdoti, pulchrè Bald. in l. falsus num. 18. & 19. in fin. & seqq. C. de furt. Vital. in d. clem. 1. num. 18. Zab. in 23. quest. nam quando dat licentiam, tunc ipse curatus non censetur ministrare, sed solum alium sacerdotem ad hoc habilitare, ita quod habitatus proprio nomine ministrat, non autem nomine licentiam dantis, Vital. in d. clem. 1. num. 18. Bald. in d. l. falsus num. 19. in fin. de qua licentia præhabita potest quandoque probari, sicut ejus defectus potest quandoque allegari, arg. l. licet C. de procur. Dec. in c. quoniam contra nom. 227. & seqq. de probat. Cravet. conf. 108. in prin. staturque super eo dicto parochiam, glos. in d. clem. 1. in ver. non habita, ac etiam presbyteri dicentis habere licentiam ab episcopo vel proprio parocho, Card. Seraph. decis. 1099. num. 3. Rebuff. in pract. lib. 1. tit. form. dimiss. litt. num. 36. Felin. in c. sicut post num. 27. vers. adde aliud exemplum de re jud. quia quilibet Sacerdos tunc ministrat jure proprio, ideoque inspicitur veritas non ejus opinio, §. si quis rem suam & ibi pulchrè Faber instit. de legat. l. 2. ff. de ingen. manumi. & ibi

Bald. notat. l. inter omnes §. recte ff. de furt. nam jurisdictio acquiritur ignorantia, l. cum furiosus ff. de jud. Innoc. in c. prudentiam sub num. 9. de off. deleg. & in conditionibus juris sufficit sola existential. multum interest ff. de cond. & demonst. Quandoque dat commissionem alteri Sacerdoti ut ministret, tunc ipso Curatus censetur ministrare l. ita autem §. gessisse ff. de adm. tur. & valet delegatio, licet is cui fit sit extra territorium committentis, glos. 1. in fi. in l. eum qui ff. de jurisd. omn. Iud. & ibi Bal. sub num. 1. & Dd. c. pastoralis & ibi glos. in ver. nullam habeat potestatem & Can. de off. deleg. lat. in rubr. ff. de offic. ejus cui mandata est jurisdictio num. 7. sed hic oritur questio. An de commissione prius constare debeat, quam sacramenta ministrentur, l. quæro ff. de eo qui protul. & ibi Bart. c. super eo & 2. & ibi post glos. Can. de appell. & puto sufficere quædocunque de commissione constare, quia speciale est quod in his quæ sunt voluntariæ jurisdictionis, vicarius possit dare Vicarium, Archil. in c. perlectu num. 16. & 17. dist. 25. Pan. in c. 2. in ult. not. & in c. 3. in princ. de offic. archipres. Navar. conf. 13. num. 3. de clandest. despons. in termini matrimonii glos. in clem. 1. in ver. presbyteri & ibi Pan. num. 9. & Can. de privileg. quodque quovis tempore etiam feriato possint exerceri l. 2. & l. actus C. de feriis, ac quovis in loco, etiam in ecclesiis, ac in itinere ad theatrum & balneum §. multis & §. seq. Instit. de libert. cum aliis supra allegati, & coram quibuslibet magistratibus, Authen. de defens. Civit. §. jusjurandum vers. sed neque proprias & ibi post glos. in verb. & quidquid Dd. col. 3. etiam extraordinariis, l. etiam §. fi. in fine ff. de matr. vind. §. præterea vers. nostra autem & ibi glos. in ver. vel magistratus & Dd. Instit. quib. mod. jur. pat. pos. sol. ergo etiam sufficit de facta delegatione quædocunque docere, argum.

argum. l. plures la. 2. ff. de vulg. & Pap. & ibi nor. & quia in spiritualibus veritas præjudicat opinioni & jurisdictioni, Zab. in clem. 2. §. 1. in 5. quæst. de pœnit. & remis. ac in matrimonialibus præfertur rei judicata. c. loci §. his ita 35. q. 9. c. fraternitatis de frigid. & malef. & ibi Can. c. lator c. tenor. cum c. seq. de re jud. Si quis sacerdos sive secularis sive regularis, alterius parochiæ sponfos sine licentia matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu manet suspensus quamdiu ab Ordinario ejus parochi, qui matrimonia interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. d. c. 1. §. quod si quis sess. 24. jure decretalium per triennium ab officio suspendendus est. c. cum inhibitis §. si. hoc tit. Quarto matrimonium dicitur clandestinum † quando contrahitur contra expressum interdictum presbyteri parochialis qui ex apparente probabili conjectura contra copulam contrahendam contractum nuptiarum inhibuit. c. cum inhibitis in fine princ. hoc tit. & ibi Pan. & Can. Quinto matrimonium dicitur clandestinum, quando quis in uno loco accepit unam mulierem, † & ad alium locum eam transduxit, & ibi publicavit edicta quam constat in alio tertio loco emisisse professionem, arg. c. eos & ibi glos. in ver. affectata & ver. figmento de temp. ord. & qual. ord. in 6. l. qui contra. C. de incest. & inut. nupt. & ibi Dd. Achil. decis. 1. hoc tit. Matrimonia occultè contracta † si personæ contrahentium voluerint publicare, quia super contractu matrimonii statur simplici verbo contrahentium, Bald. in l. eam quam num. 24. C. de fideic. c. quod nobis qui fil. sint legit. nisi rationabilis causa consanguinitatis, c. horrendas 32. quæst. 5. c. contradicimus 35. quæst. 3. vel affinitas vel aliud c. super eo de eo qui cogn. consang. uxor. sua vel sponse impediatur, ab ec-

Summa in Decretal.

clesia recipienda sunt, & comprobanda tanquam à principio in ecclesiæ conspectu contracta, & filii, sive sint nati ante approbationem, sive postea sunt, legitimi, c. quod nobis & ibi Pan. num. 5. & Can. qui fil. sint legit. quia hæc à principio valebant quoad Deum, licet non quoad ecclesiam, sed nunc demum quoad ecclesiam declarantur valere servata forma c. cum inhibitis hoc tit. vel c. 1. sess. 24. de refor. matr. c. 2. & ibi Pan. num. 3. 4. & 5. hoc tit. nisi ex causa episcopus, ac quilibet ordinarius habens jura episcopalia, Navar. conf. 2. de clandest. despons. non inferior Prælatus dispensaverit super denunciationibus & aliis solemnitatibus, Boich. in c. cum inhibitis num. 11. & 12. & seqq. hoc tit. quod si post approbationem † contra matrimonium proberetur impedimentum dirimens, tunc geniti post approbationem sunt legitimi, sed antea geniti non sunt legitimi, glos. in c. quod nobis qui fil. sint legit. & ibi Pan. in fin. quia soboles suscepta ex clandestino matrimonio prorsus est illegitima detecto impedimento. c. fin. §. si quis hoc tit. §. si adversus instit. de nupt. facit lex Paulus ff. de stat. hom.

Desponsa duorum.

Titulus IV.

SUMMARI A.

1. Fides duobus modis dicitur, fides pactionis quando aliquis promittit alicui fidem, quod eam ducet sive contrahit sponsalia de futuro.
2. Fides consensus est, quando mutuo se concedit unus alteri & mutuo se suscipiunt sive contrahunt sponsalia de presenti.
3. Dans fidem consensus successive duabus tenetur adherere prima.

C

4 Si

- 4 Si prima dederit fidem pactionis, secunda fidem consensus, debet adherere secunda.
- 5 Sponsalia de futuro non solvuntur per alia sponsalia de futuro.
- 6 Matrimonium secundum contractum, pendente lite super desponsatione facta per consensum mutuum de futuro aut de presenti valet, nec revocatur ut attentatum.
- 7 Nisi in ecclesia eis publicè interdictum sit ne ante decisionem causa aliud contrahant matrimonium.
- 8 Aut Papa vel ejus signatura gratia inhiberitne matrimonium lite pendente contrahatur, & si de facto contrahitur, illud decernat irritum.
- Q** Vandoque quis successivè fidem dat diversis, ideo subjungit de sponsa duorum, fides duobus † modis dicitur, fides pactionis, quando aliquis promittit alicui fidem quod eam ducet, sive contrahit sponsalia de futuro, est etiam fides consensus, † quando etsi non stringit manum, corde tamen & ore consentit ducere & mutuo se concedit unus alii, & mutuo se suscipiunt, sive contrahunt sponsalia de presenti, c. 1. §. est autem fides hoc tit. Dans fidem consensus † successivè duabus, tenetur adherere primæ etiam si prius secundam cognoverit, nec valet contraria consuetudo, quia si personæ vincitæ legitimè cum aliis, postea de facto contrahant, quod prius de jure factum fuerat, non potest irritari, c. accepisti c. licet c. fin. hoc tit. si primæ dederit fidem † pactionis, secundæ fidem consensus, tenetur adherere secundæ, etiam si pactionis fides fuerit jurata, & imponitur ei pœnitentia de fide mentita, c. sicut §. postulationi de spons. & mat. c. 1. in princip. hoc tit. quia sponsalia de futuro solvuntur per sponsalia de presenti, d. c. sicut §. postulationi c. si inter §. fin. de spons. & mat. sed sponsalia de futuro † non solvuntur per alia sponsalia de futuro, sed prima fides pactionis & juramentum sunt servanda, & de secunda fide temere promissa injungenda est ei pœnitentia, c. de illis in fi. c. sicut §. quod si forte de spons. & mat. Pendente lite super dispensatione † facta per consensum mutuum de futuro, c. ex litteris de matr. contr. interd. eccles. aut de presenti, sive appellatum fuerit sive non, valet secundum matrimonium quod contrahitur, nec revocatur ut attentatum, quod speciale est in matrimonio contra juris prohibitionem & communem regulam ut lite pendente, & c. quia contracto matrimonio vinculum imprimatur auctoritate Dei quod est irrevocabile, c. cum in apostolica de spons. & mat. & ibi Butr. num. 4. Anchar. in 4. not. & Can. c. 1. & 2. de matr. contr. con. interd. eccles. nisi in ecclesia † eis publicè interdictum sit, ne ante decisionem causæ aliud contrahant matrimonium, c. tua hoc tit. & ibi Pan. num. 3. dicit dispositionem d. text. non debere restringi ad pendentiam appell. & Can. communiter c. 1. & 2. de matr. contr. con. interd. eccles. etsi contra interdictum ecclesiæ publicè factum venire præsumpsit, matrimonium tam præsumptuosè contractum, sive lite pendente super sponsalibus de futuro, c. 1. & 2. de matr. contr. con. interd. eccles. sive de presenti, propter contemptum ecclesiæ, interdicta copula separatur ad tempus, injuncta contravenienti pœnitentia competenti, d. c. cum in apostolica vel etiam perpetuo, quando subest perpetua causa prohibitionis, promulgata inter eos sententia divortii, glos. fin. in d. c. tua & ibi Can. communiter hoc tit. Butr. num. 5. Ideo lite pendente super sponsalibus de futuro aut de presenti recurrendum est ad sanctissimum Dominum Papam, † aut ejus 8 signa-

signaturam gratiæ ut inhibeat, ne matrimonium licet pendente contrahatur, & si de facto contrahatur, illud decernat irritum, *c. ad dissolvendum in fin. de despons. impub. Butr. in d. c. tua fraternitas sub n. 5. hoc tit. Zabar. in clem. unis. q. fin. de rer. permut.*

De Conditionibus appositis in desponsatione vel aliis contractibus.

Titulus V.

SVM MARIA.

- 1 Desponsatio fieri potest sub omni conditione honesta.
- 2 Quod si ante eventum conditionis desponsatam cognoscit, videtur à conditione recessisse jure decretalium.
- 3 In locis ubi Concilium Tridentinum receptum & in parochiis decretum. *c. 1. de reformat. matrim. sess. 24. publicatum est, cessant præsumpta matrimonia.*
- 4 Si pendente conditione alter pœniteat, licet postea existat conditio, non est inter illos matrimonium, aut si cum alio contrahat, tenet secundum matrimonium.
- 5 Conditiones appositæ contra substantiam matrimonij illud vitiant, quando uterque consentit conditioni appositæ.
- 6 Quando autem alter contradicit vel tacet, valet matrimonium.
- 7 Cetera inhonestæ conditiones aut impossibiles habentur pro non appositis.
- 8 Eadem distinctio observanda est quando matrimonium contrahitur sub certo modo.
- 9 Causa & demonstratio appositæ desponsationi sive vera sive falsa pro non appositis habentur.

Conditio quandoque apponitur in sponsalibus vel aliis contractibus, ideo

ne auctor haberet materiam geminandi rubricam, subnectit de conditionibus appositis. Desponsatio ¶ fieri potest sub omni conditione honesta, quæ est de substantia matrimonii, ut si Christianus dicat Iudææ vel Paganæ aut hæreticæ, contraho tecum si vis fieri Christiana, quia sine ista non teneret matrimonium, *c. cave c. non oportet: & c. seq. 28. quest. 1. cum hæretica quæ suscepit sacramentum baptismi, validum est matrimonium, Pan. in c. fi. num. 5. hoc tit. & ibi Io. And. num. 8. & Can. per c. decrevit de heres in 6. ac sub alia qualibet conditione honesta, quæ à jure admittitur, & ante implementum conditionis nequaquam cogendus est ad matrimonium contrahendum, puta si centum mihi dederis, *c. de illis hoc tit. si patri meo placuerit, c. super eo c. per tuas hoc tit.* quod si ante eventum conditionis desponsatam cognoscit, ¶ videtur à conditione recessisse, etiamsi protestetur ante copulam quod non vult à conditione recedere *Specul. in hoc tit. num. 9. jure decretalium, c. per tuas hoc tit.* nisi alternativa fuerit desponsatio, ut promittens aliquam ducere in uxorem si ipsum ad copulam admiserit, vel dare mille, habet electionem, quæ non tollitur per carnalem copulam subsecutam quæ est magna limitatio ad d. c. is qui fidem desponsal. B. Anton. in 3. parte summatit. 1. c. 19. §. circa finem Albert. in Dictionario vers. matrimonium 5. In locis ubi Concilium Tridentinum, ¶ receptum est, & in parochiis decretum *c. 1. de reformat. matrim. sess. 24. publicatum est, cessant præsumpta matrimonia, dictum est supra tit. 1. si pendente conditione alter pœniteat, ¶ licet postea existat conditio, non est inter illos matrimonium, aut si cum alio contrahat, tenet secundum matrimonium, *c. super eo & ibi glos. in verb. alieno arbitrio c. per tuas & ibi glos. in ver. præsumendum***

C 2 mendum

mendum hoc tit. & utrobique Pan. & Can. quia postea conditio existens non reperit extremum ad quod possit trahi. Si contrahatur matrimonium sub conditione quæ omnino exitura est, ut si sol cras oriatur, videtur pure contractum, & est matrimonium antequam existat conditio. *glos. in d. c. per tuas in ver. presumendum in fi. l. quod si ea ff. de cond. indeb.* In conditionibus inhonestis & turpibus adjectis desponsationi est distinguendum, Aut sunt contra substantiam matrimonii, † & illis appositis vitiat matrimonium, *c. fin. hoc tit.* quando uterque consentit conditioni appositæ, *c. aliquando §. si ambo 32. q. 2.* substantia matrimonii consistit in tribus, prole, fide, & sacramento; *c. sicut in fin. c. solet c. aliquando 32. q. 2.* contra prolem est ista conditio, si generationem prolis evites, *c. pudor c. solet & c. seq. 32. q. 2.* contra sacramentum, si & donec inveniam digniorem, *d. c. solet in fin. contra fidem*, si pro quæstu adulterandam te tradideris, *c. sicut crudelis c. conjugio & c. seq. c. non enim in sola 32. q. 1.* si appositæ fuerint suspensivæ, ut si prolem evitaveris, sive resolutivæ, ut si commiseris adulterium liceat mihi à matrimonio recedere, donec inveniam digniorem & *c. fin. & ibi Pan. num. 2. hoc tit.* Quando autem alter contradixit † tenet matrimonium, si fuit processum ad consummationem ipsius, *c. aliquando vers. si ambo 32. q. 2.* sed etsi tacuit, tenet matrimonium, quia præsumitur contradicere in favorem matrimonii, *arg. d. c. per tuas Pan. in c. si. num. 6. hoc tit. post Innoc.* Aut sunt aliæ inhonestæ † turpes aut impossibiles conditiones & appositæ pro non adjectis haberi debent propter matrimonii favorem, *capit. 7 primo, & c. fin. §. fin. hoc tit.* eadem distinctio servanda est quando matrimonium contrahitur sub certo modo, salva distin-

ctione inter modum & conditionem tractatam in §. longe magis per *glos. in verb. sed si conditionaliter & ibi Dd. Instit. de legat. nam modus contrarius substantiæ matrimonii vitiat contractum matrimonii*, ut latius prosequitur D. Antoninus in summæ par. 3. cap. 19. §. 5. Causa & demonstratio † appositæ sponsalibus aut matrimonio sive veræ sive falsæ pro non appositis habentur, & pure intelliguntur contrahi sponsalia aut matrimonium, *arg. l. falsa ff. de cond. & demonstr. §. hinc proxima & §. longe magis Instit. delegat. B. Anton. in summa par. 3. cap. 19. §. 5. vers. cum vero in contractu matrimonii.* De secunda parte tituli tractatur in *Instit. Imper. §. sub conditione & §. conditiones Instit. de verb. oblig. & §. cum quis Instit. de inutil. repub. Gail. obser. 2. lib. 2.*

Qui clerici vel voventes matrimonium contrahere possunt.

Titulus VI.

SVMMARIA.

- 1 Clerici in minoribus constituti licite contrahunt matrimonium & compelluntur ad uxores retinendas.
- 2 Constituti in sacris ordinibus si uxores ducant, compelluntur uxores dimittere & abjurare.
- 3 Quisnam dispense in clericis constitutis in sacris ordinibus contrahentibus matrimonium de facto.
- 4 Papa solus Subdiacono ac ceteris Superioribus potest dare licentiam contrahendi matrimonium.
- 5 Votum solemnitarum per professionem factam alicui de religionibus approbatis impedit & dirimit matrimonium postea contractum ac dissolvit matrimonium prius contractum quando

quando per carnis copulam non fuit consummatum.

6 *Votum solemnitatum per susceptionem sacri ordinis impedit & dirimit matrimonium post contractum, sed non dissolvit matrimonium prius contractum etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum.*

6 *Vota alia quacunq; solemnitate emissa impediunt aliquando matrimonium sed non dirimunt contractum.*

EXPEDITIS generalibus compilator tractat de impedimentis matrimonii & primo de voto, quod datur dupliciter, quandoque annexum est ordini, quandoq; sit religioni, ideo dicit rubrica qui clerici vel voventes, &c. Clerici in minorib; constituti licite contrahunt matrimonium, & compelluntur ad uxores retinendas, ipsorumq; beneficia vacant ipso jure, c. 1. & ibi glos. e. quod a te c. diversis c. cum decorem de cler. conjug. Garf. de benef. par. 11. c. 8. ubi ampliat & limitat Io. And. in c. 10. n. 13. de cler. conjug. etiamsi non fuerit carnali copula consummatum, Rot. decis. 21. de probat. in antiq. vel contraxerit matrimonium cum impubere habente undecim annos per verba de presenti, & non fuerit carnalis copula secuta, Rot. decis. 1. de spons. in antiq. per c. fraternitatis de eo qui cogn. consang. uxor. c. 1. de spons. in 6 seu consanguinea in gradu prohibito, Tiraq. de retr. lignag. §. 26. glos. 2. n. 9. Prob. ad monach. in n. 12. de cler. conjug. aut matrimonium postea declaratur nullum, iuse Staphil. de lit. grat. tit. de ver. vac. mod. §. quintas vacationis modus sub n. 9. & 10. Anchar. conf. 3. n. 10. aut contractum sit sine paroco & testibus, quia inspicitur factum ipsum non facti validitas, Garf. de benef. par. 11. c. 8. n. 13. ubi adfert decis. ex Rot. vel sponsa de presente antequam sit cognita ingrediat in monasterium, Capell. Tholos. decis. 240. & ibi add. nu. 4. Io. And. in c. 1. n. 2. de cleric. conjug.

secus si tantum contraxerit sponsalia de futuro, Pan. in c. 1. n. 5. & 6. de cler. conjug. Rot. decis. 1. eod. in nov. dictum est supra tit. de cler. conjug. Garf. de benef. par. 11. c. 8. n. 19. Constituti in sacris ordinib; si uxores ducant, compelluntur uxores dimittere, & abjurare quod ulterius eas non admittant, c. ex literarum & ibi glos. in ver. abjurare Pan. n. 3. & Can. hoc. tit. Covar. in epit. lib. 4. decretalium 2. par. c. 6. §. 3. per tot. qualis abjuratio praestari solet in divortio cujuscunq; matrimonii, c. ab isto die p. 35 q. 6. sed non in separatione clericorum a concubinis, c. clericor. de cohabit. cleric. & malier. ipsorumq; beneficia vacant ipso jure c. decernimus 28. dist. c. 1. & ibi Pan. n. 7 de cler. conjug. sed Franc. in c. 1. n. 4. de cler. conjug. in 6. requirit sententiam Capel. Tholos. decis. 240. & ibi add. n. 4. sunt ipso facto excommunicati, & publice tamdiu nunciandi, donec suum recognoscentes errore separerentur ab invicem, & beneficium absolutionis humiliter obtineant, clem. 1. de consang. & affin. perdunt executionem omnium ordinum, d. c. decernimus c. ex tuarum & ibi Pan. in 3. not. & Can. hoc. tit. efficiuntur irregulares, adeo ut nec in susceptis ministrare possint, nec ad majores ordines suscipiendos admitti c. 1. & ibi Pan. nu. 3. hoc. tit. Immo clericus depositus ab ordine & exautoratus non potest contrahere matrimonium, & tenetur vivere secundum regulam ecclesiasticam, c. 1. dictum 81. dist. & ibi glos. fin. & Can. Pan. d. c. 1. n. 6. hoc. tit. Dispensat episcopus si cum clericis constitutis in sacris ordinibus contrahentibus de facto matrimonium, quando cum unica virgine contraxerunt, & contrito ac humiliato corde ad ecclesiam redeunt, dimissis illis, quas acceperant in uxores, absolutione obtenta, & injecta sibi poenitentia, post eam peractam vel ejus partem, c. ex tenore de temp. ord. super executione ordinum susceptorum, & si

perfectæ vitæ & conversationis fuerint, ad majores ordines promovet; *c. sane & 2. de cler. conjug. c. 1. hoc. tit. & ibi glos. in ver. dispensative Pan. in c. 2. num. 5. eod. & ibi Can. cum istis clericis qui inciderunt in bigamiam, ut quia de jure aut de facto contraxerunt cum duabus, vel cum una corrupta, Episcopi non dispensant propter affectum intentionis cum opere subsecuto, *c. nuper. de bigam. non ordin. glos. in c. 1. in ver. dispensative hoc tit. & Pan. d. c. 2. num. 5. eod.* ut autem matrimonium contrahere possint, episcopi dispensare non possunt, sed cum Subdiacono † dispensat summus Pontifex, *c. 1. de illo & ibi glos. 32. dist. & Can. ac etiam cæteris superioribus potest dare licentiam contrahendi matrimonium, quia sacri ordines obligant ad continentiam ex constitutione ecclesiæ, contra quam Papa potest dispensare, Zabbar, in clem. ut hi qui in 8. quest. de atar. qualit. & ordin. proficien. Archid. in c. de illo n. 1. 32. dist. c. cum in præterito & ibi Archid. nu. 3. 84. dist. Dec. in c. qua in ecclesiam nu. 46. & 47. de const.**

¶ **V**otum solemnizatum † per professionem expressam vel tacitam, factam alicui de religionibus per sedem apostolicam approbatis, impedit & dirimit matrimonium post contractum, *c. 1. & 2. c. meminimus in princ. e. fin. hoc tit. c. 1. de vot. in 6. ac dissolvit matrimonium prius contractum, quando per carnis copulam non fuerit consummatum, c. ex publico de convers. conjug. & ibi glos. & Can. dictum est supra tit. de convers. conjug. Religiosi & moniales post professionem matrimonia contrahentes, tunc ipso facto excommunicati, & tamdiu publicè, etiam ex officio, & nemine deferente, per ecclesiarum Prælatos excommunicati sunt nunciandi, donec suam recognoscences errorem, separentur ab invicem, & ab episcopo*

obtineant absolutionis beneficium. *clem. 1. de consang. & affin. & ibi glos. & Dd. Votum solemnizatum † per susceptionem sacri ordinis impedit ac dirimit matrimonium post contractum, uti dictum est, sed non dissolvit matrimonium prius contractum etiam si per carnis copulam non fuerit consummatum, extravag. loh. 22. 1. de vot. & voti redempt. c. rursus & ibi glos. 2. mag. & Can. hoc tit. Alia vota quacunque solemnitate † emissa impediunt quandoque matrimonium, sed non dirimunt contractum, *c. 1. in fi. de vot. in 6.* ut votum simplex religionis, *c. meminimus §. verum c. rursus hoc tit.* susceptione habitus professorum extra religionem à non habente potestatem incorporandi religioni, *c. consuluit hoc tit.* votum castitatis factum sine mutacione loci vel vestis, *c. veniens hoc tit.* Solum Papa dispensat cum monacho & moniali ut matrimonium contrahant, vel ut ad tempus in matrimonio commorentur, donec prolem suscipiant, & postea ad monasterium redeant. *Innoc. in c. cum ad monasterium num. 1. & per tot. de stat. monach. Bald. in l. si tibi filius num. 3. ff. de adopt. Io. And. in c. actus legitimus num. 5. & seqq. & in c. semel Deo de reg. jur. in 6. in mercurialibus Felin. plures cumulans in c. si quando num. 5. de rescript. ubi allegat unum exemplum. Dec. in c. qua in ecclesiam. n. 46. de constitut. late Boich. in c. cum ad monasterium num. 8. & seqq. de stat. monach.**

De eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

Titulus VII.

SVMMARIA.

I Matrimonii legitimi existentia causat perpetuum impedimentum contrahendi matrimonium

- monium etiam post obitum conjugis & dirimit contractum cum polluta data fide per adulterum.
- 2 Sedes apostolica dispensat cum eis addita clausula dummodo neuter eorum in mortem conjugis defuncti, machinatus fuerit.
 - 3 Matrimonium contractum cum secunda tenet quando matrimonium seu sponsalia de presenti cum prima contracta non tenent propter justum metum aut alias.
 - 4 Contractus matrimonij superstiti prima, qua sit legitima uxor, de facto cum secunda, qua scit, virum aliam uxorem habere, inducit perpetuum inter eos impedimentum etiam post mortem primæ impediens & dirimens matrimonium.
 - 5 Si secunda ignoravit virum aliam uxorem habere toto tempore ante mortem primæ uxoris, est in potestate decepta separari à viro putativo, vel implorare ipsum compelli si noluerit sponte ad contrahendum cum ea de novo matrimonium.
 - 6 Si autem certiorata de vita primæ uxoris, passa sit se cognosci ab illo, non potest amplius eum habere maritum.
 - 7 Machinatio alterius ex conjugibus, & persona extranea, ea intentione ut matrimonio copularentur, in mortem alterius conjugis secuta morte impedit & dirimit inter eos matrimonium, etiamsi non intercesserit adulterium, si intervenerit machinatio alterius tantum non impedit matrimonium nisi sit machinatio conjuncta cum adulterio.
- Secundum impedimentum causatur ex Spollutione per adulterium, vel machinatione in mortem conjugis, de quibus tractat sub hoc tit. in qua duæ constituendæ sunt regulæ. Prima est validum est matrimonium quod quis post obitum uxoris contraxit cum ea, cui uxore vivente fide data promisit se illam ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec ante nec post, legitima ejus uxore superstiti, cognovit eandem c. fin. & ibi glos. fin. hoc tit. & ibi Can. Altera, validum est matrimonium cum polluta, † superstiti uxore per adulterium, c. significasti hoc tit. c. si quis vivente 3 1. q. 1. in princ. nisi uxore vivente, aut fidem sibi dederit de contrahendo matrimonio, d. c. significasti c. relatum 3 1. quest. 1. aut de facto cum ea contraxerit, c. ex litterarum c. cum haberet c. si. in si. hoc tit. vel machinatio alterius intervenerit in mortem conjugis, c. 1. & ibi Pan. num. 3. c. super hoc c. veniens circa fin. hoc tit. quodlibet istorum impedimentorum conjunctum cum adulterio, impedit contrahendum, & dirimit contractum matrimonium; nam adulter separatur à secunda, etiamsi longo tempore ei cohabitaverit, & filios procreaverit. c. 2. c. ex litterarum c. cum haberet hoc tit. glos. fin. in si. in d. c. 1. hoc tit. & ibi Pan. num. 4. & Can. communiter. Pro majore explicatione singula persequar. Sola existentia legitimi matrimonii causat perpetuum impedimentum contrahendi matrimonium, etiam post obitum conjugis, & dirimit contractum cum polluta data fide per adulterium, etiamsi prima conjux non fuerit cognita, c. 2. & ibi Pan. num. 4. hoc tit. & fuisset ab eo separata quoad thorum, c. ex litterarum hoc tit. sedes apostolica † & non episcopus Navar. cons. fin. hoc tit. consuevit cum eis dispensare, addita clausula, dummodo neuter eorum in mortem conjugis defuncti machinatus fuerit, & legitime prolem susceptam post obitum alterius conjugis, & exinde suscipiendam. Mandoc. de signat. grat. tit. de spons. matrim. §. si uxor alicujus. Quando matrimonium seu sponsalia de presenti cum prima † contracta non tenent, propter justum metum, aut alius,

alius, ita quod prima non sit uxor legitima, tenet matrimonium contractum cum secunda *c. significavit hoc tit. & ibi glos. & Doct.* Contractus matrimonii, superstita prima quæ sit legitima uxor † de facto cum secunda, quæ scit virum aliam uxorem habere, etiã separatã propter adulterium, inducit perpetuum inter ipsos impedimentũ etiam post mortem primæ impediens & dirimens matrimonium, *d. c. ex litterarum & ibi glos. in ver. aliam superinduxit Anchar. & Can.* si secunda ignoravit † virum aliam habere uxorem toto tempore ante mortem primæ uxoris, potest vir uxore defuncta, utpote à lege ipsius solutus in secundam de novo matrimonialiter consentire, ita ut matrimonium valcat ex nunc, si illa in eum voluerit consentire, quia non compellitur, *c. 1. & cap. veniens hoc tit. & ibi glos. in verb. de novo eo Can.* vir ratione promissionis compellitur ad contrahendum de novo cum decepta, in potestate deceptæ est separari à viro putativo, vel implorare ipsum compelli, si sponte noluerit, nam mortua prima uxore non confirmatur inter eos matrimonium eo ipso, quia consensus viri fuit illegitimus tanquam adulterinus, & deceptæ mulieris fuit erroneus, *c. 1. hoc tit. & ibi Can.* si autem certiorata † de vita primæ uxoris, passa sit se cognosci ab illo, non potest amplius eum habere maritũ, *c. fin. in fin. hoc tit. c. si virgo 34. quæst. 2.* Machinatio † alterius ex conjugibus, & personæ extraneæ ea intentione ut matrimonio copularentur, in mortem alterius conjugis secuta morte impedit & dirimit inter eos matrimonium, etiam si non intercesserit adulterium, *c. 1. in princ. de conu. in fid. c. si quis vivente 31. qu. 1.* quando uterq; machinatus est, *Io. And. in d. c. 1. de convers. in fid. num. 2. Pan. in d. c. 1. sub num. 3. hoc tit.* si intervernerit machinatio alterius

tantum non impeditur matrimonium, nisi sit machinatio conjuncta cum adulterio, *c. super hoc tit. & ibi Pan. & Can. Pan. in d. c. 1. sub num. 3. hoc tit.* sola voluntas & affectus machinationis, nullum præstat impedimentum, *c. si quis suadente & ibi glos. in verbo occidisse 17. quæst. 4.* si verò occidit non ea intentione ut conjungerentur, sed casu, quia inimici sunt vel ex alia causa, tunc potest ducere in matrimonium uxorem occisi, *c. laudabilem §. ad hoc de convers. in fid.*

De Conjugio leproforum.

Titulus VIII.

SVMMARIA.

- 1 Lepra impedit contrahendum & dissolvit Sponsalia de futuro sano volente, sed non dirimit matrimonium contractum, licet nondum sit consummatum.
- 2 An sanus teneatur conjugii leprosa vel alia contagione laboranti debitum conjugale reddere.
- 3 Deportatione alterius ex conjugibus non solvitur matrimonium.
- 4 Furor subsequens matrimonium contractum non dissolvit.

TERTIUM impedimentum est lepra, quæ impedit contrahendum † & dissolvit sponsalia de futuro, sano volente *c. fin. hoc tit. c. quemadmodum de iureiur.* sed non dirimit matrimonium legitime contractum *c. 1. & ibi Pan. num. 5. & 9. & c. 2. hoc tit.* per verba de præsentis, licet nondum sit consummatum, *Pan. in d. c. fin. num. 3. hoc tit. per c. quemadmodum de iureiur. in fine princ.* quia infirmitas quantumcumque gravis superveniens non solvit matrimonium, etiam quoad

quoad thorum & mutuam seruitutem, c. si uxorem 32. quest. 5. c. hi qui matrimonium & c. seqq. 32. quest. 7. Pan. in c. 2. num. 3. hoc tit. l. si cum dot. m. §. si maritus vers. quidem tam humanum ff. solut. matr. An autem sanus teneatur conjugii leprosa, vel alia contagione laboranti reddere debitum conjugale, vide Pan. in c. 2. n. 5. hoc tit. & ibi Can. 3. Deportatione t quoque alterius ex conjugibus non solvitur matrimonium, l. res uxoris & authen. sed hodie C. de donat. int. vir. & uxor. l. 1. C. de repud. sed uxor tenetur sequi virum, nisi efficiatur v. gabundus, & vir uxorem quando ex causa necessaria se absentat, c. 1. & ibi glos. in ver. sequantur hoc tit. c. unaquaque & ibi glos. l. 34. quest. 2. & ubique Can. sed & furor t subsequens matrimonium contractum non dissolvit. l. furor ff. de spons. l. oratione §. fin. ff. de rit. nupt. c. dilectus & ibi glos. fin. de spons. c. hi qui & c. seq. 32. quest. 7.

De conjugio Servorum.

Titulus IX.

SVM MARIA.

1. Servitus dirimit matrimonium contractum, quando liber ignoranter contraxit cum serva & ex quo credidit esse ancillam, in eam facto aut verbo non consentit.
2. Servi à Sacramentis ecclesie non removentur, nec inter servos matrimonia ullatenus debent prohiberi, etiam si contradicentibus dominis & invitis contracta fuerint.

QUARTUM impedimentum est servitus quæ dirimit t matrimonium contractum, quando liber ignoranter contraxit cum serva, & ex quo audivit & credidit esse

Summa in Decretal.

ancillam, in eam facto aut verbo non consentit, aut eam carnaliter non cognovit, & liberè potest cum alia contrahere, c. 2. & fin. hoc tit. servi t à sacramentis ecclesie non removentur, nec inter servos matrimonia ullatenus debent prohiberi, etiam si contradicentibus Dominis & invitis contracta fuerint, nulla ratione propter hoc sunt dissolvenda, c. 1. hoc tit. l. possessionum C. comm. utr. iud. debita tamen & consueta servitia non minus debent propriis Dominis exhibere, c. 1. in fin. hoc tit. sed & partus penes dominum ancillæ remanet, l. & servorum ff. de stat. hom.

De natis ex libero ventre.

Titulus X.

SVM MARIA.

1. Natus ex libero ventre sive mater libera sit sive libera liber est.
2. Serva & libera patris est serva & libera filiorum, sed liberti liberorum non sunt liberti parentum.

Sæpius dubitari contingit, an natus ex libero ventre sit judicandus liber vel servus, ideo post rubricam præcedentem subiicitur de natis ex libero & c. in quo constituenda est regula quod natus t ex libero ventre, sive mater libera sit, sive libera libera est c. 1. hoc tit. c. fin. de ser. non ord. Inst. de ingen. in princ. & §. 1. quia partus ventrem sequitur: l. partum C. de rei vend. tamen valet consuetudo quod partus sequatur conditionem patris c. licet de conjug. servor. Nota quod serva t & libera patris est serva & libera liberorum, sed liberti liberorum non sunt liberti parentum, l. licet la. 2. ff. de ver. signif.

D De

Decognitione Spirituali.

Titulus XI.

SVMMARIA.

- 1 Cognatio Spiritualis contrahitur in baptismo etiam domi propter necessitatem absque solemnitate facto, & confirmatione impediens contrahendum & dirimens contractum matrimonium quando eadem præcessit matrimonium, si autem secuta est scienter vel ignoranter non dirimit matrimonium.
- 2 Suscipiunt infantem de baptismo aut confirmatione, unus sive vir sive mulier, aut ad summum unus & una.
- 3 Inter quos ac baptisatum ipsum & illius patrem & matrem nec non inter baptisantem, baptisatum baptisatque patrem & matrem tantum spiritualis cognatio contrahitur.
- 4 Parochus ante baptismum suscitatur ab iis ad quos spectat, quem & quos elegerint ut baptisandum de sacro fonte suscipiant, & eum vel eos admittit, eorumque nomina in libro describit, si alii ultra designatos baptisatum tegerint cognationem spiritualiter nullo modo contrahunt.
- 5 Si vero plures quam duo designati & admisti fuerint omnes fiant patrini.
- 6 De confirmatione idem est iudicium, sciat de baptismo quoad cognationem spirituales.
- 7 Cognatio contracta inter suscipientem & susceptam dicitur filiatio inter suscipientem & suscepti patrem & matrem dicitur compaternitas.
- 8 Si alter ex conjugibus suscipiat alienum puerum, & vir & uxor carnaliter prius cognata compatres existunt parentibus suscepti.
- 9 Per sponsam de presenti ante consummationem matrimonij non acquiritur compaternitas.
- 10 Non contrahitur per procuratorem.

- 11 Sedes apostolica inter suscipientem & susceptum contrahendum matrimonium non dispensat super compaternitate dispensat.
- 12 Per Cathecismum non contrahitur cognatio spiritualis.

Quintum impedimentum est cognatio, ea quadruplex est, spiritualis, legalis, nata ex illicito amplexu, contracta ex iustis nuptiis, de quibus ordinatè tradito Spiritualis, † contrahitur in baptismo etiam domi propter necessitatem absque solemnitate facto, c. si vir hoc tit. c. ad limina 30. qu. 1. c. super quibus 30. quast. 3. Covar. 4. lib. decret. epit. 2. par. c. 6. §. 4. num. 4. & confirmatione, c. de eo & c. seq. c. omnes 30. quast. 1. c. 1. & fin. hoc tit. in 6. impediens contrahendum & dirimens contractum matrimonium, quando eadem præcessit matrimonium, c. Martinus & c. veniens hoc tit. si autem secuta est scienter vel ignoranter, non dirimit matrimonium, c. si vir hoc tit. & dolose facienti imponitur penitentia, c. contracto hoc tit. Non plures ad suscipiendum de baptismo infantem, aut in confirmatione accedant, quam unus sive vir sive mulier, c. non plures de consecrat. erit 4. c. quamvis hoc tit. in 6. aut ad summum unus † & una baptizatum de baptismo suscipiant, c. docet sess. 24. de refor. matr. inter quos ac baptizatum † ipsum, & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizati que patrem & matrem tantum spiritualis cognatio contrahitur, d. c. docet Pius 5. constit. facta 4. Calen. Decemb. 1566. a. 1. nec verba patrini respondentis necessaria sunt, sed sola susceptio ex sacro fonte est de substantia, cætera ad solennitatem spectant, c. 1. c. fin. hoc tit. in 6. Covar. lib. 4. decret. epit. 2. par. c. 6. §. 4. nu. 7. Caput aque dec. 164. p. 1. si quis plures filios alicujus suscepit in baptismo

primo, unica est compaternitas *Garf. de be-
nes. par. 8. cap. 3. num. 78.* tenetur paro-
4 chus ante ꝑ baptismum diligenter sciscita-
ri ab iis, ad quos spectat, quem & quos ele-
gerint ut baptizandum de sacro fonte susci-
pian, & eum vel eos admittere, & in libro
eorum nomina describere, quod si alii ultra
designatos baptizatum tetigerint, cogna-
tionem spiritualement nullo modo contra-
5 hunt, *d. c. docet §. parochus*, si vero plures, ꝑ
quam duo contra prohibitionem Concilii
Tridentini designati & admissi fuerint, om-
nes fiunt patrini, *c. fin. hoc tit. in 6. Navar.
conf. hoc tit.* & omnes obligantur apud De-
um & sunt suscepti si de iustores *c. vos ante o-
mnia de consecrat. distinct. 4.* De confirma-
6 tione ꝑ idem est iudicium sicut de bap-
tismo, quoad cognationem spiritualement, *c. 1. §.
fin. & c. fin. hoc tit. in 6.* quæ confirmantem
& confirmatum, illiusque patrem & ma-
trem, ac tenentem non egreditur, omnibus
inter alias personas huius spiritualis cogna-
tionis impedimentis sublatis, & sic omnia
ferè *c. huius tit. & c. 1. huius tit. in 6.* sunt cor-
7 recta, *d. c. docet §. fin. cognatio contracta ꝑ*
inter suscipientem & susceptum dicitur filia-
tio, c. de eo c. omnes 30. q. 1. c. ita diligere 30. q.
3. c. ad limina §. filia 30. q. 1. c. si quis cum
matre 30. quest. 2. inter suscipientem & su-
scepti patrem & matrem dicitur compa-
ternitas, d. c. de eo 2. resp. 30. questione prima,
8 si alter ex conjugibus ꝑ suscipiat alienum
puerum, & vir & uxor carnaliter prius
cognita compates existunt parentibus sus-
cepti, *c. 1. hoc tit. in 6. c. si quis ex uno 30.*
quest. 4. Concubina carnaliter cognita non
efficitur commater, *glos. in d. c. 1. in ver. u-*
xorem hoc tit. in 6. per sponsam de præsentem
9 ꝑ ante consummationem matrimonii non
acquiratur compaternitas, *glos. in ver. caro in*
d. c. si quis ex uno 30. q. 4. & ibi Can. Præterea

non contrahitur ꝑ procuratorem, sed 10
requirit actum proprium patrini per se te-
nentis, & respondentis, *Navar. conf. 6. hoc tit.*
Covar. lib. 4. decret. epit. 2. part. c. 6. §. 4. nu.
6. quia ea, quæ non sunt in administratio-
ne patrimonii, non possunt fieri per procu-
ratorem, *l. nec mulierem C. de vind. libert. l.*
fin. ff. de curat. furiorum l. servus furiosi ff. de
manum. ff. las. post. Bart. in l. gallus §. forstan
num. 7. & 14. ff. de lib. & posthu. Sedes apo-
stolica ꝑ in prima specie cognationis inter 11
suscipientem & susceptum circa contrahen-
dum matrimonium non dispensat, *Pan. in c.*
fin. sub num. 5. in si. & num. 6. de purg. Can.
Felin. in c. at si clerici num. 14. in fin. de iud. su-
per compaternitate sapius dispensatur, ut
docet experientia rerum magistra, *c. ubi pe-*
riculum in princ. c. quam tit. in princ. de elect.
in 6. olim contrahebatur cognatio spiritua- 12
lis per cathecismum ꝑ impediens contra-
hendum, sed non dirimens contractum, *c.*
2. hoc tit. in 6. quæ hodie sublata videtur
per Concilium Tridentinum in *d. c. docet*
in fine de reform. matr. sess. 24. ibi. Omni-
bus inter alias personas huius spiritualis
cognationis impedimentis omnino subla-
tis, ex datione aliorum sacramentorum
cognatio spiritualis nequaquam oritur, quæ
matrimonium dissolvat vel impediatur, *d. c.*
fin. in fine hoc tit. in 6.

De cognatione legali.

Titulus XII.

S V M M A R I A.

- 1 Clericus in sacris constitutus quoad tempora-
lia potest adoptare aliquem.
- 2 Religiosus non potest adoptare.
- 3 Adoptatus ex indulto summi pontificis succe-
dit in feudis ecclesiasticis.

D 2 4 Cognat-

- 4 Cognatio legalis in linea ascendente & descendente durante adoptione vel etiam finita impedit & dirimit matrimonium.
- 5 Affinitas quæ & inter adoptatum & uxorem adoptantis, item inter uxorem adoptati & adoptantem durante & finita adoptione matrimonium impedit & dirimit.
- 6 In linea collateralis proximitas inter adoptatum, & illos quibus agnoscitur durante adoptione impedit & dirimit matrimonium ipsa vero soluta dissolvitur impedimentum.
- 7 In arrogatione idem juris est.

DE cognatione legali traditur in Instit. Imper. tit. de nupt. § 1. vers. & hæc adeo & §. sed si qua & tit. de adopt. clericus

- 1 † in sacris constitutus, quoad temporalia, potest adoptare aliquem, *Alex. in l. Gallus. §. quid si is qui filium num. 10. & ibi Dd. ff. de lib. & post Alex. post. Bald. in l. si quis posthum. nu. 6. & seqq. & ibi DD. ff. eod. Io. And. in rubrica huius tit. circa finem & ibi Host. num. 4.* quia consideratur magis aptitudo naturalis, quam impedimentum accidentale, *l. 2. vers. illud. ff. de adopt. Religiosus † non potest adoptare, quia est in potestate Abbatis, e. quorundam in princ. & c. si Religiosus in princ. de elect. in 6. c. non dicatis 12. quest. 1. adoptatus ex Indulto † summi Pontificis succedit in feudis ecclesiasticis, Curt. jun. cons. 138.* Impedimentum cognationis legalis consideratur tribus modis, quod ad matrimonium impediendum & dirimendum pertinet. Primo in linea ascendente & descendente † durante adoptione, vel etiam finita, & impedit & dirimit matrimonium, §. 1. vers. & hæc adeo Instit. de nupt. l. quin etiam in princ. ff. de rit. nupt. Secundo in
- 5 affinitate † quæ inter adoptatum & uxorem adoptantis attenditur, item inter uxorem adoptati & adoptantem, quæ similiter

durante & finita adoptione matrimonium impedit & dirimit, *l. adoptivus ff. de rit. nupt. §. affinitatis & §. seq. Instit. de nupt.* Tertio in linea collateralis † inter adoptatum & inter illos quibus agnoscitur, quæ proximitas durante adoptione impedit & dirimit matrimonium, *c. ita diligere 30. quest. 3. ipsa vero soluta, dissolvitur impedimentum, l. per adoptionem ff. de rit. nupt. c. per adoptionem 30. quest. 3. c. unica hoc tit. §. sed etsi quia Instit. de nupt.* Nec differt in hoc adoptio ab arrogatione, † imo idem utroque casu dicendum est, *c. 1. & ibi gloss. unica vers. alij dicunt quod adoptatus & Can. hoc tit. Covar. lib. 4. decret. epit. 2. part. cap. 6. §. 5. num. 2.* Arrogatus filiam illegitimam arrogantis potest ducere in uxorem, quia inter eos nec naturalis nec civilis cognatio est cum filia illegitima non sit in potestate arrogantis, *arg. §. fratris vers. ejus vero mulieris Instit. de nupt. glos. in c. unico hoc tit. & ibi DD.*

De eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ vel sponsæ.

Titulus XIII.

SVMMARIA.

- 1 Affinitas contracta ex copula seu complexu illicitis non dissolvit matrimonium antea contractum, impedit contrahendum, & dirimit postea contractum inter ascendentes & descendentes in infinitum, inter collaterales jure decretalium usque ad quartum gradum & ex decreto Concilij Tridentini usque ad secundum gradum tantum.
- 2 Requiritur copula consummata vera & perfecta.
- 3 Impedit exactionem debiti, etsi matrimonium

nium non est consummatum non potest etiam nisi pravia dispensatione episcopi reddere sine peccato mortali.

4 Ex copula ignoranter vel violenter habita oritur affinitas, quæ non privat facultates exigendi debitum aut inhabilitat ad contrahendum matrimonium.

5 Cum incestuoso ut possit contrahere matrimonium cum alia, quisnam dispense.

IN hoc titulo compilator tractat de cognitione aut proximitate orta ex amplexu
 1 † seu copula illicitis, ex quibus non oritur publica honestas, sed affinitas, c. discretionem & ibi glos. in ver. publicam honestatem & Pan. in c. tua fraternitatis num. 3. hoc tit. quæ non dissolvit matrimonium antea contractum, c. 1. d. c. discretionem c. pen. & c. fin. hoc tit. impedit contrahendum, c. fraternitati tua & c. seqq. hoc tit. & dirimit postea contractum, inter ascendentes & descendentes perpetuo & in infinitum, l. adoptivus in princ. vers. und nec l. nuptie la. 4. cum l. seq. ff. de rit. nupt. inter collaterales jure decretalium usque ad quartum gradum, c. super eo hoc tit. c. non debet de cons. & affin. quod sacrum Concilium Tridentinum restrinxit ad secundum gradum, in ulterioribus gradibus statuit hujusmodi affinitatem matrimonium postea contractum non dirimere, c. praterea sess. 24. de refor. matr. nam affinitas ex illicita copula procedens semel nata etiam post mortem sic cognita durat, c. fraternitatis 35. quest. 10. Navar. cons. 5. de cons. & affin. Requiritur autem copula † consummata vera & perfecta, ut vir intret claustra pudoris consanguineæ & seminet intra vas, Garc. de benef. par. 8. cap. 3. num. 98. & 103. & seq. itaque si quis cognoscat consanguineam suæ sponsæ solvantur sponsalia de futuro, c. veniens 1. hoc tit. quando de eo constat per

famam, c. super eo de consang. & affin. ac sponsus non potest sponsam ducere in uxorem, obstante affinitate, d. c. fraternitatis tua & c. seqq. hoc tit. quia fornicarius & fornicaria per copulam efficiuntur una caro, c. in eo 32. quest. 4. nec eam quam cognovit, obstante publica honestate hodie restricta ad primum gradum, dictum est supra tit. 1. hoc lib. si quis cognoscat consanguineam uxoris suæ scilicet, affinitas superveniens non dissolvit matrimonium contractum, sed exactiorem debiti † impedit respectu delinquentis, qui non potest sine peccato debitum exigere, & si matrimonium non sit consummatum, non potest etiam, nisi pravia dispensatione quam facere potest episcopus, reddere sine peccato mortali, quia potest intrare religionem, & hoc modo vitare redditionem debiti, Sylvest. in verb. matrimonium 8. quest. 15. vers. septimum. Illud enim quod est licitum & possibile, & per quod solum potest vitari peccatum mortale, cadit sub præcepto sicut & vitatio peccati mortalis, & inhabilitat incestuosos ad contrahendum matrimonium cum quacunq; c. 1. c. transmissa d. c. discretionem c. tua hoc tit. ex copula ignoranter † vel
 4 violenter habita oritur affinitas, d. c. discretionem b. 1. quæ non privat facultate exigendi debitum, aut inhabilitat ad contrahendum matrimonium, c. inebriaverunt c. non est quod cuiquam 15. quest. 1. c. in lectum & c. seqq. 34. quest. 2. c. qui propinquam c. si quis cum matre & c. seq. 35. quest. 2. & 3. Garc. de benef. par. 8. cap. 3. num. 106. & seqq. si vero propinquitas etiam per illicitum coitum præcessit detractum matrimonii, & de ea ex probabilibus & fide dignis probationibus constat, matrimonium postea contractum irritatur, d. c. super eo hoc tit. usque ad secundum gradum, non ulteriores, ut supra est dictum.

5 Cum incestuoso †, ut possit contrahere matrimonium cum alia, Papa dispensat, cum istud sit impedimentum juris positivi, c. *proposuit*, §. *licet de concess. preb.* Episcopus non dispensat quando commissum est verum crimen incestus, nisi ratione iuventutis c. *si quis cum duabus* 33. *quest.* 2. c. *si duo in fin.* 35. *quest.* 6. c. & *literis hoc tit.* quando non est proprie crimen incestus, ut quia commissum est cum consanguinea sponsa, potest dispensare etiam circa iuventutem, c. *reniens* & 1. *in princ. hoc tit.* & *ibi Pan. num.* 3. & *Can.*

De consanguinitate & affinitate.

Titulus XIV.

SUMMARIÆ.

- 1 Consanguinitas est vinculum personarum ab eodem stipite descendendum, vel quarum una descendit ab alia carnali propagatione contractum.
- 2 Distinguitur tribus lineis, ascendentium, descendendum, & collateralium sive transversalium.
- 3 Inter ascendentes & descendentes perpetuo prohibetur matrimonium.
- 4 In collateralibus prohibitio usque ad quartum gradum durat inclusive.
- 5 Qui ex latere venientium eam duxerit, quam vetatur, vel affinem, quam impeditur, incestus dicitur contrahere nuptias, & ejus pœne.
- 6 Consanguinitas probatur testibus qui computationem graduum debent incipere à stipite, id est, a parentibus vel germanis.
- 7 Affinitas est proximitas personarum ex quocunque cultu seminum commixtione intra naturale vas, vel seminis viri commixtione naturæ mulieris, secuta, omni carens parentela.

8 Affinitas unde dicitur.

- 9 Inter virum & uxorem nulla contrahitur affinitas, & per connubium consummatum efficiuntur una caro.
- 10 Inter consanguineos viri & consanguineos uxoris ex eorundem viri & mulieris conjugio nulla oritur proximitas.
- 11 Affinitas contracta inter ascendentes & descendentes perpetuo & in infinitum impedit & dirimit matrimonium.
- 12 Inter collaterales sive ex uno sive ex utroque latere contracta fuerit affinitas, in primo genere tantum impedit & dirimit matrimonium contractum usque ad quartum gradum inclusive.
- 13 Matrimonium in gradu prohibito inter affines contractum est nullum & pœna contrahentium.
- 14 Olim erant nuptia prohibita inter collaterales non solum in primo, sed etiam in secundo & tertio genere affinitatis quæ duo genera sunt sublata & explicantur.
- 15 Nuptia quæ aliis rationibus quam consanguinitatis & affinitatis prohibentur simpliciter illicita & inutiles appellantur & pœna scienter eas contrahentium.
- 16 Super matrimonio dispensat summus pontifex in omnibus impedimentis jure humano inductis, ac in gradibus consanguinitatis non tamen lege divina aut jure naturali prohibitis, ac in quibusdam gradibus Levit. 18. prohibitis, ac in primo affinitatis gradu, ac in secundo gradu collateralis consanguinitatis, ac in primo & secundo gradu in linea inæquali inter magnos principes.
- 17 Episcopus dispensat propter scandalum super impedimentis occultis dirimentibus quando matrimonia sunt publice contracta & super omnibus impedimentis impediens tantum.

- 18 *Iusta causa dispensandi sex enumerantur.*
 19 *Matrimonialis dispensatio sub & obreptitia est ipso iure nulla.*
 20 *In qua veritas narratorum verificari debet, de tempore data dispensationis.*
 21 *De quibus in ea debeat fieri mentio.*
 22 *In ea casus mixtus non continetur simplici.*
 23 *Limitata ad forum conscientia non suffragatur in foro fori.*
 24 *An dispensatione super impedimento obtenta requiratur novus consensus ad matrimonium contrahendum.*
 25 *An defectu consensus vel alio impedimento quod ab initio vigere vel alter scit, cessante opus sit, quod omnia de integro ponantur, qua sunt de essentia matrimonij.*
 26 *Matrimonium contractum inter infideles in gradu à lege canonica prohibitio, post utriusque conjugis conversionem non separatur & filij ex eo nati censentur legitimi.*
 27 *In matrimoniali dispensatione in gradibus prohibitis si intervenit contractus matrimonij aut copula, summus pontifex exigat emendas pecuniarias sive mulctam aut compositionem.*
 28 *Qua pauperibus remittitur & luunt in corpore.*

distinguitur tribus lineis, † Prima est ascendentium. Secunda descendentium. Tertia collateralium sive transversalium, *Instit. tit. de grad. cog.* quomodo autem gradus consanguinitatis sint computandi tam jure Civili quàm jure Canonico, traditur in glos. addit. ad tit. *Instit. de grad. cogn. ad quem me remitto, & in c. ad sedem 35. quæst. 5. pulchrè Oinot. in Instit. Imper. tit. de nupt. in princ. Interascendentes, † & descendentes perpetuo prohibetur matrimonium, §. 1. *Instit. de nupt. l. nuptia consistere la. 2. ff. de rit. nupt.* & nihil interest, an ex justis nuptiis cognatio descendat vel non, *l. & nihil interest ff. de rit. nupt. l. nec adoptivus §. unde nec vulgo ff. eod. & si tales personæ inter se coierint nefarias atque jure gentium incestas nuptias contraxisse dicuntur, §. ergo *Instit. de nupt. l. fin. ff. de ritu nupt. glos. in rubr. C. de incest. & inutil. nupt.* & inter eos præsumitur scientia, *l. de tutela C. de in integ. restit. min. l. 8 in fin. ff. unde cognat.* In collateralibus † 4 prohibito usque ad quartum gradum inclusive durat, *c. non debet hoc tit. & ibi Pan. num. 8. & Can. communiter*, matrimonium intra dictum gradum ab eis contractum est nullum, nullaque longinquitate defenditur annorum, cum diuturnitas temporis non diminuit peccatum sed auget, *c. non debet §. fin. hoc tit.* Qui ex latere venientium eam duxerit, † quam vetatur, vel affinem 5 quam impeditur, incestas dicitur contrahere nuptias, *glos. in rubric. & l. pen. & fin. C. de incest. nupt.* siquidem plam fecerit levius, si vero clam hoc commiserit, gravius punitur, *l. fin. vers. qui vero ff. de rit. nupt.* nam illud scienter contrahentes incidunt in excommunicationem læe sententiæ, & præcipitur ecclesiarum Prælati, ut illos, quos eis constiterit, taliter contraxisse, excommunicatos publicè tamdiu**

run.

SUPEREST videre de cognatione carnali orta ex justis nuptiis, quæ consistit ex consanguinitate & affinitate. Consanguinitas est vinculum personarum † ab eodem stipite descendentium, vel quarum una descendit ab alia carnali propagatione contractum, *l. 1. circa fin. §. post suos statim ff. de suis & leg. hered. §. sunt agnati & ibi glos. in verb. consanguinei & Dd. *Instit. de legit. ag. succes. c. conjunctiones §. eos autem c. progeniem & cc. seqq. 35. quæst. 2. & 3. c. consanguinitas 35. quæst. 4.* Dicitur consanguinitas quasi sanguinis unitas, *c. series & c. seq. 35. quæst. 5.**

nuncient, seu à suis subditis faciant nunciari, donec suum humiliter cognoscens errorem separentur ab invicem, & absolutionis beneficium obtinere mereantur, juri-
bus quæ sic contrahentibus alias pœnas imponunt, in suo robore permanentibus, *clem. unic. hoc tit. Authent. incest. & authent. ex complexu C. de incest. nupt. c. consanguineorum 3. quest. 4. §. si adversus instit. de nupt.* Ex decretis Concilii Tridentini is, qui intra gradus prohibitos contrahere, & multo magis si etiam consummare ausus fuerit, separatur, & spe consequendæ dispensationis caret, si ignoranter id fecerit, liquidem solennitates in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subicitur pœnis, quia salubria ecclesiæ præcepta temerè contempserit, si vero solennitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cujus probabilem ignorantiam habuerit, tunc facilius cum eo & gratis dispensari poterit, *c. si quis sess. 24. de refor. mat.* Contrahentes vero sponsalia de futuro in gradibus prohibitis non incurrunt dictas pœnas, *glos. in d. clem. 1. in verb. contrahere hoc tit. & ibi Can.* Distans à stipite primo aut quarto gradu vel citiore, potest contrahere matrimonium cum distante quinto & ulteriore gradu, quia quoto gradu distat remotior à communi stipite, & à quolibet per aliam lineam descendantium ex eodem, *c. fin. hoc tit. & ibi Anchar. Bus. cont. Host.* Consanguinitas probatur ꝑ testibus, qui computationem graduum debent incipere à stipite, id est, à parentibus vel germanis & per ordinem ab utroque latere distinguere singulos gradus, nominibus propriis, vel æquipollentibus indiciis, designando personas, *c. tuanos hoc tit. c. series c. licet de testibus, &c.*

7 Affinitas est proximitas ꝑ personarum ex

quocunque coitu, seminum commixtione intra naturale vas, §. affinitatis & ibi gl. 1. & Dd. Instit. de nupt. c. nullū in fin. & ibi glos. fin. c. extraordinaria & ibi gl. 1. c. sane & i. seq. 35. quest. 2. & 3. vel seminis viri commixtione naturæ mulieris, *glos. fin. in d. c. extraordinaria 35. quest. 2. & 3. Pan. in c. fraternitatum num. 3. & circa fin. cap. de eo qui consang. & c. Freder. cons. 301 secuta, omni carens parentela, l. vitrico. l. affinitatis C. comm. de success. nam ex copula vi præcisa, vel conditionali aut cum dormiente habita oritur affinitas c. discretionem ibi quantum potuit revertentem, de eo qui cog. & c. Covar. in 4. lib. decret. epi. par. 2. cap. 6. §. 7. num. 2.* De jure civili non contrahitur affinitas nisi legitimæ sint nuptiæ, *l. non facile §. affines & ibi glos. in ver. per nuptias & §. sciendum ff. de grad. affin. quia consideratio legis est circa hæreditates & tutelæ deferendas, & ne quis cogatur adversus affinem testimonium dicere, l. iuriconsultus ff. de grad. affin.* Canones vero considerant unionem carnis, *c. in eo 32. quest. 4. c. si vir & uxor. 35. quest. 2. & 3.* Diciturque affinitas ꝑ quod duæ cognationes, quæ diversæ sunt inter se per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit, *l. non facile §. affines ff. de grad. cons. & affin.* Inter virum & uxorem ꝑ nulla contrahitur affinitas, sed ipsi sunt causa affinitatis, & per connubium consummatum, efficiuntur una caro, & ideo uxor communicat marito suos consanguineos, & è contrario vir uxori, *Pan. in c. quod super num. 2. hoc tit.* inter consanguineos viri & consanguineos uxoris, ex eorundem scilicet viri ꝑ & uxoris 10 conjugio, nulla oritur proximitas, nullum vinculum, unde absque omni peccato licite inter se contrahunt matrimonium, *c. quod super his h. t. §. mariti ramen Inst. de nupt.* quomodo computentur gradus affinitatis tra-

11 traditur in *Instit. Imp. tit. de grad. cogn.*
 11 Affinitas contracta ¶ inter ascendentes & descendentes perpetuo, & in infinitum impedit & dirimit matrimonium, siue sit contracta ex primis nuptiis in primo genere, *l. non facile hos igitur ff. de grad. affin. l. adoptivus §. nunc videamus & l. nupt. la. 4. ff. de rit. nupt. Anchar. in c. fin. h. t. Oinot. in Inst. Imp. tit. de nupt. de arbor. affin. num. 12.* ac in secundo genere affinitatis, *l. uxorem ff. de res. nupt. la. c. Oinot. in Inst. Imp. tit. de nupt. de arb. affin. num. 13. & 14.* siue etiam contracta fuerit ex illicito coitu, *l. adoptivus in princ. vers. unde nec l. nuptia la. 4. cum l. seq. l. si qua mihi §. si uxor juncta l. semper in conjunctionib. ff. de rit. nupt. §. si uxor Inst. de nupt. 35. quest. 5. & ibi gl. declar. arb. affin. vers. nunc queritur.*
 12 inter collaterales vero siue ex uno ¶ siue ex utroque latera contracta fuerit affinitas, *Pan. in c. non debet num. 10. hoc tit.* in primo genere tantum impedit & dirimit matrimonium contractum usque ad quartum gradum inclusive, ut uxore mortua quis non possit contrahere cum ejus consanguinea usque ad quartum gradum, *c. non debet hoc tit. c. de propinquis c. nullum c. & hoc quoque c. sane c. porro 35. quest. 2. & 3.* contracta per illicitam copulam impedit & dirimit matrimonium cum sic cognita consanguineis collateralibus usque ad secundum gradum tantum, *c. praterea sess. 24. de refor. matr. dictum est in tit. procedenti,* in ulterioribus usque ad quartum non impedit aut dirimit, *d. c. prat. sess. 24. in fin. Pius c. const. facta quarto Cal. Decemb. 1566. Pontif. an. 1.* Matrimonium
 13 in gradu prohibito ¶ inter affines contractum est nullum, *d. c. non debet b. 1.* ipsi contrahentes incurrunt excommunicationem latae sententiae, *Clem. 1. hoc tit.* separantur, ac spe consequendae dispensationis carent, juxta distinctionem supra positam in *impedi-*
Summa in Decretal.

mento consanguinitatis: Olim nuptiae erant prohibitae ¶ inter collaterales, non solum in primo, sed etiam in secundo & tertio genere affinitatis, quae duo genera hodie sunt sublata, *d. c. non debet.* Ideo ea paucis explicabo, persona adjuncta per carnis copulam sanguini alterius, inducit primum genus affinitatis; persona vero addita primo generi inducit secundum genus; & persona addita secundo inducit tertium genus; sed nullo casu mutat gradum affinitatis: *d. c. non debet & ibi gl. in verb. in secundo & tertio & Pan. num. 6. & Can. com. exempli gratia,* ea quam frater meus duxit in uxorem, est in primo genere affinitatis mihi eodem gradu juncta affinitatis, quo est mihi frater consanguinitatis, si fratre meo praemortuo uxor ejus & affinis mea alii nubat, tunc ille cui nubit, erit mihi in secundo genere affinitatis eodem gradu quo erat mihi consanguinitatis frater meus praemortuus; rursus si illa mortua, hic affinis meus in secundo genere affinitatis ducat aliam in uxorem, tunc illa mihi erit in tertio genere affinitatis eodem gradu juncta, quo frater meus praedefunctus erat conjunctus consanguinitatis; ex quibus constat quod persona addita personae per carnis copulam, aut nuptas, mutat genus non gradum. Alia exempla ponit *Oinot. tit. de nupt. de arb. affin. num. 13. & 14. & per tot.* Primum genus contrahitur tantum ex una parte, secundum & tertium genus quandoque ex una parte ut in praescriptis exemplis, quandoque ex utraque parte ut in uxoribus duorum fratrum quarum alterutra fratri mariti est in primo genere & primo gradu affinitatis conjuncta & ideo mortuo altero ex fratribus & uxore alterius superstes relicta viduam fratris non potest uxorem ducere *c. porro 35. quest. 2. & 3. Io. Andr. post Innoc. in c. non debet num. 13. de*

E con-

consang. & affin. & ibi gl. marg in verb. in 2. & 3. sed uxores fratrum invicem sunt in secundo genere affinitatis quia copula cujuslibet caulat affinitatem, & quæ jungitur mihi uxor mea est affinis secundi generis uxori fratris mei, & quæ jungitur fratri meo est affinis uxori meæ in secundo genere & in primo gradu, sed si altera post mortem mariti nupierit Sempronio, iste Sempronius attinet uxori alterius fratris superstitis in tertio genere affinitatis in primo gradu, quia est persona addita secundo generi affinitatis & præmortuo altero fratre suaque uxore poterit viduam ejus uxorem ducere, Pan. in d. c. non debet num. 10. & seqq. & ibi Butr. num. 13. & seqq. & Can. Aliud exemplum poni potest, Alexander ducit in uxorem Catharinam sororem Antonii hic est Alexander junctus in primo genere & primo gradu affinitatis, postea Antonius ducit Petronillam in uxorem quæ jungitur Alexandro in primo gradu, sed in secundo genere affinitatis. Præmortuis itaque Catharina & Antonio Alexander poterit ducere Petronillam quia secundum genus hodie non impedit aut dirimit matrimonium, 35. quæst. 5. & ibi gl. in d. clar. affinit. vers. aliud exemplum & ibi gl. in declar. arboris affin. vers. circa hoc

15 **quæro.** Nuptiæ quæ aliis rationibus, ¶ quam consanguinitatis & affinitatis prohibentur, simpliciter illicitæ & inutiles appellantur, gl. in rubr. Cod. de incest. & inutil. nupt. gl. in authen. de incest. & nef. nupt. in princ. in vers. illicitas col. 2. & ibi DD. gl. mag. in §. sunt & alia & ibi DD. Inst. de nupt. & scienter eas contrahens punitur juxta l. qui cont. C. de incest. & inut. nupt. & ibi DD. §. si adversus ea, & ibi post gloss. DD. Inst. de nupt.

16 **Pontifex** ¶ in omnibus impedimentis jure humano in ductis, c. cuncta per mundum 1. &

2. 9. qu. 3. c. proposuit §. licet autem de concess. prob. & ibi gl. in ver. disp. Covar. latè in epis. lib. 4. decret. 2. par. c. 6. §. 9. & seq. ac in gradibus consanguinitatis, c. quia circa h. t. & ibi gl. in ver. à sede apostolica & Can. c. fi. & ibi gl. in ver. sacramentum de transact. c. quædam §. quod scripti 35. q. 2. & 3. c. de gradibus 35. q. 8. non tamen lege divina & naturali prohibitis, c. litteras §. rescripto & ibi gl. in ver. non potest & Can. de restit. spol. c. fin. & ibi gl. in verb. sacramentum & Can. de transact. latè Covar. in epis. lib. 4. decret. 2. par. c. 6. §. 10. n. 1. 4. 5. & 6. ac in quibusdam gradibus levitici 18. prohibitis, Covar. in d. epist. 4. lib. decretalium 2. par. c. 6. §. 10. n. 2. & 7. & seqq. Pract. Cancell. tit. not. super disp. matr. vers. dispensare & vers. item potest. ac primo affinitatis gradu, c. fin. de divor. Paris. conf. 68. vol. 4. Mādoc. de signat. grat. tit. disp. matr. vers. in primo affin. grad. ubi enumerat exempla. ac in secundo gradu collateralis consanguinitatis, l. c. si quis in fin. sess. 24. de refor. matr. c. proposuit & ibi gl. in ver. dispens. in fi. de concess. prob. ac in primo & secundo gradu in linea inæquali, Pan. in c. fi. sub. n. 8. de transact. Rot. divers. dec. 746. par. 3. lib. 3. quæ refert contrarias opiniones Canonistarū & Theologorum, inter magnos Principes & ob publicam causam, inter alios in secundo gradu nunquam dispensatur, c. si quis in fi. sess. 24. de refor. matr. etiam si concurrant plures urgentes causæ, Navar. conf. 13. hoc tit. Cand. aureum tit. disp. in dictis concil. 3. & quæst. seq. Garc. de benef. par. 11. c. 5. §. 4. à n. 34. usque ad nu. 369. Episcopus dispensat ¶ propter scandalum, id est, quando separatio foret scandalosa, super impedimentis occultis dirimentibus, quando matrimonia sunt publicè contracta, & non fit ad Papam propter legitima impedimenta, vel paupertatem accessus, & super omnibus impedimentis impedientibus tantum incestus cum af-

finibus

finibus, *Beat. Anton. in 3. par. summa tit. 1. c. 16. §. 4. Navar. in manual. c. 22. num. 85.* Iusta causæ dispensandi sunt plures † in secundo & aliis gradibus prohibitis. Prima bonum quietis ac pacis atque confæderatio, *c. 2. de desp. imp. secunda evitatio, scandalorum, c. quia circa hoc tit.* Tertia proles suscepta, diuturnitas temporis & exemplum quod in simili casu aliàs fuerit dispensatum, *d. c. quia circa & ibi gl. fin. circa fin. vers. Item habet hic & ibi Pan. n. 2. & Can. hoc tit. Staphil. de rescrip. apost. in forma brevis §. datur per breve. num. 7. Paris. n. 132. & seq. vol. 4.* Quarta ad dispensandum in quarto gradu aut tertio defectus dotis competentis. Quinta extinctio magnæ litis. Sexta quod major pars sibi parium suæ civitatis vel loci insignis quem inhabitat sint ei consanguinei vel affines intra quartum gradum, vel si est alius locus minor, si ipsa non habet sufficientem dotem ad nubendum extra illum, *Navar. in manual. cap. 22. num. 87. vers. septimo ubi attestatur de usu Curie.* Præterea dispensatio præsumitur inter virum & uxorem qui in gradu prohibito contraxerunt, si per decem annos continuos & ultra in matrimonio vixerunt & mortui sunt, *c. illud de præsumpt. & ibi Can. Caputaque decis. 269. par. 1. Achil. decis. 1. de præsumpt. & contraxerunt præcedentibus edictis, c. fin. de cland. desp. alias etiam per cohabitationem triginta annorum non purgatur malafides, c. non debet in fin. hoc tit. Achil. decis. 2. & 3. de cland. despons.*

19 Dispensatio matrimonialis † subreptitia & obreptitia non est valida, nisi postea Papa eam confirmaret, *c. quia circa hoc tit.* imo est ipso jure nulla, non solum per subreptionem in exprimendo falsum, sed etiam in tacendo verum, *c. ad audientiam & 2. de rescript. cap. 2. in fin. de sil. presbyt. in 6. in qua veri-*

tas † narratorum considerata est secundum tempus impetrationis, non enim sufficit narrata prius esse vera, vel post impetrationem dispensationis verificata, sed debet verificari de tempore datæ dispensationis, *Pan. in d. c. quia circa num. 4. & 5. Collect. in princ. Io. And. num. 2. & 3. & 7. & Can. hoc tit.* In ea debet fieri mentio † de copula, si-
ve de incestu, sed non debet exprimi quot vicibus sit habita, *Garc. de benef. part. 8. c. 3. num. 77.* ac etiam de matrimonio de facto contracto, quamvis non sit carnali copula consummatum, *capit. 5. sess. 24. de reform. matrim. Garc. c. de benef. part. 8. cap. 3. numer. 30. & seqq. & numer. 41. & seqq. plures cumulant.* Imo si copula sit habita post impetratam dispensationem in forma commissaria, antequam ordinarius, cui dispensatio commissa est, dispense, dispensatio est nulla & subreptitia ob non factam mentionem de ista copula, quia antequam ordinarius dispense, juxta commissionem sibi factam, non est perfecta dispensatio, & in esse producta, ac necessarium est obtinere novam dispensationem seu perinde valere, & si copula est secreta, potest expediri gratis in foro conscientie per sacram pœnitentiarum, *Garc. de benef. part. 8. capit. 3. numer. 69. & sequentib. & numer. 73. & sequentib.* vel ab Episcopo petenda est dispensatio, quia incestus inter consanguineos impedit non dirimit, *Navar. consil. 10. & 11. de consanguin. & affin. sed add. ibidem dicit omnes mittendos esse ad sedem apostolicam à iudicibus commiss.* quod si de copula in dispensatione à summo Pontifice obtenta sit facta mentio, & antequam ordinarius dispense, iterum sit copula inter eos habita, eadem non facit novum impedimentum, *Garc. de benef. part. 8. capit. 3. numer. 77.*

Subsistentibus pluribus impedimentis matrimonii valet dispensatio facta super uno impedimento nulla facta mentione de alio, licet non possit justum juris effectum sortiri, donec super alio fuerit dispensatum, *Navar. consil. 8. & consil. 9. & 10. hoc tit. asserens ita servare stylum Curia. Bart. in lege cum propter ff. de leg. praestand.* quia tot debent esse dispensationes, quot sunt obstacula: tutius est super omnibus obstaculis simul & semel dispensationem obtinere, *c. ex tuarum de auct. & usu pall. Gemin. consil. 33. num. 8. Navar. consil. 6. de rescript.* nam quando dispensationes se contingunt, aut impedimentum tacitum auget expressum, super quo dispensatur, tunc necesse est de utroque mentionem facere, alias dispensatio est nulla omnino, ut quando concurrunt impedimentum consanguinitatis cum impedimento affinitatis, *Covar. in quarta part. 2. capite 6. §. 7. num. 1.* vel quando est conjunctio ex duplici linea: *Mandoc. de signat. grat. tit. dispens. matrimon. circa fin. Garc. de benef. par. 8. capit. 3. num. 54. & sequentib.* in ea casus mixtus non continetur sub simplici, sive petatur dispensatio ut quis possit contrahere matrimonium, sive ut in contracto possit remanere, *cap. 3. hoc tit. Rot. decis. 70. libr. 2. part. 3. divers. arg. leg. cum passum §. prescriptione ff. de adulter. l. 2. & ibi DD. ff. de verb. obligat.* eadem ratione in dispensatione facienda est mentio de affinitate & publica honestate ubi simul concurrunt, & publica honestas non venit accessorie ad affinitatem, ut quando quis cognovit consanguineam in secundo gradu sponsæ suæ de futuro, & impetrat dispensationem ut cognitam liceat sibi uxorem ducere, non obstante affinitate, nulla de publica honestate facta mentione, sed de publica honestate quæ est accessoria ad affinitatem, non est opus facere

mentionem, ut ex matrimonio consummato oritur affinitas & publica honestas accessoria ad affinitatem, *glos. in c. non debet in verb. secundo & tertio in fine & ibi Pan. num. 12. hoc tit. Navar. consil. 7. hoc tit.* quia dispensationes hujusmodi sunt odiosæ, *Paris. consil. 52. num. 38. vol. 4. Gozad. consil. 51. num. 41. Gemin. consil. 33.* secus si concedatur alicui Episcopo quod possit dispensare cum conjunctis in secundo, quia poterit dispensare cum conjunctis in duplici secundo etiam quod esset ei concessa hujusmodi facultas dispensandi respectu certarum personarum, dummodo non ad petitionem illarum, cum quibus dispensatur quia hujusmodi beneficium Principis est latissimè interpretandum, *Rot. decis. 70. libr. 2. parte 3. di vers. Put. decis. 39. libr. 3. dictum est supra de rescript. §. dispensatio in fine.* Dispensatio super matrimonio limitata ad forum conscientia non suffragatur in foro fori, cum plures dentur casus in quibus matrimonium in foro pœnitentiæ uno modo, altero vero modo in foro judiciali venit judicandum, *Beat. Antonius in summa parte 3. titulo primo, cap. decimo, versiculo quod si dicat accipiam. Panormit. in cap. cum apostolica num. 6. de sponsalib. & matrimon. Rot. diversar. decision. 605. numer. 7. & decision. 606. in princ. part. 1.*

Quando, inter quos obstante impedimento canonico, non poterat esse matrimonium, illud contraxerunt sub conditione, si Papa dispensaret, pendente conditione; contra communem regulam quod pendente conditione non sit licita pœnitentia in contractu conditionali per l. hæc venditio in princ. ff. de contrah. empt. l. 3. cum gl. ff. de serv. export. possunt pœnitere quia contractus est reprobatus, *Greg. 15. decis. 461. num. 9.* & si demum Papa dispensavit, requi-

24 requiritur novus eorum consensus † ad matrimonium contrahendum, *Pan. in c. super eo num. 8. de cond. apposi. Greg. 15. dec. 410.* & ibi annot. quia ex priori contractu nulla inter eos fuit orta obligatio, quod conditio existens non possit retrotrahi obstante impedimento à principio, *l. si is qui pro emptore ff. de usucap.* quando vero matrimonium ab initio, mutuo consensu, fuit nulliter contractum inter consanguineos vel affines vel aliter impeditos, & à Papa est dispensatum in radice, tunc non requiritur novus consensus, sed sufficit ille primus cum affectu maritali præstitus: *c. non debet & ibi gloss. in verb. de cetero Host. num. 8. & Can. 2. tit. Boer. quaest. 264. num. 26. Anchar. conf. 409. num. 4. & seqq. Rot. farin. dec. 687. num. 12. par. 2.* quotiesunque vero matrimonium non tenet ex consensu defectu, 25 † aut alio impedimento, quod ab initio vigere sciunt, aut alter scit, si postea cesset, opus est quod omnia de integro ponantur, quæ sunt de essentia matrimonii, *c. tua nos in fi. & ibi gloss. in verb. nec forma Butr. num. 10. Pan. in fin. & Can. de spons. & matr. c. sufficiat 27. quaest. 2. c. tua nos de spons. duor. Victor. in relect. Theol. relect. 7. de matr. in 2. puncto 1. part. vers. in contrarium, num. 9. Nav. conf. 14. de spons. & matr. Greg. 15. decif. 395. allegans multa similia, quia ea quæ sunt de forma debent intervenire in tempore, eò quo actus producit in esse, *l. observare §. post hæc & ibi Bald. in addit. num. 3. ff. de offic. procons. Felin. in c. cum dilecta sub num. 7. vers. amplia. 6. & ibi Can. de rescript. ac sufficit quod matrimonium sit contractum post dispensationem, licet verisimiliter non potuerit haberi notitia impetrationis & dispensationis, *Put. dec. 343. num. 1. lib. 1. Pan. in c. super eo nu. 8. de cond. apposi. Gregor. 15. decif. 410. num. 2. & ibi latè annotat.***

Matrimonium contractum inter infideles, † in gradu à lege canonica prohibito, 26 post utriusque conjugis conversionem & baptismi lavacrum non separatur, *c. de infidelibus hoc tit. & filii ex eo nati censentur legitimi, c. si qui fil. sint legit. c. gaudemus de divor.* ac etiam nati ex secundo matrimonio, post repudium datum primæ conjugii, quia credebant legitimè posse contrahere, post repudium primæ, & sic nati sunt ex matrimonio putativo, *gloss. fin. in c. fin. qui fil. sint legit. & ibi Can. licet de rigore ignorantia juris divini non excusat. l. si quis adulterium cum incestu §. stuprum ff. de adult. l. venia C. de in jus voc. c. qui ea 38. distinct.* quia infideles non astringuntur legibus canonicis circa sacramentalia & concernentia animam ante baptismum, unde licitè contrahunt matrimonia in gradibus prohibitis humana lege, post baptismum vero eis astringuntur, sed id, quod ante gesserunt, antequam subjicerent legi Christianæ, tenet, ex quo non est gestum contra legem divinam, *c. fin. de divor.* lex enim non concernit præterita sed futura, *l. leges C. de legib. & ibi gloss. & Dd.* Præterea id suadet utilitas publica, ut alii facilius convertantur, *c. fin. qui fil. sint legit. & converforum infirmitas, c. fin. de divor.* Exigit summus Pontifex quando dispensat super matrimonio in gradibus prohibitis si intervenit contractus matrimonii per verba de præsentibus, *Clem. 1. hoc rit. vel copula cap. de incestu 35. qu. 2. & 3.* ob delictum commissum, ne dissimulatione culpabili nefanda licentia corroboraretur, *l. fin. in fine C. de incest. & in ut. nupt. c. cavete 22. quaest. 5. e-mendas pecuniarias, † sive multam, & gravio- 27 viorem à nobili nam nobilitas est exprimens, alias surreptitia est dispensatio, non divitiarum, *l. humilem C. de incest. & in ut. nupt. c. legimus vers. potentia 93. dist. quam igno-**

bili, c. qui contra & ibi gloss. in verb. ignobilis 24. quest. 1. c. non tegantur & ibi 1. gloss. 41. distinct. quia ingenuis & illustribus castitatis observatio præcipuum debitum est, l. si qua illustris C. ad S. C. tum orphic. & majorem à scienter contrahentibus, ac minorem ab ipsis qui errore acerrimo, non affectato, neque ex vili causa decepti sunt, aut ætatis lubrico lapsi, arg. l. qui contra C. de incest. nupt. quæ compositio vocatur & solvitur Darario, & arbitrio Papæ in pios usus convertitur, l. multarum C. de modo multæ. quæ à Iudic. inflig. Præterea præcipit eos separari ad tempus, illisque imponi competentem pœnitentiam salutarem pro modo culpæ, c. fin. in fin. de eo qui cogn. consang. c. quod super his hoc tit. quæ est arbitraria, c. lattores & ibi gloss. fin. de cleric. excommun. c. tempora 26. quest. 7. & mandat à dispensatis præstari juramentum, quod talia deinceps non committent, neque committentibus præstabunt auxilium, consilium vel favorem, ne indulgentia sanctæ matris Ecclesiæ sit dispensatis aut aliis incitamentum ad peccandum, & faciat vilescere auctoritatem summi Pontificis ob injuriam dispensationum frequentationem Zab. in clem. 2. §. 1. in xi. not. de pœnit. & remiss. Pauperibus multa remittitur, l. fin. in fin. C. de mod. 28 multæ. † quia non habent in ære luunt in corpore, cum ex delicto teneantur, Pan. in c. statuimus num. 2. de male, soletque Darario apponere clausulam eos in primis ab invicem separet, & si veniam petierint humiliter, eam illis, & pœnitentiam publicam imponatur atque orator fabricæ aut in aliud servitium alicujus Ecclesiæ operam suam impendat saltem quatuor mensibus, pœnitentia publica non intelligitur de solemnibus, quæ alio tempore quam in principio quadragesimæ fieri non potest, c. in capite 50.

dist. & ibi Præpos. num. 4. Gemm. num. 2. Cand. aureum in utr. pœnitentia tit. de solem. pœnit. sed de publica, quia debet fieri in facie Ecclesiæ, ut quando injungitur peregrinatio ad montem acutum cum baculo, Summa Tabiani ver. pœnitentia in nona quest. vers. secunda est pœnitentia publica, ut aliquantulum sit in Ecclesia humi jacens, terram deosculans, Cand. aureum. d. loc. citato de pœnit. public. qualis postea etiam imponi Sacerdoti, & famam aut honestatem viri probi non imminuit, c. quæsitum de pœnit. & remiss. & ibi Pan. n. 11. Burr. n. 4. B. Anton. in summa par. 3. tit. 14. cap. 17. de pœnit. §. 6. vers. pœnitentia publica. servitium imponitur alternativè ut impendat fabricæ aut in aliud servitium Ecclesiæ vel pii loci, & est electio ipsius cum quo dispensatum est, quia Summus Pontifex lex animata ad ipsum dispensatum verba dirigit. Pan. in c. à crapula sub num. 4. de vi. & honest. cleric. Barr. in l. i. ff. de effra. Necesse autem est, ut aliud servitium sit corporis afflictivum, ut scopis emundare chorum Ecclesiæ, sternere lectum ægrotorum, propter dictionem aliud, quæ est implicativa similis servitii quæ fit fabricæ, c. sedes & ibi Felin. num. 6. de rescript. secluso omni delicto, in dispensatione de contrahendo in tertio aut inferiore gradu graviores expensæ fiunt in Curia, quam in dispensatione super quarto gradu. Item minores sunt sumptus quando subest justa causa dispensandi, quia tunc quodammodo debetur, c. bona 2. de post. præl. l. 1. §. committitur. ff. de acquir. quotid. & estiva. majores verò quando non subest justa causa, ut metu expensarum homines à petitione hujusmodi dispensationum cohibeantur, clem. 1. in fi. de off. ord. c. quapropter 2. quest. 2. l. 2.

C. de petit. bon. sub
lib. 10.

Titulus

Titulus XV.

De frigidis & maleficiis & impotentia
coeundi.

SVM MARIA.

- 1 Impotentia coeundi est impedimentum perpetuum naturale vel accidentale ad copulam naturalem perfectam impediens contrahendum & etiam dirimens contractum matrimonium tribus concurrentibus nempe
- 2 Quid sit irreparabile arte medicorum.
- 3 Præcedat contractum matrimonij.
- 4 Subsit ignorantia facti.
- 5 Naturale impedimentum quod dicatur.
- 6 Accidentale impedimentum quod dicatur.
- 7 Impotentia alia est perpetua.
- 8 Alia temporalis.
- 9 Petens matrimonium separari propter impotentiam non tenetur specificare causam impotentia.
- 10 Impotentia coeundi probetur aspectu corporis.
- 11 Iuramento proprio cum septima manu propinquorum vel vicinorum bona fama.
- 12 Cohabitatione continua triennali que in minoribus quindecim annis semper expectatur.
- 13 In iis qui sunt plena pubertatis & compleverunt decimum octavum annum adhibetur distinctio, quandoque ab utroque proponitur impotentia alterius proveniens ex maleficio.
- 14 Interdum proveniens ex frigidityate in viro, vel arctitudine in muliere, vel alias.
- 15 Quandoque alter tantum accusat impotentiam alterius.
- 16 Matrimonium separatum propter maleficiū eo sublato non reparatur sive reintegratur quoad vinculum.

- 17 Propter frigiditatem viri si postea potens apparet reintegratur.
- 18 Propter aliud impedimentum utputa arctationem in muliere, nimiam viri carnositatem, si id est amotum per divinum miraculum aut opera medicorum cum gravi periculo neutro casu reintegratur primum, num. 19.
- 20 Si sine gravi periculo seu per frequentem usum, reintegratur primum.
- 21 Si libellus generalis fuit admissus & verificatus super impotentia & uxore contrahat & tollatur impotentia non restituitur primum connubium.

SEXTUM impedimentum est impotentia non generandi, sed coeundi, † quæ est impedimentum perpetuum naturale vel accidentale ad copulam naturalem perfectam, c. 1. & c. quod selem & ibi glos. fin. & Can. hoc tit. impediens contrahendum ac etiam dirimens contractum matrimonium, c. ex litteris tuis c. fraternitatis hoc tit. tribus concurrentibus. Primo quod sit irreparabile † arte medicorum absq; periculo corporis, d. c. ex litteris & ibi Pan. n. 2. & 3. & c. fraternitatis h. t. secundo præcedat contractum † matrimonij, si sequitur matrimonium ratum, licet non consummatum, non dirimit, præbet sufficientem causam ut Papa illud possit separare, si multum timeretur de incontinentia sani & potentis, Pan. in d. c. ex litt. num. 3. & 4. & in c. consultationi sub n. 2. hoc tit. & multo minus consummatum dirimit: c. hi qui 32. quest. 7. in dubio præsumitur quod impedimentum præcessit matrimonium non consummatum, ut sic expediantur nec remaneant impediti. Host. in c. fratern. sub num. 4. & ibi Boich. sub n. 7. & Can. hoc tit. Pan. in c. fin. n. 3. hoc tit. Tertio subsit ignorantia † facti, scienter contrahens cum impotente, tenetur eam

eam habere ut sororem, & illi in necessariis subvenire *d. c. consultationi* & *ibi Pan. sub nu. 4.* & *ibi Boich. sub num. 7.* & *Can. hoc tit. Pan. in c. fin. num. 3. hoc tit.* et si cum secunda contrahat, tenet secundum matrimonium, non obstante quod sit obligatus ad morandum cum prima tanquam cum sorore, quia verum matrimonium non consistit cum impotente, sed semper tenetur alere illam impotentem cum qua scienter contraxit, *Anchar. in d. c. consultationi num. 3.* & *ibi Pan. nu. 2.* & *Can. communiter arg. c. de illis despons. impub.* nec dicitur matrimonium contractum dissolvi, sed à principio non fuisse, tractuque temporis non conualefcit, & post multos annos potest allegari, *c. fraternitatis* & *ibi Pan. in 1. not. & c. littera* & *ibi Pan. in 1. not. & Can. hoc tit.*

- 5 Naturale impedimentum † seu naturalis impotentia triplex est, in viro frigiditas, *c. 1. c. laudabilem hoc tit.* arctatio in muliere, vel aliud impedimentum excessus vel defectus à natura proveniens, *c. ex litt. c. consultationi hoc tit.* defectus ætatis, *c. quod sedem hoc tit.* Accidentalibus † provenit ex maleficio, *c. litt. hoc tit.* sectio sive castratione, *glos. fin. in c. hi qui 3 2. q. 7.* & *ibi Can. medicinis, prout Anchar. post Io. And. in c. consultationi hoc tit.* refert accidisse in quadam domina caracosa, quæ ita suum instrumentum medicinavit intendens placere viro, quod nec à viro, nec ab alio postea potuit cognosci. Item impotentia alia est
- 7 perpetua, † ut frigiditas, arctatio, cui ope medicorum non potest subveniri, sectio sive castratio, maleficium quod deleri non potest, alia est temporalis, ut pueritia, arctatio cui subveniri potest ope medicorum, maleficium temporale. Omne impedimentum præsumitur perpetuum quando trienniali cohabitatione facta conjuges matrimo-

nium consummare non potuerunt, *Pan. in c. fraternitatis n. 15. hoc tit.*

Qui petit matrimonium separari propter impotentiam, † non tenetur specificare causam impotentiam, sed satis est dicere conjugem non habere potentiam secum coeundi, *Pan. in c. fin. num. 3. hoc tit. Host. 10. And. & DD. comm. contra communem regulam, quod in actione personali quis cogitur exprimere causam, dictum est supra tit. de lib. oblat. §. norant DD.* Quia dubietas oritur ex facto adversarii, quo casu admittitur libellus generalis & incertus, *c. constitutus* & *ibi Innoc. num. 2. in integ. restit. l. qua de tota §. incerta. ff. de rei vind. & videtur omnes suum jus in iudicium deduxisse c. requisisti* & *ibi gloss. in ver. acceperit. eo Can. 33. quest. 1. Pan. in c. littera num. 4. hoc tit.* Argumenta ad probationem impotentiam plura sunt, Aspectus † corporis, *c. fraternitatis hoc tit. sic. 10* ut mulier potest inspicere, ita & masculus *l. minor. 25. annis adito præside ff. de minoribus. Host. in c. puberes num. 1. & 2. de despons. impub.* Iuramentum proprium † cum septima manu propinquorum vel vicinorum bonæ famæ, *c. laudabilem hoc tit. & cohabitatione continua † trienniali, d. c. laudabilem 12* & *in c. fin. hoc tit.* quæ in minoribus quindecim annis semper expectatur, *c. puberes* & *ibi Hostiens. de despons. impub. num. 5. & 6. & Can.* In iis qui sunt plenæ † pubertatis & compleverunt decimum octavum annum, §. *minorem natu Inst. de adopt. adhibenda est infrascripta distinctio, quandoque ab utroque proponitur impotentia alterius proveniens ex maleficio, & datur triennium ad cohabitandum à die quo egerint penitentiam de commissis, & assignati postea per Iudicem triennii, quod per Iudicem non potest abbreviari: c. fin. & ibi Butr. num. 10. hoc tit. Hostiens. in c. laudabilem num. 1. hoc tit.*

tit. in c. 1. num. 6. hoc tit. post cohabitationem triennem præsumitur impedimentum perpetuum & præcessisse matrimonium: Pan. c. fraternitatis. num. 15. & 16.
 14 hoc tit. interdum proveniens † ex frigidityte in viro, vel arctitudine in muliere vel alias, nec potest apparere de impotentia ante triennium, & tunc eis indulgetur triennium computandum à die quo egerint pœnitentiam, & triennii postea per iudicem assignati. c. laudabilem, & ibi Hostiens. in princ. vers. tu dicas. hoc tit. & Can. Si constat de impotentia ante triennium, aut per veras probationes, & non opus est cohabitatione triennii, & juramento propinquorum: c. 1. in princ. hoc tit. atque à contrario sensu c. laudabilem in princ. hoc tit. aut per confessionem amborum conjugum, nec non per aliqua signa frigiditytis, vel impotentia, & cum juramento conjugum, & septimæ manus propinquorum, & in eorum defectum vicinorum bonæ famæ, scilicet ut conjuges jurent factis Sacrosanctis Evangeliiis de veritate, non quidem specificè super aliquo impedimento, sed generaliter, quod nunquam potuerunt consummare matrimonium, Pan. in c. laudabilem num. 4. hoc tit. consanguinei sive vicini super credulitate quod credant eos verum jurare, tunc istis concurrentibus, potest matrimonium in continenti separari non expectato lapsu triennii: c. laudabilem. §. si autem & ibi Parnorm. circa fin. hoc tit. Pan. inc. 1. num. 5. in princ. & post num. 6. hoc tit. soli verò eorum confessioni non est standum contra matrimonium, etiamsi uterque confiteatur, ne intra se contra matrimonium valeant coludere, & ad confessionem impotentia facile prohibere, si iudicio suo crederent per iudicium Ecclesiæ concurrendum ad ejus separationem. arg. c. super eo de eo qui cogn.
 Summa in Decretal.

conf. uxor. & glos. fin. c. 1. hoc tit. Quandoque alter tantum confitetur & acculat † alterius impotentiam, siquidem uxor propter eam agit ad separationem, & vir negat, nec mulier provocavit in exordio, pro virgine nupta, reperta, corrupta non auditur, reperta virgo non auditur, nisi post cohabitationem triennem, quia vir caput est mulieris: si in novitate reclamavit, & per aliqua signa potest probari impotentia mariti, in continenti auditur. c. 1. & ibi Pan. num. 5. hoc tit. & Can. Aut vir confitetur impotentiam uxoris, agitque ad separationem & ei assignanda est triennis continua habitatio post pœnitentiam per ætatem de commissis. c. fraternitatis. hoc tit.

Matrimonium separatum propter † maleficcium, eo sublato & cessante non reparatur sive reintegratur quoad vinculum, quia maleficcium, quod fit instigente diabolo, restringitur sæpè ad certam personam, ut omnes possit cognoscere præter uxorem, idè si post divortium ducat aliam & cognoscat, non per hoc apparet ecclesiam fuisse deceptam, idè non debet separari secundum & reparari primum: c. si per sortiarias 33. quest. 1. Pan. in c. 1. in fin. hoc tit. separatum propter † frigiditytem viri, si postea 17 apparet potens, reintegratur. c. 1. 2. resp. & c. laudabilem §. fin. hoc tit. separatum propter aliud impedimentum, ut pura arctationem † in muliere nimiam viri carnositatem, si id est amotum per divinum miraculum, aut opera medicorum cum gravi corporis † periculo, neutro casu reintegratur 19 primum: arg. à contrario sensu c. fratern. §. quamvis vers. nos tamen hoc tit. si sine gravi periculo seu per frequentem † usum secundi 20 viri reintegratur primum, & à modo non debet in secundo aliquatenus remanere, postquam fuit ab eo cognita, sed irrevocabiliter

biliter restituitur primo, *Pan. in c. fratern. nu. 20. & ibi Can. hoc tit.* nam apparet impedimentum fuisse temporale, quod ex post facto cessavit, & ecclesiam fuisse deceptam, & mulier cognita ab uno viro præsumitur quod sit cognoscibilis à quolibet viro præsumptione juris, *c. fratern. & ibi Boich. num. 12. & 13. hoc tit.* nisi apertè probaretur dissimilitudo, *Pan. in c. fratern. num. 19. in fin. vel obstiterit votum solemne, quod per ingressum, & professionem religionis statim solutum fuit matrimonium si quid fuit inter eos, c. ex publico de convers. conjug. aut fornicatio, d. c. fratern. §. & prædicta.* fornicando enim dat operam rei illicitæ, contrahendo cum secundo viro dat operam rei licitæ, cum putaret se solutam à primo, id eoque primus non potest ei opponere de adulterio, *Pan. in d. c. fratern. num. 20.*

²¹ Quod si libellus † generalis fuit admissus super impotentia & verificatus, & uxor secundo contrahat & tollatur impotentia, non restituitur prius connubium, quia idem est ac si propter frigiditatem & maleficium fuerit separatum, *c. requisisti & ibi glos. in verb. acceperit 33. quest. 1.* sententiaque transit in iudicatum, *Pan. in c. littera sub nu. 4. in fine hoc tit.*

Titulus XVI.

De matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ.

SVMMARIA.

- 1 Interdictum est prohibitio contractus matrimonialis ex causa suspicionis de impedimento facta vel à proprio parocho vel ab episcopo.
- 2 Impediens contrahendum quando prohibi-

tio facta fuit ex causa temporali, ac dirimens matrimonium contractum quando facta fuit propter impedimentum perpetuum.

- 3 Pœna contravenientis interdicto.
- 4 Sponso quæ remedia dantur, si dubitet, ne sponsa contrahat matrimonium cum aliquo.
- 5 Nuptiæ prohibentur ab adventu Domini nostri Iesu Christi usque ad diem Epiphaniæ, & à feria quarta cinerum usque ad octavam paschatis inclusive.

SERTIMUM impedimentum est interdictum, quæ est prohibitio † contractus matrimonialis, ex causa suspicionis de impedimento, facta vel à proprio parocho, *c. cum inhibito de cland. despons. innovatum per c. 1. sess. 24. de reform. matr.* vel ab Episcopo ad quem spectat cognitio tantum causarum matrimonialium, *c. cause omnes §. ad hæc sess. 24.* (Legati à latere, Nuncii, aut Archidiaconi, vel alii inferiores interdictum huiusmodi facere non possunt) *d. c. causa omnes §. legati sess. 24.* impediens contrahendum, † quando facta fuit ex causa temporali, ac dirimens matrimonium contractum, quando facta fuit propter impedimentum perpetuum. *glos. fin. in c. tua de spons. duor. Pan. c. num. 4. in c. fin. num. 3. hoc tit.* Solum interdictum non sufficit ad iritationem matrimonii post contracti, etiam si accedant sponsalia de futuro, sed contra interdictum facientibus † pœnitentia imponitur, *c. 2. hoc tit. Franc. Marc. quest. 501. & quinque seqq. par. 2.* ac pœna pœnitentiarum, *Franc. Marc. quest. 506. par. 2. c. dilectus & ibi Pan. imp. not. & Can. de off. ord.* & intra pœnitentiæ tempus carnale commercium interdicitur, *c. cum in apostolica de spons. & matr.* & interim separantur, donec de causa interdicti cognoscitur, *c. 1. in fin. & c. fin.*

fin. hoc tit. glos. in c. tua de spons. duor. & ibi
 4 *Can. unum remedium est sponso, † si dubi-*
ratne sponsa contrahat matrimonium cum
alio, ut imploret officium iudicis, quod
sub pœna excommunicationis interdicitur
sponsæ ne contrahat cum aliquo matrimo-
nium, c. 1. & ibi Pan. num. 7. hoc tit. dixi su-
pra tit. de spons. duor. & debet addere in in-
terdicto, quam ex nunc profero in his scri-
ptis, si contra feceris, vel alia verba similia,
glos. in c. ex litteris in ver. in terminatione &
ibi Pan. in fin. hoc tit. Alterum est ut lite
pendente recurrat ad sanctissimum Domi-
num nostrum, aut ejus signaturam gratiæ, ut
inhibeat ne lite pendente matrimonium
contrahatur, & de facto contrahitur illud
decernatur irritum. Burr. in c. tua fraternitas
n. 5. de spons. duor. pro quo allego textum in c. ad
dissolvendum in fin. de despons. impub. Franc.
Marc. qu. 102. & 503. par. 2. Anchar. in clem.
unica. n. 13. Zab. n. 21. de rer. permut.

Propter reverentiam dierum Concilium
 5 Tridentinum ab adventu † Domini nostri
 Iesu Christi usque ad diem Epiphaniæ, & à
 feria quarta cinerum usque ad octavum Pa-
 schatis inclusive antiquis solemnium nu-
 ptiarum prohibitiones diligenter ab omni-
 bus servari præcipit, in aliis temporibus nu-
 ptias solemniter celebrari permittit, *c. ab*
adventu sess. 24. de reform. matr. quæ prohi-
bitio accipienda est, quod tempore isto fe-
riarum possint contrahi sponsalia ac etiam
matrimonium, sed prohibentur deductio u-
xoris, nuptiarum solemnitas, carnalis copu-
la, convivia nuptialia, Pan. in c. capellanus nu.
2. & 4. de feriis post glos. ibi & Can. communi-
ter. si contra fecerint, arbitrio Iudicii sepa-
rantur ad tempus. c. non oportet 35. quæst. 4.
gloss. fin. in c. tua & ibi Can. de spons.
duor. Franc. Marc. quæst.

500. par. 2.

Titulus XVII.

Qui filii sint legitimi.

S V M M A R I A.

- 1 Filiorum multa sunt species.
- 2 Legitimi & naturales.
- 3 Naturales tantum.
- 4 Spuriij.
- 5 Nati ex damnato coitu.
- 6 Legitimi tantum.
- 7 Legitimati.
- 8 Spirituales.
- 9 Legitimus in dubio præsumitur filius, data as-
 sidua cohabitatione viri soluti & mulieris
 soluta.
- 10 In legitimitatis possessione per qua filius con-
 stituatur.
- 11 Legimitatis quasi possessionis effectus.
- 12 Matrimonio probato inter parentes, filij in
 dubio præsumuntur nati tempore licito.
- 13 Legitimus quis non præsumitur ad hoc quod
 adjudicetur sibi beneficium, & ut quis ma-
 nu teneatur in possessione beneficii præsu-
 mitur legitimus.
- 14 Legitimus est partus quamdiu possibile eum
 nasci ex matrimonio & ex eo natus præ-
 sumitur.
- 15 Filiatio probanda est ab eo qui asserit se filium,
 sive agat, sive conveniatur.
- 16 Illegitimitas probatur ex dispensatione pe-
 tita.
- 17 Spurius præsumitur & non naturalis, natus
 ex soluto & soluta non retenta domi præsu-
 mitur magis natus, ex non damnato coitu,
 quam ex damnato 18.
- 19 Legitimantur per subsequens matrimonium
 nati ex soluto & soluta.

F 2 20 Vulgo

- 20 Vulgo concepti quando sunt certiper confessionem patris & matris.
- 21 Nati ex clerico constituto in minoribus ordinibus beneficiato.
- 22 Etiam invitis parentibus & contra protestantibus ac filiorum consensu & voluntate minime requisitus.
- 23 Quoad ordines etiam Episcopatum, honores, feuda, successionem, ac statua exclusiva feminarum.
- 24 Legitimantur nati ex matrimonio, mutuo consensu contracto, cui obstat aliquod impedimentum canonicum per dispensationem summi pontificis super matrimonio, etiam respectu hereditatum & successionum.
- 25 Ac post mortem alterius aut utriusque conjugum quando pater in vita vel in testamento ordinavit filium legitimari.
- 26 Quando pater pro filio ordinavit, Papa potest requisito eo, vel si noller, eo non requisito, de cuius prajudicio agitur, legitimare matrimonium, ut ex tunc sive circa radicem ipsius matrimonij.
- 27 Aliquando papa legitimat matrimonium, ut ex nunc.
- 28 Mandatum pontificium de dispensando, ut conjuges maneat in matrimonio contracto & mandatum de legitimando filios jam natos sunt aequè principalia.
- 29 Matrimonium nullum ex defectu atatis vel ratione metus convalidatur, ex spontanea post legitimam atatem aut cessationem metus, cohabitatione vel si semel carnali copula consensus est.
- 30 Spuriorum & ceterorum legitimatio conceditur per rescriptum a summo pontifice in terris Ecclesie 31.
- 32 In terris & regionibus, aliis temporali jurisdictione subjectis, non legitimat quoad hereditariam successionem nisi legitimaretur ex causis multum arduis, praesertim eos qui praeter Romanum pontificem inter homines superiorem alium non recognoscunt, qui legitimandi habeat potestatem, aut recognoscentes superiores, vel eorum filios de superiorum consensu vel nisi in spiritualibus.
- 33 Ab imperatore circa temporalia in terris sibi subjectis mediate & immediate.
- 34 Ac in terris Ecclesia consentientibus patri & filio etiam filium sacerdotis quoad bonam bique sita.
- 35 Ac filium ejus qui habet uxorem.
- 36 Non potest legitimare clericum in minoribus constitutum, sed potest cum eo dispensare, quoad bona matrimonialia.
- 37 Comitum Palatini creatio est de reservatis summo principi, ac Comes creatus de jure non potest legitimare & ideo inspectenda est facultas concessa Comiti.
- 38 In qua non venit legitimatio absentis vel infantis ad effectum, ut inviti vel ignorantes transeant in potestatem parentum.
- 39 Neque venit legitimatio naturalium aut spuriorum existentibus masculis legitimis.
- 40 In ea non requiritur causa publica, sed particularis & honesta.
- 41 Legitimatio & dispensatio quomodo differant.
- 42 In legitimatione aut dispensatione non requiritur citatio agnatorum.
- 43 Nisi agnatis delata aut ab eis adita sit hereditas.
- 44 In ea qualitas illegitimitatis debet plene narrari in genere.
- 45 Debet fieri mentio de filiis legitimis & naturalibus si adsint.
- 46 Requiritur legitimandi & ejus patris consensus.
- 47 In matrimoniali causa sive natiuitatis & legitimitatis iudex competens est Episcopus.

- 48 Coram quofsi pars vere paupertatem probaverit, & obtinuerit sententiam favorabilem in prima Instantia, non cogitur extra provinciam, nec in secunda nec in tertia Instantia litigare, nisi pars altera alimenta & expensas litis velit subministrare.
- 49 Matrimoniales causa aliis quam Episcopis à Sede Apostolica non possunt delegari.
- 50 Episcopus est iudex competens non solum si inter sponfos aut conjuges est questio, sed etiam si cum filiis eorundem & aliis post parentum obitum.
- 51 Principaliter aduersus super matrimonio aut natiuitate potest iudicare de incidenti temporali questione.
- 52 Si questio matrimonialis aut natiuitatis incidat coram iudice seculari, non potest de ea cognoscere, sed eam remittit ad iudicem Ecclesiasticum.
- 53 Actor contra quem excipitur de illegitimitate coram iudice seculari potest adire iudicem Ecclesiasticum & petere, ut praefigat excipienti terminum intra quem teneatur probare sub poena silentij.

POST tradita impedimenta nuptiarum subijcit hunc titulum, quia matrimonij fructus sunt filii, quorum multa sunt species. Panorm. post gloss. in c. tanta num. 8. & segg. hoc tit. & ibi to And. num. 9. & Can.

2 Prima est legitimorum & naturalium, qui sunt nati ex vero, praesumpto vel putativo matrimonio, dictum est supra tit. de spons. & matr. §. matrimonium est triplex c. 2. c. ex tenore hoc tit. notant, DD. in §. si aduersus ea Inst. de nupt.

3 Secunda naturalium tantum §. fin. Inst. de nupt. §. quibus connumerari Inst. de hered. qua ab intest. def. Ius Canonicum hominem ex soluto & soluta natum naturalem appellat, quicquid rigor juris civilis dicitur, c. innotuit de elect. Butr. in c. per ve-

nerabilem. num. 26. vers. quare circa hanc partem hoc tit. Cravet. conf. 166. num. 8. plures cumulans. non ad effectum successionis, in qua standum est juri civili, Pan. in c. tanta num. 12. hoc tit. c. per venerabilem in fi. hoc tit. Rip. in l. si unquam num. 78. C. de revoc. donat. sed legitimationis, Bald. in c. nisi jam pridem num. 18. de renunciat. Rot. divers. in discurre posito post decis. 911. num. 23. & 24. par. 1. Tertia species dicuntur spurii, id est, nati ex coitu non approbato, nec improbato à lege, ut vulgo concepti, §. fin. Inst. de SC. Tertyll. & §. vulgo Inst. de success. cogn. gloss. in c. nisi cum pridem §. persona & ibi gloss. in verb. manzeres de renunci. distinguit inter manzeres nothos, spurios naturales. filii clericorum, qui dicuntur spurii, & ex stupro nati: Bald. in l. si quis incest. sub num. 4. C. de incest. nupt. Bart. in l. si gener. num. 2. ff. de his quib. ut indign. cont. gloss. in c. per venerabilem in verb. adulterinis & ibi Pan. num. 32. hoc tit. sub generali appellatione spurii complectuntur nati ex quocunque genere illiciti coitus, tam concepti ex damnato, quam non damnato coitu, l. vulgo concepti ff. de stat. hom. gloss. in c. consuluit de ser. non ord. gloss. in §. si aduersus in verb. vulgo Inst. de nupt. Afflic. decis. 96. num. 10. Rot. divers. decis. 808. num. 1. par. 1. Quarta species est eorum qui ex damnato & coitu nascuntur ut adulterini, incestuosi, sacrilegi & similes, §. 1. Inst. de nupt. §. fin. ultima si quidem Authen. quib. mod. nat. eff. sui. ideo natus ex uxorato & concubina etiam domi retenta, dicitur natus ex damnato congressu utroque jure. l. unica C. de concub. c. nemo 32. quest. 4. Quinta species est legitimorum tantum, §. 6 Inst. de adopt. supra tit. de cogn. leg. Sexta species est legitimatorum, §. quibus Inst. de hered. qua ab intest. def. Authen. quib. mod. nat. eff.

eff. legit. c. per venerabilem hoc tit. Septima
 8 species est spiritualium † tantum, supra tit.
 spirit. cogn. Quodnam tempus consideran-
 dum sit, an conceptionis, vel nativitatis, ut
 filii dicantur legitimi, naturales, vel spurii,
 vide Garc. de benef. par. 7. cap. 2. num.
 35. & seqq. plures citantem Hofst. in c. ran-
 ta sub n. 2. in gloss. super verb. suscepit. Zab.
 in vers. quero aliquis & Can. l. Paulus alias
 incipit eum, qui & ibi Bart. & DD. ff. de
 stat. hom.

Data assidua cohabitatione viri soluti &
 mulieris solutæ, an natus ex eis filius legiti-
 9 mus vel illegitimus † in dubio sit præsu-
 mendus, controversæ est quæstionis, in qua
 Pan. in c. pervenit hoc tit. magistralem po-
 nit distinctionem, & Rot. divers. decis. 470.
 par. 1. quæ est Cæsaris de grassis 1. hoc tit.
 pro utraque opinione plures cumulat Do-
 ctiores, & plures magistrales ponit distin-
 ctiones Menoch. præsumpt. 54. lib. 6. post
 recensitas tres opiniones dicit hanc com-
 muniorem, quod filius in dubio præsumit-
 tur legitimus, & ejus reddit sex rationes,
 pro qua opinione videtur text. l. in libera
 ff. de rit. nupt. & in §. ad hoc Auth. ut li-
 ceat matri & Avier. l. miles §. defuncto ff.
 de adult. gloss. fin. in l. filium ff. de his qui
 sunt vel alien. jur. & ibi Bald. num. 8. & 17.
 Pan. in c. lator. num. 6. hoc tit. quia potius
 præsumitur possibile honestum, quam im-
 possibile inhonestum, l. 3. vers. sed necesse est
 ff. de concub. & in terminis nostris. Pan. in c. la-
 tor. num. 6. hoc tit. & multo magis quando
 10 filius est constitutus in † quasi possessione
 legitimatis, nam illa quasi possessio for-
 11 tiorem reddit † legitimæ filiationis præ-
 sumptionem. gloss. pen. in c. lator. & ibi Can.
 hoc tit. Pan. in c. pervenit sub num. 4. hoc tit.
 Gemin. in c. si forte num. 4. de elect. in 6. & ibi
 Can. Constituunt autem filium in quasi

possessione legitimatis confessio & nomi-
 natio utriusque parentis facta principaliter
 de per se non incidenter, c. per tuas de probat.
 c. per tuas hoc tit. Bart. in l. 1. §. quod Senatus-
 consulto num. 3. ff. de lib. agnos. vel alend. ean-
 dem quasi possessionem legitimatis indu-
 cit nominatio & confessio patris tantum, §.
 ad hoc & ibi Bart. Authen. ut liceat mat. & a-
 via. l. 1. §. Julian. vers. quandoque ff. de ventr.
 inspic. Cast. part. 1. fin. ff. de probat. Bart. in l.
 1. §. quod Senatusconsulto nu. 3. ff. de ventr. in-
 spic. ac etiam matris tantum, l. non nudu & i-
 bi gloss. fin. & DD. C. de probat. & videtur text.
 in l. uxorem ff. de manum. test. tractatus, Bald.
 in l. non ignorat. C. de iis qui accus. non poss. nu.
 4. & 5. c. Michael & ibi gloss. fin. de fil. presb. l.
 quod labeo ff. de Carb. edic. Caputaque decis.
 150. par. 2. late Butr. in c. transmissa sub num.
 10. hoc tit. & Prapof. num. 9. diutina cohabi-
 tatio patris & matris, ex qua favore filiorum
 & legitimatis præsumitur inter eos mari-
 monium, sed respectu ipsorum viventium,
 Canon præsumit potius stuprum, Pan. in c.
 lator. num. 6. & ibi Prapof. num. 8. & Can.
 hoc tit. gloss. in c. 1. in ver. Concubina & ibi
 Can. 30. quest. 5. cap. is qui & ibi gloss.
 34. dist. quasi possessio matrimonii colora-
 ta, etiam quoad effectum successionis in fo-
 ro contentioso, c. ex tenore hoc tit. & ibi Pre-
 pos. & Pan. Salic. in l. non nudis sub num. 6. C.
 de probat. Casar decis. 6. hoc. tit. plures cumu-
 lans & decis. 18. num. 9. de probat. Greg. XV.
 decis. 247. & decis. 248. plures conjecturas cu-
 mulans & utrobique annot. ut quoad ordines
 ecclesiasticos, Pan. in d. c. ex tenore. num. 8.
 hoc tit. & Can. Communis vox & fama, l.
 si vicinis & ibi gloss. fin. & Can. C. de nupt. Pan.
 in c. transmissa sub num. 10. & ibi Can. hoc tit.
 quæ sola sufficit absque aliis adminiculis in
 probanda legitima filiatione antiqua; Pra-
 pos. in c. transmissa sub num. 9. vers. quandoque
 adest

adeft sola commun. opinio hoc tit. Prob. ad Monach. in c. scienti num. 15. de reg. jur. in 6. antiquum autem in hac materia cenfetur tempus 20 annorum *Cesar. decis. 6. num. 11. hoc tit. Archid. in c. 2. in princ. de fepult. in 6. & ibi Franc. num. 1. circa fin. & Can. instrumentum antiquum inter alios confectum in quo afferitur aliquis filius N. legitimus, l. optimam C. de cont. & commit. ftipul. c. cum olim, & ibi glos. in verf. Instrument. & Can. de cenf. Natta conf. 235. num. 5. & feqq. institutio hæredis, l. quidam cum filium ff. de verb. oblig. Bald. in c. transmissa sub num. 4. de restit. spol. fententia lata in poffeffione quia filius nullus est in poffeffionem bonorum patris, l. 3. in fin. C. de suis & legit. hæred. l. 1. C. unde liberi, Natta conf. 473. num. 1. 2. & feqq. Multi funt istius quali poffeffionis, effectus recensiti in tit. de cauf. poff. & propr. inter cæteros facit plenam probationem circa ea quæ in præparatoriis iudiciorum veniunt, ut circa alimenta & expenfas litis, *Caputaq. decis. 150. par. 2. l. si quis à liberis. §. si vel patrens & §. si quis ex his qui in text. est verf. dicit §. & utrobique Bart. & DD. ff. de lib. agnof.* Præterea potest Iudex Ecclesiasticus, ad quem caufa illegitimitatis coram Iudice fæculari incidens fuit delata, terminum peremptorium præfigere excipienti de illegitimitate, juxta circumstantias & malitiam opponentis, intra quem teneatur hanc exceptionem probare. *c. lator. hoc tit.* Infra scriptæ regulæ funt indubitæ. Probato*

¹² matrimonio inter parentes filii † in dubio præfumuntur nati tempore licito, *Salicet. in l. neque natales num. 3. C. de probat. Gail. obser. 97. lib. 2.* quia ubi est dubium temporis, præfumitur in benigniorem partem. *l. non solum. §. sciendum, & ibi Iaf. num. 10. & 11. ff. de nov. oper. nunc. & DD. communiter.* Non

¹³ præfumitur quis legitimus † ad hoc quod

adjudicetur sibi beneficium nisi probetur, *c. innotuit de elect. Rot. decis. 1. in princ. de præsumpt. in antiq.* & ut quis manu teneatur in poffeffione beneficii, præfumitur legitimus, nisi contrarium probetur. *Rot. decis. 1. de præsumpt. in antiq. in fine. Io. Monach. in c. si Iudex num. 4. 7. & 8. de sent. excom. in 6. & ibi Prob.* In legitimitate auctoris sufficiunt probationes leviores, & non requiruntur exactæ. *Put. decis. 77. lib. 3. Bell. decis. 593. glos. in c. illud. in verb. fama loci & ibi Felin. num. 7. de præsumpt. c. dilecto & ibi Pan. num. 8. de præbend.* Partus legitimus est † quam ¹⁴ diu possibile est eum nasci ex matrimonio & ex eo natus præfumitur, *l. miles. §. defuncto ff. de adult. Socin. sen. in c. officij num. 6. de penit. & remiss. licet uxor ivit ad lupanar, & ibi peperit, ex quo maritus quoque poterat ire ad lupanar & uxorem cognoscere, Cyn. in l. si vicinus num. 4. C. de nupt. Rot. divers. decis. 135. num. 8. & 9. par. 2. l. miles §. defuncto & ibi glos. marg. ff. de adult. ac etiam si probaretur accessus adulteri ad eam tempore conceptionis, ac plures aliæ conjecturæ tam ex parte matris, quam filii & adulteri, ac etiam legitimatio filii ejusque institutio ab iplo adultero, *d. l. miles §. defuncto. l. filium verf. non tamen ferendum ff. de is qui sunt sui vel alien. jur. pulchrè, Achil. decis. 1. hoc tit.* nisi de tempore conceptionis probaretur absentia mariti, vel constaret maritum aliquamdiu cum uxore non concubuisse, in firmitate interveniente vel alia caufa, vel quod ea fuit valetudine, ut generare non possit, quibus ex similibus casibus qui in domo natus est, licet vicinis scientibus, filius non est. *d. l. filium in princ. & sine Crescent. decis. 1. hoc tit. Mohed. decis. 1. & 2. hoc tit.* Filiatio probanda est † ab eo, qui asserit se ¹⁵ filium sive agat sive conveniatur, præsertim quando prætendit consequi hæreditatem,*

Angel.

Angel. in l. liberorum num. 2. post gloss. in verb. prator enim ff. de iis qui nat. in fam. & ibi DD. Iac. in l. neque profectio num. 3. C. de testam. & ibi DD. Felin. in c. per tuas sub num. 12. & ibi Can. de prob. Paris. cons. 12. num. 240. volum. 2. Gregor. XV. decis. 223. quia filiatio concernit legitimationem personæ, qualia opponi possunt in qualibet parte iudicii, & omilla reddunt processum nullum. l. si queramus ff. de testam. Bart. in l. 2. in fin. C. de edict. D. Adrian. toll. Iac. in rubr. C. qui admitti poss. ad honor. possess. in princ. & ibi DD. Gregor. XV. decis. 223. num. 3. & decis. 264. & ibi
 16 annot. Illegitimitas probatur ¶ ex dispensatione petita, Bald. in l. 2. num. C. de jur. ann. aur. Ias. in l. decem num. 18. ff. de verb. oblig. & ibi DD. Felin. in c. litteras num. 19. de præsumpt. & ibi Can. latè. Greg. XV. decis. 331. & ibi annot. cons. Rom. in l. 1. ff. de nov. oper. nung. aliter sentientem. Natus ex soluto & soluta non retenta domi, præsumitur spurius, ¶ & non naturalis, nomine naturalis filii sumpto strictè & propriè. Pan. in c. tanta num. 13. hoc tit. Bart. in l. si gener num. 2. ff. de iis quib. ut indig. leg. auf. Alciat. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 5. plures cumulans, Natta cons. 421. num. 9. & 10. Rot. in discursu posito post decis. 811. à num. 6. usque ad num. 11. par. 1. divers. Ratio est, quia ut dicatur filius naturalis, requiruntur plurima, notata in §. fin. Instit. de nupt. l. 3. ff. de concubinis §. si quis autem Authen. quib. mod. nat. eff. sui Rot. divers. decis. 254. in princ. par. 2. quæ in facto consistant, ideoque præsumi non possunt, l. in bello §. facta ff. de capt. & in dubio præsumitur magis natus ex non ¶ damnato coitu, quàm ex damnato, Rot. decis. 808. num. 23. & seq. par. 1. divers. Card. Paleot. de noth. & spur. c. 16. num. 4. & 5. Bald. in l. vulgo num. 1. ff. de stat. hom. quia quando ex duobus delictis vel prohibitis unum ne-

cessario præsumi debet, tunc præsumendum est illud delictum vel prohibitum, quod est minus. l. si præses in fin. l. interpretatione ff. de pœnis l. semper in dubiis ff. de reg. jur. c. in obscuris. de reg. jur. in 6.

Prætermisissis successioneibus ab intestato de quibus traditur in Instit. Imper. lib. 3. in princ. pauca subjiciam de legitimatione. Legitimantur per subsequens ¶ matrimonium naturales, §. fin. Instit. de nupt. §. quib. Instit. de hered. que ab intest. defer. Garc. de benef. par. 7. cap. 2. num. 28. 30. & plurib. seqq. nati ex soluto & soluta inter quos poterat esse matrimonium si tunc consensus adfuisset, c. 1. c. tanta & ibi Pan. num. 14. hoc tit. vulgò concepti, ¶ quando certi sunt per 20 confessionem patris & matris, Bald. in l. eam quam num. 24. C. de fidei. ac nati ex clerico ¶ constituto in minoribus ordinibus bene- 21 ficiato, quia est impedimentum revocabile sine dispensatione Ecclesiæ, Pan. in d. c. tanta fin. Butr. num. 19. sed contra eos facit. c. si autem de cohab. cleric. & mulier. etiam si matrimonium contrahatur sine dote & dotalib. instrumentis, Pan. in d. c. tanta num. 2. Mohed. decis. 3. hoc tit. à constituto in extremis vitæ, ac deficiat spes tollendæ prolis, Io. And. in c. tanta num. 2. hoc tit. l. nuper C. de nat. lib. etiam patentibus invitis, ¶ & contra 22 protestantibus, Præpos. in c. tanta in 12. quæst. hoc tit. Covar. in epit. 4. decret. 2. par. cap. 8. §. 2. num. 12. & seqq. ac filiorum consensus aut voluntate non requisitis, Præpos. in c. tanta quæst. 13. & Can. hoc tit. Covar. in epit. 4. decret. 2. par. cap. 8. §. sub. num. 13. vers. hoc tamen omnia Angel. Perus. cons. 17. sub num. 5. vers. hodie autem ista circa finem ¶ contra regulam, quod filii illegitimi non possint contradicentibus parentibus legitimari, sicut è converso filiorum voluntas necessaria est, vel scientia cum taciturnitate ut legitimi efficiantur.

efficiantur,) §. si vero vers. generaliter Authen. quib. mod. not. eff. sui & ibi DD. Boer. decis. 160. ubi limitat. duobus modis, quoad omnia, 23 ordines, etiam Episcopatum, † honores, feuda, gloss. in c. innotuit in verb. conjugata de elect. & ibi Can. gloss. in d. c. tanta in verb. legitimi & ibi Pan. num. 7. & Can. communiter Myns. obs. 42. cent. 5. & successionem. c. 1. hoc tit. ac statuta exclusiva sceminarum, Butr. in c. per venerabilem num. 17. hoc tit. & ibi Can. latè Gail. observ. 141. li. 2. plures citans tam in terris ecclesiæ, quàm Imperii. Mohed. decis. 3. hoc tit. Pan. in c. tanta hoc tit. num. 4. & seq. & ibi Butr. num. 20. & Can. Bald. in l. qui contran. 10. & seqq. C. de incest. nupt. neque intermedium parentum matrimonium impedit legitimationem, Authen. quod jus C. de nat. lib. Pan. in c. tanta num. 3. post Io. Andr. hoc tit. remanet tamen macula originalis, Nav. conf. 624. num. 15. & seq. non enim aboletur turpitudò, quæ postea est intermissa, l. palam §. non solum ff. de rit. nupt. Casar. decis. 6. num. 5. hoc tit. Nati ex incestu, vel adulterio per subsequens matrimonium non legitimantur, c. causam que hoc tit. c. tanta §. si vir hoc tit. Nati ex matrimonio † 24 mutuo consen. contracto, cui obstat aliquod impedimentum canonicum consanguinitatis, affinitatis, publicæ honestatis vel alterius generis, legitimantur per dispensationem summi Pontificis, qui dispensando super matrimonio, etiam contracto per constitutum in sacris ordinibus, aut professum, Io. Andr. in c. per venerabilem sub num. 30. vers. de prole vero genita hoc tit. per consequens dispensat super legitimitate filiorum antea natorum in figura matrimonii, non autem natorum aut conceptorum ante matrimonium, Greg. 15. decis. 19. c. quod nobis qui filij sint legit. Rot. farinac. decis. 455. num. 12. ubi ponderat verb. susceptam & Summa in Decretal.

susceptam exinde par. 1. Rot. farin. decis. 687. par. 2. etiam respectu hæreditatum & successionum, Pan. in c. referente num. 3. & 4. hoc tit. Io. Andr. in d. c. per venerabilem sub n. 30. vers. si vero proles genita fuit, etiam post mortem † alterius, aut utriusque conjugum, 25 Anchar. conf. 409. num. 4. & 5. Boer. quest. 264. num. 26. Ruin. conf. 189. num. 16. Rot. farin. decis. 687. num. 16. & seqq. par. 2. c. referente & ibi gloss. in ver. permissionem hoc tit. Put. decis. 472. lib. 2. & in præjudicium tertii alias vocati ad successionem, Mart. Laudensis de legit. sub num. 138. at vers. sib. proximè alleg. Put. decis. 472. lib. 2. Bart. in l. gallus §. & quid si tantum nu. 14. & ibi Ias. & DD. ff. de lib. & posthum. at eo non citato, quando pater in vita vel testamento ordinavit filium legitimari, Ias. post. Bart. in l. gallus §. & quid si tantum n. 135. & seqq. ff. de lib. & posthum. & ibi DD. Auth. item si quis & in corpore unde sumitur. C. de natur. liberis, etiam post aditam hæreditatem, Bald. in l. rescripta sub num. 11. C. de precib. Imper. offer. Ias. in d. §. & quid si tantum sub num. 135. & seqq. quando vero 26 pater nihil pro † filio ordinavit, Papa tunc potest eo requisito, vel si vellent, eo non requisito, de cuius præjudicio agitur, legitimare, Bart. in d. §. & quid si tantum sub n. 14. circa fin. & ibi Ias. n. 139. & seqq. l. 2. C. de nat. restit. quando legitimat matrimonium ut extunc, id est, ac si à principio fuisset legitimè contractum, siue circa radicem ipsius matrimonii, & non requiritur novus consensus sed sufficit ille primus cum affectu maritali præstitus, Anchar. conf. 409. num. 4. & seq. gloss. in c. non debet in verb. de cetero & ibi Host. n. 8. & Can. de cons. & affm. Boer. quest. 264. num. 26. Rot. farin. 687. nu. 8. & 12. & seq. par. 2. Covar. sub 4. decret. 2. par. cap. 8. art. 8. nu. 12. Ant. de Rosellis de legit. lib. 2. in princ. à n. 18. usque ad n. 23. Mart. Laud. de legit. n. 87. & plur.

& plur. seqq. *Garc. de benef. par. 7. cap. 2. n. 39.*
 & seqq. & n. 41. & seqq. & quoad utrumq;
 forum proles fit legitima, *Io. And. in c. per ve-*
nerabilem sub n. 30. hoc tit. secus si Papa sim-
 pliciter dispensat, quia tunc solum ad illa
 prohibita admittitur, in quibus est dispen-
 satum cum tales dispensationes sint odiosæ,
 c. 1. in fin. de fil. presbyt. in 6. *Io. And. in d. c.*
per venerabilem sub num. 30. Aliquando Pa-
 27 pa ¶ legitimat matrimonium ut ex nunc, *Pan.*
in c. per venerabilem num. 22. vers. ego pro con-
cordia hoc tit. Covar. super 4. decret. 2. part.
cap. 8. art. 8. ut plerumque solet approbare
 ex maxima causa matrimonia in quibusdam
 gradibus à lege divina prohibitis contracta,
Io. And. in d. c. per venerabilem sub num. 30.
 28 *vers. si dicat etiam in gradibus.* Mandatum
 Pontificis ¶ de dispensando ut conjuges
 maneant in matrimonio contracto non ob-
 stante impedimento canonico dirimente,
 & mandatum de legitimando filios jam na-
 tos, contenta in eadem gratia, non censentur
 connexa & dependentia, sed æque prin-
 cipalia, & filii non efficiuntur legitimi ob le-
 gitimum matrimonium subsecutum, quia
 tempore conceptionis aut natiuitatis l. nu-
 per in fin. C. de nat. lib. eorum, non poterit
 subsistere matrimonium obstante impedi-
 mento canonico, *Pan. in c. tanta num. 14. hoc*
tit. sed provenit hæc legitimitas ex approba-
 tione Papæ, qui ratificando matrimonium
 de facto contractum legitimat prolem in fi-
 gura matrimonii susceptam, & licet gratia
 quoad matrimonium non possit habere ef-
 fectum, debet tamen demandari executioni
 quoad legitimitatem, in qua non est im-
 pedimentum, *Rot. decis. 207. par. 1. divers.*
Felin. in c. sedes num. 2. de rescript. qui ponit re-
gul. & limitat. & ibi Can. c. si eo tempore de re-
script. 6. Gonz. super reg. de mens. & alt. gloss.
 5. §. 9. num. 57. ordinarii sive vicarii qui-

bus committuntur dispensationes matri-
 moniales & aliæ, non possunt quicquam
 accipere pro labore, receptione, & exami-
 natione testium, vel alio quovis titulo, iux-
 ta decretum in dispensationibus matrimo-
 nialibus apponi solitum, quod pro illarum
 executione nihil muneris, aut præmii etiam
 sponte oblari capi possit, *Garc. de benef. par.*
8. cap. 1. num. 102. usque ad 118. plures decla-
rat. Concil. Trident. referent. & ea clausula
 non obstante possunt subdelegare. *Garc. de*
benef. part. 6. cap. 2. §. 1. num. 105. Matri-
 monium nullum ex defectu ætatis, ¶ vel ra-
 29 tione metus, convalidatur ex spontanea post
 legitimam ætatem, aut cessationem metus,
 cohabitatione, vel si semel carnali copulæ
 consensus est, c. insuper qui matrim. accus.
 poss. & ibi gloss. fin. & Can. c. ad id despons. &
 matrim. eisdem modis convalidatur matri-
 monium nullum ex errore conditionis, s.
 proposuit & c. fin. de conjug. serv. Extra hos
 casus Iustinianus plures modos excogita-
 vit legitimandi naturales proprie dictos. *An-*
then. quib. mod. nat. efficitur legit. Auth. quib. mo-
dis nat. efficitur sui Prapof. in c. per venerabilem §.
quod autem. n. 17. tradit. 11. modos hoc tit. &
ibi Can. Ang. Perus. conf. 17. per rotum.

Spuriarum vero ¶ ac cæterorum legiti-
 30 matio conceditur per rescriptum, plenissi-
 ma est quæ fit per subsequens matrimo-
 nium, plenior quæ fit à summo Pontifice
 dispensante super radice matrimonii, & hæc
 legitimatio, restitutiva à Doctoribus appel-
 latur, *Butr. in c. per venerabilem num. 16. & i-*
bi Can. hoc tit. Ant. de Rosell. de legitim. lib. 2.
tit. legitimatio effectus num. 9. & seq. plena
 quæ fit per rescriptum supremi Principis,
Achill. decis. 5. hoc tit. in fi. Socin. sen. in l. gal-
lus §. si ejus sub num. 5. vers. quartus casus &
ibi DD. ff. de lib. & posth. & hæc legitimatio
 collativa appellari potest, quia moviter con-
 fert

fert jus legitimacionis non restituendo retro, Prapof. in c. per venerabilem §. quod autem num. 19. Butr. num. 16. hoc tit. Ant. de Rosell. de legitim. lib. 2. legitimacionis effectus n. 9. 10. & seqq. alia est legitimatio dispensativa, de qua inferius dicitur.

Summus Pontifex per rescriptum legitimare potest illegitimos in terris ecclesie & in quibus summi Pontificis exercet auctoritatem, & summi Principis exequitur potestatem; c. per venerabilem §. quod autem in fin. & ibi gloss. in verb. Beati Petri & §. rationibus hoc tit. in terris & regionibus, & aliis temporalibus jurisdictione subiectis non potest quoad hereditariam successione, Rot. decis. unica hoc tit. in nov. c. per venerabilem hoc tit. licet Hofst. ibidem teneat contrarium, nisi legitimer circa radicem matrimonii, c. tanta hoc tit. Pan. in c. per venerabilem sub num. 22. hoc tit. & ex suprad. aut etiam extra radicem matrimonii ex causis multum arduis, præsertim eos qui præter Romanum Pontificem inter homines superiores alium non recognoscunt, qui legitimaandi habeat potestatem, aut recognoscentes superiorem vel eorum filios de consensu superioris, Pan. in c. per venerabilem num. 25. hoc tit. vel nisi in spiritualibus, tunc tamen per quandam consequentiam intelligitur etiam legitimare quoad alios honores sæculares inhærentes personæ, puta, ut possit esse Iudex vel delegatus, & habere alias dignitates illegitimis interdictas: videretur siquidem monstruosum, ut qui legitimus ad spirituales fieret actiones, circa sæculares actus illegitimus remaneret, sed non quoad hereditatem, c. per venerabilem §. quod autem & ibi gloss. in verb. habeat potestatem & Pan. num. 22. & Can. communiter hoc tit. Ratio est, quia primo casu nulli fit præjudicium, secundo casu fit, quia aufertur hereditas ve-

nientibus ab intestato, & summus Pontifex in alienis regionibus quoad temporalia non est ordinarius, sed in eis certis causis inspectis temporalem exercet jurisdictionem, c. per venerabilem & ibi gloss. in verb. certis casibus notat dictos casus & Can. hoc tit. cum quia jus successione & acquisitionis bonorum est diversum & separatum à jure legitimacionis, quod recipit ipsam filiationem, ideoque inductum in uno non porrigitur ad aliud, Bart. in l. is potest numer. 8. & ibi las num. 20. & seqq. & DD. communiter ff. de acq. vel omitt. hered. Dec. in l. solet num. 9. ff. de jurisd. omn. Iud. Dec. in l. partum num. 15. C. de collat. Tiraq. in l. si unquam in verb. donatione largitus num. 317. plures cumulans Rot. decis. 505. num. 9. & seq. par. 1. divers. & subreptio in uno non inficit aliud. Rot. divers. decis. 614. num. 10. & 11. par. 1. Butr. in c. constitutus num. 21. & ibi DD. de rescript. Felin. in c. sedes n. 2. eod. tit. c. si & tempore eod. tit. in 6.

Imperator per rescriptum legitimat & 33 circa temporalia in terris sibi subiectis mediate & immediate, & Reges ac alii Principes, qui recognoscunt Imperatorem in Dominum, de jure non possunt legitimare, quia legitimatio, famæ restitutio, interpositio auctoritatis in arrogatione, & similia sunt reservata Imperatori, Bald. in l. 1. num. 1. C. de jure aur. ann. Bald. in l. cum in adoptivus §. quæ in filio sub num. 4. C. de adopt. Pan. in c. per venerabilem num. 10. hoc tit. Rostaur. Castald. in tract. de Imper. quest. 110. In terris ecclesie, consentientibus & patre & 34 filio, potest non subditam legitimare, etiam filium sacerdotis, quoad bona ubique sita, Achil. decis. 7. hoc tit. infinitos cumulans gloss. in §. fin. in verb. participium Authen. quib. mod. nat. eff. sui l. qui in Provincia §. fin. ff. de rit. nupt. Bald. in l. etsi contra C. de nupt. Prapof. in c. per venerabilem §. quod autem num. 70. & 81.

- hoc tit. late reputaque decis. 146. cum 3. decis. 35 seqq. par. 2. ac filium eius † qui habet uxorem, quia potest Imperator tollere obstaculum matrimonii, ne impediatur legitimationem, & sufficit quod talis homo in genere potuerit habere filios legitimos. Achil. decis. 5. hoc tit. Authen. quib. mod. nat. effi. fr. §. illud vers. si quis ergo Franc. Aret. in l. ex facto num. 8. & seq. ff. de vulg. & pupill. & ibi
- 36 **DD.** Clericum etiam in minoribus † constitutum legitimare non potest, Achil. decis. 8. in princ. hoc tit. Dec. cons. 150. Mars. sing. 667. Anchar. in c. fin. sub 8. not. vers. quare circa hoc de jud. in 6. & ibi gemin. & Can. sed potest cum eo dispensare quoad bona patrimonialia; potest enim clericus prorogare jurisdictionem voluntariam Iudicis laici, ubi non requiritur citatio, nec tangitur persona, quia per istam dispensationem non subicitur patriæ potestati. Achil. decis. 8. n. 2. hoc tit. Covar. super quarto decret. 2. part. 6. 8. §. 8. n. 19. in fin. Franc. in c. fin. §. si vero sub n. 5. vers. quid autem sit super rebus temporalibus de jud. in 6. & ibi Can.
- 37 Creatio Comitum Palatini † est de reservatis summo Principi, Rot. diu dec. 133. num. 2. p. 1. & decis. 253. num. 3. p. 2. c. per venerabilem qui fil. sint leg. Authen. quib. mod. nat. effi. sui §. illud l. gallus §. & quid si tantum ff. de lib. & posth. ac Comes creatus non potest de jure legitimare, quia facultas legitimandi non competit jure magistratus sed jure Cæsareo & reservato, & ita inspiciendæ sunt facultates concessæ Comitibus, Bart. in l. Imp. n. 17. ff. de juris. omni Iud. Bald. in l. 1. in pr. C. de ver. aur. ann. Paris. cons. 12. n. 131. & seq. vol. 2. Rot. div. dec. 255. p. 2. In concessa legitimandi potestate non comprehenditur legitimatio absentis † vel infantis, nisi in specie Comiti concessa fuerit, Curt. sen. cons. 19. nu. 4. & 5. per l. jubemus C. de emancip. liber. Ang. de Perus. in l. inviti ff. de his qui sunt sui vel alien. jur. ad effectum ut inviti vel ignorantes transeant in potestatem parentum, sed absens ac infans major factus, habita notitia legitimationem in absentia vel in minore ætate factam possunt ratificare, §. illud tamen à nobis sancitum vers. generaliter Authen. quib. mod. nat. eff. sui Salicet. in l. jubemus C. de emancip. lib. etiam post mortem patris, Socin. sen. in l. gallus §. forsitan. num. 6. Ias. num. 10. & 11. & DD. ff. de lib. & posth. quia propter absentiam vel infantiam, non est absolute nulla legitimatio, sed habet implicitum statum validitatis, ac pendet à ratificatione. Dec. cons. 55. num. 7. Achil. dec. 4. hoc tit. late Greg. 15. decis. 41. per tot. Soc. sen. in d. §. forsitan num. 5. Imo sola scientia legitimationis sufficit sine contradictione pro ratificatione. Ias. in l. qua dotis sub n. 7. ff. solut. matr. Covar. in epit. 4. decret. 2. par. c. 8. §. 2. n. 13. Borr. decis. 160. Greg. 15. dec. 82. & proximam pubertati poterit legitimatio in infantia factam ratificare cum solemnitatibus; Soc. sen. in d. §. forsitan. sub n. 6. vers. secunda concl. Item non venit legitimatio naturalium, † 39 aut spuriorum, stantibus masculis legitimis, gloss. in §. si vero in ver. in quib. Authen. quib. mod. nat. eff. sui & ibi DD. Ias. in l. gallus §. & quid si tantum num. 93. & 104. & seqq. ff. de lib. & posth. Bald. in l. 2. num. 44. C. de servit. & equ. Bald. in l. cum fil. ff. de testam. mil. Gail. obs. 142. num. 7. & seq. lib. 2. Myns. obs. 35. cent. 1. nisi expresse & in specie concedatur, aut in facultate legitimandi essent apposita verba legitimandi quoscunque, vel nec non, absque præjudicio eorum qui ab intestato deberent venire, Achil. decis. 3. hoc tit. Casar. decis. 9. num. 7. & 8. de testam. & tunc est necessaria citatio filiorum legitimorum, Authen. præterea C. de nar. liber. nisi in facultate Comitum esset apposita clausula,

la, citatis vel non citatis illis de quorum præjudicio agitur, *Moled. decis. 4. hoc tit. in princ. Bald. in l. ita divus in princ. ff. de adopt. & ibi DD.* & in legitimatione non requiritur causa publica, sed sufficit causa particularis & honesta, *Ias. in d. §. & quid si tantum n. 98. ff. de lib. & posth. Barr. arg. §. cum autem impubes Instit. de adopt. late Moled. decis. 4. hoc tit. quia legitimatio est donum patris, & donum Principis, Ias. in d. §. & quid si tantum n. 105.*

41 Differt legitimatio à dispensatione si ve legitimatione dispensativa, legitimatio est quando quis restituitur plene natalibus, *Achil. decis. 5. hoc tit. l. 2. C. de jur. aur. ann. Auth. quib. mod. nat. eff. leg. sit igitur Butr. in c. per venerabilem num. 17. & seqq. ubi ponit effectus legitimationis & Can. hoc tit. Ias. in rubr. ff. de lib. & posth. n. 3. 5. & seqq. Ant. de Rosell. de legitimis. tit. legitimatōnis effectus n. 8. & 9. ubi tradit plures formas, quamvis limiterur successio, & apponatur clausula sine præjudicio venientium ab intestato, *Rot. divers. decis. 353. nu. 3. & seq. & decis. 355. & decis. 661. num. 3. & 4. par. 1. l. sed si hoc §. patronum & §. seq. ff. de in jus voc. & ibi cast. num. 5. & seq. Authen. sed hodie C. de jur. aur. annul. pulchre Hut. Zuccard. in l. posthūmo n. 43 & seqq. C. de bon. poss. contr. tab. quam præ. lib. poll. Tiraq. in l. si unquam in verb. donatione largitus n. 317. & seqq. Gregor. 15. dec. 134. & decis. 135. & utrobique annot. & decis. 201 & ibi annot. etenim cum per rescriptum sint effecti legitimi, ex consequenti jus habent universale, & jus filiationis & agnationis, arg. §. per adoptionem Instit. de legit. agn. success. & l. qui in adoptionem ff. de adopt. Gail. obs. 140 lib. 2. ubi enumerat res. in quibus legitimatus per rescriptum non succedit. Validum est enim argumentum ab arrogatione ad legitimationem, *Ias. in rubr. ff. de lib. & posth. num. 7. gl. fin. in l. 1. ff. ad***

*municip. & in terminis nostris Butr. in d. c. per venerabilem num. 17. & Can. ac limitatio quæ fit de successione, intelligitur in illis casibus proprie, in quibus limitat, & quatenus de necessitate infert, nec ultra extenditur, *Rot. divers. decis. 353. num. 5. & seqq. & d. decis. 355. par. 1. l. 2. & Authen. ibi posita C. de jur. aur. annul. cum similib. & licet non sit simpliciter jus commune, si tamen non est alteri præjudicialis, dicitur privilegium & beneficium Principis in corpore juris clausum & favorabile, Authen. item sine legitimis ibi & principis & legis dono C. de nat. lib. Gemin. in c. 1. §. ille vero sub num. 3. de fil. presbyt. ord. vel non *Rot. divers. decis. 505. num. 7. & seqq. par. 1.* Dispensatio vero est, quando fit restrictio circa ipsam restitutionem natalium, & tanquam exorbitans à jure communi est strictè intelligenda, *Franc. in c. 1. n. 3 & seqq. de fil. presbyt. in 6. Decius in c. at si clerici §. de adulteris n. 93. & seq. de jud. Dispensatus, quia non est plene legitimus, nec habet jus universale filiationis, non contra tabulas, nec petit supplementum legitimæ, *Ias. in rubr. ff. de lib. & posth. num. 14. & seqq. Castr. in l. 1. num. 5. C. de jur. aur. ann. Castr. in l. 3. n. 9. C. de collat. Dec. in l. 1. sub num. 1. C. de bon. poss. contr. tab.****

In legitimatione, aut dispensatione etiam spurii, non requiritur citatio si agnato-
rum, quia eorum præjudicium non est considerabile, *Pan. in c. per venerabilem num. 29. & ibi Can. communiter hoc tit. Achil. decis. 2. hoc tit. infinitos cumulans Gail. obs. 142. in princ. lib. 2. tum quia est voluntaria jurisdictionis, Prapof. in c. per venerabilem §. quod autem sub nu. 22. vers. quia superius dixi de legitimat. hoc tit. & ita servat stylus Archivii, quod nullum mandat citari, & nihil aliud curat nisi apponere clausulam sine præjudicio venientium ab intestato. Imo*

- nec dignatura Papæ procedit judicialiter citando, sed attendit ad narrativam, et si quid omittitur quod inducat subreptionem, remittit ad iudicium contradictorium, & dispositionem juris, *Rot. divers. decis. 569. in princ. & num. 1. part. 1. nisi agnatis delata*, † aut ab eis adita sit hæreditas, *arg. l. 2. 4. & fin. ff. de nat. restit. quia tunc legitimatio est jurisdictionis contentiosa, Prapof. in d. §. quod autem sub num. 72. in fin. Ant. de Rosell. de legit. lib. 2. in princ. sub num. 15. Martin. Laudensis de legit. num. 120. & seqq.* In ea qualitas † illegitimationis debet plenè narrari, *l. 1. ff. de nat. restit. c. per venerabilem in fin. hoc tit. & ibi Pan. num. 27. Menoch. de arbitr. jud. casu 203. in princ. lib. 2. cent. 3. in genere, non in specie, aut in individuo, Prapof. in d. c. per venerabilem §. quod autem num. 20. plures citans & numer. seqq. &*
- 45 fieri mentio † de filiis legitimis & naturalibus, si ad sint, §. *si quis vero & ibi Angel. de Perus. num. 9. quib. mod. nat. effi. legit. Auth. prætere a de nat. lib. Prapof. in d. c. per venerabilem §. quod autem post num. 27. vers. & licet non*
- 46 requiratur, & requiritur legitimandi, † ac ejus patris consensus. *Authen. quib. mod. nat. effi. sui §. illud tamen à nobis vers. generaliter aussem Auth. quib. mod. nat. effi. legit. §. sed & aliud & ibi Angel. de Perus. num. 7. per illum text.*
- In causa matrimoniali sive natiuitatis aut
- 47 legitimatis iudex † competens est Episcopus non inferior Prælati, *Pan. in c. causam & 1. num. 1. de off. deleg. coram quo si*
- 48 pars † vere paupertatem probaverit, & obtinuerit sententiam favorabilem in prima instantia, non cogitur extra Provinciam, nec in secunda, nec in tertia instantia litigare, nisi pars altera alimenta & expensas litis velit subministrare, *c. causa omnes §. ad hoc sess. 24. c. 1. §. fin. de consang. & affin. quia*

sumptus litis & alimenta sunt subministranda adversario colliganti probata paupertate & præsumptione boni juris, *l. fin. c. de ord. cognit. l. si instituta §. fin. ff. de inoff. testam. pulchre Franc. Aretin. in c. si qui testium num. 13. & seqq. de testib. Covarr. pract. quest. cap. 6. num. 5. in fin. & num. 6. Crescent. decis. 8. de jud. Gregor. 15. decis. 189. & ibi late annot. & decis. 524. & decis. 534. & decis. 541. contra regulam, quod nemo tenetur pecuniam propriam, aut proprios reditus colliganti in sumptus litis subministrare, l. Imperatores & ibi DD. ff. de tut. & rat. distrah. Greg. 15. decis. 263.*

Prohibetur Legatis, Nunciis, exceptis iis qui Legati à latere habent potestatem, *c. 1. de off. leg. Gamb. de auct. legat. à latere lib. 8. num. 6. & seqq.* Gubernatoribus ecclesiasticis & aliis ne quarumcumque facultatum vigore, Episcopis in præfatis causis, eorum jurisdictionem præripiant, aut turbent, alias ipsorum processus ordinationesve nullius sunt momenti, atque ad damni satisfactionem partibus illati tenentur, *d. c. cause omnes §. Legati sess. 24.* Ex quibus inferitur, quod causa matrimonialis & legitimatis alius quam Episcopis † à sede apostolica non possit delegari, quia spectat ejus cognitio ad dignitatem episcopalem, *c. accedentibus de excess. Prælat. & ibi Io. And. in princ. in ver. matrimonialibus.* & ita servat stylus Curia, quamvis jure decretalium possit committi cuicumque clerico, salva dispositione *c. statutum de rescript. in 6. Pan. in c. 1. num. 10. de cons. & affin. c. fraternitatis de frigid. & malef. glos. 1. in c. literas de restit. spol. & ibi Can.* Est autem Episcopus † iudex competens, non solum si inter sponfos aut conjugatos est quæstio, sed etiam si cum filiis eorundem & aliis post parentum obitum, quia licet respectu filiorum sufficiat probare

bare merum factum, illa tamen possessio adhæret rei spirituali & matrimonio, Anchar. in c. lator. num. 3. hoc tit. dixi in princ. tit. de spons. & matrim. et si principaliter aditus

51 † fuerit super matrimonio, aut nativitate, poterit iudicare de incidenti temporali quæstione, quæ venit accessorie ad causam ecclesiasticam, c. de prudentia de don. int. vir. & uxor. c. 1. hoc tit. Pan. in c. causam qua & 2. num. 5. hoc tit. verum non potest exequi sententiam suam latam super incidenti temporali, puta causa dotis contra laicum, in bonis laici sibi temporaliter non subiecti, sed laico Iudici executionem demandabit, Ang. in l. fin. n. 5. C. de jud. Innoc. in c. significasti de off. deleg. n. 4. si vero quæstio matrimonialis † aut nativitatis incidat coram Iudice sæculari in causa petitionis hæreditaris vel alia, tunc non potest de ea cognoscere, sed debet eam remittere ad Iudicem ecclesiasticum, cui non potest præfigere terminum, infra quem eam expediat, Pan. in d. c. de prudentia sub num. 2. de donat. inter vir. & c. Anchar. in c. lator. in 5. not. hoc tit. dixi in tit. de ord. cognit. §. 3. si iudex & c. & ecclesiasticus postquam cognovit de incidenti, non potest postea cognoscere de causa principali sæculari, sed remittit partes ad iudicem sæcularem, d. c. lator. & ibi Pan. num. 5. d. c. causam qua & 2. & ibi Pan. num. 5. & Can. hoc tit. actor quoque contra † quem excipitur de illegitimitate coram Iudice sæculari potest adire Iudicem ecclesiasticum, ac petere ut præfigat excipienti terminum, intra quem teneatur probare sub pœna silentii, ac tunc coram eo non servatur ordo iudiciarius, qualis termini præfixi locum non habet, quando reus principaliter committit causam super illegitimitate, sed tunc ordo iudiciarius est secundus, d. c. lator. & ibi pulchre Præpos. sub num. 7. Zab.

in fin. Io. And. num. 2. & 3. Greg. v. decis. 237. num. 4.

Qui matrimonium accusare possunt vel contra illud testificari.

Titulus XVIII.

S V M M A R I A.

- 1 Sponsalia de futuro contrahenda impediuntur per simplicem assertionem accusantis.
- 2 Post contracta sponsalia per simplicem assertionem, non impeditur matrimonium contrahendum.
- 3 In matrimonij contractu sufficit ordinaria probatio.
- 4 Ad separandum matrimonium requiruntur probationes & testes omni exceptione juniores.
- 5 Iuramentum necessarium contra matrimonium a iudice non est deferendum.
- 6 Semiplene probanti matrimonium potest deferre.
- 7 Eadem distinctio servanda est in iuramento judiciali & voluntario, transactione & compromisso.
- 8 Matrimonium accusatur ad diversos fines quandoque ad totalem separationem, & si subest, impedimentum, quod conjuges remittere possunt, soli conjuges admittuntur.
- 9 Si impedimentum provenit ex peccato, vel inducit peccatum, quilibet admittitur, quibusdam exceptis.
- 10 Quando agitur de impedimento consanguinitatis, consanguinei proferuntur extraneis, & inter extraneos proferuntur antiquiores de vicinia.
- 11 Fratres uxoris in vitis conjugibus admittuntur ad disceptationem matrimonij.

12. Quan-

- 12 Quandoque agitur ad chori separationem propter adulterium & soli conjuges admittuntur.
- 13 Quando agitur ad pœnam legalem sive canonicam ob adulterium, & quilibet admittitur, maritus autem præ ceteris.
- 14 In matrimoniali causa admittuntur in testes nedum consanguinei, sed etiam parentes utriusque sexus tam super consanguinitate probanda, quam contractu matrimonij probando, quando sponsa est superior vel æqualis sponso.
- 15 Vbi sponsa petit in virum se superiorem, testimonium parentum non est aliquatenus admittendum.
- 16 Super aliis impedimentis, ut voti, cognationis, spiritualis, quilibet admittitur in testem.
- 17 Desiderium victoriae in totum rejicit in testem.
- 18 Interesse minus principale quam secundarium non repellit, ut si erat custos, & virgo erat cognita.

DICTUM est de impedimentis impedientibus ac dirimentibus matrimonium, ad separationes autem & divortia pervenitur per accusationes & testimonia. Ideo præmittit hanc rubricam, sponsalia de futuro contrahenda † faciliter impediuntur per triplicem assertionem accusantis, cui statur, c. præterea c. ad dissolvendum vers. denunciari de despons. impub. post contracta † sponsalia per simplicem assertionem non impediuntur matrimonium contrahendum, nisi fama loci concurrat, c. cum in tua de spons. & matr. c. super eo de consang. & affi aut impedimentum probetur per unum testem, c. super eo §. super illa & ibi Pan. n. 7. & Cande test. in contractu matrimonii sufficit

3 † ordinaria probatio, Pan. in c. super eo in 3. not. de testib. & attestatur Dec. conf. 162.

num. 13. & seqq. Ad separandum † matrimonium contractum requiruntur probationes & testes omni exceptione majores, c. 1. §. quocirca de consang. & affin. Iuramentum necessarium contra † matrimonium, 5 ut si quis jurare paratus sit, matrimonium non esse contractum, à Iudice nulla ratione deferendum est, semiplene vero probanti † matrimonium, si pro eo in supplementum probationis jurare paratus sit. Iudex consideratis qualitatibus personarum & aliis circumstantiis, iuramentum necessarium potest deferre, c. mulieri & ibi Pan. num. 6. & Can. de jurejur. latè Gail. obser. 94. lib. 2. Franc. Marc. quest. 475. par. 2. similis distinctio † est servanda in juramento judiciali, & voluntario, ac transactione, compromisso, ut valeant delata & facta pro matrimonio, non autem contra matrimonium; quia non est in potestate partium dissolvere matrimonium, l. 3. & ibi gloss. in ver. agatur ff. de jurejur. & Bart. num. 2. & DD. communiter latè Gail. obs. 94. lib. 2. nu. 13. & seqq. c. fin. & ibi gloss. in ver. sacramentum & Can. de transact. eadem ratione sententia pro matrimonio lata, ubi nullum subest impedimentum, transit in judicatum, contra matrimonium, aut pro matrimonio, quando subest perpetuum impedimentum lata, nunquam transit in judicatum, c. lator. & ibi gloss. fin. latè Felin. & Can. de sent. & rejud. l. ait prator. & ibi gloss. in ver. agatur ff. de jurejur.

Matrimonium accusatur † ad diversos 8 fines, quandoque ad totalem separationem perpetuo, c. non debet de consang. & affin. c. fraternitatis & ibi Pan. in 1. not. c. litera & ibi Pan. in 1. not. de frig. & malef. & si subest impedimentum, quod conjuges remittere possunt, ut frigiditatis, arctationis, erroris conditionis, soli conjuges admittuntur, extraneorum enim non interest, unde eis invitis

vitis possunt simul morari, *c. consultationi c. laudabilem §. quod si ambo de frig. & malef. c. proposuit. c. fin. de conjug. ser.* si vero impedimentum provenit ꝑ ex peccato, vel inducit peccatum, ut consanguinitatis & affinitatis, &c. tunc quilibet admittitur, *d. c. tuas nos de cogn. spiritual.* etiam perpetuo, exceptis absente, qui per scripturam matrimonium accusare non potest, *c. à nobis hoc tit.* eo qui accusat matrimonium propter quæstum, *c. significante hoc tit.* ac eo qui tempore denunciationis sine bannimentorum tacuit, nisi denunciationem probabiliter ignoraverit, vel juret de novo didicisse, & quod non obiit malitiose, *c. fin. hoc tit.* ista enim accusatio nulla longinquitate annorum tollitur, quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget, tantoque sunt graviora crimina, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, *c. non debet in fin. de consang. & affi.* Consanguinei præferuntur extraneis, ꝑ quando agitur de impedimento consanguinitatis, *c. videtur hoc tit. l. de tutela. C. de in integ. restit. min. 35. quest. 6. in summa & ibi glos. & c. 1. 2. & seq. si progenies tota defecerit, inter extraneos præferuntur antiquiores de vicinia, & maturiores ac veraciores, *c. 1. in fin. 35 quest. 6.* Vxori agenti ad dissolutionem matrimonii contra maritum, qui tuetur matrimonium, debet maritus subministrare alimenta, *Pan. in c. ex parte num. 10. de accus. Surd. de alim. tit. 1. quest. 118. Menoch. de præsumpt. quest. 35. num. 18. plures cumulans Greg. 15. decis. 534. & ibi annot. etiam si habeat unde vivat, Myns. obs. 64. cent. 1. ac fratres uxoris, ꝑ invitis conjugibus, admitti debent ad disceptationem matrimonii propter timorem collusionis, & injuriam quæ etiam fratres tangit, præsertim si pro interesse proprio comparent, & non tanquam**

summa in Decretal.

conjunctæ personæ, *Specul. in §. debet sub nu. 5. hoc tit. arg. l. hæc autem ff. ex quibus caus. in poss. eat. Achil. decis. 1. hoc tit.* ut enim quilibet de populo admittitur ad impediendum & accusandum matrimonium, ita quilibet admitti debet ad reintegrandum matrimonium injuste separatum, vel separandum quoad vinculum, *Pan. in c. tenor. num. 7. de re jud.* Quando agitur ad thori ꝑ separationem propter adulterium, soli conjuges admittuntur, quorum & non extraneorum interest, *c. tua §. si vero de procurat. c. quemadmodum de jurejur. c. per venerabilem §. præterea rex ipse qui fil. sunt legit. & ibi Can. cognitioque ejus spectat ad judicem ecclesiasticum privative quoad laicum, c. tua de procur. Pan. in c. cum sit generale nu. 23. de for. compet. & ibi Can.* Quando agitur ad pœnam ꝑ legalem sive canonicam infligendam *13* ob adulterium, quilibet admittitur, quod crimen sit publicum, *c. tua in princ. de procur. & ibi post gloss. Can. §. Item lex Julia Inst. de adult. maritus autem præ cæteris sine metu calumniæ, & ex præsumptione violenta intra sexaginta dies utiles jure mariti, postea jure extranei, l. jure mariti & l. quamvis adulterij C. hoc tit. glos. 1. & 2. in c. tua de procurat. & ibi Can. c. maritus de adult. & patri uxoris præfertur, l. 2. §. fin. & l. f. q. ff. de adult. ejusque cognitio est mixti fori juxta qualitatem pœnæ, ad quam concluditur in libello, *Pan. in c. cum sit generale num. 23. de for. compet. & ibi pulchra add. Rom. sing. 674.**

Quisquis idoneus est ad accusandum matrimonium, est etiam idoneus testis in causa matrimoniali, *Pan. post Innoc. in rubric. hujus tit. circa fin.* Admittuntur in testes ꝑ nedum consanguinei, etiam parentes *14* utriusque sexus, tam super consanguinitate probando, sive agatur ad conjungendum, sive dirimendum matrimonium, quam de

H con.

contractu matrimonii probanda, quia præsumuntur scire suam geneologiam, & in huiusmodi contractibus consanguinei & parentes solent intervenire, *c. videtur hoc tit.* quando sponsa est superior sponso, vel æqualis sponso, nisi appareat quod alter affectet illud matrimonium, vel ex circumstantiis eorum testimonium suspectum appareat arbitrio Iudicis, *Pan. in d. c. videtur num. 6. & ibi Boich. & Can. c. super eo & 2. & ibi Pan. num. 1. & num. 8. de testib. ubi sponsa*
 15 *petit & ia virum se superiorem divitiis, nobilitate, potentia aut honore, testimonium parentum est suspectum, nec aliquatenus admittendum, c. super eo & 2. in princ. de testib. & ibi Can. sive quærat de consanguinitate, sive de contractu matrimonii, Pan. in d. c. videtur sub num. 6. hoc tit. nisi concurrunt circumstantiæ propter quas judicaretur non suspectum, ut puta, quando nobilis diligebat multum plebeam fœminam, quam habere non poterat nisi cum ea contraheret, & parentes sint honesti, Pan. in d. c. super eo & 2. num. 8. & ibi Burr. sub num. 9. & Can. communiter pulchrè Casar. dec. 2. num. 14. & decis. 3. 4. & 5. de spons. & mat. Super a-*
 16 *lio impedimento & ut voti, cognationis spiritualis, quilibet admittitur in testem arbitrio Iudicis, qui in dubio stare debet pro matrimonio etiam clandestino, quia est favorabile, c. videtur in fin. & ibi Boich. num. 2. & Can. hoc tit. c. fin. de re jud. latè Cas. dec. 5. de spons. & mat. plura enim specialia sunt constituta in matrimonio enumerata à Boich. in d. c. videtur num. 4. hoc tit. à me-*
 17 *suis locis annotata, Desiderium victoriæ & in causa matrimoniali in totum rejicit testem, Pan. cons. 15. num. 30. vol. 2. Casar. decis. 3. num. 12. de testib. arg. l. fin. ff. de testib. & c. fin. eod. titul. in 6. nisi reddat bonam rationem, Casar. decis. 4. num. 6. & decis. 13.*

num. 9. de testib. c. cum causam & ibi post gloss. in verb. de causis Pan. & Can. de testib. c. si habes & ibi post gloss. in verb. idonei Can. 24. quæst. 3. Interesse minus Principale & quam secundarium testes non repellit, ut si erat custos, & virgo erat cognita, quia injuria afficitur consanguinei non famuli, Cas. decis. 13. sub num. 9. de testib. l. 6. Cornelia & ibi gloss. in verb. eorum Bart. & DD. ff. de injur. l. unica in princ. C. de rap. virg. & c. & ibi Bald. nu. 5. & DD.

De divortiis,

Titulus XIX.

SVMMARIA.

- 1 Divortium est viri à muliere, vel mulieris à viro legitima separatio.
 - 2 Vxor pendente tunc divortij est alenda à viro & debet habere sumptus litis.
 - 3 Divortij causa enumerata in titulu ff. & codicis hodie non obtinent, & jure canonico tres sunt cause legitime, propter quas matrimonij consummati fit divortium quoad thorum & mutuam servitorem, in juncta utrique continentia prima & fornicatio spiritualis sive hæresis.
 - 4 2. Magna viri sevitia.
 - 5 3. Fornicatio sive adulterium.
 - 6 Excipiuntur à tertia causa septem casus hic enumerati.
 - 7 Divortij sententiam fert solus episcopus.
 - 8 Super parentela notoria & manifesta ex officio inquirit.
 - 9 Conjuges non possunt se separare absque judicio ecclesia etiam ob notoriam & publicam parentelam.
- Excipe quia propter fornicationem spirituales in qua pertinaciter persistit, licitum*

licitum est innocenti redire propria au-
thoritate.

- 10 Fornicatio carnalis semel commissa sufficit
ad divortium.
11 Innocens potest fornicantem invitam sibi
reconciliare.
12 Probatur confessione fornicantis, cui statim
in separatione quoad thorum.
13 Impedimenta matrimonium dirimentia con-
fessione conjugum non probantur.

PROBATO impedimento dirimente, aut
adulterio, fit divortium, quod est viri †
à muliere, vel mulieris à viro legitima sepa-
ratio, non enim homo separat, quos pœna
damnat, quos reatus acculat, quos malefi-
cium coarctat, c. quos Deus 23. quæst. 2. Di-
citur à diversitate mentium, quia hi, qui ma-
trimonium distrahunt, in partes diversas
eunt, l. 1. ff. de divort. uxor pendente lite di-
vortii, etiamsi ipsa acculat matrimonium ex
aliqua causa consanguinitatis vel affinitatis,
interim est alenda à marito & debet habere
sumptus litis, Pan. in c. ex parte num. 10. &
ibi Felin. circa fin. & Can. de accusat. Menoch.
de præsumpt. q. 35. lib. 1. num. 19. Afflict. decis.
152. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 118. per
totam Gregor. 15. decis. 534. & ibi annot. De
impedimentis dirimentibus vinculum ma-
trimonii sub suis titulis, de dissolutione ma-
trimonii quoad vinculum per sponsæ vel
sponsi de præfenti ingressum in monaste-
rium, supra de convers. conjug. nec non per
dimissionem infidelis nolentis ad fidem
converso cohabitare, dictum est supra de
3 convers. in fid. Cause divortii † enumera-
tæ in titulis ff. de divort. & C. de rep-
pud. &c. hodie non obtinent, quia jure ca-
nonico tres sunt causæ legitimæ, propter
quas matrimonii legitimi & consummati
fit divortium, non quoad fœdus seu vincu-

lum matrimoniale, c. per venerabilem §. vide-
batur, §. præterea rex ipse in fin. qui fil. sint le-
git. sed quoad thorum & mutuam servitu-
tem, in junctâ utriusque continentia, d. c. ex
litteris hoc tit. c. licite c. fieri c. placuit 32. quæst.
7. c. tua nos de jurejur. c. significasti hoc tit. 1.
est fornicatio spiritualis sive hæresis, c. quasi-
vit c. quanto §. si vero alter hoc tit. 2. Magna
viri † sævitia, adversus quam mulieri caveri
4 idoneè non poterit, c. literas §. fin. c. ex
transmissa de restit. spoliat. & utrobique Can.
3. Fornicatio live † adulterium, 32. quæst. 5
7. in summa & c. 1. & 2. & per totum, de quo
maritus potest acculare uxorem, licet tem-
pore adulterii & ante illud denegaverit sibi
providere de necessariis, debuit enim uxor
agere contra virum & petere alimenta, Pan.
in c. ex litteris in 3. not. hoc tit. excipe à tertia
causa septem † casus, 1. est, quando is qui
6 agit ad divortium, de fornicatione convin-
citur, c. si de adult. 32. quæst. 6. in summa &
c. 1. imò si post separationem auctoritate
ecclesiæ factam, innocens non continet, de-
bet matrimonium reintegrari, c. ex litteris
hoc tit. c. fin. & ibi gloss. mag. de adult. & ibi
Pan. num. 3. & seq. officio Iudicis, facta hinc
inde adulterii etiam post sententiam com-
missi compensatione, quia sententia super
divortio quoad thorum non in toto transit
in rem judicatam, Pan. in d. c. ex litteris num.
21. etiamsi jurassent se ulterius non repe-
tituros, c. tua nos de iurejur. 2. quando vir
uxorem prostituit c. discretionem §. quod si de
eo qui cogn. consang. uxor. & c. 3. quando mu-
lier credens maritum mortuum nupsit alte-
ri, quam maritus rediens tenetur recipere
sine fornicationis exceptione, c. cum per bel-
licam & cc. seqq. 33. quæst. 1. & 2. 4. Si
quis falso simulans se maritum, lectum uxo-
ris intravit & eam cognovit, c. in lectum 34.
quæst. 1. & 2. 5. si mulier fuerit oppressa c.

propofito 32. quæft. 5. vi absoluta, & non conditionata c. ex litteris hoc tit. 6. quando maritus reconciliat fibi uxorem adulteram, c. si quis uxorem & c. seq. 32. quæft. 1. 7. quando paganus repudiata prima uxore, cum fecunda contraxit, & convertitur ad fidem, post baptismum adhærebit primæ repudiatæ si ad fidem converti voluerit, etiam si illa cum alio contraxisset, secus si fuisset fornicata c. gaudemus §. qui autem & §. seq. & ibi Pan. num. 8. & seqq. hoc tit. 7. Sententiam divortii ¶ fert solus episcopus, ad cuius noticiam tantum spectant causæ matrimoniales ex dispositione Concilii Tridentini c. causa omnes §. ad hæc sess. 24. 8. per impedimento parentelæ ¶ notoriæ & publicæ sive manifestæ, aut de qua fama est in loco, episcopus ex officio inquirit, & compellit, ut quicumque veritatem sciret, perhibeat testimonium, & illicitè contracta matrimonia adhibita gravitate potest dissolvere, c. porro §. fin. & ibi post glos. in verb. seu publica Can. hoc tit. c. notificamus & c. seqq. 35. quæft. 6. imo quilibet tenetur eam denunciare ecclesiæ, c. tua de cogn. spirit. 9. Conjuges vero non possunt ¶ se separare absque iudicio ecclesiæ, etiam ob notoriam & publicam parentelam, non solum quando dissolutio tendit ad substantiam vineuli, c. porro hoc tit. & ibi Butr. in 1. not. & num. 12. & Can. sed etiam quando agitur de dissolutione respectu mutue servitutis & cohabitationis, cap. litteras & ibi glos. in verb. diversis & Can. derestit. spol. Butr. in d. c. porro num. 12. Pan. in c. tua nos & 2. num. 1. & 2. de iurejur. Navar. in c. divortium de pœnit. dist. 1. Greg. 15. decis. 294. non enim potest sacramentum rescindi ex sola opinione conjugum, ideoque conjunx potest compelli per excommunicationem ad recipiendum conjugem incautè dimissam, c. porro

in princ. in hoc tit. propter spiritualem fornicationem, in qua pertinaciter persistit, licitum est innocenti recedere propria auctoritate, c. de illa hoc tit. c. idololatria c. non solum 28. quæft. 1. nec compellitur per ecclesiam redire ad perseverantem in infidelitatis errore, c. non solum 28. quæft. 1. sed ei, cum reversus fuerit redditur, sive propria auctoritate recesserit, sive iudicio ecclesiæ fuerit absoluta, & si reverti noluerit, per ecclesiam compellitur, d. c. de illa hoc tit. glos. fin. in c. fin. de convers. conjug. & ibi Dd. quia per penitentiam est sanatus, c. cum renunciatur & c. seq. 32. quæft. 1. nisi recesserit iudicio ecclesiæ, & velit intrare religionem, quo casu non compellitur redire ad conversam. c. fin. de convers. conjug. Carnalis fornicatio semel commissæ ¶ sufficit ad divor. 10. tium, & non requiritur perseverantia, propter quam non licet recedere propria auctoritate, sed tantum auctoritate ecclesiæ, & pendente iudicio interim alteruter, iure quod habet in altero, privari non poterit, c. 2. ut lite pendente & c. ac potest innocens, si vult, ¶ reconciliare sibi fornicantem invitam, etiam si fuerit separata iudicio ecclesiæ, Pan. in c. ex litteris in fi. hoc tit. sed non cogitur, d. c. de benedicto 31. quæft. 1. quia sententia lata fuit in favorem non delinquentis, c. gaudemus de convers. conjug. Pan. in d. c. ex litteris num. 12. hoc tit. arg. l. unica §. accedit vers. neque enim & ibi glos. allegat. concord. C. de rei ux. act. Ratio diversitatis est, tum quod in fornicatione carnali anima & corpus polluitur, in spirituali anima tantum, cap. non 28. quæft. 1. tum quia si maritus cognosceret uxorem post carnalem fornicationem postea ea mortua propter defectum sacramenti non potest promoveri ad ordines, & sic præiudicium ei fieret si cogeretur, c. si cuius uxorem & ibi glos. in ver. admitti c. filiaci 34. dist.

34. *dist.* Præterea carnalis fornicatio probatur confessione ꝛ fornicantis facta in iudicio, cui statur in separatione quoad thorum, *c. ex litteris & ibi Pan. n. 2. hoc tit.* Impedimenta vero dirimentia ꝛ matrimonium confessione conjugum non probantur, *c. super eo de eo qui cogn. consang. uxor & c. & ibi glos. 1. & Can.* quia in fornicatione agitur de confitentis solius præiudicio, qui perdit quod prius habebat in conjugio, *c. discretionem S. fin. de eo qui cogn. cons. uxor. & c. quidam de convers. conjug.* & innocens in fornicante retinet, quia peccata suos tenent auctores, *l. sancimus C. de penit. secundo casu* vero confessio non fit principaliter contra confitentem, sed pro se & contra matrimonium ad cuius separationem agit, *glos. 1. in d. c. super eo de eo qui cogn. cons. uxor. & c. quod recipit indissolubilitatem à solo Deo, c. quos Deus 33. quest. 2. c. 1. 35. quest. 10.* Sententia in causa matrimonii non transit in rem iudicatam & revocatur, quandoque error detectus fuerit, *c. lator de re iud. & ibi glos. in verb. permanere Gail. obs. 112. lib. 1.*

De donationibus inter virum & uxorem & dote post divortium restituenda.

Titulus XX.

S V M M A R I A.

- 1 Donatio propter nuptias non est sine matrimonio. prout nec dos, sed matrimonium sine ea & dote celebrari potest.
- 2 Introducta est ut mulieribus magis sit cautum pro dote & ob alias sex causas hic explicatas.
- 3 Fructus rerum donatarum propter nuptias percipit maritus & sunt mariti pro sustentandis oneribus matrimonij.
- 4 Dos dividitur in profectivam & adventitiam, profectiva dicitur qua à patre vel à pa-

- terno avo profecta est de bonis vel facto eius.
- 5 Adventitia est qua datur ab extraneo, vel qua non proficiscitur à patre tanquam patre.
- 6 Profectiva redit ad patrem si erat in potestate filia, quando filia premortua est in matrimonio.
- 7 Premortuo marito dos communis est patri & filia.
- 8 Si filia fuerit emancipata, dos sine stipulatione expressa ad patrem non revertitur.
- 9 Pro dote adventitia actio competit filia etiam invito patre & premortua filia in matrimonio transit ad filios heredes.
- 10 Dos alia est aestimata, alia in aestimata.
- 11 In dote in aestimata maritus præstat dolum, culpam, ac diligentiam.
- 12 Aestimatio fit dupliciter ut sciatur an res dotalis sit facta deterior, & res ipsa est in dote.
- 13 Aut aestimatio facit emptionem quod in dubio præsumitur & periculum rerum dotalium pertinet ad maritum.
- 14 De dote actio cessat extraneo per mulierem an gaudeat privilegiis.
- 15 Acconciium quando fit restituendum.
- 16 Donatio propter nuptias adæquata est dote.
- 17 Ex consuetudine vel nulla fit donatio vel alia forma vel minor, & nulla etiam donatione facta dos constituta tenet.
- 18 Pro donatione propter nuptias consequenda uxor habet ius tacitæ hypothecæ sed non ius prælationis.
- 19 Paraphernalia sunt bona qua habet mulier præter dotem.
- 20 Qua si maritus permittente uxore administrat & nomina seu fenoratorias cautiones marito dederit, ex sola traditione Instrumentorum, maritus censetur constitutus procurator ad exigendum nulla ratihabitione ab eo exigenda.
- 21 Si alias res extra dotem marito dederit non sunt mariti, ac fructus ex eis etiam voluntate

- luntate mulieris perceptos tenetur restituere, si extent consumptos, si fuerint industriales lucratur, naturales magnos tenetur restituere.
- 22 Aut non constat de voluntate mulieris tacita aut expressa, quod marito administrationem permiserit & cogitur maritus indistincte omnes fructus restituere.
- 23 Ex parapherno in pecunia numerata fructus mulieri non debentur.
- 24 Recepticia bona uxoris sunt, quæ dum dos daretur ex bonis suis sibi retinuit nec voluit esse in mariti potestate.
- 25 Donatio qua constante matrimonio inter conjuges fit ex qua alter est locupletior & pauperior, alter efficitur firmitatem non habet.
- 26 Confirmatur obitu donatoris quando non excedit legitimam quantitatem.
- 27 Aut specialiter per donatorem in ultima voluntate.
- 28 Quibus casibus obitu donatoris non convalescat.
- 29 Iudex ecclesiasticus potest adiri principaliter super divorcio, & si sententiam divorcij ferat, debet pronunciare dotem restitui.
- 30 Item matrimonio prius separato potest principaliter adiri super restitutione dotis.
- 31 Dos ad quem redeat aut cui applicetur separato matrimonio.

DIVORTIO facto, aut dos & donatio propter nuptias restituuntur, aut fisco applicantur, c. 1. & 2. hoc tit. §. si adversus Instit. de nupt. de quibus subjungit, omissis eis quæ in Instit. Imp. tit. de donat. §. pen. traduntur de donatione propter nuptias, ea variis nominibus nominatur, Antipherna ab anti, quod est contra, & pherna, id est dos, quasi contra rem donatio, l. cum multa C. de donat. propt. nupt. & ibi glos. in ver.

antipherna. sponfalitia largitas, Authen. eo decursum C. de donat. propter nupt. Authen. sive à me C. ad SC. Vellejan. dotalitium, c. plerumque hoc tit. & ibi glos. pen. & Can. non est si. ne matrimonio, prout nec dos, sed matrimonium sine ea & dote celebrari potest, l. cum multa vers. quare enim C. de donat. propter nupt. l. 3. ff. de jur. dot. introducta est, ultra hypothecam & privilegium prælationis, omnibus creditoribus sive tacitam sive expressam hypothecam tempore anteriorem habentibus juxta obl. Mynf. 13. cent. 4. ex C. assiduis C. qui potior. in pign. habeat, explicata per Covar. var. resol. lib. 1. cap. 6. ut mulieribus magis cautum sit de dote, ut scilicet dote à marito malè consumpta, vel soluto matrimonio uxor habeat unde damnum acceptum refarciat, d. l. cum multa vers. fin. in princ. C. de donat. ante nupt. c. nuper in fin. hoc tit. transit enim dominium rei donatæ propter nuptias ipso jure in uxorem, ita ut ei rei vendicatio competat, Authen. permessa C. de donat. ante nupt. 2. maritus rem immobilem, aut etiam mobilem quæ servari potest sive à se sive ab alio pro se datam propter nuptias, non potest alienare neque obligare, etiam consentiente uxore, nisi & secundo post biennium profiteatur, & alia res jure sint, quibus uxori consuli possit, Authen. sive à me C. ad SC. Vellejan. & ibi Bart. & Dd. non solum tempore contractus, sed etiam tempore quo uxor agit, aut agere potest, Pan. in c. pervenit in 1. not. de empt. & vend. & ibi Can. absque his enim, neque si frequenter consentiat læderetur, & alienatio sive obligatio quantum ad mulierem pro non scripta & pro non dicta habetur, Auth. sive à me C. ad SC. Vellejan. res vero dotalis immobilis etiam servata prædicta firma d. Authen. sive à me, non potest alienari, Bart. post glos. in verb. & multo magis in d. Authen.

Authen. five à me num. 1. 3. marito committente adulterium uxor lucratur donationem propter nuptias, sicut vir propter adulterium uxoris, dotem, *c. plerumque hoc tit. & ibi Pan. n. 6. 4.* quando maritus vergit ad inopiam vel incipit male uti substantia sua, etiã constante matrimonio, uxor agere potest tam ad dotem quam donationem propter nuptias, *l. ubi adhuc cum authen. ibi posita C. de jur. dot. l. si constante & ibi Barr. & Dd. ff. solut. matr. Pan. in c. pen. n. 12. hoc tit. Gail. obs. 83. cum duabus seqq. obs. lib. 2.* sed maritus evitat restitutionem dotis, quã consistit in pecunia, per satisfactionem qualem dare potest de ea conservanda, vel mercatori dos committitur, ut de parte honesti lucri, non certæ quantitatis, puta ut dentur decem annua pro quolibet centenatio, *glos. addit. in §. de illa in verb. & ideo Instit. de societ. ibi Pan. n. de vestras num. 8. in fin. hoc tit.* maritus onera matrimonii possit sustinere arbitrio Iudicis, in alternativis enim juris optio datur Iudici, nisi verba dirigantur ad partem, *c. per vestras & ibi Pan. num. 14. hoc tit.* potestque pecunia deponi apud mercatorem ex pacto, ut capitale sit saluum & de lucro solvatur certa pars uti dictum est, *§. de illa in fin. Inst. de societ. Rot. divers. decis. 763. à num. 17. utque ad finem par. 1. Covar. var. resol. lib. 3. c. 2. ubi ponit tres conclusiones tom. 2. vel cum eo fieri pactum de assecuratione summæ dotis, recepta aliqua competenti mercede, Rota Farinac. decis. 304. par. 2. tom. 1. num. 7. & seqq. usque ad fin. Dec. cons. 7. l. hoc jure §. la-beo ff. de donat. & ibi post glos. Barr. & Dd. Covar. var. resol. lib. 3. c. 2. num. 5. Lupus in c. naviganti in prasat. num. 11. de usur. & ratio administrationis pecuniæ datæ ad ratificandum, solum peti poterit in fine anni. *l. neminem. C. de suscept. & arcar. lib. 10. Ram. sing. 123. & ibi addit plures cumulans las. in §.**

sequens num. 43. Inst. de act. Cap. Tholos. decis. 447. §. fortius jus habet mulier in rebus sibi donatis propter nuptias pro dote recuperanda, quam in aliis rebus mariti, quia in his uxor potest renunciare unico consensu juri hypothecarum l. etiam l. jubemus C. ad SC. Vellejan. in rebus donatis propter nuptias non potest, sed requiritur secundus consensus mulieris post biennium uti dictum est, Pan. in c. pervenit num. 9. circa fin. de empr. & vend. 6. pactum quod fit de lucranda dote extenditur in favorem mulieris ad donationem propter nuptias, de qua lucranda nihil dictum est, ut sicuti maritus ex pacto lucratur dotem præmorta uxore, ita uxor lucratur illam donationem præmortuo viro, l. cum multa §. si autem donatio C. de donat. ante nupt. c. fin. in fine & ibi Pan. n. 12. hoc tit. etiam in donatione propter nuptias & dote promissa ac nondum soluta, l. cum post §. sed is de quo ff. de adm. & peric. tut. & ibi glos. in ver. habet dotem Gail. obs. 79. lib. 2. fructus rerum donatarum propter nuptias percipit ꝑ maritus, & sunt mariti pro sustinendis oneribus matrimonii, l. ubi adhuc & ibi glos. in verb. ad sustentationem C. de jur. dot. & Dd.

Dos à muliere, vel ejus patre, vel quovis alio, marito vel ejus patri propter onera matrimonii datur, ut perpetuo sit penes eum, *l. 1. l. cum pater. l. promittendo ff. de jur. dot. data in primo matrimonio, in secundo censetur repetita, l. dotem l. divus severus ff. de jur. dot. prædium non dicitur dotale, aut res pro dote assignata dotalis nisi secuta traditione, l. de divisione ff. sol. matr. l. dotale §. 1. ff. de fund. dotal. glos. in l. 1. §. univers. ff. pro dot. Gail. obs. 79. lib. 2. num. 9. dividitur in profectitiam ꝑ & adventitiam. Profectitia dicitur quæ à patre vel à paterno Avo profectita est de bonis vel facta ejus, l. profectitia digest.*

digest. de jur. dotal. etiam si constituta sit pro filia emancipata, quia non jus potestatis, sed parentis nomen dotem profectitiam facit, *d. l. profectitia §. si pater pro filia emancipata*
5 *Mynf. obs. 32. cent. 5.* Adventitia est ꝑ quæ datur ab extraneo, vel quæ non proficiscitur à patre tanquam à patre, ut si extraneus dederit patri, ut daret in dotem pro filia, vel pater debebat filia & ejus voluntate dedit in dotem viro, *d. l. profectitia §. si quis certam & §. seqq.* Profectitia redit ad ꝑ patrem dissoluto matrimonio, si erat in potestate filia jure potestatis, *l. constitutus C. de bon. quaelib. & c.* vel tacitæ stipulationis duobus concurrentibus, quod dotans sit de ascendentibus paternis, & habeat in potestate, non jure successionis, *l. unica §. accedit C. de rei uxor. act. & ibi glos. & Dd.* quando filia præmortua est in matrimonio etiam extantibus liberis: *l. dot. à patre & ibi glos. mag. & Dd. C. solut. matr. quemad. Bart. in l. post dotem num. 29. ff. solut. matr.*
7 mortuo marito dos ꝑ communis est patri & filia, & non solum in exigenda, sed etiam in solvenda dote utriusque voluntas exquiritur, nec alter alterius conditione deteriore facere potest, *l. filia C. solut. matr. l. 2. §. quod si in patria & l. 3. ff. solut. matr.* sed si pecunia ad patrem pervenerit, actio de dote utriusque tollitur, *l. 3. in fine ff. solut. matr.* quia videtur filia patri consentire nisi evidenter contradicat, *l. 2. §. voluntatem ff. solut. matr.* nec patri licet, filia denuo nubente, dotem diminuere, nisi forsitan substantia ejus decrescar aliqua fortuita clade: *Authent. sed quamvis C. de rei uxor. act.* si filia fuerit emancipata, ꝑ dos sine stipulatione expressa ad patrem non revertitur cum ipsa mulier videatur stipulari cum ab extraneo datur, extraneus autem dicitur qui eam non habet in potestate, *d. §. accedit C. de rei uxor. act.* cum

quia per emancipationem consolidatur actio dotis filia, *l. unica §. videamus C. de rei uxor. act. l. 2. §. 1. ff. solut. matr.* ergo si consolidatur jam quaesita patri, multo magis impeditur acquiri post emancipationem, *Bald. in l. profectitia §. si pater pro filia emancipata ff. de jur. dot.* Pro dote adventitia, actio competit ꝑ filia etiam invito patre, *9 Bart. in l. post dotem num. 25. ff. solut. matr. & dissoluto matrimonio redit ad filiam, c. 1. & 2. & c. fin. §. sane hoc tit. & desinit esse dotalis postquam est reversa in potestatem mulieris, & potest alienari, Bald. in l. 1. num. 1. c. sine cens. vel reliquis l. aliam ff. de novat. præmortua vero filia in matrimonio transit ad filios hæredes, *Authent. in successione C. de suis & legit. lib. l. quod scitis C. de bon. quaelib. Bart. in d. l. post dotem n. 26. ff. solut. matr.**

Altera divisio est, quod dos alia est æstimata, ꝑ alia inæstimata. In re dotali inæstimata maritus, ꝑ ac pater mariti dotem accipiens, præstat dolum ac culpam, qui sui causa dotem accipit, *l. in rebus 1. & ibi glos. 1. & l. in rebus la. 2. ff. de jur. dot.* ac diligentiam qualem suis rebus adhibere solet, *l. si constante §. si maritus ff. solut. matr. & ibi glos. in ver. culpanda l. in rebus 1. & ibi glos. 1. ff. de jur. dot.* de casu fortuito non tenetur, sed res melior & deterior fit mulieri, *l. plerumque in princ. ff. de jur. dot. l. cum post §. fin. in fine ff. de jur. dot.* fructus ejus, non tamen partus ancilla, *l. plerumque §. si servi ff. de jur. dot.* cedunt marito pro oneribus matrimonii, *l. pro oneribus C. de jur. dot. d. l. plerumque §. si serv. æstimatio fit dupliciter ꝑ ut sciaur an res dotalis facta sit deterior, & res ipsa est in dote, non æstimatio, sed si est deteriorata etiam usum mulieris l. æstimata ff. solut. matr. d. l. plerumque in princ. ff. solut. matr.* debet restitui pretio taxato, nec ultra quicquam peti potest, & tenetur maritus de dolo, culpa, &

pa. & diligentia, non de casu fortuito, l. si inter vir. & uxor. & ibi glos. fin. Bald. & Dd. C. de jur. dot. l. cum post. §. cum res in dotem ff. de jur. dot. l. aestimatio ff. solut. matr. l. i. C. solut. 13 matr. aut aestimatio facit emptionem, † quod in dubio præsumitur, quamvis res dotales mulier in usû habeat, l. cum post §. fin. vers. pen. ff. de jur. dot. glos. i. in l. si inter vir. C. de jur. dot. & ibi Dd. l. cum fundus ff. locat. l. quoties C. de jur. dot. Greg. 15. decis. 573. nu. 4. & 5. & ibi lare annot. periculumque rerum dotalium ad maritum pertinet, etiam si mulier eas attriverit, l. plerumque ff. de jure dot. & mulier tenetur a cione exempto, ut præstet quæ præstanda sunt, l. cum dotem C. de jure dot. l. ex conventione C. de pact. l. quoties ff. de jure dot. sed in casu restitutionis repetitur a cione de dote; quia non simplex venditio fit, sed dotis causa, l. quoties §. quæ sententia ff. de jur. dot. glos. i. in d. l. cum dotem & ibi Bald. num. 4. C. de jur. dot. tum quia brevi manu mulier videtur recepisse pretium, & sic sublata est actio ex vendito, & ipsam in dotem convertisse. l. sane videndum ff. de jur. dot. arg. l. singularia ff. si cert. pet. 14 Quando mulier cessit actionem de dote † alteri, quo casu est utilis, & is eam intenter, non habet amplius illa privilegia quæ habuisset si intentata fuisset directa per ipsam mulierem, Bald. in l. i. num. 6. C. de privil. fisci l. as. in l. cum fundus §. servum tuum num. 15. ff. si cert. pet. Mynsing. obser. 3. cent. 3. ubi cumulat privilegia actionis de dote. Acconciium 15 † siue præparamentum separatim à dote datum non est restituendum, l. si ego §. fin. & ibi glos. in ver. commissæ de jur. dot. thes. dec. 197. num. 6. sed restituendum est quando est datum simul cum dote, ita ut constituat unicam summam cum dote. Paris. conf. 95. num. 15. vol. 2. Card. Seraph. decis. 126. & decis. 132. l. inter socerum §. cum inter patrem Summa in Decretal.

& ibi glos. in verb. separabitur ff. de pact. dot. thesaur. 195.

Donatio propter nuptias adæquata † est 16 doti, sicut enim dos ante & post matrimonium constitui, ac postea augeri potest, ita quoque hæc donatio, §. est & aliud Instit. de donat. l. si constante l. cum multa C. de donat. ante nupt. In eis quoque constituendis & augendis servanda est æqualitas quantitatis & aestimationis, & dilationis præstationis, Auth. sed jã recessse, auth. dos data C. de don. ante nupt. Authen. æqualitas cum auth. seq. C. de pact. convent. Gail. obs. 78. lib. 2. si quidem vir ære alieno non impediatur, in qualibet re procedit augmentum, at si debitor sit, res immobiles omnino incremento dotis proficiunt, si vero mulier immobilis substantiæ domina, res mobiles in augmentum dederit, in hæc parte dotis nullo utetur adversus alios creditores privilegio. Authen. sed jam necesse C. de don. ante nupt. Præterea in lucris nuptialibus æqualitas servari debet, ut quantam partem vir lucretur de dote, tantam uxor de donatione propter nuptias, l. ex more & authen. æqualitas junctæ glos. in verb. lucris C. de pact. convent. unde & pars quæ nihil intulit, nihil quoque capit, quæ vero minus dedit quam se daturum promissit, tantum dumtaxat recipit quantum intulit, d. Authen. æqualitas cum authen. seq. C. de pact. convent. disparibus pactis super lucro initis, major lucris pars ad minorem deducitur, ut eo modo uterque minorem partem lucretur, l. lege Leonis C. de pact. convent. Hodie ex consuetudine, vel nulla fit donatio, † vel alia forma vel minor, & 17 nulla etiam donatione facta dos constituta tener, & præallegata authen. æqualitas & seq. per consuetudinem sunt sublata, glos. fin. in d. authen. æqualitat. & ibi Dd. In consequenda donatione propter nuptias † uxor 18 habet

habet justaciæ hypothecæ in bonis mariti, sed non Ius prælationis, *l. ubi adhuc C. de jure dotium & ibi gl. in verbo suppositas l. si constante §. jura C. de donat. ante nupt. Covar. var. lib. 1. cap. 7. sub num. 1. Myns. obs. 4. cent. 5.* Paraphernalia ¶ sunt bona, quæ habet mulier præter dotem, dicta à para quod est juxta & pherna quod est dos, *l. fin. in princ. C. de pact. convent. l. si ego seia §. doris causa ff. de jur. dot. l. pen. ff. ad leg. falcid. & si maritus permit-*
 20 *tente ¶ uxore hæc administrat*, siquidem nomina, id est se non fœnoratitias cautiones marito dederit, actiones omninò apud uxorem remanent, ex sola vero traditione instrumentorum, maritus censetur constitutus procurator ad exigendum, ac licentia ei data easdè actiones movendi apud competentes Iudices nulla rati habitione ab eo exigenda, potest eorum usuras circa se & uxorem expendere, pecunias autem fortis quas exegerit tenetur servare mulieri, vel in causas ad quas ipsa voluerit distribuere, pro his habet mulier tacitam hypothecam contra res mariti, *l. ubi adhuc C. de jure dot. & ibi gl. in verbo suppositas l. fin. C. de pactis con. Ias. in §. fuerat. num. 41. Instit. de act. Myns. obs. 4. cent. 5. sed non jus prælationis gl. in l. si ego in verbo sed conduct. ff. de jure dot. Covar. lib. 1. variar. ref. c. 7. sub num. 1. Myns. obs. 4. cent. 5. ex quo pecunias ille exegit, si ab initio in dotali Instrumento hypothecæ pro his nominatim à marito scriptæ non sint, quibus mulier ad suam cautelam contenta esse debet, quia sibi præcavit; teneturque maritus circa nomina & cautiones, dum apud eum remanent, & dolum & diligentiam præstare qualem circa suas res habere invenitur, ne ex ejus malignitate, vel desidia aliqua accedat mulieri jactura: *l. fin. C. de pact. convent. & ibi Dd. quod si alias res extra*
 21 *dotem ¶ marito dederit, quarum libellum**

ex usu vulgari Romano solet marito offerre, ut is subscribat, quasi acceperit, & velut chyrographum ejus retinet, non fiunt mariti, quia hoc non agitur inter virum & uxorem, ut dominium earum ad eum transferatur, *l. si ego seia §. plane §. verum ff. de jure dot. fructusque ex eis etiam voluntate mulieris perceptor tenetur restituere si extant, consumptos, si fuerint industriales, lucretur, naturales magnos tenetur restituere, l. pen. & ibi Bart. ff. ad leg. falcid. l. si stipulata & ibi glos. in verb. factus est ff. de donat. int. vir. & uxor. glos. in l. fin. in verb. circa se C. de pact. convent. in quantum factus est locupletior, parvos non tenetur restituere, l. si id quod §. si quas servi & l. utrum ff. de donat. int. vir. & uxor. Ratio diversitatis est quia in exigendo & agendo ex nominibus & cautionibus fœnoratitias labor est, qualis non fit in fructibus. glos. in d. l. fin. in verb. circa se C. de pact. convent. Aut non constat de voluntate ¶
 22 *expressa vel tacita mulieris quod marito ad ministracionem paraphernalium permiserit*, & cogitur maritus indistinctè omnes fructus restituere, *l. pen. ff. ad leg. falcid. & ibi Alex. & Dd. Theaur. decif. 187. num. 4. in utrumque partem*, ex parapherno in pecunia numerata ¶ separatim à dote promisso 23 mulieri, non debentur ipsi fructus, & si qui fortè soluti fuerint, computantur in sortem principalem, quia pecunia sterilis est & nullos parit fructus, *l. indeb. C. de usur. Greg. 15. dec. 80.**

Præterea habet uxor bona recepticia, ¶ 24 quæ dum dos daretur ex bonis suis sibi retinuit, neque voluit esse in mariti potestate, in quibus maritus generalis Curatoris officio fungi non potest, unius rei, aut actionis procurator esse potest, §. iidem rescripserunt Instit. de excus. tut. vel curat. & ibi Myns. Bald. in l. si quis §. Iulianus num. 4. & ibi Bart. ff. de

- ff. de proc. Gail. obs. 133. li. 1. pulchre Myns. obs. 53. cent. 3.*
- 25 Donatio quę cōstante matrimonio † inter conjuges fit ex qua alter locupletior, & pauperior alter efficitur, firmitatem non habet, nisi donatoris obitu † cōfirmetur si traditio
- 26 interueniat vel quasi, *c. fin. in princ. h. r. & ibi Pan. n. 7. & Can. l. donatio l. si maritus 1. C. de donat. inter vir. & uxor. Myns. obs. 33. cent. 2.* quando quantitatē legitimā non excedit, vel eam excedens actis fuerit intimata, nam amplioris quantitatis donatio minime intimata per silentium ejus qui donauit, nō confirmatur, aut specialiter eas in ultima † voluntate donans confirmauerit sine ulla distinctione, ita tamē ut si quidem ultra lege finitam quantitatem exposita, minimē actis insinuata fuerit, specialis ejus confirmatio ex eo tempore vim habeat, ex quo eadem donatio confirmata est, si vero vel non amplior sit donatio, vel cum amplior esset, in actis insinuata sit, tunc & silentium donantis & specialis confirmatio ad illud tēpus refertur, quo donatio conscripta est, *l. antepen. C. de don. int. vir. & uxor. quantū ad cōmodum possessionis, medii temporis fructus, & partus, & ut de damno dato in re non teneatur, l. cum pater §. pater filia ff. de leg. 2. l. si mortis caus. int. vir. & uxor. ff. de donat. caus. mort. nō quantum ad dominium, arg. l. filia C. famul. erciss. Bald. in d. l. pen. C. de donat. int. vir. & uxor. quia nec initio dominium transferri potest, l. à marito C. de donat. inter vir. & uxor.* Non conualefcit donatio † obitu donantis si diuortium intercesserit, vel prior persona quę liberalitatem accepit reb. humanis fuerit exempta, vel ab eo qui donauit fuerit reuocata, *l. à marito C. de don. inter vir. & c. c. fin. & ibi glos. in ver. tacite vel expresse h. r. vel res donata à donāte fuerit specialiter alteri obligata, donata, vēdita, vel alio quolibet modo alienata, l. si maritus*
- la. 2. C. de donat. int. vir. & uxor. Quicquid acquisiuit uxor cōstante matrimonio, id presumitur eā acquisiuisse ex bonis mariti, ut mala suspicio turpis quæstus euitetur & ideo talia bona sunt mariti & hæredum ejus, l. Quintus ff. de don. int. vir. & uxo. l. etiam C. eod. c. significauit h. r. Myns. obs. 92. cent. 2.* Iudex ecclesiasticus potest adiri principaliter † super diuortio & separatione matrimonii, & si sententiā diuortii ferat, debet pronunciare dotē restitui, etiam si de causa matrimoniali cognoscat ex delegatione Summi Pontificis, quia Iudex ecclesiasticus iudicat de causā temporali laicorum, si venit accessorie ad causam ecclesiasticā, ac etiā de incidente quæstione temporali, *c. prudentia h. r. & ibi Pan. n. 2. nam regulariter qui cognoscit de principali debet cognoscere de accessorio, c. præterea c. prudentia §. sexto in fine c. suspicionis de off. deleg. l. 2. ff. de jurisd. omn. iud. etiam si alias cognoscere non posset, l. quories C. de jud. l. si. C. ubi & apud quē c. pen. de in integ. restit. Item matrimonio prius separato † potest Iudex ecclesiasticus principaliter adiri super restitutione dotis, *c. 2. & ibi Pan. n. 2. h. r. Pan. post Inno. in cap. 3. num. 7. h. r. quia ratione connexitatis ampliatur iurisdictio, c. quanto de jud. separato itaq; matrimonio † dos redit ad uxorem siue patrem dotātem, l. dos à patre C. sol. matr. l. 2. ff. sol. matr. c. 1. c. 2. & c. fin. §. sane h. r. donatio vero propter nuptias ad maritū, si sit facta separatio quoad thōrū & mutuam seruitutem ex alio capite quā adulterii, c. 2. c. nuper in fine & c. fin. §. sane h. r. si separatio matrimonii fiat ex eo quod contractū fuit contra leges aut canones, Pan. in c. & si necesse n. 10. h. r. aut contraxerūt per verba de præsenti illud scienter, & haber locū cōfiscatio dotis, & donationis propter nuptias, & multo fortius si illud scienter consummarunt in his qui superiorem recognoscunt, §. si aduersus**

ca in fin. & ibi glos. & Dd. Instit. de nupt. Pan in c. & si necesse sub n. 9. h. t. ubi deest superior de jure vel de facto, recurrendum est ad Summum Pontificē ex generali potestate quam recipit à Deo, non ut vendicat sibi pœnam à lege impositā, sed ut iustitiam faciat, qui potest si velit providere propter bonum pacis, vel faciliorem dissolutionem matrimonii, ut dos vel donatio facta pro conservacione illiciti matrimonii restituantur, c. & si necesse & ibi Pan. n. 8. & seqq. h. t. Aut contraxerūt ignoranter, & attentis qualitatibus ignorantia fit restitutio hinc inde dotis & donationis, & non applicantur fisco, quia amittere dotem vel donationem propter nuptias est perdere proprium patrimonium. Pulchre Barr. in l. avunculo n. 4. ff. de condict. sine caus. & ibi Dd. Anchar. in c. & si necesse n. 8. hoc tit. & ibi Can.

De secundis Nuptiis.

Titulus XXI.

SVMMARIA.

- 1 Nuptiæ secunda approbantur ab ecclesia ac tertia & ulteriores.
- 2 Non benedicuntur & ratio.
- 3 Sacerdotis benedicentis secundas nuptias pœna.
- 4 Pœna mulieri imposita in odium secundæ matrimonij aut propter festinationē sunt sublata.
- 5 Pœna quæ apponuntur mulieri transeunt ad secundas nuptias post annum luctus non sunt sublata.
- 6 Sunt communes utrique conjugū.
- 7 Coniux transiens ad secunda vota nō potest ullo liberalitatis titulo in secundā conjugē transferre plus quam reliquerit uni ex filiis primi matrimonij cui minus reliquit & quod ultra reliquit pro non scripto habetur, & explicatur l. hac edictali c. de sec. nupt.
- 8 Coniuges ad secunda vota transeuntes quisquid titulo lucrativo de prioris conjugis bonis consecuti sunt, obnoxii sunt liberis prioris matrimonij conservare.

9 Dubitans de morte conjugis non potest transire ad secundas nuptias.

DIVORTIO facto solēt homines transire ad secundas nuptias, ideo subjicitur hic titulus. Secundæ nuptiæ approbantur ab ecclesia, & ac etiam tertiæ & ulteriores, c. apertant 31. q. 1. non benedicuntur, & c. 1. h. t. imo 2. si unus ex Conjugibus fuerit alias benedictus, nō debet de novo benedici, c. vir autem h. t. quia benedictio semel habita durat, & qui transit ad secundas nuptias communicat socio vel sociæ eam benedictionem, arg. c. quod in dubiis de consecrat. eccles. vel altar. l. sacerdos benedicens secundas nuptias punitur suspensione ab officio & beneficio, non ipso facto, sed per sententiam vel alia arbitraria pœna, attentis circumstantiis & loci consuetudine à qua potest absolvi p episcopū, c. 7. & ibi Pan. n. 4. & seqq. h. t. Menoch. de arbitr. iud. cent. 5. cas. 4. 17. Pœna mulieri imposita & per leges in odium secundæ matrimonij, seu 4 propter festinationē, ut quia contraxit nuptias intra annū luctus, l. 1. & authent. ibi positus & l. 2. c. de secund. nupt. l. liberorum §. 1. ff. de iis qui not. infam. sunt sublata, c. super illa c. fin. h. t. nam cum mulier mortuo viro suo ab ejus lege sit soluta, & nubendi cui vult in domino tantum habeat facultatem, non debet sustinere jacturam si concessa sibi ab apostolo utatur potestate, c. fin. h. t. viri vero uxores lugere jure civili non compellantur, & sponsi nullus est luctus. l. uxores ff. de iis qui not. infam. Pœna & quæ apponuntur mulieri transeunti ad secundas nuptias post annum luctus non sunt sublata, l. femina cum authent. & l. seqq. c. de sec. nupt. Gail. obs. 98. lib. 2. quia nō sunt appositæ in odium matrimonij sed favore liberorum, Barr. in l. liberorū n. 2. ff. de iis qui not. infam. Pan. in c. fin. n. 3. h. t. & ibi Anchar. n. 9. & 10. tum quia sunt communes & utrique conjugū, l. generaliter cum authent. ibi 6 postu

positis C. de secund. nupt. Ideo conjunx transiens ad secunda vota non potest ullo liberatatis ꝛ titulo, ullo pacto, vel relicto in secundam conjugē transferre plus, quam reliquerit uni ex filiis primi matrimonii, cui minus reliquit, & quod ultra reliquit, pro non scripto habetur, l. hac edictali C. de secund. nupt. quæ lex nō mutat titulū institutionis novercæ aut vitrici, neq; etiam mutat portionem sive bona eis relicta, sed solum revocat tanquam non scriptū illud plus relictum novercæ aut vitrico, quod est ultra illud minus, quod filio prioris matrimonii est relictum, d. l. hac edictali §. sin. vero plus Angel. de Perus. in Authen. de non eligendo secund. nup. n. 13. Rot. divers. 432. in princ. & decis. 712. per totū par. 1. dum tamē relictu fuerit usq; ad legitimam, nam filio cui minus relictu est legitima, cum possit agere ad supplementum legitimæ, videtur relicta legitima, & per consequens conjunx secundi matrimonii debet habere quantum valet legitima filii, sive filius egerit ad supplementū legitimæ, sive nō, quia supplementio à lege fit ipso jure, Dec. in l. humanitatis sub n. 7. vers. 2. quia de supplemento & ibi Franc. Aretin. sub n. 5. vers. pro ista questione & Dd. Cod. de impub. & aliis subit. Mohed. decis. 1. de testam. Put. decis. 1. lib. 2. si dispositioni d. l. hac edictali contrahens secundas nuptias contraveniat. Rota servat quod filii primi matrimonii consequantur legitimam jure naturæ sibi debitam, & reliquum hereditatis inter eos & vitricum seu novercam dividatur, Rot. decis. 432. n. 1. & decis. 496. n. 1. par. 1. divers. Crescent. decis. 4. de testam. post relas. quantuor opiniones Rot. divers. decis. 756. par. 3. lib. 3. plures cumulans late Franc. Marc. q. 23. & tribus seqq. par. 2. ne novercalibus delinementis, filii injuria & damno afficiantur, l. 4. C. de inoff. testam. si vero relictu sit filio primi matrimonii pro eo & toto quod petere posses

ratione legitimæ, tunc relictu secundo conjugii transfertur in filiu, Cravet. conf. 193. n. 13. Rot. divers. decis. 596. n. 3. par. 1. sed transiens ad secundas nuptias nō prohibetur plus relinquere filiis natis ex secundo matrimonio quam filiis primi, dummodo hos non fraudet legitima, Paul. de Castro in auth. unde si parens nu. 2. C. de inoff. testam Dec. conf. 245. per tot. Cravet. conf. 193. n. 11. Rot. divers. decis. 432. n. 7. par. 1. Franc. Marc. qu. 23. par. 7. Greg. 15. decis. 173. & decis. 443. Præterea conjuges ad secunda vota transeuntes ꝛ quicquid titulo lucrativo de prioris conjugis bonis bonis consecuti sunt, obnoxii sunt liberis prioris matrimonii conservare, l. sœmina cum authen. ibi & l. generaliter cum authen. ibi C. de secund. nupt. Mynsiug. obser. 24. cent. 5. per totum. Mater quæ per transitum ad secunda vota perdidit tutelam, etiamsi testamento data sit tutrix, illam post mortem secundi mariti indistincte reassumere vetatur, Cyn. in Auth. ut matri & avie in 8. quest. C. quando mul. off. tut. fungi pot. Bald. in §. nos autem sub n. 48. Instir. de Artil. tut. Myns. obs. 83. cent. 3. Dubitans de morte ꝛ cōjugis potest transire ad secundas nuptias jure civili postquam conjugem per quinquennium expectavit, l. uxores §. si autem ff. de divort. Iure Canonico non potest contrahere secundas nuptias donec ei constet quod ex hac vita migravit conjunx ejus, c. 2. hoc tit. & ibi Can. Quod si secundum matrimonium bona fide contraxerit, & superveniat dubietas de morte prioris conjugis, ei cum quo contraxit debitum non deneget postulanti, quod à se nullatenus noverit exigendum; si de prioris vita constiterit, statim relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem revertatur, c. 2. §. si vero & §. seq. hoc tit. & ibi Can.

IOHAN. HONORII VAN. AXEL SVMMÆ
DECRETALIVM.

LIBER QUINTUS:

Dē Accusationibus, Inquisitionibus & Denunciationibus.

Titulus I.

SVMMARIA.

1 ACCUSATIO est criminis alicujus hominis apud iudicem competentem inscriptione interveniente, legitima facta delatio ad vindictam publicam. 2 ACCUSARE quilibet potest, nisi prohibeatur. 3 Exceptio de illegimitate accusatoris est dilatoria. 4 Prohibetur accusare criminaliter, laicus clericum. 5 Clerici sacerdotem accusare non possunt, qui ad eundem non possunt honorem promoveri. 6 Monachi Abbatem suum accusare possunt, alios non possunt. 7 Familiares vel servi alicujus domus, eum cuius familiaritati vel dominio inhaerent. 8 Alimentatus à tenera aetate, suum alimentatorem, frater fratrem. 9 Accusatus suum accusatorem de pari vel minore crimine non potest accusare, de majore potest. 10 Inimici capitales illisque cohabitantes.	<p>11 Et plures alij remissive.
Quando plures simul veniant ad unum accusandum, quid juris sit.</p> <p>12 ACCUSARI possunt omnes pauci excepti.</p> <p>13 Semel accusato & absoluto, qualis exceptio est peremptoria.</p> <p>14 Absente.</p> <p>15 Magistratu temporali nisi circa officium delinquat, & alij plures remissive.</p> <p>16 IN ACCUSATIONE proceditur oblato libello, & quid debeat continere</p> <p>17 In ea non admittitur procurator, nec ad agendum, nec defendendum.</p> <p>18 Accusato & accusatore comparentibus uterque ex vinculis causam dicit arbitrio iudicis.</p> <p>19 Si accusatus citatur, non comparet lite non contestata, utroque jure annotantur ejus bona.</p> <p>20 Si lis est contestata, & liquet de causa in majoribus criminibus, in quibus imponitur poena corporis afflictiva, nunquam fertur definitiva contra reum absentem, in minoribus vero qua poenam relegatio-</p> |
|---|--|

- nis vel aliam imponunt, fertur definitiva.
- 21 Accusator post productam accusationem ante citationem accusati impune desistit.
- 22 Si accusator post citationem accusati ante litem contestatam non comparet, quomodo sit procedendum.
- 23 Si accusator accusationem contestatus fuerit, & intra statutum tempus accusationem persequi superfederit citra abolitionem, quomodo puniatur.
- 24 CRIMINALIUM causarum iudices sunt episcopi.
- 25 Qui dum exercent jurisdictionalia ex dispositione juris communis, tam in civilibus quam in criminalibus tenentur convocare sua capitula, & eorum requirere consilium vel consensum.
- 26 Quando capitula cathedralium vel collegiatarum ecclesiarum sunt exempta à jurisdictione episcoporum, & sunt sedi apostolicae immediate subjecta, jure decretalium episcopus capitulo certum terminum praefigit ad correctionem faciendam.
- 27 Ex decretis Concilij Tridentini quando extra visitationem ex officio proceditur, vel ad petitionem alicujus, contra obtinentem dignitatem vel canonicatum capitulum initio cujuslibet anni eligit ex capitulo duos.
- 28 Qui vero non obtinent dignitates, nec sunt de capitulo, ij omnes in causis ecclesiasticis episcopo subijciuntur.
- 29 Quando unversum capitulum delinquit, episcopus solus procedit absque consilio & consensu duorum de capitulo.
- 30 Regularis exemptus extra claustra delinquens, à quo sit puniendus.
- 31 Clerici seculares exempti de eorum criminibus delictis, à quo puniantur.
- 32 Si capitula sive religiosi aut clerici seculares sunt exempti à suo ordinario, & immedia-
- te alteri quam summo pontifici subijciuntur, puta metropolitano, an decreta Conc. Trid. locum habeant.
- 33 ACCUSATIONIS multiplices sunt effectus, primo accusatus non potest promoveri ad ecclesiasticas vel seculares dignitates.
- 34 2. Quando ex eodem facto, vel ex duobus factis invicem contingentibus, ab actore movetur causa civilis, & ante litem in ea contestatam, vel antequam liquet, & conclusum sit in causa civili, aequè principaliter accusatio criminalis intentatur à convento, tunc criminalis facit silere civilem ratione prejudicij
- 35 Accusatio pendente accusatione ab alio super eodem crimine non potest deferri.
- 36 4 Iudex in criminalibus tantum non potest absolvere reum à crimine eundemve condemnare civiliter ad rei restitutionem, sed quando constat sibi de delicto, potest reum condemnare ex officio ad restitutionem rei similiter emissa sententia in causa criminali.
- 37 5. Accusatus antequam reus factus est, vel accusatio sit contestata, potest accusatorem suum reaccusare, quando persequitur suam aut suorum injuriam, aut de crimine majori, non pari vel minori, sed postquam reus factus, non potest reaccusare, etiam de majori, nisi crimen, quod secundo inferitur, sit majus & prejudiciale ad primum.
- 38 APPELLATIONIS causa in criminalibus à sententia Episcopi vel ipsius Vicarij generalis à sede apostolica committenda est metropolitano seu illius vicario, aut unus ex vicinioribus episcopis seu illorum vicariis, non autem inferioribus iudicibus.
- 39 ACCUSATIONIS poena jure canonico est capitis diminutio, sive depositio ab ordine vel degradatio.

- 40 **ACCUSATIO** criminalis tollitur spacio viginti annorum.
- 41 **INQUISITIO** est alicujus criminis procedente clamosa diffamatione, & quasi denunciante, fama ex bono & equo à iudice competente facta investigatio.
- 42 **PRÆLATI** quilibet inquirunt contra suos subditos.
- 43 **INQUISITIO** quedam est generalissima.
- 44 Quedam est generalis.
- 45 Quedam specialis, qua fit contra certam personam, & hæc potest fieri dupliciter ex debito officij ad peccatum evitandum.
- 46 Item fit de crimine ad vindictam publicam, sive pœnam imponendam, quam semper debet precedere infamia, & est iudicium ordinarium.
- 47 2. In ea requiritur, ut super infamia cognoscatur inquisito excipiente.
- 48 3. Quod inquisitus citetur, & si comparet, iuris ordo servandus est in decisorijs, non preparatorijs.
- 49 4. Quod episcopus convocet canonicos cathedralis ecclesie.
- 50 5. Quod copia capitulorum inquisitionis tradatur inquisito, si petierit antequam iudex incipiat inquirere de veritate criminis.
- 51 6. Dicta & nomina testium sunt inquisito publicanda, nec non exceptiones & replicationes legitime sunt admittende.
- 52 Contra inquisitum, si contumax fuerit, iudex testes recipit lite non contestata, & per sententiam punit.
- 53 Inquisitionis specialis introducta effectus est idem qui accusationis.
- 54 Inquisito, crimine probato pœna imponitur secundum personam & merita, & qualitatem excessus discretionem iudicantis moderanda.
- 55 Officium iudicis ad inquirendum præscribitur viginti annis.
- 56 **ACCUSATUS** vel inquisitus de crimine, & ob urgentia iudicia tortus, si crimen non sit confessus, an debeat absolvi definitive, & ei ex tali absolutione competat exceptio peremptoria rei iudicata.
- 57 **DENUNCIATIO** est criminis alicujus apud iudicem sine inscriptione legitima facta, delatio ad pœnitentiam peragendam, vel ad pœnam legitimam imponendam, vel ad utrumque.
- 58 Quadruplex est, evangelica, iudicialis, canonica, regularis.
- 59 IN **EVANGELICA** denunciatione sex requiruntur, & quomodo ea probentur.
- 60 Quilibet potest denunciare evangelicè, & quinam ad eam teneantur ex præcepto.
- 61 Denunciari potest quilibet perseverans in crimine.
- 62 Denunciatus repellit denunciantem per obiectum criminis.
- 63 In ea non servatur ordo iuris.
- 64 Effectus est, ut peccator pœniteat.
- 65 **IUDICIALIS** denunciatio alia est publica, alia est privata. Publica est, quando iudex ex officio suo nulla motione procedente ad denunciationem suorum officialium procedit citra solennia accusationum.
- 66 Denunciatores constitui possunt ab iis, qui habent merum & mixtum imperium.
- 67 Ipsi incumbit necessitas probandi parte citata, ea qua denunciarunt, nec citra periculum sui.
- 68 Inquisitionis processus in quibus differat à processu denunciationis.
- 69 Denunciationis publicæ effectus est idem, qui accusationis.
- 70 Privata iudicialis denunciatio competit laico propter suum interesse, in foro seculari expeditur nulla præmissa monitione, sive fiat ab illo, qui non potest agere, sive proponatur conditio certi, vel sine causa per l. si & me & ff.

- & Titium ff. si cert. pet. cujus remedium est subsidiarium.
- 71 In foro ecclesiastico requiritur in ea bina monitio.
- 72 In ea denunciatus non compellitur exceptione criminis.
- 73 Iudex ecclesiasticus in quibus casibus admittit denunciationem privatam.
- 74 Denunciatus potest excipere, quod potest haberi regressus ad iudicem secularem.
- 75 Et allegare justam causam quare contra conscientiam non teneat.
- 76 In ea servatur ordo juris.
- 77 CANONICA denunciatio alia est specialis, alia generalis, specialis competit ei soli, cuius interest habere bonum praelatum aut subditum.
- 78 Requirit precedentem infamiam ac monitionem.
- 79 Denunciatus repellitur exceptione criminis.
- 80 Generalis vel publica est, quando de impedimento matrimonij, vel delictis perpetrandis, vel perpetratis, qua recipiunt augmentum propter multiplicationem actuum aut continuationem injuria agitur.
- 81 Non requirit monitionem precedentem. Quilibet eam facit.
- 82 Ordo juris in utraque tam generali quam speciali est servandus, ac manifesta requiruntur probationes.
- 83 In utraque potest intervenire procurator.
- 84 Tendunt ad finem corrigendi.
- 85 REGULARIS denunciatio est, qua expeditur secundum diversas religiosorum constitutiones de plana & simpliciter.
- 86 EXCIPITUR sepius de crimine, & est considerandum ad quem finem tendat exceptio criminosa, quando obijcitur, ut ab accusatione vel testificatione aliquis repellatur, non est necessaria inscriptio.
- 87 Quando opponitur, ut quis a promotione offsumma in Decretal.
- ficij vel beneficij excludatur, si ante confirmationem crimen obijcitur, excipiens non tenetur se inscribere.
- 88 Si post confirmationem obijcitur, cum ordinandus fuerit aliquis, aut etiam consecrandus, excipiens astringitur ad poenam extraordinariam secundum arbitrium iudicis discreti.
- 89 Criminosus non admittatur ad excipiendum de crimine.
- 90 Notorium crimen non indiget aliquo proponente accusationem, aut aliqua probatione, sed sententia tantum in iudicio publicatur dato termino ad se defendendum.

N LIBRO quinto compilator tractat de criminibus, & poenis eorum, super quibus proceditur quandoque per accusationem, quandoque per inquisitionem, quandoque per denunciationem, ideo subjicitur titulus de accusationibus. Accusatio ¶ est criminis alicujus hominis apud Iudicem competentem in inscriptione interveniente, legitima facta delatio ad vindictam publicam, Felin. in rubr. hujus tit. nu. 3. Quilibet potest accusare ¶ nisi prohibeatur, Instir. de publ. jud. in si. princ. l. qui accusare ff. de accus. exceptio de illegitimitate accusatoris ¶ est dilatoria, & proponenda est ante litem contestatam, seu antequam nomen accusati receptum sit inter reos, c. 1. & ibi Pan. num. 1. & 3. Felin. num. 2. hoc. tit. l. si maritus §. lex Julia vers. praescriptiones ff. de adult. c. exhibita de ind. postea proponi non potest, nisi ab eo qui ignoravit hanc exceptionem sibi competere, c. pastoralis de except. c. si quis episcoporum §. exceptio & ibi gloss. mag. 3. quest. 6. dictum est supra tit. de except. Prohibetur accusare criminaliter laicus ¶ clericum, c. cum P. Manconella & ibi gloss. in verb.

verb. laicus & Can. hoc tit. etiamsi esset patronus ecclesiæ, Pan. in d. c. cum P. Manconella n. 6. 2. q. 7. in summa & ibi gloss. quia laicus præsumitur ex odio accusare clericum, c. nullus c. laico c. laicos c. laici 2. quest. 7. & debet clericum reuereri tanquam patrem, c. sacerdotes & 1. & c. oves 2. q. 7. Imo laicus civiliter non potest accusare clericum, quia laicorum non interest intromittere se de clericis, Pan. in c. illa num. 5. hoc tit. late Felin. in in c. ex parte num. 6. & seqq. de testib. & attest. ubi limitat quatuor modis & ibi Pan. num. 5. excipe patronum ecclesiæ, & parochianos, qui de crimine civiliter agere possunt contra Prælatum, ut priuatur ecclesia, quia eorum interest habere bonum Prælatum, c. Maximinianus & ibi gl. in ver. querelam. 81. dist. c. filius 16. quest. 7. Felin. in d. c. ex parte n. 8. de testib. & c. & ibi Pan. sub num. 5. Pan. in d. c. illa num. 5. hoc tit. fallit regula principalis quando laicus prosequitur suam vel suorum injuriam, c. de cetero de testib. & c. in criminibus exceptis simoniæ, c. tanta de sim. c. sane 15. quest. 3. c. si quenquam C. de episc. & cleric. hæresis, c. sacerdotes 2. quest. 7. læsæ maiestatis, l. famosi ff. ad l. Iul. majest. c. in primis §. de persona Ianuarij 2. quest. 1. gloss. in c. cum P. Manconella in verb. laicus & ibi Pan. num. 6. & Can. defraudatæ annonæ, c. prohibetur §. mulierem & ibi gloss. in ver. ad annonam 2. quest. 1. sacrilegii, c. in primis §. de persona Ianuarij 2. quest. 1. in quibus & consimilibus criminibus laici bonæ famæ admittuntur; laici malæ famæ & personæ viles, ita demum admittuntur, si clericus super isto crimine sit infamatus, c. in primis §. si quis in hoc genus vers. quod autem dicitur 2. quest. 1. & ibi gloss. in verb. crimine c. tanta c. per tuas de simon. gloss. in c. cum P. Manconella in verb. laicus hoc tit. approbata ibidem per Pan. sub n. 6. & Can.

Clerici accusare sacerdotes † criminali 5 ter non possunt, qui ad eundem nõ debent, nec possunt honorem promoveri, c. beati c. ipsi apostoli c. sacerdotes & 2. quest. 7. nam in accusatione criminali, pari passu ambulant accusatio, testimonium, ordo, gloss. in d. c. apostoli, Monachi Abbatem † suum accusare 6 possunt, alios non possunt accusare, c. nullus monachus 2. quest. 7. c. ex parte tua h. tit.

Familiares vel serui † cujuslibet domus 7 cujuscunque criminis delatores atque accusatores contra eum cujus familiaritati vel dominio inhareret in ipsa expositione criminum, atque accusationis exordio, ultore gladio feriuntur, vocem enim funestam intercedi oportet potius quam audiri, l. pen. & l. fin. C. qui accus. non poss. c. si quis 3. q. 11. alimentatus † à tenera ætate suum alimentatorem, & frater fratrem de causa capitali non acculat, l. si magnum l. iniquum C. de iis qui accus. non poss. accusatus suum † accusatorem de pari crimine, aut minore, non potest accusare, nisi suam suorumque injuriam exequatur, ita tamen, ut & ipse inscriptionem contra accusatorem etiam pendente accusatione deponere possit, de majori potest, l. 1. l. neganda C. de iis qui accus. non poss. quia non relatione criminis, sed innocentia reus purgandus est, l. is qui reus ff. de public. jud. & ibi pulchrè Bald. repelluntur quoque ab excusatione inimici † capitales, 10 illisque cohabitantes, c. repellantur & ibi Pan. num. 4. & 5. h. t. etiamsi inimicitia causata sit culpa ipsius accusati, argum. l. nec timorem ff. de eo quod met. caus. gest. erit c. veniens & 2. & ibi gloss. fin. de spons. Pan. in d. c. repellantur sub num. 5. hoc tit. dummodo accusati absit malitia, l. 1. §. in causa vers. cum quis latrones ff. de questi. nec attendi debet an processerit iusta causa vel iniusta, sed an potuerit provocare animum ad inimicitiam, l. 1. & ibi

ibi Bart. ff. de iis quib. ut indig. leg. auf. Pan. in c. meminimus num. 8. hoc tit. Pan. in c. 1. nu. 2. de iud. quænam inimicitia graves & capitales censeantur, relinquunt arbitrio Iudicis, c. cum oporteat & ibi gloss. in verb. inimicos hoc tit. l. licet & ibi gloss. & DD. in verb. capitales ff. de arbit. Præterea prohibentur accusare & enumerati in l. qui accusare ff. de accusat. & in c. prohibentur 2. quæst. 1. & per Oenotomum & DD. Instit. de public. iud. in princ. num. 6. & sine accusatore nemo damnari debet, c. de manifesta 2. quæst. 1. l. rescripto §. si quis accusatorem ff. de de mun. & honor. gloss. 1. in l. 3. C. de iis qui accus. non poss. C. fin. ff. de privat. delict. Capra conclus. 74. c. nihil. 2. quæst. 1. Quando plures simul veniunt ad unum accusandum ante nomen accusati receptum inter reos, l. reos l. qui de crimine acc. si plurium interest principaliter, ut filiorum de homicidio patris, plures ad accusandum admittuntur, l. 3. §. si ad plures ff. de sepul. viol. Bart. in l. si plures ff. h. tit. Quod si nullius principaliter interest Iudex, exceptione opposita eliger unum, qui accuset causa cognita, æstimatis accusatorum personis, d. l. si plures & ibi Bart. quod si non fuerit exceptum, procedit accusatio plurium, l. si accusatoribus C. de accusat. & ibi post. gloss. 1. DD. Bart. in d. l. si plures.

12 Accusari possunt omnes & paucis exceptis, l. hos accusare ff. h. t. in qua enumerantur personæ quæ accusari non poss. semel accusato, l. si cui §. 1. ff. h. t. c. de his h. tit. & ibi gl. mag.

13 & Can. qualis exceptio & contra accusatorem secundo loco propositam ab absoluto in prima, est peremptoria, quia de delicto unius hominis læpius queri non debet, l. licet §. si. in fin. ff. nauis caup. stab. & c. Pan. in c. de his post gl. h. t. ubi ponit duas fall. Bar. in d. l. si cui. §.

14 l. ff. h. t. & ibi DD. absente, & contra quem in

causa capitali non potest procedi, nisi per annotationem bonorum, & si ad condemnationem est processum, sententia est nulla, c. accusatorum 2. quæst. 8. l. absentem C. de accusat. c. absens 3. quæst. 9. Magistratu & temporalis, nisi circa officium delinquat, Authen. ut Iudex sine quoque suffragio §. illud & 2. et si alias accusaretur admittitur accusatio, sed differtur examinatio usque ad finem honoris data cautione de iudicio sistendi, l. si adulteriu §. si. in fine ff. de adult. gl. in l. hos accusare in verb. magistratu populi ff. h. t. & DD. & alii enumerati p. Oenot. tit. de pub. iud. in Instit. n. 7. & ibi DD. Bannitus pro uno delicto de alio delicto accusari potest, verum citatus ad personaliter comparendum, potest petere sibi concedi saluum conductum à Principe, Senatu, vel Iudice, ad hoc ut possit comparere & se defendere. Bart. in l. is qui reus num. 12. per illum text. ff. de pub. iud. Iul. clar. lib. 5. §. fin. pract. crimin. quæst. 16. num. 4. & quæst. 32. num. 12. inceditur in accusatione oblato & libello, qui continere debet nomina accusantis & accusati, c. non, locum commissi criminis, locum locum, mensem, sed non diem vel horam, inscriptionem ad pœnam talionis, & subscriptionem accusatoris. l. libellorum ff. hoc tit. c. super his hoc tit. & ibi gloss. in ver. oportet inscribi & Pan. & Can. c. post scripta §. libellorum 2. quæst. 8. late Oenot. Instit. de public. iud. in princ. num. 10. gloss. in c. tua in ver. in lege civili de procurat. & ibi Host. num. 4. c. nullus. §. inscriptio 4. quæst. 4. & ibi text. ponit. 4. casus in quibus inscriptio non est necessaria, & si non apponatur locus seu tempus tunc libellus est ipso jure iure ineptus & Iudicium nullum, etiam si non opponatur, l. libellorum 5. quod si libelli & ibi Bart. ff. de accus. Myns. pulchre distinguens obs. 22. cent. 2. præterea accusator debet dare fideiussionem de exercenda accusa-

accufatione, *l. qui crimen C. de iis qui accus. non poss. l. si cui in fin. princ. & ibi gloss. mag. & add. hoc tit.* petente accusato diem certam exprimi, quia forte intendit probare quod eo die erat in alio loco remoto à loco delicti, cogitur accusator diem specificare arbitrio Iudicis: *Bart. in l. is qui sub num. 10. ff. de publ. iud. Clar. lib. 5. §. fin. pract. crim. quæst. 12. num. 13. Cas. decis. 1. num. 6. hoc tit. Myns. obs. 40. cent. 2.* in ea non admittitur procurator † nec ad agendum nec defendendum, nisi ad allegandum causas absentiae seu alias exceptiones non tangentes crimen, *c. veniens & ibi gl. 1. mag. quæ ponit fall. & DD. h. tit. c. abs. 3. quæst. 9. c. in criminalibus §. quæst. 3. l. pen. §. 1. ff. de publ. iud.*

¹⁷ & *ibi DD.* Accusato & acusatore † comparantibus, uterque ex vinculis causam dicunt arbitrio Iudicis, *l. p. ff. de custod. & exhib. reor. c. 6. §. in omnib. sess. 25. Myns. obs. 69. cent. 5.* in quibus detineri debent, donec cognitio veritatis reperitur celebrata; *c. qui quis 2. quæst. 8. c. fin. 3. quæst. 9. l. nullus in fin. C. de exhib. reis & ibi Bald. & DD.* quod

¹⁸ si accusatus legitime citatus non † compareret, lite non contestata utroque jure civili & canonico annotantur ejus bona, & clericus, si Iudici videbitur, privatur suis beneficiis, *c. quamvis §. in causis & §. seq. sess. 25. quod diversas contumacia poenas relinquit in arbitrio iud. nec alterius proceditur, l. 1. ff. de requir. reis & l. absentem ff. de pæn. post annum si non redierit, bona in fiscum coguntur, l. si quis reum ff. de requir. reis nec super bonis aut beneficiis auditus, sed bene auditur super crimine, l. 2. C. de req. reis l. pen. & fin. ff. eod. Bell. 3. quæst. 9. in summa num. 3.* is qui reum criminis, pro quo satis dedit non exhibuerit, poena pecuniaria plectitur, si dolo non exhibet extra ordinem damnatur, sed si neque cautione neque decreto præsidis

quantitas certa comprehensa est, ac nec consuetudo ostenditur, quæ certam formam habeat, Iudex de modo pecunie quam inferri oporteat, statuet: *l. si quis reum ff. de cust. reor. si lis est contestata † & l. 20*

quet de causa in majoribus criminibus in quibus imponitur poena corporis afflictiva nunquam proceditur aut fertur definitiva contra absentem, *l. annus ff. de requirent. reis & ibi DD. Gemin. 3. quæst. 9. in sum. num. 4. Prapof. num. 3.* quia sententia esset frustratoria, & non posset habere excusationem, cum ea sit facienda in personam. In minoribus verò quæ poenam relegationis, damnnum existimationis, aut poenas pecuniaras continent, proceditur & fertur sententia contra absentem. *l. absentem ff. de pæn. Gemin. 3. quæst. 9. in summa nu. 4. Prapof. nu. 3. licet ibi gl. mag. & post eam Archid. aliter distinguant & Goffr. in summa. tit. de dol. & contem. sub num. 8. vers. in criminal.* Accusator ante litem contestatam † post productam ²¹ accusationem ante citationem accusari impune desistit. *Bald. in l. 1. nu. 4. C. ut crim. quæst. intr. cert. temp. serm. Bart. in l. queritum ff. ad Turp. Pan. in c. licet sub num. 6. h. t. Butr. in fin. & Can. qui latius disting.* quod si accusator post † citationem accusante litem ²² contestatam non compareret, edicto citandus est per intervalla triginta dierum sicut in causa civili, ut veniat ad causam peragendam, & si non affuerit non solum extra ordinem æstimatione Iudicis puniendus est, sed etiam sumptus quos in eam rem, & circa ipsum iter ad litem vocatus fecerit, dependere cogetur, *l. qui crimen C. de iis qui accus. non poss. & ibi gl. in ver. edicto admonendi & ibi Bald. num. 16. in fine. l. absentem ff. de pæn. vel certa perficienda accusationis tempora Iudex statuit, intra quæ si agere superederit, renūciare causæ intelligitur, l. si ea C. de*

de iis qui accus. non poss. nam, licet causæ criminales etiam mixtæ, Host. in cap. tuam. 6. post gl. fin. de proc. per l. Pap. §. si quis ff. de inoff. testa. omnimodo intra duos annos à contestatione litis connumerandos finiri, nec ulla alia occasione ad ampliora produci possint tempora, lib. fin. C. ut intra certum tempus crim. ff. gl. 1. in fin. in c. de caus. de off. deleg. & ibi Can. excluda spe restitutionis in integrum, l. auxilium ff. de minor. 25. annis l. abolitionem & ibi Bald. C. de adult. Odd. de rest. in integ. par. 2. q. 89. art. 3. tamen & prius potest Judex festinare, & statuere recitius tempus ad testes producendos & alia facienda, ultra quod non audiat acculator, gloss. 1. in l. sea C. de iis qui accus. non poss. & ibi Bald. num. 10. licet & ibi gl. super verb. trium mens. & Can. de prob. Quisquis accusator reum in iudicio de crimine publico sub inscriptione detulerit & litem contestatus fuerit si intra tempus statutum tempus 23 † accusationem cœptam sine iusta causa cognitæ veritatis ex noviter deductis per accusatum, l. destitisse ff. de iud. persequi superlederit citra additionem, vel ultima die adesse neglexerit, quarta bonorum omnium parte mulctatur, & infamia, lib. 1. C. ut intra certum tempus crim. quæst. term. ac etiam tenetur Senatusconsulto Turpiliano, lib. 1. C. ad sen. C. Turpil. & ibi gl. 1. l. ab accusat. §. destitisse ff. ad Turp. quo pœna quinque librarum auri in desistentem statuitur, l. 3. vers. fin. ff. de pravar. & infamia, ac etiam pœna extraordinaria, & à fideiussore dato de prosequenda lite quantitas promissa exigitur, l. 2. C. ad sent. C. Turpil. l. qui crimen C. qui accus. non poss. gl. in 3. in verb. destituisse ff. de pravar. & ibi DD & agere amplius & accusare prohibetur, l. qui destit. ff. ad Turp. Abolitio privatim à præsidibus postulari & impetrari solet, item pro tribunali, non de plano; si plura crimina idem eidem intulerit, singulorum debet

abolitionem petere, alioquin prout quid omiserit, ejus nomine Senatusconsulti pœnam patietur, cap. si quem §. si quis autem 2. quæst. 3. lib. 1. in fine princ. ff. ad Turpill. Is qui libello, aut Principi aut Judici dato publicum crimen falsi se objecturum minatus est, si non objecerit, Turpiliano non tenetur, lib. quæsitum ff. ad Turpill. & ibi gloss. fin. & DD. c. licet, hoc tit sed perpetuum silentium ei impositum, d. c. licet hoc t. Desistens à privato crimine intentato vel extraordinario non punitur Turpiliano, sed alias Judicis officio, l. si quis repetere §. si stellio natus l. in privatis ff. ad Turpil. Secundum canones omne crimen quasi publicum censetur, unde per transactionem sive gratiam à lite recedere non licet, gl. in c. 1. in verb. gratiam circa mod. de collus. deteg. & ibi Can.

Criminales causæ non Decani, Archidiaconi, aut aliorum inferiorum iudicio etiam visitando, sed Episcopi † tantum examini & jurisdictioni ex decretis Concilii Tridentini relinquuntur, c. causa omnes §. ad hac sess. 24. prout jure decretorum statutum erat, c. visit. ante fin. 16. q. 2. Legati quoque delatere, Nuncii, Gubernatores aut alii quorumcunque facultatum vigore contra clericos aliaque personas ecclesiasticas, nisi Episcopo prius requisito, eoque negligente, possunt procedere, alias eorum processus, ordinationesve nullius momenti sint, atque ad damni satisfactionem partibus illati tenentur, d. c. causa omnes §. legati sess. 24. Tenentur autem Episcopi † ex dispositione 25 juris communis quando exercent jurisdictionalia tam in civilibus quam etiam in criminalibus convocare sua capitula, c. si quid 86. dist. c. si autem 15. quæst. 7. c. qualiter & quando & 2. hoc tit. & eorum requirere consilium vel consensum, c. ex literis de divor. 1. Episcopus 15. quæst. 7. Pan. in c. qualiter & quando &

2. n. 6. hoc tit. de iure enim communi iurisdictionis spectat ad Episcopum & Capitulum, *Mohed. dec. 7. de prescript. c. Episcopus nullius 15. quest. 7. c. novit. & c. seq. de his que fiunt à Pralat. c. scitote vers. unde non oportet ibi sacerdotes & Episc. 6. quest. 3.* Capitulum tamen non est particeps eiusdem officii æque principaliter cum Episcopo, quia Canonici sunt tanquam membra, Episcopus caput, *c. novit. de his que fi. à Pralat.* Et cum Episcopus est negligens in correctione subditorum, non devolvitur jus corrigendi vel puniendi ad Capitulum, *c. irrefragabili §. excessus & ibi gloss. in verb. per capitulum circa finem vers. hoc tamen verum & Can. de off. ord. sed vel recurrendum est ad summum Pontificem, vel Metropolitanum, qui compellit Episcopum ad suum officium debite exercendum, dictum est supra tit. de off. ord. §. metropolitanus sive Archiepiscopus.* An vero procedere debeat cum consilio vel consensu capituli, in iure est controversum, *late Achil. de off. ord. decis. 2. Put. decis. 92. li. 3. Felin. in c. irrefragabili. num. 3. citans authores & gloss. in utramque partem, tam pro consilio, quam consensu de off. ord. gloss. in c. ex penitentibus in verb. perdidit circa medium & ibi Can. Oldrod. consil. 251. num. 2.* Communior conclusio est, in arduis requiri consensum, in cæteris consilium Capituli, etiam ad cognoscendum & condemnandum unum de capitulo, omisso consilio delinquentis, eiusque consanguineorum, *c. irrefragabili §. excessus & ibi gloss. in verb. per Capitulum in fin. & Can. de off. ord. Card. Seraph. decis. 1213. num. 3. Mohed. decis. 2. de for. compet. cumque materia sit valde dubia, consuetudo declarans certum modum procedendi, est interpretativa & non requirit aliquam temporis præscriptionem: *Rot. divers. dec. 615. p. 1. Put. decis. 203. lib. 1. & decis. 92. lib. 3. plures utrobique**

citant Cravett. conf. 101. n. 4. dictum est supra tit. de consuet. c. 3. de consuet. in 6. & ibi post gloss. Can. Pan. in c. 1. n. 2. de excess. Prala. & ibi Can. quæ procedunt in Capitulis non habentibus exemptionem, Rot. divers. decis. 743. n. 8. par. 1. & decis. 305. & decis. 308. par. 2. per c. 4. sess. 6. arg. c. 4. sess. 14. in ver. quibuscunque exemptionib. & in iis ecclesiis in quibus Episcopi, aut eorum Vicarii, ex constitutionibus vel privilegiis aut consuetudinibus sive concordiiis seu quocunque alio iure majorem non habent potestatem, auctoritatem aut jurisdictionem, quam decreto c. 6. sess. 25. comprehensum sit, d. c. 6. §. fin. sess. 25. Quando vero Capitula Cathedralium † vel Collegiatarum Ecclesiarum sunt exempta, aut habent consuetudines, vel sententias, aut juramenta, vel concordias, vel statuta, quorum vigore sunt exempta, id est immunita & libera à visitatione & jurisdictione Episcoporum, *late Rota decis. 743. per totam & num. 9. qua singula c. 4. sess. 6. & c. 6. sess. 25. verba & clausulas examinat. & sunt sedi Apostolicæ immediatè subiecta, iure decretalium potest Episcopus certum terminum capitulo præfigere ad correctionem faciendam, quo elapso, ipse Episcopus corrigit appellatione postposita: *c. irrefrag. §. exc. c. de off. ord. Ex decretis Conc. Trid. †* quando extra visitationem proceditur, ex officio, vel ad petitionem alicujus, contra obtinentem dignitatem, vel Canonicum, capitulum initio cujuslibet anni eligit ex Capitulo duos, de quorum consilio & assensu Episcopus seu ejus Vicarius in levibus & gravibus delictis, *Card. Seraph. decis. 710. d. c. 6. in princ. ibi ex officio junctal. levia ff. de accus. & d. c. 6. in omnibus autem casibus, tam in formando processum, quam in cæteris omnibus actibus usque ad finem causæ inclusive, coram Notario tamen Episcopi, & in ejus domo**

aut

aut consueto tribunali procedere tenetur, unum tamen est utriusque vorum, potestque alter Episcopo accedere: si ambo discordes in aliquo actu, seu interlocutoria, vel definitiva sententia fuerint ab Episcopo, intra sex dierum spatium cum Episcopo tertium eligunt, & si in electione tertii etiam discordent, ad viciniorem Episcopum electio devolvitur, & juxta eam partem, cum qua tertius conveniet, articulus in quo erat discordia terminatur, alias processus & inde secuta nulla sunt, nullosque producant juris effectus, *c. 6. sess. 25. §. quod si ambo in fin.* & ita isti duo electi à Capitulo propter immediatam sedis Apostolicæ subjectionem locorum distantiam, & moræ periculum, *Anchar. inc. si. num. 11. & 12. de stat. monach.* sunt participes ejusdem officii cum Episcopo, contra regulam *c. Episcopus nullius 15. q. 7. c. si quid vero 86. dist. c. ex litteris de divort.* In criminibus ex incontinentia provenientibus de quibus dictum est in tit. de vit. & hon. cle. & in atrocioribus delictis depositionem aut degradationem requirentibus ubi de fuga timeatur, & ne iudicium eludatur, opus est personali detentione, potest initio solus Episcopus ad summariam informationem & necessariam detentionem procedere, in reliquis servato ordine præmissis, *d. c. 6. §. in crim. sess. 25.* Qui vero non obtinent dignitates, † nec sunt de capitulo, si omnes in causis ecclesiasticis Episcopo subijciuntur, non obstantibus quoad supradicta privilegiis etiam ex fundatione competentibus nec non consuetudinibus etiam immemorabilibus sententiis, juramentis, concordiiis, quæ tantum suos obligant auctores, exceptis cõcordiis à sede Apostolica cum causâ agnitione confirmatis, *c. const. de relig. dom. Ser. dec. 475. attest. ita pluries decisum & salvis in*

omnibus privilegiis quæ universitatibus, studiorum seu earum personis sunt concessa, *d. c. 6. §. qui vero non obtin.* dictusque canon Conc. Tr. intelligitur etiam de futuris concordiiis, & juramentis, *Cæs. dec. 2. de jurej. l. si mihi & tibi §. in leg. ver. nam. & eum ff. de legat. 1. & ibi Barr. & Bald.* quia Episcopus in sua vita tenetur servare juramentum, dato quod esset contra dispositionem juris communis. *Casar. dec. 1. per totam & dec. 2. n. 8. de jurej. Card. Seraph. decis. 460. n. 6. & 7. C. ad nocte & 1. de jurejur. & ibi Felin. circa fin. vers. & per hoc apparere existimo & Can. c. cum venissent & ibi post gl. in ver. abjurasse Can. de inst.* Quando universum † capitulum delinquit, 29 Episcopus solus procedit absque consilio & consensu duorum de capitulo & punit, *c. capitula sess. 6. juncto c. 6. sess. 25.* modo delictum non sit in personam Episcopi, vel in contemptum ejus, vel ubi Episcopus habeat interesse: ex quo enim Episcopus se adversariū constituit capitulo nõ debet esse Iudex in facto suo, *l. unica. C. ne quis in sua caus. jud. c. 1. 4. quest. 4. c. conquerente & ibi post gloss. in verb. si ita est & verb. volueris Can. de restit. pol. sed jurisdictio contra capitulum devolvitur ad proximum superiorem, tanquam à summo Pontifice delegatum, c. irrefragabili §. ceterum de off. ord.* Regularis exemptus, † quando intra claustra monasterii degit, & extra ea notorie delinquit, ut populo scandalo sit, Episcopus superiori delinquentis certum tempus præfigit, intra quod ipsum severe puniat, ac de punitione se certiore faciat, quo de curso delinquens ab Episcopo puniri potest, & superior monitus à suo superiore officio privatur, *c. regularis sess. 25. de regul. & monial. Clemens. 8. const. edita 7. Cal. Martij 1595. incip. suscepti muneris*, si extra conventum sine mandato superioris in scriptis obtento

obtentio repertus fuerit, ab ordinariis locorum tanquam desertos sui instituti punitur, *c. prohibet sess. 25. de reg. & monial.* & coram eis ratione delicti sortitur forum, *cap. 1. de privil. in 6.* Is qui ex mandato superioris etiam ad universitates causa studiorum mittitur, & extra conventum habitat, jurisdictioni ordinarii subicitur, *cap. prohibet in fin. sess. 25. de reg. & monial.* et si deliquerit, prætextu privilegii sui ordinis tutus non censetur, quominus ab ordinario loci tanquam sedis apostolicæ delegato puniatur, ³¹ *cap. ecclesiarum sess. 6.* Sæculares clerici ꝛ quicumque qualitercunque exempti, non censentur tuti personali, *d. c. ecclesiar. sess. 6.* aut cuiusvis privilegii prætextu, quominus ab ecclesiarum Prælati in ecclesiis suis residentibus, quorum jurisdictioni alias subessent, de eorum excessibus, criminibus & delictis, quoties & quando opus fuerit, etiam extra visitationem tanquam ad hoc sedis Apostolicæ delegatis corrigi & castigari possint, quibuscunque exemptionibus, declarationibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordis, quæ tantum suos obligant auctores ipsis clericis & eorum consanguineis, capellanis, familiaribus, procuratoribus, & aliis quibuslibet, ipsorum exemptorum contemplatione & iniuitu minime suffragantibus, *cap. omnes sess. 14.* Prædicta locum habent in exemptis sedi apostolicæ immediate subjectis; in aliis autem sive capitulis sive Religiosis aut clericis sæcularibus, qui eximuntur à suo ordinario, & immediate alteri quam summo Pontifici subiciuntur, puta suo metropolitano, decreta Concilii Tridentini locum habere non videntur, *clém. attendentes de stat. monach. & ibi Vital. num. 12. cap. unico §. fin. de stat. regul. in 6. qui duo textus ponunt istam distinctionem c. ad abolendam §. si. de here-*

dit. quia tunc de jure non spdat jurisdictione aut correctio ad Papam, unde eam deman- dare non censetur, *Zab. in clem. unic. nu. 6. de suppl. negl. Pralat. Vital. in clem. attendentes §. igit. num. 3. & 4. de stat. monach. & Can. tum* quia quando à Papa, vel auctoritate Papæ aliquod onus imponitur exemptis, videtur intellexisse de exemptis sibi immediate sub- jectis, & non de aliis, *clém. attendentes §. hoc igitur & ibi Vital. n. 23. & 9. de stat. monach. ca. ad abolendam §. fin. de hered. comprobatur ex verbis c. 4. sess. 6.* quod conceptum est nega- tivè & copulativè, videlicet capitula nullis exemptionibus tueri se possint quominus à suis Episcopis & aliis majoribus Prælati vi- sitari, corrigi possint, ideoque requirit, ut neutrum factum sit, *l. si quis ita ff. de verb. oblig. Pan. in c. 2. sub. n. 7. de rescript. ac ex aliis d. c. 4. 6. sess. 25. se referentis ad d. c. 4. ac etiam ex verb. cap. 4. sess. 14.* tanquam ad hoc sedis Apostolicæ delegati, ubi Concilium Tri- dentinum prorogat jurisdictionem Præla- torum contra immediate sedi Apostolicæ subjectos, quam ipsi volentes prorogare non possunt, obstante jure Canonico, *Pan. in c. cum temp. in 5. not. de arb. & ibi Can. Cresc. dec. 3. de for. comp. ac stylo notorio Curie,* quo contra exemptos non solet deputari ordina- rius loci, *Pan. in cap. ex par. sub. num. 5. de priv. & ibi Can. cle. fin. §. fin. de priv. & cōsuetudo tri- buens jurisdictionē capitulo in Canonicos est jure communi approbata, c. irrefragabili §. excessus & ibi Can. de off. ord. cap. cum extin- guit de for. comp.*

33
Multiplices sunt effectus ꝛ accusatioois, primus est quod accusatus pendente accu- satione non potest promoveri ad Ecclesia- sticas vel sæculares dignitates, maxime quā- do eam præcessit infamia, *ca. competens & ibi Pan. num. 4. hoc tit. l. reus ff. de muner. & honor. cap.*

c. tantis Daniel 81. idst. l. reum criminis, C. de procur. gloss. 1. in c. fin. de testib. Navar. conf. 6. & 7. hoc tit. Garc. de benef. par. 7. cap. 8. num. 6. nec testis esse potest, l. in testibus, ff. de testib. nec procurator, d. l. reum. C. de procur. nec nomen militiæ dare, l. fin. ff. de re milit. nisi post annum, l. reus. §. fin. ff. de muner. & honor. in rubr. & nig. C. de reis post lib. 10. sed non privatur honoribus & dignitatibus obtentis l. libertus §. in quaestionibus, ff. de mune-
 34rib. Secundus est quando ex eodem facto, et vel ex duobus factis se invicem contingentibus, sive connexis, ab auctore movetur causa civilis, & ante litem in ea contestatam, vel antequam liquet & conclusum est in causa civili, Bald. in l. 1. num. 7. & seq. C. qui accus. non poss. qui recenset utramque opinionem, non incidenter per viam exceptionis, quia tunc terminari debet cum quaestione civili, l. cum civili C. de ord. jud. sed æquè principaliter accusatio criminalis intentatur à convento, criminalis facit silere civilem ratione præjudicii, quando criminalis absorbet civilem, id est, sententia in criminali lata parit exceptionem rei judicatæ, aut facit præjudicium in civili, l. 1. C. qui accus. non poss. l. fin. C. de ord. jud. & ibi Paul. de Castro post gloss. in verb. de crimine gloss. 1. in l. interdum in fin. & ibi DD. ff. de publ. vid. Alberic. in l. fin. num. 111. C. quand. civil. act. crimin. præjud. Rot. decis. 206. num. 1. par. 2. plures cumulans. ut si ab uxore contra maritum proponatur actio ex stipulatu pro repetitione dotis, & à marito convento quaestio adulterii, l. adulterij C. de adult. aut ab auctore rei vendicatio, à reo convento accusatio de vi, l. si de vi ff. de jud. vel ab auctore civilis ex testamento, instrumento, vel sententia, à reo criminalis de falsitate testamenti, instrumenti, vel sententiæ, l. divus Pius §. divus Adrian. & ibi Bart. in 1. not. & summa in Decretal.

DD. & l. si testamentum ff. de petit. hered. Castrensi. in l. si. n. 2. de ord. jud. l. ex initio C. de falso. nisi accusatio falsi objiciatur causa morandæ solutionis, quia debitor ad solutionem compellitur salva executione criminis, l. satis C. de fals. aut accusatio falsi intentata sit contra testes; quia ad hoc ut accusatio falsi intentata præjudicet civili, requiritur quod sit intentata contra ipsam partem, vel contra testes, ac etiã contra ipsam partem, & non contra testes tantum, Bart. in l. si testamentum num. 3. ff. de petit. hered. Bald. in l. fin. num. 13. de fid. instrum. quodque jus totius causæ consistat in illis testibus accusatis de falso, Afflict. decis. 220. Rolan. conf. 13. volum. 3. Rot. divers. decis. 206. par. 2. Præterea criminalis facit silere civilem, quando ab auctore civilis, & à tertio, puta fisco criminalis movetur, quæ est præjudicialis civili, ut accusatio hæresis à fisco contra petentem fructus sui Canoniciatus à capitulo, latè Put. decis. 93. lib. 1. per l. minorem ff. de jud. & ibi not. per gloss. & Bart. & Bald. & ideo Put. ibidem in fin. dicit quod tit. reformando commissio. post litem autem in causa civili contestatam, vel si de ea liquet, aut si in ea sit conclusum, quaestione civili terminata fit indagatio criminis. l. damus & ibi gloss. in verb. quaestione C. de fals. qui prior ff. de jud. l. 1. C. de appell. secundum 3. intellect. gloss. l. interdum ff. de public. jud. Quando vero criminis quaestio non absorbet civilem, ut si agis contra me ad pecuniam, ego te accuso de homicidio, tunc criminalis ratione majoritatis non facit silere civilem, Paul. de Cast. post Ias. Butrig. Bald. & alios in l. fin. num. 2. C. de ord. cognit. licet Cyn. & Salycet. in d. l. fin. C. de ord. jud. attestetur communiter Doctores tenere, quod criminalis ratione majoritatis faciat silere civilem, quia accusatus pendente accusatione non perdit regulariter administrationem

L bono-

bonorum suorum quousque sit condemnatus, & bona sua publicata, & potest agere contra suos debitores, & Creditoribus suis solvere, alioquin plerique innocentium necessario sumptu egebunt, *l. reo criminis cum l. seq. ff. de solat. l. aufertur §. in reato ff. de jur. fisci l. quod si forte §. sunt quedam vers. quid ergo & l. quavis, §. 1. ff. de solut. nisi sit contumax & bona fuerint annotata, ne fuga ejus instruat, l. fin. in fin. ff. de requir. reis.* Tertius est effectus, de crimine in accusationem deductus, pendente accusatione, 35 ne, † ab alio super eodem crimine non potest deferri, *l. qui de crimine C. hoc tit. l. hi tamen §. ab alio delatum, ff. hoc tit. ne reus in plures distinguatur adversarios, l. ne in plures ff. de exercit. aut l. si plures ff. de accus. & sæpius de ejusdem admisso quaratur, l. pen. in fin. ff. naut. caup. stab. proceditque, etiam si de crimine agi cœptum sit ad privationem, quia accusatio est, licet mixta *c. tua & ibi gloss. & Can. de procur. c. per tuas & 1. in fin. de simon. Rot. divers. decis. 138. numer. 5. par. 2.* istaque exceptio contra accusationem secundo loco propositam est dilatoria, impediens processum, & in initio est proponenda. *Bart. in l. Senatus num. 2. ff. hoc tit. Alber. in l. qui de crimine num. 1. & ibi DD. hoc tit.* Quartus est iudex in criminalibus tantum, † non potest absolvere reum à crimine, eundemque condemnare civiliter ad rei restitutionem, quia partes expressè aut tacitè non possunt prorogare jurisdictionem Iudicis criminalis tantum, ad civilem, *l. solemus, §. latrunculator. & ibi Paul. de Castr. & DD. ff. de jud. latè Crescent. decis. 5. de jud. Rot. divers. decis. 445. numer. 7. par. 1.* sed quando constat sibi de delicto, incidenter reum condemnandum esse ad rei restitutionem, post reum condemnare officio & quadam æquitate ad restitutionem*

rei civiliter, omiſſa ſententia in cauſa criminali, quæ eo ipſo per huiusmodi ſententiam ſublata cenſetur, eo quod reus in periculum maioris pœnæ deductus eſt, *l. interdum la. 2. §. qui furem ff. de furt. l. 4. §. ſi dicantur. ff. fin. regund. Bald. in l. 2. num. 28. vers. unum quero C. de eden. Bart. in l. ſiquis ad ſe fundum num. 8. & ibi Salicet. & DD. C. ad leg. Iul. de rei publ. quando autem fert ſententiam ſuper pœna non poteſt in eadem ſententia delinquentem condemnare ad reſtitutionem rei ſubtractæ, raptæ, vel inſaræ, *Cyn. in l. ſi quis ad ſe fundum num. 10. C. ad leg. Iul. de rei publ. l. interdum. ff. de publ. jud. Anchar. in c. 2. vers. juxta prædicta quero de homicid. in 6.* & peracta accusatione, poteſt intentari civilis rei reſtitutionem, *l. 1. C. quand. civil. act. præjud. crimin. l. 2. §. 1. ff. de vi bon. rapt. §. liberum autem & Inſtit. de leg. Aquil. & ibi gloſ. & DD.* Quintus effectus eſt, accusatus † antequam reus factus eſt, ſive ante: 37 quam nomen ejus ſit receptum inter reos, id eſt, antequam Iudex pro poſitis exceptionibus dilatoriis pronunciet eſſe ſuper accusatione procedendum, vel accusatio ſit conſeſtata, *Bart. in l. is qui reus, num. 3. & 4. ff. de public. jud. poteſt accusatorem reaccuſare, quando proſequitur ſuam aut ſuorum injuriam, aut de crimine majori non parivel minori, 3. quaſt. xi. in ſumma & ibi gloſ. mag. c. neganda primo & ſecundo l. neganda C. de iis qui accuſ. non poſſ. ut ſi accuſatus de fornicatione, de adulterio, aut ſimonia accuſatorem ſuum, qui prior inſcriptionem depoſuit, impetere voluerit, c. non eſt §. huic autem & c. prius 3. quaſt. xi.* poſtquam reus factus eſt reaccuſare non poteſt etiam de majori, quia non relationes criminum, ſed innocentia purgare ſe debet, *l. is qui reus ff. de public. jud. niſi crimen, quod ſecundo inferitur ſit majus & præjudiciale ad primum, l. prima,**

prima, C. de iis qui accus. non poss. ut si accusatus à te de furto servi tui reaccuset te de homicidio ejusdem servi; quia condemnatoria lata in secundo crimine, eo ipso est impositum silentium super primo, & absolutoria lata super secundo potest procedi sup primo, d. l. 1. C. de iis qui accus. non poss. & ibi DD. Bart. in d. l. is qui reus. aut hæc exceptio, quoad reus accuset suum accusatorem, fuerit omissa, quia si de eo accusans non exceperit, tenet processus, gloss. in l. reum C. de procur. Bart. in l. is qui reus n. §. de publ. iud.

38 Causa appellationis † à sententia Episcopi, vel ipsius in spiritualibus Vicarii generalis, ubi appellationi locus fuerit, si Apostolica auctoritate in partibus eam committi contigerit, Metropolitanò seu illius etiam Vicario in spiritualibus generali, aut si ille aliqua de causa suspectus foret, vel ultra duas legales dietas distet, seu ab ipso appellatum fuerit, uni ex vicinoribus Episcopis seu illorum Vicariis, non autem inferioribus Iudicibus committenda est, c. à sententia sess. 13. ac reus appellans coram Iudice ad quem appellavit, acta primæ instantiæ teneatur omnino producere, & Index appellationis nisi illis visis ad illius absolutionem minime potest procedere. Is autem à quo appellatum fuit, intra triginta dies, acta ipsa postulanti gratis debet exhibere, alioqui absque illis causa appellationis hujusmodi terminatur, c. reus sess. 13.

39 Pœna accusationis † varia est jure civili juxta varietatem delictorum, §. publica & §§. seqq. Inst. de public. iud. jure Canonico est capitis diminutio, sive depositio ab ordine, & degradatio, quando delictum est grave, c. qualiter & quando & 2. §. verum hoc tit. & ibi gloss. in ver. forma & Panorm. 10. 11. & 12. not. c. inventum 16. quest. 7. & ibi gloss. & Can. & infamia non ex omni crimi-

ne, sed ex eo, quod judicii publici causam habeat, vel ex crimine privato, quod ex ea actione sit, quæ etiam in judicio privato infamiam condemnato importat, l. infamem ff. de public. iud. & ibi gloss. mag. & DD. quando agitur ad amotionem ab administratione causa non censetur criminalis, sed civilis, d. c. per tuas & 2. §. tales de simon.

Accusatio criminalis † tollitur spatio viginti annorum, l. querela C. de fals. & ibi gloss. mag. & DD. ponunt. fallent.

Inquisitio est alicujus criminis † præcedente clamorosa diffamazione, ac quasi denunciante fama ex bono & æquo à Iudice competente facta investigatio, c. fin. de coll. deteg. c. qualiter & quando & 2. §. ex quibus §. sed cum super hoc tit. Inquirunt quilibet Prælati † contra suos subditos, ne san- 42 quis subditorum in die judicii exquiratur de eorum manibus, c. irrefragibili de off. ord. c. fin. de reg. jur. ac potest inquisitio specialis & generalis à Sede Apostolica delegari Abbatibus, c. qualiter & quando primo, hoc tit. ac etiam monachis, c. cum dilecti hoc tit. sed hodie servandum est c. statutum de rescript. in sexto. Quædam est † generalis- 43 sima, ut quando Prælati quolibet anno, & ex decretis Concilii Tridentini quolibet triennio inquirunt super statu totius Provinciæ, in qua non est necesse infamiam præcedere, c. sicut olim hoc tit. quoniam quidem 81. distinct. c. Romana de censibus in 6. c. provincialia sess. 24. Quædam est generalis, † quando 44 inquiritur super statu diœcesis, civitatis, castri, vel alicujus loci, quæ non exigit infamiam præcedentem, Panorm. in c. cum dilecti in 2. not. hoc tit. Zab in c. per tuas & 10. vers. quero, an Prælati infamato de simon. ac tenentur Prælati eam facere quotannis, vel si non potest propter amplitudinem diœcesis, totam biennio complere, c. 1. & ibi gloss. in ver.

in ver. secundum quod canones censent de off. ord. & ibi Can. l. congruit de off. præs. c. patriarcha sess. 24. In his generalibus inquisitionibus, Inquisitores ab inquisitis recipiunt iuramentum sub duplici forma, videlicet, ut jurent quod super his quæ sciunt vel credunt in Ecclesia sua esse reformanda, tam in capite quam in membris, exceptis occultis criminibus, meram & plenam dicant inquisitoribus veritatem, *c. qualiter & quando & primo in fine hoc tit.* aut quod ad interrogata veraciter respondebunt: *c. cum dilecti hoc tit.* inter quas formas magna est differentia, quia confessio facta præcedente iuramento de dicenda mera & plena veritate, non recipit excusationes ex post facto, cum secundum iuramentum nec veritatem tacere, nec admiscere debuerit falsitatem. Confessio facta sub secunda, recipit excusationes, quæ confessionem non perimant, sed exponant; *d. c. cum dilecti hoc tit.* sub eisdem formis iuramentum exigi possunt in inquisitione speciali instituta contra certam personam, *c. cum dilecti in princ. ibi quia de Agathens. Episcopo per frequentem clamorem multa sibi fuerant insinuata sinistra hoc tit.* Iuramenta, promissiones, obligationes, ac interdictum à Superiore factum subditis, aut aliis quibusvis personis, etiam sub censuris, ne statum locorum, personarum & rerum ipsorum exponant inquisitoribus, nullius penitus sunt firmatatis, nec quisquis quomodolibet obligatur, *c. quia plerique de off. ord. in 6.* vel extorta relaxari possunt, *c. olim hoc tit.* Quædam est specialis ¶ quæ fit contra certam personam, & hæc potest fieri dupliciter, ex debito officii ad peccatum evitandum, ut ne matrimonium contrahatur propter impedimentum, *c. cum inhibito in fine princ. de clandest. despons.* ne quis promoveatur ad Prælatu-

ram, aut confirmetur ejus electio, *c. postquam c. nihil de elect. c. de elect. in 6. cap. 1. sess. 24.* quod restituatur usuræ, quando debitores propter jumentum impediuntur eas repetere, *c. ad nostram & 2. de jurejur. c. tuas de usur.* aut quando de crimine inquiritur ad imponendam pœnitentiam; *c. novit. de judic.* & istis casibus non requiritur diffamatio præcedens: *Pan. in c. qualiter & quando & 2. num. 11. hoc tit. juribus allegat.* Item fit inquisitio contra certam personam de crimine ad vindictam ¶ pulicam, sive pe- 46 nam imponendam, vel ad amotionem ab administratione, quam semper debet primo procedere infamia, *c. qualiter & quando & 2. §. ex quib. & §. sed cum super h. r. & ibi Anchar. n. 6. & Can. com.* est iudicium ordinariū tam jure canonico, *c. inquisitionis & c. qualiter & quando & 2. §. ad corrigendos in fin. ibi formam judicij hoc tit. Pan. in rub. tit. de jud. nu. 3. Franc. in c. dilecto. num. 8. & 9. de sent. excom. in 6. & Can. quam jure civili, Bart. in l. 2. §. ex publ. num. 6. & seqq. cont. glos. & Dyn. ibid. ff. de adult. ubi ponit quinque reg. & add. ibid. in verb. 5. reg. ponit sextam. 2. in ea requiritur ut super infamia ¶ cognoscatur, 47 inquisito excipiente, *c. cum oporteat c. inquisitionis §. 3. vers. ad hæc hoc tit.* quia propter infamiam ortam, non providis & honestis viris, sed à malevolis & maledicis, *c. cum oporteat §. discret. vest. mandamus c. qualiter & quando, & 2. §. ex quibus hoc tit.* aut propter paucorum dicta, quis non reputatur infamatus, cujus apud bonos & graves læsa opinio non existit, *c. inquisitionis §. fin. hoc tit.* & dictum unius facile sequitur multitudo, *c. cum in juventure §. unde nos de purgat. Can.* quia deferens clamor, & denuncians, fama est loco accusatoris, quæ sufficit quando sæculares clericos inquiritur: *d. c. qualiter & quando & 2. in princ. & §. 1. & §. ad corrigendos**

gandos, & d. c. inquisitionis §. tertia & utrobique Can. contra seculares Prælatos oportet, quod sit talis & tanta quod sine scandalo & periculo nõ possit tolerari aut dissimulari, d. c. qualiter & quando & 2. §. licet autem & §. seq. quia non possunt omnibus complacere, cum ex officio suo teneantur non solum arguere, sed etiam increpare, qui etiam interdum suspedere, nonnunquam vero ligare, frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur, ideoque non solum falsæ, sed etiam malignæ contra eos criminationi per diligentem cautelam janua est præcludenda: d. §. licet autem, & §. seq. Contra Abbates vel Priores Conventuales servanda est dispositio, d. c. qualiter & quando & 2. licet non ad unguem, quia regulares personæ, cum causa requirit, facilius & liberius à suis possunt administrationibus amoveri. d. c. qualiter & quando & 2. §. fin. & ibi Can. c. per tuas & 1. §. tales vers. & utique de simon. Contra regulares inferiores non servatur ordo, d. c. qualiter & quando & 1. quia possunt removeri ad libitum ab administratione, & cum ad monasterium §. vale de stat. monach. nisi ageretur ad depositionem ab ordine, incarcerationem, aut aliam hujusmodi pœnam, quod tunc agatur de præjudicio gravissimo & delicto, cum ex genere pœnæ arguatur majoritas delicti, quia debet pœna commensurari delicto: c. non asseramus 24. quæst. 1. Authen. ut fratrum filij §. quia vero. Si inquisitus non exceperit, quod de crimine non sit diffamatus, tenet inquisitionis processus, non præcedente diffamatione. c. fin. hoc tit. in 6. Tertio requiritur quod

48 inquisitus citetur, † & si comparet, juris ordo in inquisitione faciendâ est servandus, in decessoriis, non in præparatoriis. c. ad petitionem & ibi gloss. in ver. non servatum, c.

qualiter & quando & 2. §. debet igitur præfens esse, & ibi gloss. hoc tit. & utrobique DD. Quarto, quod Episcopus † convocet Canonicos Cathedralis Ecclesiæ, c. si quid 86. dist. Quinto quod copia † capitulorum inquisitionis tradatur ipsi inquisito, si petierit, antequam Iudex incipiat inquirere de veritate criminis: d. c. qualiter & quando & 2. §. debet igitur Franc. in c. 1. num. 3. hoc tit. in 6. ubi limitat tribus mod. contra quæ capitula inquisitus potest excipere de non facta legitima specificatione personarum, loci, temporis, aliarumque circumstantiarum, si ve agatur ad pœnam, si ve ad remotionem ab administratione: & est notandum, quod specificatis personis semper debet fieri specificatio loci, & temporis, aliarumque circumstantiarum, Socin. sen. in c. qualiter & quando & 2. num. 842. & 851. & seqq. hoc tit. Rot. divers. decis. 773. par. 1. quia in his cessat ratio ob quam personæ non sunt specificandæ, quæ est quod fama potest esse generalis & non specialis, & ne infamentur personæ, cum inquisitio fiat ad hoc ut nitentur fama bonorum, si exprimerentur personæ, cum quibus dicuntur crimina commissa, inquisitio consequeretur contrarium effectum, quod fieret ad aliorum diffamationem, Innoc. in c. accepimus, num. 1. de purgat. can. Card. num. 9. Pan. & Can. quod si ab inquisito non fuerit petita copia capitulorum, validus & processus inquisitionis, etiam si hujusmodi copia tradita non fuerit, cap. 1. in fin. & c. 2. & ibi Franc. num. 1. hoc tit. in 6. Sexto dicta & nomina † testium, ut quid, & à quo sit dictum appareat, sunt inquisito publicanda, nec non exceptiones & replicationes legitimæ sunt admittendæ; ne per suppressionem nominum infamandi, per exceptionem verò exclusionem

- deponendi, falsum audacia præbeat. *d. c. qualiter & quando* §. 2. §. *debet igitur hoc tit.*
- Confessus crimen non potest confessionem suam eo prætextu revocare, quod diffamatio non præcesserit, aut inquisitionis capitula non habuerit: *c. ad petitionem hoc tit. c. 1. hoc tit. in 6.* si verò inquisitus fuerit contumax, † Iudex contra eum testes recipit licet non contestata, *c. quoniam* §. *sunt & alij ut lit. non contest.* & per sententiam punit, *veritatis de dol. & contum.* Inquisitores qualibet occasione debitum inquisitionis ordinem prætermittentes, possunt se cautè & prudenter corrigere, & adhuc ipsum tempore opportuno observare, ne nascantur injuriæ unde jura nascuntur, *c. qualiter & quando* §. 1. *hoc tit.* quoniam ex his quæ inordinatè sunt acta, non potest ordinabiliter quicquam agi, *c. forte c. neque enim* 14. *quest. 5. c. non est putanda* 1. *quest. 1.* Effectus introductæ inquisitionis † specialis est, idem qui accusationis, quia inquisitionem debet præcedere infamia, *jurib. supra alleg.* præterea Prælato inquisito de dispensatione, inter omnis penitus interdicitur alienandi potestas, *c. fin. hoc tit.*
- 54 Crimine probato, † inquisito secundum personæ merita, & qualitatem excessus, pœna imponitur discretione judicandis moderanda; nisi tale sit crimen quod ordinis suscepti executionem, aut retentionem beneficii etiam post peractam pœnitentiam impediret, puta si homicidium commisisset, aut adeptus esset ordinem, vel beneficium vitio simoniæ, quo casu imponenda est pœna ordinaria depositionis ab ordine aut privationis beneficii, *c. inquisitionis hoc tit. & ibi Can.* Inquisitio sive officium Iudicis ad
- 55 inquirendum præscribitur † viginti annis, *Bart. & Sal. num. 3. in l. querela cont. gloss. 1. c. de fals. prædicta gloss. facit gloss. in l. sicut in*

ver. prosecutione C. de præscript. 30. vel 40. annor. de jure Canonico de falso agi potest perpetuo, etiam utique ad centum annos in causis matrimonialibus & spiritualibus, in quibus nunquam transit sententia in rem judicaram, si, Ecclesia reperiatur decepta, c. loci §. 1. & c. seq. 35. quest. 9. Alber. in d. l. querela num. 3. C. de fals.

Accusatus vel inquisitus † de crimine & ob urgentia indicia tortus si crimen non sit confessus, ac verè & evidenter constar de ejus innocentia, ut quia constar alium crimen commisisse, absolvitur definitivè nec potest amplius adversus ipsum inquiri aut ab eodem vel alio accusari seu alio modo procedi, quia sibi competit exceptio peremptoria rei judicatae. *l. fin. C. de cust. reorum l. si is cui §. iisdem ex ibi Bart. ff. de accus. Si verò constar de delicto, & non de persona delinquentis, quia tamen propter torturam quam sustinuit purgasse censetur, indicia absolvi debet ab inquisitione & processu, Bart. in l. fin. in princ. ff. de quest. & si nova superveniant indicia contra ipsum rursus procedi poterit, quia ei non competit exceptio peremptoria rei judicatae ex tali absolute. Bald. in l. si qui sub num. 3. & ibi Salicet. C. de adult. Mynsing. observ. 12. cent. 5.*

Denunciatio † est criminis alicujus apud Iudicem sine inscriptione legitime facta delatio ad pœnitentiam peragendam, vel ad legitimam pœnam imponendam, vel ad utrumq; *c. 2. c. super h. t. c. nocuit de judic. quadruplex est, † Evangelica quæ tendit tantum ad correctionem, judicialis, canonica, & regularis, de quibus ordine videndum est.*

In denunciatione Evangelica † plura requiruntur, primo quod denunciandus sit frater, id est, Christianus, *c. ad mensam 17. quest. 3.* infideles non possunt denunciari, nisi peccent contra jus naturæ aut leges in mora-

moralibus, quo casu Papa in eis habet jurisdictionem. *Innoc. in c. quod super his de voto.* Secundo quod procedat secreta monitio, in qua denunciatus debet ostendere peccatum suum mortale denunciato, monendo & obsecrando quod desistat, ne resultet inimicitia, non præmissa monitione. Tertio, quod peccatum non sit omnino publicum, neque etiam occultum: *c. præcipue in fi. & ibi gloss. fi. 12. quest. 3.* sed quod possit probari ad minus per duos testes, nam si unus solus testis esse non posset denunciari ad agendam pœnitentiam, soli denunciatori super crimine non datur fides etiam si esset Episcopus, *c. si tantum & c. seq. 6. quest. 2.* & omnino occulta sunt in Dei iudicio, *c. si omnia 6. quest. 1.* Quarto, quod si non desistat, vel se emendet, adhibeat testes, qui sciunt, & cum quibus potest eum convincere, & coram illis faciat secundam monitionem. Quinto, quod si secundo monitus se non corrigat, denunciât Prælato. Sexto, quod denunciatus probet delictum, & se observasse formam denunciando, *c. novit. & ibi Pan. num. 2. & 3. de iudic. & ibi Can. c. si peccaverit 2. quest. 1. & ibi Archid. & Præpos. num. 30. & 38. & Can. Bart. super constir. ad reprimendum in verb. denunciationem num. 5. & seqq.* Prima monitio probatur per momentem tantum. Secunda per momentem & unum testem. *c. in omni de testib. & ibi Can. Anchar. in c. novit. num. 19.* Quilibet potest denunciare Evangelicè, & etiam mulieres, infames, criminosi, dummodo non perseverent in crimine, quia non refert quis denunciât, dummodo anima salvetur, *c. tua nos de cogn. spirit. c. si peccaverit 2. quest. 1. c. in omni de testib.* ex opinione aliquorum quilibet ad eam tenetur ex præcepto, quia verba evangelica sunt imperativi modi *Pan. in c. novit. num. 34. & seqq. de iud. & ibid.*

Ant. de But. Archi. in d. c. si peccaverit num. 4. & ibid. Præpos. num. & seqq. 4. Alii tenent quod nullus ad illam obligetur, nisi sicut ad alia opera pia, præterquam is ad quem spectat ratione curæ, vel officii, ut Curatus, Prælatus, paterfamilias, maritus, Rector provincie, *c. duo ista 23. quest. 4. & ibi gloss. in verb. Episcopo & Can. c. quemadmodum §. fin. in fine & ibi Can. de iurejur. 10. And. in c. novit post num. 6. de iud.* Quilibet quoque denunciari potest perseverans in crimine, ne libera ei præbeatur facultas peccandi propter impunitatem, *c. quemadmodum §. fin. vers. cum scriptura de iurejur. & potest denunciatus denunciantem & repellere per obiectum criminis, etiam si suam injuriam persequatur, quia non movetur bono zelo ad corruptionem alterius, qui non est correptus gloss. fin. in d. c. novit. de iudic. c. infames in fin. §. item Evangelio & c. qui sine peccato & c. iudicet 3. quest. 7. c. præterea §. huiusmodi de testib. cog. in ea non servatur & jurisordo, Panorm. in c. novit. num. 44 in fin. & seq. & num. 55. & seqq. ubi ponit differentias inter Evangelicam & iudicalem privatam denunciationem de iud. effectus ejus & est, ut peccator pœniteat, & si correctionem contempserit, per districtiorem Ecclesiasticam coercetur, non ut beneficio, vel officio privetur, nisi retento ordine beneficio, vel rebus pœnitere non possit. gloss. in c. tua nos de cogn. spirit. Anch. in d. c. novit. num. 19. & ibi Boich. num. 4. Decius num. 128. & 132. & seqq.*

Iudicialis denunciatio, & alia est publica, alia est privata. Publica dicitur quando Iudex ex officio suo nulla monitione præcedente, ad denunciationem suorum officialium procedit, citra solemniam accusationum, *l. ea quidem C. hoc tit. & ibi Bald. num. 42. l. 1. & ibi gloss. in ver. sollicitudinis C.*

de

de cust. reor. l. 1. §. fin. vers. & sane ff. de off. 66
 praf. urb. quales constitui possunt † ab eis, qui habet merum vel mixtum imperium, l. 1. C. de curiosit. lib. 12. facit lex magis §. ne tamen ff. de rebus eorum qua sub tut. c. praterea de testibus cogn. & ibi Can. c. sicut olim hoc tit. & ibi gloss. mag. & Can. 4. d. l. 1. §. si. vers. & sane ff. de off. praf. urb. faciunt præsumptionem quantum ad inquirendum, l. divus la. 2. ff. de custod. reor. gloss. in l. ea quidem in ver. citra solemnia C. hoc tit. & ibi Bald. sub num. 38. vers. id quod vero dicuntur. repelluntur exceptione criminis, vel infamiae, c. cum oporteat. c. cum dilectus hoc tit. c. praterea §. huiusmodi de testib. cog. & ibi Can. c. cum in tua in sine de sponsal. c. cum dilectus filius c. sicut olim hoc tit. ac ipsis incumbit necessitas † 67
 probandi, l. ab accusatione vers. nunciatores ff. ad Turpil. l. 1. C. de curios. lib. 12. parte citata ea, quæ denunciarunt; quia per negationem respotest effici dubia, ac adversus nototium potest competere iusta defensio. Bald. in l. ea quidem num. 43. C. hoc tit. nec citra periculum sui: nam Iudex eos punit, si malignè in fontibus calumnias nexuisse constituerit in exemplum, ne quid aliud postea tale facere moliantur: l. 1. C. de curios. lib. 12. l. divus la. c. 2. in fin. ff. de custod. reor. l. ea quidem l. singul. C. de accusat. si parum prudenter non exquisitis argumentis denunciaverint, Iudex simpliciter denotat denunciatores minus retulisse: si vero diligenter & fideliter hoc fecerint eos collaudat. l. divus la. 2. vers. & ibi diligenter & vers. seq. ff. de cust. reor. In denunciatione, quoad præparationem causæ, non est necessarius ordo juris, quia denunciatus se non inscribit, l. ea quidem C. de accus. c. super his hoc tit. in decisoriiis requiritur ordo juris, quia officiali non creditur, ut dictum est, juribus 68
 supra allegatis. Diverfus est † processus in-

quisitionis, qui fit ex mero Iudicis officio, ab illo qui fit alio denunciante. Quando Iudex procedit ex mero Iudicis officio ad inquisitionem generalem, aut specialem, recipit iuramentum ab illis contra quos facienda est inquisitio: dictum est supra §. inquisitio: quando procedit ad denunciationem alterius, tunc non recipit hoc iuramentum, & denunciatus debet probare à se denunciata, l. ea quidem l. singul. C. hoc tit. l. divus la. 2. de cust. reor. & alius supra alleg. Secundò, quando procedit ad denunciationem, admittit probationes contrarias super bona fama, c. cum in juventute de purg. Canon. quando procedit ex officio, quia contra denunciante præsumitur, non contra Iudicem, c. in præsentia de renunciat. & ibi Can. c. in nostra §. nos vero de procurat. c. nisi essent de præbend. c. ad audientiam, §. nos igitur de præscript. Tertiò in denunciatione fit quædam litis contestatio cum denunciante, c. cum dilectus §. dictus vero de purg. Canon. secus in inquisitione ex officio, quia ibi non est cum quo possit fieri litis contestatio, sed fit quædam quasi contestatio inter infamiam, quæ tenet locum † accusatoris, 69
 & responsionem inquisiti. Quarto in inquisitione ex officio recipiuntur testes publicatis attestacionibus, tunc enim cessat timor subornationis cum semper dicta testium sint nota Iudici, secus quando proceditur ad denunciationem, c. cum clamor de testibus. Panorm. in c. qualiter & quando & secundo num. 17. hoc tit. Bart. in l. 2. §. si publice num. ff. de adult. dicit quod in qualibet causa criminali Iudex ex officio suo etiã post aperturam testiũ potest testes de novo recipere, tam ad offensam, quam defensam, l. 1. §. fin. & l. unius ff. de quest. 10. Andr. in c. fraternitatis de testib. effectus publicæ denunciationis est qui accusationis. ex jurib. supra alleg. Privata

Privata judicialis denunciatio competit
 70 laeso † propter suum interesse, & fit ad pri-
 vatum commodum. In foro sæculari ex-
 peditur nulla præmissa monitione, quando
 fit denunciatio ab illo qui non potest agere,
 ut à servis potestari alterius subditis, reli-
 giosis, rusticis oppressis, & aliis conqueren-
 tibus de injustis gravaminibus Prælatorum,
 veleorum quibus subsunt, §. pen. *Instit. de his
 qui sui vel alien. jur. sunt* & ibi DD. l. 1. §.
servos & §. quod autem dictum est ff. de off. præf.
 urb. & ibi DD. l. nec quicquam §. de plano ff. de
 off. procons. c. queritur secunda quæst. 7. *Gemin.*
 & *Franc. in c. cum singula sub num. 5. de
 præben. in 6.* aut si fiat denunciatio de his
 quæ spectant ad forum venale, ut justo pre-
 tio vendantur, l. 1. §. cura ff. de off. præf. urb.
 aut si res mea ad te pervenit, nec est causa,
 quare apud te debeatur remanere, quam jure
 civili condico conditione certi vel sine
 causa per l. si & me & Titium ff. si cert.
 per. cujus remedium est subsidiarium, *Socin.*
in d. l. si & me & Titium ff. si cert. per sub num.
 3. vers. tertio & ultimo ff. si cert. per. per l. si
 cum servum ff. si cert. per. & ibi post gloss. DD.
 Greg. XV. decis. 216. in foro Ecclesiastico re-
 71 quiritur † bina monitio sicut in Evangelica
 c. si quis erga Episcopum 2. quæst. 7. *Panorm. in
 c. nocuit sub num. 57. de jud. & ibi Can. in ea*
 72 denunciatio non † repellitur prætextu cri-
 minis, c. de cetero de testib. nemini enim jus
 suum persequenti obstat exceptio criminis,
 c. omnibus 4. quæst. 6. c. constitutum 16. quæst.
 1. c. filius 16. quæst. 7. *Pan. in c. novit. sub num.*
 32. vers. glos. ultima querit de jud. nisi fortè
 excommunicatio obstaret, c. exceptionem de
 except. vel spoliatio sive de prædatio, c. 2. &
 fin. de ord. cognit. vel alia exceptio præju-
 dicialis, *Panorm. in d. c. novit. num. 32. in fin.*
 & num. 33. *Bart. in extravag. ad reprimendum
 in verb. denunciationem num. 12. & seqq. for-
 Summa in Decretal.*

ma libelli est, Domine Iudex, talis tenet
 rem meam contra scientiam, in periculum
 animæ suæ, cum ad me pertineat, idè im-
 ploro officium vestrum, ut cogatis eum ad
 restitutionem, *Pan. in d. c. novit. sub n. 52. Ju-
 dex Ecclesiasticus † non admittit indistin-*
 72 tètè hanc denunciationem, ne pereat tem-
 poralis gladii jurisdictio, c. novit. in princ. de
 jud. c. causam. quæ el. 2. qui fil. sint legitim. c. ve-
 nerabilem in princ. de elect. c. cum ad verum c.
 duo c. si Imperator 96. distinct. sed tantum in
 certis casibus, quando crimen est Ecclesia-
 sticum de sui natura, c. 1. de off. ord. & ibi gl.
 & DD. vel talis sit causa quæ ad iudicium
 Ecclesiasticum noscitur pertinere, c. ex te-
 nore §. nos igitur & ibi gloss. in verb. Ecclesiasti-
 cum Iudicem de for. compet. ratione pacis vel
 treugæ violatæ, c. novit. & ibi *Panorm. nu. 9.*
Anchar. n. 1. & Can. communiter c. placuit 90.
dist. Pan. in rubr. de treug. & pac. juramenti
violati, c. fin. de for. compet. 8. c. novit. §. licet
autem c. omne quod c. prædicandum 22. qu. 1.
 quando crimen est notorium, c. quoniam de
 fil. presbyt. & ibi *Can. c. manifesta c. quæ Lorha-*
rius 2. quæst. 1. c. cum sit Romana §. fin. de ap-
pell. quando non auditur in foro sæculari,
Panorm. in c. novit. nu. 49. & 50. & seqq. de
judic. c. ad nostram de iurejur. & ibi gloss. penult.
 & *Can. quando miserabilis persona denun-*
 87. distinct. in summa & c. 1. & c. 2.
 quando propter potentiam adversarii non
 potest se juvare, in foro sæculari, l. denuntia-
 mus C. de his qui ad Eccles. confug. l. illicitas. §.
 ne potentiores ff. de off. præsid. quando subest
 obligatio naturalis tantum, c. qualiter de pa-
 ce, *Pan. in c. fin. num. 22. & seqq. de præscrip.*
 quando quis gravatur ab illo, qui subest im-
 mediatè Imperatori, in Iudicio vel extra il-
 lud, & difficilis est aditus ad Imperatorem
 l. licet §. liceat de for. compet. Authent. ut differ-
 jud. §. si verè contigerit. vers. si tamen contige-
 rit.

M rit.

- rit. In his & similibus casibus reducibilibus ad istos locum habet hæc denunciatio. Denunciatus potest excipere † quod potest habere regressus ad Iudicem sæcularem. *Bart. in extravag. ad reprimendum num. 9. & seqq.*
- 75 Item allegare justam † causam quare contra conscientiam non teneat. *Anchar. in c. novit. sub num. 22. vers. secundo principaliter quero, & num. 23. de jud. Bart. in extravag. ad reprimendum num. 18. ubi tradit quando & quomodo dicta causa sit probanda.* In hac denunciatione servandus † est ordo juris, libellus offertur, lis contestatur, sententia fertur in scriptis, *Io. And. in d. c. novit. in fin. Pan. num. 55. & seqq. ubi tradit differentias inter denunciationem evang. & judicalem & Can. com. Bart. in d. extravag. ad reprimendum num. 7. effectus & finis est ejus, ut restituantur, & læsus servetur indemnis. jurib. sup. alleg.*
- 77 Canonica denunciatio, alia † est specialis, alia generalis, specialis competit ei soli, cuius interest habere bonum Prælatum Ecclesiasticum, *c. olim hoc tit. c. Metropolitanus cum trib. cap. seqq. 2. quest. 7. c. filiis 16. quest. 7. aut subditum, c. 1. in fin. de off. custod. requirit præcedentem infamiam, † etiam quando proceditur contra regularem Prælatum, Pan. in c. olim num. 9. hoc tit. per c. qualiter & quando & 2. hoc tit. & licet h. li de simon. ac monitionem trinam, c. quapropter & ibi gloss. in verb. protinus 2. quest. 7. vel binam, c. cum dilectus hoc tit. Pan. in c. novit. nu. 59. de jud.* Denuncians repellitur † exceptione criminis, *d. c. cum dilect. hoc tit. & ibi*
- 80 *Can.* Generalis vel publica † est quando de impedimento matrimonii, *c. cum inhibitio de clandest. despons. c. praterea c. cum in tua despons. c. ad dissolvendum de despons. impub. vel delictis perpetrands, aut perpetratis, quæ recipiunt augmentum propter multiplicationem actuum, aut continuationem injuriæ, agitur, sicut est quando aliquis consistit in illicito contubernio, vel quando persistit in injuria, vel rapina, vel furto, l. interdum fur. l. inficiando §. infans ff. de furt. l. 1. in l. eum qui, §. in popularibus, num. 11. & seqq. ff. de jurejur. ut ab eis desistatur: *Innoc. in c. novit. sub num. 4. vers. hac autem denunciatio Canonica & ibi Panorm. sub num. 59. de jud. c. si quis convictus §. fin. & c. seq. 22. quest. 5. non requirit † monitionem præcedentem c. hoc videtur 22. quest. 5. c. quemadmodum §. fin. in fine de jurejur. c. ad dissolvendum & ibi gloss. in verb. denunciari de despons. impub. quilibet eam facit, dummodo sit gravis & honesta persona, c. cum in tua, & ibi gloss. in verb. persona gravis de sponsal. & Can. gloss. in c. ad dissolvendum in verb. denunciari & verb. salvi exceptionibus & Can. de despons. impub. nemo ad eam arctatur, sicut nec ad alia pia opera, Pan. in d. c. novit. num. 60. de jud. ac denunciante negligenter Iudex eam ex officio persequitur, c. cum in tur. §. ad quod taliter despons. Anchar. in d. c. novit. nu. 20. in fi.* Ordo juris servandus † est circa decisoria in Canonica denunciatione speciali, sed nõ usquequaq; contra regulares: danda est itaq; copia articulorum, nominum, ac depositionum, testium denunciatio, *c. olim & ibi gloss. in verb. judiciorum, & in verb. copiam faciatis & ibi Pan. num. 8. & Can. hoc tit. ac manifesta requiruntur probationes, c. Epiphanius, 5. quest. 6. c. quapropter 2. quest. 7. l. fin. c. de probat. ac etiã in generali, c. ad dissolvendum de despons. impub. in utraque potest † intervenire procurator, Pan. in c. cum dilectus num. 1. hoc tit. circa præparatoria ordo juris non servatur, c. super his hoc tit. effectus earum est, quod iis pendentibus nihil est invocandum, per quod possit impediti earum persecutio, tam in generali, d. c. ad dis-**

- dissolvendum*, quam in speciali, *c. cum dilectus in fin. d. c. olim. & ibi Pan. & Can. comm hoc tit.* Tendunt ad finem † corrigendi, non autem ad remotionem ab officio, *gloss. fin. & marg. in c. 1. de off. iust. & ibi Pan. nu. 1. & Can. comm. c. super his hoc tit. & ibi Can.*
- 85 Regularis denunciatio est, † quæ expeditur secundum diversas Religiosorum constitutiones de plano, & simpliciter, nec contra eam appellatur. *c. ad nostram c. reprehensibilis de appell.*
- 86 Excipitur sapius de crimine † coram Iudice, & est considerandum, ad quem finem tendat exceptio criminosa: quando obijcitur, ut ab accusatione vel testificatione alicui repellatur, non est necessaria inscriptio, & repulsus ab accusatione vel testificatione non fit infamis infamia legali; *c. si Episcopus & ibi Prapof. Gemin. & Can. 50. distinct.* quando opponitur, ut quis † a promotione † officii, vel beneficii excludatur, si ante confirmationem obijcitur, excipiens non tenetur se inscribere; quia crimen hoc modo probatum impedit promovendum, & obstat ei in dignitatibus postea acquirendis, ob gravatam ejus famam, *c. super eo de elect.* sed non dejicit jam † promotum: si post confirmationem † obijcitur, cum ordinandus fuerit aliquis, aut etiam conservandus, ad extraordinariam pœnam secundum arbitrium Iudicis discreti, citra vinculum inscriptionis, excipiens adstringitur si defecerit in probatione; quia crimine sic probato perdit, quod per electionem & confirmationem ei fuerat acquisitum, sed prius habita non amittit, *c. cum super his §. cum autem hoc tit.* licet agatur de crimine, non est tamen hujusmodi quæstio criminalis, & in ea potest intervenire procurator, *c. cum super his §. licet enim & ibi Can. hoc tit. c. per*

tuas & 1. §. tales de simon. Criminosus † 89 non admittitur ad excipiendum de crimine, quando se opponit pro bono publico; quia est excipiens voluntarius, & videtur concernere viam accusationis, à qua repellitur, *Archid. in c. illud num. 5. 23. distin.* quando persequitur interesse proprium, ut quia ille contra quem excipit, est futurus suus Prælatus, vel ipse est patronus, admittitur ad excipiendum, non testificandum, quia est excipiens necessarius, *Archid. in d. c. illud num. 5. 23. distinct. Pan. in c. super his nu. 10. & 11. & ibi Felin. n. 6. Innoc. nu. 7. & Can. communiter hoc tit.*

Notorium crimen † non indiget aliquo proponente accusationem, aut aliqua probatione, sed sententia tantum in iudicio publicatur, *c. evidentia hoc tit. gloss. 1. in l. 1. C. qui & adversus quos in integ. restit. non poss.* tam in notorio facti permanentis, quam in notorio facti transeuntis, de quo Iudici constet, *Can. in d. c. evidentia licet. Pan. ibidem aliter sentiat gloss. in cap. 2. in verb. manifestum de verb. signif. in 6. & ibi Can. c. vestra & ibi gloss. mag. in verb. notorium & Can. de cohabit. cleric. & mulier. c. manifesta 2. quest. 1. & ibi gloss. mag. & Can. c. Deus §. quando & ibi gloss. mag. & c. seq. 2. quest. 1. præmissa jure Canonico secunda aut tertia monitione, d. c. Deus §. quando ibi post secundam & tertiam correctionem & ibi gloss. & Can. ac dato termino ad se defendendum: Felin. in c. cum non ab homine num. 11. de jud. & ibi Can. redditur delictum notorium alternativè ex tribus, videlicet ex rei evidentia, vel confessione, vel alia legitima probatione, *c. fin. de cohabit. cleric. & mul. c. cum olim de verb. signif. latè Decius in c. cum speciali §. porro n. 5. & seq. de appell.**

Titulus II.

De Calumniatoribus.

SVMMARIA.

- 1 CALUMNIARI est falsa crimina intendere scienter.
- 2 PRÆVARICARI est vera crimina abscondere & diversam causam adjuvare prodita causa sua.
- 3 TERGIVERSARI est in universum ab accusatione publici criminis desistere.
- 4 CALUMNIATOR in accusatione publici criminis punitur similitudine supplicij.
- 5 Infamia notatur, si fuerit calumnia causa damnatus.
- 6 In privatis & extra ordinariis criminibus, extra ordinem pro qualitate admisti plectitur.
Præsumitur calumniari qui non probavit quod objecit.
- 7 PRÆVARICATOR sive in privato sive in publico iudicio extraordinaria pœna punitur.
- 8 TERGIVERSATOR multatur quarta omnium honorum parte infamia & incidit in sanctum Turpilianum.
- 9 DENUNCIANS si non probavit quod intendit, præsumitur calumniari & sive egerit ad pœnam sive ad pœnitentiam, suspenditur ab officio & beneficio, donec purgaverit suam innocentiam.
- 10 IN inquisitione non est statuta pœna inquisitori non probanti & est arbitraria.
- 11 DE calumnia punitur quis tribus modis, officio iudicis mercenario, officio iudicis nobilis & per viam accusationis.

ACCUSATORES & denunciatores quandoque calumnantur, ideo poni-

tur titulus de calumniatoribus: tribus modis deregitur accusatorum temeritas, & tribus pœnis subijcitur, c. si quem pœnituerit §. accusatorum 2. quest. 3. l. 1. ff. ad Turpil. Aut enim calumnantur, prævaricantur, aut tergiversantur: Calumniari est ¶ falsa crimina intendere scienter, l. athletas §. calumniator ff. de infamib. Prævaricari ¶ est vera crimina abscondere: & diversam causam adjuvare, prodita causa sua, d. l. athletas §. prævaricator l. 1. ff. de prævaricat. l. prævaricatores ff. de verb. signif. c. si quem pœnituerit §. prævaricatorem 2. quest. 3. l. 1. in princ. verb. prævaricatores ff. ad Turpil. Tergiversari ¶ est in universum ab accusatione publici criminis desistere, l. 1. in princ. l. ab accusatione ff. ad Turpil. Calumniator ¶ in accusatione publici criminis punitur similitudine supplicij, c. calumniator & ibi gloss. ponit sex fall. & c. seq. 2. quest. 3. c. Paulus in fin. 2. quest. 3. c. quisquis & c. seq. 2. quest. 8. ut Monachus deficiens in accusatione Abbatis, inhabilitatur, ut non possit esse Abbas, Felin. in c. super his num. 5. in fin. de accusat. quando potest ex toto puniri similitudine supplicij, alias pœna commutatur arbitrio iudicis, ut Subdiaconus calumniose accusans Diaconum, subdiaconatu privatur, & publicè verberibus castigatus mittitur in exilium, c. 1. hoc tit. Calumniator notatur infamia, ¶ si fuerit calumnie causa damnatus, neque enim sufficit calumniatum fuisse, l. Athletas §. calumniator ff. de infam. ideo ad accusandum de cætero non admittitur, c. prohibentur 2. quest. 1. l. qui accusare ff. de accusat. nisi proprias causas, non tamen criminales vel ecclesiasticas asserere voluerit, c. si accusatorum 3. quest. 10. & ibi Cam. & istum esse verum istius textus intellectum colligitur ex verb. culpabiles apparuerint. In privatis & extra ordinariis ¶ criminibus, o-6 mnes

mnes calumniati extra ordinem pro quali-
 tate admitti plestuntur. *l. 1. & in privatis ff. ad Turpill.* Accusator præsumitur calumnia-
 ri, qui non probavit quod objecit, *c. qui non probaverit 2. quest. 3. gloss. in c. cum dilectus in verb. calumniandi & ibi Pan. ponit casus excep-
 tos in quibus non præsumitur calumnia hoc tit. & ibi Io. de Anan. num. 9. & Can.* Quo-
 tiescunque ab accusatore multa crimina
 objiciuntur, & unum ex his, de quo prius e-
 gerit, probare non valuerit, ad cætera jam
 non admittitur, *c. placuit 3. quest. 10. & ibi
 7 gloss. mag.* Prævaricator † sive in privato
 sive in Iudicio publico extraordinaria pœna
 punitur arbitrio Iudicis, *l. 1. in fin. & l. 2. ff. de prævaricat.* & postea ex lege non accusat,
l. accusator ff. de prævaricat. In criminibus
 quæ extra ordinem objiciuntur, eadem pœ-
 na afficitur, qua teneretur, si ipse in legem
 commississet, qua reus propter prævarica-
 tionem absolutus est, *l. pen. ff. de prævaricat.*
 8 Tergiverfator † mulctatur quarta omnium
 bonorum parte, & infamia, & incidit in Se-
 natuconsultum Turpilianum, dictum est su-
 pra tit. de accus. §. proceditur in accusatione.
 9 Denuncians † quoq; si non probavit quod
 intendit, præsumitur calumniari, *Pan. in c. fin. num. 5. & ibi Io. de Anan. num. 19. hoc tit. & Can.* & sive egerit ad pœnam sive ad pœ-
 nitentiam suspenditur ab officio & benefi-
 cio, donec purgaverit suam innocentiam,
 quod non calumniandi animo ad hujusmo-
 di crimina proponenda accessit, ut cæteri
 similipœna perterriti, ad infamiam aliorum
 non facile prosiliant, *c. fin. hoc tit. c. homici-
 dium de poenit. dist. 1. c. deteriores & c. ex me-
 rito 6. quest. 1. c. 1. 2. 5. quest. 1.* sed non est
 præsumptio juris & de jure, imo admittit
 probationem innocentiae, *Pan. in c. fin. num. 6. hoc tit.* quia potest ex causa calumnia ex-
 cusari, ejusque rei inquisitio arbitrio cogno-

scentis committitur: qui reo absoluto de
 accusatoris, & denunciatoris incipit consi-
 lio quærere, qua mente ductus ad delatio-
 nem criminis accessit, *l. 1. ff. ad sen. C. Tur-
 pil. c. si. hoc. tit.* In inquisitione † non est
 10 statuta pœna ordinaria inquisitori non pro-
 banti, ideo in arbitrio Iudicis relinquitur, *c. de causis de off. deleg. gloss. 1. in c. calumniator
 2. quest. 3. & ibi.* De calumnia † punitur
 11 quibus tribus modis, 1. Ex officio Iudicis mer-
 cenario, & tunc vel pœna debet inseri in
 ipsa sententia *l. 1. C. de calum.* vel sufficit pro-
 nunciari per Iudicem quod fuerit calu-
 mniatus, quamvis nihil subjecerit de pœna,
l. 1. ff. ad S. C. Turpil. quia pœna legis autho-
 ritati reservatur, aut suppleri potest per il-
 lam diem qua accusato data fuit absolutio-
 ria, quia tanto tempore durat Iudicis officii-
 um in accessoriis, cum appellationibus de ap-
 pella. ni 6. *l. Paulus ff. de re jud. 2.* Ex officio
 Iudicis nobili, etiam longo tempore post
 sententiam, ex quo enim commisit deli-
 ctum in præsentia Iudicis, potest iudex ex
 officio suo nobili postea inquirere & puni-
 re, *c. 1. & ibi Pan. in 3. not. hoc tit. l. 1. in
 princ. vers. sed non utique ff. ad Turpil. 3.* Per
 viam accusationis, sicut de quolibet alio de-
 licto, sed non est publica accusatio, *l. præva-
 ricationis §. si ideo quis ff. de prævaricat. Pan. in
 c. 1. sub num. 4. hoc tit. l. 1. §. suspecti vers. i-
 tem si dicatur ff. ad Turpil.*

Titulus III.

De simonia & ne aliquid pro spiritua-
 libus exigatur aut promit-
 tatur.

SUMMARIA.

1 SIMONIA est mixti fori.

M 3

2 Eff

- 2 Est voluntas studiosa vel cupiditas emendi vel vendendi aliquid spirituale vel spirituali annexum.
- 3 Triplex est mentalis, realis, conventionalis.
- 4 1. Mentalis Simonia committitur in prohibitis quia simoniaca, & non committitur in simoniacis quia prohibita.
- 5 Realis committitur quomodolibet dando & recipiendo.
- 6 Ipso iure privat beneficiis obtentis & punitur aliis pœnis hic recensitis.
- 7 Ob Simoniam conventionalem per sententiam quis venit privandus, obtentis, sed rigorosa constitutio Pij V. privat ipso facto obtentis & inhabilitat ad futura.
- 8 Conventionalis contrahitur quando per pactum precedens convenitur super habendis spiritualibus, mediante aliquo temporali, & primo.
- 9 Actus correspectivi sive reciproci, facio ut facias, eo ut facias inducunt simoniam conventionalem.
- 10 2. Committitur quando deducitur in pactum munus ab obsequio, munus à manu & manus à lingua.
- 11 3. Quando fit collatio beneficii cum obligatione quod is cui confertur teneatur interpretari sacram scripturam, dare aliquid pro fabrica, luminaribus ecclesie.
- 12 4. Quando aliquid accipitur vel datur pro ecclesiarum investitura sive juris sive facti, etiamsi sit consuetudo & recensetur decretum Concilij Tridentini in c. pluribus sess. 24.
- 13 5. Committitur quando Episcopi exigunt primos fructus, annotat, taxat, pro consecrationibus Episcoporum, benedictionibus, abbatum ordinibus, clericorum absolutionibus, dispensationibus.
- 14 6. Quando clericus ex pacto largitur ecclesie bona sua, ut illa pro prabenda retineat & in canonicum admittatur.
- 15 7. Committitur quando pro receptione monachi vel monialis ante vel post illam, pastus, prandia, cœna, jocalia, aut alia res etiam ad usum ecclesiasticum deputata seu deputanda quoquo modo petuntur, ac dantium & recipientium pœna.
- 16 8. Quando pralati vices suas sub annuo censu concedunt vel aliquid exigunt pro licentia docendi.
- 17 9. Quando aliquid promittitur, datur, recipitur, vel etiam promissio recipitur pro iustitia vel gratia à sede Apostolica obtinenda.
- 18 10. Quando pro rebus spiritualibus aut habendo beneficio homagium praestatur.
- 19 Absque Simonia munus à manu licet intervenire in spiritualibus in septem casibus, hic specificatis.
- 20 SIMONIA conventionalis primo coercetur suspensione cum distinctione, An simonia sit commissa in ordine recipiendo, aut in ordine conferendo aut in beneficio.
- 21 2. Perpetua depositione ab officio & beneficio ac infamia.
- 22 3. Resignatione spiritualium & temporalium, ac restitutione pecunie sine diminutione illi Ecclesie in cuius ignominiam data fuit.
- 23 4. Inhabilitate ad serviendum in ordine suscepto per simoniam, & ad obtinendum nedum beneficium per simoniam habitum, etiamsi illud de novo conferatur, sed etiam ad alia postea conferenda.
- 24 5. Pœna furum & intrusorum.
- 25 6. Nullitate provisionis, collatio enim simoniaca non tenet etiam ignorante beneficiario.

- 26 Designatio beneficii simoniaca non tenet & resignatorio nullum jus queritur.
- 27 Quando nominatio est simoniaca, acceptatio, provisio, breve & omnia inde secuta sunt simoniaca.
- 28 Quando presentatio est simoniaca institutio est nulla, etiamsi unus patronorum laicorum presentet aliquem cum hoc pacto, quod aliquid solvat quando presentant ut universi seu iure collegii sicut est in patronis presentantibus ut singulis.
- 29 Electio simoniaca est nulla imò unavox per simoniam obtenta, licet alias non sit necessaria electio à majori parte capituli facit electionem simoniacam.
- 30 SIMONIAM accusant criminosi, servus etiam proprius, meretrix, quando contra simoniacum agitur civiliter, vel ut repellatur à beneficio obtinendo.
- 31 Contra testes illa tamen admittuntur exceptiones quibus probatis constaret, eos ex malignitatis fomite processisse, ut conspirationis inimicitia capitalis.
- 32 Admittuntur in testes mediatores, socij criminis tantum, socij muneris tantum.
- 33 Prelati in testes non sunt admittendi, quando contra simoniacum agitur criminaliter ut deponatur ab ordine, deiciatur ab obtento beneficio.
- 34 Requiritur sive civiliter sive criminaliter agatur plena & concludens probatio, & non admittantur conjectura & presumptiones nisi quae eam necessario concludant.

TRACTATUS compiler de criminibus praemittit de simonia propter ejus enormitatem, quia caetera respectu hujus pro nihilo reputantur, c. fin. 1. quest. 7. c. sicut simonia & c. tanta hoc tit. c.

per tuas 1. §. nos vero hoc tit. quod crimen simoniae committatur in Deum, id est, in his quae specialiter ei sunt deputata & dedicata, scilicet res, & dignitates, & sacramenta, officia ecclesiastica; arg. c. sicut qui 17. quest. 4. c. monet §. sed queritur 22. quest. 1. est mixti t fori, & potestas secularis procedit non solum contra laicos, sed etiam clericos simoniacos, si clerici commoniti non resipuerint, c. fin. 1. quest. 7. potest enim potestas secularis clericos etiam non depositos in certis casibus coercere, c. nec licuit & ibi gloss. fin. 17. dist. 6. Principes & ibi gloss. mag. istos casus cumulat 32. quest. 5. licet Pan. in c. cum sit generale de for. compet. num. 20. dicat esse crimen merè ecclesiasticum. Simonia est voluntas t studiosa, 2 vel cupiditas emendi vel vendendi aliquid spirituale, gloss. in summa & c. 2. & seq. & c. qui studet 1. quest. 1. vel spirituali annexum, c. questum de rer. permut. c. praeterea 1. & 2. ibi Can. de transact. c. de jure de jure patr. c. veniens. & 1. & ibi Pan. num. 1. & seq. & Felin. in 2. not. & Can. de testib. c. si quis objecerit 1. quest. 3. Triplex est, t mentalis, realis, 3 conventionalis. Mentalis t committitur in 4 prohibitis, quia simoniaca; qualia sunt illa, quae in veteri & novo Testamento simoniaca sunt, ut vendere sacramenta, c. nemo C. si quis hoc tit. Felin. in c. ad audientiam el. 2. vers. quod autem dicta conventio de rescript. est peccatum mortale, & sufficit per solam poenitentiam suo satisfacere Creatori; c. fin. hoc tit. Garc. de benef. par. 8. cap. 1. num. 45. & seqq. non committitur in simoniacis, quia prohibita; qualia sunt quae per constitutionem ecclesiae factae sunt simoniaca, ut datio pastus post receptionem in Canonicum, resignatio simplex facta ab eo, qui habet in animo ut ei detur, alias non renunciaturus, gloss. 1. in c. ordina-
tiones

tiones 1. quest. 1. Pan. in c. ex par. 1. sub nu.
 4. de off. deleg. in quibus soluta voluntas non
 sufficit ad inducendam simoniam, dum ta-
 men sit contenta suis terminis, c. ex parte el.
 1. & ibi gloss. in verb. dimittere de off. deleg. &
 ibi Pan. num. 4. & 5. & Can. communiter c.
 Salvator & ibi gloss. in verb. Iudicem 1. quest.
 3. gloss. in c. cum pridem in verb. illicita partio-
 nis de pact. & utrobique Can. Felin. in c. ad
 audientiam el. 2. num. 3. & seqq. de rescript.
 Garc. de benef. par. 11. cap. 3. §. 2. num. 161. &
 seqq. usque ad num. 214. sed requiritur alte-
 5 rum datio vel conventio. Realis † com-
 mittitur quomodolibet dando & recipien-
 do, c. cum omnis avaritia & cc. seqq. c. emen-
 dari & c. seq. c. baptizandis & cc. seqq. 1. qu.
 1. extravag. cum detestabile §. statuentes de si-
 mon. in communib. gloss. in summa & cap. 1. &
 seq. & c. altare & c. seq. 1. quest. 3. puni-
 6 tur gravissimis pœnis; ipso jure † sunt privati
 obtentis beneficiis, Gonzal. super reg. de
 mens. & alter gloss. 15. num. 69. & seqq. Cas-
 sad. decis. 5. de constit. Caputque decis. 201.
 par. 1. & decis. 238. par. 3. Ordinati per si-
 moniam realem sunt ipso jure à suorum or-
 dinum executione suspensi, electiones, con-
 firmationes, provisiones & quævis aliæ dis-
 positiones de beneficiis, quas per similem
 simoniacam labem fieri contingerit, viri-
 bus omnino carent, & per eas cuiquam jus
 nullatenus acquiritur, nec inde facit fructus
 suos, sed restringitur ad eorum, quos per-
 cepit restitutionem, quique eam commit-
 tunt, ejusque mediatores sententiam ex-
 communicacionis incurrunt, à qua, nisi à
 Romano Pontifice non possunt absolvi,
 præterquam in mortis articulo constituti, d.
 7 extravag. cum detestabile de simon. in commu-
 nib. Ob simoniam conventionalem, † et-
 iam si conventio non sit executâ, regulariter
 per sententiam quis venit privandus obten-

tis, & non est privatus ipso facto, Cassad. de-
 cis. 5. de constit. in princ. Cassad. decis. 1. hoc
 tit. c. 2. de confess. c. per inquisitionem de elect.
 c. presbyter 1. quest. 1. c. insinuatum hoc tit.
 Garc. de benef. par. 8. cap. 1. num. 36. & 37.
 Rot. decis. 405. num. 1. par. 1. divers. ex rigo-
 rosa constitutione Pii V. privatur ipso fa-
 cto obtentis, & inhabilitatur ad futura. Pius
 V. in constit. in bullario antiquo 87. §. sed ne
 quispiam. Propter pactiones illicitas, quæ
 non continent veram ac puram simoniam,
 licet sapiant speciem simoniæ, non potest
 quis beneficiis privari, sed pactiones irritæ
 judicantur, c. constitutus & ibi Pan. num. 3.
 & Can. & c. super eo de transact. Paris. cons. 29.
 num. 10. & seq. vol. 4. Tul. clar. in §. simonia
 num. 10. Io. And. in c. nemo num. in fin. hoc
 tit. ut si collatio beneficii fiat alicui cum pa-
 cto, quod non renunciabit beneficio, quod
 non efficietur familiaris Cardinalis, vel Pa-
 pæ. Paris. d. cons. 29. vol. 4. Contrahitur
 conventionalis, † quando per pactum præ-
 cedens, c. Arraldus 8. quest. 3. c. ordinationes
 & ibi gloss. 1. & Can. 1. quest. 1. Greg. 15. decis.
 517. num. 20. & num. 30. & seq. convenitur
 super habendis spiritualibus mediante ali-
 quo temporali, c. quicumque & cc. seqq. 1.
 quest. 1. c. nobis & ibi Can. hoc tit. c. cum pri-
 dem c. fin. de pact. c. ex multis & c. seq. 1. quest.
 3. c. ordinationes & ibi gloss. in verb. pratio.
 quest. 1. c. dilecto & ibi gloss. 1. de prob. Garc.
 de benef. par. 11. cap. 3. §. 2. num. 165. & plur.
 seqq. quantumcunque modicum sit illud,
 quod ex pacto datur, nec dimittitur pecca-
 tum, nisi restituatur malè receptum, Pan. in
 c. ex tua num. 5. ubi distinguit hoc tit. & sim-
 plicitas non excusat à simonia, Pat. decis. 159.
 lib. 2. Mandor. de sig. grat. tit. privationes vers.
 nullitas provisionis arg. l. venia c. de in jus. voc.
 l. 1. c. de interd. matrim. & ibi post gloss. si.
 DD. fufius me explicabo, 1. Actus respecti-
 vi,

9 vi, † siue reciproci, facio, ut facias, do ut facias, inducunt simoniam conventionalem non realem, *Rot. divers. decis. 405. par. 1. Bell. decis. 12. Sarnen. in reg. de triennial. quest. 12. §. Secundo principaliter limitantur, vers. sola igitur conventio l. fundi partem & ibi gloss. in verb. vendidisti allegat concordantias ff. de contrah. empr.* Consentunt autem actus correspondivi facti unico contextu, vel unus ex intervallo post alium, quando unus sit gratia alterius, siue unus venit ad determinationem alterius, aut ambo recipiunt eundem finem, idem negotium, seu habent dependentiam inter se & connexitatem, *l. 1. §. qua oneranda ff. quar. ver. actio non detur l. petens & ibi Dec. post Bald. num. 3. C. de pact. plures cumulans l. si veneri §. fin. ff. de privil. credit. Bald. in l. pen. §. mulier num. 3. ff. solut. matr. Felin. in c. pastoralis sub num. 7. vers. suas etiam quod si unus de rescript. latè Tiraq. in l. si unquam in verb. donatione largitur, num. 116. & 118. & seqq. C. de revoc. donat. plures cumulans quoras *Rot. divers. decis. 491. par. 1. Cresc. decis. 1. hoc tit. sola unitas scripturæ non facit capitula siue actus correspondivos, sed unitas rationis, l. eum actum ff. de neg. gest. Pan. in c. dilectus et. 1. num. 6. de prob. l. etiam 1. §. ex causa ff. de minor. 25. ann. & ibi DD. Dec. in c. si duobus num. 56. & 58. de appell. latè Put. decis. 213. lib. 3.* In dubio contractus præsumuntur correspondivi, *l. non adjecti & l. seq. ff. pro socio *Rot. divers. decis. 112. num. 7. par. 1.* exempli gratia dimissio aut resignatio beneficii, & reservatio pensionis, nec non cassatio unius, & reservatio alterius pensionis consentunt correspondiva, ex præstatione consensus unico contextu coram eodem notario & testibus super utraque supplicatione, etiam si in dictis supplicationibus sint diversæ datæ, & diversæ missæ supplicationum resignationis, reservatio-**

Summa in Decretal.

nis, & translationis, pensionis; *Rot. divers. dec. 446. par. 1. DD. post gloss. in l. petens C. de pact. l. cum ejusdem §. interdum ff. de edil. edict. ex constitutione unius & ejusdem procuratoris; ex brevitate tempus quod intercedit inter unum & aliud mandatum; *Rot. divers. decis. 234. par. 2. in fi. l. si neutri §. eorum & §. seq. ff. de privil. credit. & ibi DD. c. officij & ibi post gloss. in ver. incontinenti DD. de elect. Cravett. cons. 153. num. 8. & 9. ex mandatis ad cedendum & retrocedendum: c. cum pridem & ibi Can. de pact. Anchar. in l. questum num. 2. de rer. permut. Item correspondivitas probatur ex verbis dispositionis, videlicet, dummodo alia similis pensio validè reservetur & non alias; *Rot. divers. decis. 446. sub. num. 3. vers. de mente & num. 5. par. 1. Pan. in c. cum pridem num. 11. de pact. & ibi Can. Pan. in c. insinuante num. 6. qui clerici vel videntes, modo & forma infra scriptis; attentis præmissis; *Rot. divers. decis. 589. sub num. 4. par. 1. l. petens. C. de pact. & ibi DD. l. lecta ff. si cert. petat. clausula quæ omnia & singula; clausula juramenti, aut si alter contrahentium alias non fuisset contracturus, *Casar de decis. unic. num. 8. 9. & 10. de fid. inrium l. cum ejusdem generis & l. seq. ff. de edil. edict. consenturque unus actus alteri inesse, ut unus habeatur contractus, l. fundi partem ff. de contrah. empr. l. petens C. de pact. *Rot. divers. decis. 471. num. 8. & 9. par. 1. & decis. 278. n. 5. & seqq. par. 2. latè Gabriel. de præsumpt. conclus. 13. plures cumulans, uno cessante vel sublato alter corrui, l. fin. ff. de accept. l. etiam §. ex causa & ibi DD. ff. de minor. 25. ann. *Rot. divers. decis. 115. num. 5. plures cumulans & decis. 589. sub num. 3. & num. 4. par. 1. propter labem unius tota conversio dicitur simoniaca, etiam si non sortiantur effectum, & alias essent licita, cum tamen deducta fuerunt in conventionem non di-*******

N *cuntur*

cuntur licita. *Mohed. decis. 1. hoc tit. Anchar. in 6. questum num. 3. & seqq. de rer. permut. & Can. Anchar. in c. cum olim in 3. not. & nu. 3. de rer. permut.* Quando vero quælibet res habet suam recompensam, aut obligatio contineat plura negotia, diversam rationem habentia, cessat præsumptio corresponsivitatæ, & tordicuntur dispositiones separatæ, quot sunt res & negotia, & contraventio in uno non inducit contraventionem in alio, etiamsi sint posita in uno eodemque instrumento facto eisdem die loco & mense coram eisdem testibus & notario, quia non reflectuntur ad idem factum, *l. scire debemus ff. de verb. oblig. §. quoties Instit. de verb. oblig. l. si plura mancipia ff. de edil. edict. Tiraquell. de retract. lignag. §. 23. gloss. 1. num. 20. & seqq. plures cumulans*, ut mandatum ad consentiendum coadjutoria in Canonicatu, & attendatio fructuum ejusdem Canonicatus ad triennium anticipata solutione trecentorū ducatorū, *Pur. decis. 167. in una Hispanen. lib. 2. Mohed. decis. 3. b. r. c. tua nos & ibi post gloss. in verb. incontinenti Zab. & Can. hoc tit.* Duplex est corresponsivitas, successiva quæ momento temporis non finitur, & momentanea, vel conditio quæ oritur ex corresponsivitate, aliquando est momentanea, & sufficit momento adimpletam esse, aliquando est successiva & requirit perseverantiam, *l. si quis heredem & ibi Ias. in princ. & num. 11. & DD. communiter C. de instit. & substit. Imol. in clem. etsi principalis num. 14. de rescript. l. cum uxoris & ibi DD. C. quando dies legat. vel fideicom. eod.* Item successiva vel est suspensiva vel resolutive: *l. 2. & ibi gloss. & DD. ff. de in diem addict. Bald. in l. generaliter num. 5. & 7. & seq. C. de Episc. & cleric. Tiraquell. in reg. cessante causa finis. 2. 3. in terminis corresponsivitatæ Rot. di-*

vers. decis. 115. num. 14. & decis. 677. sub nu. 1. & seq. part. 1. effectus est valde notabilis, quia conditionem momentaneam sufficit semel fuisse adimpletam, quamvis non duret implementum; *l. si quis heredem C. de instit. & substit. l. cum uxori C. quando dies legat. vel fideicom. ced.* In conditione successiva, non sufficit momentaneum implementum, sed requiritur perseverantia, *l. si quis ita legaverit ff. de cond. eadem l. si à te ff. si servit. vend.* In actu gesto sub conditione suspensiva, ante implementum nulla oritur obligatio; in actu gesto sub conditione resolutive statim oritur obligatio pura & resolvenda; *l. 2. ff. de in diem addict. & ibi gloss. & DD. l. 1. cum l. seq. ff. de leg. commiss. l. 1. ff. de donat. conditione resolutive potest unus tacite renunciare, l. 2. & l. seq. l. de lege commissoria §. post diem & l. seq. ff. de leg. commiss. non suspensiva, l. unica C. ut actiones ab hered. & cont. hered. §. ex conditionali Instit. de verb. oblig.* Purgatur præsumptio simonia quæ oritur ex actibus reciprocis, per infra scriptam clausulam, quæ supplicationibus solet inferi. Quod A ad cedendum vel resignandum dictum beneficium in favorem B. ipse vero B. ad retrocedendum in favorem dicti A. & ipse A. ad consentiendum regressui ac pensioni seu fructuum reservationi in favorem B. eodem contextu procuratores constituerunt, exprimi possit in litteris, & tunc cum oportuna absolutione & dispensatione desuper necessariis, *Mandoc. de sign. grat. tit. redemptio propter corresponsivitatem*, Idem tit. retrocessionis *vers. in Hispaniis*, sed juxta stylum modernum dicta clausula non apponitur, sed sufficit exprimere in supplicatione totius facti seriem. 2. Committitur simonia quando deducuntur in pactum ¶ munus ab obsequio,

quo, id est servitus, c. cum esset hoc tit. & ibi gloss. 1. & Can. munus à manu, nempe pecunia, c. veniens. c. ex tua, hoc tit. c. Iudices placuit 2. 1. quest. 1. aut munus à lingua id est favor, c. sunt nonnulli 1. quest. 1. Felin. in c. ad audientiam el. 2. n. 10. de rescript. In beneficiis reprobatæ sunt promissiones etiam si fiant ex causa remuneratoria, c. cum essent c. dilectus 2. in fin. c. tua nos in princ. & ibi gloss. in verb. purè consentiant h. t. Rot. divers. decis. 285. par. 1. ac ignorante beneficiato, cujus ignorantia non excludit vitium simoniæ, c. si alicujus & ibi Pan. & Can. de elect. c. de regularibus 2. resp. & duob. cap. seq. hoc tit. Resignatio facta cum pacto, quod resignatarius faciat omnem impensam in expeditione. Bullarum pro se signante, est simoniaca, nisi Papæ exprimat, Navar. cons. 25. & 30. hoc tit. Paris. de resig. lib. 14. quest. 7. num. 9. & in ista questione casus 24. similes cumulat Garc. de benef. par. 11. cap. 3. §. 2. num. 147. & seqq. plures quaestiones resolvit, Item resignatio facta in favorem certæ personæ, cum clausula & non alias, eorum ordinario, dictum est supra tit. de renunciat. 3. Committitur simonia, quando fit collatio † beneficii cum vinculo obligationis, quod is cui confertur, teneatur legere, & interpretari sacram scripturam, dare aliquid pro fabrica, luminaribus ecclesiæ, pauperibus, c. ex multis §. constituimus 1. quest. 3. c. non est putanda §. nimis ergo 1. quest. 1. Put. decis. 396. lib. 3. quia liberæ, gratuitæ & puræ debent esse omnes collationes, c. fin. de pact. c. unico ut eccles. benef. sine dimin. conf. c. tua nos hoc tit. cap. 2. & ibi gloss. in verb. incerta & Can. de elect. in 6. Garc. de benef. par. 8. cap. 1. num. 75. & seqq. usque ad 100. ac etiam præsentationes, excepto casu el. 2. §. fin. de jurpatr. Franc. in c. 2. sub num. 6. in fine de elect. in 6. unde patroni præsentantes

ad parochialem sub conditionibus quod teneatur præsentatus alere duos Capellanos, quorum utrumque vel alterum nominant, ita quod videatur magis factum intuitu personarum, quam ecclesiæ, & salicare porticum committunt simoniam, Achill. decis. 4. hoc tit. c. significasti & ibi post gloss. in verb. conditione Pan. Dec. numer. 36. & seq. & Can. de elect. Felin. post Pan. in c. cum ll. num. 20. & seqq. de constir. nisi ostenderetur quod onera hujusmodi essent annexa beneficio, aut alteri unito isti beneficio, quo casu collatio facta per ordinarium cum expressione præfata non est simoniaca; quia hujusmodi, expressio est potius admonitio & certioratio, quam conditio quæ non vitat actum; c. significasti de elect. c. significatum de præb. Felin. in c. ad audientiam el. 2. numer. 8. & seqq. ubi ponit duas fall. de rescript. Caputque decis. 132. part. 1. aut si per statutum hujusmodi onera imponantur dignitati, ea vacante, licet statutum est invalidum; pro ut etiam capitula conclavis non sunt simoniaca, quia cum nullo fit pactum. c. significatum & ibi post gloss. Pan. numer. 7. de præb. c. significasti & ibi Boich. num. 2. & 3. de elect. & ibi Can. c. cum dilectus de consuet. Achill. decis. 5. hoc tit. 4. Committitur simonia quando aliquid accipitur † vel datur pro ecclesiarum investitura, sive juris, sive etiam facti, id est, pro inductione in corporalem possessionem, c. cum in ecclesie c. in tantum §. pravam c. Iacobus hoc tit. c. si quis præbendas 1. qu. 3. etiam si sit consuetudo quod detur partus, vel pastellus, quæ est reprobata, c. si quis objecerit 1. quest. 3. c. veniens c. Iacobus hoc tit. gloss. fin. inc. 1. hoc tit. & ibi DD. gloss. in c. in tantum §. pravam in verb. consuetudinem & ibi Can. hoc tit. Concilium Tridentinum

tinum c. in pluribus fess. 24. & subsequuta Pii V. constitutio in Bullario 106. revocavit absolute quæcunque statuta, constitutiones & consuetudines etiam immemorabiles, sive pro solvendis debitis, sive aliis causis concessa, etiam Apostolica auctoritate confirmata, per quæ vacantibus beneficiis fructus ac etiam quotidianæ distributiones primo ab ipsa vacatione anno, aut longiore, vel etiam breviori tempore, proventuri, hæredibus defuncti Canonici, mensæ Episcopali seu Capitulari, aliove loco integre, vel ad partem remanent, sive applicantur, aut in communes usus cedunt, seu alias inter Canonicos & personas ecclesiæ seu Capituli dividuntur, ac etiam quæ in aliquibus ecclesiis turnorum lucra dicuntur. Insuper statuit, ut ubicunque huiusmodi, fructus & distributiones fabricæ, vel sacristiæ, aut alterius pii loci usibus ultra semestrem tempus reperiuntur concessi, horum dumtaxat dimidia pars ipsi sacristiæ, vel fabricæ, aut pio loco deinceps tribuatur, alteram vero beneficiati sive de dictis beneficiis provisè integre percipiant; per quæ correctæ videtur extravag. Ioan. 22. suscepti de elect. *Garr. de benef. par. 1. c. 5. §. 1. n. 37. & seqq. & 148. & seqq. 5.* Committitur, quando Episcopi ¶ exigunt primos fructus, annatas, taxas pro consecrationibus Episcoporum, benedictionibus Abbatum, ordinibus clericorum, absolutionibus, dispensationibus: c. sicut pro certo c. ad nostram & ibi gloss. alleg. concord. hoc tit. nam licet in Romana Curia huiusmodi solvantur ex voluntate Papæ pro sustentatione officialium, tamen Episcopi similes taxas facere non possunt absque labe simoniæ; Ioan. Andr. post Hostien. in c. inter cetera in gloss. fin. de offi. ord. c. ex multis c. constitutus 1. quæst. 3. c. non satis cum duobus cap. seqq. hoc tit. alioquin exacta restituunt duplicata

in utilitatem locorum, in quorum fuerunt soluta dispendium, fideliter convertenda, c. audivimus hoc tit. 6. Quando clericus ex pacto, ¶ vel cum conditione largitur aut offert ecclesiæ bona sua, ut illa pro præbenda retineat, & in Canonicum admittatur, c. tuanos in princip. hoc tit. Si purè, ac sine pacto, vel conditione qualibet offerat, rogans humiliter ut in Canonicum admittatur, & bona sua retinere sibi liceat pro præbenda, & clerici ecclesiæ purè consentiant, receptio non est simoniaca; d. c. tuanos §. si vero & ibi gloss. in verb. purè consentiant & Can. c. tuam & ibi gloss. in verb. nullam prorsus & Can. de atar. qualis. & ord. præfic. aut quando pactum facit cum beneficiatis de relevando ipsos indemnes ab omni damno & interesse, ob receptionem de se faciendam, ad exclusionem alterius, Lambert. de iure patr. 11. art. 9. quæst. princ. 1. part. 2. libr. Card. Seraphin. decis. 764. num. 4. vel cum aliquis accipit beneficium cum animo illud dimittendi: c. mutationes 7. quæst. 1. Achill. decis. 1. num. 5. off. vic. 7. Committitur quando pro receptione ¶ monachi, vel monialis, aut ingressu religionis etiam militaris, etiam sub prætextu paupertatis, c. quoniam simoniaca hoc tit. in principio, ante vel post illam, passus, prandia, cœnæ, jocalia, aut aliæ res etiam ad usum ecclesiasticum seu quemvis alium pium usum deputata vel deputanda directe vel indirecte quoquo modo petantur seu exiguntur, si sint singulares personæ, tam dantes quam accipientes, excommunicationis, si Capitulum vel Conventus fuerit, suspensionis sententiis eo ipso subiacent, à quibus præterquam in mortis articulo absolvi nequeunt absque sedis Apostolicæ licentia speciali: extravag. 1. hoc tit. inter communes, quæ simonia non impedit monachatum, sed impedit habere locum in illo monasterio,

nafterio, & tam recipiens quam receptus, siue fit subditus, siue Prælati, sine spe restitutionis de suo monasterio expelluntur restituta pecunia, *c. veniens hoc tit. in locum arctioris regulæ ad agendam perpetuam pœnitentiam retrudendi, sine ordinis sui executione, qualitercunque constet de crimine, siue per accusationem, siue inquisitionem; c. quoniam simoniaca hoc tit. & ibi gloss. in verb. expellatur c. de regularibus 1. resp. 1. hoc tit. & ibi gloss. in verb. dimittant c. qui studet 1. quest. 1. Franc. Marc. quest. 669. par. 2. c. dilectus filius el. 2. & ibi gloss. in verb. amot. hoc tit. quod si non inveniuntur arctiora monasteria, nihilominus mutabunt ea, vel renunciabunt locis suis, & assignabuntur inferiora, & denuo restituentur in eodem monasterio dispensative: d. c. quoniam simoniaca §. de his autem, & ne per simplicitatem vel ignorantiam se valeant excusare, tenentur diocæsani Episcopi singulis annis hoc per suas diocæsas facere publicati, d. c. quoniam simoniaca §. fin. sin. autem ignorantibus receptis data sit pecunia, post renunciationem loco eidem, postmodum in ipsum redire, vel in alio loco, qui sit de ordine ipso, possunt collocari, c. de regularibus 2. resp. hoc tit. Sine pacto & conditione licitum est tempore ingressus & receptionis aliquid dare, & non committitur simonia, gloss. in c. tua nos in verb. pure consentiant hoc tit. approbata à Puteo decis. 167. num. 4. in fine & num. 5. libr. 2. Mohed. decis. 3. num. 3. hoc tit. 8. Committitur quando Prælati vices suas sub annuo censu concedunt, † vel aliquid exigunt pro licentia docendi, ut suis locis & titulis demonstrabitur. 9. Committitur à quibuscunque, qui aliquod pactum fecerint, siue aliquid paruum vel magnum promiserint, † vel promissionem receperint, aut ex pacto siue promissione occulte vel manife-*

ste facta, sub generalibus & plenarie non expressis, siue sub specialibus & expressis aperte verbis, quidquid dederint aut receperint, magnum vel paruum vel promissionem de quacunque re aut utilitate propter hoc consequenda fecerint, vel receperint, pro aliqua iustitia siue gratia pro se aut pro alio in causis & iudiciis seu alias, per litteras apostolicas, & quibuscunque modis apud sedem apostolicam obtinenda: qui omnes, & tales scientes, & intra triduum non revelantes, & similibus gratiis utentes sunt excommunicati, & eorum absolutio reservatur summo Pontifici, ad quam non admittuntur nisi prius datum & acceptum pauperibus erogatum fuerit integraliter, & iustitia ac gratia obtenta nullius est momenti, *extravag. 1. de sent. excomm. inter communes.* Gregorius XIII. Bulla 28. dictam *extravag.* extendit ad dantes supradictis consilium, auxilium vel favorem, & eos omnes ipso iure omni beneficio, & officio ecclesiastico, & sæculari privat, infamiae subijcit, inhabiles ad illa & alia declarat, & mandat illis imponi pœnam arbitrariam, quæ cæteris sit exemplo. 10. Quando pro rebus spiritualibus, aut habendo beneficio ecclesiastico homagium † præstatur, *ex 18 diligenti hoc tit.* Sunt certi casus in quibus munus à manu licite intervenit, in spiritualibus, primus est cum quid sponte datur & gratis offertur, *c. dilectus el. 2. §. fin. c. tua §. vero hoc tit. c. de eulogio 18. dist. 2.* Quando talia sunt dona, quæ voluntatem recipientis inclinare non debeant, vel movere, quia in accipiendis & dandis muneribus tria sunt attendenda, qualitas personæ dantis & accipientis, quantitas muneris, & donationis tempus, *c. etsi quæstiones hoc tit. Pan. in c. ex tua num. 5. ubi distinguit hoc tit. 3.* Quando munus datur pro operibus spiritualibus

ab eo collatis, qui ad hæc ex officio non tenetur, & charitatem §. fin. & ibi gloss. & c. quicumque 2. quest. 2. c. suam, & ibi gloss. 1. mag. & Can. hoc tit. 4. Quando elemosyna datur pro vita æterna, & peccatorum remissione juxta illud, peccata tua elemosynis redime. 5. Pro redimenda vexatione injustè illata, is dare potest pecuniam, qui jus spirituale quæsitum possidet, retinet, & defendit, c. dilectus el. 1. & ibi gloss. mag. in verb. & accepit Pan. num. 3. & 4. hoc tit. & Can. Pan. in c. cum pridem num. 9. & seqq. de pact. Collect. in c. foras num. 23. de verb. signif. Sarnen. in reg. de annali. quest. 2. num. 7. pro jure spirituali quærendo non est licitum dare pecuniam etiam ad redimendam vexationem, sine contradicatur de jure, sive de facto. c. quærelam hoc tit. Pan. in c. audivimus sub num. 1. vers. adverte hoc tit. Hinc infertur quod non licet carenti possessione seu spoliato, redimere vexationem quantumcunque jus habeat in beneficio, quia possessio beneficii est quid spirituale, seu spirituali annexum, propter administrationem ordinis, seu clavium quæ inde sequitur, c. dilectus & ibi Pan. num. 3. & 4. & Can. hoc tit. Garc. de benef. par. 1. cap. 2. num. 53. & seqq. & quod non licet electo dare contradicenti pecuniam, ut desistat à contradictione, & si dederit confirmatus censetur simoniacus, & tenetur renunciare beneficio. Mattheus hoc tit. & ibi gloss. & Can. Infertur secundo, quod illicita est pactio, qua unus resignat omne jus suum quod habet in beneficio in favorem alterius, & alter pro fructibus & expensis dat vel promittit certam pecuniam, sive fiat ante litem motam, nullæ factæ fuerunt expensæ, & fructus non debentur nisi ex tempore motæ litis, c. cum pridem de pact. Mohed. decis. 5. hoc tit.

Put. decis. 42. lib. 2. sive etiam lite mota, quia potest in se continere simoniam, nam si renuncians habet jus in beneficio, videtur renunciare juri spirituali pro temporali, Pan. in d. c. cum pridem in 2. not. de pact. Sextus laudabiles consuetudines à laicis sunt observandæ, quæ fuerunt inductæ, non ex præcedenti exactione, sed ex pia devotione fidelium, c. ad Apostolicam & ibi gloss. fin. & Panorm. num. 5. vers. pro intellectu hoc tit. Septimus non est simoniacum dare pecuniam episcopo vel alteri Prælato, ut non conferat beneficium indigno, licet Episcopus turpiter accipiat, & dans possit repetere, imò est datio meritoria, qua grave peccatum Episcopi alias indigno collaturi impeditur, Archid. in c. quam pro num. 1. prima quest. 2. Boich. in c. ex tua in princ. hoc tit. sed est simonia si detur pecunia, ut non conferatur beneficium digno, quia hoc casu delinquit bonum in persona digni impediendo, & procurando collationem fieri alteri tertio, Boich. in d. ex tua num. 2. h. t. qui tenetur illi renunciare, quia videtur habere beneficium per illam simoniam, sine qua non ipse, sed iste dignus beneficium obtinisset.

Simonia conventionalis † pluribus penis coercetur, primo suspensione cum infra scripta distinctione, Aut simonia est commissa in ordine recipiendo, aut in ordine conferendo, aut in beneficio. Quando simonia committitur in ordine recipiendo, ordinato sciente & consentiente, tacite vel expressè, vel ipso met pecuniam promittente, tunc ordinatus est ipso jure præcisus ab Ecclesia & excommunicatus, c. reperiuntur c. quicumque c. placuit 1. quest. 1. ipsoque jure suspensus quoad se & quoad alios nedum ab ordine simoniacè recepto, sed etiam ab omnibus aliis ordinibus licitè rece-

receptis, quia licet plures sint ordines, u-
num tamen est ordinis sacramentum, c. ac-
cusatum & ibi gloss. in verb. solemnia, & Panor.
num. c. tanta & ibi gloss. in verb. omnis peccator
& Can. hoc tit. c. qui studet & ibi gloss. in verb.
ordine c. eos §. ait enim Petrus 1. quæst. 1. in-
distingtè siue sit notorius, siue quantum-
cunque occultus, Pan. in d. c. accusatum. 4.
& in d. c. tanta sub num. 4. & seq. & Felin. in
c. accusatum hoc tit. c. præter hoc §. verum &
§. seq. 32. dist. atque etiam remotus ab ad-
ministracione spiritualium & temporalium
suorum beneficiorum: Io. And. in c. per tuas
el. 2. num. 6. hoc tit. & Can. c. eo §. ait e-
nim c. fertur & c. seq. 1. quæst. 1. cum eo dis-
pensat solus Papa, c. pen. & ibi gloss. hoc tit.
c. post translationem & ibi gloss. in verb. nequeat
& Can. de renunc. c. erga 1. quæst. 1. c. nobis in
fine hoc tit. nec est necesse quod renunciet
ordini, cum vitium rei furtivæ possit purga-
ri, re furtiva apud furem remanente de vo-
luntate Domini, c. ordinationes & ibi gloss.
in verb. fures & Can. 1. quæst. 1. si ab alio si-
monia fuerit commissæ ordinato ignorante,
nec postea ratum habente, tunc est suspensus
ab ordine simoniacè suscepto, non ab aliis
quo prius licitè recepit, nec à beneficiis
prius licitè obtentis, & potest recipere be-
neficia de novo sibi collata, quia simonia-
cus non est, c. de simoniace hoc tit. in ordine
tamen simoniacè suscepto remanere aut de-
servire non potest, quia eum habet vitio-
rum, Archid. in c. presentium num. 1. prima
quæst. 5. & ibi Gemin. num. 1. gloss. fin. in d. c.
simoniacè & ibi Can. neque promoveri ad
majorem ordinem, quia videretur per sal-
tatum promotus, nisi prius secum in ordine si-
moniacè suscepto fuerit dispensatum per
Episcopum, Panor. in c. de simoniacè n. 3. 5. &
6. hoc tit. ubi refert opinionem aliorum di-
stinguentium, an simonia in ordine sit mani-

ifesta vel occulta, & Io. And. num. 2. Felin. in 1.
conclus. c. presentium 1. quæst. 5. & ibi Gemin.
num. 4. qui potest dispensare quando pecu-
nia sibi data non fuerit, sed ejus prædecesso-
ri, vel alteri, alias si Episcopo data fuerit, in
ordine taliter collato dispensat solus Papa,
gloss. fin. in d. c. presentium. Qui simoniam
committit in ordine conferendo, ipso facto
est suspensus perpetuò ab ordinibus quod se
& alios, c. statuimus §. sicut & duob. cap. seqq.
1. quæst. 1. indistingtè tam occultus quam
notorius, c. prætor. §. verum & §. seqq. & ibi gl.
in verb. officium 32. distinct. c. per tuas el. 2. &
ibi gl. fin. h. t. & Pan. & Can. unde ab eo non
debemus recipere aliqua sacramenta, nisi
baptismum & corpus Domini tempus ne-
cessitatis, c. prætor §. porro & ibi gl. in verb. sed
agentib. 32. distinct. cum eo non solet summus
Pontifex dispensare, c. erga 1. quæst. 1. neq;
etiam cum ordinatis simoniacè à simonia-
co, c. ab excommunicatis 9. qu. 1. gl. mag. 9. q.
1. in summa. Qui ordinaverit seu ordi-
nem præsentaverit aliquem promissionem
vel juramentum ab illo recipiens, quod
super provisione sua non inquiete eundem
ordinatur à collatione præsentator ab exe-
cutione ordinum per triennium, & ordina-
tus ab ordine sic suscepto tantum, & non
ab aliis licitè susceptis, prohibito eidem
ascensu ad superiores, donec dispensationem
super hoc per sedem Apostolicam
obtinere meruerint, ipso jure sunt suspensi,
c. per tuas el. 2. c. pen. hoc tit. & utrobique Can.
Ratio est, quia hoc casu non intervehit ali-
quod pretium vel remissio obligationis jam
natæ, sed ordinator & præsentator tantum
voluerunt evitare damnum, quod inde
possent consequi, sicut & ordinatus non
intendebat emere ordinem, sed voluit
servare indemnes ordinatorum & præ-
sentatorum, gloss. in d. c. pen. in verb. per trien-
nium

num & ibi Pan. & Can. hoc tit. Is qui recepit non simoniace ordinem ignoranter ab eo qui alias simoniam sive manifestam, sive occultam in collatione ordinum commisit, est suspensus ab ordine sic suscepto, donec probata ignorantia, & laudabili vitæ honestate cum eo misericorditer à summo Pontifice, vel secundum alios à quocunque superiore fuerit dispensatum, c. si quis à simoniace prima quæst. 1. & ibi gloss. prima & secunda, & Can. c. presentium 1. quæst. 5. non autem ab aliis, quos prius licitè recepit, nec à beneficiis prius licitè adeptis, vel de novo adipiscendis. Panorm. in c. per tuas el. 2. num. 6 in fin. hob tit. Qui simoniam committit in acquirendo beneficio, si est notorius est suspensus quoad se & alios ipso iure, & in beneficio sic simoniacè quæsito nec spiritualiter nec temporaliter potest ministrare; non est suspensus quoad alia beneficia non simoniacè prius recepta, in quibus potest ministrare, c. per tuas el. 2. & ibi Io. Andr. sub num. 6. vers. & idem dicendum & Panorm. nu. 8. & Can. communiter hoc tit. unde si quis emit episcopatum non dico ordinem, sed dignitatem Episcopalem, non potest valdè clericos ordinare, & ordinati ab eo non habent executionem, quia illa collatio procedit ex illa emptione beneficii, c. ea quæ prima quæst. 3. c. primo, c. qui studet 1. quæst. 1. c. dudum, secundo resp. primo de elect. c. ordinationes & c. seq. prima quæst. 1. & licet renunciaret beneficio, eget tamen dispensatione sicut quilibet notorius criminofus, c. fin. de temp. ord. Pan. in c. tanta sub n. 5. hoc tit. si vero habet dignitatem Abbatialem, aut alia beneficia non simoniacè acquisita: ab illis non intelligitur esse suspensus uti dictum est, dicitur autem notoria de qua constat per confessionem, probationem, aut evidentiam facti, c. de hoc tit. Aut est occul-

tus, & tunc est suspensus quod se non quoad alios, sed suspendendus: et si renunciaret beneficio potest ordinem suum exequi post peractam pœnitentiam, beneficio retento in quo fuit commissa simonia, non potest agere pœnitentiam, c. inquisitionis in princ. de accus. Pan. in c. accusatum num. 4. & in c. tanta num. 5. hoc tit. Quando simonia commissa est in beneficio ab alio, ignorante beneficiato, tunc beneficiatus non est suspensus quoad alios, & cum hoc sciverit, debet dimittere beneficium, quia provisio eius est vitiosa licet non peccaverit, Pan. in d. c. tanta in fine, hoc tit. c. sicut, c. nobis, hoc tit. Cum simoniaco in beneficio interdum dispensat Sum. Pont. interdum Episcopus, adhibita distinctione, an beneficium in quo commissa est simonia est curatum, dignitas, canonicatus, vel beneficium simplex, 1. casu, an fuit sciens vel ignorans, si sciens & post adeptam simoniaci curam, dignitatem, canonicatum, catholicè sacros ordines suscepit, si spontè renunciat beneficio, curato, dignitati, canonicatui potest per Episcopum secum dispensari ad aliam ecclesiam cum executione omnium ordinum, sed ut habeat illam, in qua commissa fuit simonia, aut in ea dignitatem vel canonicatum, Episcopus dispensare non potest, nisi ut in ea habeat aliquod beneficium simplex cum executione minorum ordinum, ita ut ad ministerium sacrorum ordinum, quos post simoniacè adeptam ecclesiam, dignitatem, canonicatum receperat, non ascendat, salva in omnib. Apostolica Sedis auctoritate, c. quicumque §. illi verò & ibi gloss. & Can. 1. qu. 5. Pan. in d. c. de simoniacè sub num. 6. vers. sed quoad secundum de adepto beneficio hoc tit. & ibi Can. Io. Andr. in c. pen. num. 4. de elect. ex quibus patet quod magis puniatur remanens in Ecclesia ubi simoniam committit, quam si ad

si ad aliam transferatur: si catholicè prius ordinatus fuerit & postea simoniam in beneficio commiserit, cum id quod simoniacè acquisiverit, dimiserit, & vitam canonicam egerit, potest Episcopus dispensare, ut in eadem Ecclesia insus gradibus vel ordinibus sacris ministret, nisi fortè huiusmodi Ecclesia sit, ubi primum, vel singularem, vel Præpositura locum debeat obtinere, *d. c. quicumque §. qui tamen 1. quest. 5. & ibi glos. & Can. c. nobis in fine hoc tit. c. pen. de elect.* Ratio diversitatis est, quia primo casu cum essent criminosi, permittendo se ordinari graviter deliquerunt, *c. ex penitentibus 50. distinct.* aut non renunciet spontè, sed expectat sententiam condemnatoriam, & cum eo nullo modo dispensat Episcopus, nec ut habeat beneficium alibi, nec in ista Ecclesia, *c. pen. §. quamvis & ibi post glos. pen. Can. de elect. c. post translationem & ibi glos. in vers. nequeat & Can. de renunc. arg. c. quicumque §. illi vero & §. seq. 1. quest. 5. Pan. in d. c. desimoniaci sub num. 6. vers. sed quoad secundum de adepto benef. hoc tit.* quia mitius agitur cum confessio, quam convicto, *c. presbys. 50. distinct. c. qui admisit c. si quis presbyt. 15. quest. 8.* cum quia damnatis de simonia efficitur infamis infamia juris, *c. fin. 1. quest. 3. c. sanè in princ. 15. quest. 3.* & cum infami non dispensat Episcopus, nisi in casibus in iure expressis, *c. cum de re jud. & ibi Can.* Aut fuit ignorans, ut quia alius pro eo ignorante dedit pecuniam pro adeptione beneficii curati vel Ecclesiæ, & tunc aut data fuit ab æmulis, & sibi non præjudicat, *c. nobis primo responsio. c. sicut hoc tit.* aut ab amicis & consanguineis, & tunc cum isto clerico ignorante nullo casu Episcopus dispensat in ea vacatione, ut habeat Ecclesiam sive dignitatem aut singularem locum in Ecclesia empta, *c. quicumque in princ. juncto §. si qui tamen, & ibi summa in Decretal.*

gloss. in verb. nisi & in verb. primum prima quest. 5. c. pen. de elect. & ibi gloss. in verb. illa vice & Can. de elect. propter proximitatem vitii, nam ea quæ in continenti fiunt videntur inesse, *c. officij & ibi gloss. mag. de elect. etiam in delictis, Achill. decis. 1. hoc tit. Bart. in l. post contractum, num. 1. & seq. ff. de donat. l. sed si maritus in fine. ff. qui & à quibus manum. l. si aliquis §. de mort. caus. don.* quod purgabitur per intermediam personam, & in alia vacatione potest Episcopus cum eo dispensare. Canonatum verò & alia beneficia sic empta in Ecclesia potest obtinere sine dispensatione, ex quo ipse non committit simoniam, *Pan. in d. c. de simoniace sub num. 6. & num. 7. hoc tit. & ibi Felin. in 3. conclus. & Can.* Secundo casu quando beneficium est simplex, in quo simonia est commissa, Episcopus duobus concurrentibus potest dispensare, etiam ut in illa vacatione habeat beneficium, in quo commissa est simonia, primo quod commissa fuerit ignorante beneficiato, nec postea ratum habente, Secundo quod præcedat libera resignatio à certiorato de simonia: *c. penult. §. quamvis & ibi gloss. & Can. de elect. c. ex insinuatione & ibi gloss. antepenult. hoc tit.* cum ignorante simoniam, & expectante sententiam, aut cum eo qui scienter committit simoniam beneficio simplici, non potest Episcopus dispensare, ut illud in ea vacatione obtineat, *Pan. in d. c. de simoniace sub numer. 7. vers. si vero beneficium fuit simplex, hoc tit. & ibi Felin. in 4. conclus. & Can. communiter.* Limita omnes casus in quibus Episcopus potest dispensare, ut procedant quando sibi pecunia data non fuerit, sed prædecessori vel alteri: alias si ipsi Episcopo data fuerit, Episcopus dispensare non poterit, O fed

sed dispensabit successor, vel quilibet alius superior in beneficio simoniacè acquisito, *c. presentium & ibi gloss. fin. & Can. 1. quest. 5. Felin. in d. c. de simoniace in 5. conclus. hoc tit. & ibi Can. vel nisi ageretur de electione ad Episcopatum, quia tunc qui aliàs commisit simoniam, & alias potest absolvi ab Episcopo, tunc non absolveretur. Felin. post. Io. And. & alios 4. se allegatos in d. c. de simoniace in 5. conclus. hoc tit.*

21 Secundo coercetur perpetua † depositione ab officio & beneficio, sive quis per viam accusationis sive inquisitionis convictus fuerit de simonia, *c. consulere & c. de hoc in princ. & ibi gloss. in verb. deponendi hoc tit. & infamia, cum per sententiam de hoc crimine fuerit damnatus, c. fin. 1. quest. 3. c. sane 15. quest. 3. Pan. in c. ex diligenti, num. 6. hoc tit. Garc. de benef. par. 8. cap. 1. num. 37. & seqq. sive infamatus se purgare non potuerit, d. c. de hoc §. si vero & c. insinuatam §. illis autem & ibi gloss. fin. hoc tit. & Can. quia probabilis præsumptio transit ad violentam, ex eo quod non habet testes suæ honestatis, Felin. post gloss. fin. in d. c. insinuatam in princ. vers. nota quod deficiens, hoc tit. & ibi Can. Notorius simoniaceus in beneficio deponitur à beneficio, juris ordine non servato, c. insinuatam hoc tit. & ab officio ordinis post simoniam in beneficio commissam suscepti, & non ab officio ordinis per prius suscepti, quia tunc simonia non est commissæ nisi in beneficio, c. quicumque §. illi vero & §. si qui tamen prima quest. 5. Panorm. in c. inquisitionis sub num. 7. de accus.*

22 Tertio resignatione spiritualium † & temporalium, *c. fin. hoc tit.* ac restitutione pecuniæ acceptæ sine diminutione, illi Ecclesiæ, in cuius ignominiam data fuit, licet non provenerit ex bonis Ecclesiæ etiam per

Reges & Principes si quam acceperint, ut electioni alicujus præstarent consensum, *c. de hoc §. fin. hoc tit.*

Quartò inhabilitate ad deserviendum † 23 in ordine suscepto per simoniam, *c. si quis omnem c. requisitis 1. quest. 7. gloss. in summa 1. quest. 5. ac ad obtinendum nedum beneficium per simoniam habitum, etiam illi de novo conferatur, c. penult. de elect. gloss. in summa & c. 1. prima quest. 5. Paris. de resign. benef. lib. 14. quest. 2. num. 37. sed etiam ad alia postea conferenda, sive simonia fuerit realis sive conventionalis: Crescent. decis. 3. hoc tit. Achill. decis. 2. hoc tit. latè Felin. in c. 2. num. 4. & seq. de rescript. & ibi Can. c. penult. & ibi Can. de elect. Put. decis. 8. lib. 2. Caput. decis. 201. par. 1. & decis. 239. par. 3. Garc. de benef. par. 8. cap. 1. num. 56. & 62. & seqq. obtentis autem super quibus non intervenit simonia non privatur ipso jure. Achill. d. decis. 2. hoc tit. Mandor. de sig. grat. tit. dispensationes cum simoniaco, vers. simonia inhabilitat. Felin. in c. 2. n. 3. & ibi Can. de rescript.*

Quintò pœna furum † & intrusorum, *c. 24 ordinationes & ibi gloss. in verb. fures prima quest. 1. c. ferrur & c. seq. prima quest. 1. arg. a. dudum & secundo in princ. vers. & retinendo & ibi gloss. in verb. furtum & verb. decepta de elect. c. alienationes. 12. quest. secunda. Goffr. in summa. hujus tit. num. 22. ideò simoniaceus reali simoniam in spolio non auditur, quia est ipso jure excommunicatus, Cassad. decis. 1. hoc tit. c. ex insinuatione & ibi gloss. in verb. aliud canonicum. Pan. & Can. de procur. c. dilectus 1. & ibi gloss. in verb. excommunicatio- nis & Can. de rescript. postquam super crimine lata est sententia declaratoria: ante hujusmodi sententiam non impedit restitutionem: Caput decis. 63. num. 4. & 5. par. 3. Panorm. in c. Item cum quis num. 9. de restit. spol. & simoniaceus triennalis possessor non evitat*

- evitat sequestrum, juxta formam clem. ad compescendas de sequest. poss. & fruct. *Cassad. prima num. 6. hoc tit. reg. Cancell. de triennali in princ. absque simoniaco ingressu.*
- 25 Sexto nullitate provisionis, † collatio enim simoniacæ non tenet, c. ordinationes 1. *quæst. prima, Garc. de benef. par. 8. cap. 1. in princ. & num. seqq. ubi ampliat tribus modis, & num. 17. & seqq. docet per simoniam conventionalem factam de beneficio provisionem esse ipso jure nullam per text. in c. ea qua 1. quæst. 3. c. nobis ibi penitus reprobanda, hoc tit. etiam ignorante beneficiato, c. penult. & ibi Panorm. in 1. not. de elect. c. nobis, hoc tit. Boich. in 6. querelam hoc tit. possidenstamen beneficium habitum per simoniam se ignorante commissam habet titulum coloratum, & gaudet privilegio regulæ de triennali, *Garc. de benef. par. 8. cap. 1. num. plures cumulans.**
- 26 Resignatio beneficii simoniaca † non tenet, *Archid. in c. dudum in princ. de præb. in 6. Innoc. in c. cum universorum in gloss. fin. & ibi Host. de rer. permut. Boich. in c. querelam num. 5. hoc tit. latè præpos. in c. ordinationes num. 34. & seq. prima quæst. 1. resignatio nullum jus quaritur, etiam si simonia commissa fuerit ipso ignorante, *Crescent. decis. 4. hoc tit. Panorm. in c. penult. in primo not. & ibi Can. de elect. c. ordinationes & ibi Præpos. num. 35. Bell. & DD. prima quæst. 1. quia resignans per simoniam conventionalem non privatur ipso jure obtento beneficio, ut dictum est, & vacat per obitum resignantis, *Mohed. decis. 4. hoc tit. latè Præpos. in d. c. ordinationes num. 34. & 35. prima quæst. 1. & Can. vel acquiritur secundo reintegratorio cui, postea per simoniacum resignantem absque simoniaca labe beneficium fuit resignatum. *Crescent. d. decis. 4. hoc tit. c. super hoc & ibi gloss. in verb. pecunia & Can. de renunci. Quando****
- 27 præsentatio est simoniaca, † acceptatio, provisio, breve, & omnia inde secuta sunt simoniaca, *Mohed. decis. 4. de jure patr. c. 2. hoc tit. Panorm. in c. veniens 1. num. 1. & 2. ibi Can. de testib. l. unica in fin. c. de impon. lucr. descript. lib. 10. principatus prima quæst. 1. quando præsentatio est simoniaca, † inflitio est nulla, c. veniens el. 1. & ibi Panorm. in 1. not. & Can. de test. etiam si unus patronorum laicorum præsentet aliquem cum hoc quod aliquid solvat vel erogat etiam in favorem Ecclesiæ, & plures alii patroni simpliciter eum præsentaverint; *Crescent. decis. 5. hoc tit. c. ex multis §. constituimus 1. quæst. 1. & ibi Præpos. Felin. in c. cum N. num. 20. & seqq. de constit. & ibi Can. text. in c. nobis & ibi Panorm. in 2. not. hoc tit. & Can. quando præsentat, ut universi sive jure collegii: c. nobis hoc tit. secus est in patronis præsentantibus ut singulis; quilibet enim patronus de per se præsentat, & tot sunt præsentationes, quot sunt patroni, ut una præsentatio vitiosa seu simoniaca non influit in alias; *Garc. de benef. par. 8. cap. 1. num. 11. & 12. l. 1. §. Item queritur vers. Marcellus ff. de acqu. quot. & est. l. pecunia fenebris & ibi post gloss. DD. de usur. electio simoniaca † est nulla, si electoribus promissa fuit pecunia, etiam electo ignorante, c. pen. de elect. nisi hoc factum fuerit in fraudem electi, c. nobis hoc tit. Imò una vox per simoniam obtenta, licet alias non sit necessaria electo à majori parte, facit electionem simoniacam. c. Mattheus hoc tit. & ibi Can.***
- 30 Simoniam accusant criminosi, † servus etiam proprius, meretrix, c. tanta & ibi Panorm. & Can. hoc tit. quando contra simoniacum agitur civiliter, ut ab administratione amoveatur tanquam inmeritus & damnosus, c. per tuas el. 1. §. tales igitur hoc tit. nec non ut repellatur à beneficio obtinendo, *Monach. in c. 1. num. 3. de testib. in 6. con-*

- 31 tra testes illæ tantum † exceptiones admittuntur, quibus probatis testes non zelo iustitiæ, sed malignitatis fomite processisse constaret, ut conspirationis & inimicitæ capitalis; cæteræ exceptiones, ut furti, adulterii repelluntur, quoniam & si probatæ fidem testium debilitent, non tamen evacuant ex toto, aliis adminiculis suffragantibus, præsertim cum testes de crimine fuerint emendati. *c. licet heli in fine c. per tuas 1. §. nos vero hoc tit. & ibi Can.*
- 32 præterea admittuntur mediatores, † *c. 1. de testibus in 6. loci criminis tantum, loci muneris tantum, gloss. pen. in c. veniens el. 1. de testib. & ibi Can.* sed non admittuntur focii criminis & muneris, *c. veniens el. 1. de testib.* quia testes plures qui plures patiuntur defectus omnino sunt repellendi etiam in criminibus exceptis, *Franc. in c. 1. numer. 3. de testib. in 6. Cravett. conf. 249. num. 11. & 12. Mart. sing. 385.* sed si agatur contra simoniacum criminaliter, ut deponatur ab ordine, vel dejiciatur ab obtento beneficio, quia probatio requiritur liquidior quando criminaliter agitur,
- 33 *l. sciant C. de probat.* præfati † in testes non sunt admittendi, sed statür juri antiquo, *c. 1. & ibi gloss. in ver. ad testimonium de testib. in 6. Monach. numer. 2. & Can. commun. c. per tuas 1. §. fin. hoc tit. & ibi gloss. in verb. taliter Pan. num. 13. Butr. sub num. 9. &*
- 34 *Can. commun.* Requiritur † autem jure civiliter sive criminaliter agatur plena & concludens probatio, & non admittuntur conjecturæ & præsumptiones, nisi sint tales, quæ eam necessario concludant. *Greg. XV. decis. 238. ubi alias decis. 238. ubi alias decis. refert & ibi annotat. plures enumerat. Caputaque decis. 202. par. 1. Greg. XV. decis. 517.*

Titulus IV.

Ne Prælati vices suas, vel Ecclesias sub annuo censu concedant.

SUMMARIÆ.

- 1 PRÆLATI vices suas sub annuo censu concedere non possunt.
- 2 Contravenientium pœna sunt tres.
- 3 PRÆLATI Ecclesias sub annuo censu pœssunt concedere.
- 4 Contravenientes puniuntur eisdem pœnis quibus puniuntur simoniaci.
- 5 ECCLESIARUM & beneficiorum fructus ex prædiis provenientes, & ipsa obventiones Ecclesiastica possunt locari laico sub annuo censu.
- 6 DUMMODO ipse ponat clericum laico sui pro collectis obventionum Ecclesiasticarum.

SIMONIAM committit, qui per pecuniâ rerum Ecclesiasticarum administrationem obtinet, *c. sicut el. 1. & c. consulere de simon.* aut vicedominatum, aut vicevicariatum, *c. ad nostram & d. c. consulere de sim. & ibi Can. c. salvator circa medium 1. quasi. 1.* vel Iurisdictiones Ecclesiasticas seu facultates nominandi, aut deputandi Vicarios in spiritualibus, locat, aut conducit, aut conductas per se aut alios exercet, *c. magnam §. non liceat sess. 25.* Ideo subiicit rubricam ne Prælati vices suas, &c. quæ continet duas regulas negativas, prima est ne Prælati † vices suas sub annuo censu concedant, ratio prohibitionis est, quod Prælati qui Vicarium constituunt, tradat Vicario curam ac iurisdictionem spiritualem ac Ecclesiasticam ordinariam, sive Vicarius constituatur ad tempus sive in perpetuum.

tuum, c. 2. hoc tit. & ibi Pan. num. 3. & tenetur Episcopus ei constituere salarium de Camera sua, c. inter cetera de off. ord. & ibi Can. arg. c. charitatem §. fin. & c. quicumque 2. 12. quest. 2. Pœnæ contravenientium ¶ varix sunt, primo dans & accipiens ab illa Ecclesia, in cujus contumeliam dare pecuniam & accipere voluerunt, justè excluduntur, c. consulere de simon. Secundo dans officium amittit, & Prælati sic conferens illud amplius conferre poterit, cap. 1. hoc tit. Tercio dans à Clero remouetur, & Episcopus districtione canonica percellitur, cap. 2. §. fin. hoc tit. id est, deponitur vel suspenditur ad tempus pro qualitate delicti, gloss. fin. in d. 2. hoc tit. neuter ipso jure est excommunicatus, aut inhabilis ad beneficia Ecclesiastica, quia non admiserunt simoniam in ordine vel beneficio, cum talis Vicaria non sit beneficium, Navar. in manual. cap. 23. sub num. 111. vers. ad decimum tertium add. ad practic. crimin. Diac. cap. 91. in verb. simoniaci sub lit. D. vers. quarto quod illa verb. Altera regula prohibitiva est, ne Prælati Ecclesias ¶ sub annuo censu concedant, ratio est, quia quando Prælati instituit vel confirmat alicui regimen Ecclesiæ in titulum, dat ei jurisdictionem ordinariam, c. sicut el. 1. de simon. Panorm. in c. 2. nu. 3. hoc tit. tum etiam quia dum sacerdotium in titulum sub hujusmodi mercede venale disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur, cap. 3. hoc tit. Contravenientes puniuntur ¶ eisdem pœnis quibus simoniaci, fructus Ecclesiarum ¶ & beneficiorum ex prædiis provenientes, ac ipsæ obventiones Ecclesiasticæ possunt locari laico sub annuo censu, c. fin. hoc tit. quia fructus etiam proveniunt ex beneficiis, non sunt spirituales, & quicquid obvenit Ecclesiæ, cedit conductori laico,

dummodo ipse ponat ¶ clericum loco sui ¶ pro collectis obventionum Ecclesiasticarum, non contingat laicum aliquid spiritualitatis attingere. Pan. in e. fin. in princ. & numer. 9. hoc tit. & ibi Can. Mohed. decis. 7. 8. 9. & 10. de locat. & cond. Franc. Marc. quest. 195. par. 2.

Titulus V.

De Magistris & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

SYMMARIA.

- 1 SIMONIAM committit prælatus qui exigit pecuniam à clerico pro danda sibi licentia eundi ad studium.
- 2 Seu pro licentia docendi pretium exigit, aut promissionem.
- 3 Spoliandus est officio, & dignitate, solutum restituit, promissum remittit.
- 4 MAGISTER quis appelletur.
- 5 AD magistrerij seu doctoratus gradum promovent princeps & collegia studij universalis.
- 6 IN doctorando requiritur approbatio in moribus & scientia qua fit promisso scrutinio à doct. orib. eum presentantib. votis, juratis, examinatio & approbatio doctorum, decretum Superioris, emissio professionis fidei Catholica, & quod ei dentur insignia.
- 7 DOCTORANDI licentia de stylo curia concedi solet in Romana Curia per solam signaturam.
- 8 Extra curiam per breve extensum seu supplicatione introclusa.
- 9 Religiosi doctorantur de licentia Superiorum.
- 10 MAGISTER constituendus est in qualibet Cathedrali Ecclesia.
- 12 In aliis collegiatis quarum sufficere possunt facultates.

- 12 Præterea in Metropolitana Ecclesia constituendus est Theologus.
- 13 Assignantur cuiuslibet magistro unius prabendæ proventus.
- 14 In singulis monasteriis quibus ad hoc suppetunt facultates idoneus magister est tenendus.
- 15 Ex decretis concilij Tridentini præbendæ seu aliud quovis modo nuncupatum stipendium pro lectoribus Sacre Theologiæ deputatum personis idoneis est conferendum.
- 16 In Ecclesiis Metropolitanis & Cathedralibus & in singulis collegiatis, ubi nulla præbendæ, vel stipendium pro lectione Sacre Theologiæ deputatum est, præbendæ quomodocunque prima vacatura in eum usum ipso facto deputata intelligitur & quatenus in ipsis vel nulla vel non sufficiens præbendæ fuerit, Episcopus cum consilio capituli providet, ut Theologiæ lectio in eis haberi possit.
- 17 Quando Ecclesiarum proventus tenues fuerint & exigua cleri & populi multitudo Episcopus cum consilio capituli, eligit magistrum Grammatices cui fructus beneficij simplicis assignantur.
- 18 In monasteriis monachorum ac etiam conventibus aliorum regularium lectio Sacre Scripturæ haberi debet.
- 19 Cathedralis Metropolitana & his majores Ecclesia certum puerorum numerum in collegio alere & religiose in Ecclesiasticis disciplinis instruere tenentur, & assignantur redditus pro collegio.
- 20 Scholasteria quibus sunt conferenda.
- 21 THEOLOGIAM docentes dum in Scholis studiorum generalium docuerint & studentes eidem de licentiâ prælatorum integrè per annos quinque percipiunt proventus præbendarum & beneficiorum suorum non tamen distributiones quotidianas.

- 22 IURI civili aut canonico studentes non gaudent privilegio c. fin. hoc tit. sed potest Episcopus dispensare, ut absentes causa studiorum utriusque juris fructus percipiant.
- 23 IN universitatibus studiorum generalium omnis iurisdictio in civilibus & criminalibus est penes Rectorem.
- 24 SCHOLARIBUS datur electio fori, an coram Rectore vel Episcopo loci velint conveniri.

POST tractatum de simonia subjicitur hæc rubrica de magistris, quia scientia est donum Dei, c. revertimini §. si quis doctus c. 6. quest. 1. c. non solum 1. quest. 3. idèo tanquam res spiritualis vendi non debet. Prælati qui exigunt pecuniam à clerico, pro dâda sibi licentiâ eundi ad studiũ, simoniam committit, Pan. in c. 2. num. 2. hoc tit. (quia dare hanc licentiâ est ministerii Ecclesiastici) c. ad nostram de simon. juncto c. relatum in fin. de cleric. non resid. seu pro licentiâ docendi † pretium exigunt aut promissionem, c. primo, §. per licentiâ c. secundo, in princ. hoc tit. vel sub obtentu alicujus consuetudinis, ab eis qui docent aliquid quarunt, aut docere quemquam, qui sit idoneus, petita licentiâ, interdicit. c. 1. §. pro licentiâ c. quanto hoc tit. Spoliandus est, † officio ac dignitate, c. 1. §. fin. c. quanto §. fin. hoc tit. appellatione cessante, solutum restituit, promissum remittit, c. secundo in princ. & ibi gloss. in verb. remitti & Can. hoc tit. quia idoneus ad docendum quasi coactus redimit jus suum, unde sibi potius restitui debet quam remanere penes Prælatum, aut obtinentem dignitatem qui simoniam committit: c. secundo & ibi gloss. prima, hoc tit. Magister appellatur † cujuslibet disciplinæ præceptor à monendo sive monstrando, in l. quibus §. unde etiam ff. de verb. signif. quia oportet.

oportet excellere moribus primùm, deinde facunda, *l. professores C. de profess. & med. lib. 10. Panorm. in c. 1. num. 4. hoc tit.* apud Italicos in Iure Canonico & Civili appellatur Doctor, in artibus verò liberalibus & Theologiæ magister, ultra montes omnes appellantur magistri. *Panorm. in c. 1. num. 3. in fine hoc tit. clem. 2. hoc tit. & ibi Can. post gloss. secundam.* Summus Pontifex omnes magistros appellat in suis rescriptis gratiæ & iustitiæ. Promovent ad gradum Doctoratus † sive magisterii Princeps, §. *responsa prudentum Inst. de jur. nat. gent. & civil. & Collegia studii universalis ex auctoritate Principis, l. 1. C. de stud. lib. urb. Rom. lib. 11. & ibi DD. norant l. magistros C. de profess. & mod. lib. 10. DD. in d. §. responsa prudentum.*

6 In doctorando requiritur approbatio † in morib. & scientiâ, quæ sit præmissio scrutiniò à Doctoribus cum præsentantibus votis juratis subgestorum testificatione, *l. nemini §. jurisperitos C. de advoc. divers. judicior. examinatio & probatio Doctorum, l. magistros. & l. seq. C. de profess. & med. lib. 10. qui de jure communi debent esse septem, l. si quis C. de profess. & med. lib. 10. 10. And. in c. 1. num. 7. de elect. miss.* Licentiâ jure decretum superioris, *d. l. magistros clem. 2. hoc tit. & emissio professionis fidei Catholicæ, Panorm. 4. confit. edit. Idibus Novembris 1564. in bullario fol. 829. ac ultimo quod dentur ei insignia, quæ sunt cathedra, biretum, libri clausi & aperti, annulus, osculum. gloss. in d. clem. 2. in verb. insignia Doctoratus & ibi Can. Bart. in l. magistros C. de profess. & med. lib. 10. Salicet. in l. nemini n. 2. C. de advoc. divers. judicior.*

7 De stylo Curia licentiâ † doctorandi concedi solet in Romana Curia per solam signaturam, & in utroque jure alicui Prælato vel Advocato Consistoriali, in Theologia quoad sæculares & Religio-

8 sos magistro sacri Palatii committi consuevit: extra Curiam † per Breve extensum, seu supplicatione introclusa committitur in dignitate Ecclesiastica constituto, ut assumptis secum tribus ejusdem scientiæ Doctoribus vel Licentiatis, oratorem Doctorem creent, cum clausulis rigoroso examine præcedente, & assistentium votis juratis, *Staphyl. de rescript. Apost. in form. brevis §. datur per breves num. 11. & seqq. Mandoc. de sign. grat. tit. licentiâ doctorandi in princ. & vers. in Theologia.* sed hi qui gradum recipiunt ex diplomate sive bulla, non gaudent privilegiis Doctorum: *l. reddatur C. de profess. & med. lib. 10. interdum datur indultum eis, quod gaudeant privilegiis & favoribus quibus gaudent alii ejusdem facultatis Doctores, quarumcunque universitatum cum clausula, in quibus studuit tantum, Mandoc. de signat. grat. tit. licentiâ doctorandi vers. quando quis petit.* Religiosi doctorantur † de licentiâ Superiorum, *Pan. 9 post Hostiens. & 10. And. in c. quia nonnullis nu. 1. hoc tit. c. Doctor. c. moderamine c. sunt nonnulli c. 6. quest. 1.* Constituendus est idoneus magister, † non solum in qualibet Cathedrali Ecclesia, *c. 1. in princ. hoc tit.* sed etiam in aliis Collegiatis, † quarum sufficere possunt facultates, à Prælato cum Capitulo, seu majori & saniori parte eligendus, qui clericos ipsarum Ecclesiarum gratis, & alios, si divites sint collecta perita, instruat: præterea in Metropolitano † constituendus est Theologus, qui Sacerdotes & alios in sacra pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur, *c. quia nonnullus §. verum & ibi gloss. in verb. pauperes & Can. & c. fin. hoc tit.*

10 Assignatur cuilibet † magistrorum à Capitulo unius præbendæ proventus, & pro Theologo à Metropolitano tantundem,

11 non

12

13

non quod propter hoc efficiatur Canonicus, sed tamdiu ipse redditus percipiat, quamdiu steterit in docendo, *d. c. quia nonnullis §. assignatur hoc tit.* non percipit distributiones quotidianas, quæ tantum residentibus dari consueverunt, *c. licet de præbend.* Canonici verò & præbenda non vacant, neque Capitulo currunt sex menses ad eligendum vel conferendum, quamdiu sunt ibi magistri qui doceant, nisi ab eo tempore, quo ibi magistri non fuerint: *c. quia nonnullis §. assignatur & ibi gloss. in verb. præbenda & Can.* si de duobus Metropolis gravatur, Theologo iuxta modum ipsa providet. Grammatico verò in alia Ecclesia suæ Civitatis vel diocesis facit provideri: *d. c. quia nonnullis §. fin. hoc tit.* Si quis à Superiore monitus distulerit magistros in locis congruis instituere, superiori licet appellatione postposita, ibi aliorum instructioni proficere viros providos, honestos & discretos. *c. 2. in fin. hoc tit. & ibi gloss. fin. Panorm. in fine & Can.* Præterea in singulis monasteriis, 14 † quibus ad hoc suppetunt facultates, idoneus magister est tenendus, qui monachos in primitivis scientiis instruat diligenter, *clém. ne in agro §. ad ampliacionem de stat. monach.* nempe Grammatica & Logica, *Zab. in d. clém. ne in agro §. rursus.* Hisce sacro- 15 † sancta Synodus Tridentina adiecit, † quod in Ecclesiis in quibus præbenda, præstimonium, seu aliud quovis modo nuncupatum stipendium pro lectoribus Sacræ Theologiæ, deputatum reperitur, non nisi personis idoneis, & quæ per se ipsos id munus explicare possint, conferantur, & alias facta collatio nulla sit: quas ordinarii locorum ad lectionem & interpretationem sacre Scripturæ etiam per subtractionem fructuum compellunt. In Ecclesiis Metropolitanis 16 † & Cathedralibus, si civitas populosa sit,

& Collegiatis insignibus, etiam nullius diocesis ibi clerus numerosus fuerit, ubi nulla præbenda vel stipendium huiusmodi deputatum reperitur, præbenda quomodounque præterquam ex causa resignationis primo vacatura, cui aliud onus incompatible iniunctum non sit, ad eum ulum ipso facto deputata intelligatur, & quatenus in ipsis ecclesiis vel nulla, vel non sufficiens præbenda fieret, Episcopus de consilio Capituli providet per assignationem fructuum alicuius simplicis beneficii, contributionem beneficiatorum Civitatis vel Diocesis, vel alias, prout commodè fieri poterit, ut Theologiæ lectio in eis haberi possit; ita tamen ut quæcunque aliæ lectiones prius institutæ propter id minimè prætermittantur: ubi verò Ecclesiarum proventus tenues fuerint, & exigua cleri & populi multitudo, Episcopus cum consilio Capituli eligit magistrum Grammatices, cui fructus alicuius beneficii simplicis, quamdiu in docendo perstiterit assignantur, aut meres persolvitur pro ratione Ecclesiæ & Diocesis accommodata. In monasteriis monachorum † lectio sacre scripturæ habeatur & negligentiam Abbatum supplet Episcopus tanquam sedis Apostolicæ delegatus. In conventibus aliorum regularium, in quibus studia commodè vigere possunt, similiter lectio sacre scripturæ habeatur, quæ à Capitulis generalibus vel provincialibus assignetur dignioribus magistris. In Gymnasiis publicis, ubi instituta non sunt, est instituenda, instituta neglecta restituenda: nempe autem ad huiusmodi lectionis officium tam publicè quam privatim admittendus est, qui prius ab Episcopo loci de vita, moribus & scientia examinatus & approbatus non fuerit, quod tamen de lectoribus in claustris monachorum non intelligatur, *c. 1. sess. 5.*

sess. 5. Præterea ex decretis Concilii Tridentini singulæ Cathedrales Metropolita-
 19 næ † & his majores ecclesiæ, pro modo fa-
 cultatum, & diocesis amplitudine, certum
 puerorum numerum ipsius civitatis & Diœ-
 cesis, vel ejus Provinciæ, si ibi non repe-
 riantur, in Collegio ad hoc prope ipsas ec-
 clesias, vel alio in loco convenienti ab Epi-
 scopo eligendo, alere ac religiose in eccle-
 siasticis disciplinis instituere tenentur, in
 quo recipiantur, qui ad minimum duode-
 cim annos & ex legitimo matrimonio na-
 ti sint ac legere & scribere competenter no-
 verint, & quorum indoles & voluntas
 spem adferat eos ecclesiasticis ministeriis
 perpetuo inservituros, vult pauperum fi-
 lios præcipue eligi, nec tamen ditiorum ex-
 cludit, modo suo sumptu alantur, tonsura
 statim atque habitu clericali semper utan-
 tur, Cathedrali ac aliis ecclesiis, diebus fe-
 stivis inserviant, quæ omnia & alia ad ho-
 nestam educationem puerorum oportuna
 singuli Episcopi cum Consilio duorum
 Canonicorum, quos ipsi elegerint, consti-
 tuant, & ut semper observentur sæpius vi-
 sitando operam dare debent. *cum adolescentium in princ. sess. 23.* Cumque redditus
 necessarii sint ad Collegii fabricam institu-
 endam, mercedem præceptoribus & mini-
 stris solvendam & alendam juventutem &
 alios sumptus, Consilium Tridentinum
 decrevit ut Episcopi cum Consilio duorum
 de Capitulo, quorum alter ab Episcopo,
 alter ab ipso Capitulo eligatur, itemque
 duorum de clero Civitatis, quorum qui-
 dem alterius electio similiter ad Episco-
 pum, alterius ad clerum pertineat, ex fructi-
 bus integris mensæ Episcopalis & Capituli
 & quorumcunque dignitatum, præbenda-
 rum, portionum Abbatiarum, Prioratu-
 um, hospitalium, quæ dantur in titulum, si-

Summa in Decretal.

ve in administrationem, & beneficiorum
 quorumcunque etiam regularium, etiam si
 juris patronatus cujuscunque fuerint, et-
 iam si exempta, etiam si nullius diocesis,
 vel aliis ecclesiis vel piis locis etiam exem-
 ptis sint annexa, ac ex fabricis, & ex quibus-
 cunque aliis ecclesiasticis redditibus et-
 iam aliorum Collegiorum, in quibus semi-
 naria discipulorum vel docentium actu non
 habentur, hæc enim exempta sunt, præter
 quam ratione fructuum superfluum, seu
 corporum vel confraternitatum, & omni-
 um Monasteriorum, non tamen mendi-
 cantium, ac ex decimis quacunque ratione
 ad laicos, ex quibus solvi subsidia ecclesia-
 stica solent, & milites cujuscunque militiæ,
 fratribus sancti Joannis Hierosolymitani
 dumtaxat exceptis, pertinentibus, aliquam
 portionem detrahant, & eam sic detra-
 ctam, nec non beneficia aliquot simplicia
 cujuscunque qualitatis & dignitatis fuerint,
 etiam ante vacationem, etiam si beneficia
 sint reservata vel affecta, collegio prius ere-
 cto, & in quo actu scholares adsunt, *Garc. de
 benef. par. 12. cap. 2. num. 193. & seqq. Gon-
 zal. super reg. de mens. & alter gloss 5. §. 7.
 num. 68. & pluribus seqq. & num. 75. & seqq.
 Rot. farinac. decis. 361. & seqq. par. 2. appli-
 cent & incorporent, d. c. cum adolescentium §. & quia ad Collegij fabricam sess. 23.*
 quæ uniones per resignationem ipsorum
 beneficiorum suspendi, vel ullo modo im-
 pediri non possunt, sed omnimodo qua-
 cunque vacatione, etiam si in Curia suam
 effectum sortiantur, & quacunque consue-
 tudine non obstante, quando Episcopus
 beneficia in suis mensibus vacantia, & ad
 suam collationem pertinentia unius semi-
 nario, sed si beneficia in suis mensib. vacan-
 tia non univerit, tunc beneficia vacan-
 tia in mensibus reservatis aut alias reserva-

P ra,

ta, post eorum vacationem, aut ante, eidem unire non poterit cum fraus in hoc censetur, *Garc. de benef. par. 12. cap. 2. num. 100. 102. & 105. & seq. & 107.* Consilium duorum de Capitulo & duorum de clero præsumitur, si per Episcopum enunciatur, quia tempore applicationis & unionis intervenire potuit, *Ias. in l. sciendum num. 15. & ibi DD. ff. de verb. oblig. Felin. in c. sicut nu. 27. de re jud. Cas. de Grass. in terminis dec. 1. num. 15. de reb. eccles. non alien.* Ad hanc autem portionem solvendam beneficiorum & omnium & singulorum supra commemoratorum possessores, non modo pro se, sed etiam pro pensionibus, quas aliis forsitan solvunt, retinendis, pro rata factæ solutionis ex dictis pensionibus, ab Episcopo loci compelluntur, quibusvis privilegiis & exemptionibus, quacunque appellatione, allegatione non obstantibus: *d. c. cum adolese. §. ad hanc autem,* negligentiam Episcopi, præmissa monitione, Archiepiscopus, Archiepiscopi & superiorum Synodus provincialis corripit, eosque ad supradicta cogit. *d. c. cum adolecentium §. quod si Cathedralium,* regulariter enim ubi non præfixo tempore devolvitur ad alium potestas aliquid agendi propter negligentiam, debet ad convincendam negligentiam monitio præcedere. *glos. fin. in c. ad Apostolica de re jud. in 6. c. ex par. §. nos igitur & ibi Can. notant de concess. præb. Pan. in c. 2. in fin. hoc tit. & ibi Can.* Rationes reddituum seminarii Episcopus singulis annis accipit præsentibus duobus à Capitulo ætrotidem à clero Civitatis deputatis, *d. c. cum adolecentium §. rationes autem.* Officia vel dignitates illæ ²⁰ quæ scholasteriæ dicuntur, † non nisi Doctoribus vel Magistris aut Licentiatis in sacra pagina, aut in iure Canonico, aut alias personis idoneis, quæ per se ipsos munus

docendi explere possunt, sunt conferenda, & aliter facta provisio nulla est & invalida, *d. c. cum adolecentium §. deinde vers. de cetero.* Docentes in Theologica † facultate ²¹ dum in scholis studiorum generalium, *c. tua de cler. non resid.* docuerint, ex generali licentia Canonis, *Garc. de benef. par. 3. cap. 2. sub num. 87.* & studentes, de licentia Prælatorum, *c. relatum 1. ibi nisi forte de licentia suorum Pralat. vel studio litterarum & ibi post gl. Can. de cler. non resid. Franc. in c. 2. num. 4. post princ. de privil. in 6. & ibi Can. Garc. de benef. p. 3. cap. 2. num. 87. & 88. & seqq.* in ipsa integre per annos quinque percipiunt proventus præbendarum & beneficiorum suorum, non tamen distributiones quotidianas, non obstante alia aliqua consuetudine vel statuto, iis qui parochiales ecclesias obtinent, tam respectu docentium, quam respectu studentium, exclusis, *Garc. de benef. p. 3. c. 2. num. 83. & seq. & nu. 107. & seqq. per c. 1. sess. 23. in Trid. cum denario fraudari non debeant in vinea Domini laborantes, c. fin. §. decentes & ibi gloss. & Felin. num. 3. limitat sex mod. & Can. hoc tit. c. 1. §. fin. sess. 5. Garc. de benef. p. 3. cap. 2. num. 82. & seqq.* & studentibus quibus proprii proventus ecclesiastici non sufficiunt, tenentur ecclesiarum Prælati & Capitula necessaria subministrare, *c. fin. §. statuentes hoc tit.* studentes juri civili † aut Canonico non ²² gaudent dicto privilegio, *gl. fin. in c. 2. de priv. in 6. & ibi Can. Pan. in c. fin. sub num. 6. hoc tit. Pan. in c. tua sub num. 5. de cler. non resid.* sed potest Episcopus dispensare, ut absens causa studii præsertim in iure canonico, quod est pars & practica theologiæ, *Pan. in c. fin. num. 7. de cler. vel monachi c. minus de jurej. c. 1. §. præterea & juram. calum. Felin. in c. fin. num. 2. hoc tit.* in absentia fructus percipiat Canonicatus, dignitatis servato ^{mode-}

moderamine c. 1. ne clerici vel monachi in 6. c. cum ex eo de elect. in 6. Pan. in c. tua n. 6. de cler. non resid. gloss. fin. in c. 2. de priv. in 6. & ibi Franc. late sub num. 4 & Can. In 23 universitatibus † studiorum generalium omnis jurisdictionis in civilibus, ac etiam in criminalibus est penes Rectorem, qui potest erigere proprios carceres, Achil. dec. 3. de rest. spoliat. in fin. C. de jurisd. omn. Iud. Pan. in c. 1. in fin. de elect. aut etiam requirere Episcopum vel alium Prælatum pro executione suarum sententiarum, ut incarceret scholares eosque puniat, c. significast in fin. de off. deleg. Achil. dec. 3. de rest. spoliat. daturque 24 scholaribus electio † fori ancoram Rectore vel Episcopo loci velint conveniri. Authen. habita C. ne filius pro patre.

Titulus VI.

De Iudeis, Saracenis & eorum Servis.

S V M M A R I A.

- 1 IUDÆI & pagani non sunt subjecti canonibus in spiritualibus.
- 2 Puniantur ab ecclesia quando delinquant contra legem universalem vel divinam, ac Iudæi contra legem veteris testamenti in moralibus in criminibus ecclesiasticis.
- 3 Ecclesia exercet contra eos jurisdictionem in his que tendunt in opprobrium religionis catholicae eosque punit pœna pecuniaria seu corporali, aut interdicit mercimonium &
- 4 1. Prohibet Iudæis & Saracenis ne familiaritatem assiduum habeant Christianorum & Christianis ne cum eis habitent, aut eorum convivio intersint, & pœna contravenientium.
- 5 2. Prohibet ne aliquis Christianorum in in-

- firmatibus suis vocet medicos Iudæos, aut medicinam ab eis preparatam percipiat.
- 6 3. Ne collegia Iudæorum, aut Iudæi ex testamento Christiani aliquid capiant.
 - 7 4. Mandat ut omnes Iudæi & Saraceni qualitate habitus publicè ab aliis populis distinguantur.
 - 8 5. Prohibet Iudæis ne de novo construant synagogas.
 - 9 6. Ne Iudæi aut Christiani quondam Iudæi vel pagani publicis officiis administrationibus, aut dignitatibus præficiantur & contravenientium pœna.
 - 10 7. Compellit Iudæos ad persolvendas prædiales decimas & oblationes debitas de domibus & possessionibus personales decimas non solvunt sed earum estimationem.
 - 11 8. Ne immoderatas usuras à Christianis extorqueant.
 - 12 9. Ne quid attentent in contemptum Christianæ fidei.
 - 13 10. Ne quenkum qui non est suæ nationis præsumant circumcidere.
 - 14 11. Ne Christianam uxorem ducant.
 - 15 12. Ne aliquem qui ad Dei cultum respexerit, aliquo furoris genere attentent.
 - 16 13. Nulli Iudæo licet baptizatum aut baptizari volentem emere vel in suo servitio retinere.
 - 17 Colonos a scriptitios baptizatos habere eis licet.
 - 18 14. Interdicit cum infidelibus omne commercium tempore guerra sub pœna excommunicationis late sententiæ.
 - 19 Guerra cessante per pacem initam interdicit commercium certarum mercium hic specificatarum sub gravioribus pœnis.
 - 20 IUDÆI ad fidem nullo modo sunt compellendi, & filij parvi eorum in vitis parentibus

- bus non sunt baptizandi, si coactio fuerit absoluta possunt recedere.
- 21 Coactio conditionalis non impedit sacramentum baptisimi.
- 22 Mephitis cum Iudæis qui adhuc in veteri ritu sunt nulla debet esse communio & contravenientrum pœna.
- 23 Iudæi conversi non excluduntur à bonis mobilibus & possessionibus suis.
- 24 Filij familias legitimam aut quamcunque aliam portionem bonorum vivis & invitis parentibus habere possunt.
- 25 Excipiesi bona fuerint comparata de usuris aut alio illicito quaestu, & nota sint persona quibus restitutio fit facienda, quibus non extantibus eisdem tanquam in pium usum libere conceduntur.
- 26 Non perdunt agnationem.
- 27 Promoveantur ad ordines & beneficia ex dispensatione Apostolica.

POST titulum de simonia, subdit de Iudæis & Saracenis qui Deum dehonora-
rant & blasphemant male colendo, & eo-
rum servis stricte & proprie, qui sunt in eo-
rum dominio, c. 1. 2. & fin. h. 1. & famu-
lis qui serviunt pro mercede, licet non sint
servi sed liberi, c. Iudæi 2. c. ad hoc c. & si Iu-
daeos h. 1. quandoque enim servi pronunciantur
pro famulis & e contra, c. de famulis de
ser. non ord. Iudæi & pagani non sunt subje-
cti ¶ Canonibus, Felin. in c. 1. num. 37. &
ibi Can. 1. omnes de constit. in spiritualibus,
quia non curatur de eorum anima, Felin. in c.
2. Iudæi el. 2. hoc tit. sed ecclesia punit eos ¶
quando delinquunt contra legem natura-
lem aut divinam, quia illam omnes tenent,
c. gaudemus & ibi Pan. nu. 13. & 12. de divort.
c. quod super his & ibi Pan. nu. 12. de voto & Iu-
dæos quando delinquunt contra legem ve-
teris testamenti in moralibus, Felin. in c. 1. n.

38. de constit. & ibi Can. & in criminibus ec-
clesiasticis, in quibus Papa & ecclesia exer-
cet jurisdictionem contra infideles, sicut
exercet contra fideles; Innoc. in c. quod super
his num. 4. de vot. & vot. redempt. & ibi Can.
in criminibus non ecclesiasticis Imperator
contra eos exercet jurisdictionem, subsumt
enim legibus Romanis, gloss. 2. in c. jus qua-
situm 1. distinct. & ibi Can. l. nemo & l. Iudæi C.
de Iudæis & calic. & ibi DD. Felin. in d. c. Iudæi
el. 2. num. 3. & 4. hoc tit. in mixtis locus est
præventioni Pan. in c. quod super his num. 13.
& 14. & ibi Can. de vot. Præterea ecclesia
exercet contra eos jurisdictionem ¶ in his,
quæ tendunt in opprobrium religionis Ca-
tholicæ, c. sape & c. seqq. 28. quæst. 2. c. in
nonnullis §. fin. hoc tit. eosque punit pœna
pecuniaria seu corporali, c. constituit 17.
quæst. 4. & ibi gloss. in verb. cadibus c. sape 28.
quæst. 1. c. postulasit h. 1. aut interdicat merci-
monium, c. miserabilem de usur. & ex con-
tractu cum eo post prohibitionem inito
non oritur obligatio, Anchar. in c. postulasit in
fi. hoc tit. & ibi lo. de Anania, num. 6. & Can. 4.
& primo prohibet Iudæis & Saracenis ¶
ne familiaritatem assiduam habeant Chri-
stianorum, & Christianis ne cum eis habi-
tent, c. Iudæi el. 2. hoc tit. c. nullus 28. quæst.
1. eorum azyma manducant, cum eis in
balneo lavent, d. c. nullus, eorum convivis
intersint, aut eos ad convivium accipiant,
c. omnes 28. quæst. 1. quia cum apud Chri-
stianos communibus cibis non utantur; sa-
cilegium est eorum cibus à Christianis su-
mi, cum ea quæ Apostolo permittente
Christiani sumunt, ab illis judicentur im-
munda: d. c. omnes. Solet sedes Apосто-
lica indulgere exeuntibus ad prædican-
dam Christi fidem paganis, ut eis his cibis
cum modestia & gratiarum actione, servata
temporum qualitate juxta Canonicas san-
ctio-

ctiones uti liceat, qui eis ab infidelibus ap-
 ponuntur, *c. quam fil. hoc tit.* Eadem ratio-
 ne prohibet Christianis, ne Iudæorum ser-
 vitio se assidue pro aliqua mercede expo-
 nant, obstetricibus & nutricibus ne Infan-
 tes Iudæorum in eorum domibus nutriant,
c. ad hac c. sed et si Iudæos hoc tit. ne filii liberae
 filiis famulentur ancillæ, *d. c. et si Iudæos*, si
 quisquam prædicta fecerit, si clericus est de-
 ponitur, si laicus excommunicatur, *c. nullus*
28. quest. 1. si Iudæus, distinctè inhibetur
 ei omne commercium, *c. nullus 28. quest. 1.*
 5. 2. Prohibet sub eisdem pœnis ne aliquis †
 Christianorum in infirmitatibus suis vocet
 medicos Iudæos, aut medicinam ab eis
 præparatam percipiat, *nullus 28. quest. 1.* e-
 mere licet ab eis & postea præparare, *gloss.*
fin. in d. c. nullus arg. l. nemo 2. C. de Iudæis.
 6. 3. Ne Collegia † Iudæorum, *l. 1. C. de Iudæis*,
 aut Iudæi ex testamento Christiani ali-
 quid capiant, *c. sane el. 2. §. Item multi 24. q.*
 2. contra, cum senatus ff. de rebus duobus.
 7. 4. Mandatur omnes Iudæi † & Saraceni u-
 triusque sexus in omni Christianorum pro-
 vincia, & omni tempore, qualitate habitus
 publicè ab aliis populis distinguantur, &
 prohibet ne in diebus lamentationis & do-
 minicæ passionis in publicum prodeant, eo
 quod nonnulli ex ipsis, talibus diebus, & or-
 natus non erubescunt incedere, ac Chri-
 stianos, qui sacratissimæ passionis memo-
 riam exhibentes, lamentationis signa præ-
 tendunt, illudere non formidant, *c. in non-*
nullis hoc tit. & ne Iudæi ostia vel fenestras
 in die parasceves, id est, veneris sancta aper-
 tas habeant, sed clausas teneant tota die. *c.*
 8. *quia super hic hoc tit.* 5. Prohibet Iudæis †
 ne de novo construant synagogas, ubi non
 habuerunt, antiquas si corruerint, aut rui-
 nam minentur reædificare permittit, non
 exaltare, aut ampliores vel pretiosiores fa-
 cere quam antea fuisse noscuntur, *c. Iudæi*
el. 2. & c. consuluit hoc tit. 6. Ne Iudæi,
 aut † Christiani quondam Iudæi, *c. consti* 9
tuit & ibi gloss. 1. Archid. & Can. 17. quest. 4.
c. plerique de consecrat. dist. 4. vel pagani pu-
 blicis officiis, administrationibus, aut di-
 gnitatibus præficiantur, quoniam sub tali
 prætextu Christianis plurimum sunt infesti:
 præficiens per provinciale Concilium mo-
 nitione præmissa distinctione, qua conve-
 nit, compescitur: proposito, tam diu Chri-
 stianorum communio in commerciis & a-
 liis denegatur, donec in usus pauperum
 Christianorum secundum prudentiam dio-
 cæsani Episcopi, convertatur, quid-
 quid fuerit à Christianis adeptus, occa-
 sione officii sic suscepti, & officium cum
 pudore dimittat, quod is irreverenter as-
 sumpsit, *c. cum tit. h. t. l. fin. C. de Iudæis c. nul-*
la 54. dist. aut publicis ædibus deputatur, c.
constituit 17. quest. 4. Si forte Princeps
 redditus suos Iudæis vendiderit, vel pa-
 ganis, Christianum tunc deputare debet
 de gravaminibus inferendis clericis & ec-
 clesiis non suspectum, per quem Iudæi
 seu Saraceni sine Christianorum injuria
 jura regalia consequantur, *c. pen. hoc tit.*
 Hinc infertur quod non possunt esse Do-
 ctiores aut tabelliones. *Rom. sing. 679.* Sedes
 Apostolica nunquam indulget Iudæis
 quod legum Doctores possit creari, con-
 cedit eis licentiam faciendi doctorati in
 medicina, quia servi medicinam exerce-
 re non prohibentur. *Staphyl. de rescript. a-*
post. in form. brevis §. datur per breve num.
14. Mandos. de sig. grat. tit. licentia docto-
randi vers. Iudæis concedi solet & vers. seqq.
 7. Compellit Iudæos ad persolven-
 das prædiales † decimas, & oblationes 10
 debitas de domibus & possessionibus,
 vel possessiones penitus renunciandas.

per subtractionem commercii seu participii Christianorum ; *c. quanto de usur. c. de terris de decim. personales non solvunt, quia non sunt de corpore ecclesie, gloss. in d. c. de terris & ibi Can. de decim. sed astringitur ad satisfactionem ejus, quod ecclesia fuisset perceptura ab alio Christiano, qui habitaret in parochia, d. c. quanto §. fin. de usur. Pan. in d. c. de terris num. 6. gloss. in c. tua nobis in verb. pretextu de decim. & ibi Can. 8.*

11 Ne graves ¶ immoderate usuras à Christianis extorqueant, & donec promissas remiserint, aut extortas restituerint per sententiam subtrahenda est eis omnimoda communio, tam in commerciis, quam in aliis rebus, *c. post miserabilem c. quanto §. volentes de usur. 9.* Ne quid attendent ¶ in contemptum, contumeliam aut confusione Christiane fidei, *c. & si Iudeos §. accepimus h. t. l. Iudeos C. h. t. 10.* Ne quenquam qui non est suae ¶ nationis aut sectae præsumant circumcidere, etiamsi sit eorum mancipium, *l. unica C. ne Christiani mancip. 11.* Ne Christianam ¶ uxorem ducant, neve Iudae conjugium Christianus fortiat, *c. si quis judaica 28. quæst. 1. l. ne quis C. hoc tit. 12.* Ne aliquem qui illorum feralem fugerit sectam ¶ & ad cultum Dei respexerint, saxis, aut alio furoris genere attentent, *l. 2. C. hoc tit. 14.* Nulli Iudæo licet baptisatum ¶ vel baptisari volentem emere, vel in suo servitio retinere, *c. 1. & c. 2. in princ. & c. si. h. t. Co-*

17 lonos ascriptitios baptisatos ¶ habere possunt, qui conditione loci astricti rura colant, consueta pensiones eis præbeant, & cuncta quæ de colonis vel originariis jura præcipiunt, peragant, & nihil eis extra hoc, oneris inducant, *c. 2. hoc tit. quod si quispiam Iudæorum aliquem de his, vel ad alium locum transferre, vel ad aliud obsequium retinere voluerit, ipse jus colonarium & jus domini*

glebæ amittit, *c. 2. §. fin. hoc tit. jure civili valet translatio, sed restituitur agnatio translatorum, l. possessionum C. comm. utriusque in d. l. diffimus C. de agric. & cens. & col. libr. 11. 14.* Interdicit cum infidelibus omne commercium, ¶ tempore guerra inter Christianos & infideles sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, quam incurrun, non solum deferentes merces prohibitas, de quibus inferius dicitur, sed etiam deferentes quascunque merces, & omnes qui cum eis mercimonium habuerint, vel per se, vel per alios, navibus, seu quocunque alio ingenio eis aliqua rerum subsidia seu consilia, quamdiu guerra duraverit, duxerint impendenda, *c. quod olim & ibi Pan. num. 1. Anchar. num. 2. hoc tit. absolvi possunt per proprios episcopos, quia ex quo Papa sibi absolutionem non retinuit, aliis indulisse videtur, c. nuper de sent. excomm. gloss. in d. c. quod olim in verb. supponimus. nisi ob hoc excommunicati essent ab homine, quia tunc ab illo vel ejus superiore absolvendi essent, c. ad reprimendum, & ibi Can. notant de off. ord. Host. in d. c. quod olim num. 1. hoc tit. guerra cessante ¶ per pacem*

19 initam, interdicit commercium certarum mercium sub gravioribus pœnis, omnes itaque qui infidelibus equos, arma, ferrum, & ligamina deferunt galearum, vel deferri, aut de eorum partibus extrahi deferenda permiserit, & qui eis galeas vendunt, vel naves, quique in piraticis eorum navibus curam gubernationis exercent, vel machinis aut quibuslibet aliis aliquod eisdem impendunt consilium vel auxilium, sunt ipso jure excommunicati, rerum suarum privatione mulctantur, & capientium servi fiunt, sunt infames, instabiles, inhabiles ad omnes actus legitimos, & hujusmodi sententia per omnes urbes maritimas diebus dominicis

minicis & festiuis contra eos, postquam constiterit de huiusmodi eorum temeritate publicè innovatur, *c. ita quorundam c. si significavit §. illi quoque & §. seq. c. ad liberandum hoc tit. extravag. unic. lo. 22. & 1. inter communes hoc tit.* absolutio reservatur summo Pontifici & sedi apostolicæ, *extravag. 1. hoc tit. inter communes.* quæ eis non indulgetur, nisi totum quod ex commercio tam damnato perceperint, & tantundem in subsidium terræ sanctæ de suo transmiserint, quod si forte solvendo non fuerint, sic alias reatus talium castigari debet, quod in pœna ipsorum aliis interdicitur audacia similia præsumendi, *d. c. ad liberandum §. & talibus hoc tit.* Iure civili capite puniuntur & confiscatione bonorum, *l. 2. C. qua res exp. non deb.*

- 20 Iudæi ad fidem adducendi sunt † auctoritatibus, rationibus & blandimentis potius quam asperitatibus provocandi, & nullo modo sunt compellendi, *c. sicut Iudæi hoc tit. c. qui sincera 45. distinct. & filii parvi eorum invitis parentibus non sunt baptisandi, gloss. in c. Iudæorum 28. quest. 1. Zabari. in clem. unica num. 8. & ibi Imol. & Can. hoc tit. coacti ad fidem & baptismum suscipiendum, si coactio fuerit absoluta, possunt recedere, quia nullus character imprimitur, coactio*
- 21 *conditionalis † non impedit sacramentum baptismi, vel etiam ordinis, c. majores §. fin. & ibi gloss. in verb. conditionaliter de baptis. c. de Iudæis & ibi gloss. pen. dist. 45. sed obligatio profitendi fidem catholicam est essentialiter annexa characteri baptismatis, c. quidam de apost. obligatio continendi ex statuto ecclesiæ vel voto tacito est annexa subdiaconatui, & non essentialiter, d. c. majores §. fi. & ibi gl. in verb. conditionaliter in fi. & Can. de baptis. & c. late Cas. decis. 2. n. 16. & seqq. & n. 26. de his qua vi metusque caus. sunt. Nulla*

communio debet esse hebræis ad fidem Christianam translatis sive Neophitis, † 22 cum iis qui adhuc in veteri ritu consistunt, ne eorum participatione subvertantur; quicumque ex iis qui baptisati sunt, infidelium consortia non vitaverint, Christianis donantur, ut disciplina regantur ab eis, & hebræi publicis adibus deputantur *c. super eos 28. quest. 1.* Conversi † nullatenus excluduntur à bonis mobilibus, immobilibus, aut possessionibus suis, imo filii familias in patria potestate constituti legitimam, † & 24 quæcumque aliam portionem bonorum patrimonialium maternorumque & omnium eorum consuetudine acquisitorum, quæ verum dominium habere non reminiscuntur, etiam vivis & invitis parentibus habere, tenere & possidere valent, *Paul. 3. in constit. facta die 21. Martii 1545. Pontif. anno 8. in bullario fol. 415. const. 29.* cum melioris conditionis ad fidem conversos esse oportet, quam antequam fidem susceperint, habebantur, *c. Iudæi el. 2. §. si qui hoc tit. extravag. dudum hoc tit. inter communes,* nisi fuerint comparata de usuris, † quæ 25 tenentur vendere, & usuras restituere, *c. cum tu de usur.* aut alio illicito quæstu, & notæ sint personæ, quibus eorum de jure restitutio facienda, personis vero non extantibus prædictis, quia bona ipsa essent per manum ecclesiæ in pios usus convertenda, bona huiusmodi eisdem Iudæis & aliis infidelibus, in favorem suscepti baptismatis tanquam in pium usum libere conceduntur, eaque apud ipsos sic conversos remanent, *Paulus 3. in constit. facta die 21. Martii 1542. Pontif. ann. 8. in bullario fol. 415. const. 29.* nec perdunt agnationem, † unde post conversionem succedunt suis artimentibus & parentibus, sicut prius, *d. c. Iudæi el. 2. in fin. & ibi Pan. in 2. not. hoc tit. admittuntur ex aliquo-*

aliquorum opinione ad officia publica secularia & ad honores, Rom. sing. 679. licet aliter sentiat Io. de Anan. in c. cum sit post num. 19. hoc tit. & pro eis est text. in c. consuluit 17. quast. 1. an possint promoveri ad sacros ordines, vel sint capaces beneficiorum ecclesiasticorum inter Doctores controvertitur, latè Mandoc. de sign. grat. tit. dispensatio cum Neophyro per tot. De stylo Curia dispensatur † cum eis ad omnes ordines & beneficia, dummodo ipsi semper vixerint ut Catholici, c. eam te de rescript. Staphyl. de rescript. apost. in forma brevis §. fin. in fine.

Titulus VII.

De Hæreticis.

SUMMARI.

- 1 HÆRESIS est crimen mere ecclesiasticum.
- 2 HÆRETICUS proprie & stricte quis dicitur.
- 3 HÆRESES quaedam ex nomine suorum authorum nuncupantur, quaedam ex causis authorum nuncupantur, quaedam ex causis quas eligentes constituerunt.
- 4 HÆRETICI, credentes, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, sunt ipso jure excommunicati usque ad condignam satisfactionem, & variis pœnis subduntur cum distinctione.
- 5 Aut constat de hæresi, & eorum pœna.
- 6 Aut sunt credentes, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum & eorum pœna.
- 7 Aut sola suspicione inventi sunt notabiles & eorum pœna.
- 8 Hæreticus occultus est excommunicatus, sed absolutus in foro conscientie à suo episcopo, non videtur remanere inhabilis aut excommunicatus.

- 9 In hæresi deprehenso, aut propter suspensionem hæresis, seu receptionem, vel favorem hæreticis impensum, excommunicato, elapso anno absque satisfactione condigna in articulo mortis constituto, non ministrantur sacramenta, & si decesserit, non fit pro eo oblatio, nec inter Christianos accipit sepulturam, & pœna clericorum tales sepelientium.
- 10 Hæretici declarantur post mortem.
- 11 Ejus descendentes & hæredibus citatis personaliter, quia hæredibus auferuntur bona, & descendentes inhabilitantur usque in secundam generationem paternam & primam generationem in linea materna ad beneficia ecclesiastica & officia secularia.
- 12 POTESTATES seculares, perpetui & temporales jurare tenentur, quod universos hæreticos ab ecclesia damnatos pro viribus exterminabunt.
- 13 Dominorum temporalium non purgantium terras suas hæretica sæditate pœna.
- 14 IN HÆRESIS causa ordo processus traditur remissive.
- 15 Ab hæresi rediens non potest ordinari aut in ordinatione ante hæresim canonice suscepta ministrare.
- 16 Quis cum redeunte dispense, aut etiam rehabilitet.
- 17 RELAPSI in abjuratam hæresim seculari judicio sine ulla penitus audientia relinquuntur.
- 18 Petita humiliter pœnitentia & eucharistia sacramenta illis non denegantur.
- 19 Vere relapsi qui dicantur.
- 20 Iuris fictione relapsi qui dicantur.

SUBIICIT de iis, qui post fidem & baptismum susceptum Deum inhonorant, & in varios errores in fide incidunt per insipientiam & recessum ab unitate ecclesie,

c. firmissime hoc tit. Hæresis græce ab electione dicitur, quod scilicet eam sibi unusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem, *c. hæresis 24. quæst. 3.* est crimen merè ꝑ ecclesiasticum, *Pan. in d. c. abolendam num. 7 hoc tit.* unde de eo Iudex sæcularis etiam contra laicum cognoscere non potest, sed sola executio ei relinquitur post sententiam episcopi & ad ejus requisitionem, *c. ad abolendam §. præsentis hoc tit. c. ut inquisitionis & c. cum secundum leges §. fin. l. super eo & ibi Anch. in 4. not. h. tit. in 6. Pan. in c. cum tit. generale nu. 19 & 31. de for. compet.*

² Hæreticus proprie ꝑ & stricte est, qui falsam opinionem eligit, illique pertinaciter adhæret circa ea, quæ pertinent ad fidem, *c. hæreticus c. qui in ecclesia & c. seqq. q. 3.* ut qui aliter sentit de articulis fidei, *c. hæc est fides c. quoniam 24. q. 1.* vel sacramentis, quam Romana ecclesia, *c. ad abolendam hoc tit.* Christiani qui ad ritum transierint vel redierint Iudæorum, etiam si hujusmodi redeuntes, dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen absolute aut præcise coacti, baptizati fuerunt, *c. contra Christianos hoc tit. in 6. c. quidam de apost.* Item is vere hæreticus dicitur, qui confingit nova perversa dogmata, aut vetera falsa, & ab Ecclesia damnata sequitur, *c. hæresis §. quicumque c. quid autem iniquius & c. quidam in fi. 24. quæst. 3. c. firmissime*, & ibi gloss. in verb. hæreticum & *Pan. num. 3. & Can. communiter hoc tit.* ut is qui asserit simplicem fornicationem non esse peccatum, *Capell. Tholos. decis. 347. Collect. in c. 1. num. 3. hoc tit.* & usuram non esse peccatum, *elem. 1. §. fin. de usur. Bellon. con. 78. num. 7.* vel levi argumento à judicio catholice religionis & tramite deviant, *l. 2. in fi. c. hoc tit.* sed qui sententiam suam quamvis falsam atque perversam, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim non a-

summa in Decretal.

dacia suæ præsumptionis pepererint, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta sollicitudine veritatem corrigi parati cum invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi, *c. dixit §. sed qui 24. quæst. 3.* Hæreses adversus catholicam fidem exortæ, & ab apostolis, & à sanctis patribus vel Conciliis damnatæ, quædam ex nomine suorum ꝑ aut horum non cupantur, quædam ꝑ ex causis, quas eligentes constituerunt, recensentur in *c. quidam 24. quæst. 3.* quæ dum in se multis erroribus divisæ, invicem sibi dissentiant, communi tamen nomine adversus Ecclesiam Dei conspirant. Antecentum annos pessimæ, deliræ, & à naturali ratione discordes excitatæ fuerunt novæ hæreses, temporalis commodi, & vanæ gloriæ, & principatus gratia, facies diversas habentes, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idiplum, *c. excommunicatus 1. & 2. in princip. hoc tit.* quæ cum ipsis auctoribus damnatæ fuerunt in Concilio Tridentino censura dogmatum pertinet ad Theologiam, puni-
nitio vero ad canones & leges.

Hæretici credentes, ꝑ receptores, defen-
sores, & fautores hæreticorum, sunt ipso facto excommunicati, *c. sicut 1. c. excommunicamus el. 1. §. credentes num. 2. hoc tit.* usque ad satisfactionem condignam, quæ constituit, quod abjurent hæresim, vel se purgenti, *Anchar. in c. excommunicamus el. 1. §. credentes num. 2. hoc tit.* & variis pœnis subduntur, cum infra scripta distinctione, aut constat ꝑ de hæresi, aut sunt credentes, ꝑ receptores, defensores & fautores hæreticorū, 6 aut sola ꝑ suspicione hæresis sunt notati, 7 Primo casu quando constat de hæresi, antequam publicentur per ecclesiam hæretici, non debent vitari, nisi forte essent hære-

hæretici manifeste, *Anchar. in c. excommunicatus 1. §. moneantur num. 2. hoc tit.* quia tunc notorium idem quod sententia operatur, *l. emptorem ff. de act. empt. & non expectato anni tempore, Pan. in c. si adversus sub num. 3. vers. adverte quod dicit gloss. hoc tit.* statim damnatis auctoribus, damnantur eorum libri, scripturæ, & opera, *c. fraternitatis hoc tit.* sunt infames, intestabiles, *l. fin. C. hoc tit.* inhabiles ad omnes actus legitimos, officia publica, & beneficia, *c. 2. §. hæretici & c. statutum hoc tit. in 6.* exclusi à privilegiis clausis in corpore juris, *l. 1. & auth. item privilegium C. hoc tit.* non licet eos in domo, vel terra sua tenere vel fovere, aut negotiationem cum eis exercere, *c. sicut l. 1. hoc tit.* mulieres contrahentes matrimonium cum viris quos tempore contactus hæreticos esse sciebant, ipso facto amittunt dotem, *c. decrevit hoc tit. in 6.* adepti dignitates, personatus, & quæcunque alia beneficia ecclesiastica ad preces hæreticorum, privantur taliter acquisitis, ita quod & habitis careant perpetuo, & si receperint illa scienter, ad alia vel similia nequaquam imposterum admittuntur, *c. 2. §. pen. hoc tit. in 6.* secus in laicis adeptis dignitatem vel officia sæcularia, *Franc. post Io. And. in 2. §. ad hac in princ. hoc tit. in 6.* absoluti sunt ipso jure à debito fidelitatis, dominii, & totius obsequii, vasalli, servi, liberi, familiares, & mercenarii, ac etiam omnes quicunque lapis manifestè in hæresim aliquo pacto quacunque firmitate vallato, tenebantur astricti, & si sub pœna vel juramento aliqui tenentur eis aliquid solvere certa die, licet non solvat, non incidit in pœnam aut perjurium *c. fin. & ibi gloss. fin. & Can. hoc tit.* filii desinunt esse in potestate parentum à die commissi criminis, *c. 2. §. fin. h. tit. in 6.* bona eorum ipso jure sunt confiscata, *c. cum secundum hoc*

tit. in 6. & ibi gloss. in verb. ipso jure, à die commissi criminis, *l. 3. C. hoc tit.* quæ vendicantur per fiscum de manibus possessoris nullo dato pretio per quascunque manus transferint, *Franc. in d. c. cum secundum sub num. 2. vers. in gloss. in ver. ipso jure & ibi Io. And. in fin. & Can. communiter.* nisi pretium vel aliquid loco pretii esset in bonis hæretici, *arg. l. si cum dotem §. fin. cum l. seq. ff. solut. matr. l. Imperator §. cum l. seq. ff. de leg. 2.* sed confiscationis hujusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non potest per Principes aut alios Dominos temporales, antequam per Episcopum loci, vel aliam personam ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super hæresi fuerit promulgata, *d. c. cum secundum §. confiscationis hoc tit. in 6.* in terris ecclesiæ applicantur fisco ecclesiæ, in terris imperii Iudicis sæcularis fisco, etiam si filios habeant catholicos, *c. vergentis hoc tit. Authen. Gazones C. hoc tit.* Clericorum bona applicantur ecclesiis à quibus stipendia receperunt, *c. excommunicatus, el. 1. §. 1. hoc tit.* Beneficia vacant statim ipso jure, *c. ut commissi §. privandi & ibi Franc. & Gemin. & Can. c. cum secundum h. tit. in 6. Garc. de benef. par. 11. s. 10. §. 1. n. 59. & seqq. plures citant.* ac etiam beneficia quæ hæreticorum filii & nepotes obtinent eo tempore, quo eorum parentes committunt vel incidunt in hæresim, *latè Garc. de benef. par. 11. cap. 10. & §. 1. num. 72. & seqq. & num. 79. refert decisionem Rota*, in parentibus ubi crimen hæresis est commissum, licet in Curia Romana formatus fuerit processus, & lata sententia declaratoria, *Mand. de sign. grat. tit. absolutio ab hæresi vers. hæretici beneficia asserens ita decisum fuisse in Rota.* Præterea sunt irregulares & inhabiles ad acquirenda beneficia tam hæretici, *c. inter sollicitudines de purg. cæn.* quam qui

qui fuerunt hæretici, etiam si conuersi fuerint ad catholicam fidem, *c. convenientibus §. ex hac auctoritate 1. quæst. 7. specul. tit. de dispens. §. 4. sub num. 16. vers. sexto hæreticus Felin. in c. eam te num. 12. de rescripte. Garc. de benef. par. 11. cap. 10. §. 1. num. 8.* Deprehensi in hæresi, si continuo post deprehensionem erroris, ad fidei catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium episcopi regionis illius publice consenserint abjurare, & satisfactionem congruam exhibere, evitant pœnam, *c. ad abolendam §. presenti vers. nisi hoc tit. & ibi Pan. num. 5. & 6.* daturque eis absolutio ab hæresi facta publicè abjurazione, cuius formale ponitur in c. ego Berengarius de consec. dist. 2. & in c. quoties 1. quæst. 7. contra regulam quod in delictis non habet locum pœnitentia post delictum consummatum ad evasionem pœnæ, *l. qui ea mente & ibi gloss. fin. & DD. ff. de furt. l. quis sit. fugitivus post princ. ff. de edil. edict.* quod si statim & sponte non redierint, abjuraverint, satisfecerint, quia condemnatos hæreticos ecclesia monet semel & bis, sed non compellit, *c. dixit Apostolus in princ. & ibi gloss. & Can. 24. quæst. 3.* si clerici sunt, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuscari, totius ecclesiastici ordinis prærogativa nudati, omni officio & beneficio spoliati, *c. ad abolendam §. presenti c. excommunicamus 2. hoc tit.* si in sacris ordinibus constituti sunt, convocatis Abbatibus aliisque Prælati, quod ex decretis Concilii Tridentini est ius regulare, *c. cum vero sess. 13.* & in hoc crimine hæresis, etiam religiosi personis ac literatis diœcesis, de quibus videbitur expedire, à solo episcopo degradati, *c. 1. hoc tit. in 6.* aut perpetuo immutantur, *c. excommunicamus 2. §. fin. hoc tit. c. 1. hoc tit. in 6.* aut traduntur sæculari potestati animad-

versione debita puniendi, *d. c. ad abolendam §. presenti,* si laici fuerint, ecclesia fert contra eos sententiam de hæresi, cuius executio fit per potestatem sæcularem, *d. c. ad abolendam, §. laicus autem hoc tit.* vel ad intercessionem ecclesiæ in perpetuo carcere detruuntur, *c. pen. §. fin. in fin. hoc tit. 2.* Casu quando sunt credentes (credentibus pertinaciter exceptis qui hæretici judicantur) *c. pen. §. fin. in fine hoc tit.* receptores, defensores, & fautores hæreticorum, si quis eorum fuerit, propterea ab ecclesia excommunicatione denotatus, & satisfacere contempserit intra annum de essentia per publicam abjuracionem familiaritatis hæreticorum, *c. inter §. in pœnam de purg. can. cum accessorius & sequelis, Anchar. in c. excommunicamus 1. §. credentes num. 2. hoc tit.* ex tunc laicus ipso iure est factus infamis, inhabilis ad publica officia, consilia, & ad huiusmodi aliquos eligendos, testimonium, testamenti factionem, & ad omnes actus legitimos, si Iudex extiterit, ejus sententia nullam obrinet firmitatem, si tabellio, instrumenta per eum confecta nullius sunt momenti, sed cum auctore damnato damnantur: & idem observatur in similibus, *d. c. excommunicamus 1. §. credentes hoc tit.* Clericus ab omni officio & beneficio deponitur *Garc. de benef. par. 11. cap. 10. §. 1. num. 68.* dicit eos ipso iure esse privatos ac num. 72. credentium receptatorum & defensorum hæreticorum filios & nepotes ipso iure privatos obtentis beneficiis tempore commissi criminis per eorum parentes, qui tales postquam ab ecclesia fuerint denotati, evitare contempserint, usque ad satisfactionem condignam excommunicantur, *d. §. credentes vers. si vero clericus & vers. seq.* Advocati & scriniarii hæreticis aut credentibus fautoribus & defensoribus

eorundem, cum fuerint propterea excommunicati, in aliquo præstantes auxilium, consilium vel favorem, aut eis, in causis vel in factis, vel aliquibus litigantibus, sub eorum examine, patrocinium præbentes, & pro ipsis publica instrumenta, vel scripta facere attentantes, ipso facto ab officio sunt suspensi, & perpetuæ infamiæ subjacent, *c. si adversus hoc tit. 3.* casu quando sola suspicione inventi sunt notabiles, siquidem magna & vehemens suspicio contra eos orta est, *c. accusatus in princ. hoc tit. in 6.* aut probabilis, *d. c. excommunicamus 1. §. qui autem & ibi glos. in verb. suspicione & Can. hoc tit.* juxta considerationem suspensionis, qualitatem personæ, gravitatem scandali, indicitur sibi purgatio ad arbitrium episcopi, in qua si defecerint, clerici ecclesiasticæ disciplinæ mucrone percelluntur, id est degradantur, & ab officio & beneficio depositi in arctum monasterium detruduntur ad agendum pœnitentiam, *c. inter in fin. de purg. can.* ut in quibus major est culpa, gravior exerceatur vindicta, *c. excommunicamus §. credentes vers. si vero clericus hoc tit.* non traduntur Curia seculari, quia regulariter ex solis suspicionibus nemo damnari debet, *l. absentem ff. de pœnit. glos. fin. in c. inter de purg. can. & ibi Anchar. & Can. c. ad abolendam §. qui vero hoc tit. ponderando verba simili pœna & non dicit eadem*, non excommunicantur, quia pœnitent. Est enim duplex mucro ecclesiasticus eradicans & mortalis, ut degradatio, *d. c. inter de purg. can. & ibi post glos. fin. Anchar. num. 7 & Can. qui tendit ad pœnitentionem*, post quem non facile dispensatur, & est proprium episcoporum, *c. transmissam & ibi post glos. fin. Can. de elect. alius disciplinans & medicinalis, scilicet excommunicatio, qui etiam mucro dicitur, c. 1. de sent. excom. in 6. c. vifis circa finem 16. quest. 2.*

à qua, absolutio quando pœnitent excommunicato est impartienda, *c. cum aliquis & c. seqq. 11. quest. 3.* Laici propriam innocentiam juramento purgant, qui vero ex eis, juramenti religionem obstinatione damnabili respuentes, jurare noluerint ex hoc ipso, hæretici reputantur, *c. excommunicamus 1. §. adjicimus in fine hoc tit.* aut congrua purgatione monstrant, & si in ea defecerint, anathematis gladio feriuntur usque ad condignam satisfactionem, & ab omnibus evitantur, & si per annum in excommunicatione perstiterint, ex tunc veluti hæretici condemnantur, *c. excommunicamus 1. §. qui autem hoc tit. Pan. in c. ad abolendam num. 8. hoc tit.* vel citari possunt ab episcopo, ut de fide respondeant, & si patere subterfugerint, aut contumaciter se absentaverint, vinculo excommunicationis innodantur, quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, ex tunc veluti hæretici condemnantur, *c. cum contumacia hoc tit. in 6.* quia hæc est violentissima præsumptio, cum primo probabilis fuerit propter infamiam, & quia noluit se purgare fuit excommunicatus, & per annum stetit in excommunicatione, pro convicto habetur, *c. excommunicamus 1. §. qui autem & ibi glos. fin. hoc tit. arg. c. insinuatum de simon. & ibi glos. fin. & Can. c. rursus c. quicumque c. 2. 11. quest. 3.* In aliis criminibus interdum quis excommunicatur, quia non comparuit responsurus de crimine, & si in excommunicatione stat per annum, habetur pro convicto, non pro hæretico, *c. rursus c. quicumque 2. 11. quest. 3. glos. fin. in c. cum contumacia hoc tit. in 6. & ibi Can. Pan. in c. excommunicamus 1. num. 7. & 11. hoc tit.* Interdum non fertur sententia excommunicationis sed bona contumacis propter crimen annotantur, & si intra annum redierit & se purgaverit,

gaverit, integram rem suam habet, si neque redierit, neque qui se defendat habuerit, tunc post annum bona in fiscum coguntur, *l. fin. ff. de requir. reis*. nulla vero temporis præscriptione à causæ defensione submovetur, *l. pen. in fin. ff. de requir. reis*. Propter suspicionem hæresis incurritur suspensio beneficiorum, non inhabilitas ad illa vel sæcularia officia publica obtinenda, *Put. decis. 390, lib. 2. Pan. in c. inter num. 2. & 6. & ibi Can. de purg. Can. c. accusatum in fi. princ. de hæret. in 6. aut obtentorum beneficiorum privatio, ideo absoluto cum abjuratone, etiamsi tertio fuerint collata de facto, beneficia prius obtenta restituenda sunt, quia censetur abjuratio purgativa, c. inter §. purgatione & ibi Pan. num. 2. in fin. de purg. Can. Achill. decis. unie hoc tit. Garc. de benef. par. 11. cap. 10. §. 1. num. 87.* Occultus † hæreticus est excommunicatus, *gloss. in clem. 1. §. verum in verb. eo ipso hoc tit. & ibi Can. late in utramque partem Garc. de benef. par. 11. cap. 10. §. 1. num. 91. & seqq. usque 147.* sed legitime absolutus à secreta hæresi in foro conscientia, *Garc. de benef. par. 11. cap. 10. §. 1. nu. 137. & seqq. explicat ista verba à suo Episcopo, non ejus Vicario, c. liceat sess. 24.* (qualis facultas concessa Episcopo non est sublata per bullam cænæ Domini) *late in utramque partem Garc. de benef. par. 11. cap. 10. §. 1. num. 115. & 116. & seqq. & num. 125. & seqq.* non videtur remanere inhabilis aut irregularis, *Garc. de benef. par. 11. c. 10. §. 1. n. 83. & seqq. qui plures citat. 5.* deprehensus in hæresi, aut propter † suspicionem hæresis, † eu receptionem, defensionem vel favorem hæreticis impensum, excommunicatus, elapso anno absque satisfactione condigna, in articulo mortis sit constitutus, non ministrantur ei Sacramenta, & si decesserit non fit pro eo oblatio, nec inter Christianos accipit sepulturam, *d. c. sicut 1. §. si quis autem c. excommunicamus 1. §. sane hoc tit. Quicumque clerici prædictos scienter præsumpserint Ecclesiasticæ trad. re sepulturæ, usque ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententiæ subjacent, nec absolutio- nis beneficium merentur nisi propriis manibus publicè extument, & projiciant hujusmodi corpora damnatorum, ac suo privantur officio, ad quod nunquam restituantur, absque indulto Sedis Apostolicæ speciali, d. c. excommunicamus 1. §. sane clerici sed Episcopus potest eos reconciliare Ecclesiæ, gloss. in d. §. sanè in verb. Apostolica per c. ad abolendam §. 1. hoc tit. Similiter puniuntur quilibet regulares, quibus etiam hoc infligitur ut illorum privilegia in illa diœcesi non serventur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare. d. c. excommunicamus 1. §. sanè in fine. & locis ille in quo sepulti fuerunt, perpetua caret sepultura. cap. 2. hoc tit. in 6. Declarantur hæretici post mortem, † c. accusatus §. in eo 1 c. h. r. in 6. Franc. Marc. qu. 775. par. 1. episcopus & quilibet clericus hæredem instituens hæreticum vel paganum, sive fuerit consanguineus, sive extraneus, post mortem excommunicatus nunciatur, c. si quis & c. seq. hoc tit. ut autem sententia de hæresi contra defunctum lata noceat ejus descendentibus. aut hæredibus, requiritur eorum † citatio late Bellam. decis. 11 677. Put. decis. 2. lib. 2. Bart. in h. fin. §. 1. sub numer. 3. & ibi Dd. C. de Iur. de lib. Franc. in c. fin. & ibi Can. de elect. in 6. c. si iudex in princ. & ibi glos. in verb. interest & Monach. n. 2. de sentent. excomm. in 6. personalis, nec sufficit generalis, aut per edictum, Bellam. decis. 678. & decis. seq. d. c. fin. §. vocationem autem de elect. in 6. c. statumus & ibi gl. in verb. monitionem canonicam de sent. excomm.*

in 6. si plures sint filii, vel ex filio nepotes, omnes sunt specialiter citandi, licet absentes sint à loco iudicii, si de facili poterunt reperiri per diligentiam, *Put. decis. 6. lib. 2. d. Authen. de hered. & falcid. §. hinc nobis ingressa vers. fiat igitur & ibi Dd. d. c. fin. §. vocationem de elect. in 6. & ibi Can.* quia hæredibus auferuntur bona hæretici defuncti, *c. accusatus §. in eo hoc tit. in 6. & hæreticorum, credentium, receptatorum, defensorum & fautorum eorum filii, quando parentes tales esse, vel tales etiam decessisse probantur, non autem illorum quos emendatos fuisse constiterit, & reincorporatos ecclesiæ unitati, usque in secundam generationem paternam, & primam generationem in linea materna, non admittuntur ad aliquod beneficium ecclesiasticum, vel officium sæculare publicum, & si secus actum fuerit irritum sit & inane, cap. 2. §. hæretici & c. statutum 2. hoc tit. in 6.* qualem inhabilitatem filii non incurrunt ratione suspicionis de hæresi parentum, *Pan. in c. inter n. 6. de purg. can. Put. decis. 390. lib. 2.* quia suspectus de hæresi, non dicitur hæreticus, *c. accusatus in princ. hoc tit. in 6.*

Sæculares potestates quibuscunque fungantur officiis, compelluntur per censuras ecclesiasticas tempore assumptionis in potestatem, sive perpetuam sive temporalem, pro defensione fidei præstare publicè corporale ¶ iuramentum, quod de terris jurisdictioni suæ subiectis universos hæreticos ab ecclesia denotatos, & eorum complices, juxta commonitionem episcoporum, fideliter & efficaciter pro iuribus exterminare studebunt, si id observare noluerint honore quem obtinent spoliantur, & ad alios nullatenus assumuntur; si Domini temporales ¶ terram suam purgare neglexerint hæretica fœditate postquam fuerint requisiti

ab Episcopis, per Metropolitanum & Comprovinciales episcopos excommunicantur, etsi satisfacere contempserint intra annum, significatur hoc summo Pontifici, ut tunc ipse eos honore, quem obtinent, spoliatus, ad alios assumendos inhabiles, vasallos ab eorum fidelitate denuciet absolutos, ac terram exponat Catholicis occupandam, qui illam exterminatis hæreticis sine ulla contradictione possideant, si dominum principalem non habeant, & si illum habeant, salvo jure Domini, dummodo super hoc ipse nullam præstet impedimentum, *c. ad abolendam §. statuimus cap. excommunicamus 1. §. moncantur hoc tit.* Civitas vero aliarum commercio civitatum & episcopali dignitate privatur, *d. c. ad abolendam §. civitas, exempti soli sedi apostolicæ immediate subiecti, in his quæ contra hæreticos instituta sunt, episcopis tanquam à Sede apostolica delegatis obsequuntur, d. c. ad abolendam §. fin. hoc tit.*

Ordo processus ¶ in causa hæresis tractatur in c. ut officium & c. seq. c. per hoc & c. fin. hoc tit. in 6. & de custodia reorum, juramento Custodum, Ministrorum, Notariorum & Officialium, ætate Iudicum inquisitorum, muneribus & pecunia per eos prætextu officii non extorquenda, armis, numero & qualitate officialium in clem. 1. & 2. hoc tit.

Nullus rediens ab hæresi ¶ potest ordinari, aut in ordinatione ante hæresim canonicè suscepta ministrare, *c. 1. & c. convenientibus §. ex hac auctoritate 1. quest. 7.* dispensatur cum redeuntibus multipliciter, sive rehabilitantur tam in beneficio quam in ordine, non per episcopos, ut innuit textus in cap. presbyteros & ibi gloss. in verbo penes 50. dist. sed solum summum ¶ Pontificem; *c. nos consuetudinem & ibi gloss. fin. & Can.*

- Can. 12. *distinct. c. requiritis §. nisi rigor & c. seq. & c. tanta & cc. seqq. 1. quæst. 7. Milis in reperi. vers. dispensare non potest episcopus in hæresi, nonnullis solet denegari rehabilitatio, ut maculatis iterata unctione, c. saluberrimum in fine 1. quæst. 7. rebaptizatis, c. eos de consecrat. distinct. 4. qui ad subversionem fidei, adhæserunt hæreticis, & in contemptum ecclesiæ voluerunt ordinari ab eis, c. convenientibus 1. quæst. 7. ordinato scienter ab episcopo qui extra ecclesiam recepit manus impositionem, secus si ignoranter, & hoc probaverit, cap. ordinationes 9. quæstione prima, glos. mag. 5. quæst. 1. in summa.*
- 17 Relapsi in abjuratam † hæresim, sæculari iudicio sine ulla penitus audientia relinquuntur, c. ad abolendam §. illos hoc tit. & ibi glos. ord. in verb. audientia & marg. remissive cumulat casus in quibus denegatur audientia. c. super eo hoc tit. in 6. à quo puniuntur, licet postmodum pœniteant, & signa pœnitentiæ in eis apparuerint manifesta, sed petita † tunc humiliter pœnitentiæ & eucharistiæ sacramenta, nequaquam sunt eis deneganda, d. c. super eo hoc tit. in 6. quando agitur de salute animæ ecclesiæ nulli claudit gremium redeuntis, sed non prohibet vindictam, quæ pertinet ad correctionem, quia relapsorum est insanabilis pestilentia, c. duo ista criminum c. ea vindicta 23. quæst. 4. Vere relapsi sunt † illi, de quorum lapsu in hæresim ante abjuratam constiterit, vel postea convincuntur, si post illam deprehensi sunt in abjuratam hæresim recidisse, vel si post illam hæreticos acceptent, deducant, visitent sive associent, aut dona vel munera eis donent, vel mittant seu favorem eis impendant, qui excusari non possit propter necessitatem famis, ignorantiam vel aliter etiam sine adoratione, quia non est dubium illos id fecisse ex approbata à se prioris erroris consequentia, c. ad abolendam §. illos quoque hoc tit. c. accusatus §. ille quoque hoc tit. in 6. necnon ii qui in una hæresis specie, vel secta commiserunt, aut in uno fidei articulo seu ecclesiæ sacramento erraverunt, & postmodum non specialiter illam speciem, vel sectam seu errorem, sed hæresim simpliciter vel generaliter abjurarunt, si ex tunc in alia etiam hæresis speciem seu sectam, aut alio articulo seu sacramento committant, d. c. accusatus §. cum vero hoc tit. in 6. & ibi glos. in verb. simpliciter & 10. Andr. Franc. in d. c. accusatus sub num. 3. vers. in glos. in verb. simpliciter recenset Dd. contrarium tenentes, quia stante simpliciter generali abjuratone, verum est quod deprehendantur in hæresim abjuratam reincidisse, dicit. cap. ad abolendam paragraph. illos quoque hoc titul. Iuris fictione † relapsi sunt, accusati de hæresi, vel suspecti, contra quos de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si hæresim in iudicio abjurarunt, & postea committunt in ipsa, licet ante abjuratorem, hæresis crimen plenè probatum non fuerit contra ipsos, si autem modica & levis suspicio illa fuerit, quanquam ex hoc gravius sint puniendi, non tamen debent in hæresim relapsorum pœna puniri, c. accusatus in princ. c. super eo hoc tit. in 6. d. c. ad abolendam §. presenti juncto §. qui vero & §. illos quoque hoc tit.

De Schismaticis & ordinatis ab eo.

Titulus VIII.

S Y M M A R I A.

- 1 SCHISMA est illicitus ab unitate ecclesiæ Romana recessus.
2 Ab hæresi quomodo differat.

3 Hic

- 3 Hic titulus intelligendus est de Schismate sive hæresi, ut contingit inter contendentes de papatu.
- 4 SCHISMATICUS & sponte jurans de tenendo Schismate non est ipso iure excommunicatus sed suspensus ab officio & beneficio.
- 5 Certis casibus ipso facto incidit in excommunicationem hic notatis.
- 6 SCHISMATICUS licet schisma abjuraverit & pœnitentiam egerit, remanet irregularis & inhabilis ad beneficia de novo obtinenda.
- 7 A SCHISMATICIS episcopis gesta sive receperint ultimam manus impositionem in ecclesia sive extra ecclesiam, dum tamen forma ecclesia in eorum ordinatione fuerit servata in spiritualibus quæ ultra gratiam habent executionem, ut ordo sive scienter sive ignoranter quis ab eis ordinatus fuerit servata forma ecclesia sunt efficacia & ordinem conferunt, sed non conferunt executionem.
- 8 Ordinati ab episcopis qui receperunt ultimam manus impositionem in ecclesia, sive scienter sive ignoranter cum ad ecclesia unitatem redierint in ipsis quos acceperint ordinibus misericorditer suscipiuntur exceptis quatuor casibus.
- 9 Ordinati ab episcopis qui extra ecclesiam manus impositionem receperunt si scienter nunquam tollerantur, si ignoranter misericorditer suscipiuntur.
- 10 Quando vero forma ecclesia non fuit servata, ordinato non imprimitur character.
- 11 Prædicta obtinent si à Schismaticis ecclesia, cœmeterium, altare, vestimentum aut alia res inamata consecrata aut benedicta fuerint.
- 12 Gesta à Schismaticis in spiritualibus in quibus confertur gratia & ultra eam non est

aliqua executio facienda ut in Sacramento corporis Christi, baptismo, sive scienter sive ignoranter fuerint ab istis recepta conferunt gratiam, nec opus est aliqua dispensatione, sed recipientes peccant nisi receperint in necessitate mortis.

- 13 Vestes & altaria à catholicis episcopis benedicta & consecrata cum quibus Schismatici celebrarunt, non sunt rebenedicenda, aut reconfecranda.
- 14 Gesta à Schismaticis circa temporalia juribus carent & illis non est respondendum de juribus dignitatis.
- 15 Nisi quis forte cum Schismatico contraxit.
- 16 Quis dispense cum Schismaticis aut ab eis ordinatis.

SCHISMA omne intendit sibi constitutæ ecclesiam, & universalem ecclesiam quæ unica est impugnare, unde post titulum de hæreticis ponit titulum hunc, quia schismatici peccant in istum articulum fidei, unam sanctam ecclesiam Catholicam, c. loquitur c. quia ex sola c. advocavit & c. seqq. 24. quæst. 1. Schisma græcum nomen est, scissuram sonat, in unitate scissura esse non potest, proprie enim & strictè schisma † est illicitus ab unitate Ecclesiæ Romanæ recessus, c. schisma 24. quæst. 1. Inter schisma † & hæresim hoc interest, quod hæresis † perversum dogma habeat, schisma propter episcopalem dissensionem ab ecclesia patet separari, quod quidem in principio aliqua ex parte potest dici diversum. Ceterum nullum schisma non sibi aliquam hæresim confingit, ut rectè ab ecclesia recessisse videatur, c. inter hæresim 24. quæst. 3. Hic titulus † intelligendus de schismate sive hæresi, ut contingit inter contendentes de Papatu, quia unusquisque contendit Ecclesiam Romanam esse apud eum, c. didici-

nus 24. quæst. 1. gloss. fin. in fine 24. quæst. 1.
 Dec. in c. quia diligentia num. 3. de elect. Schif-
 maticus & sponte jurans ꝑ de tenendo
 schismate non est ipso jure excommunica-
 tus, sed suspensus ab officio sive sacris ordi-
 nibus & beneficio, c. 1. §. illos hoc rit. Garc.
 de benef. par. 11. cap. 10. §. 1. numer. 153.
 & seq. non privatur beneficiis antea obten-
 tis, Garc. de benef. par. 11. cap. 10. §. 1. num.
 151. & seq. certis casibus ꝑ ipso jure incidit in
 excommunicationem, videlicet is qui sci-
 enter recipit ordines à schismatico vel ordi-
 nato ab eo, ordinationesque irritæ sunt
 quoad executionem, aut recipit beneficia
 ecclesiastica ab eo, & caret impetratis, aut
 ab eo emit, vel aliter acquirit res ecclesia-
 sticas, & alienatæ ad ecclesias sine onere re-
 vertuntur, c. 1. hoc rit. & ibi Pan. num. 2. &
 3. Anchar. & Can. communiter notant. In
 bulla cœnæ Domini excommunicantur ab-
 solutè schismatici, Garc. de benef. par. 11.
 cap. 10. §. 1. num. 158. electus à pauciori-
 bus quam duabus partibus Cardinalium
 nomen episcopi sive Pontificis Romani si-
 bi usurpans, & ii quicumque receperunt i-
 pso facto excommunicationi subjacent, &
 totius sacri ordinis privatione per senten-
 tiam sunt mulctandi, c. licet & ibi Pan. num.
 7. & Can. communiter de elect. Græci quo-
 que in antiquato schismate constituti sunt
 ipso facto excommunicati, extravag. ad cer-
 titudinem de sent. excom. inter communes sub-
 diti non tenentur obedire superiori schif-
 matico, nec ab eo recipere ordines vel ali-
 quod sacramentum, imò possunt propria
 auctoritate ab eo recedere, gl. 1. in c. cum
 non liceat & ibi Can. de prescript. Pan. in c.
 quia diligentia num. 5. & ibi Can. de elect. Ipse
 vero schismaticus, licet schisma ꝑ abjura-
 verit juxta c. quoties 2. quæst. 7. & pœni-

Summa in Decretal.

tentiam egerit, irregularis remanet & inha-
 bilis ad beneficia de novo obtinenda, c. 1.
 1. quæst. 7. c. quia diligentia & ibi Dec. in 1.
 not. & Can. de elect. Dec. in c. si clerici num.
 251. de jud. Garc. de benef. par. 11. cap. 10. §.
 1. n. 161. & seqq.

Gestæ ab episcopis schismaticis, ꝑ sive re-
 ceperant ultimam manus impositionem in
 ecclesia, sive extra ecclesiam, dum tamen
 forma ecclesiæ in eorum ordinatione fue-
 rit servata, in spiritualibus, quæ ultra gra-
 tiam, habent executionem, ut est ordo, sive
 scienter, sive ignoranter quis ab eis ordi-
 natus, servata forma ecclesiæ, efficacia sunt, ac
 semper ordinem conferunt, & character
 imprimitur à Deo, c. convenientibus §. item
 vere vox Dei & ibi gloss. in verb. ordinatio 1. qu.
 7. & Can. sed irrita dicuntur, quia non con-
 ferunt executionem, gloss. mag. in summa &
 ibi Præpos. & Gemin. in c. 1. q. 1. gloss. in
 c. 1. in verb. irritas & ibi Can. hoc rit. c. mira-
 mur §. his auctoritatibus 24. quæst. 1. etenim
 schismatici sunt suspensi ab ordinibus &
 beneficio, c. 1. in fine hoc rit. & conferendo
 dare non possunt quod non habent, c. sta-
 tuimus 1. quæst. 1. c. Doribertum 1. quæst. 7. id-
 eo ordinatus à schismatico repellendus est
 ab officio incunctanter, nisi probe secum
 misericorditer fuisse dispensatum, & ab ea
 persona quæ super hoc dispensandi habue-
 rit potestatem, c. 2. hoc rit. vel nisi ordina-
 tus probaret se nescivisse illum schifmati-
 cum qui ordinavit, c. ordinationes in princ.
 9. quæst. 1. c. si quis à simoniaco 1. quæst. 1.
 quia si ignorantia est probabilis, & schisma
 occultum opinio prævalet veritati, perinde
 est ac si non esset suspensus, & confert ordi-
 num executionem, sed postquam hoc fue-
 rit patefactum, requiritur dispensatio, gloss.
 fin. in c. 1. de ordin. ab episc. qui renunc. episc.
 Pan. in c. 1. sub num. 4. vers. si vero ignoranter

R

hoc

hoc tit. & ibi Can. In hoc solo est differentia, quod ordinati ab episcopis † qui ceperunt ultimam manus impositionem in ecclesia, siue scienter siue ignorer, cum ad ecclesie unitatem redierint, si eorum religiosior vita & doctrinæ prærogativa visa fuerit promereri, penitentia congrua indicta, in ipsis quos acceperunt ordinibus, prohibito ascensu ad majores, nisi utilitas & necessitas maxima flagitaverit, misericorditer suscipiuntur, c. per illicita in fine c. ab excommunicatis & c. ordinationes §. qui vero 9. quæst. 1. exceptis quatuor casibus, videlicet si sunt maculati iterata unctione, c. saluberrimum in fine 1. quæst. 7. si sunt ordinati simoniaci à simoniaco, d. c. ab excommunicatis in princ. 9. quæst. 1. si sunt rebaptizati, c. eos de consecrat. dist. 4. vel si ab unitate Catholice ecclesie in hæreticorum societatem transierunt, ut de manibus eorum ecclesiastica dignitatis sacramenta percipiant, vel si contemptis orthodoxis ab hæreticis ordinari desideraverunt, d. c. convenientibus §. Constantinus episcopus Cypr. & §. ex hac auctoritate 1. quæst. 7. ordinati ab episcopis qui extra † ecclesiam ceperunt manus impositionem, si scienter nunquam tolerantur, si ignorer, & hoc probaverint, misericorditer suscipiuntur, si vita & scientia eos commendet; ordinationes §. qui vero 9. quæst. 1. c. quia diligentia & ibi glos. in verb. susceperit & Can. de elect. quando vero ordinatio † facta fuit non servata forma ecclesie, ordinato character non imprimitur, c. detrahe 1. quæst. 1. c. 1. & ibi nor. de baptis. gloss. in c. 1. in ver. irritas hoc tit. & ibi Pan. sub num. 4. vers. si vero sint schismatici, large & ibi Anchar. late num. 5. & Can. prædicta etiam obtinent, si à schismaticis † ecclesia, cœmeterium, altare, chryisma, indumentum, aut alia res inanimata consecrentur, aut benedi-

cantur, quia non carent effectu, licet executio, & usus eorum interdicendus sit, donec fiat reconciliatio. Pan. post Hostien. in c. à nobis num. 1. de Sacram. non reter. & ibi Ioannes de Anan. & Can. Io. & Andr. in c. consuluisti num. 1. & 2. de consecr. ecclesia vel altar. Gesta à Schismaticis † in spiritualibus, 12 in quibus tantum confertur gratia, & ultra eam non est aliqua executio facienda, ut in sacramento corporis Christi, baptismo & similibus siue scienter siue ignorer fuerit recepta, ab istis, conferunt gratiam, nec est necessaria aliqua dispensatio, quia sacramentorum puritas ab impuritate vel immunditia conscientie siue dantis siue accipientis omnino est distincta; c. Dominus declaravit 1. quæst. 1. c. præter 32. dist. glos. mag. in fine 9. quæst. 1. in summa Pan. in c. 1. sub nu. 4. vers. secundo casu & ibi Anchar. num. 6. hoc tit. & Can. communiter, verum qui scienter à schismaticis recipiunt huiusmodi sacramenta, peccant, nisi ceperint in necessitate mortis, ne sine baptismo vel communionem humanis rebus excedant, cum talibus & ordinationum & sacramentorum confectio, & aliter quam præmissum est susceptio, vehementer à sacris canonibus prohibeantur, d. c. præter §. porro & §. seq. 32. dist. vestes sacerdotales benedictæ ab Episcopis † catholicis cum quibus Schismatici celebrarunt non oportet propter hoc iterum benedici, sicut nec altaria ab Episcopis catholicis consecrata super quæ celebrarunt reconsecrari, nec sepultos catholicos ab eis exhumari, c. à nobis de sacram. non reter. Gesta per schismaticos circa † temporalia, 14 etiam si gerantur prætextu publici officii, carent viribus, † c. 1. §. alienationes & ibi Anchar. num. 1. & Can. hoc tit. nam l. Barbarius ff. de off. præter. & c. consultationibus de iurepatr. habent locum in eo qui dignitatem

tatem possidet bona fide, schismatici non possident bona fide, sed sunt intrusi, & sibi non est respondendum de viribus dignitatis à subditis, qui per solutionem illis factam non liberantur, quia non eis, sed dignitatibus sunt obligati, *Innoc. in c. in litteris num. 3. de restit. spoliat. nisi quis fortè cum schismatico ꝑ contraxisset, quo casu tenetur eis ex cōtractu, l. si urbana ff. de cond. indeb. & gesta in damnum ecclesiæ non tenent, gesta ad commodum ecclesiæ tenent, gloss. fin. in c. 1. hoc tit. quando contractus fuerunt separati, vel cum diversis personis gesti, si vero plures contractus fuerint initi cum eadem persona & permixtim, tunc commodum cum incommo do compensatur. Pan. in c. 1. in fi. post Host. & ibi Boich. & Can. hoc tit.*

16 Dispensat cum schismatico solus ꝑ Papa, non ejus Legatus in episcopatu, *c. quia diligentia de elect. & ibi Pan. & Can. dignitate exempta, c. cum venerabilis de consuet. c. fin. de renunciat. & in aliis beneficiis aut ordinibus, cum eo qui recipit à schismatico ordinem scienter vel ignoranter, si ignorantia fuit crassa & supina, c. ordinationes §. qui vero vers. Amodo vero 9. quest. 1. gloss. fin. in fin. in c. 2. hoc tit. si vero ignorantia fuerit probabilis, dispensat episcopus, gloss. in c. presbyteros in verb. penes 50 dist. Pan. in c. 2. num. 7. & ibi Anchar. in fine hoc tit. & Can. nec obstat huic distinctioni quod canones dicunt, episcoporum, qui prius inter Catholicos deputati sunt, si postea excommunicationis sententia notati fuerint, ordinationes misericorditer, c. per illicitam in fine c. ab excommunicationis c. ordinationes §. qui vero 9. quest. 1. & episcopi semper dispensant ubicunque à jure permittitur dispensatio in genere licet specificè non permittatur episcopis, Pan. in c. fin. sub num. 10. in fin.*

de postul. Pralat. & in c. at si clerici §. de adulteris sub. num. 5. vers. si vero expresse non indulget de jud. Prob. ad Monach. in c. 1. numer. 14. de etat. qualit. in 6. quia Urbanus secundus Papa protestatus fuit in d. c. ordinationes 9. quæstion. 1. quod amodo quicunque à schismaticis ordinari se permiserint, nullatenus ista venia digni habeantur, & nullum præjudicium sacris canonibus fieri vult, sed quod obtineant proprium robur, ipse vero episcopus schismaticus conversus ad unitatem ecclesiæ & receptus in ordine suo cum ordinato à se in schismate non potest dispensare, sicut nec Episcopus simoniacus cum ordinato à se data pecunia potest dispensare, c. presentium 1. quest. 5. gloss. fin. in princ. c. 2. hoc tit. & ibi Pan. Anchar. & Can. communiter, sed bene ejus successor, c. 2. de ordin. ab episc. qui renunc. episcop. & ibi Can. notant, gloss. in c. presentium 1. quest. 5. in ver. fratrum & ibi Can.

Titulus IX.

De apostatis & reiterantibus baptisma.

SUMMARIUM.

- 1 APOSTASIA est temerarius recessus, à statu fidei, obedientia, vel religionis.
- 2 Triplex est, perfidia, inobedientia, irregularitatis.
- 3 non incurruntur ex sola transgressione vel contemptu sed requiritur totalis desertio.
- 4 Apostata perfidia punitur ut hæreticus.
- 5 Apostata inobedientia diversimode punitur juxta diversas inobedientia circumstantias.
- 6 Apostata à religione dicitur regularis sive monachus quantumcunque per omnia por-

- ret habitum suum si eum cooperit habitu clericorum secularium in superiore veste.
- 7 potest incarcerari ut habitum reassumat.
- 8 quando habitum dimittit animo deserendi religionem efficitur infamis & ineligibilis.
- 9 quando non apparet de animo deserendi religionem, non incurritur infamia vel inhabilitas, sed ipso facto excommunicatio.
- 10 Quod si religiosus intrat aliud monasterium in casu non concesso non dicitur apostatare.
- 11 CLERICUS secularis qui dimittit habitum & tonsuram si est constitutus in minoribus dicitur apostatare quando habet beneficium & compellitur ad habitum reassumendum.
- 12 Constitutus in sacris dicitur apostatare.
- 13 Clerici seculares in apostasia deprehensi non perdunt privilegia clericalia.
- 14 quæ regula limitatur duobus modis.
- 15 REBAPTIZANTIS & rebaptizati poena secundum leges civiles & canones.
- 16 Acolitus præbens ministerium rebaptizandi an possit promoveri.

POST titulos de hæreticis & schismaticis subdit compilator de apostatis, & reiterantibus baptisma, qui censentur apostatare dum recedunt à priore baptisinate. Apostasia est temerarius & recessus à statu fidei, obedientiæ, vel religionis, nam triplex est, 1. Perfidia quando quis recedit à fide, c. non potest 2. quest. 7. inobedienciæ quando quis transgreditur spontanea voluntate præceptum, & sacris Canonibus obedire contemnit, c. si quis venerit c. illud de major. & obed. c. generali & ibi gloss. in verb. inibemus de elect. in 6. & ibi Can. irregularitatis cum quis recedit ab ordine suo sive sumptæ religionis, c. 1. hoc tit. & ibi gloss. 1. & Can. c. fin. 50. distinct. dicitur apostata, id est retroabiens, c. non observetis §. qui autem 26. quest. 7. dictæque tres species non incurritur ex

sola & transgressione temeritate vel contemptu, sed requiritur recessus totalis & desertio, Achill. decis. unica. num. 8. & seqq. hoc tit. Io. de Anan. in c. 1. sub num. 7. ibi dimissione habitus longeva continua hoc tit. Anchar. in c. 2. sub num. 3. ne cleric. vel monach. in 6. & ibi Can.

Apostata perfidiæ & punitur ut hæreticus, quia verè est hæreticus ex quo recessit à fide, juribus supra allegatis in tit. de hæret. apostata inobedienciæ & diversimodè punitur juxta diversas circumstantias inobedienciæ, qui non vult obedire Papæ seu ipsius Canonibus, credendo ipsum non habere potestatem condendi canones, punitur hæreticus, cap. nulli & ibi gloss. 1. & Can. 19. dist. c. generali & ibi gloss. in verb. inibemus & Can. de elect. in 6. & est infamis, c. infames in princ. 6. quest. 1. si credit Romanam ecclesiam potestatem habere & contra facit canoni decernenti, secus si exhortanti, non semel, sed pluries, quia sic ei placet, tunc præmissa monitione deponitur, c. denique §. fin. 4. distinct. late Gewin. in c. generali num. 10. 11. & 12. de elect. in 6. quando in illo canone, cui contravenit, non imponitur alia poena, nam si in canone alia poena imponeretur, tunc illa esset imponenda, c. cupientes §. si vero & ibi gloss. in verb. priventur de elect. in 6. & Can. qui venerit contra decretum episcopi vel sui superioris excommunicatur, & si fuerit incorrigibilis, de fratrum consortio expellitur, c. si quis venerit c. cum in ecclesiis de major. & obed. Apostata à religione & dicitur regularis sive monachus, quantumcunque per omnia portet habitum suum, si eum cooperit habitu clericorum secularium in superiore veste, clem. 2. & ibi gloss. in verb. extrinseci de vit. & honest. cleric. neque enim cuiquam regulari datur licentia occultè deserendi habitum suum.

fux religionis, c. quicumque in fine sess. 25. de
 7 reg. & monial. & potest incarcerari † & affli-
 gi ut habitum reassumat, c. à nobis hoc tit.
 8 quando habitum dimisit animo † dese-
 rendi religionem efficitur infamis, c. alieni
 2. quest. 7. & ineligibilis, etiamsi postea ef-
 ficiatur bonæ famæ; Archid. in cap. 2. sub nu-
 mero primo, ne cleric. vel monach. sæcul. neg. se
 immis. plures citant. ex dimissione habitus re-
 9 gularis quando non apparet † de animo
 deserendi religionem, non incurritur cri-
 men apostasiæ, infamia, irregularitas vel in-
 habilitas, sed tantum ipso facto excommu-
 nicatio, d. cap. 2. ne cleric. vel monach. in 6.
 late Achil. decis. unic. hoc tit. & non perdit
 privilegium c. si quis suadente 17. quest.
 4. aut alia privilegia clericis & religionis
 indulta, gloss. pen. in c. 2. ne cleric. vel mo-
 nach. in 6. & ibi Can. ideo si postea habitum
 male dimissum reassumat, & absolvatur ab
 excommunicatione, poterit eligi in Abba-
 tem, cum de tali irregularitate non probe-
 tur jure, Gemin. in c. 2. §. doctores sub num. 3.
 vers. quod si religiosus ne cler. vel monach. in 6.
 nisi ante reassumptionem habitus & abso-
 lutionem celebrasset in Divinis, quia tunc
 propter hoc incurrit irregularitatem, d. arg.
 2. is cui de sent. excomm. in 6. Franc. in c. 2.
 in fine princ. de sent. excom. in 6. quæ ex redi-
 ti, reassumptione habitus, & absolutione
 Abbatis non tollitur, Achil. d. decis. unica
 num. 5. hoc tit. c. 2. ne cleric. vel monach. in 6.
 & ibi Franc. num. 7. in fine & Can. l. non om-
 nes §. qui desertioni ff. de re milit. aut si ali-
 quem ordinem sacrum in apostasia recepif-
 set, in sic suscepto quantumlibet suo fuerit
 reconciliatus Abbati, & receperit pœni-
 tentiam, absque Romani Pontificis dispen-
 satione non potest ministrare, c. fin. hoc tit.
 c. legi 16. qu. 1. aut ad majores ordines pro-
 moveri, quia videretur ordinatus per sal-

tum, nam ex quo est irregularis non debet
 ordinari, Pan. in c. fin. sub num. 2. hoc tit. &
 ibi Can. Quod si Religiosus intrat aliud † 10
 monasterium in casu non concessio, non di-
 citur apostatare, etiamsi secundum mona-
 sterium sit magis largum, quia non reperitur
 venire contra substantialia regulæ, de qui-
 bus in c. cum ad monasterium in fine de
 stat. monach. & Can. regul. & si ordinem
 ibi suscepisset, potest sine dispensatione in
 ordine suscepto ministrare, c. ex parte de
 temp. ordin. & qualit. ordin. & ibi Can. gloss. in
 fin. in c. fin. hoc tit. & ibi Can. Gemin. in c. 2.
 §. doctores in fine ne cleric. vel monach. in 6.
 Clericus sæcularis † qui dimittit habitum 11
 & tonsuram, si est constitutus in minoribus
 apostatare dicitur, quando habet benefi-
 cium, & potest compelli ad reassumendum
 habitum & tonsuram, per excommunica-
 tionem, censuras ecclesiasticas, suspensio-
 nem & alia remedia, c. fin. & ibi gloss. 65.
 dist. Pan. post Innoc. in c. tua num. 3. hoc tit. &
 ibi Can. c. Ioannes de cleric. conjug. dictum est
 supra de vit. & honest. cleric. quando non pos-
 sident beneficium non dicitur apostatare,
 nec potest compelli ad reassumendum ha-
 bitum, nisi causative, ut moneatur ad reas-
 sumptionem habitus & tonsuræ sub com-
 minatione quod si non reassumpserit, per-
 det omne privilegium clericale; c. in audi-
 entia de sentent. excomm. Pan. in d. c. tua sub
 numer. 3. hoc tit. & ibi Can. si exercet actum
 omnino contrarium clericatui, sine alia ad-
 monitione perdit privilegia clericalia, ut si
 corruptam ducat in uxorem, cap. 1. de bi-
 gam. in 6. c. si quis viduam distinct. 34. vel ef-
 fectus sit miles & exerceat sæva, Pan. in cap.
 1. numer. 7. hoc tit. & ibi Can. secus si actus
 non sit omnino contrarius clericatui, c. si di-
 ligenti de for. compet. Constitutis in sacris
 † dicitur apostatare, & compellitur ad re- 12
 assum-

assumptionem habitus & tonsuræ per excommunicationem, *cap. si quis ex clericis* 23. *distinct. c. si quis ex clericis de vit. & honest. cleric. cap. 3. hoc tit.* per incarcerationem, *c. a nobis hoc tit.* & alia juris remedia, dictum est supra de vit. & honest. cleric. Clerici scilicet
 3 culates in apostasia † deprehensi non perdunt beneficia clericalia, unde percussus clericum qui dimisit habitum & tonsuram est excommunicatus, *cap. in audientia de sent. excommun. & ibi Panorm. numero primo, 2. & 3. Panorm. in c. contingit 2. numero 3. de sentent. excommun.* Limita primo † quia clerici quilibet etiam in minoribus constituti, qui relicto ordine clericali & habitu suo in apostasia tanquam laici conversantur, si in criminibus comprehensi teneantur, etiam sine prævia monitione episcopi, perdunt privilegium *c. si quis suadente* 17. *quæstion. 4.* unde eos comprehendentes & vincientes non incidunt in excommunicationem, sed non perdunt privilegium fori, *c. 1. hoc tit. & ibi Panorm. in ult. lect. Socin. sub numero 5. Panorm. in d. c. in audientia in fine & in c. contingit el. 2. numero tertio & sexto, de sentent. excommun. c. si Iudex laicus de sentent. excommun. in 6.* Limita secundo in clericis viventibus ut laicis, si tertio Panorm. in *c. contingit 2. numero sexto, de sentent. excommunicat. moniti se non correxerint*, tunc perdunt omnia privilegia clericalia, quæ pro clericorum tutela & laicorum violentia coercenda dignoscuntur instituta, *cap. in audientia & ibi Panormitan. numero quarto, c. contingit el. 2. de sentent. excomm. clem. 1. de vit. & honest. cleric. relinquuntur ergo isti Iudici sæculari & per prius nulla fit degradatio, nam juris auctoritate post trinam monitionem habentur pro degradatis, Pan. in d. c. in audientia num. 5. de sent. excomm.*

Scienter † rebaptizans & rebaptizatus secundum leges ultimo supplicio percussuntur, *l. 1. & 2. C. ne sanct. baptis. reib.* secundum canones clericus deponitur, *c. rebaptizare & c. sep. c. eos quos de consecrat. distinct. 4.* laicus excommunicatur, & non promovetur ad ordines, *c. qui in aliquo 51. distinct. qui bis de consecr. Pan. in c. 2. in princ. & num. 2. hoc tit. & ibi Can.* Acolythus † præbens ministerium rebaptizanti, si crimen occultum est, potest promoveri, si publicum est, non potest promoveri ad majores ordines, nisi cum eo religionem intrante dispenseur, *c. 2. hoc tit.* In casu dubii potest quis se facere rebaptizari secundum formam *c. 2. de baptismo, c. placuit cum duobus cc. seqq. de consecrat. distinct. 4.*

Titulus X.

De his, qui filios occiderunt.

SVMMARIA.

- 1 PARRICIDA jure canonico detruditur in monasterium.
- 2 Si pervenit in penitentia ingrediendo monasterium non est inde extrahendus, ut puniatur pœna civili.
- 3 MATRIMONIUM contractum ob filicidium non separatur.
- 4 PARENTUM pœna in quorum lectis infantes reperiantur mortui aut oppressi.

SIMONIA, hæresis, schisma, apostasia, de quibus dictum est principaliter in Deum committuntur, nunc subjicit delicta, quæ principaliter offendunt homines, & in consequentiam Deum, *arg. c. sicut 2. 17. quæst. 4.* præmittit per sex titulos subsequentes de homicidio, quia inter cætera crimina gravius

vi^o reputatur, & inter homicidia parricidii, parricida iur. civ. infur^o culeo cū cane & gallo gallinaceo, & vipera & simia, prout regionis qualitas tulerit, vel in vicinias mare, vel in amnem projicitur, ut omni elementorum usu cujus carere incipiat, & si cælum superstiti, terra mortuo auferatur, *l. unica C. de iis qui par. vel lib. occid. l. pœna ff. ad leg. Pomp. de parricid.* alioquin bestiis subicitur, *d. l. pœna ff. ad l. Pomp. de parricid.* vel decapitatur & caret sepultura, ejusque carnes dantur canibus, *Bald. in l. unic. C. de iis qui par. vel lib. occid. l. 1. ff. ad l. Pomp. de parricid.* Iure canonico detruditur † in monasterium, in quo peccata sua perpetua pœnitentia deploret, *c. 1. hoc tit.* & si pervenit † in pœnitentia ingrediendo religionem non est inde eximendus ut puniatur pœna civili, & tradetur Curie seculari, quia per ingressum religionis mutavit statum, *Io. de Anan. num. 8. & Anchar. in c. 1. n. 7. hoc tit.* & illi securis quasi ad radicem infructuosæ arboris ponitur, & mundo mortuus est, *c. alia causa est c. placuit 2. 16. quest. 1.* & temporalem pœnam perpetuam noscitur religionis observantiam commutare, *c. scriptura de vot. & vot. redempt. c. quis aliquando §. his autoritatibus de pœnit. dist. 1. c. admonere 33. quest. 2.* tum quia reus criminis ad ecclesias confugiens, non est inde extrahendus, *c. inter alia de immun. eccles.* quod si ad emittendam professionem induci noluerit, & de incontinentia ejus, qui filium occidit, dubitetur, datur vel non denegatur eilicentia contrahendi matrimonium, quia tutius est, ut in Domino matrimonialiter societur, quam inhoneste vivat, postquam monachi sibi obtinuerint membra & vitam juxta tradita in tit. de immunit. eccles. cœmit. vel rer. ad eas pertin. & c. contractum †

3 quoque matrimonium ob filicidium † non

separatur, conjugibus manentibus in saculo, sed pro commisso scelere pœnitentia imponitur, *c. intelleximus hoc tit.*

Quando in lectis † parentum infantes † reperiuntur mortui aut oppressi, si sponte oppresserunt, tunc gravissima pœnitentia debet eis imponi aliquantulum major, quam pro alio homicidio, quia magis peccare videntur occidendo filium proprium, *arg. c. cum juramento de homicid. c. acc. furia de pœnit. dist. 1.* si culpa gravi præcedente, quia in medio sui posuerunt, pœnitentia septem vel quinque annorum est imponenda, *c. si qua fœmina & c. seq. 50. dist. 6. questu de pœnit. & remiss. c. consul. 2. q. 4.* si levis culpa præcessit, ut quia in eodem loco, sed longe posuerunt puerum, potest imponi pœnitentia trium annorum, quorum unum peragant in pane & aqua, *d. c. consulisti & ibi glos. in ver. per abortum c. fin. hoc tit.* si ex incuria ipsorum mortui inveniuntur in cunis, eis pœnitentia pro arbitrio pœnitentarii imponitur, *c. questum in fin. de pœnit. & remiss.* si nulla præcessit culpa vel negligentia, de jure non sunt puniendi, *c. ex litteris 1. de homicid.* sed ad cautelam debet imponi pœnitentia propter ambiguum duplici-tatis, circumstantiis omnibus considerata, *c. consideret de pœnit. dist. 5. c. Deus qui de pœnit. & remiss. c. fin. & ibi glos. in verb. sine pœna & Can. hoc tit.* quia in pœnis fit durior interpretatio in foro poli, ubi tantum de salute animæ agitur, quod illa sit tutior, *glos. fin. in c. unico de scrutin. in ord. fac. & ibi Can. Innoc. in c. eunu tu de testibus & c. c. ad audientiam & ibi Pan. 3. c. significasti 2. §. quod si discerni de homicid.*

Titulus XI.

De infantibus & languidis expositis.

SUMMARIÆ.

- 1 EXpositorum defensio est mixti fori.
- 2 Infans vel languidus cujuscunque ætatis si exponatur, vel alicui eorum alimenta negentur à patre, patrono, domino, filiusfamilias liberatur à patria potestate, libertas excipitur in ingenuitatem, & servus in libertatem.
- 3 Qui expositos recolligunt, nihil juris in eorum personis acquirunt, & sumptus alimentorum non competunt.
- 4 A qua regula excipitur unus casus.
- 5 Si infans aut languidus expositi fuerunt, patre, patrono aut domino invitis vel ignorantibus, tunc possunt illos repetere restitutis expensis.
- 6 Quid si partus ascriptus, aut ascriptitius exponatur.
- 7 Monachus expulsus & redire volens, non admissus, aut fugitivus vel ejectus, quem abbas requirere neglexit, si in seculo manens aliquid acquirat & moriatur, monasterium ab ipsorum bonis manet segregatum, & succedit in eis episcopus.

NEGARE videtur non tantum is, qui partum præfocat, sed & is qui abjicit, & qui alimoniam denegant, & is qui publicis locis misericordie causa exponit, quam ipse non habet, l. necare ff. de lib. agn. l. 2. C. hoc tit. l. nec filium & ibi gloss. & DD. C. de patr. potest. defensioque expositorum est mixti & fori pertinens ad Iudices ecclesiasticos & seculares, l. 3. in fine C. hoc tit. & ibi Bald. in fine notat. & DD. communiter, quan-

do infans vel languidus & cujuscunque ætatis exponatur, vel alicui eorum alimenta negantur à patre, patrono, vel domino, vel illis ratum habentibus ab alio, filiusfamilias liberatur à patria potestate, libertus eripitur in ingenuitatem, & servus in libertatem, quia pereuntes contempserunt: illi qui expositos & recolligunt, nihil juris in eorum personis acquirunt, c. unico hoc tit. l. 2. & 3. C. eod. tit. c. fin. & ibi gloss. 1. & Can. 87. distinct. & sumptus alimentorum præstitorum non repetunt, quia præstiterunt causa pietatis, l. cum is §. penult. ff. de cond. indeb. Pan. in c. unic. num. 3. hoc tit. & ibi Can. ac unico casu & pater qui filiam exposuit, tenetur ad alimenta pro dispendio burfali & non pro labore personæ, quando impedit vel renititur nuptiis jam factæ ad ultæ cum nutritore ejusque filio contrahendis, quas dicitur eo ipso impedire, quod non dat dotem, cum nutritoris filius non vult eam sine dote, l. patrem & ibi Bald. C. de nupt. Si in capitali causa servum suum reum crimine factum quis non defendat, non videtur eum pro derelicto habere, & ideo si absolutus sit, non fit liber, sed manet domini, l. sciendum ff. de public. jud. Quando expositi fuerint patre, patrono, aut domino invitis & vel ignorantibus nullum fit eis præjudicium, quominus illos possunt repetere, proposita contestationis epistola intra decem dies, c. fin. 87. distinct. & perpetuo nulla facta proclamatione restitutis expensis, si quæ in alendis eis, vel forte ad discendum officium juste consumptæ fuerint, nisi à fure vendicaverint, l. 1. C. hoc tit. gloss. in c. unico in verb. liberatus hoc tit. & ibi Can. Idem obtinet in partu ascriptitiæ, & si ve ascriptitio exposito, l. 1. C. hoc tit. ac in monacho quem Abbas & Capitulum communiter & expulserunt,

runt, vel redire volentem salva ordinis disciplina non admiserunt, ac forsan in fugitivo vel ejecto, quem Abbas sollicitè annuatim requirere & recolligere neglexit, juxta c. fin. de reg & transf. ad relig. & si ille in sæculo manens aliqua acquirat & moriatur: quia monasterium ab ipsius bonis remanet segregatum ob denegata alimenta, & in eis succedit Episcopus. Innoc. in c. cum olim el. 2. num. 3. de privileg. & c. gloss. pen. in c. unico h. t. & ibi Pan. & latè add. ad Pan. & Can. communiter.

Titulus XII.

De homicidio voluntario vel casuali.

SUMMARI.

- 1 HOMICIDIUM voluntarium est, quod animo & intentione occidendi hominem perpetratur per insidias, vel per industriam.
- 2 Committitur lingua vel autoritate aut consensu, vel corporalipresentia prestitis, nec non consilio aut mandato.
- 3 Item praecepto, actu & defensione, & rati habitione homicidij nomine meo facti.
- 4 In quocunque istorum casuum, quis committit homicidium in figura judicij sive extra judicium, & intervenit actus proximus, & propter ipsum homo fuit mutilatus aut occisus, incurrit irregularitatem.
- 5 Quando vero homicidium praecepit culpa levissima, & actus fuit valde remotus, non contrahitur irregularitas.
- 6 Ex homicidio & membri detruncatione tantum incurritur irregularitas, & non ex quacunque alia poena sanguinis, membrum quodnam appellatur.
Summa in Decretal.

- 7 Irregularitatis effectus est inhabilitas ad officium & beneficium ecclesiasticum.
- 8 Clericus homicida repellitur à lectionibus legendis, & responsoriis in choro separatim cantandis.
- 9 Intruditur in districtum claustrum monachorum vel canonicorum regularium.
- 10 Collatio ipsi facta, est ipso jure nulla.
- 11 Non privatatur obtentis, nisi duobus casibus.
- 12 Furiosus infans dormiens aliquem mutilans vel occidens, non incurrit irregularitatem.
- 13 Clericus habens jurisdictionem in loco criminalem, sive ratione beneficii, sive patrimonij pro maleficio in districtu suo commisso potest balivo suo, aut alij cuicunque delegare absque incurso irregularitatis, ut veritate inquisita justitia debitum exequatur.
- 14 Clerici & sacerdotes in justo bello possunt hortari alios ad pugnam contra hostes absque metu incursum irregularitatis.
- 15 Papa potest dare licentiam clericis pugnandis in bello justo.
- 16 Advocati & procuratores in causis capitalibus pro reo ad defensionem citra incursum alijus irregularitatis possunt intervenire.
- 17 Clerici de laicis sive malefactoribus coram judice seculari possunt querelas deponere petendo emendam sibi fieri de criminibus, ex quibus debetur supplicium mortis, aut membri detruncationis, sine metu incursum irregularitatis protestando expresse, quod ad poenam sanguinis non intentendant.
- 18 De malefactoribus sibi conjunctorum etiam eorum, qui veniunt numero suorum clerici querelam exponentes, etiam protestatione praemissa incurrunt irregularitatem.
- 19 ASSASSINATUS crimen ex mixti fori.
- 20 Committitur quando quisquam pecunia data

S vel

- vel promissa, vel ut placeat, vel obediat, corruptus sive conductus interficit aliquem.
- 21 *Assassinatus pœna.*
- 22 **HOMICIDÆ** voluntario laico datur absolutio in foro poli, vel etiam in polo exteriori extra terras ecclesie, quando iure civili licitum est homicidium, non iure canonico.
- 23 *Dispensatio pœro & rehabilitatio denegatur.*
- 24 *Exceptis pratoribus, iudicibus, assessoribus, notariis, & procuratoribus in causis criminalibus, quibus datur rehabilitatio ad ordines & beneficia.*
- 25 *Ac armigeris concurrente nobilitate, ac aliqua magna causa.*
- 26 *Cancellario, Secretario, aliisque familiaribus dominorum, qui bellis interfuerunt cum clausula attento, quod orator non interfecit aut mutilavit, &c.*
- 27 **CLERICUS** homicida voluntarius absolvitur in foro poli, ac ab altari avellitur, nec cum eo dispensatur, nisi cum certis clausulis hic annotatis.
- 28 **HOMICIDIUM** casuale est, quod præter voluntatem evenit, & ex casu fortuito quod in nullo imputatur occidenti, si dabit operam rei licite, & adhibuit diligentiam, quam debuit.
- 29 *Si non adhibuit diligentiam, quam debuit, incurrit irregularitatem.*
- 30 *Si dabit operam rei illicitæ, indistincte incurrit irregularitatem.*
Quis dispenset super homicidio casuali.
- 31 **HOMICIDIUM** necessarium est, quod committitur necessitate defensionis vitæ propriæ incontinenti cum moderamine inculpata tutela, & si necessitas erat inevitabilis, nullam incurrit irregularitatem mutilans vel occidens suum invasorem.
- 32 *Si necessitas erat evitabilis, ad superiores ordines non promovetur, in susceptis misericorditer tolleratur.*
- 33 **PATER, aut filius, aut hæres, an possint agere ad damna, & interesse hominis liberi occisi.**

SEQUITUR rubrica de homicidio in genere quod duplex est, voluntarium, c. 1. h. t. & casuale, c. lator hoc tit. necessarium rubrica omittit, quia commissum pro necessitate defensionis vitæ propriæ, pœnam non meretur, l. 4. ff. ad leg. Aquilam l. 2. & 3. C. ad leg. Cornel. de sicar. & c. c. 2. §. fin. h. tit. de quibus ordinate videndum est. Voluntarium est ¶, quod animo & intentione occidendi hominem perpetratur cum effectu per industriam, vel per insidias, c. 1. h. t. c. cum etiam ses. 14. in dubio præsumitur dolose factum, l. 1. C. ad leg. Cornel. de sicar. & ibi gl. in verb. non occidendi & DD. c. 1. & ibi gl. in verb. ludens & Can. de præsumpt. Gail. obs. 118. in princ. & n. 8. lib. 2. committitur lingua, ¶ c. sicut §. qui vero hoc tit. vel auctoritate, aut consensu, vel præsentia corporali præstitis, c. sicut 1. §. 1. & 2. h. t. c. ex litteris de excess. Pralat. Franc. Marc. quæst. 503. n. 8. & 9. par. 1. nec non consilio, Pan. in c. 1. n. 3. de furt. c. sicut §. fin. h. t. aut mandato, (licet mandans verberari in casu illicito, aut consulens expresse inhibeat, ne occidatur nullatenus, aut membro aliquo muteletur, si mandatarius fines mandati excedens mutilet vel occidat, aut ipse mandatarius sive aggressor mutiletur aut occidatur, c. fin. h. tit. in 6. & ibi 10. And. & Can. communiter.) præcepto, ¶ a-3 ctu, & defensione, c. si quis viduam 50. dist. 6. fin. de cleric. pug. in duell. & rati habitatione homicidii nomine meo facti & non alias, quia sola voluntate non incurrit irregularitas, gloss. fin. & Archid. in c. omnes nu. 3. & 4. 17. quæst. 4. & in c. si quis viduam 50. dist. 6. sub dubio forte contra gloss. ibidem in verb. consilio in fine arg. c. si quis viduam de sent. excomm. in 6.

4 in 6. In quocunque istorum ꝑ casuum quis committit homicidium, siue ex merito & in figura iudicii criminalis, *gloss pen. in clem. unica hoc tit. Socin. in c. ad audientiam num. 139. & seqq. hoc tit. c. aliquantos & ibi gloss. mag. in verb. ad sacerdotium 5 1. dist. in iudice, assessore, notario, teste & aliis, siue extra iudicium dololato culpa vel levi, c. quasitum & ibi Pan. num. 2. & 3. de penit. & remiss. c. de cetero c. sicut el. 2. h. t. aut etiam culpa leuissima, ꝑ quando intervenit actus proximus, & propter ipsum homo fuit mutilatus aut occisus, incurrit irregularitatem, ut custodiens sarcinas & veltes sicarii sciens eum esse sicarium, c. sicut. 1. §. hi quoque hoc tit. qui in ludo non adhibuit diligentiam quam debuit, c. continebatur & ibi gloss. fin. hoc tit. l. nam lusus ff. ad leg. Aquil. qui calcaribus stimulavit equum bucca durum, cum equi vitium prius scivisset, c. significasti el. 1. & ibi gloss. in verb. scilicet hoc tit. aut si quasi ludens gravidam mulierem arripuit, & ipsa abortivit, c. sicut 2. hoc tit. quia abortivum præsumitur fuisse cum anima, Pan. in d. c. sicut 2. num. 7. clericus vel laicus qui clamavit, cum viderit furem, unde alii venerunt, & furem occiderunt, Pan. sub dubio forte in c. significasti 1. el. 2. num. 12. hoc tit. & ibi pulchre 10. de Anan. sub num. 6. & 7. vulnerans aliquem de cuius vulnere an sit lethale, vel sciri non potest, si percussus ab alio, vel aliis occidatur, d. c. significasti el. 2. hoc tit. & ibi Can. plures unum vulnerantes quando non apparet, ex quo vulnere ille mortuus fuerit, omnes censentur homicidæ, l. item mela §. sed si plures ff. ad leg. Aquil. & ibi gloss. & DD. c. fin. 23. quest. 8. 10. de Anan. in d. c. significasti num. 2. & ibi Can. Gal. obs. 109. n. 10. libr. 2. Prælati qui clericos mancipant, in durissimo carcere diminuentes adeo cibum & potum, ut in brevi tempore cogantur*

expirare, licet enim Prælati moderate diminuerent cibum & potum, sicut agentes penitentiam faciunt, non tamen adeo quod possit sequi pœna mortis, c. ad audientiam & ibi Pan. n. 4. de crimine falsi per illum textum. quâdo vero homicidium præcessit culpa leuissima, & actus ꝑ fuit valde remotus, nõ contrahitur irregularitas, ut si quis requisitus transiit iudici sæculari inter signia furis, c. tua non §. fin. h. t. vel si quis fecit fenestram in domo, & aliquis sponte se præcipitavit de ea, c. de occidendis 23. qu. 5. c. de cetero & ibi Pan. n. 3. h. t. Ex homicidio & membri mutilatione siue detractione tantum incurritur irregularitas, quæcunque alia pœna sanguinis imponatur, siue membrum debilitetur, aut nervi incidantur, seu sanguis effundatur, non incurritur irregularitas, c. fin. & ibi Franc. n. 2. & 3. hoc tit. in 6. clem. 1. hoc tit. Pan. in c. 1. n. 9. qui clerici vel vovent. Membrum appellatur, quod in corpore nostro habet officium principaliter per se distinctum & separatum, c. singula 89. distinct. Bart. in l. 2. ff. de republ. iud. Pan. in c. 1. num. 10. qui clerici vel vovent. & c. c. 1. de cleri pugn. in duello, ut oculus, c. si evangelica 55. distinct. manus, c. exposuisti de corp. vit. ord. Authen. sed novo iure C. de serv. fugit. pes, aures, mamma mulierum, sed non mamilla hominis, Bald. in l. data opera num. 50. C. de iis qui accus. non poss. genitalia hominis, c. significavit c. ex parte de corp. vit. barba est instrumentum formale non instrumentale, Bald. in l. reos num. 5. & 6. C. de accus. & inscript. digitus non est membrum, sed officium membri, l. non sunt liberi ff. de stat. homin. & ibi gloss. & DD. l. item Officius ff. de edil. edic. item dens, l. cui dens ff. de edil. edic. ideo abscidens alicui digitum vel excutiens dentem non est irregularis, Pan. in cap. 1. num. 10. qui cleric. vel vov.

vel si homini aut mulieri aliquid fecerit vel
 ad potandum dederit, ut non possit gene-
 rare aut concipere aut nasci soboles, *c. si a-*
quis & ibi gloss. 1. & Can. hoc tit. Effectus
 7 irregularitatis ¶ est, quod laicus non potest
 ordinari, aut clericus in susceptis ordinibus
 ministrare, *c. miror 50. distinct. c. sicut el. 2.*
hoc tit. c. fin. de temp. ord. c. inquisitionis de ac-
cus. c. cum non ab homine de iud. etiam si paga-
num vel Saracenum mutilet aut interficiat,
cap. pen. hoc tit. sive inhabilitat ad officium
& beneficium ecclesiasticum, cap. sicut la-
grande hoc tit. Franc. Marc. quest. 573. par. 2.
Garc. de benef. par. 7. cap. 11. num. 6. &
seqq. Quin imò clericus ob homicidi-
 um voluntarium non solum ab altaris mini-
 8 sterio deponitur, sed etiam in ecclesiis nul-
 lo unquam tempore lectionis ¶ legit, vel
 responsoria in choro separatim cantat, sed
 in Psalmis apud Deum de commisso sata-
 git veniam impetrare. Insuper in destri-
 9 cto claustris ¶ monachorum vel canonicorum
 regularium est recludendus, ita quod
 ad septennium vel quinquennium debeat
 ab ecclesiarum introitu coerceri, *cap. sicut*
1. §. fin. hoc tit. c. clerici 23. quest. 8. colla-
 10 tio quoque beneficii facta ¶ homicidæ est
 ipso jure nulla, quando homicidium præ-
 cessit collationem, *Felin. in c. inquisitionis*
num. 2. & num. 7. de accusat. Achill. decis. 2.
 11 *num. 3. de sim. non privatur ¶ beneficio au-*
 tea obrento etiam condemnatus de homi-
 cidio, nisi in sententia sit posita privatio
 beneficiorum: *Pur. decis. 227. lib. 2. Franc.*
Marc. quest. 397. & seq. & quest. 573. num.
4. & 5. par. 2. c. clericis ne clericis vel monach.
Garc. de benef. par. 11. cap. 3. §. 1. num. 48. &
pluribus seqq. & part. 11. cap. 10. à num. 40.
usque ad finem ubi ampliat & limitat. 4. mod.
Collect. in c. inquisitionis num. 2. de accus. cap.
Itholof. quest. 208. Excipe ab hac regula
 quando alii beneficiati alicujus ecclesiæ
 rectorem vel alium clericum ipsius eccle-
 siæ occidere vel mutilare per se vel alios
 præsumpserint, quo casu beneficiati bene-
 ficia prorsus amittant, *c. in quibusdam de pen-*
nis & ibi Ioan. Andr. & Butr. num. 12. Anchar.
num. 5. nam dictio, prorsus est lata senten-
tia, Felin. in c. Rodolphus sub numer. 31. vers.
eo ipso de rescript. Quando Prælati non
 vult delinquentes increpare eos procul du-
 bio occidit, *c. Ephesius 43. distinct. c. error 83.*
distin. c. præterea 23. quest. 8. sed ex hac mor-
 te illata quoad animas subditorum non ef-
 ficitur irregularis irregularitate indispen-
 sibili ab alio quàm à Papa, quam incurretet
 ex interfectione quæ fieret corpori alicujus:
 12 *Præpos. in d. c. Ephesius 43. distinct. Fu-*
 riosus, ¶ infans, aut dormiens alicuiem mu-
 rilans vel occidens non incurrunt irregulari-
 tatem, *clém. 1. in princ. hoc tit. facit Gail.*
observ. 110. num. 28. & seqq. cib. 2. Cleri-
 13 *ricus qui habet jurisdictionem ¶ in loco*
 criminalem sive ratione beneficii sive pa-
 trimonii, pro homicidio aut alio maleficio
 in distinctu suo commisso potest ballivo
 suo aut alii cuicunque delegare absque in-
 cursu irregularitatis, ut super hoc veritatem
 inquirens justitiæ debitum exequatur,
 quamvis ipse ballivus vel alius contra male-
 factores ad pœnam capitis vel detractionis
 processerit justitia mediante, *c. fin. ne*
cleric. vel monach. in 6. & ibi Franc. in 1. not.
& Can. communiter, aut etiam contra justiti-
 am, quia clericus non est in culpa quod
 justitarius delinquat, *gloss. antepen. in d. c.*
fin. & ibi Can. Idem juris est in laico ha-
 bente merum imperium & committente
 ballivo ut justitiam exequatur, ut possit or-
 dinari ad ordines absque ulla prævia dispen-
 satione, quia nullam incurrit irregularita-
 tem, *Gemin. post Ioan. Andr. in d. c. fin. nu. 5.*
 ne

- ne cleric. vel monach. in 6. eadem ratione cleric. qui consilium dant in legibus condendis, licet ex hoc sequeretur per accidens mors aut membri mutilatio, non fiunt irregulares. Bald. in authen. habita numer. 2. C. ne filij patre. Clerici etiam sacerdotes in
- 14 iusto † bello possunt hortari alios ad pugnam contra hostes absque metu incurtus irregularitatis, in propria persona pugnare non possunt, c. quicumque & c. seqq. 23. quest. fin. cap. pen. & ibi not. hoc tit. cap. fin. de cleric. percuss. & si lapides projece- rint, aut alias pragnaverint, licet aliquem non percusserint, suspenduntur ad certum tempus a celebratione missarum, c. praesen- tiam de cleric. percuss. & ibi Pan. & Can. Po-
15 test Papa † dare licentiam clerico pugnandi in bello iusto sine metu irregularitatis, imo possunt clerici ex iusta causa movere bellum. Zab. in cap. 2. in 1. quest. de vita & bon. cleric. per e. dilecto. de sent. excom. in 6. ac Episcopi & Abbates Imperii Principes sine metu irregularitatis agunt ad pœnas banni super fracta pace, Mynsing. d. observ.
- 16 si. in fine cent. 2. Advocati † & Procura- tores in causis capitalibus pro reo ad de- fensionem citra incursum alicujus irregu- laritatis possunt intervenire, sed contra intervenientes incurrunt irregularitatem, c. aliquantos & ibi gloss. in verb. ad sacerdotium § 1. dist. fin. & ibi Can. licet Socin. in c. ad audientiam. num. 142. hoc tit. indistincte teneat eos incurrere irregularitatem, Clerici de lai-
17 cis suis † malefactoribus coram Iudice sa- culari possunt querelam deponere peten- do emendam sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cætero præsumantur, de criminibus ex quibus debetur supplici- um mortis aut membri detractionis, sine motu incurtus irregularitatis prote- stando expresse quod ad pœnam sangui-
nis sive vindictam non intendant, cap. postulasti hoc tit. c. pralatis hoc tit. in 6. Mynsing. observ. 51. cent. 2. alio quin daretur plerisque materia trucidandi cle- ricos, & ipsorum bona libere deprædan- di; d. c. pralatis in fin. c. unum solum circafi- nem 23. quest. 5. si simpliciter querelam pro- ponerent, omissa hac protestatione impu- taretur sibi mors & mutilatio membri per Iudicem illata, quando tale erat delictum quod hujusmodi pœna debebat puniri, se- cus si imperitia vel sævitia Iudicis sit pro- cessum ad talem pœnam, l. si per impru- dentiam ff. de evict. l. qui cum natu major §. is de- mum videtur ff. de bon. lib. Franc. in d. c. prala- ti sub numer. 6. hoc tit. in 6. & ibi Can. com- muniter, injuria enim quæ fit reo non de- bet clerico contingere, eadem ratione cleri- cus non incurrit irregularitatem quando petita executione sententiæ in civili late pro clerico contra laicum, hic familiæ lu- dicis sive executoribus resistens occiditur vel mutilatur, hoc enim ejus duritici vel malitiæ imputatur, c. postulasti hoc tit. Anchar. in d. c. pralatis in 2. not. hoc tit. in 6. De ma-
18 lefactoribus sibi † conjunctorum etiam 18 eorum qui veniunt appellatione suorum, de quibus in c. judicatum §. fin. 89. di- stinct. & in capit. fin. 12. quest. 5. vel 2- liorum, clerici similem querelam expo- nentes, etiam protestatione præmissa, in- currunt irregularitatem, quia text. in d. c. Prælati loquitur de suis malefactoribus, gloss. in clem. 1. in verb. suum hoc tit. & ibi Can. nisi tales essent servi vel ancillæ, d. c. pralatis ibi & ipsorum bona gloss. penult. in c. auctoritate de privil. & ibi Can. Franc. in d. c. pralatis in princip. hoc tit. in 6. quia sunt in dominio nostro, §. servitus Instit. de iure pers. & ibi gloss. & DD. Is quoque qui ver- berat, aut mandat aliquem verberari in

caſulicito, non incurrit irregularitatem, ſi ſequatur mors aut membri mutilatio præter propoſitum ipſius, quando ceſſat omnis eius culpa, *Franc. in c. ſin. numer. 4. & ibi Ioan. Andr. in ſin. hoc tit. in 6. & Can. communiter c. & qui emendat. & ibi gloſſ. & Can. & c. ſeqq. 45. diſtinct. ſi vero non adhibuit omnem diligentiam, incurrit irregularitatem, & tam ab omni altaris miniſterio perpetuo removeretur, quam ab officio ſacerdotali deponitur, c. præſbyterum hoc tit.*

- 19 Aſſassinatur † crimen gravius eſt homicidio, & horrenda inhumanitate, deteſtandaque ſævicia enorme, *cap. 1. §. cum igitur hoc tit. in 6.* ejuſque cognitio pertinet etiam ad Iudicem eccleſiaſticum, quia huiusmodi delictum concernit ſtatum totius Chriſtianitatis. *Pan. in cap. cum ſit generale ſub numer. 26. de for. compos.* Committitur quando quis pecunia † data, vel promiſſa, vel ſine pecunia ut placeat vel obediat, conductus ſive corruptus interficit aliquem, *Bart. in l. non ſolum §. ſi mandato meo, numer. 13. & 14. ff. de injur. l. Cicero ff. de pœnit. arg. l. venales C. quand. provoc. non eſt neceſſ. pulchrè Remig. de Gonnij in tract. de immun. eccleſ. fallen. 15.* Quæcunque eccleſiaſtica ſæculariſve perſona quempiam Chriſtianorum per aſſaſſiones interfici fecerit vel etiam mandaverit (quanquam ex hoc mors forſitan non ſequatur, mandatumve re integra revocaverit,) aut eos receptaverit vel defenderit, ſeu occultaverit
- 21 excommunicationis † & deſiſtionis à dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio incurrit ſententias ipſo facto, & illa libere aliis per illos ad quos eorum collatio pertinet conferuntur, *capit. 1. §. ſacri hoc tit. in 6. & ibi gloſſ. in ver. mandaverit.* Præterea cum ſuis bonis mundanis omnibus à

toto Chriſtiano populo perpetuo eſt diffidatus, id eſt, poſitus in banno Imperiali, *Authen. item quæcunque C. de epif. & cleric. Anchar. in d. c. num. in c. 12. & 13. not. hoc tit. in 6. & ibi Gemin. numer. 11. & 12. & impune offendi poteſt tam clericus quam laicus etiam proditorie; d. cap. 1. §. ſacri. verſ. tit. etiam & ibi gloſſ. marg. & Franc. numer. 5. & poſtquam probabiliter conſtituerit, argumentis probatis per teſtes receptos parte citata, *Creſcent. deciſ. 2. de teſtib. contra gloſſ. in d. cap. 1. in ver. libere hoc tit. in 6. Felin. in cap. inter quatuor de major. & in obed. in ſine remiſſive gloſſ. Bart. & alij in l. ſin. C. ſamul. eviſc. aliquem ſcelus tam execrabile commiſiſſe, nullatenus alia excommunicationis, vel deſiſtionis, ſeu diffidationis adverſus eum ſententia requiritur, d. cap. 1. in ſin. hoc titulo in 6. ſed ſat eſt quod Iudex competens ferat ſententiam declaratoriam, cum illius criminis eſſe culpabilem, *Franc. in d. cap. 1. numer. 6. hoc tit. Anchar. in 14. not. & Can. communiter,* licet de conſuetudine quando clericus aſſaſſinus eſt in fortiis Iudicis ſæcularis non feratur aliqua declaratoria, neque per Iudicem eccleſiaſticum neque per ſæcularem, ſed reſecta exceptione clericatus proceditur ad ulteriora contra talem clericum, & conſtituto de aſſaſſinio fertur per ipſum Iudicem ſæcularem ſententia declaratoria una cum ipſa condemnatione. *Iul. clar. libr. 5. §. ſin. præct. crimin. quaſt. 37. numer. 30. & ſeq. plures citans.***

Homicidæ laico voluntario non videtur concedenda abſolutio ab homicidio à ſummo Pontifice, tempore cuius illud fuit perpetratum, *num. capit. 35. & Iaſ. capit. 20. & moriatur ſacerdos magnus qui fuerit in illo tempore, pietas ſanctæ matris eccleſiæ iſtum rigorem non obſervat, ſed*

homi-

homicidæ indistincte dat absolutionem in
 22 foro † poli, vel etiam in foro exteriori
 extra terras ecclesiæ, quando jure civili
 licitum est homicidium, non jure Cano-
 nico, ut jure civili nocturnus fur impune
 occiditur quoquo modo, diurnus si se
 telo defenderit, l. itaque §. lex ff. ad leg.
 Aquiliam l. furem & ibi gloss. & DD. ad leg.
 Cornel. de sicar. latè las. in l. ut crim. numer.
 23. & sequent. ff. de Iust. & jur. jure Cano-
 nico pro rebus tantum liberandis, etiam
 si res ecclesiæ & ornamenta altaris aliter
 conservari non possint, c. suscepimus & ibi
 Pan. numer. 1. & c. significasti 2. & ibi Pan.
 numer. 2. hoc titul. non licet furem mutila-
 re aut occidere etiam nocturnum, & in-
 curritur irregularitas, & imponitur pœ-
 nitentia, c. interfecisti ibi te tuaque & Pan.
 numer. 2. & 4. hoc titul. gloss. in summa 23.
 quest. 3. in verb. fugiens in fine c. suscepimus
 hoc titul. Pan. in cap. 2. numer. 3. de vit. &
 hon. clericor. Iure civili pater potest occi-
 dere filiam adulteram, & etiam maritus
 certo casu uxorem, l. nec ea & l. quod ait
 & l. marito ff. de adulter. Iure Canonico
 non licet uxorem adulteram occidere, sed
 tantum dimittere: c. interfecisti & ibi glos.
 mag. & duob. ec. sequent. & cap. si quod & c.
 seq. 33. quest. 2. Dispensationem verò
 23 † & rehabilitationem denegat, quia ex
 decretis Concilii Tridentini qui sua volun-
 tate per industriam aut insidias homici-
 dium perpetraverit, etiam si crimen id
 nec ordine judiciario probatum, nec al-
 lia ratione publicum sed occultum fuerit,
 nullo tempore ad sacros ordines promo-
 veri potest, nec illi aliqua ecclesiastica be-
 neficia etiam si curam non habeant anima-
 rum conferri licet, sed omni ordine ac be-
 neficio & officio ecclesiastico perpetuo ca-
 tere debet, cap. cum etiam sess. 14. c. de his

1. & ibi gloss. mag. & Can. 50. distinct. gloss.
 magn. in cap. sicut §. fin. in verb. consilium hoc
 titul. & ibi Can. & correctæ est opinio vo-
 lentium Episcopum cum homicida volun-
 tario posse dispensare ad simplex benefi-
 cium, Staphyl. de lit. grat. tit. de var. mod.
 vacat. §. considerandi modo num. 11. excē-
 ptis † Prætoribus, Iudicibus, Assesso- 24
 ribus, Notariis & Procuratoribus in cau-
 sis criminalibus, quibus datur rehabilita-
 tio ad ordines etiam in altaris ministerio &
 ad beneficia quæcunque; c. cum minister
 & c. si homicidium 23. quest. 5. Staphyl. de
 rescript. apost. in form. brev. §. indultum nu-
 mer. 13. quæ enim fecerunt, in execu-
 tionem justitiæ fecerunt, cap. questum &
 c. seq. 23. quest. 4. cap. si homicidium 23.
 quest. 5. armigeris † concurrente nobi- 25
 litate & aliqua magna causa, c. miles &
 d. c. si homicidium 23. quest. 5. c. aliquantos
 & ibi Archid. n. 3. & Can. 15. distinct. Can-
 cellario, † Secretario, aliisque familiaribus 26
 Dominorum quibellis interfuerunt datur,
 cum clausula, attento quod orator non
 interfecit neque mutilavit, neque incendia
 vel rapinas fecit, arg. c. si quis post & ibi
 gloss. in verb. mutilaverit 51. distinct. Clericus
 homicida † voluntarius absolvitur in foro 27
 poli, at ab altari evellitur, c. cum etiam in princ.
 sess. 14. c. 1. sicut 1. §. fin. hoc tit. nec cum il-
 lo dispensatur etiam post peractam pœni-
 tentiam, ut possit ministrare in suo ordi-
 ne, c. fin. de temp. ord. c. inquisitionis 1. resp. de
 accus. nisi sit persona regularis, & tunc ci-
 tra altaris ministerium, aut velit ingredi re-
 ligionem mendicantium, cui datur reha-
 bilitatio ad omnes ordines etiam in altaris
 ministerio; Staphyl. de for. expectat. §. nova
 forma num. 22. Idem de rescript. apost. in form. 3
 brevis §. indultum num. 12. & seq. interdum
 datur absolutio & conceduntur obtenta,
 quibus

quibus ipso jure non est privatus, *c. his à quibus 23. quest. 8. cum clausula citra ascensum ad superiores ordines, c. si quis post acceptum § 1. distinct. pro præsbytero adduntur clausulæ citra altaris ministerium & curata beneficia, c. fin. de temp. ord. cap. 2. in fine & ibi gloss. fin. & DD. hoc tit. item eo ad triennium suspenso à die perpetrati delicti computandum, & extra locum perpetrati delicti, staphyl. de rescript. apost. in for. brev. §. indultum ante num. 12. & variæ adduntur clausulæ juxta qualitatem personarum & circumstantiâs homicidii, *c. sicut 1. in princ. hoc tit.**

28 Homicidium casuale † est quod præter voluntatem evenit & ex casu fortuito, *c. de Hisp. & ibi gloss. mag. & cc. seqq. § 0. dist. c. si homicidium 23. quest. 5. quod in nullo imputatur occidenti si dabat operam rei licitæ & adhibuit diligentiam † quam ponit*

29 & debuit, *c. lator c. dilectus c. ex litteris 2. c. significasti 1. c. exhibita c. Ioannes. c. fin. hoc tit. Gail. observat. 110. numer. 38. lib. 2. nisi contra ipsum grave scandalum sit exortum, vel tanta laboraret infamia, quod oporteat ei Canonicam purgationem indicere; c. ex litteris 1. hoc tit. si non adhibuit diligentiam quam debuit incurrit irregularitatem, & non potest ascendere ad superiores ordines, nec in susceptis ministrare, *c. præsbyterum c. ad audientiam hoc tit.* Hinc inferitur quod laicus medicus ex solo artis exercitio non inhabilitatur ad sacros ordines, si mors infirmi non possit aliquo modo eidem imputari, sed ex imperitia vel negligentia incurrit irregularitatem: *c. ad aures de at. & qualitat. Pan. in c. tua, nos numer. 2. & seq. hoc tit.* Quod si dabat operam rei*

30 † illicitæ sine distinctione an adhibuerit diligentiam vel non, semper ei imputatur, & incurrit irregularitatem & non promo-

vetur ad ordines superiores, nec utitur ordine jam suscepto, *c. continebatur c. tua nos hoc tit.* exemplum poni potest in clerico sive religioso chirurgiam exercente, si inde mors sequatur, *d. c. tua nos hoc tit.* in clerico ludente cum laico, *d. c. continebatur*, ideo de stylo Curia beneficiario medico petenti conceditur licentia exercendi medicinam cum clausula citra aduersionem & incisionem, *c. sententiam §. nullus quoque ne clerici vel monachi, ac amore Dei, c. tua nos §. non igitur vers. si tamen causa pietatis hoc tit.* & si est medicus Principis adduntur hæc verba pro persona Principis & familiarium suorum domesticorum dumtaxat, quia studium physicae sive medicinae laicale est magis quam clericale, *c. fin. ne cleric. vel monach. super homicidio casuali dispensat solus summus Pontifex quando culpa præcessit casum in sacris ordinibus, c. clericus § 0. distinct. c. continebatur & ibi Pan. numer. 2. hoc tit. c. cum etiam vers. si vero sess. 14. in minoribus ordinibus dispensat Episcopus, c. ad audientiam hoc tit. latè Franc. Marc. de utroque membro, quest. 572.*

Homicidium necessarium † est quod committitur necessitate defensionis vitæ propriæ, non ultionis, in continenti cum moderamine inculpatae tutelæ, *c. si perfodiens & ibi gloss. in verb. secularibus & Can. c. significasti 2. & ibi gloss. in verb. tutela & Can. hoc tit. gloss. mag. in c. sicut §. fin. in verb. Consilium hoc tit. & Can. 1. 2. 3. & 4. C. ad leg. Cornel. de sicar. clem. unic. §. fin. eodem tit. Gail. observat. 110. num. 10. lib. 2. Pan. in cap. 2. de vit. & hon. clericor. & si necessitas erat inevitabilis, nullam incurrit irregularitatem occidens vel inutilis suum invasorem, secus si occiderit volentem occidere patrem, filium, conjugem vel personam conjunctam, quam aliter juvare non poterat*

rat, *clm. 1. in fin. & ibi gloss. fin. & DD. hoc tit. aut necessitas erat evitabilis, & ad superiores ordines non promovetur, sed in susceptis post peractam pœnitentiam misericorditer toleratur; quia clerico si potest fugere, non licet occidere aut mutilare, alias incurrit irregularitatem, capit. de his clericis & c. seq. 50. distinct. c. interfecisti & ibi gloss. fin. & Can. hoc tit.* Dispensat cum homicida ex necessitate † evitabili solus Summus Pontifex, & jure quodammodo dispensatio & rehabilitatio debetur etiam ad sacrorum ordinum & altarum ministerium, & beneficia quæcunque ac dignitates, & committitur loci ordinatio, ex causa Metropolitanano seu viciniore Episcopo, qui non nisi causa cognita & probatis precibus & narratis, nec aliter dispensare potest, *c. cum etiam vers. si verò homicidium sess. 14.* Quando liber homo occisus sit ex dejecto, & pœna constituta 50. aureorum, §. 1. *Instit. de oblig. qua & quas. del. nascunt.* etsi fuerit occisus ab animale feroce, quod eo loci habetur, quod vulgò iter est pœna 200. aureorum, §. *fin. Instit. si quandoque paup. fecit. dic.* utroque casu incurritur irregularitas, *c. de cætero c. Ioannes & c. fin. hoc tit. & ibi Can.* quia utroque casu datur opera rei illicitæ, præterea 33 filius aut pater † agere possunt ad damna & interesse, ut sicut hominis liberi vulnerati operæ & cætera damna æstimantur, ita & hominis liberi occisi, *l. qua actione §. si collusione & ibi gloss. in verb. gloria causa l. huic. scriptura, & ibi gloss. fin. ff. ad leg. Aquil. Achill. decis. 1. de injur. & damno dato.* etiamsi occiso extiterint hæreses, *Pan. in c. 1. num. 6. de injur. Achill. d. decis. 1. dicit nihil fuisse decisum.* & incertitudo temporis quo vivere potuisset, est determinata in l. hæreditatum ff. ad l. Aquiliam; *Facit Greg. XV. decis. 186. & ibi annot. hæres extraneus ad hujusmodi da-*

Summa in Decretal.

ma & interesse agere non potest, quia absurdum accideret, ut hæres pretium quasi occisi consequeretur ejus, cui hæres extiterit. *l. huic scriptura in fine & l. nam sicut §. si Dominus servum ff. ad leg. Aquil.*

Titulus XIII.

De torneamentis.

SUMMARIUM.

- 1 TORNEAMENTA sunt fere in quibus milites ex conducto convenire solent & ad ostentationem virium suarum & audaciae congregari.
- 2 Ad tormenta animo ea faciendi accedens & ibi mortuus, quamvis ei petenti pœnitentia non negetur, Ecclesiastica caret sepultura.
- 3 LUDI ad ostendendum vires extra torneamenta jure canonico non prohibentur.

Nunc subjicit quosdam actus ex quibus interdum licet non semper provenit homicidium, & id eò hanc & sequentes duas rubricas subnectit. Torneamenta † sunt nundinæ seu feræ in quibus milites ex conducto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum & audaciæ congregari, *c. 1. hoc tit.* prohibita ab Ecclesiasticis, quia periculosa sunt, & ex eis imminet periculum mortis & animarum, pœna apposta contrafacientibus, quod si quis eorum, qui ad torneamenta animo, † id faciendi accedunt, ibi mortuus fuerit, quamvis ei præsentis pœnitentia non negetur, Ecclesiastica tamen caret sepultura, *c. 1. §. quod si quis & c. 2. hoc tit.* corpusejus quem constat ad torneamentum pervenisse non animo ludendi, sed percipiendi credita aut ex alia causa, licet ibi fortuito casu obierit Ecclesiasticæ

T

sufficiat

fiastica traditur sepultura, c. 2. in 2. resp. h. tit. Pœnæ excommunicationis & interdicti sublatae sunt per extravag. Ioan. XXII. unicam hoc tit. alius ludus ad ostendendum
 3 † vires extra torneamenta de iure Canonico non prohibetur, sicut est luctari, saltare, lapidem vel hastas projicere, l. solent §. fin. & l. seq. ff. de aleat. idem ad damnum inde emergens quis non tenetur, Pan. in c. 1. in fine hoc tit. per l. qua actione §. si in collatione ff. ad leg. Aquil.

Titulus XIV.

De clericis pugnantibus in duello.

S V M M A R I A.

- 1 **DUELUM** iure decretalium non inhabilitat laicum.
- 2 **Certis casibus** permittitur, quinque concurrentibus.
- 3 **Clerici sponte** duellum alicui offerentis vel oblatum suscipientis pœna.
- 4 **Concilium Tridentinum** decretalium duellorum usum penitus exterminavit sub gravissimis pœnis.
- 5 **Quas clemens octavus** extendit ad pugnantem in duello privato & ad divulgantes cartulas provocatorias.

Dicit rubrica de clericis, quia iure decretalium duellum, † non inhabilitat laicum, nec reddit eum criminofum crimine enormi, Rot. divers. decis. 30. par. 3. lib. 3. per quam receditur à decis. 94. par. 3. lib. 2. per not. à Felin. in c. 2. num. 2. & seqq. & ibi Can. de rescript. Ias. in l. hoc iure num. 23. & seqq. ff. 2 de just. & jur. & ibi DD. Imò in certis † casibus permittitur concurrentibus quinque requisitis, latè Franc. Marc. quest. 731. & qu.

seq. ubi num. 5. ponit exquisita par. 2. Clericus si alicui sponte † duellum obtulerit, vel oblatum susceperit, sive victus sive victor fuerit deponitur, c. 1. hoc tit. ac inhabilitatur ad beneficia, c. studeat & ibi gloss. pen. 50. dist. c. 2. hoc tit. Put. decis. 70. lib. 3. facit c. præsbyterum & ibi gloss. 2. 28. dist. & sive ipse sive alius pro eo pugil datus in duello pugnaverit & adversarium interfecerit aut mutilaverit incurrit irregularitatem, nec excusat eum consuetudo contraria, c. 2. hoc tit. Episcopus iure decretalium dispensat cum clerico ineunte duellum, si mors aut membri mutilatio secuta non sit c. 1. §. fin. hoc tit. nec non cum sacerdote ad simplex beneficium, & non ad officium, quando per pugilem datum adversarium interfecit, c. studeat 50. dist. in fi. & ibi gl. pen. & Can. c. 2. in fine hoc tit. quæ jura per decreta Concilii Tridentini sublata videntur, juxta quæ pugnant in duello infamia notatur, quam E. non potest abolere, dictum est supra de off. ordin. §. pen. nec cum homicida voluntario dispensare potest ad simplex beneficium, c. cum etiam scss. 14.

Ex decretis Concilii Tridentini † detestabilis duellorum usus penitus exterminatur. Principes qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concefferint, eo ipso sunt excommunicati, ac jurisdictione & dominio civitatis, castri, aut loci, quod ab Ecclesia obtinent privati intelliguntur, & si feudalia directis Dominis statim acquiruntur, qui vero pugnam commiserint, & eorum patrini, excommunicationis, omnium suorum bonorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiae notam incurrunt, & ut homicidæ juxta sacros Canones puniuntur, & decedentes in ipso conflictu perpetuo carent Ecclesiastica sepultura. Illi qui consilium in causa duelli,

duelli, tam in iure quam facto dant, aut id suadent, nec non spectatores excommunicationis ac perpetuæ maledictionis vinculo tenentur nõ obstante privilegio seu consuetudine etiam immemorabili, *c. detestabili* *5. lio sess. 25.* quas pœnas ¶ Clemens Papa octavus in sua constitutione edita 16. Cal. Septembris 1592. Pontificatus anno primo adpugnantes in duello etiam privatim nec non admittentes scribentes aut divulgantes chartulas provocatorias aut scripta, quæ dicuntur manifesta, vel etiam verbo denunciantes, eorumque fautores & complices extendit, quia monomachia non est vera probatio & per eam tentatur Deus. *c. monomachiam 2. quæst. 5.*

Titulus XV.

De Sagittariis.

SUMMARIÆ.

1. SAGITTARII & Balistarii quando sunt excommunicandi.

1 SAGITTARII & Balistarii sunt excommunicandi, (hanc artem exercent contra Catholicos aut Christianos in bello injusto, nam data justitia belli licitum est pugnare quibuscunque armis & decipere inimicum parando infidias. *c. unico hoc tit. & ibi gloss. & Can. c. Dominus 23. qu. 2. & c. ut pridem 23. quæst. 8.*

Titulus XVI.

De adulteriis & stupro.

SUMMARIÆ.

1 COIVS omnis præter uxorem est damnatus & punibilis quoad pœnam spiritualem.

2 COIVS dicitur damnatus lege civili ubi aliqua pœna temporalis imponitur per aliquam constitutionem, vel quando imponitur pœna extraordinaria.

3 ADULTERII accusatio & castigatio est mixti fori.

4 CONCUBINATVS est crimen mere Ecclesiasticum.

5 ADULTERII pœna canonica sunt varia, prima excommunicatio & amissio debiti conjugalis.

6 Secunda separatio thori & mutua servitutis.

7 Tertia amissio dotis donationis propter nuptias ac lucri ex statuto, vel pacto debiti quando matrimonium separatur iudicio Ecclesie.

8 Vxor putativa, an amittit dotem propter adulterium.

9 Quarto potest Episcopus ex mero officio adulterum & adulteram laicos excommunicare.

10 Quinto maritus non debet adulteræ subministrare necessaria.

11 Sexto ex decretis Concilii Tridentini concubinari, tam soluti quam uxorati si ab ordinario ter admoniti concubinas à se non seiunxerint excommunicantur, & si per annum in concubinato censuris neglectis permanserint contra eos ab ordinario pro qualitate criminis proceditur.

12 Septimo detrusio in monasterium.

13 Octavo ex rigore inducit impedimentum impediens matrimonium.

14 Nono Calvatio.

15 CONIVX conjugem de adulterio impetere non potest, quando ipse adulterium commississe convincitur, quando agatur civiliter.

16 Secus si ageretur ad pœnam legalem.

17 SACERDOS ex confessione mulieris maritata asserentis se cum eo commississe adulterium non potest puniri.

18 STVPRANS virginem si laicus est, tenetur

eam ducere in uxorem sine dote, & eam sibi constituere certam dotem, quod si non vult illam ducere, debet tanto plus dare propter deflorationem.

19 Si clericus est debet eam dotare, castigatur & deponitur.

20 Est mixti fori.

21 INCONTINENTIS contra naturam pœna, est crimen mixti fori.

IN decalogo post prohibitum homicidium statim prohibetur mœchia sive omnino coitus illicitus, c. nemo c. meretrices 3 2. quæst. 4. Idem compilator subiicit titulum de adulteriis & stupro, nam iure Divino & ¹ Canonico omnes † coitus præter uxorium est damnatus & punibilis quoad pœnam spirituales, c. concubina 32. quæst. 2. c. nemo c. dicat 32. quæst. 2. clem. ad nostrum vers. 7. in verb. non est & Can. de heret. non quantum ad temporalem, alias nati ex concubina per subsequens matrimonium non legitimerentur, Bart. in l. in concubinato post gloss. pen. num. 2. 3. & 4. & seqq. ff. de concub. Ang. in §. novissimè in fin. Instit. de 5. orfic. nec matri succederent, §. novissimè Instit. de S. Orfic. aut patri in duabus unciis: Pan. in c. tanta num. 12. qui filij sint legit. Rip. in l. si unquam num. 78. C. de revoc. donat. Host. in c. lator. nu. 1. & plurib. seqq. qui fil. sint. legit. Butr. num. 9. Prepos. num. 10. & seqq. & Io. And. & Can. latè Rota in discursu post decis. 911. à num. 18. usque ad fin. par. 1. divers. tunc dicitur coitus ² † damnatus aliqua lege civili, ubi aliqua pœna temporalis imponitur per aliquam constitutionem juris civilis, ut patet, quando pro tali coitu habet locum pœna adulterii vel incestus, vel stupri, §. Item lex Julia. Instit. de publ. jud. §. fin. vers. ult. siquidem auth. quibus mod. nat. eff. sui gloss. in §. novissimè in vers. admitti & ibi DD. Inst. de sen. Orfic. vel

quando imponitur pœna extraordinaria, ut ei qui retinet plures concubinas, §. fin. vers. si verò effusa authen. quib. mod. nat. eff. sui §. neque illo vers. præsens autem lex & vers. si autem confusa Authen. de triente & semiss. & ei qui habens uxorem accipit concubinam in domo, d. §. neque illa §. sicut enim qui Authen. de triente & semiss. §. fin. vers. sicut enim & ibi gloss. in verb. intestat. Authen. quib. mod. nat. eff. sui §. novissimè & ibi Ang. num. 8. & DD. commun. Instit. de sen. Orfic. stuprum cum vidua plebeja, mulieribus vilis conditionis, impudica licet non publica, & ea quæ stat in concubinato reprobato iure civili non est punibile, l. quæ adulterium C. de adult. l. palam ff. de rit. nupt. l. si uxor in priv. vers. sed & in ea & ibi Bart. nor. in fine princ. de adult. Angel. num. 2. & DD. commun. Clar. in §. stuprum sub num. 4. latè Rot. decis. 808. à num. 5. usque ad fin. par. 1. divers. adulterium quoque commissum cum ea quæ potantibus ministerium præbuit, d. l. quæ adulterium in fine C. de adult. aut cum meretrice nupta non est punibile, Bart. in l. adulterium cont. gloss. ibidem. Accusatio † & castigatio adulterii est mixti fori iuxta qualitatem pœnæ ad quam concluditur in libello, c. intelleximus & ibi Pan. num. 1. hoc tit. cont. Io. And. in c. fin. de for. comp. in d. c. 1. de offic. ord. c. grave est sess. 24. de refor. Pan. in c. cum sit generale num. 23. de for. compet. Roman. sing. 674. Iul. Clar. præct. crimin. lib. 5. §. fin. quæst. 37. nu. 3. & si incidat quæstio de matrimonio, quia nisi sit nupta, non est adulterium, iste articulus sive sit quæstio facti sive juris, est remittendus ad Iudicium Ecclesiæ, Bald. in l. 3. num. 5. C. de Iud. & ibi DD. concubinitus est crimen merè † Ecclesiasticum. Pan. in d. c. cum sit generale num. 35. de for. com. Iul. Clar. lib. 5. præct. crim. §. fin. quæst. 27. num. 4.

Pœna

5 Pœna canonica adulterii † sunt varia, Prima est excommunicatio, c. 2. c. *intelle-xim. hoc tit.* Item amissio debiti conjugalis, quod adulter ab innocente exigere non potest, gloss. mag. 1. in c. 1. 32. *quast. 1. c. in conjugio & ibi gloss. & c. si quis uxorem 1. & 2. eadem caus. 32. quast. 1. c. si vir & ibi gloss. in ver. reuserit & c. tua & ibi gloss. mag. & Can. hoc tit. summa Angel. in verb. debitum conjugale num. 7. ubi limitat octo modis & num. 8. & innocens potest ei negare propria auctoritate, c. fin. & ibi Pan. num. 6. & seqq. hoc tit. Butr. in c. porro numer. 12. de divor. Nau. in c. divor. Nau. in c. divor. tium de pœnit. dist. 1. & si reddiderit non potest ulterius de præterito adulterio opponere propter præsumptam reconciliationem Pan. in c. fin. nu. 7. & seqq. hoc tit. Secunda separatio † thori & mutua servitutis, dictum est supra tit. quæ matrim. accus. & cont. illud, & tit. de divor. in princ. Tertia amissio dotis † etiam si pater eam pro filia dedit, nec eam reddi soluto matrimonio sibi incontinenti pacto vel stipulatione prospexerit, l. si dotem & ibi gloss. fin. & DD. C. de jur. dot. Butr. in c. plerumque in fine de donat. inter vir. & uxor. donationis propter nuptias, ac lucri ex statuto vel pacto debiti, sed non bonorum paraphernalium aut receptitiorum. c. plerumque de donat. & dot. post divor. & Panorm. quando matrimonium separatur iudicio Ecclesiæ, si separatur à iudice sæculari non habet locum præfata pœna amissionis, nam Iudex sæcularis non est in hoc competens quando agitur civiliter: Pan. in d. c. plerumque num. 2. c. tua & ibi not. de procur. uxor*

8 putativa † propter adulterium amittit dotem quando præcessit sententia super separatione thori, c. de plerumque & ibi gl. fin. de donat. & dote post l. si uxor ff. de adult. secus si præcessit sententia super separatione matri-

monii ex causa consanguinitatis, & in repetitione dotis objicitur adulterium, Rot. divers. decis. 605. & decis. 606. par. 1. Anchar. in plerumque num. 7. de donat. inter vir. & uxor. & ibi Butr. num. 11. & Can. Hæres mariti non potest objicere adulterium ad effectum impediendi restitutionem dotis, l. rei iudicata §. heredi in fine ff. solut. matrim. & ibi Bart. & DD. Bald. in l. fin. C. de adult. qui distinguit, an maritus sciverit vel ignoraverit de adulterio, maritus contra hæres defunctæ uxoris potest objicere, l. fin. C. de adult. Pan. in c. plerumque sub num. 7. & ibi Can. de donat. & dote post divor. In his duabus pœnis secunda & tertia est accusatio mixta, id est, civilis criminaliter intentata, in qua potest intervenire procurator, c. tua & ibi Imol. & DD. de procurat. competens solis conjugibus, c. quemadmodum §. alioquin de jure vir. c. per venerabilem §. praterea rex ipse qui filij sint legit. & ibi Can. c. tua §. si vero de procurat. & in qua oportet accusantem se inscribere, ut designet in scriptis nomen locum & tempus & omnia quæ comprehenduntur in lege civili, ad talionem tamen non debet se aliquatenus obligare, d. c. tua §. alioquin. de procurat. & servare debet præfinita tempora accusationi criminali, quibus de cursis non auditur, gloss. fin. & Host. in d. c. tua num. 6. de procur. Bald. in l. abolitionem C. hoc tit. Quarta est quia potest Episcopus ex † mero officio adulterum & adulteram laicos excommunicare, à qua adultera petens absolutionem debet prius abjurare adulterium, id est, cum juramento renunciare promittendo de non redeundo amplius ad eundem, c. intelleximus & ibi Pan. num. 1. & 2. hoc tit. Quinta matitus † non debet ad 10 ulteræ subministrare necessaria, Pan. in c. si vir. sub num. 2. hoc tit. si vir sciens uxorem suam deliquisse quæ non egerit prænitentiam.

tiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus est & ipsius peccati particeps, d. c. si vir. hoc tit. c. in conjugio & c. si quis uxorem 2. & 3. quest. 1. c. apud misericordem §. crimen 32. quest. 2. Quod si mulier dimissa egerit pœnitentiam, & voluerit ad maritum reverti, potest maritus ei, etiam si sapius deliquerit, & se correxerit, parcere, c. quod autem & cc. seqq. 32. quest. 1. & remittere uxori adulterium quoad pœnam fori contentiosi, pœnam fori pœnitentialis non potest remittere, Imol. in c. quemadmodum num. 8. de iurejurando. sed Ecclesia pro sapius peccante non intercedit, gloss. fin. in d. c. si vir. quia indignum est eis ab Ecclesia subveniri per quas constat in Ecclesia scandalum generari. c. 2. ne clerici vel monachi c. fin. de immunit. Eccles. Sexta ex decretis **11** Concilii Tridentini Concubinarij, † tam soluti quam uxorati cujuscunque status, si postquam ab ordinario etiam ex officio ter ea de readmoniti fuerint, concubinas à se non se junxerint, excommunicatione sunt feriendi, à qua non absolvuntur, donec re ipsa admonitioni factæ paruerint; quod si per annum in concubinato censuris neglectis permanerint contra eos ab ordinario pro qualitate criminis proceditur, mulieres siue conjugatæ siue solutæ, qua cum adulteriis seu Concubinariis publicè vivunt, si ter monitæ non paruerint ab ordinario etiam ex officio graviter pro modo culpæ puniantur, & extra oppidum vel diœcesim si ordinariis videbitur ejiciuntur, aliis pœnis contra adulteros & concubenarios inflictis in suo robore permanentibus, c. grave sess. 24. de refor. matrim. c. de benedicto 32. quest. 9. Navarr. cons. 8. de offic. ord. Septima est **12** detrusio in † monasterium ad agendam pœnitentiam in quo tonsa sumit habitum, sed non emittit professionem, c. gaudemus

& ibi post gloss. fin. Can. de convers. conjug. Auth. sed hodie C. hoc tit. & ibi gloss. in verb. habit. Bald. & DD. eadem à viro quæ ab uxore debetur castimonia, c. nemo 32. quest. 4. & eisdem rationibus vir ad pœnitentiam redigitur, si uxor non velit ei reconciliari, c. placuit 32. quest. 7. c. si quis uxorem 1. vers. similiter 32. quest. 1. graviolem, quia gravius uxore adultera delinquit, c. indignatur & c. seq. 32. quest. 6. Octava est quia ex † rigo- 13 re inducit impedimentum impediens matrimonium contrahendum, c. hi verò in fine 32. quest. 7. c. si quis veniente & ibi gloss. in verb. regula 31. quest. 1. Nona est calvatio, † id est abscissio capillorum & vestium 14 ante & retro in ignominiam & decisionem, c. de benedicto & ibi gloss. in verb. & calvatos 32. quest. 1. Conjux conjugem † de 15 adulterio non potest impetere, quando ipse adulterum commisisse convincitur, quia paria delicta mutua compensatione tolluntur, quando agitur civiliter & ad privatam utilitatem, puta ad separationem thori, amissionem dotis, gloss. in summa, ubi notat 7. casu in quibus maritus repellitur ab accusatione adulterij & c. 1. 32. quest. 6. c. pen. & fin. hoc tit. & ibi Can. c. significasti de divor. est autem exceptio adulterii peremptoria litis finitæ, quæ ante litem contestatam potest opponi ad impediendum litis ingressum, tu ipse es adulteratus, ergò non es audiendus, vel etiam post litem contestatam in vim peremptoriæ: Pan. in c. fin. num. 9. & ibi Can. hoc tit. secus si ageretur † ad pœnam legalem 16 imponendam, quia tunc non repellitur exceptione lenocinii vel adulterii accusator, sed cujuslibet delictum pœna condigna est puniendum l. 2. §. si publico ff. hoc tit. Pan. c. intelleximus n. 5. & 9. h. t. & ibi Can.

Sacerdos ex confessione † mulieris maritalitatis asserentis se cum eo commisisse ad-
ulter-

ulterium non potest puniri, quia nihil probat ex eo quod est mulier. *c. forus de verb. signif. sola, c. licet de testib. & particeps criminis, c. 1. de confess. c. veniens de testib.* verum sacerdoti si est infamatus alias quam ex confessione sola mulieris participis, quæ non est sufficiens ad causandam infamiam, *c. 1. inquisitionis § fin. in fine de accus. gloss. penult. in c. significasti, hoc tit. & ibi DD.* indicitur purgatio, quam si præstiterit absolvitur, deficiens verò in ea suspenditur ab officio, *c. significasti h. t.*

- 18 Stuprans virginem † siue eam seduxerit siue eadem sponte acquieverit, *c. 1. & ibi Pan. num. 2. hoc tit.* nam semper virgo præsumitur & transfertur onus probandi in stuprantem, *Pan. in c. 1. num. 5. hoc tit. & præsumitur seducta insidiis, l. unic. C. de rapt. virg. gl. fin. in fine c. scienti de reg. jur.* si laicus est tenetur eam ducere in uxorem sine dote, ex propriis bonis alere, ac etiam sibi constituere certam dotem juxta facultatem suam, & dignitatem stupratæ, ut soluto matrimonio aliquo casu dos illa sic constituta redeat ad mulierem, aut lucrificiat eam propter delictum viri, *c. 1. hoc tit.* quod si non vult eam ducere, debet tanto plus dare, quantum oporteat dare propter deflorationem, cum virginitas sit secunda dos, præterea corporaliter castigatur, à communionem Sacramentorum repellitur, & in monasterium detruditur, à quo non recedit sine licentia, *c. 2. & ibi Pan. num. 2. hoc tit.* quas pœnas evitat si ducat à se stupratam, cum matrimonia sunt libera à pœnis conventualibus, *c. Gemma de respons. non legalibus, quibus causative quis compellitur ad contrahendum matrimonium, c. 1. & ibi*
- 19 Anchar. num. 4. & 5. hoc tit. si clericus † est, tenetur eam dotare, & quia non potest eam ducere sustigatur, & deponitur, *Pan. in c.*

2. num. 4. hoc tit. c. presbyter & c. seq. si qui sunt 81. distinct. Pan. in c. at si clerici sub num. 35. de jud. Iul. Clar. lib. 5. sententia § stuprum num. 3. dicens esse communem licet Diac. in pract. crimin. aliter sentiat, plures citans Butr. in c. si autem num. 3. de cohabit. cleric. & mulier. est mixti † fori, c. 2. hoc tit.

Incontinens contra naturam, † si clericus ²⁰ est etiam occultus, atque etiam peracta pœnitentia suspensus est ab ordinis executione, & interim celebrans fit irregularis, *Apost. ad pract. Can. Dias cap. 86. vers. illud tamen plures citans, ac deponitur, & in monasterium detruditur, si laicus excommunicatur, & à cætu fidelium penitus fit alienus, c. clerici de excess. prælat. est mixti fori, Pan. in d. c. clerici Iul. Clar. pract. crim. lib. 5. §. fin. quæst. 37. num. 3.* Hodie ex constitutione Pii Quinti edita tertio, Calend. Septembris 1568. Pontificatus anno tertio quicumque presbyteri & alii clerici sæculares & regulares tam dirum nefas exercentes omni privilegio clericali, omnique beneficio, dignitate & officio Ecclesiastico, auctoritate dicti canonis privantur, ita quod per Iudicem Ecclesiasticum degradati potestati statim sæculari tradantur, qui de illis illud idem capiat supplicium, quod in laicos hoc in exitio devolutos legitimis reperitur sanctionibus constitutum, *Quarant. in summa bullar. in verb. sodomia & ibi add. limitat quinque mod. l. cum vir nubet C. de adult. & ibi DD. Garc. de benef. par. 21. c. 10. §. 2. à num. 191. usque ad fin. nam & laicus sodomita ipso jure perdit dominium bonorum suorum, Iul. Clar. lib. 5. sent. §. sodomia per c. cum secundum & ibi gloss. in verb. natura, contrarias de heret. in 6. & testari non potest, Bart. in auth. ut non usur. cont. nat. num. 7.*

Franc. Marc. quæst. 687.

par. 2. n. 5.

Titulus

Titulus XVII.

De raptoribus, incendiariis & violatoribus Ecclesiarum.

SVMMARIA.

- 1 ECCLESIA non cognoscit de delictis laicorum etiam in personas Ecclesiasticas aut in Ecclesia commissis, nisi delinquant Ecclesiam collectando, aut aliter ipsius bona rapiendo ratione sacrilegij & ratione turbata pacis, raptores, & invasores aliorum locorum, nec non in omnibus casibus in quibus est certa qualitas tribuens jurisdictionem Ecclesia contra laicos.
- 2 RAPINAM manifestam & inter non manifestam Ecclesia distinguit & illam gravius castigat attentis facilitate & difficultate raptoris in satisfaciendo hanc mitius.
- 3 Rapina manifesta Ecclesiarum pœna.
- 4 Rapina occulta sive nec manifesta Ecclesiarum pœna.
- 5 Clerici vel laici Ecclesia seu cuiusvis beneficij aliorumve piorum locorum bona seu quasunque obventiones usurpantis seu impediētis ne ab eis ad quos pertinent percipiuntur pœna.
- 6 Arrestantis seu occupare presumentis deposita Ecclesiarum pœna.
- 7 DOMINUS agri seu possessionis, nec non Dominus castri comitatus, ac ipsa villa ex rapina facta in agro, possessione, territorio vel villa tenentur civiliter in simplum si sciverunt, potuerunt, & noluerunt rapinam impedire.
- 8 SPOLIANTIUM Christianos naufragium patientes pœna.
- 9 INCENDIARIJ sunt qui domos alienas, arbores, segetes, incendunt igne appposito.

10 Incendiariorum pœna.

11 Ecclesia incendiariorum pœna.

12 RAPTUS in virgine aut honesta fama femina jure canonico committitur, ubi nullus processit tractatus de nuptiis, sed libidinis causa de loco ad locum conducitur.

13 Quando processit tractatus de nuptiis & puella pro matrimonio contrahendo fuit abducta, jure canonico non admittitur raptus, quamvis parentes reclamaverint.

14 Vtroque jure non dicitur commissus raptus quando non est secuta copula carnalis.

15 Raptus pœne jure canonico sunt quinque.

16 Est mixti fori.

IN decalogo post mæchinam sequitur, non furtum facies, idè subdit de furtis, & præmittit de raptoribus, quia qui vi rapit, fur est improbissimus, *Instit. de vi bon. rapt. in princ. l. si cum exceptione §. qui cum ff. quod met. caus. & pluribus tenetur actionibus, de quibus Franc. Marc. quæst. 2 §. 1. par. secunda, de rapina mobilium, & violentia illata rebus immobilibus traditur in *Instit. Impetr. tit. de vi bon. rapt. & tit. de interd. §. recuperandæ, & quia sæpius fit plagium virginum, ac in rapinis committuntur incendia & violationes Ecclesiarum, idè de his subjicit in eadem rubrica, Ecclesia regulariter nõ cognoscit de delictis, & laicorum etiam in personas Ecclesiasticas, c. sunt quadam 23. quæst. 5. aut in Ecclesia committit, l. si quis in hoc C. de Episc. & cleric. c. fin. de immunit Eccles. Bart. in l. si cui §. fin. ff. de accus. nisi delinquant Ecclesiam collectando, vel aliter ipsius bona rapiendo, de quibus Ecclesia cognoscit, & punit laicos ratione sacrilegij, quod ex mixti fori, *Pan. in c. cum sit generale num. 1. & 16. & num. 27. de for. compet. Iul. Clar. lib. 5. pract. crimin. §. fin. quæst.***

qu. 37. n. 6. & ratione turbata pacis, raptores, prædones, & inuafores aliorum locorum, Panorm. in d. c. cum sit generale sub num. 29. nec non in omnibus casibus ubi certa qualitas est tribuens jurisdictionem Ecclesiæ contra laicos, ut iniuriæ, violentiæ, molestiæ, oppressiõnis, fraudis, vel minus legitimi contractus, notorii delicti, vel ubi reperitur iudicem Ecclesiasticum posse excommunicare, latè Pan. in c. cum sit generale à num. 6. usque ad fin. de for. compet. ubi magisterialiter docet quando contra laicos malefactores accumulatur forum Ecclesiasticum & ibi Felin. & Can. commun. Lap. alleg. 65. Bald. in auth. clericus quoque num. 4. 6. & 7. C. de Episc. & cler. etiam si dubia sit rapina vel oppressio quælibet, Host. in d. c. cum sit generale sub num. 1. in fin. Myns. obs. 9. & seq. cent. 2. Iure civili rapina etiam rei minimè punitur pœna quadrupli, in quo inest simplum, siue comprehendatur raptor in ipso delicto, siue non, Inst. de vi bon. rapt. in princ. Ius canonicum distinguit † inter manifestam rapinam & non manifestam, & illam grauius castigat attentis facilitate & difficultate raptoris in satisfaciendo, hanc mitius, c. super eo juncto c. in litteris hoc rit. Panorm. in d. c. super num. 4. Quicumque ex iis, qui violentè surrexerint in rapinam siue Ecclesiasticam violationes, manifeste † fuerit deprehensus, est ipso iure excommunicatus, c. omnes 1. 17. quest. 4. c. Canonica 11. quest. 3. & utrobique gloss. C. conquesti de sent. excomm. & ibi not. ac etiam excommunicatus, vel denunciatur excommunicatus ab illo Episcopo, in cujus diocesi rapinam commisit, apposito præcepto, ne antea de illa parochia exeat, quam dignè, quæ perpetravit, emendaverit, dictamque excommunicationem significat proprio ejus Episcopo, ne eum recipiat antequam illuc redeat, u-

Summa in Decretal.

bi rapinam fecerit, & omnia plenè emendet, c. primo hoc rit. quia ratione delicti factus est de judiciali foro illius Episcopi ubi rapinam fecit, & ibi potest conveniri & puniri, c. 1. 3. qua. 6. c. placuit secundo 6. q. 3. 6. postulasti c. p. de for. cõpet. Auth. qua in provincia C. ubi de crim. agi oport. Pan. in c. 1. nu. 6. non pœnitentiæ, quia confiteri debet proprio Episcopo, non Episcopo loci ubi deliquit, in c. 1. 16. quest. 1. & ibi gloss. in verb. spoliat. & Can. Pan. in 1. c. num. 4. & 5. hoc rit. ante denunciationem excommunicationis, post factam excommunicationis denunciationem siue publicationem, absolutio reservatur summo Pontifici, c. conquesti & ibi gloss. fin. & Can. de sent. excom. si in rapina moriatur, denegatur ei cœmiteriũ, & sepultura Ecclesiastica, quia in peccato mortali decessit, nec pœnituit, c. pro obeuntibus & ibi gloss. fin. 13. quest. 2. c. placuit 23. quest. 5. c. quicumque clericus 23. quest. 8. si verò ex rapina incolumis evasit, nisi prius ablata restituerit si poterit, vel emendandi plenam securitatem fecerit, penitus pœnitentiæ beneficium ei vivo, c. secundo in princ. hoc rit. & cœmiterium mortuo denegatur, c. pro obeuntibus & ibi gloss. 13. quest. secunda c. placuit 23. quest. quinta, Panorm. in c. 2. in fine hoc rit. quod si in vita, obstinata mente, noluit satisfacere, cum multoties potuit, aut in morte non potest satisfacere, aut cavere & contrito pœnitentiæ quantitas non venit imponenda, sed innotescenda, c. primo 26. qu. 7. Panorm. in c. cum in litteris in fine h. 2. quia ex quo non potest pœnitentiã in hac vita peragere, peragat eam in purgatorio, c. qualis 25. distinct. c. quid ergo 23. quest. 5. eique absolutio à quolibet propter extremam necessitatem impartitur, c. fin. 26. quest. 6. ac viaticum & cœmiterium non negantur, verum denegatur ei so-

V

lemnis

lemnis reconciliatio in foro fori in opprobrium hæredum, *Io. And. in d. c. in verb. videtur hoc tit. & clerici ejus sepulturæ interesse non debent, nec ejus elemosynam accipere: c. 2. §. qui autem & ibi Panorm. in fine hoc tit. Anchar. num. 5. & Can. aut in articulo mortis constitutus satisfacit, aut satisfacere promisit si convalesceret, & ante satisfactionem moritur, absolvitur ac in cæmeterio comitantibus clericis sepelitur, c. secundo §. si vero hoc tit. & ibi Panorm. in fine aut de ejus facultatibus dubitatur, & pœnitentia, viaticum, cæmeterium non denegantur, sed clericorum præsentia & solemnis reconciliatio ad hæredum verecundiam, *Io. And. in d. c. 2. in fin. hoc tit. & ibi Anchar. num. 7. qui compelluntur per Episcopum, ut juxta facultates defuncti condignè satisfaciant, in c. litteris hoc tit. faciunt not. per Pan. in c. cum sit generale sub num. 22. de for. compet. nam jure canonico hæredes non solum ex contractu, sed etiam ex delicto defuncti tenentur in solidum, etiam si ex delicto nihil ad eos pervenerit, aut lis cum defuncto non fuerit contestata, juxta juxta vires hæreditarias & non ultra eas, Pan. in d. c. in litteris nu. 3. & 4. hoc tit. Episc. qui filios & ibi gloss. mag. in verb. ad hæredibus & Can. 12. quest. 2. c. si Episc. & ibi gloss. fin. & Can. 6. qu. 16. Capr. conclus. 67. Gaul. observ. 20. num. 21. & 22. de pac. publ. lib. 1. præsertim quando defunctus contritus decessit, quia tunc videtur tacitè mandasse restitutionem fieri, Pan. post gloss. in c. à nobis 2. num. 13. de sent. excomm. Pan. katè in c. fin. num. 5. de sepult. qui videatur. ut sic à peccato valeat liberari. c. in litteris in fin. hoc tit. Si qui præbyterorum vel clericorum contra præscripta in ta vel in morte pœnitentias dare, aut sepulturæ interesse, vel eorum elemosy-**

nas accipere attentaverint, sive hujusmodi rapinæ particeps inventi fuerint, per sententiam ordinis sui damnati irrecoverabiliter patiuntur, & Ecclesiastico beneficio spoliantur, d. c. 2. in fin. hoc tit. ac solus Summus Pontifex dispensat sive restituit eos, non autem Episcopus: *Io. And. in c. 2. in verb. irrevocabiliter hoc tit.* Propter rapinam ꝛ occultam raptor incurrit etiam excommunicationem ipso jure, c. canonica 11. quest. 3. c. in litteris, hoc tit. & ibi gloss. in verb. anathematis. verum non denegatur et in extremis constituto pœnitentia, absolutio, & mortuo præsentia clericorum & Ecclesiastica sepultura, *Panorm. in d. c. 2. num. 4. hoc tit. & ibi Can. per c. in litteris hoc tit.* ratio diversitatis est, quia delicta notoria propter exemplum gravius puniuntur. *l. aut facta ff. de pœnis.* Clericus vel laicus ꝛ Ecclesiæ seu cujusvis beneficii, montium pietatis, aliorumque piorum locorum jurisdictionis, bona, jura, fructus, seu quacunque obventiones per se vel alios, vi seu incusso timore, vel quocunque quæsito colore usurpans, & in proprios usus convertens, seu impediens ne ab iis ad quos pertinent percipiantur, anathemati tamdiu subjacet, quamdiu jurisdictiones, bona, fructus & redditus quos occupaverit, vel ad eum quomodocunque pervenerint; Ecclesiæ ejusque administratori restituerit, ac deinde absolutionem à Romano Pontifice obtinuerit. Quod si Ecclesiæ patronus fuerit, ultra præfatas pœnas eo ipso privatus existit, clericus si usurpationi consentiens fuerit, eisdem pœnis subjacet, nec non quibuscunque beneficii privatus est, & ad quacunque alia inhabilis, & ab executione
suo-

suorum ordinum, etiam post integram satisfactionem & absolutionem arbitrio ordinarii est suspendendus, *c. si quem clericorum sess. 22. dictum est supra tit. de rebus Eccles. alien. vel non.* Arrestans ¶ seu occupare præsumens deposita Ecclesiarum seu Ecclesiasticarum personarum apud ædes sacras, & ea scienter recipiens, est ipso jure excommunicatus, & universitas in his culpabilis interdicto subjacet. *c. clericis §. 1. de immun. Eccles. in 6.*

7 Dominus agri ¶ seu possessionis, *l. ne quid ibi inter fines agri & infra à Domino quoque possessionis ff. de incend. ruin. naufrag. rare non expug. nec non dominus castri, comitatus, ac ipsa villa sive universitas villæ, Bart. in d. l. ne quid num. 2. & seq. ff. de incend. ruin. naufrag. Pan. in c. 1. nu. 8. & 9. enumerat casus in quibus in delictis quis teneatur ex solo consensu de restit. spoliat. ex rapina facta in agro, possessione, territorio, vel villa tenentur civiliter in simplicium tantum, si sciverunt & potuerunt, & noluerunt rapinam impedire, l. 1. in princ. vers. is autem accipitur ff. si fam. furt. fecit. dicat. l. 3. & 4. ff. de noxal. act. Gail. obs. 64. lib. 2. Myns. obs. 70. & 71. cent. 5. si villa non est solvendo, imponitur collecta hominibus villæ, l. 4. §. actor ff. de re jud. & ibi Bart. & DD.* Illi quoque qui Christiano naufragium ¶ patientes damnata cupiditate spoliant rebus suis, nisi oblata reddiderint, post admonitionem, vel postquam in mora fuerint, cum possunt restituere & non restituant, ipso facto excommunicationi subjacent, *c. excommunicationem hoc tit. & ibi Pan.* habent enim Ecclesia in laicos publicè delinquentes jurisdictionem, *Pan. in c. cum sit generale num. 30. de for. compet. & ibi DD.* uti dictum est.

9 Incendiarii ¶ sunt qui domos alienas, ar-

bore, segetes incendunt igne appposito ex odio vel vindicta, *c. pessimam 23. quest. 8. cum devotissimam 12. quest. 2.* qui, ac mandantes, eisque auxilium aut consilium scienter tribuentes excommunicandi, ¶ ¹⁰ carent sepultura Ecclesiastica, nec absolvuntur nisi prius damno, cui intulerint, resarcito, & jurent se alterius ignem non apposituros; pœnitentiâ eis danda est, ut Hierosolymis aut in Hispania per annum integrum permaneant, in servitio Dei, *d. c. pessimam 23. quest. 8.* possunt absolvi ab Episcopo ante publicationem excommunicationis, post cujus publicationem sive denunciationem absolutio reservatur Papæ, *gloss. in c. cum devotissimam 12. quest. 2. in vers. si incendium Pan. in c. tua num. 2. de sent. excom.* Incendiarii Ecclesiæ ¶ sunt ipso jure excommunicati, *c. 11 in litteris hoc tit. & ibi gloss. in verb. anathematis & Can. gloss. in d. c. cum devotissimam in verb. si vero incendium in fine 12. quest. 2.* & ante denunciationem ipsius excommunicationis possunt absolvi ab Episcopo loci, post factam denunciationem, absolutio reservatur summo Pontifici, *Pan. in c. tua nos n. 2. de sent. excom.*

Raptus à fornicatione, stupro, adulterio, incestu differt, *c. lex illa 36. quest. 1.* Raptus in virgine ¶ aut honestæ vitæ scemi. ¹² na jure Canonico committitur, ubi nihil ante de nuptiis actum est, vel ubi nullus præcessit tractatus de nuptiis, sed libidinis & abducendi causâ de loco ad locum conducitur, *Clar. in pract. crimin. §. raptus numer. 10.* sive puellæ solummodo, sive parentibus tantum, sive utrisque vis illata constiterit, *c. lex illa & c. seq. 36. quest. 1. c. cum causa 1. resp. hoc tit.* Idem videtur ubi parentes ignorabant, vel fortè non erant superstites, nam mulier non potest se raptui,

ptui, aut membra sua exponere, *l. liber homo*
1. ff. ad leg. Aquil. c. significavit & ibi not. de
corp. vitiat. semperque præsumitur decepta,
 & consensus eius præsumitur extortus, *l. u-*
nica C. de rapt. virg. gloss. fin. in fine in c. scien-
ti de reg. jur. in 6. & ubi castitas periclitatur,
 est licitum propria manu perire, *c. non est*
nostrum 23. quest. 5. Quando præcessit tra-
 23 **ctatus** ¶ de nuptiis, & puella pro contrahen-
 do matrimonio fuit abducta, tunc iure Ca-
 nonico non admittitur raptus, quamvis pa-
 rentes reclamaverint, *c. cum causa 2. resp. hoc*
tit. & ibi Pan. num. 4 & can. Iure civili sit ra-
 ptus, quoties invitatus, in quorum pote-
 state est abducitur, *l. 1. C. de rapt. virg.* etiam
 si pater præcibus exoratus injuriam remisit,
 tamen extraneus sine quinquennii præ-
 scriptione, reum postulare poterit, cum ra-
 ptus crimen adulterium excedat, *l. qui cætu*
§. qui vacantem ff. ad leg. Jul. de vi public. ratio
 diversitatis est quia jus Canonicum consi-
 derat libertatem matrimonii, & puella non
 poterat liberè contrahere in domo paren-
 tum & eis pœnitentibus, *d. c. cum causa hoc*
tit. Ius civile considerat delictum raptoris
 & deceptionem mulierum, *l. 1. C. de rapt. vir-*
gin. In matrimonio autem & accessoriis sta-
 mus juri Canonico, *c. pen. & fin. de sec. nupt.*
 14 **præterea** utroque ¶ jure non dicitur com-
 missus raptus, quando non est secuta copu-
 la carnalis, *l. 3. §. præterea ff. ad leg. Jul. de vi*
publ. c. cum causa ibi quam cognoverit hoc tit.
Io. de Anan. in d. c. cum causa in fi. hoc tit. per l.
1. in princ. ibi cum virginitas & castitas corru-
pta restitui non possint C. de rapt. virg. & ibi An-
gel. & DD. Ferret. consil. 63. lib. 1. Clar. in d.
 15 **rapt. num. 4. attestant. de commun.** Pœnæ ¶
 Canonice raptus sunt plures. 1. Est quod
 raptor, ac omnes illi consilium, auxilium &
 favorem præbentes sunt ipso jure excom-
 munitati, perpetuo infames, oranium di-

gnitatum incapaces, & si clerici fuerint de
 proprio gradu decidunt, 2. Raptor raptam
 tenetur dotare, si eam ducat, si non, 6.
decernit vers. & nihilominus & vers. fin. sess. 24.
de refor. matrim. 3. Inter raptorem & raptam
 quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit,
 nullum consistit matrimonium, quod si
 rapta à raptore separata & in loco tuto ac li-
 bero constituta illum in virum habere con-
 senserit, eam raptor in uxorem habere pot-
 est, *c. decernit in princ. sess. 24. de refor. matrim.*
c. fin. hoc tit. & per huiusmodi matrimonium
 raptor evitat pœnas à lege propter raptum
 impositas, *Ioan. de Anan. in utramq. partem di-*
sputans in c. cum causa numer. 5. hoc tit. & ibi
Pan. n. 4. Salicet. in d. l. unica num. 12. de rapt.
virg. Clar. in d. §. raptus num. 8. attestans ita ju-
dicatum in senatu Mediolanen. secundum an-
 tiquos Canones & secundum leges raptor
 non poterat contrahere cum rapta, *c. de pu-*
ellis c. si autem c. placuit 36. quest. 2. l. unica §.
fin. autem C. de rapt. virgin. hinc inolevit sti-
 lus quod in dispensationibus super consan-
 guinitate & affinitate addatur clausula,
 dummodo mulier rapta non fuerit, *reg. Can-*
cell. 48. de dispens. in grad. consang. concordat
lex unica C. de rapt. virg. seu vid. Ferret. cons. 65.
 sub n. 3. 4. Pœna est quod raptori imponi-
 tur publica pœnitentia, qua peracta potest
 contrahere cum rapta, & ea mortua pro-
 pter enormitatem criminis superstitos itera-
 re matrimonium non præsumat, nisi Epi-
 scopus aliquam concesserit indulgentiam,
 ut graviolem possit amovere offensam, *c. si*
autem in fin. princ. 36. quest. 2. secundum ulti-
mam casus positionem, raptæ non imponitur
 publica pœnitentia, quia non ita constat
 rapinæ consenserit, *gloss. in d. c. si autem in ver-*
public. 5. Tollit exceptionem declinatoriam
 fori & beneficium appellacionis, *l. unica in*
fin. princ. C. de rapt. virg. Franc. Marc. quest.
 2. par.

2. par. 1. & post eum Bern. Chou. in tit. Conc. Later. de public. concubin. in rubric. de stup. in fine, dicit crimen raptus quando agitur inter laicos esse civile, quodque cognitio spectat ad Iudicem sæcularem, etiam quando puella ob raptum petit sibi constitui dotem, Franc. Marc. quæst. 6 p. 1. ego dicere rem esse mixti & fori, quia reperitur à Canonibus fulminata contra raptores excommunicatio uti dictum est, ac specialis imposita poena etiam sæcularibus, Pan. in c. cum sit generale n. 6. & seq. & in fin. de for. comp. & ibi Can. communiter.

Titulus XVIII.

De furtis.

SYMMARIA

- 1 FVRVM poena iure Canonico.
- 2 FVRANS ex maxima necessitate famis, vel nuditatis nullum incurrit peccatum in foro contentioso aut in foro animæ.
- 3 Si necessitas non est multumurgens, leuem poenam incurrit.
- 4 FVRTI conscius querenti Domino & ad eius instantiam non tenetur indicare furem sed furtum.
- 5 Iudex ex implorato officio vel dum procedit per inquisitionem generalem potest compellere aliquem ad indicandum furem.
- 6 FVR jure civili pro furto non punitur poena mortis quam regulam Cepell. limitat octo modis.
- 7 Et istis casibus quibus imponitur poena furcæ non efficitur crimen publicum.
- 8 FVRTI actio non datur male fidei possessori ne ex improbitate sua consequatur actionem.

DE furtis tractatur in instit. Imper. lib. 4. tit. 1. Iure Canonico & furibus & latronibus, si in furando vel depradando occiduntur, oratio & ecclesiastica sepultura denegantur, quia constat eos in mortali peccato decessisse; c. placuit 23. quæst. 5. in fin. c. fures hoc tit. si comprehensi aut vulnerati confessi fuerint, communicatio & sepultura eis non negatur: d. c. fures h. t. c. poenitentes in fi. 50. dist. c. quæsitum est & c. seq. 13. q. 2. Furans & ex maxima necessitate famis vel nuditatis nullum incurrit peccatum in foro contentioso aut in foro animæ, nec aliquam tenetur agere poenitentiam, quia tempore necessitatis omnia sunt communicanda, c. si quis hoc tit l. 2. §. cum in eadem in fin. ff. ad leg. Rhod. de iact. c. discipulos & c. seq. de consecrat. dist. 5. & ibi gl. in verb. fame c. sicut §. 1. & §. seq. 47. dist. nec tenetur illud restituere cum potest, quod talis subtractio permittitur tempore necessitatis, c. sacrorum & c. seq. 12. quæst. 2. si necessitas & non est multumurgens, leuem poenam incurrit; c. exigunt in fine 1. quæst. 7. Pan. in c. si quis n. 5. & 6. hoc tit. secus est in aliis malis, quæ tempore necessitatis non desinunt esse mala, ut adulterari, peierare, idololatrare quæ prætextu paupertatis non sunt committenda, & habet locum regula, potius omnia mala pati, quam peccato consentire, c. sicut 32. quæst. 4. & ibi gloss. in ver. famel. palam §. non est ignoscendum ff. de rit. nupt. c. quoniam & ibi gloss. in ver. paupertatis & Pan. n. 5. de sim. c. itane 32. quæst. 5. Consciis furti & querenti Domino & ad eius instantiam non tenetur indicare furem, sed furtum, alias teneretur reus furti, c. qui cum fure hoc tit. & ibi Pan. n. 5. post Host. Bart. in l. civile C. de furt. Franc. Marc. quæst. 647. n. 3. par. 2 l. qui vas §. qui furem ff. h. t. verum est quod ad instantiam

partis quis tenetur testimonium dicere contra furem, *l. nullum C. de testib. Franc. Marc. quæst. 561. num. 4. par. 2.* sed aliud est perhibere testimonium, aliud est indicare sine testimonio, nam cum quis testificatur, jam fur est detectus per accusationem, sed Iudex ꝛ ex implorato officio, vel dum procedit per inquisitionem generalem potest aliquem compellere ad indicandum furem, *l. congruit ff. de off. præsid. Bart. in d. l. civile C. de furt. & ibi DD. Anchar. in d. c. qui cum fure n. 3. hoc tit.* quia Iudices tenentur omnibus modis purgare provinciam malis hominibus: *l. 3. ff. de off. præsid.* ex quibus iustificatur sententia Episcoporum, qui quotidie subditos suos confcios furci admovent, ut debeant revelare & non revelantes excommunicant. *Pan. in d. c. qui cum fure num. 2. h. t. text. in c. dilectus & ibi Pan. nu. 61. de excess. prælat.* Iure civili ꝛ fur pro furto regulariter non punitur pœna mortis, *Authen. sed nove jure C. de serv. fugit. Iul. clar. in §. furtum num. 7. Ias. in l. cum servus num. 5. & 6. ff. de cond. caus. dat. caus. non secut. Ias. in §. ex maleficiis Instit. de act.* quam regulam Cypell. limitat octo modis in d. authen. sed novo jure n. 87. & seqq. & DD. communiter Iul. clar. in §. furtum n. 8. & seq. latè Covar. var. res. fol. li. 2. c. 9. n. 7. & 8, plures citans Franc. Marc. quæst. 6. n. 4. par. 2. & istis casibus quibus imponitur pœna furcæ, 7 non efficitur ꝛ crimen publicum, ut quilibet de populo admittatur ad accusandum sed remanet privatum, *Ias. in l. cum servus nu. 84. ff. de cond. caus. dat.* non datur male ꝛ fidei possessori actio furti ne ex improbitate lua consequatur actionem, *l. itaq. fullo in princ. vers. sed furti actio & l. qui re §. si quis furi ff. de furt. l. cum par. §. fin. & ibi gloss ff. de reg. jur.*

Titulus XIX.

De usuris.

SVMMARIA.

- 1 **VSVRA** est quicquid sorti mutuale accedit, ipsius rei usus gratia, ex pacto vel intentione præcedente.
- 2 Ex parte accipientis ad usuram non est vis quid detur ratione lucri dummodo pecunia sit æstimabile.
- 3 Ex parte dantis ad usuram non cadit nisi in mutuo viro vel palliato & in rebus in quibus consistit mutuum.
- 4 Contractus in quo loco, alicui, pecunia ut teneat in banco ad pompam non est usurarius.
- 5 Census sine annui redditus emptio non est contractus usurarius.
- 6 Census sive annuus redditus quomodo hodie constituatur ex constitutione Pii V.
- 7 Contractus in quo unus contrahentium dat certam pecuniam numeratam ut alio tempore certe sibi grani, vini, vel olei mensura ab altero reddantur, ex sua forma non censetur usurarius.
- 8 Qui pannos, granum vel alias merces vendit ut amplius quã tunc valeant in certo tempore recipiat, si ea tempore contractus non erat venditurus, usuram non committit.
- 9 **VSVRA** mentalis est prohibita & obligat ad restitutionem.
- 10 **VSVRA** dicitur quasi raptus usus utroque testamento prohibetur.
- 11 Dominium rerum solutarum pro usuris quæ consistunt in pondere, numero & mensura transfertur in usurarium quando sunt consumpta vel permixta sed competit repetitio.

- 12 Quod si res mobiles qua servando servari possunt vel res immobiles pro usuris solute sint earum dominium non transfertur in usurarium.
- 13 VSVRARIVS an teneatur ad restitutionem omnium qua fuit lucratus de pecunia numerata an vero tantum ad restitutionem usurarum.
- 14 ANTUHSIS non est prohibita.
- 15 VSVRARI triplices sunt, alia sunt merè lucrativa, qua iure divino ac etiam omni iure etiam novissimo civili prohibita.
- 16 Sors principalis propter stipulationem usurarum non amittitur.
- 17 Quaedam sunt usurae restaurativae damni, & ista omni iure etiam divino sunt permissa.
- 18 Quaedam sunt alicuius commodi perceptivae compensativa, qua omni iure sunt permissa.
- 19 CAMBIA sunt licita utilia & necessaria.
- 20 Triplicia sunt realia.
- 21 Per literas.
- 22 Sicca.
- 23 CAMBIA & recambia ut debeantur mercatori propter retardatam solutionem quatuor requiruntur.
- 24 ASSECVRATIO est quando quidam suscepit periculum mercium cuiusdam navis navigatura, verbi gratia ex portu Romano in Hollandiam & si quidem ipse navita qui res transvehendas conduxit, suscepit in se periculum rerum qua portantur recepta certa mercede, pro centenario potest agi contra ipsum actione oneris averti.
- 25 Si vero tertius suscepit periculum maius, est quidem contractus emptionis, vel venditionis aut saltem ei maximè accedit, nam in assecuratione aestimantur merces quarum precium postea solvitur.
- 26 Imo tale pactum licitum est inter dantem & recipientem pecunias ultra mare vehendas quando dans in se suscipit periculum pecuniarum perierint.
- 27 SOCIETATES officiorum quomodo contrahuntur.
- 28 VSVRARIVS contractus quomodo probetur.
- 29 SVPEREVSTATIO, anatocismus, & fenoris renovatio est prohibita etiam iure civili.
- 30 VSVRARIVM in causis quis sit iudex competens.
- 31 VSVRARIORVM multiplices sunt poenae, clericus suspenditur ab officio & beneficio ac ab obtento repellitur & obtinendo beneficio, laicus per Iudicem ecclesiasticum excommunicatur & est infamis.
- 32 2. Edunt libros rationum suarum.
- 33 3. Super computatione fructuum in sortem aut repetitionem solutarum à se usurarum nullatenus usurarius auditur nisi prius restituat usuras quas extorsit ipse à reo ac etiam ab aliis nomine proprio vel ille cuius est haeres vel etiam alieno nomine & principalis non est solvendo.
- 34 4. Res ex usuris empta est infecta & in subsidium pro illarum restitutione venditur.
- 35 5. Qui non habet in facultatibus, unde usuras valeat restituere si ad pinguiorem fortunam pervenerit, tenetur, ut prius in solidum.
- 36 6. Officiales communitatum statuentes super usuris solvendis non repetendis, non restituendis, vel judicantes secundum illa aut non delentes si possunt sunt excommunicati.
- 37 7. Recipientes in terris suis alienigenas volentes fenus publicè exercere puniuntur poenis hic specificatis.
- 38 8. Vsurarii manifesti non admittuntur ad communionem altaris, oblationes, aut Christianam sepulturam, nisi aut restituerint, aut idoneè caverint de usuris restituendis.

- 39 Testamenta manifestorum usurariorum etiam si desierint usuras exercere, exceptis Iudæis usurariis aliter quam premissa satisfactione aut idonea cautione, sunt irrita ipso jure, idem juris est in codicillis & qualibet alia ultima voluntate.
- 40 9. Manifestus usurarius in causa restitutionis usurarum non appellat, nec eius filii aut heredes extranei.
- 41 Manifestus usurarius quis dicatur. Usurarius potest declarari post mortem etiam quoad annullationem testamenti & exhumationem.
- 42 10. Dominium rerum quas creditor extorquet à debitore ex causa usurarum, non transit in ipsum usurarium.

VSURAM exercens rapinam facit & furtum, c. si quis & c. seq. 14. quest. 4. & instar furis & raptoris tenetur ad restitutionem, c. cum tu hoc tit. ideo subjicit de usuris.

1 Usura est ꝑ quicquid sorti mutuatae accedit ipsius rei usus gratia, c. si venereris & c. seq. & c. usura 13. quest. 3. ex pacto vel intentione præcedente, c. consuluit hoc tit. Bald. in rubr. Cod. huius tit. nu. 10. dicitur quidquid,

2 nam ex parte accipientis ꝑ ad usuram non est vis quid detur ratione lucri, sive consistat in dando sive in faciendo, dummodo pecunia sit æstimabile & ultra sortem exigatur, c. putant & c. pleriq. 13. quest. 3. l. rogasti & ibi gloss. in verb. condici non posse & DD. ff. si cert.

3 per. dicitur mutuata, quia usura ex parte ꝑ dantis ad usuram non cadit nisi in mutuo vero vel palliato, gloss. magna in summa 13. quest. 3. & ibi Can. c. consuluit hoc tit. gloss. in c. conquestus in ver. de feudo & Can. hoc tit. Rot. divers. decis. 197. n. 3. par. 2. & in rebus in quibus consistit mutuum, quia in istis transfertur dominium, & usus rei non est separatus à consumptione rei, & ideo pro usu rei mu-

tuata nihil exigi potest, gloss. mag. in summa 13. quest. 3. l. 2. S. mutui dato ff. si cert. pet. Pan. in rubrica huius tit. n. 2. Bald. in rubric. C. huius tit. n. 11. unde contractus, ꝑ in quo loco tibi pecunias, non ut expendas, sed ut ad pompam teneas in banco, sub certa parte lucri, non est usurarius, quia tunc usus separatus est à pecuniæ dominio, & non est mutuum, sed locati, l. sed mihi S. fin. & l. seq. ff. commod. gloss. in c. conquestus in verb. de feudo in fine vers. item ubi pecunia datur ad pompam hoc tit. Pan. n. rubr. huius tit. n. 3. Præterea licitum erat jure Canonico veteri, dare alicui centum, ꝑ ut ipse singulis annis in perpetuum, seu ad vitam suam seu hæredem, det tibi certum & annuum redditum, sive iste redditus annuus constituatur ex redditibus alicuius fundi, late Franc. Marc. quest. 21. par. 2. aut oppidorum, terrarum, aliorumve bonorum in contractu expressorum, & pro ipsius annui census exolutione perpetuo obligatorum, cum pacto (quandocunque vellet libere, sine alicuius requisitione contradictione vel assensu in toto vel in parte censum extingue) revenditionis pro eodem pretio, ad quam venditor invitus nequaquam astringi deberet; extravag. 1. & 2. de empr. inter communes Gaul. obs. 7. & 3. seqq. lib. 2. sive etiam constituatur ex laboribus liberæ personæ, vel servi, quia in veritate non intervenit mutuum; & sicut quis libere potest emere annuum redditum jam constitutum ab antiquo, italicum est, sive in perpetuum, sive ad certum tempus, vel sine tempore, Host. in c. in civitate n. 7. h. r. Fab. in l. unica in fi. n. 1. C. de pact. pign. las. conf. 153. vol. 4. Petr. Foller. de contract. cens. S. ut vides n. 14. Tiraq. de retract. convent. S. 1. gl. 2. nu. 69. & seqq. usque ad fin. de novo constitutum emere, Pan. in c. in civitate n. 7. & 8. h. r. & ibi 10. And. n. 2. & Can. Bald. in l. si pater 2. C. de inoff.

inoff. testam. in fin. l. si eapassione & ibi Bact. & DD. C. hoc. C. tit. late Covar. var. resol. lib. 3. c. 7. n. 5. & seqq. & c. 8. n. 7. & 8. Ex constitutione gl. mem. Pii V. † census sive annuus redditus constitui nullo modo potest pro se, aut persona nominanda, Rot. Farin. dec. 106. par. 2. l. secundum C. de contumet commit. stipul. & ibi DD. Alex. conf. 232. n. 3. vol. 6. Greg. 15. dec. 157. & ibi annor. nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, de sui natura fructifera, quæ nominatim certis finibus, Rot. Farin. dec. 502. n. 8. & seqq. l. fin. & ibi gl. in ver. manifestum esset Bart. Salicet. & DD. C. de reb. cred. designata sit, Rot. Farin. dec. 353. & dec. 502. p. 1. Bart. in l. demonstratio falan. 14. vers. 7. quero ff. de cond. & demonstr. l. forma ff. de censib. Greg. 15. dec. 355. & ibi annor. velin re cum alio communi, aut subjecta fideicommissio super qua competit detractio legitimæ & trebellianicæ, aut in quæ fecit melioramenta, l. qui taberna ff. de contrah. empt. & vend. c. pastoralis de don. Bald. in l. 1. n. 2. & ibi Paul. de castro n. 4. C. qui testam. fac. poss. Alex. in l. si domus §. si fundus n. 2. & seqq. ff. de leg. 1. l. quod in rerum §. si usum fruct. ff. de leg. 1. l. uxor pativi C. de legat. Greg. 15. dec. 225. & ibi an. & dec. 256. cuius valore, quoad proprietatem & dominium, fors, capitale, seu pretiū census, vel fructus censuū, fructus rei non excedant, Greg. 15. decif. 388. n. 1. & seqq. & n. 5. C. in de censib. par. 1. c. 3. question. 2. art. 1. n. 8. & 9. l. 1. C. de ann. & tribus & ibi gloss. fin. lib. 10. l. obfiste C. eod. tit. & lib. & nisi vere pecunia numeretur, & in actu celebrationis instrumenti, non autem prius recipiatur integrum & justum pretium; quæ sunt de substantia, & eorum neglectus vitiat constitutionē census, Rot. Farin. decif. 670. par. 1. Zaz. conf. 12. lib. 1. Card. Seraph. decif. 1006. & decif. 1418. & decif. 169. c. fin. de cond. appof. l. per ser-

Summa in Decretal.

vum §. fin. ff. de usu & habit. Bald. in c. 1. §. fin. n. 7. per quos fiat investitura Bart. in l. 2. n. 7. C. de iure emphyt. Bart. in l. si pater la. 1. in 2. lect. ff. de adopt. & c. potest probari per testes, vel instrumentum, Rot. Farin. decif. 539. par. 2. attestans de usu Rota l. cum res C. de probat. In eo non est licita pœnitentia, sed emptor census agit ad implementum, & in defectum implementi ad damna & interesse, & loco interesse petit sortem principalem census, non ut pretium, sed ut interesse, Bart. in l. si traditio n. 7. C. de act. empt. Rot. Farin. dec. 77. n. 2. par. 2. Greg. 15. dec. 88. Re in totum vel pro parte perempta, aut infructuosa effecta ad ratam petit census, etiam quoad sortem capitalem, Rot. Far. decif. 175. par. 2. Covar. var. resol. lib. 3. c. 7. n. 5. Roman. conf. 417. nisi fructus illius partis quæ remansit, sufficiunt pro solutione census, Greg. 15. dec. 388. in fin. l. si uno §. hoc idem ff. locat. l. forma §. illam voluntatem ff. de censib. alias non extinguitur, nisi per actualem restitutionem ipsius sortis, Rot. Farin. decif. 56. Pan. 1. l. 1. & 2. C. quand. liceat ab empr. disced. præmissa ante id per bimestre, cui pretium dandum est, denūciatione, Rot. Farin. decif. 492. n. 2. & seqq. & decif. 535. par. 1. post factam autem huiusmodi denūciationem infra annum tamen, etiam ab invito venditore, pretium census repeti potest, & ubi pretium, nec volens intra bimestre solvit, nec ab invito intra annum exigitur, nihilominus quandoque census extinguipotest, prævia tamen semper denūciatione, §. volum. d. const. Pij V. non obstante longissimi temporis ac immemorabilis imo centum & plurium annorum præscriptione. Item plurima pacta reprobantur, quæ vitiantur & non vitiant constitutionem census, Rot. Far. d. decif. 670. par. 1. Card. Seraph. d. decif. 1418. & decif. 1431. Zaz. conf. 12. lib. 1. Bart. in l. ubi ita donatur in

X

fin.

fin. & per tot. ff. de donat. caus. mortis & c. & ibi DD. Bald. in l. 2. sub n. 5. C. de jur. emph. & ibi DD. Bald. in c. 1. §. fin. 7. per quos fiat invest. & c. per eandem constitutionem datam 1568. cujus tenor est servandus, Navar. in comm. de usur. à n. 84. usque ad finem explicat dictam constitutionem. Is cui constituitur, habet in re, ex qua census deberetur, aliquale dominium, quia res ubi vendenda est, dominus census aliis præfertur in venditione voluntaria, & necessaria, quæ fit per viam subhastationis, Greg. 15. decis. 193. per l. si ob causam C. de evict. l. si pignora ff. de evict. Idem decis. 425. Card. Seraph. decis. 1474. Rot. Far. dec. 620. par. 1. eiq; denunciari debent conditiones, quibus vendenda sit, & per mentem debet expectari, Const. Pij V. in princ. vers. ubi autem Greg. 15. dec. 425. Rot. Far. dec. 620. p. 2. arg. l. fin. §. 1. C. de jur. emph. & c. potuit de loc. exigit census præteritus à quolibet successore singulari, Guido Pap. quæst. 42. & quæst. 575. nec exceptio excussionis potest ei opponi, quia census est onus reale, quod transit cum ipsa re, l. 2. & 3. C. sine cens. vel reliq. & c. l. cum possessor. §. fin. ff. de censib. & c. Simili ratione contractus in quo unus contrahentium dat certam pecuniam numeratam, ut alio tempore certæ sibi grani, vini vel olei mensuræ ab altero reddantur, ex sua forma usurarius non censetur, quia licet tunc plus valeant, utrum plus vel minus solutionis tempore sint valituræ verisimiliter dubitatur, c. fin. §. 1. hoc tit. Bald. in rubric. Cod. hujus tit. num. 12. l. si ea lege l. oleo C. h. t. si certum est, quod tempore solutionis plus valerent, cum nemo præsumatur jactare suum, videtur pallearum mutuum, & contractus censetur usurarius, c. in civitate hoc tit. gloss. in c. fin. in verb. dubitatur & ibi Can. hoc tit. eadem ratione qui pannos, granum, vinum, oleum, vel alias merces vendit, ut amplius

quam tunc valeant in certo tempore recipiat, si ea tempore contractus non fuerat venditurus, usuram non committit, alias si tunc fuerat venditurus, & plures recipit propter dilationem solutionis in alio termino, videtur simulatum mutuū, stocco, si ve ciavantia nuncupatum & committitur usura, c. fin. §. si h. t. d. c. in civitate h. t. & utrobique Can. nam jura quæ permittere videntur deceptionem usq; ad dimidiū justipretii, l. in causa la. 2. §. idem Pomponius ait ff. de in int. rest. mm. & c. cum dilecti c. pen. de empt. & vend. l. 2. C. de resc. vend. intelligenda sunt, quando res & pretiū sunt de præfenti, secus quando differretur solutio pretii, quia tuac id quod est ultra verum pretium, videtur constitutum propter illam dilationem pretii, Pan. in c. in civitate num. 6. h. t. ac quandoque deceptio venit re ipsa: sed ubi dolus dedit causam contractui, vel incidit in contractū, cōpellitur, tam clericus, quam laicus ad restitutionē ejus, quod habuit ultra verū pretium in foro ecclesiastico contentioso, Pan. in c. in civitate num. 6. hoc tit. & ibi add. Calder. in repetit. c. naviganti num. 17. h. t. Myns. obs. 73. cent. 4. circa fin. Dicitur ipsius usus gratia, quia si pœnæ, vel interesse: vel damnorum loco opponeretur, non est usura, c. conquestus & ibi gloss. mag. in verbis de feudo hoc tit. & Can. gloss. in summa 13. qu. 3. §. alteri stipulari vers. pœnam Inst. de inutil. stipul. §. fin. & ibi gloss. in ver. probare Inst. de verb. obl. Franc. Marc. qua. n. 4. in par. 1. per totam & q. 167. par. 2. dicitur pactione, quia si sine pactione aut exactione, gratis aliquid detur, non est usura, Bald. in l. rogasti me §. si tibi sub nu. 4. & 5. ff. si cert. pet. per l. si quis duos ff. de solut. Bald. in rubr. C. hujus tit. in prin. n. 14. & seqq. Innoc. in c. 1. in princ. hoc tit. Pan. in c. præterea in 1. not. & nu. 3. hoc tit. Prob. ad monach. in c. 2. n. 16. h. t. in

est

est prohibita, & obligat ad restitutionem, c. *consuluit hoc tit.* secus in simonia mentali, quæ licet sit prohibita, non tamen obligat ad restitutionem, *gloss. fin. in c. fin. de simon. & ibi Can. gloss. in c. unic. in verb. receperit. in fin. & ibi Can. de cleric. non resid. in 6. Zab. in clem. unic. 24. & 25. quæst. hoc tit. latè Ioan. de Anan. in c. consuluit hoc tit. quia ex mutuo nihil est sperandum, c. consuluit hoc tit. & ibi post gloss. in verb. sperantes Can. Archid. in c. si fæneraveris 14. quæst. 3. num. 3. post fin. gloss.*

¹⁰ Dicitur usura quasi † raptus usus, quia rapit & inducit usum, ubi usus non est, utroque testamento novo & veteri prohibetur, quia est contra pietatem & charitatem, nam debet quis subvenire proximo in necessitate constituto, c. *non satis* 88. *distinct. c. dilectissimus* 12. quæst. 1. c. *sicut hi* 47. *distinct.* præterea est vitium quoddam contra naturam rerum, quia venditur usus rerum, ubi usus non est, & pecunia germinat pecuniam, quæ naturaliter non est apta germinare, cum sit tantum in mensura rerum, l. *i. ff. de cont. empr. & c. eiciens §. quicumque vers. unde super & §. seq. § 8. distinct. Bald. in rubr. Cod. hujus tit. in princ. & numeris seqq. Pan. in rubr. hujus tit. num. 5.*

¹¹ Dominium rerum † quæ consistunt in pondere, numero & mensura solutarum pro usuris, transfertur in usurarium, quando sunt consumptæ seu permixtæ, l. *si à furioso in fine & l. nam & si fur. l. non omnes §. 1. in fine ff. si cert. pet. l. si alieni & ibi gloss. in verb. accepit ff. de solut. sed competit repetitio, c.*

¹² *debitores de jurejur.* Quod si res mobiles † quæ servando servari possunt, vel res immobiles pro usuris solutæ sunt, an earum dominium transeat in usurarium, difficultatem habet *glos. in c. si quis usuram* 14. quæ. dicit, quod possit concedi, quod trans-

feratur dominium Archid. *ibid.* & ibi fuisse tenet summa Tabiena in verb. usura 6. in princ. sed *gloss. in c. ex transmissa in verb. licite in fine de decim. tenet quod in usurium non transit dominium, ac idem videtur sentire Bal. in l. rem quam num. 2. in fine C. de jur. dot. & in l. 1. nu. 3. & seqq. C. de pign. act. Franc. in c. quanquam n. 16. h. tit. in 6. Pan. in c. cum tu n. 13. hoc tit. latè Angelica in verb. usura cl. 2. n. 18. Sylvest. in verb. usura 16. in princ. Covar. var. resol. lib. 3. c. 3. n. 6. vers. sed ad hujus plures citans, quæ opinio nihil placet, quia ex contractu usurario nulla oritur obligatio, *gloss. 1. in c. debitores de jurejur. & ibi Can. & nuda traditione sine titulo vero vel putativo non transfertur dominium, l. nunquam nuda & ibi gloss. ff. de acquir. rer. dom. l. traditionibus & ibi gloss. C. de pact. tum quia si usurarius res hujusmodi pro usuris acceptas alienavit, tertius possessor compellitur officio Iudicis ad earum restitutionem indistincte, sive possideat titulo lucrativo, sive oneroso, qualis distinctio sit in re empta ex pecunia fenebri, *gloss. fin. in c. cum tu hoc tit. & ibi Can. Bald. in l. si tutor num. 3. & seq. C. de ser. pig. dat. man. sed non habet locum in ipsis rebus formaliter datis pro usuris, quia sunt affectæ vitio, Angel. in vers. usura cl. 2. num. 18. in fine & ibi latè additio l. si cum exceptione §. aliquando vers. unde & §. seq. ff. quod met. caus. Bald. in l. 1. C. de pig. act. n. 3. & 4. dicens pignoratitiam, fæneratitiam esse personalem in rem scriptam, quæ datur contra quemlibet singularem successorem, & iniquissimum est per illicitas usurariorum extorsiones tertium locupletari, l. licet tantum §. ex furtiva ff. de peculio l. fin. in fine princ. ff. de eo per quem factum erit l. metum. 3. §. fin. ff. quod met. caus. An usurarius † teneatur ad restitutionem omnium 13 quæ fuit lucratus de pecunia usuraria, an***

vero tantum ad restitutionem usurarum, vide Archid. in d. c. si quis usuram n. 2. 14. quæst. 4. & ibi Bell. & Can. Anchar. in c. peccatum n. 23. & 24. de reg. jur. in 6. Pan. in c. fin. n. 21. hoc tit. Franc. in c. quanquam n. 14. hoc tit. in 6. & ibi Can.

- 14 Antichresis † non est prohibita, l. si ea pactione C. hoc tit. Archid. in c. pleriq. nu. 1. 14. quæst. 3. Gail. obser. 3. lib. 2. Usuræ triplices † sunt, Bald. in l. 2. C. hoc tit. Ioan. de Anan. in c. 1. post num. 6. hoc tit. Aliæ sunt mere lucrativæ, quæ iure divino & omni iure, etiam novissimo civili sunt prohibita, Iul. Clar. lib. 5. §. usuram 3. & 4. gloss. fin. in fine autem. ad hæc de usur. & ibi DD. Imol. in clem. 1. n. 8. hoc tit. Covar. lib. 3. var. resolut. c. 1. n. 6. Gail. obs. 5. lib. 2. num. 5. nec possunt peti in aliquo foro, quia ius divinum vincit humanum, Bald. in rubric. C. huius tit. in princ. Idem in l. rogasti §. si tibi nu. 13. ff. si cert. pec. Salicet. in autem. ad hæc n. 3. C. hoc tit. nec licet eas exercere etiam pro opere pio, c. super eo hoc tit. aut si mutuans in se suscipiat periculum pecuniarum, c. fin. in princ. hoc tit. Franc. Mare. qua. 889. par. 1. Hinc inferitur, quod si cui certa quantitas legatur, & quoad præstetur in singulos annos certum aliquid, veluti usuram iusserit præstari testator, legatum fortis valet, legatum usu, earum iure canonico non potest exigi, quia nullo modo potest imponi usura, etiam in ultimis voluntatibus, l. 3. §. fin. & ibi Bart. & DD. ff. de ann. legat. & c. Bart. in l. 2. num. 3. ff. de iis quæ pæna nom. relinq. & ibi DD. tum quia ista usura provenit ex cupiditate & provisione Legatarii, qui cum possit, non attingit hæredem ad solvendam certam quantitatem legatam, l. 1. §. 1. vers. nec tamen ff. de usur. Quando legatarius non potest exigere sortem legatam, tunc valet legatum usurarum, quatenus probabilem modum non excedit, ut te-

stator alicui legat mille hac lege, quod si hæres nolle solvere, non posset cogi usque ad decem annos, & pro eo tempore quo nolle solvere, solvat certum quid pro centenariis, nam hoc casu legatarius usuram percipit ex iudicio defuncti, non ex sua cupiditate, quia ab inviro hærede sortem non potest exigere, Bart. Socin. in l. 2. n. 7. & seqq. ff. de iis, quæ pæna nomine vel contra Franc. Aret. conf. 151. Rot. Earin. decis. 773. n. 6. plures cumulans Covar. pract. quæst. cap. 11. sub n. 3. vers. primum. Simile est in uxore, quæ soluto matrimonio potest infra annum usuram petere dotis constitutæ in pecunia, quam infra annum non potest exigere, post annum usuram non potest petere, quia potest ipsam dotem exigere, l. in insulam §. usuram & ibi Bart. & DD. communiter ff. solut. matr. Pan. in c. salubriter nu. 5. & ibi Can. hoc tit. 2. Inferitur, quod mutuans certam summam pecuniarum alicui cum pacto, quod sors restituatur in proximis nundinis cum dono quinque procentum, si minus cum dono decem procentum in sequentibus nundinis, committit usuram quocumque nomine huiusmodi inter usurium fuerit appellatum, c. si sciveris c. plerique 14. quæst. 3. l. rogasti §. si tibi & ibi Bald. n. 3. & DD. ff. si cert. pec. l. cum allegas C. de usuris Rot. decis. 315. num. 2. par. 2. divers. Sors autem principalis † propter stipulationem usurarum non amittitur, quia pactum usurarium non vitiat pactum alias per se licitum, sed vitiat, & pro non adiecto habetur, l. si pecunia ff. de usur. l. 1. §. sed si mihi ff. de verb. oblig. gloss. in l. eos §. si quis autem in verbo de superfluo C. de usur. Gail. obser. 4. & obser. 5. n. 7. lib. 2. 3. Inferitur, quod creditor committit usuram, qui vult lucrifacere fructus rei sibi pignoratæ, qui ipso iure attenuant sortem, quando creditor eos consumpsit, c. 1. & ibi Pan. & c. 2. conquestus hoc tit. 4. Infer-

4. Inferitur, quod pecunia, *Dec. conf. 116. nu.*
 5. *Bald. in l. 1. in 9. quaest. C. pro socio c. plerique*
& ibi gloss. in verb. negotiationibus & Can. 14.
quaest. 3. etiam pupillaris vel dotalis, non pot-
est absque usurae crimine mercatori tradi
hoc pacto, ut quolibet anno ex ratione lu-
cri, semper salva ipsa sorte, certa quantitas
pupillo, aut uxori, vel marito detur, sed
conveniri potest, ut detur certa pars sive
quota lucri, Covar. var. resol. lib. 3. cap. 2. ubi
tradit tres conclusiones tomo 2. C. agn. in repert.
l. curabit n. 21. C. de act. empt. Pan. in c. per ve-
stros n. 3. de donat. int. vir. & uxor. & c. Franc.
Marc. quaest. 887. n. 2. & n. 18. par. 1. §. Quod
societas ita coiri non potest, ut is qui pecu-
niam confert, sortem capitalem vocans, sal-
vam habeat, damnum vero non sentiat, quia
talis contractus est vere mutuum, eo quod
lors nullo periculo exponatur, sed perma-
neat in dominio dantis, ex parte vero eius
qui operam ponit, valet pactum, quod nul-
lam partem damni sortis sentiat, lucrum ve-
ro commune sit, Gail. observ. 24. lib. 2. Pan. in
c. naviganti sub n. 11. de usur. & ibi Can.

17 Quaedam sunt usurae & restaurativae da-
 mni, & istae omni jure, etiam divino sunt
 permittae, quia quantum ad petentem sunt,
 ut lors, c. dilecti ante fin. de for. compet. c. 2. &
 ibi gloss. in verb. indemnem & Can. & c. 3. & ibi
 gloss. in verb. assertiones de fideiuss. Bald. in l. 2. n.
 2. C. h. t. Gail. 2. obs. 6. lib. 2. Ideo marito post
 moram in dando sibi dotem debentur usurae
 constante matrimonio quando sustinuit
 onera matrimonii, & non alias, l. in insulam
 §. usuras & ibi Bart. & DD. ff. solut. matr. c.
 salubriter h. t. Greg. 15. dec. 93. & ibi annot.
 Rot. Farin. dec. 471. gl. fin. in l. de divisione ff. sol.
 matr. Gregor. 15. decis. 573. nu. 7. & 8. & ibi an-
 not. Pan. in c. salubriter n. 4. hoc tit. & ibi Can.
 2. Fideiussor qui propter defectum debi-
 toris compulsus fuit accipere sub usuris, ut

solveret creditori usuras & capitale, licite
 repetit usuras, c. 2. & ibi gl. in verb. indemnē
 & C. de fideiuss. Innoc. in c. 1. h. t. Imo ex ali-
 quorum opinione fideiussor qui satisfacit
 pro eo, qui pecunias mutuo accipit sub usuris,
 pro satisfactione potest accipere unum
 vel duo pro centenario, quia fideiussor non
 potest esse ita securus, quin possit interve-
 nire aliquod periculum, vel saltem aliqua
 difficultas & labor in re habendo, & ratione
 huius potest aliquid percipere plus vel mi-
 nus, secundum periculi & rei qualitatem,
 Sylvest. in verb. negotium nu. 4. & Summistae lo.
 de Anan. in c. naviganti n. 42. h. t. qui dicit to-
 tius esse abstinere & ibi Can. Bart. in l. hoc jure §.
 1. ff. de donat. Dec. conf. 7. in princ. Greg. 15. dec.
 76. n. 4. & 5. dec. 161. 3. Si debitor tenetur
 solvere ad certam diem, & quia non solvit
 creditor, ab aliis sub usuris accepit propter
 aliquam suam utilitatem, & rei familiaris
 necessitatem, debitor tenetur creditori re-
 sarcire has usuras, Bald. in l. 2. n. 2. C. h. t. Pan.
 in c. 1. n. 6. hoc tit. & ibi Inno. n. 2. & Can. ve-
 rum animadvertendum est, quod non suffi-
 cit creditori probare, quod acceperit pecu-
 nias ad cambium, postquam venerat dies
 solutionis, sed est necessarium 1. quod pro-
 bet in individuo, quod ob non solum de-
 bitum à debitore acceperit pecuniam ad
 cambium, & ex defectu solutionis dictae
 merces & cambia fuissent ommissa, l. 3. §. si &
 ibi Castr. n. 3. Taf. num. 6 & 8. ff. de eo quod cer-
 to loco & c. Pan. in c. conquestus n. 6. & ibi Can.
 hoc tit. Mohed. decis. 3. hoc tit. Pur. decis. 231. lib.
 1. plures cumulans Franc. Marc. quaest. 167. n. 7.
 & seqq. par. 2.

Quaedam sunt aliquid commodi & per-
 cepti recompensativae, quae omni jure sunt
 permittae, quia potius loco permutacionis
 quam loco poenae petuntur, l. Iulianus §. ex
 vendito ff. de act. empt. l. 2. C. hoc tit. l. curabit C.

de act. empt. c. salubriter hoc tit. Covar. var. resolut. lib. 3. c. 4. fundantur in naturali æquitate, quæ est, quod quis cum aliena jactura non locupletetur, l. si quis mancipis § proculus ff. de inst. l. nã hoc natura ff. de cond. in deb. Hinc emptor qui nactus possessione fructus percepit, compellitur pretium, quod penes se habet cum ufuris restituere, quas perceptorum fructuum ratio, licet nulla mora intercesserit, generavit, l. curabit C. de act. empt. d. l. Iulianus §. si ex vendito ff. de act. emp. pulchre Myns. obser. 56. cent. 4. dicens eum teneri ad interesse pretii, non solui & lucri cessantis, Greg. 15 decis. 297. n. 1. & ibi late annot. & decis. 347. & ibi annot. nisi emptori fuerit data certa dilatio ad solvendum, qua pendente non tenetur ad fructus interim perceptos, l. lecta §. sed cum fertis ff. si cert. per. Paul. de Castro in l. Iulianus §. ex vendito sub n. 3. & 4. ff. de act. empt. Gab. conf. 57. n. 5 vol. 1. Dec. conf. 119. n. 6. & 7. Greg. 15. dec. 297. n. 1. & ibi late annot. & decis. 573. n. 6. eadem æquitas intrat respectu venditoris, qui pretium recipit, & rem venditã retinuit, imo æquitas d. l. curabit, habet locum in omni contractu correspectivo, tam nominato, quam innominato, Castr. in l. de divisione n. 10. & seqq. & ibi Ias. nu. 15. in fi. & DD. ff. sol. matr. Rot. decis. 340. par. divers. n. 6. ac retinente bona subiecta pacto cum onere dotandi, Rot. divers. decis. 658. n. 2. par. 1. l. in minorum C. in quib. caus. in integ. restit. non est necesse l. initio in verb. dumtaxat & DD. C. de pact. int. empt. & vendit. & ibi gloss. & DD. ff. de act. empt. l. 2. C. de usur. 2. Gener non compellitur ad fructus possessionum, quæ sibi à focero pro numeranda dote sunt obligatæ computandos in sortem, c. salubriter h. t. 3. Generaliter concludi potest, quod licite qui percipit fructus ex possessione, data pecunia mutua, in pignus accepta, quando possessio erat sua, vel sibi debita, nec poterat eã

aliter recuperare, & non cogitare eos computare in sortem, ut dominus qui à vasallo vel emphyteuta recipit pignori feudum vel emphyteusim: clericus qui de manu laici recipit pignori beneficium ecclesiæ, c. 1. in fin. & ibi gloss. fin. Pan. n. 5. Io. de Anan. nu. 5. & Can. communiter hoc tit. imo à principio possunt partes taxare, interesse ob moram solutionis ratione damni emergentis, & lucri cessantis, vel ob retardatam rei traditionem, quod non excedat legitimum modum, & sit infra dimidium centesimæ, nempe quinque pro centum, Dec. in c. cum venerabilis n. 57. & seq. & sub n. 65. & ibi Can. de except. Casar. decis. 1. & 2. hoc tit. Covar. var. resolut. lib. 3. ca. 4. n. 6. non in debito certæ quantitatis, aut in pecunia mutuata, Felin. in cap. cum venerabilis num. 9. de except. plures cumulans. sed quando res est frugifera, Rot. farin. decis. 331. num. 4. par. 1. l. rogasti §. si tibi & ibi Bald. n. 3. & Dd. ff. si cert. per. l. cum allegas junctã l. si ea lege C. de usu, quæ est notabilis limitatio ad regulam vulgarem quod taxatio fructuum ad rationem certi numeri procentenatio facta ab initio regulariter non valet, Cagn. in l. curabit num. 36. C. de act. empt. Dec. conf. 116. quia procedit quando taxatio excedit fructus, secus quando est minor vel æquivalens fructibus, etiam si interesse non videatur taxatum ratione fructuum, sed pretii, quia interesse pretii non soluti habet respectum & relationem ad fructus, Cagnol. in d. l. curabit numer. 4. Rot. divers. decis. 340. per totam & numer. 70. par. 1. & decis. 71. num. 1. & 5. par. 2. l. Iulianus §. ex vendito ff. de act. empt. & ibi post gloss. in verb. post diem Dd. Dec. in c. cum venerabilis n. 65. de except.

Cambia sunt licita † utilia, ac etiam necessaria, propter diversitatem pecuniarum quæ uno modo expendantur in una Provincia

vincia, & alio modo in alia, & lucrum percipitur ex illis ratione Patriæ, quia pecuniæ aliis locis facilius & levioribus usuris inveniuntur, aliis difficilius & gravioribus usuris: *l. & in contraria ff. de usur. l. ideo ff. de eo quod certo loco Bald. obiter in l. 3. C. de instit. & exercit. act. operarum*, quia campfor subit pericula viarum, damna nunciorum, pensiones apothecarum, salaria factorum, institorum, famulorum, *l. nihil interest §. nec pignora & ibi glos. in verb. pro operis ff. de naut. fen. l. traiecitia & ibi glos. 1. & 3. ff. de act. & obligat. l. qui Romæ §. Callimachus ff. de verb. oblig. Ioan. de Anan. in c. fin. num. 49. & 50. & seqq. de usur. & indultriæ quæ accedit rei licitæ, l. si bares la. 1. in princ. ff. ad l. falcid. laf. in l. 1. num. 64. C. de summ. Trinit.*

20 Triplicia sunt † realia, per litteras, sicca, Realia sunt quando campfor sibi cambiat ducatum, dando monetam, vel e contra recipiendo monetam dat tibi ducatum, & retinet unum denarium veri valoris, vel accipit unum denarium ultra verū valorem ratione laborum in tui & aliorum utilitatem, quibus talia ministrantur, Arg. §. si quis autem in princ. Authen. de iudicibus Archid. in c. 2. num. 4. 14. quæst. 3. Hostien. in c. salubriter num. 4. circa finem vers. & forsan & tertius decimus hoc tit. 10. Andr. in c. conquestus in fine hoc tit. Hinc videmus quod facultas scenerandi per bancum possit locari à Principe contra glos. in lib. quædam §. nummularios in verb. decurritur in fine, dicentem quod hodie quilibet est campfor pro sua voluntate, sequitur Guid. Pap. qu. 287. & ratione facultatis scenerandi Iudex condemnat in certa pecunia, Rot. divers. decis. 195. sub n. 2. vers. tertio par. 1. divers. l. si ea pactione C. de usur. & ibi Dd. gl. in c. conquestus in verb.

21 de feudo in fin. hoc tit. Per litteras † fiunt quando campfor distanter facit numerare

pecunias, ut mercator recipit à me in hac civitate centum ducatos, & occasione cambii facit mihi numerari nonaginta ducatos Neapoli, tale cambiū est licitum, dummodo non nimis excedat modum, sed fiat secundum generalem consuetudinem mercatorum, et si aliquid minus solvitur, illud solvitur ratione periculi & laborum, Bald. in rubric. C. de constit. pecun. n. 1. 10. de Anan. in c. fin. sub n. 50. vers. in secundo casu hoc tit. Marfil. in repet. rubr. C. de probat. n. 305. & seq. Rot. Farin. decis. 304. par. 2. continent huiusmodi litteræ cambii tria commercia, unum inter numerantem & dantem litteras, alterū inter numerantem & eum cui diriguntur litteræ tertium inter dantem litteras & eum cui diriguntur, & omnibus istis casibus verificatur debitum contractum vigore litterarum cambii, quia numerans solvit, ut illas litteras haberet, & obligatio licet re contracta, tamen est correspectiva ad illas litteras, suntque mandata quæ contrahuntur gratia mandantis, mandatarii & aliena, *l. si procuratorem §. si tutores ff. mand. glos. in verb. quinque modis Instit. de mand. & ibi Dd. Bald. cons. 348. vol. 1. Rot. Card. Seraph. decis. 562. n. 3. Rota Genuen. decis. 1. nu. 27. & huiusmodi litteræ eo ipso quod sunt lectæ & receptæ ab eo cui diriguntur censentur approbatæ, nisi in contrarium fuerit protestatus, *l. si filius familias la. 2. & ibi Angel. in fine & Dd. ff. ad SC. Macedon. l. Titius la. 2. & ibi Bart. in si. & l. quidam ff. de const. pecun. l. cum tabernam §. 1. ff. de pignor. late Rota divers. decis. 811. plures cumulans par. 1. non liberant debitorem nisi fuerint solutæ, Salicet. in l. si filius familias la. 2. nu. 7. ff. ad SC. Maced. Cast. in l. si debitorem num. 3. ff. de novat. Bald. in l. pro debito num. 2. C. de bon. auct. iud. post Rot. Farin. dec. 679. num. 7. par. 1. cont. Bart. in l. singularia ff. si cert. pet. pulchrè Greg. 15. decis. 217. & ibi annot.**

aut creditor secundum nummularium acceptaverit, *l. inter causas §. abesse ff. mandat. & ibi glos. in verb. admittit allegat. concord.* non pro solvendo, sed pro soluto, *l. si debitorem ff. de novat. & deleg. Bald. conf. 348. sub n. 2. vers. amplius dicendum lib. 1. Greg. 15. decis. 217. nu. 4. & 5. & ibi annot.* non possunt à scribente revocari, quia in iis vertitur principaliter utiliter utriusque partis, quæ non potest sola unius voluntate auferri, *l. antepen. ff. de solut. l. si cum fundum ff. de pact. Bald. in rubric. Cod. de constit. pecun. n. 16.* Hæc cambia non sunt uniformia, modo enim plus, modo enim minus, nonnunquam nihil lucri, quandoq; etiam damnum adferunt, & ideo ad eandem rationem cum præsentibus futura cambia taxari non possunt: *l. ideo in fine ff. de eo quod certo loco dari oport. Rot. divers. decis. 315. n. 6. par. 1.* Sicca ¶ cambia committuntur circa tempus & dilationem solutionis, ut pro novem præsentibus, constituo me solituum decem post mensem, quia istud præteritum temporis est usura, *l. quod si ephesi in fin. princ. ff. de eo quod certo loco dari oport. l. hætenus §. fin. ff. de constit. pecun. c. in civit. c. constitui. c. naviganti hoc tit. Bald. in rubric. C. de constit. pecun.*

23 Cambia & recambia ¶ ut debeantur mercatori propter retardatam solutionem pecuniarum sibi debitarum plura requiruntur, 1. ut creditor habeat facultatem à debitore in casum moræ accipiendi pecunias sibi debitas ad cambium & recambium damno prius debitoris, *l. pecunie §. usurarum l. seia l. cum quidam §. explorato ff. de usur. l. magnam C. de contrah. & commit. stipul.* aut si huiusmodi facultatem non habet, præmittat protestationem & intimationem de hoc ipsi debitori *l. cum quidam §. ex locato l. mora ff. de usur. 2.* quod cum effectu & realiter pecunie per creditorem accipiantur ad di-

stamet causam ad cambium, idque notificetur ipsi debitori ad effectum, ut certo sciat debitum suum jam esse sub usuris, ut ubi velit, valeat reliberare à futuris, solvendo quod debet, *l. pecunia in fine princ. l. seia in finel. cum quidam ff. de usur. 3.* quod litteræ verè transmissæ fuerint ad nundinas, quia lucrum percipitur ex cambiis propter diversitatem regionum ut supra dictum est, *Rot. farin. decis. 52. par. 1. l. quemadmodum §. si navis vers. plane si culpa ff. ad l. Aquil. l. naturalem §. 1. ff. de acquir. rer. domin. Afflic. decis. 20. & ibi Prsill. 4.* quod probentur requisita à Caltr. in l. 3. §. fin. n. 3. ff. de eo quod certo loco, *Rot. divers. decis. 315. n. 6. p. 2. Mohed. decis. 3. de usur. Dec. in c. cum venerabili n. 57. & pluribus seqq. de except. & ibi Can. Bart. in l. 1. C. de sent. qua pro eo quod interest n. 29. & seq. & ibi Dd. lac. l. n. summis n. 18. ff. de in litem. vir. Rot. Genuens. dec. 37. sub nu. 11.* quia ita demum maioris pecunie fit condemnatio, quam intentarum est, si actoris interest, *l. 2. ff. de eo quod certo loco l. cum allegas C. hoc tit. & ibi Bald. num. 26.* & hæc obiter dicta sufficiant.

Assicuratio est, ¶ quando quidam suscepit periculum mercium cuiusdam navis navigaturæ, verbi gratia ex portu Romano in Hollandiam, & si quidem ipse nauta quires transvehendas conduxit, suscepit in se periculum rerum quæ portantur per mare, & recepit certam mercedem pro centenatio & promittit emendare quocumque casu perdantur, sive tempestate maris, sive certis causis, eis deperditis potest agi contra eum actione oneris aversi, *l. in nave Saupheli & ibi Paul. de Castro n. 6. ff. locat.* nam licet respectu operarum nautæ, sit locatio & conductio, & susceptio periculi, ex natura locationis intelligenda foret de periculo eveniente casu fortuito, §. quod sugerit & ibi post glos. in verbis

verb. is casus Dd. *Inst. de emp. & vend.* tamen ex pacto expresso inter eos convento de periculo rei, venit omnis casus fortuitus *l. qua fortuitis C. de pign. act. l. quod saepe §. si res ff. de contrah. empt.* dictaque actio oneris aver- si est proprium nomen actionis, & non con- currit cum alia actione, *d. l. in nave Saupheli & ibi glos. in verb. oneris averfi & in verb. super- vacuum & Dd. ff. locat.* Si vero tertius ꝑ susce- pit periculum navis juxta formam hodie- nam de apotheca ad apothecam, etiamsi na- vis jam portum exierat tempore assicura- tionis, & merces periissent negligentia vel dolo magistri navis, quodque navis possit morari in itinere per aliquot dies in tali in- sula vel portu, tunc est quidam contractus emptionis & venditionis, aut saltem ei ma- ximè accedit, quia assicuratio fit pro certo pretio convento, & qui assicurationem fa- cit, dicitur emere eventum periculi, & quia in assicuratione aestimantur merces, qua- rum pretium postea solvitur, *l. periculi pre- tium ff. de naut. fœn. l. si jactum retis ff. de act. empt. l. si fistulas §. frumenta ff. de contr. empt. & ibi Dd. de quibus vide Io. de Anan. in c. naviganti ab n. 2. v. 13. quæro hoc tit. & ibi Can. Alvarum Valascum decis. Lusitan. 64. Petr. Santarens. in suo tract. de assicurat. & spons. mercat. Beneven- tum Straccham in eodem tract. sum Sylvest. in verb. negotium n. 4. & summistas Greg. 15. decis.*

26 126. Imo tale pactum ꝑ licitum est etiam quando fit inter dantem & recipientem pecunias, nam qui mutuat alteri mille aureos ultra mare vehendos, aliquid præter sortem ipsam potest accipere in pretium suscepti periculi, quando promittit eam pecuniam salvam fore, & si perierit, eam se non peti- turum, *l. i. l. nihil interest l. periculi ff. de naut. fœn. l. i. & 2. C. eod. tit.* In hac enim specie quod ultra sortem accipitur, datur propter justissimam causam, nempe periculi, contra

Summa in Decretal.

naturam mutui spectantis ad creditorem, *Covar. var. resolut. lib. 3. c. 2. n. 5. Lupus in c. na- viganti in presat. n. 11. de usur. Rot. Farin. decis. 304. sub n. 4. par. 2. nec his obstat c. navigan- ti hoc tit. ubi usura est, si is qui suscepit in se periculum mercium inde aliquid percipit, quia ut ibi notat Io. Calderi, illud est ve- rum, quando percipit ratione mutui facti mercatori propter usum pecuniæ, aut pro- pter nudum interesse interusurii temporis, non ratione periculi.*

Societates officiorum ꝑ contrahuntur 27 ad sex menses, & deinde ad beneplacitum cum didicta quindecim dierum ipsi offi- ciali facienda, & cum aliis pactis licitis & honestis juxta motum proprium Fælicis re- cord. Pii Papæ quarti, *Castrac. de societ. c. 4. n. 19. & seqq. & c. 54. n. 14. Put. decis. 67. & decis. 68. lib. 3. Rota divers. dec. 763. parte 1. curren- tibus dictis quindecim diebus durat socie- tas, Put. decis. 68. lib. 3. Castrac. de societ. c. 61. nisi appositum sit pactum resolutivum in casu negligentia debitoris negligentis id ad quod tenebatur præstare, Rot. divers. decis. 134. par. 1. divers. consistunt inter dantes pe- cunias & ipsos officiales, Gabriel. conf. 78. in princ. vol. 1. & conf. 63. nu. 5. & seqq. & n. 9. & seqq. vol. 2. Greg. 15. decis. 167. n. 3. & 4. Rot. Fa- rin. decis. 117. par. 2. quæ alias decis. alleg. etiam quando super vita alterius certæ personæ nominatæ posita est pecunia; *l. nemo l. si fra- tres §. idem respondit 1. & ibi glos. ff. pro Soc. Ga- briel. conf. 78. n. 1. vol. 1. Castrac. de societ. c. 8. n. 29. & seqq.* alii accedentes societatibus non sunt socii, sed conveniuntur ex stipulatione per quam promittunt finita societate resti- tuere sortem, & interim solvere fructus con- ventos, Gabriel. d. conf. 63. sub n. 7. Greg. 15. de- cis. 167. n. 4. & seq. adferunt annuos fructus ad rationem 12. pro centenario, *Castrac. de societ. c. 3. n. 7. §. quos sola incertitudo vitæ**

Y dan-

dantium pecunias non justificat, nisi etiam concurrant officia vacabilia, non perpetua officialium pecunias accipientium, quæ sunt subiecta & fundamenta societatum, *Boccat. de societ. n. 196. & seqq. Greg. 15. decis. 107. n. 4. & ibi annot. Rot. Farin. decis. 552. par. 1. Castrac. de societ. c. 5. n. 5. Rot. decis. 742. n. 5. & 763. n. 7. par. 1. divers.* ac necesse est, ut eorum pretia & fructus sufficiant pro tota summa accepta ad societatem ejusque redditu, *Boccat. de societ. n. 102. 126. & seq.* quod si summa ad societates accepta valorem officiorum excedat, & concurrat scientia tantantium pecunias, quam officialium, vel etiam officialium tantum, non sustinentur societates nisi usque ad concurrentem valorem officiorum, quia in eo in quo excedunt, deficit subiectum, *Castrac. de societ. c. 6. num. 7. & seqq. Boccat. de societ. nu. 102. & 126. Greg. 15. decis. 167. n. 1. & 2. & ibi annot.* quid autem sit dicendum data ignorantia excessus in dantibus pecunias, vide latè *Zacch. de societ. offic. n. 71. & seqq.* In eis pecuniæ non fiunt officialium eas recipientium, sed remanent dantium sub periculo amissionis earum in casu mortis durante societate, *arg. l. decem ff. de verb. oblig. Rot. Farin. decis. 552. num. 8. parte 1.* etiam quando pecuniæ datæ sunt sub periculo vitæ alterius, nam per obitum eorum qui pecunias dederunt, etiam quod persona nominata supervivant, dissolvuntur societates & officiales ex eodie non compelluntur ad solutionem fructuum, neque possunt lucrari sortem, etiam si postea persona nominata moriatur, quia illa pacta durant tantum donec societates ipsæ durant, *Gabriel. conf. 78. vol. 1. Castrac. de societ. c. 27. num. 1.* nihil autem commune habent cum censu vitalitio, quia in hoc dominium pecuniarum amittitur ab initio, quæ fiunt illius qui constituit se de-

bitorem census, *Rot. Farin. decis. 552. sub nu. 8. par. 1.* Durant societates quamdiu superest aliquid ex officio super quo contrahuntur, ideo non dissolvuntur per venditionem tituli notariatus retento dominio scripturarum, *Rot. decis. 175. par. 2. divers.* aut per venditionem alterius ex duobus pluribusque officiis super quibus fuerunt contractæ, *Rot. decis. 555. par. 1. divers. in utramque partem & decis. 288. par. 1. divers.* finiuntur societates per obitus officialium, & venditionem officiorum, & fors principalis est restituenda, *Rot. Farin. decis. 149. num. 2. & seqq. par. 1.* ac is qui pecuniam dedit, eam amplius non potest amittere, neque illam lucrari officialis, aut is qui bonam fidem recognovit, quia secundum expressam formam pacti requiritur, ut moriatur qui pecuniam dat durante societate, sed neque fructus post mortuum officialem vel venditum officium ab eo qui pecuniam dedit amplius licitè possunt percipi, quia cessat periculum amissionis pecuniæ, *Gabriel. d. conf. 63. num. 13. & seqq. vol. 2. & d. conf. 78. vol. 1. Rot. decis. 67. par. 1. divers.* Item finiuntur per obitum dantium pecunias ad societatem quas officialis lucratur, *Castrac. de soc. c. 16. aliisque modis traditis in l. verum §. fin. & ll. seqq. ff. pro Soc. & §. manet & §§. seqq. Institut. de societ. Rot. Farin. decis. 545. n. 2. par. 1.* etiam si sint contractæ ad certum tempus, *Castrac. c. 39. n. 2. & c. 47. n. 2.*

Usurarius probatur contractus ¶ ex a. 28
perta contractus iniquitate, *l. cum alleg. C. hoc tit. c. ad nostram de empr. c. illo voc. de sign. ex modicitate pretii in venditione, quando concurrit pactum de retrovendendo, cuius propriam vim & naturam expendit Covar. var. resolut. lib. 3. cap. 8.* quamvis emptor non sit usurarius, nec solitus frænerari, *Castad. decis. 1. & 2. hoc tit. plures cumulan.*

lans, licet Rolan. cons. 58. vol. 4. aliter sentiat gloss. in c. conquestus in verb. de feudo paulo ante fin. vers. item si vendo tibi fundum hoc tit. quam ibi Innoc. Host. To. And. & Can. sequuntur communiter Myns. obs. 62. cent. 3. ex presumptionibus quæ oriuntur ex persona, quod consuevit fœnerari, & probantur contractus fœneratitii ab eo celebrati qui transferunt in eum omnis probandi, quod talis non fuerit de contractibus illis illicitis. Franc. in c. quanquam §. ceterum n. 6. hoc tit. in 6. plures cumulans.

29 Nullo modo licet cuiquam usuras præteriti temporis, vel futuri, in sortem redigere, quia etiam jure civili superfectio, & amotocismus, & fœnoris renovatio est prohibita, l. fin. C. hoc tit. & usuras usurarum illicitè exigenti infamiae macula ipso jure irrogatur, l. improbum C. ex quib. caus. infam. irrogat. nisi usura præterita sit oblata in præsentia, & postea concessa ex causa mutui, nam duo actus creduntur intervenire, glos. fin. in l. fin. C. de usur. & ibi Dd.

30 Iudex competens † in causa usurarum est ecclesia, quæ hoc in casu vendicat sibi jurisdictionem in laicos, c. præterea hoc tit. & ibi Pan. num. 2. Pan. in rubric. hujus tit. nu. 6. cum hac distinctione, Aut sunt tales usuræ quæ debentur jure canonico & civili, & tunc iudex sæcularis potest in eis condemnare, aut constat eas non deberi, & potest absolvere, Aut dubitatur an contractus sit usurarius & causa est ecclesiastica, quia usura utriusque testamenti pagina condemnatur, c. 3. hoc tit. Franc. Marc. quest. 496. num. 21. par. 1. & Iudex sæcularis qui remittit articulum spiritualem, de quo ipse non potest cognoscere, ad Curiam ecclesiasticam, bene potest assignare terminum comparendum in illa Curia, sed non ad finiendam causam, Bart. in l. præses sub num. 4. C. de appell. & ibi

Paul. de Castro sub num. 2. & Dd. communiter quæ distinctio non est adhibenda in causis spiritualibus in quibus indistinctè Iudex sæcularis non potest pronunciare, Bald. in l. 1. C. de sent. quæ sint cert. quant. num. 14. glos. in summa 11. quest. 1. & ibi Can. late Gemin. in c. 1. num. 5. hoc tit. in 6. Bald. in l. 3. num. 2. C. de judic. Quando non refricatur in dubium, an contractus sit usurarius vel ne, sed solummodo repetuntur usuræ, tunc utique Iudex laicus est competens, Bald. in l. quoties C. de jud. sub num. 3. in fin. & 4. Iul. Clar. lib. 5. pract. crimin. §. fin. qu. 3. sub nu. 2. plures citans, quando vero agitur criminaliter contra usurarium ad pœnas, tunc est mixti fori, Covar. var. resol. lib. 3. c. 3. in princ. Clar. lib. 5. pract. crimin. §. fin. quest. 37. sub num. 2. quæ omnia procedunt, quando principaliter in iudicio deducitur quæstio usurarum, ceterum quando incidenter opponitur per modum exceptionis contractum esse usurarium, tunc benè potest Iudex laicus cognoscere etiam super quæstione juris, & contractum tanquam usurarium rescindere, Iul. Clar. lib. 5. §. fin. pract. criminal. quest. 37. num. 2. in fin. Guid. Pap. cons. 180. n. 2.

Multiplures sunt pœnæ † usurariorum de 31 quibus Covar. var. resol. lib. 3. cap. 31 est, clericus exercens usuras, si monitus non desistat, suspenditur ab officio & beneficio ecclesiastico, c. præterea hoc tit. ac ab obtento repellitur, c. si quis oblitus c. quoniam multi 14. quest. 4. c. 1. hoc tit. & multo fortius ab obtinendo beneficio, c. inter dilectos de excess. Prælat. & ibi Pan. num. 6. cum quo episcopus dispensat post satisfactionem & pœnitentiam, gloss. in c. præterea in verb. suspendas hoc tit. Pan. in d. c. inter dilectos n. 6. de excess. Prælat. Laicus jure ff. aut Cod. in foro sæculari criminaliter aliqua pœna non puniatur, Dec. cons. 169. per rotum. Iure novissimo

Authenticorum punitur, *Iul. Clar. lib. 5. pract. crimin. § fin. quest. 37. & aliis supra allegatis*, & per Iudicem ecclesiasticum monitus non desistens, excommunicatur, c. 2. & c. *præterea hoc tit.* & est infamis infamia juris vel facti citra aliquam sententiam, l. *improbum C. ex quib. caus. infam. irrog. & ibi add. ad Bart. Iul. Clar. lib. 5. §. usuran. 16. plures citans Garc. de benef. par. 7. c. 80. n. 20. & seqq. sceneratores in causis usurarum coguntur*

32 per censuram ecclesiasticam edere ꝑ libros rationum suarum, *clm. 1. §. ceterum hoc tit. Ias. in l. 1. nu. 8. & 9. C. de eden. 3. usurarius*

33 super computatione ꝑ fructuum in sortem, aut repetitione solutarum à se usurarum nullatenus auditur, nisi prius restituat usuras quas extorsit ipse à reo, ac etiam ab aliis nomine proprio, vel ille cuius est hæres, c. *tua c. quia frustra c. Michael hoc tit. licet ex usuris nihil pervenit ad hæredem, quia non convenitur ex delicto defuncti, sed ex quasi contractu ratione indebiti soluti, gloss. in c. Michael in verb. patet & ibi Pan. nu. 4. & Can. hoc tit. c. 2. & ibi gloss. in verb. mandaverint & Can. hoc tit. in 6. vel etiam alieno nomine extorsit, & principalis non sit solvendo, c. fin. & ibi gloss. 1. 46. distinct. Pan. in c. Michael n. 6. hoc tit. An proxeneta contractus usurarii teneatur ad restitutionem usurarum, vide Summ. Angel. in verbo restitutio, versic. Usurarius n. 5. & seqq. Rom. sing. 275. sui interrogatus, factor sive institor banco ꝑtæpositus ad earum restitutionem non tenetur, *Ias. in l. 3. §. 1. n. 15. ff. quod quisq. juris tutor vero & Curator exercentes usuras nomine pupilli, dato quod utilitas ad pupillum vel adultum pervenerit, ad earum restitutionem tenentur, gloss. in c. sicut non suo 46. dist. & ibi Can. Ias. in d. l. 3. §. 1. nu. 15. ff. quod quisq. juris & Dd. estque hæc exceptio dilatoria quæ proponi debet ante litem con-**

testatam & probari intra octo dies, *Pan. in d. c. quia frustra in fin. per verb. nullatenus iudicatur posita in dicto textu*, ab aliis autem civilibus actionibus usurarius non repellitur antequam restituat usuras, nam speciale est cum repetit usuras, ut non audiatur, nisi restituat à se extortas, ergo in aliis actionibus audiri debet hac exceptione non obstante, c. *quia frustra & ibi Pan. in 2. not. hoc tit. non impedit manutationem. Gregor. 15. decis. 107. n. 2. & 3. quæ concernit proprietatem, 4. Res ex usuris ꝑ empta est intacta*, & in 34 subsidium pro illarum restitutione venditur, c. *cum tu §. possessiones hoc tit. & ibi gloss. fin. & Can. officio Iudicis, etiam si pervenerit ad tertium ex causa non onerosa, sed lucrativa excusso prius usurario & eius hærede, arg. §. item si quis in fraudem. Inst. de Action. lex hoc edicto, in fin. princ. ff. de eo per quem factura erit, non eo respectu quod res sit obligata, sed ex quadam æquitate, quia ex quo res mea vel mihi debita pervenit ad te ex causa lucrativa, tu teneris ad restitutionem, l. si & me & Titium ff. si cert. petat. Pan. in c. cum tu n. 10. hoc tit. & in c. tua nos nu. 3. 7. & 8. hoc tit. & ibi Can. Idem juris obtinet in re secundo loco empta de pecunia redacta ex venditione rei emptæ de pecunia scænebri, arg. c. ecclesia el. 2. ut lite pend. Goffr. in Summ. huius tituli n. 17. quod fides empta de pecunia scænebri titulo lucrativo devenerit ad eum qui usuras solvit, liberatur usurarius, l. omnes debitores ff. de Action. & oblig. 5. Qui non habet in facultatibus ꝑ suis unde usu- 35 ras valeat restituere, nulla pœna mulcatur, cum eum nota paupertatis evidenter excuset, si tamen ad pinguiorem fortunam pervenerit, tenetur ut prius in solidum, nec habetur ratio ne egeat in postea qua sitis, c. cum tu §. illi autem & ibi gloss. in verb. in facultatibus & Can. hoc tit. & Pan. nu. 10. 6. Officiales*

36 ciales communitatum, † facientes, scriben-
 res, vel dictantes statuta, quod solvantur u-
 furæ, vel quod solutæ, cum repetuntur non
 restituantur plenè & liberè, aut scientes ju-
 dicantes secundum ea, ipso facto senten-
 tiam excommunicationis incurrunt, ean-
 dem etiam sententiam incursum, nisi statu-
 ta huiusmodi edita de libris communita-
 tum ipsarum, si super hoc potestate in ha-
 buerint, intra tres menses deleverint, aut si
 ipsa statuta, sive consuetudines effectum
 eorum habentes quoquomodo præsump-
 serint observare, *lem. 1. hoc tit. 7.* Nullum
 collegium nec alia universitas vel singularis
 persona cuiuscunque sit conditionis, pot-
 37 est † permitttere alienigenas publicè scēne-
 brem pecuniam exercentes, aut exercere
 volentes ad hoc domos in terris suis condu-
 cere, vel conductas habere, aut alias habi-
 tare, sed huiusmodi usurarios omnes intra
 tres menses de terris suis tenentur expelle-
 re, nemo illis ad scēnus exercendum domos
 potest locare, aut sub alio quocunque titu-
 lo concedere, qui contra fecerint si personæ
 fuerint ecclesiasticæ, episcopi, suspensionis,
 minoris personæ singulares excommunica-
 tionis, Collegium autem, aut alia universi-
 tas interdicti sententiam ipso facto incur-
 runt, quam si per mensem animo sustinue-
 rint indurato, terræ ipsorum, quamdiu in
 eis iidem usurarii commorantur, ex tunc
 ecclesiastico sujacent interdicto, & illis re-
 cedentibus cessat interdictum, si laici fue-
 rint per suos ordinarios per censuram ec-
 clesiasticam compescuntur, *c. 1. hoc tit. in 6.*
 38 8. manifesti usurarii † non admittuntur ad
 communionem altaris, id est ecclesiam
 quando celebrantur Divina, oblationes aut
 Christianam sepulturam, *c. 3. hoc tit. & ibi
 Pan. nu. 23. & seq. nec requiritur præcedens
 sententia iudicis, Pan. in d. c. 3. num. 9. hoc tit.*

imo licet hæres velit satisfacere, non tamen
 debet usurarius admitti ad sepulturam ec-
 clesiasticam, quia ex quo decessit in mortali
 peccato, restitutio hæredum non liberat
 animam suam, oportet ergo quod ipsemet
 restituat, vel caveat de restituendo, ita quod
 appareat non decessisse in illo peccato, *glos.
 in c. 2. in verb. mandaverint in fine hoc tit. in 6.
 Pan. in c. 3. n. 4. hoc tit. & hæres tenetur resti-
 tuere, c. tua nos hoc tit. etiam si de usuris ni-
 hil ad eum pervenerit in solidum, nisi fecerit
 inventarium, c. episcopus qui filios & ibi glos.
 mag. 1. 2. quest. 2. c. fin. & ibi glos. fin. & Can.
 de sepult. c. 2. & ibi glos. in verb. mandaverint
 & Can. hoc tit. 6. quia, ut dictum est conven-
 nitur ex quasi contractu defuncti, Clericus
 qui acceperit oblationes, vel christianæ tra-
 diderit sepulturæ, juxta Concilium Late-
 ranense quæ acceperit reddere compellitur,
 & donec ad arbitrium episcopi sui satisfaciat,
 ab officii sui maneat ipso jure executione
 ne suspensus, *c. 3. §. qui autem hoc tit. & ibi
 Pan. nu. 9. & corpora eorum exhumentur,
 si ab aliorum corporibus discerni possunt,
 & procul ab ecclesiastica sepultura jactan-
 tur, c. sacris de sepult. Franc. in c. 2. nu. 21. hoc
 tit. in 6. ex constitutione Concilii Lugdu-
 nensis usurariis manifestis, quanquam de u-
 suris quas receperunt expressa quantitate,
 vel indistinctè satisfieri in ultima voluntate
 mandaverint, ecclesiastica sepultura dene-
 gatur, donec de usuris his à quibus ipsas ex-
 torserunt, vel ipsorum hæredibus, vel his
 non superstitibus pauperibus loci in quo
 fuerunt extortæ usuræ, *c. cum tu & ibi Pan.
 n. 4. & ibi Can. hoc tit.* fuerit, prout patiun-
 tur facultates eorum, plenarie satisfactum
 vel illis, quibus facienda est restitutio, si
 præsto sint ipsi, aut aliis qui eis possint ac-
 quirere, vel eis absentibus loci ordinario,
 aut eius vicem gerenti, sive Rectori paro-
 chix**

chæ in qua testator habitat, corâ aliquibus fide dignis de ipsa parochia aut seruo publico de ipsius ordinarii mandato idoneè de restitutione faciendâ sic cauum per testatorem, aut post mortem illius quando iussit satisfieri de uturis per eius hæredes, *glos. in clem. 1. in verb. manifestos de sepult. & ibi Can. Franc. in c. 2. hoc tit. in 6. n. 11. & ibi Can. cum expressa receptorum usurarum quantitate, si manifesta sit, alioquin alia quantitate recipientes cautionem huiusmodi arbitrio moderanda, qui si scienter minorem, quam verisimiliter creditur, moderetur, ad satisfactionem residui de suo tenetur. Religiosi & alii qui manifestos usurarios contra formam præsentis sanctionis ad ecclesiasticam admiserint sepulturam pœnæ prædicti Concilii Lateranensis subjacent, c. 2. hoc tit. in 6. & ex constitutione Concilii Viennensis ipso iure excommunicationis sententiæ subjacent, à qua nullatenus absolventur nisi prius ad arbitrium diæcesani episcopi eis, quibus per præmissa fuerit injuria irrogata, satisfactionem exhibuerint competentem, nullo eis circa præmissa exemptionis vel quovis alio privilegio sub quacunque forma verborum concessio, suffragante, *clem. 1. in princ. de sepult.* Nullus testamentis ¶ manifestorum usurariorum potest interesse, aut eos ad confessionem admittere sive absolvere, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro juribus suarum facultatum præstent idoneam cautionem, Testamenta quoque manifestorum usurariorum, etiam si deserint usuras exercere, *Iul. Clar. §. testamentum q. 26. n. 4. exceptis Iudæis usurariis, qui sunt extra ecclesiam, Iul. Clar. §. testamentum q. 26. nu. 5. aliter quam præmissa satisfactione, aut idonea cautione facta, sunt irrita ipso iure, c. 2. §. nullus & §. testamentum hoc tit. in 6. Iul. Clar. §. testamen-**

tum q. 26. n. 2. Covar. var. resol. lib. 3. c. 3. n. 6. & prius facta non firmatur per subsequenter cautionem, præsertim si eadem post mortem præteretur, quia ab initio non valent, d. §. testamenta & ibi glos. fin. in fine & Gemin. l. 6. 10. And. in glos. fin. & Can. Iul. Clar. §. testamentum q. 26. n. 3. Covar. var. resol. lib. 3. c. 3. post n. 9. vers. 1. 2. Idem juris est in codicillo & qualibet alia ultima voluntate, glos. fin. in d. §. testamenta Iul. Clar. §. donatio qu. 7. 9. manifestus usurarius in causa ¶ restitutionis usurarum non appellat, c. quâ 40 perniciosum hoc tit. nec eius filii, aut hæredes extranei, c. tu nos hoc tit. datur autem optio Iudici quam ex dictis pœnis usurario velit infligere, c. quoniam frequentes §. fin. in fine ut lit. non contest. Pan. in c. cum tu num. 8. hoc tit. glos. fin. in c. præterea & ibi Pan. nu. 4. hoc tit. & Can. Manifestus ¶ usurarius est qui est 41 notorius, vel de jure, quia convictus & condemnatus de usuris, vel confessus coram Iudice, vel notorius notorietate facti, ut quia publicè tenet bancum paratum, c. fin. in fine de cohab. cleric. & mulier. Pan. in c. 3. in fine vers. sed pro declaratione hoc tit. & ibi Can. glos. in c. 1. in verb. manifestus hoc tit. in 6. & ibi Can. Iul. Clar. d. §. usura sub num. 15. aut quando coram sacerdote & testibus confessus est se usurarium, & mandavit restitui usuras, & resignavit libros, quæ omnia coniunctim requiruntur, quia sola confessio extra judicialis non facit aliquem manifestum usurarium, glos. 1. in c. 2. hoc tit. in 6. & ibi Franc. num. 3. & Can. vel quando constat ex aliis præsumptionibus, fama, instrumentis usurariis, libro rationum, & post mortem potest ferri sententia declaratoria etiam quoad annullationem testamenti & exhumationem, c. cum in diæcesi & ibi glos. pen. & Pan. n. 6. & seq. hoc tit. pulchre Fred. de sen. conf. 8. Franc. in c. 2. n. 11. hoc tit. in 6. Iul. Clar.

42 *Clar. lib. 5. §. usura n. 15. 10. pœna est, quod dominium rerum, † quas creditor extorquet à debitore ex causa usurarum, non transit in ipsum usurarium, Sylvest. in verb. usura. 6. in princ. Covar. var. resol. lib. 3. c. 3. post n. 6. vers. sed ad huius &c. Tul. Clar. lib. 5. §. usuram. 12. uti dictum est supra illud notandum est quod sufficit remissio illius qui usuras solvit, ut evitetur peccatum, absque restitutione reali, quando usurarius est paratus restituere usuras, & non alias, Pan. in c. cum tu in fin. hoc tit. & ibi Can. 10. de Anan. in c. consultuit sub num. 1. vers. nota quid libera hoc tit. c. peccatum & ibi gl. in verbo restituitur Dyn. & Can. de Reg. jur. in 6.*

Titulus XX.

De Crimine falsi.

SUMMARI.

- 1 FALSI crimen est mixti fori.
- 2 FALSI pœna canonica est multiplex secundum diversitatem falsitatum.
- 3 Quando civiliter agitur producenti Instrumenti suspectum de falso, iudex ad instantiam partis præfigit certum terminum ad deliberandum an velit dicto instrumento uti.
- 4 Impugnanti privilegia de falsitate, iudex præfigit certum terminum ad tam probandum, & si in termino non probaverit, imponit ei perpetuum silentium.
- 5 Falsitas commissa circa literas provisionum Papa aut inferiorum est sufficiens ad imponendum perpetuum silentium super ipso beneficio.
- 6 Falsitatem committens in causa circa acta, eam perdit.
- 7 Quando agitur criminaliter inspicere debet,

circa qua falsitas est commissa falsarii literarum Papa. per se vel alios sunt ipso iure excommunicati, clerici ecclesiastici omnibus officiis & beneficiis privati, & qui per se falsitatis vitium exercuerunt degradari seculari potestati traduntur.

- 8 Literis apostolicis ab alio falsificatis utentium pœna.
- 9 Pœna qua ipso iure infliguntur statim ubi falsum est commissum, intelliguntur inflicta nec jus est qualiter fuerit actum, an civiliter vel criminaliter, qua distinctio adhibetur in pœnis infligendis per iudicem.
- 10 Qui habet literas apostolicas falsificatas per alium & eis non utitur nulla pœna afficitur.
- 11 Clerici falsificantis sigillum regis vel principis, pœna.
- 12 Falsificantis literas aliorum prelatorum, vel publica instrumenta vel privata aut falsum testimonium dicentis pœna.
- 13 Falsificantis literas capituli pœna.
- 14 Falsi pœna est arbitraria.

IVXTA ordinem decalogi compilator subnectit de crimine falsi titulum generalem & deinde duos speciales. Crimen falsi est mixti † fori, Pan. in c. cum sit generale 1 n. 24. de for. compet. Idem in c. ad falsariorum n. 4. hoc tit. omittis traditis in Instit. Imper. tit. de public. jud. §. item lex Cornelia de falsis, Pœna canonica falsi † est multiplex 2 secundum diversitatem falsitatum, & modum agendi de eis; quando civiliter † agitur, producenti instrumentum suspectum de falso, Iudex ad instantiam partis potest præfigere certum terminum ad deliberandum, an velit dicto instrumento, uti nec admittere debet responsionem eius conditionalē, quod intendit eo uti, si & in quantum sit verum, & legitime confectum, & non

non ultra nec aliter, c. porrecta & ibi Can. de
 confir. util. vel inut. Archid. in c. in memoriam n.
 12. dist. 19. l. Titia ff. de accus. l. mancipiorum ff.
 de opt. vel elect. leg. Bart. in l. pen. ff. ad leg. Cor-
 nel. de fals. n. 1. & 2. Lap. alleg. 119. Ferret. conf.
 88. lib. 1. eadem ratione Iudex impugnan-
 4 ti ¶ privilegia de falsitate, potest præfigere
 certum & peremptorium terminum ad
 probandum falsitatem, & si in termino non
 probaverit, imponere ei perpetuum silen-
 tium, c. accepimus de fid. instrum. & ibi Pan. n.
 3. & Can. communiter, similiter sufficit vi-
 5 tium falsitatis commissæ, tam circa litteras
 ¶ provisionum Papæ, quam aliorum infe-
 riorum ad imponendum perpetuum silen-
 tium super ipso beneficio, ei, qui falsitatem
 huiusmodi perpetravit, c. olim ex litteris de
 rescript. & ibi Pan. n. 2. & Can. l. in fraudem §.
 1. vers. quoties & ibi glos. in verb. cadat & Dd.
 ff. de iure fin. violans acta Iudicium contra ea-
 dem non auditur, c. cum olim el. 2. in fi. de off.
 deleg. generaliter qui falsitatem committit
 6 in causa, ¶ circa acta, secus si circa alia, puta
 testes vel instrumenta, perdit eam, glos. in d.
 l. in fraudem §. 1. vers. quoties in verb. cadat &
 ibi Bart. & Dd. ff. de iur. fisci glos. fin. in l. 1. C. de
 fori & impetr. act. subl. & ibi Bart. in rubr. in fi-
 7 ne, Quando agitur criminaliter, ¶ inspic-
 debet, circa quæ falsitas sit commissæ, nam
 falsarii litterarum apostolicarum, qui per
 se, vel alios vitium falsitatis exercent, cum
 fautoribus & defensoribus, anathematis
 vinculo ipso iure sunt innodati, & clerici
 qui falsarii fuerint deprehensi, omnibus of-
 ficiis & beneficiis ecclesiasticis perpetuo
 sunt privati, quique per se falsitatis vitium
 exercuerunt, postquam per ecclesiasticum
 Iudicem fuerint degradati, etiam non data
 incorrigibilitate, sæculari potestati tradun-
 tur secundum constitutiones legitimas pu-
 niendi, c. ad falsariorum in princ. hoc tit. & ibi

Pan. Anchar. & Can. Garc. de benef. par. 11. c.
 10. §. 2. n. 170. Qui litteris apostolicis ¶ ab
 alio falsificatis utuntur, si clerici fuerint, of-
 ficiis & beneficiis ecclesiasticis spoliantur
 per sententiam, si laici, tamdiu ipso facto
 maneat excommunicationi subiecti, do-
 nec satisfaciant competenter, ita tamen ut
 malitia gravius, quam negligentia puniatur,
 d. c. ad falsariorum §. qui vero & ibi Can. Idem
 observatur etiam de iis, qui litteras impe-
 trant apostolicas per suggestionem falsita-
 tis, d. c. ad falsariorum in fin. & ibi Pan. In
 litteris gratiæ præsumitur malitia & scien-
 tia falsitatis, nisi probetur ignorantia, In lit-
 teris iustitiæ præsumitur ignorantia falsita-
 tis, quia de facili obtineri possunt, c. accedens
 & ibi glos. 1. & 2. Pan. n. 5. & Can. hoc tit. ubi
 dubitatur de falsitate commissæ circa litte-
 ras Papæ, suspectus capitur & detruditur in
 carcerem, vel aliam custodiam, usquequo
 sedes apostolica consulta definiat, quid sit
 statuendum, c. in memoriam 19. distinct. c. su-
 per hoc tit. & ibi Can. Est autem notandum
 quod pœnæ, ¶ quæ ipso iure infliguntur,
 statim ubi falsum fuerit commissum, intel-
 liguntur infligi, nec jus est, qualiter fuerit
 actum civiliter an criminaliter glos. not. in
 clem. 1. §. penult. in ver. eo ipso incurrunt de ha-
 ret. glos. 1. in l. infamem & ibi Dd. ff. de publ. jud.
 In pœnis infligendis per Iudicem, adhiben-
 da est distinctio, an civiliter vel criminaliter
 actum sit, glos. in c. ad falsariorum in verb. de-
 prehensi & ibi Pan. nu. 8. & Can. hoc tit. Qui
 habet apostolicas litteras ¶ falsificatas per a-
 10 lium & eis non utitur, nulla pœna afficitur,
 sed possunt Prælati ecclesiarum generalem
 ferre sententiam excommunicationis, quæ
 per singulas parochias frequentius faciant
 innovari, Quod si quis falsas litteras aposto-
 licas se habere cognoscat, intra viginti dies
 illas destruat, aut resignet, si pœnam ex-
 commu.

communicationis voluerit evadere, quam nullus relaxare præsumat sine speciali mandato Papæ, nisi in mortis articulo, c. dura. §. fin. hoc rit. ex quot & quibus signis falsitas litterarum apostolicarum apparere potest, traditur in c. licet, & c. quam

- 11 gravi hoc rit. Clericus falsificans ꝑ sigillum Regis vel Principis, à suis ordinibus degradatur, in signum maleficii character aliquis ei imprimitur, quo inter alios cognoscatur, contra regulam l. si quis in metallum Cod. de pœnis & Mynf. obl. 46 cent. 2. & ab episcopo, provincia ab eo abjurata, in exilium mittitur, c. ad audientiam hoc rit. falsificans litteras
- 12 ꝑ aliorum Prælatorum vel publica Instrumenta aut privata, aut fallum testimonium dicens, de rigore juris deponitur ab officii honore, & detruditur in monasterium, ut ibi quamdiu vixerit, laicam dumtaxat communionem accipiat, id est in refectorio, dormitorio, choro, & aliis sterinter laicos, c. si episcopus 50. distinct. & ibi Prapof. Gemin. in fine, falsificans litteras ꝑ capituli, quæ summo Pontifici fuerunt præsentatæ, ipso jure ab officio & beneficio est suspensus, donec mereatur sedis apostolicæ indulgentiam obtinere, c. tam litteris in fine de testibus, ideo quidam rectè sentiunt, quod falsitatis pœna est arbitraria ꝑ Iudici secundum qualitatem capituli, aut alterius, cujus sigillum aut litteræ falsificantur, & secundum qualitatem negotii in quo falsitas committitur, Pan. in cap. tam litteris sub nu. 4. de testib. l. ubi falsi C. de fals. & ibi Dd.

Summa in Decretal.

Titulus XXI.

De Sortilegiis.

SVMARIA.

- 1 SORTILEGIUM est mixti fori.
- 2 SORTES duplices sunt illicitæ & licitæ, illicita est fors divinatoria.
- 3 Licitæ sunt fors divisoria & consultoria.
- 4 SORTILEGII absolutio reservatur episcopo.
- 5 Sortilegij pœna est arbitraria.
- 6 Sacerdotis qui cantavit missam defunctorum pro inimico vivo, ut is mortem incurrat, pœna.
- 7 Sacerdotis & ministri ecclesie qui altaria vestibus exuit aut luminaria extinguit in alterius perniciem pœna.
- 8 SORTIBUS licitis res dirimuntur in casibus à jure expressis.
- 9 à Iudicio sortis non appellatur.
- 10 Prohibentur in electionibus prælatorum ac in omni electione ad officia Ecclesiastica.
- 11 Sortibus quando sit locus pulchra distinctione explicatur.
- 12 Inter plures fratres divisio hereditatis paterna debet fieri sorte vel officio iudicis quia de jure frater major natu non tenetur facere partes, & minor eligere.

SORTILEGIUM in se continet falsitatem, c. hi qui c. illud c. qui sine 26. quest. 1. est crimen ecclesiasticum c. contra idolorum 26. quest. 5. imo mixti ꝑ fori, quia locus est præventioni inter iudicem ecclesiasticum & sæcularem, l. nullus l. nemo C. de malef. & mathem. Pan. in c. cum sit generale numer. 26. de foro comp. Pan. in cap. 1. num. 1. & 3. hoc rit. Inquisitor hæreticæ pravitatis se de

Z forti-

sortilegiis intromittere non potest, nisi sapiant manifestam hæresim, c. *accusatus* §. *sane de hæret. in 6. fortes duplices* † sunt, *gloss. in summa 26. quest. 2. Archid. in c. fors 26. quest. 2. Illicitæ & licitæ. Illicita fors est divinatoria, quæ est ars divinandi futura sub nomine fictæ religionis per quasdam, quas sanctorum seu apostolorum fortes vocant, aut quarumcumque scripturarum inspectionem, c. fortilegi 26. quest. 1. c. hi qui 26. quest. 2. c. aliquanti 26. quest. 5. aut per auguria, auspucia, constellationes, geneses aut incantationes, c. illud 26. quest. 2. c. 1. 26. quest. 3. & 4. c. 1. c. episcopi & c. fin. 26. qu. 5. à sanctis Patribus sub anathemate damnatæ, 26. quest. 59. in summa & c. 1. & c. fortes c. si quis clericus c. augurijs & per totam questionem. Licitæ sunt † fors divororia, qua quæritur, quod cuilibet dandum sit, sive illud sit res, sive honor, sive pœna, sive actio aliqua, l. si cum ambo ff. de jud. l. si qua sunt cautiones ff. famil. erc. l. si duobus C. comm. de legat. & fideic. §. optionis. Inst. de legat. l. 2. C. quom. & quando quarta pars lib. 10. & ibi gloss. in verb. in sortium & ibi Barr. num. 6. & fors consultoria cum quæritur, quid sit agendum, *gloss. in summa 26. quest. 2. in fin. Archid. in d. c. fors eod. qu. 1. & casu.**

Sortilegii variæ sunt pœnæ, nam absolutio † recusatur episcopo, qui potest laicos, qui se nolunt emendare, si servi sunt, verberibus castigate, si liberi, includere sive incarceratione, & in districtam pœnam dirigere, c. contra 26. quest. 5. vel eos turpiter dehonestatos, puta mirando & ponendo ad scalam cum vituperio, ejicere extra diœcesim, c. episcopi 26. quest. 5. quia sunt infames, & repelluntur ab accusatione & testimonio, c. quisquis in fin. 2. quest. 8. c. constituimus 2. quest. 5. clericos vero suspendere ad tempus ab administratione altaris, c. 2. h. tit. vel pri-

vare officio & beneficio de rigore juris, c. non oportet c. aliquanti 26. quest. 5. vel in monasterium detrudere ad perpetuam pœnitentiam agendam, c. si quis episcopus 26. qu. 5. vel aliter punire arbitrio † ipsius episcopi, qui in imponenda pœna sortilegis, vel eos consulentibus, debet animadvertere ad qualitatem & quantitatem delicti, & ad animum delinquentis, & secundum hoc pœnam imponere, quandoque acerrimam, quandoque levem, *Pan. in c. in princ. & nu. 4. hoc tit.* Sacerdos † qui cantaverit missam defunctorum pro inimico vivo, ut is mortem incurrat, deponitur, & tam ipse sacerdos, quam is qui sacerdotem ad talia incitaverit; perpetuo exilio puniuntur, c. quicumque §. plerique 26. quest. 5. *Niaz. in pract. crimin. Can. quest. 40.* Sacerdos vero, † & minister ecclesiæ, qui altaria vestibus exuit, aut lugubri veste accingit, vel extinguit luminaria in perniciem alicujus, deponitur, nisi coram metropolitano pœnitentiam egerit, exceptis illis, qui hoc faciunt propter hostilitatem, hæreticos, vel alia iusta de causa, d. c. quicumque 1. resp. 26. quest. 5. præterea potest episcopus auctoritate sua cum ipsis dispensare, *gloss. fin. in fin. in c. 2. hoc tit.*

Sortibus licitis † res dirimuntur in casibus à jure expressis, & non aliis, *l. in l. si duobus num. 9. C. comm. de legat. & fideic.* & à iudicio sortis † non appellatur, quia fortuna non habet superiorem in hoc mundo, *Bald. in d. l. si duobus num. 1. & 2.* Prohibetur sortis † usus, non solum in electionibus Prælatorum, sed etiam in electionibus compromissariorum, ac in omni electione ad officia ecclesiastica, electionesque sunt ipso jure nullæ, quia agitur de præiudicio ecclesiæ, & per sortem posset indignior præfici, secus est inter laicos vel inter clericos quoad

tem-

temporalia, c. *fin. hoc tit. & Pan. num. 4. & 5.*
& Archid. num. 3. in fine, vel distingue latius
 ex glos. additionali in l. si duobus in verb.
 fortunam C. comm. de leg. & c. & ibi DD.
 ¶ Aut factum est incertum, ¶ aut jus, 1. casu
 in iudicio non admittitur fors, l. 1. *& ibi gloss.*
in verb. prohibebit in fine & DD. G. uti possid.
 sed dicenti incumbit onus probandi, l. *ei qui*
ff. de probat. c. fin. 6. quest. 5. Aut factum est
 certum, & jus incertum, si tractatur de præ-
 iudicio alterius quam contententium, & i-
 ste sit minor, tunc nunquam recurritur ad
 iudicium sortis, §. *si ex testamento Instit. de*
satiisd. tut. vel curat. & ibi gloss. pen. & DD. si
 vero sit major viginti quinque annis, tunc
 ad petitionem illius Iudex jubet eos facere
 sortem, ut si is cui legatum fuerat, ante-
 quam constitueret qua actione uti vellet,
 decesserit duobus hæredibus relictis, quo-
 rum alter rem vindicare vult, alter in per-
 sonam agere; petente hærede leguntur sor-
 tem jacere, l. *hujusmodi §. fin. ff. de leg. 1. 10.*
And. in c. duobus sub num. 7. vers. in gloss. non
tenentur de rescript. quod si tertius non pe-
 tat iudicium sortis, tunc Iudex compellit
 eos ad concordiam, aliquando præcise defi-
 niendo, & sententiando inter eos quis sit
 potior, l. *sancimus §. ne autem vers. fin. autem*
C. de donat. aliquando causative si volunt
 audiri, & sic per denegationem actionis, l.
hujusmodi §. fin. ff. de leg. 1. & ibi Bart. Aut tra-
 ctatur de præiudicio contententium, & si
 nolunt fortunam Iudicem discordiæ elige-
 re non compelluntur, sed mutuo se impe-
 diunt, l. 2. *vers. cum singulis ff. quib. modo u-*
sus. vel usus amitt. ad petitionem alterius Iu-
 dex eos compellit ad sortem, ut quando
 plures cohæredes simul institunt iudicium
 familiæ circiscundæ, sorte dirimitur, quis sit
 reus, l. *cum ambo ff. de jud.* In extrajudiciali-
 bus fors non est prohibita, ut si unus Legata-

rii, cui optio data est, plures hæredes exti-
 terint, & inter se circa optandum dissenti-
 ant, alio aliud corpus eligere cupiente, ne
 pereat legatum, sorte hoc dirimitur, §. *optio-*
ris Instit. de legat. l. si duobus C. comm. dele-
gas & c. quando pluribus legatur servus vel
 alia species, uni debetur res, alii æstimatio,
 si inter eos oritur controversia, quia uter-
 que eorum vult rem, sorte dirimitur, l. *si duo-*
bus in princ. C. comm. de legat. & c. quando
 plures fratres ¶ veniunt ad divisionem, di-
 visio debet fieri sorte vel officio iudicis,
 quia de jure frater major natu non tenetur
 facere partes & minor eligere, l. *as. in d. l. si*
duobus n. 7. Bart. in l. unica n. C. de is qui se de-
serunt lib. 10.

Titulus XXII.

De collusione detegenda.

SUMMARIA.

- 1 COLLUSIO est inter actorem & reum la-
 tens & fraudulenta conventio.
- 2 Pœna collusionis varia est, & recensentur qua-
 tuor.

PRÆTEREA in collusione inest falsitas,
 est enim inter actorem ¶ reum latens ¶
 & fraudulenta conventio. c. *si quem in*
princ. & §. pravaricatos & §. pravaricatorem
2. quest. 3. gloss. 1. in c. audivimus hoc rit.
& ibi Can. l. 1. vers. pravaricatorem ff. ad sen.
Cons. Turpill. l. 1. ff. de pravaricat. Pœna ¶ e-
 jus varia est, nam Iudex desistente accusa-
 tore potest inquirere super eadem instaa-
 tia de crimine illato, etiamsi accusatus cum
 accusatore in gratiam redierit, cap. 2. *hoc*
rit. & ibi Pan. c. si quem in princ. 2. quest. 3. c.
ecce 24. quest. 3. 2. Potest inquirere, an

Z 2 per

per gratiam & ex charitate, an vero ex præmio comparata sit eorum amicitia, c. 1. *hoc tit. & ibi gloss. pen. mag. Pan. & Can.* Quando autem super crimine transigi possit, dixi tit. de transact. 3. Absolutio obtenta de criminibus illatis per collusionem, non impedit facultatem, iterum ex integro accusandi & inquirendi de eisdem criminibus, c. *fin hoc tit. confitio de prioris accusatoris prævaricatione, l. prævaricationis ff. de prævaricat.* 4. Clerici qui super beneficiis à se quiete possessis per collusionem nomine transactionis solvunt pensiones annuas aliis, ut post mortem eorum in beneficiis illis, super quibus collusio facta est, jus sibi valeant vindicare, perpetuo dictis beneficiis spoliantur, c. *audivimus hoc tit.* quia satis esset iniquum, si fraus & dolus quæ in præjudicium viris episcopi ordinarii collatoris & aliorum nitantur committere, in eorum non redundaret incommodum & jacturam, l. 1. *l. nec ex dolo ff. de dolo l. non fraudantur l. nemo ff. de reg. jur. & ibi gloss. alleg. concord.*

Titulus XXIII.

De delictis puerorum.

SVMMARIA.

- 1 PVERIS attribuitur omne peccatum furtum, perjurium, mendacium præter delictum carnis.
- 2 PVERITIA incipit à septennio, & finitur in masculo in decimo quarto anno, & in femina, in duodecimo anno, infra septennium infantia nuncupatur.
- 3 PVERI non ita severe sunt puniendi, sicut maiores.
- 4 Idem obinet in minoribus, quando delictum non ex animo, sed extra venit, & sic pro-

pter minorenitatem probanda sunt circumstantia, quæ dolum excludunt.

- 5 Puer percutiens clericum, incidit in excommunicationem, sed absolvit eum episcopus.
- 6 INFANTIBVS nullum delictum imputatur.
- 7 PATER non tenetur pœnam pecuniariam, in qua condemnatus fuit filius, ob delictum solvere, ex legitima vel alimentu filio debitis.

DELICTA & à maioribus 25. annis & à minoribus commissa punienda sunt, nam pueris ꝑ attribuitur omne peccatum, 1 furtum, perjurium, mendacium & c. quibus pueris ætas plena est, præter delictum carnis, c. 1. *hoc tit. l. si minor. ff. de adult. stuprum in puero committi potest, l. stuprum ff. de adult. pueritia ꝑ incipit à septennio, & finitur in masculo in decimo quarto anno, & in femina in duodecimo anno, infra septennium infantia nuncupatur, l. si infanti C. de jur. delib. & ibi nor. DD. §. pupillus & ibi gloss. in verb. infans & verb. infantia proximus & DD. Instir. de inutil. stipulat. gloss. in proem. lib. 6. in verb. perfectus & ibi Canon. Pan. in rubric. huius tit. n. 1. & ibi Canon. Ioann. de Anan. c. 1. nu. 4. hoc tit.*

Pueri ꝑ non ita severe sunt puniendi sicut maiores, quia ætas excusat à tanto, non à toto, c. 1. in fine & c. 2. & ibi gloss. in verb. multum hoc tit. l. auxilium §. 1. ff. de minor. 25. annis l. impunitas C. de pœnis, quando non sunt doli capaces, l. 1. & ibi gloss. in verb. minores & gloss. seq. C. si adversus delict. l. pupillum ff. de reg. jur. l. impuberem ff. de furt. & ibi DD. Idem obinet in minoribus, ꝑ quando delictum non ex animo, sed extra venit, l. 1. C. si advers. delict. & ibi gloss. in verb. extra venit, & DD. Bart. in l. si quis in tantam num. 7. & 8. C. und e

unde vi, & ibi DD. qui excusant minorem 18. annis à pœna dicta legis Decian. conf. 24. vol. 4. excusat minorem 18. annis furem à furca, vol. 2. l. 1. §. fin. & ibi gloss. in ver. non tenentur ff. comm. mod. l. fere in omnibus ff. de reg. jur. & sic præter minorenitatem, probandæ sunt circumstantiæ, quæ dolum excludant, nam sicut in delictis & furtis dolo commissis, minoribus per in integrum restitutionem non subuenitur, l. in summa §. nunc videndum l. auxilium. ff. de minorib. ita nec in pœna particitur propter ætatem, etiam pupillo pubertati proximo, l. excipiantur junctâ l. 1. §. quaestionem vers. potuisse ff. de SC. Syll. & c. §. 1. & ibi gloss. & DD. Instit. quib. mod. tut. finit. l. si arroganti ff. de tut. Grammat. decis. 48. qui loquitur in minore 20. annorum condemnato ad furcas, ob multiplicata furta minimarum summarum pecunia. Contrarium quod pœna furti mitiganda sit in minore, 25. annis consuluit Rolan. conf. 77. per tot. vol. 3. Puer percuciens clericum, incidit in excommunicationem, sed absoluit eum episcopus, & propter ætatem non debet accedere sedem apostolicam pro absolutione, sive ante, sive post pubertatem postulet se absolui, c. 1. in fin. de sent. excomm. Pan. in c. 2. sub nu. 4. hoc tit. Fran. Marc. quest. 613 par. 1. Infantibus nullum delictum imputatur, l. infans ff. ad leg. Cornel. de sicariis & c. illud 15. quest. 1. §. pupillus Inst. de inutil. stipul. & ibi DD. Pater non tenetur pœnam pecuniarum, in qua condemnatur filius ob delictum, soluere ex legitima aut alimentis filio debitis, c. 2. hoc tit. & ibi Pan. in 2. nos. l. 1. C. ne filius pro patre & c. nisi in quantum pater locupletior factus est ex delicto filii, l. licet §. ex furtiva ff. de pecul. quia vivente patre legitima non potest separari à bonis patris, l. 1. §. si impuberi ff. de collat. bonor. & quamvis pater teneatur alere filium, tamen æ alienum non cogitur exol-

vere, l. si quis à liberis §. si mater in fine ff. de lib. agnosc. & alien. & c.

Titulus XXIV.

De clerico venatore:

SUMMARI.

- 1 VENATIO triplex est oppressiva hominum, clericis semper prohibita.
- 2 Arenaria quæ fit in arena cum feris indomitis, etiam clericis indistincte prohibita.
- 3 Saltuosa & clamosa quæ fit cum canibus, falconibus, accipitribus, clericis illicita etiam pauperibus, nisi jus venandi eis competat ex fundatione aut causa necessitatis, vel rarissime venentur causa recreationis.
- 4 Quædam est venatio, quæ fit cum retibus aut laqueis, & hæc licita est clericis.
- 5 CLERICORVM qui sapius venatione detinentur pœna, variatur ex qualitate clericorum, episcopus tribus mensibus à communione, presbyter duobus, diaconus vero ab omni officio per sententiam suspenditur, clerici constituti in minoribus & beneficiati arbitrio episcopi.

HVNC subjicit compilator de specialibus delictis clericorum, & 1. de venatione, quæ triplex est, gloss. 1. in c. qui venatoribus 1. 86. distinct. Panorm. in c. 1. nu. 1. hoc tit. Fran. Marc. q. 529. par. 1. per totum, una oppressiva hominum clericis semper prohibita, quia non debent pugnare, etiam contra infideles, c. ex multa §. fin. de vos. & c. c. petitio de homicid. vol. vel cas. laicis permiffa, quando movent bellum justum, c. fin. in fine distinct. 6. c. sicut et. 3. de jurejur. Alia arenaria, quæ fit in arena cum feris indomitis, 2.

etiam clericis indistincte prohibita, *arg. c. 1. hoc tit.* laicis permessa sub distinctione, nam qui operas suas, ut cum bestiis depugnarent, locant, notantur infamia, sine depugnaverint, sive non, quod si depugnaverunt cum non locassent, non notantur, non enim qui cum bestiis depugnavit, notatur, sed qui operas suas in hoc locavit, denique ii qui virtutis ostendendæ causa hoc faciunt sine mercede non notantur, nisi in arena passi sunt se honorari corona, vel alio simili præmio; Si quis operas suas locaverit, ut feras venetur, vel ut depugnet feram, quæ regioni nocet, extra arenam non notatur, *l. 1. §. Item senatus consulto ff. de postul. c. infames §. nam ut præmissimus vers. similiter 3. 3. quest. 7.* Quædam est saltuosa † & clamosa, quæ fit cum canibus, falconibus & accipitribus, *c. 2. hoc tit.* & ista permessa est laicis causa necessitatis pro carnibus & pellibus, & causa voluptatis, *§. fere Instit. de rer. divis. l. 1. & l. seq. ff. de acquir. rer. dom. præterquam tempore quadragesimali, jejuniorum, & aliis præcipuis festivitatis, c. quid prodest & c. seq. 86. distinct. c. licet de fer. clericis vero est illicita, c. 1. & 2. hoc tit.* etiam pauperibus, *gloss. in d. c. qui venatoribus 1. 86. distinct. per c. quorundam 34. distinct.* quia possunt alias victum quærere, *c. clericus 91. distinct. c. nunquam de consecrat. distinct. 5.* nisi jus venandi eis competat ex fundatione, *argum. clem. 1. §. porro de venatoribus de stat. monach.* causa necessitatis, vel rarissime venentur causa recreationis, *c. 1. in verb. has voluptates sæpius detentus hoc tit. Pan. in c. 2. hoc tit.* Quædam est venatio, quæ fit cum retibus † vel laqueis, aut piscando, & hæc licita est clericis, dummodo frequenter non insistant, *gloss. in d. c. qui venatoribus in fine 86. distinct. & Can. Pan. in c. 1. hoc tit. & ibi Can.*

Pœna clericorum qui sæpius venatione detinentur, variatur † ex qualitate clericorum, nam episcopus tribus mensibus à communione, presbyter duobus, diaconus vero ab omni officio per sententiam suspenditur, *c. 1. hoc tit.* unde Iudex potest restituere diaconum infra duos vel tres dies vel quando ei placuerit, sed non episcopum vel presbyterum, quibus certum tempus statuitur, *gloss. in clem. 1. §. penult. in verb. excommunicationis sententia de hæret. & ibi Can. c. cupientes §. ceterum & ibi gloss. in verb. suspensos de elect. in 6. & Can. arg. l. certogeneri §. si toties ff. de servit. recif. præd. clerici vero constitui in minoribus, & beneficiati arbitrio episcopi, Pan. in c. 1. hoc tit. & ibi ad eum addit.*

Titulus XXV.

De clerico percussore.

SYMMARIA.

- 1 PERCUSSIO fit manu, pede, capite, cubito aut baculo, vel alio genere armorum, quæ si fiat malitiose, peccatum est mortale, si fiat causa correctionis, licita est ei, qui habet delinquentem in potestate.
- 2 EPISCOPVS laicos sub una jurisdictione existentes ob delictum potest mandare flagellari
- 3 Clericos constitutos in minoribus pro levibus etiam culpis.
- 4 Constitutos in maioribus & sacris ordinibus pro gravioribus criminibus.
- 5 Episcopo non licet aliquem clericorum suis manibus verberare, sed clericos verberat per alium clericum.

6. Præ-

- 6 Prælati inferiores possunt pro leuibus etiam culpis verberare in propria persona, vel si necessitas urgeat per alium clericum vel monachum.
- 7 Pena eorum quando debitam correctionem in verberando excedunt.
- 8 PERCVSSIO facta causa emendationis, censetur elemosyna.
- 9 PERCVSSOR malitiosus prohibetur ordinari.
- 10 Si fuerit promotus, & temerarie percutiat, suspenditur ad tempus, quod si se non emendauerit, deponitur.
- 11 Percussio spiritalis quæ fit malo & inutili sermone, est mortale peccatum.

DELINQUUNT clerici per elationem seu perurbationem percutiendo, c. dua sunt & cc. seqq. 45. distinct. Percussio fit manu, pede, capite, cubito aut baculo, vel alio genere armorum, quæ si fiat ex odio vel malitiose, peccatum est mortale, gloss. in summa & c. 1. episcopum 45. distinct. cap. 2. 3. & 4. hoc tit. si fiat causa correctionis, licita est ei qui habet delinquentem in potestate, c. cum beatus c. tua 15. dist. c. cum voluntate §. fin. de sent. excomm. c. 1. §. noli 23. quæst. unde Episcopus fit laicos sub sua iurisdictione existentes ob delictum potest mandare flagellari, non crudeliter, sed ea moderatione adhibita, quod flagella in vindictam sanguinis transire minimè videantur, c. in Archiepiscopatu de rapt. c. 2. & ibi Pan. nu. 2. hoc tit. & clericos fit constitutos in minoribus ordinibus pro leuibus etiam culpis, constitutos in maioribus fit & sacris ordinibus non nisi in grauioribus criminibus, c. cum beatus 45. distinct. ut si fuerint, ebrii, & debent habere quadraginta ictus, aut triginta diebus à communionem submoveri, c. ante omnia 35. distinct. Episcopo fit non

licet aliquem clericorum suis manibus verberare, cap. non liceat 86. distinct. sed clericos verberat per alium non laicum, sed clericum, cap. illi 5. quæst. 5. c. universitatis de sent. excomm. alias tam qui verberati præcipit, quàm laicus verberans, etiam si iusta culpa tubsit, incidunt in excommunicationem, d. c. universitatis, nisi clericus sit penitus incorrigibilis, tunc etiam per laicum potest mandare eum violenter capi, ad iudicium trahi, & verberari, cap. ut fama de sent. excomm. Alii vero Prælati fit possunt pro leuibus etiam culpis verberare, ut Abbas causa regularis disciplinæ monachum in persona propria, vel si necessitas urgeat per alium clericum vel monachum; d. c. universitatis de sent. excomm. Diaz. in pract. crim. can. cap. 136. quod si Prælati debitam fit correctionem in verberando excedant, incidunt in excommunicationem, c. si quis suadente, à qua non possunt absolui nisi à summo Pontifice, & mittuntur in exilium, c. cum beatus in fin. princ. 45. dist. Pan. in c. universitatis num. 9. de sent. excomm. aut ad certum tempus ab administratione missarum suspenduntur, cap. 2. hoc tit. & si ex incauta percussione mors aut membri mutilatio interueniat, etiam si causa disciplinæ fiat, contrahitur irregularitas, c. presbyterorum de homicid. l. sed etsi quemcunque §. proponitur & l. seq. ff. ad leg. Aquil. ex sola sanguinis effusione, quæ ut plurimum in fustigatione interuenit, non contrahitur irregularitas, Diaz. in pract. crim. can. cap. 136. nu. 4. Percussio fit facta causa emendationis censetur elemosyna, quia percutiens invito præstat beneficium, & castigati consulit utilitati, c. qui emendat 45. distinct. percussor fit dolus & malitiosus prohibetur ordinari, in summa & c. 1. 45. dist. si fuerit promotus fit & non habens respectum ad suum ordinem, incaute

incautè aut temerarie percutiat, suspenditur ad tempus, c. *præterea hoc tit.* quod si se non emendaverit deponitur, c. *1. hoc tit. c. duæ sunt §. percussores 45. dist.* quia peccatum pluries iteratum, licet pluries punitum, aggravat tamen idem peccatum ultimum, Bald. in *authen. qui semel sub num. 8. & 19. C. quom. & quando iudex.* Idem in *authen. sed novo n. 6. C. de serv. fugit facit l. cui §. fin. & ibi Bart. n. 6. & 7. ff. de accusat.* Est alia percussio

11 *spiritualis, ¶ quæ fit malo & inutili sermone, ut quando prælatus indiscretus inutili sermone percutit conscientiam infirmorū, & hæc semper est mala & mortale peccatum, c. pen. in fin. & c. fin. 45. dist.*

Titulus XXVI.

De maledicis.

SVMMARIA.

- 1 MALEDICVS est qui obloquitur de homine detrahendo.
- 2 MALEDICI pœna.
- 3 Episcopus pro convitio sibi facto neminem potest excommunicare.
- 4 Religiosorum in suis sermonibus prælatis Ecclesiarum detrahentium pœna.
- 5 BLASPHEMIA est mixti fori.
- 6 Committitur verbo & facto, ac verbo multo modo hic relatis.
- 7 Facto si projicitur lapis aut spurcitia in figuram Domini nostri Iesu Christi vel beatae virginis vel alicuius sancti.
- 8 Absolutio publica blasphemia verbalis reservatur Episcopo pœnitentia injungenda laico Episcopus cum eo non dispensat.
- 9 Clerico non imponitur pœnitentia publica, sed alia arbitraria.
- 10 Publice blasphemus quis dicatur.

- 11 *Occulta verbalis blasphemia non est reservata Episcopo.*
- 12 *Blasphemia facta commissa à clerico vel laico punitur pœna ultrice iudici arbitraria.*

PRÆTEREA est & alia percussio quæ fit lingua, in *summa & c. 1. §. ecce 46. dist. c. qui peccat. 23. quest. 4. à maledicis & blasphemis; maledicus ¶ est qui obloquitur de homine detrahendo ei, & cum obloquitur deprimendo, c. ex merito 6. quest. 1. c. 1. hoc tit. censetur homicida, c. *summa 6. quest. 1. l. clar. lib. 5. §. hæresis n. 25.* est infamis, ¶ & ab ecclesia fit extorris, cap. *deteriores 6. quest. 1.* Clericus de maledicto convictus in iudicio cogitur ad postulandum veniam, si noluerit degradatur, sive suspenditur, nec unquam ad officium absque satisfactione revocatur, c. *cleric. 1. & 2. 46. dist. & donec in vitio est non promovetur, cap. cleric. 3. 46. dist. qui contumeliam sive convitia Episcopo ¶ intulerit, quæ non solum Episcopum, sed ecclesiam eius tangunt, ut si dicat eum esse simoniacum, mox depositus Curia seculari traditur, c. *si quis sacerdotum 11. quest. 1. & ibi gloss. notat tres casus in quibus statim qui traditur Curia seculari c. si quis ab Episcopo & ibi gl. 2. quest. 7.* maxime si in depressionem Domini Papæ & ecclesie Romanæ proruperit, c. *1. hoc tit. & ibi gl. mag. in verb. temeritate hoc tit. & ibi Pan. num. 5. & DD. c. Guilsarius 23. quest. 4.* Pro convitio sibi facto Episcopus neminem potest excommunicare, ut si obijciatur Episcopo, tu es filius rustici, c. *inter querelas 23. quest. 4.* Religiosi ¶ in suis sermonibus Prælatis ecclesiarum detrahere non debent, alias duobus mensibus subjacent pœnis, quæ gravibus culpis eis solent infligi, super quibus absque manifesta necessitate, cum eis non potest dispensari ab eorum**

eorum superiore, *clem. 1. §. 1. & §. si quis vero de privil.*

5 Blasphemia est ⁊ mixti fori, c. *statuimus & ibi Pan. num. 9. hoc tit. Clar. in prax. crim. §. blasphemia num. 4. in fin. committitur verbo*

6 ⁊ facto, verbo multis modis, 1. cum Deo attribuitur quod ei non convenit, c. *si quis per capillum 22. quest. 1. Authent. ut non luxurientur contranaturam §. & quoniam quidem.*

2. Cum ab eo removeretur quod ei convenit, & idè qui derogat Divinæ majestati, potestati, aut bonitati blasphemus est, *D. Thom. 2. 2. quest. 1. 3. art. 1. Covar. in c. quamvis §. 7. num. 8. 1. par. relect. de pact. Menoch. de arbitr. jud. lib. 1. cent. 4. casu 375. num. 3. & seqq.*

3. Cum creaturæ tribuitur, quod convenit creatori soli, ut adoratio, c. *non invenitur 23. quest. 4. c. Imp. 11. quest. 3. Boerius decis. 301. num. 2. & seqq.*

4. Quando sanctis attribuitur, quod Deus ex sua gratia declaravit nolle in eis esse, vel ab eis removeretur quod declaravit in eis esse, & eodem modo est peccatum blasphemia Dei, c. *si quis dixerit & 2. cc. seqq. 11. qu. 3. late summissa de his omnib. in verb. blasphemia Menoch. de arbitr. d. cas. 375. in princ. usque ad num. 18. lib. 1. cent. 4. & hæc quidem proprie, improprie enim quodlibet convitium in Deum prolatum, & itidem contumelia maledictione in Deum, aut virginem matrem, aut sanctos blasphemix nomen habet, c. cum cap. ver. verbum autem Domini 23. qu. 5. c. violatores 25. qu. 5. Gram. dec. 50. nu. 7. & seqq. Barc. in litem apud labeonem §. ait pretor. num. 4. ff. de jurejur. 10. de Imol. in l. his verbis §. illa instit. ff. de hered. inst. Clar. in praxi crim. §. blasphemia Menoch. de arb. jud. li. 1. cent. 4. casu 375. num. 18. & seqq. 10. de Anan. in c. 2. num. 12. h. t. & ibi Can. Ias. in l. ait pret. §. jurari num. 12. & seqq. ff. de jurej. Cov. in c. quamvis §. 8. 7. 1. par. relect. de pact. facto ⁊ committitur, si jactatur lapis vel spurcicia in figuram*

Summa in Decretal.

Domini nostri Iesu Christi, vel B. Virginis, vel alicujus sancti, c. *si Canonici §. fin. de off. ord. in 6. l. non contrahit cum l. seq. & l. famosi in fi. ff. ad leg. tul. majest. 10. de Anan. in c. 2. nu. 14. h. t. Menoch. de arbitr. casu 376. per tot. li. 1. cent. 4. Absolutio ⁊ publicæ blasphemix verba- 8*

lis, si verbo commissæ reservatur Episcopo, c. *& ibi gl. in verb. reservantur enumerat casus Episcopo reservados de pœnit. & remis. in 6. ibi Can. Pan. in c. 2. in 1. nor. h. t. qui debet injungere pœnitentiam laico, quod stare debeat in manifesto septem diebus Dominicis præforibus ecclesiæ dum aguntur missarum solemnias, & ultimo die sine pallio & calceamentis, & ligatus corrigia circa collum, septemque diebus præcedentibus sextis feriis præfararum Dominicarum jejuret in pane & aqua, & nullatenus intret ecclesiam, quolibet quoque prædictorum dierum tres si poterit, vel duos, aut saltem unum pauperem reficiat, & si nec ad hoc ejus suppetant facultates in aliquam pœnam corporalem, c. *finem litib. de dol. & contum. l. fin. ff. de in jus voc. commutatur, renitentis suscipere & peragere prædictam pœnitentiam, inderdicitur ingressus ecclesiæ, & in obitu ecclesiastica sepultura, præterea per temporalem potestatem, coactione, si necesse fuerit, Episcopi adhibita, blasphemus si dives est 40. solidis mulctatur, alioquin 30. si 20. vel si ad id non sufficiat, quinque usualis moneræ, c. *statuimus h. t. & concurrunt Iudex ecclesiasticus & sæcularis ad puniendum idem delictum, nec pœna imposta per unum impedit pœnam imponendam per alium, quia blasphemus utrumque hominum genus offendit & clericorum & laicorum, 12. q. 1. c. duo sunt. & ideo duplici pœna punitur, Host. in d. c. statuimus num. 9. & ibi Pan. num. 4. & Can. nullam in hoc misericordiam habiturus, & ideo Episcopus cum eo non potest***

dispen-

- dispensare c. *statuimus hoc it.* & *ibi Pan. num.*
- 95 Clerico ꝛ blasphemus non imponitur pœnitentia publica, sed pœna arbitraria, & ita grave possit esse delictum, ut fieret depositio, *Pan. in d. c. statuimus num. 8. c. si quis per*
- 10 *capillum 22. q. 1.* Publice ꝛ blasphemus dicitur quando blasphemia est notoria de iure, ut quia convictus & condemnatus in iudicio, vel facto, quia publice & palam pluries blasphemiam intulit, c. *fin. de cohabit. cler. & mulier. c. de manifesta 2. qu. 1. c. cum olim de verb. sign. vel quando coram pluribus personis in camera vel platea blasphemavit, referentibus hoc postea Episcopo, l. palam ff. de verb. sign. c. 1. in princ. h. t. c. quam sit & ibi gl. 1. de excess. pralat. l. 3. & ibi gl. in verb. publ. c. de summa trinit. Pan. in c. statuimus num. 7. h. t. & ibi*
- 11 *Hofst. num. 4. & Can. Occulta ꝛ verbalis blasphemiam non est reservata Episcopo, sed qui liber sacerdos potest ab ea absolvere, c. Christiana 32. q. 5. c. sicut tuus in fin. & ibi gl. fin. ab leg. concord. de simon. Hofst. in d. c. statuimus n. 2.*
- 12 & *Can. blasphemiam ꝛ facto commissa à clerico vel laico punitur pœna ultrice Iudici arbitraria, c. si Canonici in fin. & ibi gl. fin. & Can. de off. ord. in 6. c. de causis 5. fin. de off. deleg. Menoch. de arb. jud. li. 1. cent. 4. cas. 376. n. 4. & seq. vel clericus, nisi pœnituerit & satisfecerit, privatur loci sui dignitate & honore, c. quinque 26. quest. 5.*
- 2 Non privat privilegio c. *si quis suadente fori aut alius privilegiis.*
- 3 Minor excommunicatio privat tantum participatione sacramentorum, qua consistit in perceptione non communionem fidelium, nec suspendit ab ordine.
- 4 DEPOSITIO est perpetua remotio ab ordinibus & gradibus ecclesiasticis propter crimen aut magnam negligentiam verbaliter non solemniter.
- 5 Depositio quomodo fiebat per iura antiqua & quomodo fiat hodie ex decretis Concilij Tridentini.
- 6 DEGRADATIO est actualis sive solemniter clerici ab ordinibus & gradibus ecclesiasticis ex autoritate cum detractione insignium.
- 7 Quomodo fiat juxta decreta Concilij Tridentini.
- 8 DEPOSITIO à beneficio est quando clericus eo privatur.
- 9 SUSPENSIO ab officio sive executione ordinum aut à divinis, vel est perpetua, vel fit ad certum tempus.
- 10 Interdum quis suspenditur à certo actu officij.
- 11 Aliquando quis suspenditur ab officio quoad alios.
- 12 Aliquando quis suspenditur quoad se & quoad alios.
- 13 Suspendio à beneficio tantum non repellit à divinis.
- 14 Suspendio ab officio & beneficio.
- 15 INTERDICTUM factum clerico non differt à suspensione ab officio.
- 16 Aut locus est interdictus & clerici sunt suspensi quoad alios non quoad se.
- 17 MINISTRARE quando dicantur clerici.
- 18 Clerici constituti in minoribus aut sacri ordinibus excommunicati maiore excommunicatione, scienter ministranti pœna est irregularitas à qua solus Papa absolvit.

Titulus XXVII.

De clerico excommunicato, deposto vel interdicto ministrante.

S V M M A R I A.

- 1 EXCOMMUNICATIO duplex est major & minor, major privat participatione sacramentorum, communionem fidelium & suspendit ab ordine.

- 19 Et perpetua depositio ab officio & beneficiis omnibus ecclesiasticis imponenda per iudicem super qua cum parato se corrigere, Episcopus potest dispensare si non est paratus se corrigere, Episcopus eum deponit & cum deposito dispensat solus Papa.
- 20 Excommunicatione minori ligatus celebrat nullam incurrit irregularitatem.
- 21 DEPOSITI aut & gradati presbyteri vel clerici ministrantis pœna & quis cum eo dispenset.
- 22 SUSPENSÌ à Iudice ab officio sive perpetuo sive ad tempus celebrantis pœna & quis cum eo dispenset.
- 23 Suspensi à canone propter crimen sive perpetuo sive ad tempus ministrantis pœna & quis cum eo dispenset.
- 24 Quid si ministrans sit suspensus à canone propter aliquem defectum.
- 25 Propter infamiam?
- 26 Suspensus à certo officio in misceat se alteri officio quam illi à quo est suspensus?
- 27 Suspensus ab ingressu ecclesie à canone vel ab homine divinis in ea se ingesserit?
- 28 Suspensus ab officio quoad alios tantum aut quoad se tantum celebraverit?
- 29 Episcopus suspensus à pontificalibus celebraverit.
- 30 Episcopus suspensus ab executione pontificalis officij se immiscuerit officio ordinis Episcopalis.
- 31 Episcopus suspensus sit à sacerdotali officio.
- 32 In interdicto loco scienter celebrantis pœna.
- 33 Clerus quando interdicto notatur singulares in eo persona interdicto censentur.
- 34 Populus alicujus terra quando interdicitur singulares persona interdicta sunt.

OB crimina de quibus dictum est, commissa, clerici, vel excommunicantur, vel deponuntur, vel suspenduntur, & quia

interdum contemnendo claves ecclesie ingerunt se divinis, ideò subicit hunc titulum de clerico excommunicatio † duplex est major & minor, major privat participatione sacramentorum, communionem fidelium, & suspendit ab ordine, c. à nobis & ibi Pan. num. 5. & c. exceptionem de except. c. intelleximus de jud. c. penult. de sent. excomm. unde excommunicatus majore excommunicatione non potest divina officia publice vel privatim celebrare, aut sibi facere celebrari, & communionem fidelium se ingerere, sed debet fideles vitare, & ab eis vitam, c. si quis Episcopus damnatur & cc. seqq. 11. quest. 3. c. illud hoc tit. horas Canonicas potest & debet occultè dicere non officinando, sed quasi privata persona, c. quod in te §. & in conventualibus de pœnit. & remis. solus, & non cum aliis, c. nuper §. in secunda de sent. excom. & non debet dicere dominus vobiscum vel aliud simile quod competit ad dignitatem ordinis, Gemin. in cap. 1. §. sciturus num. 5. de re jud. & ibi Can. c. cum excommunicato & c. seq. 11. quest. 3. Pan. in cap. 2. num. 8. hoc tit. non perdit † privilegium c. si quis suadente 17. quest. 2. 4. aut privilegium fori, aut alia privilegia, Franc. Marc. quest. 609. par. 2. Boich. in c. ecclesia sub num. 15. de immun. eccles. camit. c. at si cleric. §. fin. in fin. de jud. Minor † excommunicatio tantum privat participatione sacramentorum, quæ consistit in perceptione, non communionem fidelium, c. ad mensam §. evidenter & §§. seqq. 11. quest. 3. nec suspendit ab ordine, aut ministracione sacramentorum, c. fin. hoc tit. c. duobus & ibi gloss. in fine de sent. excomm. Depositio † est perpetua remotio ab ordinibus & gradibus ecclesiasticis propter crimen, aut magnam negligentiam, c. dict. 81. dist. & ibi gl. 1. & Can. c. ea que

& ibi gl. in ver. negligentia & Can. de off. Arch. c. placuit & ibi gl. 11. q. 3. c. quamvis & ibi gl. mag. de reg. jur. cap. 1. de off. custod. verbaliter, non solemniter præcedente legitima, sive canonica accusatione, quia sine accusatore nemo est degradandus, licet alias sit puniendus, c. dilectus filius Anuncius de sim. juncta gloss. in verb. severitatis & ibi Can. Host. in summa tit. de accusat. §. si quis sit effectus accusationis vers. ergo sine accusatore Pan. in c. at si clerici num. 34. de jud. facta, cap. at si clerici de jud. Pan. in c. super eo num. 2. & 3. de rapt. à proprio Episcopo per se, sibi assistente in degradatione clericorum in sacris constitutorum certo Episcoporum numero definito canonibus, puta in causa presbyteri sex, in causa Diaconi & Subdiaconi, tribus, c. degradatio & ibi gloss. in verb. Canonibus de pœnis in 6. c. felix & cap. seq. 15. quest. 7. per jura & antiqua numerus Episcoporum requiritur in verbali depositione, non actuali degradatione, Gemin. in d. c. degradatio num. 6. & ibi Can. per illum textum Felin. in c. non potest num. 9. de re jud. ex decretis Concilii Tridentini licet Episcopo per se seu Vicarium suum in spiritualibus generalem contra clericum in sacris etiam presbyteratus ordinibus constitutum, etiam ad illius condemnationem, nec non verbalem depositionem procedere, c. cum vero sess. 13. Degradatio est & actualis sive solemnis clerici ab ordinibus & gradibus ecclesiasticis exauthorizatio cum detractio insignium, d. c. degradatio §. actualis & §. seq. c. Episcopus presbyter, 11. quest. 3. c. 1. & 2. & utrobique Pan. in 1. not. 7 hoc tit. ad quam per decreta Concilii & Tridentini, in casibus in quibus aliorum Episcoporum præsentia in numero à Canonibus definito requiritur, etiam absque illis procedere licet Episcopo per se ipsum, adhibitis totidem Abbatibus usum mitræ & baculi ex privilegio Apostolico habentibus, si in civitate aut diœcesi reperiri, & commode interesse possunt, alioquin aliis personis in dignitate ecclesiastica constitutis, quæ ætate graves, ac juris scientia commendabiles existant, c. cum vero sess. 13. & correctæ sunt not. per Zab. in c. grave in 11. quest. de præbend. sæculari potestate præsentia, cui pronuntiandum, cum fuerit celebrata, ut in forum suum recipiat degradatum, c. novimus de verb. signif. Gail. de pace publ. l. 1. c. 1. num. 20. usque ad 32. quia in nullum sive clericum sive laicum in dignitate constitutum sit executio mortis, gloss. in l. omnes §. præterea in verb. post amissionem C. de Episc. & cler. l. 2. §. ignominia, vers. sed est ita & ibi gloss. & DD. ff. de iis qui not. infam. l. et si excepta ibi præsidio dignitatis exutus C. de malef. & mathem. Gail. de pace publ. lib. 1. c. 1. num. 29. plures cumulans Clar. in præd. crimin. §. fin. quest. 74. ad degradationem eorum qui minores duntaxat ordines receperunt, procedit proprius Episcopus sine aliorum Episcoporum, Abbatum, aut Prælatorum præsentia, in præsentia sui capituli, c. si autem in fine & c. seq. 15. quest. 7. c. qualiter 2. de accus. c. 1. de excess. prælat. d. c. degradatio & ibi gloss. in verb. præsentia & Can. de pœnis in 6. c. cum non ab homine de jud. c. 2. hoc tit. in princ. gloss. in summa 15. quest. 7. & ibi Can. nam clericus in minoribus ordinibus constitutus, capax est sententiæ depositionis seu degradationis, c. si quis Episcopus 27. quest. 1. Diaz. in præd. crim. Can. c. 143. num. 3. c. clericus el. 2. & ibi Panorm. nu. 2. de vita & honestat. clericor. Quoties in aliquo canone dicitur, quod clericus degradetur, & detrudatur in monasterium, intelligitur de degradatione verbali, quia si fieret actualis, statim fieret de sæculari, c. 2. de pœnis in 6. Felin. in c. qualiter & quando §. licet autem in fi. de accusat. Clericus depositus non

non est exutus omni privilegio clericali, unde non statim traditur curiæ sæculari, c. at si clerici §. de adulteriis in si. de jud. c. dictum 81. distinct. & ibi gloss. fin. & Can. nisi sit incorrigibilis: c. cum non ab homine de judic. Anchar. in c. ad abolendam num. 12. & seqq. de heret. Degradatus actualiter exiit omni ordine, beneficio, & privilegio clericali, d. c. degradatio in fine & ibi gloss. fin. & Can. de penis in 6. c. cum non ab homine & ibi gloss. fin. & Can. de judic. Zab. in c. at si clerici §. de adulteriis in 2. nov. de jud. Franc. Marc. quest. 670. par. 2.

8 Imò clericus † depositus aut degradatus non desinit esse clericus, quia hæc rubrica depositum appellat clericum, & sacerdos per degradationem actualem non perdit potestatem consecrandi corpus Christi, quia illa causatur à charactere impresso in anima per Deum invisibiliter, unde etiam per mortem non perditur clericatus, c. licet & ibi gloss. in verb. nunquam 32. quest. 7. c. accedens & ibi gloss. in verb. presbytero 50. dist. cap. quod quidam 1. quest. 1. gloss. 1. in ca. 2. hoc tit. & ibi Pun. num. 6. & Can. Pan. in c. ex parte nu. 2. de cler. coniug. nullum crimen inducit depositionem nisi specialiter in canone exprimatur, c. fin. de temp. ordin. gloss. in summa 35. quest. 8. c. 1. & ibi gloss. in verb. damnatione 81. dist. Panorm. in c. at si clerici num. 33. & seqq. de jud. enumerat delicta quæ sunt digna suspensione depositione, & degradatione gloss. & Panorm. in c. novimus de verbor. signif. Butr. in d. c. at si clerici nu. 13. & 14. & Can. commun. Est & alia depositio à beneficio quando clericus eo privatur, de qua solus Episcopus potest cognoscere in suis clericis: c. si quis Abbas 18. quest. 2. c. inventum 16. quest. 7. c. si quis Episcopus damnatus 11. quest. 3. c. sicut de cohab. cleric. & mul. dixit. de præbend. in 3. parte tit. 1. Zab. in c. grave in 12. & 13. quest. de 9 præb. Suspendio † ab officio sive executio-

ne ordinum, aut à divinis, vel est perpetua, & habet effectum privationis, sive depositionis, clem. 1. vers. si quis autem & ibi gloss. in verb. panam & Can. de rebus Eccles. alien. vel non cap. latores in princ. hoc tit. Franc. in c. cupientes §. ceterum num. 4. circa fin. de elect. in 6. vel fit ad certum tempus, quo durante suspensus à Divinis deservire Ecclesiæ non potest, sed providetur quod ab alio de eius fructibus officietur Ecclesia, c. quia sæpè & ibi gloss. in ver. officio & Can. de elect. in 6. c. latores §. si verò & ibi gloss. in verb. ab officio hoc tit. & Can. quia suspensus ab officio censetur suspensus etiam à beneficiis quæ dantur interessentibus Divinis, pulchrè in vol. in clem. cupientes, num. 11. de pen. nam ubi unum propter alterum, utrobique tantum, ca. eos 81. distinct. c. quia sæpè & ibi gloss. in verb. beneficiis quibuscunq; & Can. de elect. in 6. gloss. in c. latores in verb. ab officio hoc tit. quo minus ff. de fluminib. insignia verò non auferentur suspensio in perpetuum vel ad tempus, Archid. in c. Episcopus n. 10. 11. quest. 3. Interdum † quis 10 suspenditur non simpliciter ab officio, sed à certo actu officii, ut latè per gloss. in clem. cupientes in verb. suspensi de penis & ibi Can. Boich. in c. si celebrat. num. 10. & seq. hoc tit. aliquando quis suspenditur † ab officio 11 non quoad se, sed quoad alios, ut peregrini, c. 1. & ibi gloss. in verb. suspensione & c. tua & c. fin. de cleric. peregrin. aliquando † quis suspen- 12 ditur quoad se, non quoad alios, ut ordinati à non suo Episcopo sine licentia Episcopi proprii, qui sunt suspensi ipso jure ab executione ordinum, quoad se tantum, & quoad alios sunt suspendendi, c. 2. & ibi gl. in verb. statuant de temp. ord. in 6. & ibi Archid. super verb. jura Monach. num. 9. c. ordinationes in fin. sess. 23. suspensio † à beneficio 13 tantum non repellit à divinis & servitio Ecclesiæ, imò suspensi à beneficio tantum de-

- bent ea celebrare recepta modica sustentatione, c. cum Vintoniensis & ibi gloss. in verb. admiserunt & Can. de elect. cap. latentes & ibi gloss. in verb. ab officio hoc tit. quando suspensio est facta propter crimen: secus si propter contumaciam, quo casu non est suspensio à beneficio in aliquo subveniendum, nam sæpè homines de cibo securi iustitiam negligunt. Pan. in c. pastoralis §. verum sub num. de appell. c. non omnis 5. quest. 5.
- 14 Est & alia suspensio † quæ fit simul ab officio & beneficio. c. fin. de excess. pralat. c. tuarum
- 15 de privileg. Interdictum † aut fit clerico, & non differt à suspensione, c. si celebrat, & ibi
- 16 Boich. num. 19. hoc tit. Aut locus † est interdictus & clerici sunt suspensi quoad alios, non quoad se, c. quasitum & ibi gloss. in verb. ad seipsum de cohabit. cleric. & mulier. c. fin. de sent. excomm. in 6. Dicuntur prædicti ministrare † si aliquid de ministerio sibi interdico agere præsumperint, etiam si exerceant officium deputatum minoribus ordinibus, cap. 2. & ibi Panorm. numer. 4. hoc tit. cap. 1. de re jud. cap. 1. §. fin. c. in cuius fine 1. respons. de sent. excomm. & quæcunque de officia celebrent legendo aut cantando in quibuscunque horis in Ecclesia sicut prius intrando chorum cum aliis, c. illud in fine hoc tit. c. si quis Episcopus in Concilio 11. quest. 3. Franc. in c. 1. §. causam num. 1. & 3. de sent. excomm. in 6. Pan. in c. si quis presbyter nu. 4. & in c. clerici sub n. 1. hoc tit.
- 18 Pœna clerici constituti † in minoribus, aut sacris ordinibus, Pan. in c. 2. numer. 10. hoc tit. excommunicati maiore excommunicatione sive à canone, sive ab homine scienter ministrantis est irregularitas, quam ipso facto incurrit, Boich. in c. si celebrat. num. 9. hoc tit. c. 1. §. sciturus de re jud. in 6. Panorm. in c. clerici num. 1. & 2. hoc tit. à qua, postquam incurta est, solus Papa eum absoluit: c. cum aeterni §. fin. de re jud. in 6. in dispensatione super contracta huiusmodi irregularitate nõ est necessarium exprimere, quod pluries ministraverit; Garci. de benef. par. 8. cap. 3. num. 80. & seqq. Navar. cons. 3. n. 6. de rapt. Dicitur autem ministrare, quando attentat aliquid attributum alicui ordini, secus si attentat aliquid exercibile per laicum, ut quia cantat unum responforium in Ecclesia, vel dicit aliquem versum de psalmo, tunc licet graviter peccet non evitando communionem, non tamen efficitur irregularis, c. illud §. licet & §. seq. hoc tit. Panorm. in cap. 2. numer. 7. hoc tit. Item perpetua † depositio ab officio & beneficiis omnibus Ecclesiasticis, cap. fraternitati hoc tit. imponenda per Judicem, etiam nulla præcedente monitione, quæ de necessitate non requiritur, sed tantum dispensative, Panorm. in d. c. clerici n. 1. & 2. hoc tit. sive sententia excommunicationis lata ab homine sit iusta, sive iniusta ex causa, animo, vel ordine, c. sacro & ibi gl. in verb. iusta fuerit & Can. de sent. excomm. cap. sententia & cap. Episcopus §. primo 11. quest. tertia. imò si de excommunicatione lata contra eum per hominem notitiam habuerit, ex sola fama de rigore juris debet deponi, licet cum eo possit misericorditer dispensari à solo Summo Pontifice ab irregularitate jam causata, cap. illud hoc tit. Hinc de stylo Curia signatur supplicatio privationis, propter ministrationem in Divinis per excommunicatum, & si celebrans excommunicatus erat à jure, non potest allegari ignorantia, nec probatio notitiæ requiritur, si verò excommunicatus fuisset ab homine per signaturam in supplicatione, additur clausula, si declaratus & publicè denunciatus erat, Staphyl. de sign. lit. iust. §. verum num. 4. & 5. Sarnen. in reg. de sub-

de subrog. collig. quaest. 7. numer. 15. vers. primus est. Cum parato se corrigere post monitionem sine ulla delatione, & peractam pœnitentiam Episcopus potest dispensare super perpetua depositione imponenda, alias si non est paratus se corrigere Episcopus eum deponit, & cum deposito dispensat solus Papa; Pan. in c. clerici sub numer. 2. hoc tit. Io. And. in c. at si clerici num. 9. & 10. & ibi Can. de jud. excommunicatus qui de excommunicatione non habuit notitiam probabilem, celebrans non indiget dispensatione super irregularitate, c. Apostolica hoc tit. Excommunicatione ¶ minori ligatus, si celebrat, aut confert Ecclesiastica sacramenta graviter peccat, & punitur arbitrio superioris, c. fin. in princ. & ibi gloss. prima hoc tit. nullius tamen irregularitatis notam incurrit, potest eligere, vcl ea quæ ratione jurisdictionis sibi competunt exercere, sed electio de eo facta est irritanda, pro eo quod ad susceptionem eorum eligitur à quorum perceptione à sanctis Patribus est privatus, d. cap. fin. in princ. & S. 1. hoc tit. & ibi gloss. in verb. scienter & Panorm. num. 8. Collata ab eo sacramenta virtutis non carent effectu, dummodo non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, videlicet contra prohibitionem superioris communioni excommunicatorum pertinaciter se ingesserit, in quo casu hoc ipso intelligitur remotus à collatione sacramentorum & est anathemate feriendus, c. fin. S. peccat. & S. fin. & ibi gloss. in verb. dummodo hoc tit. & Can. dispensat cum eo Episcopus, c. sanè 2. de cleric. coniug. aut etiam is qui à minore excommunicatione potest absolvere, c. si celebrat hoc tit. & ibi Boich. sub n. 9.

21 Presbyter aut clericus ¶ depositus, aut degradatus ministrans, si postea ab Episcopo suo correptus, in incepta præsumptione

perduraverit, excommunicatur, quod si ex communicationem contempserit, & Episcopus minimè emendare potuerit Regis iudicio ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnatur, c. 1. & 2. hoc tit. quantumcunq; fuerit emendatus, non recuperat pristinum statum, quia depositio & degradatio infliguntur propter crimen, sed sibi dispensativè Ecclesia providet de aliquib. temporalibus ne cogatur mendicare in opprobriorum clericorum, c. studeat 50. distinct. in fine c. dictum 81. distinct. Felin. in c. Apostolica num. 10. & seqq. de except. qui inter depositum verbaliter aut actualiter distinguit. & restituitur à solo Summo Pontifice quando depositus fuit ab omnibus ordinibus, gloss. fin. in c. clerici hoc tit. & ibi Anchar. & Can. communiter. vel degradatus solemniter, c. ideo huic & ibi gloss. in ver. ac restitutionibus & Can. quia Episcopus sententiam suam revocare non potest, l. 1. in fine ff. de quaest. l. apud acta ff. de re judic. nisi depositio allegerur nulla seu invalida ex defectu ordinis, Panorm. in c. 1. in fine hoc tit. vel injusta, ut quia facta per falsos testes, vel per falsa instrumenta, c. Episcopus presbyter 11. quaest. 3. & ibi Archid. & Can. Item Episcopus depositum à se sacerdotio tantum potest recipere in inferioribus ordinibus similiter & de diaconis observandum est, c. qui admittit & c. si quis presbyter 15. quaest. 8. gloss. fin. in d. c. clerici hoc tit.

Suspensus à iudice ab officio, sive perpetuo, sive ad certum diem, sive quousq; pœniteat, si celebrat, vel officio suo se immiscet, ut prius sit irregularis, c. 2. hoc tit. c. presbyter si à plebe 2. qu. 4. late Boich. in c. si celebrat n. 10. & seq. & sub num. 12. vers. si ab homine hoc tit. & est deponendus: cap. clerici c. latores & ibi gloss. 1. & Can. hoc tit. super irregularitate incursum dispensat solus Summus Pontifex, c. cum aterni de re jud. in G. c. 1. de sent. excomm.

- comm. in 6. Host. in c. quod translationem n. 3. de temp. ordin. super depositione imponenda, cum parato se corrigere, post peractam pœnitentiam, Episcopus, lo. And. in cap. at si clerici n. 8. & 10. & ibi Can. de jud. nam restitutio suspensorum spectat ad eos qui suspendunt. Boich. in c. clerici num. 6. hoc tit.
- 23 Sensus ¶ à canone propter crimen, sive perpetuo, sive ad tempus, in ordine suo, ut prius ministrans incurrit quoque irregularitatem, à qua solus Papa absoluit, c. cum æterni §. pen. & fin. de re jud. in 6. cap. 1. de sent. excom. in 6. latè Boich. in c. si celebrat n. 33. & 14. hoc tit. & ibi Innoc. n. 1. & 2. Franc. in c. 1. §. sciturus nu. 5. de re jud. venit deponendus, d. c. clerici hoc tit. à pœna perpetuæ suspensionis à jure imposita Papa absoluit, non Episcopus, quia habet effectum privationis, item ab inducta ad certum tempus inferior à Papa non absoluit, si verò non sit determinatum certum tempus, tunc potest Episcopus absolvere, ex quo superior non reservat sibi absolutionem, Franc. in c. cupientes §. caterum sub num. 4. vers. quare dicas de elect. in 6. clem. 1. §. pen. & ibi gloss. in verb. excommunicationis sententia de heret. Pan. in c. quam sit grave num. 3. de excess. Prelat.
- 24 Sensus à canone ¶ propter aliquem defectum, ut illegitimè natus, corpore vitiatus, ministrando non incurrit irregularitatem, & ita servat Curia Romana quæ in talibus simpliciter dispensat super defectu, & non super irregularitate quam contraxit celebrando ante dispensationem, Franc. in c. 1. §. sciturus num. 4. in fine de re jud. Boich. in c. si celebrat n. 18. hoc tit. & ibi Pan. sub nu. 4. circa finem. Host. sub num. 4. Can. suspensus quo-
- 25 que à canone propter ¶ infamiam, sicut ille cuius crimen est notorium, qui etiam post peractam pœnitentiam celebrare prohibetur, celebrando irregularitatem non incurrit, Boich. in d. c. si celebrat num. 18. Pan. num. 4. in fine Innoc. sub numer. 3. Host. sub numer. 4. in fine & Can. c. sicut de cohabit. cleric. & ibi Innoc. Rot. decis. 5. de sent. excomm. in antiq. suspensus à certo ¶ officio, immiscens se alteri officio quam illi à quo est suspensus, ut quia suspensus à celebratione missæ immiscet se officio diaconatus aut subdiaconatus, non fit irregularis, c. 2. ibi de ministerio sibi interdicto hoc tit. cap. sanè el. 2. & ibi gloss. in verb. officium de off. deleg. suspensus ab ¶ ingressu Ecclesiæ à canone, vel ab homine irregularis efficitur, si contra interdictum huiusmodi divinis in ea se ingerit in suo agens officio sicut prius, talis quoque si hoc interdicto durante decedat, non debet in Ecclesia vel cœmeterio Ecclesiastico, nisi pœniterit, sepeliri, c. is cui de sent. excomm. in 6. suspensus ab officio ¶ quoad alios tantum, aut quoad se tantum, si celebrent, nullam incurruno irregularitatem, c. 2. & ibi gloss. in verb. statuunt & Can. de temp. ord. in 6. Host. in c. quod translationem num. 1. 2. & 3. de temp. ordin. Boich. in c. si celebrat sub num. 18. vers. sequitur de suspens. ab officio hoc tit. Franc. in c. 1. §. sciturus num. 4. de re jud. in 6. Suspensus ¶ à Pontificalibus, i. e. apparatu, Pontificati, sive à Pontificalibus, ornamentis, divinis se immiscendo, vel in Pontificalibus celebrando, non incurrit laqueū irregularitatis, quia talis non suspenditur à Divinis, sed ab additamento ad Divina, quia Pontificalia non sunt de substantia ordinis vel officii; Boich. in c. si celebrat num. 10. & 11. hoc tit. suspensus verò ¶ ab executione Pontificalis officii immiscendo se officio ordinis Episcopalis fit irregularis, c. sanè §. sanè ibi Episcopum verò ab executione Pontificalis officii suspendit de transl. Epis. vel elect. Extravag. Ioannis 22. suscepti §. & si quisquam & ibi gloss. in verb. à Pontificalibus enumerat ea quæ sunt pontificalia officii

officii de elect. Boich. in d. c. si celebrat num. 12.

31 Interdum Episcopus suspenditur ꝛ a sacerdotali officio, c. sane el. 2. de off. deleg. & tunc non potest uti pontificali, etiam alibi quam in missa, aut exercere ea quæ sunt ordinis Episcopalis, quia sine sacerdotali officio non potest impleri pontificale. c. ex litteris in fin. de excess. pralat. gloss. in d. extravag. Ioannis XX. suscepti in verb. a pontificali-bus in fine Boich. in d. c. si celebrat numero 12.

32 Celebrans in loco ꝛ interdicto scienter irregularitatem incurrit à qua per solum Papam liberari potest, est inelegibilis activè & passivè, c. is qui §. fin. de sent. excomm. in 6. impostulabilis, c. 1. & ibi gloss. in verb. personam de postul. pralat. suspensus ab officio, beneficio, & omni iurisdictione ob contemptum clavium, c. fin. de excess. pralat. & clerici qui præsumperint interdictum violare, sunt excommunicationis vinculo innodandi & beneficiis spoliandi, nec audiuntur si dicant, quod sint injustè excommunicati, monachi & moniales in actionibus monasteriis ad agendam pœnitentiam detrudendi, c. postulastis §. quasivistis & ibi gloss. pen. hoc tit. & Can. electio verò in loco interdicto facta valet, quia per interdictum solum suspenduntur divina & Ecclesiastica sacramenta. Panorm. in c. num. 33. de postul. pralat. Ob prohibitionem celebrationis divinatorum in Ecclesia, celebrans in ea non incurrit irregularitatem, nam in multis casibus prohibitum est celebrari in Ecclesia cumulatim per Anchar. in c. præsentium. 1. c. is qui in princ. de sent. excomm. in 6. & irregularitas non incurritur nisi in casibus à iure expressis, d. c. is qui de sent. ex-

33 comm. in 6. Quando clerus ꝛ interdicto notatur, singulare ex eo personæ interdictæ censentur, & immiscepses se alicubi, etiam in loco non interdicto, divinis incurrunt

Summa in Decretal.

irregularitatem, c. si sententia de sent. excomm. in 6. Quando populus ꝛ alicujus terræ interdicitur, singulares quoque personæ interdixtæ sunt, quid divinatorum auditio, & sacramentorum perceptio populo, ut universis non competit & non debent alicubi, casibus expressis in iure dumtaxat exceptis, audire divina, vel Ecclesiastica recipere sacramenta, alias incurrunt irregularitatem, c. si sententia §. fin. de sent. excomm. in 6. & ibi gl. in verb. alicubi & Can.

Titulus XXVIII.

De clerico non ordinato ministrante.

SYMMARIA.

- 1 CLERICUS non ordinatus temere exercens officium spectans ad ordinem quem non habet, & utens illius insigniis tenetur pœna falsi, deponitur sive à susceptis ordinibus, ac beneficio suspenditur arbitrio Episcopi & nunquam ordinatur.
- 2 DISPENSAT cum non ordinato ministrante in ordine suscipiendo Papa. Episcopus vero super executione ordinum susceptorum & beneficio.

PROXIMO titulo dictum est de pœna clerici celebrantis post interdictum officium, tunc subjicit de pœnis non ordinati ministrantis, per saltum promoti, & ejus qui furtive suscepit ordines, clericus non ordinatus temere ꝛ exercens officium spectans ad ordinem quem non habet, ac utens illius insigniis, & in solemnibus apparatu ministrans, tenetur pœna falsi, l. eos ff. de fals. deponitur, sive à susceptis ordinibus ac beneficio suspenditur arbitrio Episcopi, ac

Bb nun-

nunquam ordinatur, c. 1. & 2. hoc tit. ut quia non subdiaconus in solemnibus apparatu cantat Epistolam, non diaconus Evangelium, non presbyter missam, secus quando non subdiaconus sine solemnibus apparatu cantaret Epistolam, ut quotidie fieri videmus, c. ut quisque presbyter de vit. & honest. cleric. Diaconus non presbyter celebrans non conficit venerabile sacramentum, quia solus is conficit, qui ritè fuerit ordinatus, c. 1. §. una de summa Trinit. c. 2. & ibi gloss. in verb. præsumpsit & Can. hoc tit. singula enim Ecclesiastici juris officia singulis quibuscunque personis sigillatim committenda sunt, d. l. singula 89. dist. c. subdiacono 93. dist. Dispensat ¶ cum non ordinato ministrante in orne suscipiendo solus Papa, Episcopus verò super executione ordinum susceptorum, & beneficio post peractam pœnitentiam vel ejus partem, c. 2. hoc tit. & ibi gloss. fin. Host. num. 2. & 3. Panor. num. 3. & Can. communi-ter.

Titulus XXIX.

De clerico per saltum promotò.

SVMMARIA.

- 1 PROMOTUS per saltum sive clericus sive laicus recipit characterem.
- 2 PRÆPOSTERATIO in collatione ordinum non vitiat, sed inducit irregularitatem vel suspensionem & impedit executionem sic suscepti ordinis quousque prætermis-
sissos accipiat.
- 3 COLLATIO beneficij per saltum promotò facta non valet.
- 4 CUM scienter per saltum promotò & in ordine non gradatim suscepto ministrante dispensat Papa super executione ordinis & promotione ad majores.

§ Si non ministravit vel ministravit credens se promotum fore gradatim dispensat Episcopus.

PROMOVENDUS ad sacros ordines debet fidem facere de inferioribus gradatim enim pervenitur ad sacerdotium, c. subdiacono 93. distinct. c. qui pie 23. sess. in princ. c. si officia 59. dist. c. 1. & seqq. 77. distinct. Boich. in c. innotuit n. 3. de eo qui furt. ord. suscepit. sicut ad honores temporales, l. ut gradatim ff. de mun. & honor. si de inferioribus non apparet, non præsumuntur collati, c. unico hoc tit. latè Anhar. in c. innotuit num. 5. de eo qui furt. ord. suscep. Hostiens. num. 2. Boich. num. 3. Promotus per saltum ¶ sive clericus, sive laicus, recipit characterem, ac valida est presbyteratus vel alterius sacri ordinis collatio prius minoribus ordinibus non receptis, ac etiam ordinis Episcopalis non recepto prius sacerdotio, Pan. in c. unico hoc tit. num. 4. & 5. & ibi Boich. num. 8. & seq. plures cumulans & Can. 1. sollicitudo & ibi gloss. mag. & Can. 52. distinct. nam in quacunque ætate aliquis ordinem recipiat, ordinatus est, quando baptismus præcessit, c. vel non est compos. de temp. ord. c. unico & ibi gloss. in verb. discretionis Hostiens. num. 3. & Can. comm. 1. hoc tit. & præposteratio ¶ in collatione ordinum non vitiat, sed induit irregularitatem, vel suspensionem, Garc. de benef. par. 7. cap. 1. §. 1. num. 190. & seqq. plures citans & num. 162. limitat. & impedit executionem sic suscepti ordinis, quousque post peractam condignam pœnitentiam congruo tempore prætermis-
sissos, aut eos de quorum receptione non constat accipiat, aut suppleantur cum protestatione, si non es ordinatus, ego te ordino, & fuerit cum eo dispensatum, in summa & c. 152. dist. c. unico hoc tit. & ibi Boich. num. 9. & Pan. num. 2. & Cav.

& *Can.* quia non intelligitur iteratum quod factum esse nescitur, c. *Ecclesia c. solemnitates de consecrat. dist. 1. c. placuit de consecrat. dist. 4.* Collatio ¶ quoque beneficii eisdem facta est nulla: *Garc. de benef. par. 7. cap. 1. §. 1. num. 16 & num. 163. limitat.* Cum sciens 4 ter ¶ per saltum promotus & in ordine non gradatim suscepto ministrante, dispensat solus Summus Pontifex super executione ordinis & promotione ad majores, quia incidit in mentem proxime superioris tituli, *Boich. in c. unico sub num. 3. hoc tit. si non ministravit, ¶ vel ministravit credens se promotum fore gradatim, licet honesti viri inter quos erat conversatus contrarium asserant, dispensabit Episcopus discreta prenitentia injuncta. c. qui pie in fin. sess. 23. c. u. nic. hoc tit.*

Titulus XXX.

De eo qui furtivè ordinem suscepit.

SUMMARIÆ.

- 1 FURTIVE ordinatus quis dicatur.
- 2 Recipit verum ordinem, sed non executionem ordinis furtive suscepti.
- 3 Furtivè ordinati pœna.
- 4 DISPENSAT cum eo qui furtivè ordinem suscepit ut possit in ordinem prius furtivè non susceptis ministrare Episcopus.
- 5 QUIS dispenset ei in executione ordinis furtive suscepti, & ut possit ad alios majores promoveri.

FURTIVE ordinatus ¶ dicitur, qui contra conscientiam Episcopi proprii sine examinatione promovetur, c. *nullus & c. quando distinct. 24. c. sancta sess. 23.* item qui quatuor minoribus ordinibus non conten-

tus, una & eadem die subdiaconatus ordinem recipit, c. 2. *hoc tit.* nec non qui duos sacros ordines eodem die simul suscipit, c. *fin. hoc tit.* recipit ¶ verum ordinem, sed non executionem ultimi ordinis furtivè suscepti absque dispensatione, c. 1. & *ibi Pan. in 1. not. & in c. fin. num. 4. & Can. hoc tit. c. litteras de temp. ordin. & est deponendus, etiam si in omnibus sit idoneus, quæ depositio fieri debet; non ab eo qui ordinavit, quia & ipse deponi debet, sed ab ejus superiore, c. fin. & *ibi gloss. ord. & mag. 24. distinct. & Can. c. si qui sine examinatione dist. 2. ibi gl. & Can.* Quando contra hoc facientes lata est excommunicatio ab Episcopo ipso facto incurrenda, *Anchar. in c. 1. num. 2. hoc tit. & ibi Can. si suscipit sine examine sacrum ordinem, c. 1. hoc tit. aut eadem die minores & subdiaconatum, c. 2. & ibi DD. hoc tit. vel plures sacros ordines, c. fin. hoc tit. incurrit ¶ irregularitatem, suspenditur ab executione omnium ordinum, & de rigore juris debet deponi, c. fin. hoc tit.* quia cum ordinatio sacrorum ordinum fiat cum celebratione missæ inter Epistolam & Evangelium, irregularis efficitur, qui excommunicatus concelebrat ordinatori, c. *clerici de cleric. excom. depos.* Idem obrinet in minoribus ordinibus si prohibitio excommunicationis facta fuerit de minoribus, *gloss. in verb. ordines in c. fin. hoc tit.* quia excommunicatus eos suscipit, & venit deponendus, c. *cum illorum & ibi Pan. num. 1. de sent. excomm. & Episcopus si non vult aliquid promoveri ad duos minores vel plures non compellitur, imò de jure interstitia etiam temporum sunt servanda, c. in singulis 77. distinct.**

Dispensat ¶ cum eo qui furtivè ordinem 4 suscepit, ut post in ordinibus prius furtivè non receptis ministrare Episcopus, c. 2. *hoc*

tit. In executione ordinis furtive suscepti, si prohibitio præcesserit sub excommunicationis, dispensat † solus Papa, c. 1. *hoc tit.* & *ibi Pan. num. 3. c. cum illorum* & *ibi Pan. num. 1. de sent. excom.* etiam cum transferente se ad aliquam religionem, c. *fin. in fine hoc tit. ibi de nostra licentia dispensare.* si non præcesserit talis inhibitio, dispensat Episcopus, c. 1. *hoc tit.* & *ibi Can.* & cum ingresso domum religionis, vita & moribus eius exigentibus Abbas, c. 2. *in fin hoc tit.* Eadem distinctio adhibenda est, si is qui aliquem ordinem furtivè suscepit velit ad alios maiores promoveri, nam si præcessit inhibitio sub excommunicatione, dispensat solus Papa, si non præcessit dispensat Episcopus, c. 1. *hoc tit.* & *ibi Pan. n. 3. Anchar. sub n. 1. vers. tertium membrum.* & nullo casu Abbas, quia hoc iure cautum non reperitur.

Titulus XXXI.

De excessibus Prælatorum & subditorum.

SVMMARIA.

- 1 EXCESSVS *appellatione comprehenditur delictum in committendo & omitendo.*
- 2 PRÆLATORVM *appellatione qui veniant.*
- 3 *Prælatu tenetur de dolo, culpa lata levi & levissima.*
- 4 SVBDITORVM *nomine qui veniant.*
- 5 PRÆLATORVM *excessus enumerantur sex.*
- 6 SVBDITORVM *excessus enumerantur sex.*

POST speciales titulos diversorum criminum subjicit compiler generalium titulum de excessibus Prælatorum & subditorum, excessus est quando exceditur modus sive in eo quod est amplius, sive in eo quod est minus, c. *manet 24. quest. 1. c. disciplina c. omnis c. sicut namq. 45. dist. gloss. in c. 1. in verb. modum* & *ibi Can. de off. custod. & appellatione* † excessus comprehenditur delictum in committendo & omittendo, c. 2. & *ibi Pan. num. 3. de suppl. negl. Pralat. Appellatione* † Prælatorum veniunt Episcopi² superiores Episcopis, c. 1. *de cleric. agrot. in princ. in 6. inferiores Episcopis, c. 2. de donat. Abbates, & his inferiores, c. 1. de haret. in 6. omnis inferior habens jurisdictionem fori contentiosi, c. decernimus* & *ibi gloss. fin. de judic. c. 1. de eo qui furt. ord. suscep. c. reprehensibilis de appell.* Rectores Parochialium Ecclesiarum & plebani, c. *cum ab Ecclesiarum de off. ordin. c. tua de cleric. agrot. vel debilit. quilibet qui ex electione habet prælaturam, c. experientia* & *ibi gloss. 1. 11. quest. 1. clem. fin. de procur. tenetur prælatus* † de culpa³ levissima, quia tenetur de negligentia, c. *ea* & *ibi gloss. in verb. negligentia, & Panorm. num. 1. & 2. de off. Archid.* non tamen tenetur dicere suam culpam subdito quando excessit in corrigendo, ne dum nimiam servatur humilitas, regendi frangatur auctoritas. c. *quando 86. distinct.* Nomine † subditorum venit⁴ quilibet subiectus sive clericus sive laicus in iis, quæ de jure vel consuetudine spectant ad forum prælatorum, *gloss. in clem. prima in verb. subditos de for. compet. item subditus dicitur ratione domicilii, beneficii Ecclesiastici, aut originis propriæ vel paternæ, c. 3. de temp. ord. in 6. l. assumptio §. filius* & *ibi Bart. ff. ad municip. improprie verò ratione delicti, c. nuper §. in primo de sent. excomm. vel*

vel contractus, *gl. in clem. in verb. subditos in fine, de for. compet. aut rei, Franc. in c. primo n. 2. de privileg. in 6.*

5 Prælati excedunt ꝑ primo quando Ecclesiam sibi commissam pro alienis gravant debitis, aut litteras alicui seu sigilla concedunt, quibus possent Ecclesia obligari, sunt que ipso facto suspensi, non ab officio, sed ab administratione spiritualium & temporalium, & Ecclesie ad solutionem talium debitorum non tenentur, *c. 2. de solut. & ibi gloss. Panorm. & Can. mutantes pecuniam Ecclesie non incidunt in istam suspensionem, quando Ecclesia habet pecuniam superfluum, quia ut Ecclesia tenetur facere Eleemosynam indigenti, ita & pecuniam mutuare, c. quoniam 16. quest. 1. Pan. post 10. And. in c. 2. n. 9. de solut.* Secundo quando tallias & exactiones indebitas exercent, aut subditos irrationabiliter gravant, *c. 1. in princ. hoc tit. dictum est supra tit. de censib.* Terriò quando sine præsentia capituli sui sententias dicunt & irrita est Episcopi sententia, *c. penult. & fin. 15. quest. 7. c. 1. & ibi gloss. in verb. capituli hoc tit. l. cum sententiam C. de sent. & interloc. omni jud.* Quarto quando concedunt privilegium uni Ecclesie in enorme alterius Ecclesie præjudicium sine causa & consensu capituli, *c. constitutus & ibi gloss. in verb. in quocunq; Pan. num. 11. & Can. de relig. domib. c. ad hac & ibi gloss. 1. & Pan. num. 3. & Can. hoc tit.* Quinto quando sibi retinent, vel propria auctoritate se intrudunt in beneficia etiam regularia & manualia, quorum habent institutionem, præsentationem vel collationem, *c. ad aures hoc tit. & ibi gloss. 1. Panorm. num. 4. & Can. clem. quia regulares de suppl. negl. prælat.* Sexto quando exigunt, vel percipiunt aliquid ab inferioribus contra tenorem libertatis aut privilegii eis indulti à Sede Apostolica, *c. sane c. nimis et. 2.*

hoc tit. clem. 1. hoc tit. & sententia propterea contra ecclesias aut personas inferiorum ipso jure non tenet, c. cum ad querendam hoc tit.

6 Subditi excedunt ꝑ primo, quando Vicarii, personis fide & sacramento obligati, personatum sibi falso assumptum, contra personas se erigunt, & postquam super hoc in jure confessi vel conficti fuerint, de cætero in eodem Episcopatu vel alio ad officii sui executionem nullatenus admittuntur, *c. illud hoc tit. & ibi gloss. & Can.* Secundo quando inferiores prælati Ecclesias suas vel sibi subjectas etiam pleno jure alteri Ecclesie uniunt sine Episcopi consensu, etiam Metropolitanæ auctoritate interveniente, *c. sicut unico hoc tit. aut cognoscunt, de causis matrimonialibus, pœnitentiarum ve publicas, vel indulgentias concedunt, c. accedentib. hoc tit.* Nam inter spectantia ad Episcopum quædam sunt ordinis Episcopalis, quædam dignitatis, quædam simplicis jurisdictionis, *Pan. in c. accedentibus hoc tit. idem in c. transmissam num. 3. de elect.* ea quæ sunt ordinis, ut chrismare, Ecclesias consecrare, clericos ordinare, & similia enumerata in c. quamvis cor Episcopi 68. distinct. non possunt competere inferioribus etiam ex consuetudine, quia in eis deficit pontificatus apex: Ea quæ sunt dignitates Episcopales, ut unio, *c. sicut hoc tit. cognitio causarum matrimonialium, iniunctio pœnitentiarum pupillarum, concessio indulgentiarum & similia notata in c. accedentib. hoc tit. vel jurisdictionis Episcopalis, ut cognitio causarum clericorum & alia notata in gloss. fin. in cap. transmissam de elect. & ibi Can. jure communi inferioribus non competunt, sed possunt competere eis ex consuetudine præscripta vel concessione superioris, c. cum olim c. auditis & ibi Pan. num. 6. de præscript.*

Pan. in c. accedentibus numer. 2. & in d.c. sicut num. 3. hoc tit. late Host. in c. dilecto filio nu. 23. & seq. de off. Archid. Tertio quando clerici non erubescunt publicè confiteri se deliquisse, & propter scandalum inde secutum suspenduntur ab officio & beneficio, c. quam sit grave hoc tit. & ibi gloss. Pan. & Can. Quarto quando contra fidem iuramenti præstiti ac debitam reverentiam Episcopum suum esse Dominum negant, vel in foro sæculari deponunt contra eum super rebus spiritualibus quæstionem, aut tam in fauori Episcopi & locorum eius, quam complicitibus suis causam & concilium præbent, & deponuntur perpetuo à beneficio obtento in Ecclesia Prælati taliter læsi, c. gravem hoc tit. Quinto quando clerici in Ecclesia beneficiati contra voluntatem superioris etiam Abbatissæ sibi usurpant signa collegii, & volunt constituere unum corpus, quod capitulum appellatur, c. dilecta hoc tit. & ibi Anchar. fuse tractat. quando plures homines possunt constituere collegium Archid. in c. 1. num. 2. 10. quæst. 1. Sexto quando cogunt sacerdotem ad releuendum furem siue furtum in pœnitentia confessum, c. dilectus hoc tit. Franc. Marc. quæst. 772. par. 1. n. 2.

Titulus XXXII.

De novi operis nunciacione.

SVMMARIA.

- 1 **NOVI** operis nunciatio sic illi qui edificat aut edificii formam addendo vel detrahendo mutat in alterius præiudicium.
- 2 Fit ex tribus causis, gratia iuris proprii conservandi, damni depellendi & publici iuris tuendi.

- 3 Tripliciter per inhibitionem prætoris, manuum, id est lapilli iactum & novi operis nunciacionem simplici verbo factum.
- 4 Qui possunt novum opus nunciare.
- 5 Fit nunciatio quocumq; die à clerico contra laicum coram iudice Ecclesiastico.
- 6 In re presenti, id est, in loco ubi novum opus fit & qui in presenti fuerit ut fabris.
- 7 Pro iis operibus tantum qua solo coniuncta sunt & qua futura sunt etiamsi fiant Ecclesia aut loca religiosa.
- 8 Tot debent esse nunciaciones quot sunt loca in quibus edificatur & consequenter debent esse plures remisiones.
- 9 Novi operis nunciatio est remedium extraordinarium & in subsidium introductum.
- 10 Ex parte eius cui nunciatur est in rem.
- 11 Ex parte nunciantis est in personam.
- 12 **NUNCIANS** novum opus parte petenti iurat de calumnia.
- 13 Secundo in testationem referre debet si quid operis jam sit factum.
- 14 Tertio si procuratorio nomine nunciat & dubitetur de mandato satisdat de rato.
- 15 Quarto quoties in partem sit nunciatio, demonstratio facienda est in quo loco opus novum nunciet.
- 16 **NUNCIATIO** novi operis habet plura capita.
- 17 Prohibitorium interdictum.
- 18 Interdictum restitutorium seu demolitorium.
- 19 Interdictum permissorium.
- 20 Lex in honorariis ff. de act. & oblig. procedit de jure civili, jure canonico remedia prætoris quantumcumq; sunt pœnalia, tamen sunt perpetua.
- 21 **NOVI** operis nunciatio quibus modis tollatur.

SVBIICIT de excessu eius qui novum opus facit, ad versus quem plura competunt juris remedia & actiones enumerata per glos. in l. prætor ait §. nonnulli in verb. interdictum ff. hoc tit. Gail. observ. 16. lib. 1. & plerumque fit nunciatio novi operis illi † qui ædificat ad æmulationem, l. opus novum ff. de oper. publ. c. Pisanis in fin. de restit. spol. Gail. obs. 69. lib. 2. aut ædificat, aut ædificii formam addendo vel detrahendo mutat in alterius præiudicium, l. 1. in princ. & §. inde quaritur in l. antepen. §. opus ff. hoc tit. c. significantib. hoc tit. qui antiquum reficit, l. 1. §. si quis adificium ff. hoc tit. aut rivos, aut cloacas reficit, vel purgat, l. de pupillo §. si quis rivos ff. hoc tit. novum opus non facit, 2 fit ex tribus † causis, gratia juris proprii conservandi, damni depellendi, & publici juris tuendi, l. 1. §. nunciatio & l. de pupillo §. sextus ff. hoc tit. tripliciter † per inhibitionem prætoris, per manum id est, lapilli iactum, & per novi operis nunciationem simplici verbo factam, cæterum quoties quis in nostro ædificat, vel in nostrum immittere, vel projicere vult, simplici novi operis nunciatione possessore eum faciemus cui nunciaverimus, at si in suo quid faciat quod nobis noceat, tunc simplex novi operis nunciatio erit necessaria, l. de pupillo §. meminisse ff. hoc tit. si in publico aliquid fiat, omnes cives † novum opus nunciare possunt, l. in provinciali §. fin. ff. hoc tit. si in privato, dominus rei in qua fit novum opus & quasi dominus, l. in provinciali §. si ego ff. hoc tit. creditor cui pignoris nomine prædium tenetur, l. creditori ff. hoc tit. pupillus intercedente tutore auctore, l. de pupillo ff. hoc tit. is cui servitus personalis debetur, ei à quo habet servitutem novum opus nunciare non potest, sed vindicat usum fructum per confessoriam, extraneo, pot-

est procuratorio nomine domini; l. 1. §. fin. ff. hoc tit. is cui servitus rustica debetur ad versus eum qui ædificando eius usum impedit, non nunciat novum opus, sed agit confessoria, l. qui viam & ibi Bald. ff. hoc tit. sed ei qui in ædes nostras immittit aut usurpat servitutem urbanam fit nunciatio, l. de pupillo §. sed eisi in ædes ff. hoc tit. quia prædia rustica debent esse magis libera quam urbana propter favorem agriculturæ vel ideo quod licet quis ædificando usum servitutis rusticæ occupet, alio tamen loco æquè idoneo eadem servitus reponi potest, l. as. in l. 1. §. usufructuarius sub num. 8 ff. hoc tit. l. si cui ff. de servit. Zaf. sing. respons. l. 1. c. 9. fit nunciatio † quocunq; die, Burr. in c. 1. n. 9. hoc tit. §. à clerico contra laicum coram iudice ecclesiastico, quia ubicunque clericus comparet contra laicum ad tuendam suam possessionem reus stimulatus censetur quoad forum; c. significantibus & ibi Burr. in 2. not. hoc tit. in re præsentis, † id est, eo loci ubi novum opus fit, ei qui in præsentis fuerit, ut fabris & opificibus, qui istuc operantur, nec refert quis sit is qui in præsentis fuerit, cuiusve conditionis, & si servo nuncietur, vel mulieri, vel puero, vel puellæ, tenet nunciatio, alibi autem facta nunciatio nullius est momenti, d. l. de pupillo §. nunciationem, pro iis operibus † tantum quæ solo 7 conjuncta sunt, quorum ædificatio vel demolitio videtur opus novum continere, l. 1. §. hoc autem editum 2. ff. hoc tit. & quæ futura sunt, non ad præterita, l. 1. §. 1. ff. hoc tit. etiam si fiant ecclesiæ aut loca religiosa, quæ non sunt in alterius præiudicium ædificanda, c. 1. & 2. hoc tit. & tot debent † esse nunciationes, quod sunt loca in quibus 8 ædificatur, nec sufficit una nunciatio pro pluribus locis, & consequenter debent esse plures remissiones, d. l. de pupillo §. si in pluribus.

pluribus ff. hoc tit. exceptis generaliter iis operibus, quorū mora universale iure commune periculum allatura est toti civitati, vel vicinā, in quibus contemnenda est novi operis nunciatio, si vero imminet speciale periculum eius cui fit nunciatio, tunc sperni non potest; *l. de pupillo §. si quis rivos vers. praterea ff. hoc tit.* posset tamen esse tantum periculum eius cui fit nunciatio, quod posset sperni, ut in casibus in quibus non potest appellari, *l. fin. ff. de appell. recip. Bart. in d. §. si quis rivos.*

9 Nunciatio novi operis est remedium † extraordinarium & in subsidium introductum, ideo cessat ubi habet locum ordinarium, *l. in provinciali ff. hoc tit.* ex parte eius † cui nunciatur est in rem, & ideo sufficit si uni ex sociis fiat nunciatio, & morte eius, aut alienatione cui fuit nunciatum, non extinguitur, ex parte nunciantis † est in personam, ideoque debent omnes socii nunciare ac re integra, furore, *arg. l. si quis alicui ff. de acquir. poss. morte nunciantis & alienatione extinguitur*, quia voluntas nunciantis morte, & causā juris conservandi & damni depellendi finiuntur alienatione, *l. de pupillo §. si plurium l. non solum §. fin. ff. hoc tit.* etiam quando præstita est satisfactio per nunciatum de opere demoliendo, quæ non impedit quin morte nunciantis extinguatur eunciatio, *las. post Bart. in l. non solum §. morte sub num. 9. vers. in e gloss. ibi vel his non fuerit satisfactum & num. 10. & ibi DD. ff. hoc tit.* sed transit in successorem nunciantis pro futuro opere præcedentibus connexo, ita quod si parum de opere est factum in vita nunciantis, post mortem vero eius perfectum est, destruat in totum, *l. si tutor post pubertatem ff. de tut. & rat. dist. Bart. in l. non solum §. morte num. 6. & ibi DD. ff. hoc tit.* Idem juris est si nunciasset novum opus pro se suisque

hæredibus & singularibus successoribus, *Bart. in d. §. morte num. 5. Ios. num. 4.* Nuncians parte petente † debet jurare de calumnia coram prætore, *d. l. de pupillo §. qui opus novum. 2.* Intestationem † referre debet si quid operis jam sit factum, *l. non solum §. qui opus & §. sciendum in fin. ff. hoc tit.* 3. Si procuratorio nomine † nunciat & dubitetur de mandato quod requiritur speciale, debet satisfacere de rato, *d. l. de pupillo §. qui procuratorio ff. hoc tit.* 4. Quoties in partem † fit nunciatio toties demonstratio faciendā est, in quo loco opus novum nunciet, scituro eo cui nunciatum est ubi possit ædificare, & ubi interim abstinendum sit, ceterum si in totum opus fiat non est necesse demonstrare, *l. de pupillo §. qui nunciat ff. hoc tit.*

Nunciatio novi operis habet plura † capita; prohibitorium, † & sufficit quod opus sit inchoatum, *l. de pupillo §. nunciationem in princ. l. prat. ait §. si ut autem ff. h. t. demolitorium sive restitutorium † & tunc oportet quod habeat se instar alicuius operis, l. stipulatio §. opus autem ff. h. t. & permissorium † interdictum, ne quis prohibeat volentem ædificare qui satisfecit, l. prator ait §. hoc interdictum 2. ff. hoc tit. gl. in d. l. de pupillo §. meminisse in verb. uti possidetis Bart. in l. 1. §. potest autem ff. hoc tit. quod cessat si cautum non perseveret, d. l. prator ait §. hoc interdictum 2. & §. seq. ff. hoc tit.* fufius me explico circa effectus seu capita nunciationis, Circa prohibitorium, 1. quicquid ædificatum est post nunciationem debet demoliri expensis ipsius ædificantis, sive iure sive iniuria ædificatum sit, *l. prator §. 1. & §. ait prator ff. hoc tit.* 2. Est in optione nunciantis novum opus, an intra tres menses de præiudicio doceat an recepta cautione de opere demoliendo statim ædificare permittat, c. signifi-

significantis & c. fin. hoc tit. l. fin. C. de edif. privat. post lapsum trium mensium proceditur in causa, acetiam in edificio, data cautione de opere restituendo sive demolendo, Pan. in d. c. significantis num. 2. & ibi Can. l. unica C. hoc tit. Bart. in d. l. prator ait §. si quis parat. etiam quod nunciatus incontinenti se probaturum offerat jus edificandi nunciato non comperere, c. fin. hoc tit. Crescent. decis. 1. hoc tit. non sufficit dicere nunciato ego sum paratus dare, sed oportet fecum ducere fidei iussores, l. servus si heredi in fin. ff. de stat. lib. l. qui ducem §. idem responsum ff. de solut. Bart. in d. l. prator ait §. si quis paratus, si ageretur de ecclesia edificanda, ultra dictam cautionem de demolendo deberet interponi decretum quod lite durante ecclesia non consecratur, Crescent. decis. 1. hoc tit. arg. §. nullus & §. sacra Instit. de rer. divis. 3. Omnis actio praejudicialis ad nunciationem novi operis interim silere debet, non ipso jure, sed ope exceptionis, l. fundi & l. seqq. ff. de except. & Iudex debet interdictum in eum, cui novum opus nunciatum fuit, tantum reddere de opere restituendo, l. 1. §. sed & si is ff. hoc tit. & ibi Bart. & DD. quod si nunciatus omiserit exceptionem proponere, passus est eum cui novum opus nunciavit agere confessoria, vel alia praejudiciali actione, & hic agens obtinuerit, non poterit postea conveniri interdicto restitutorio, aut à nunciante ab agendo repelli, arg. c. cum dilectus de caus. poss. & propr. c. 1. de restit. spol. Bart. in l. 1. §. sed & si is num. 2. ff. hoc tit. 4. Si quis quam edificatum esset ageretur confessoria aut negatoria, nec res à convento defenderetur, quia latitat, in poenam contumaciae officio iudicis continetur, ut jubeat reum cavere, si actum sit confessoria, non prius se edificaturum,

Summa in Decretal.

quam ultro egerit & probaverit praedii sui libertatem, si verò negatoria opus novum se non nunciaturum, nec edificanti vim facturum donec de servitute sibi debita doceat, & sic utroque casu partes actoris sustineat, l. si prius quam ff. hoc tit. & ibi Bart. 5. Interdictum prohibitorium perpetuo durat ultra triginta annos, etiam si aliquando nunciatio fiat officio iudicis: quia causatur ex timore de futuro opere, l. prator ait §. hoc interdictum & ibi Bart. num. 3. & §. fin. num. 1. ff. hoc tit. & DD. Interdictum restitutorium sive demolitorium, licet praetorium sit & poenale, ex parte conventi est perpetuum, datur haeredibus ceterisque successoribus contra edificantem, ratum habentem, eorumque haeredes & successores ad quos pervenerit vel qui dolo fecerint ne perveniret, l. prator ait §. hoc interdictum 1. & ibi Bart. & Ias. ff. hoc tit. si nihil pervenerit ad haereditatem, tenetur ad patientiam, non autem ad expensas sive poenam, in quam haeres non succedit, nisi lite contestata; d. l. prator ait §. hoc interdictum 1. & ibi gloss. in verb. competat & l. pen. ff. hoc tit. & ibi post gloss. DD. successor praelati in dignitate tenetur ad patientiam & impensas, quando post nunciationem factam praedecessori opus scienter perfecit, ac nomine ecclesiae fuerit edificatum, c. 2. hoc tit. & ibi Pan. num. 8. & Can. Bart. in l. per ff. hoc tit. & ibi add. singulari quoque successor in rem & contra eum datur pro opere praeterito, damno tamen futuro, quia omnia interdicta, & alia in rem scripta, sunt in rem scripta ex parte utriusque tam active, quam passive, l. si tertius §. si quis priusquam ff. de aq. pluv. arc. & ibi gloss. Ias. in d. l. prator ait §. hoc interdictum nu. 6. pro opere vero futuro ipse successor in rem nunciare debet, cum nunciatio sit extincta re integra per alienationem, Bart. in

Cc

d.A.

d. l. prator ait §. hoc interdictum 1. in fi. ff. hoc Interdictum permissorium, ne quis prohibeat ædificare volentem, qui satis dedit, datur hæredi, est annale, l. prator §. fin. ff. hoc tit. contra hæredem non datur, l. in honorariis ff. de act. & oblig. nam ex parte conventi continet pœnam, quia datur ad id quod ad eum non pervenit, nempe interesse prohibiti ædificare post satisfactionem, nasciturque ex inquietatione ipsi facta, Bart. in d. l. prator ait §. fin. num. 2. & 3. hoc tit. Procedit autem regula, d. l. in honorariis ¶ ff. de act. & obligat. de jure civili, jure Canonico remedia prætoria, quantumcunque sunt pœnalia, tamen sunt perpetua, c. sollicita & ibi gl. fin. de rest. spoliat. & Can. & hæres ex delicto defuncti tenetur in solidum, quatenus est in hæreditate, latè Pan. in c. fin. num. 5. de sepult. dixi supra hoc lib. tit. de rapr.

21 Tollitur sive remittitur ¶ nunciatio verbis, l. non solum §. sciendum ff. hoc tit. trans actione, l. 1. §. inde queritur ff. hoc tit. morte nunciantis re integra ac alienatione, l. non solum §. fin. ff. hoc tit. data satisfactione idonea de demoliendo, c. 6. fin. hoc tit. l. unic. C. hoc tit. aut oblata si nuncians stipulari noluerit, l. prator ait §. si quis paratus & §. deinde ait. ff. hoc tit. contrario jussu ludicis, l. si opus ff. hoc tit.

Titulus XXXIII.

De privilegiis & excessibus privilegiorum.

SUMMARIÆ.

- 1 PRIVILEGIUM propriè est quando aliquid conceditur contra jura.
- 2 Quando aliquid conceditur præter jus com-

mune sine alicujus præjudicio, tunc propriè dicitur beneficium.

- 3 PRIVILEGIORUM aliud est reale.
- 4 Quoddam est personale & concessum uni, ad alias personas non extenditur.
- 5 In dubio privilegium præsumitur potius personale quam Reale.
- 6 PRIVILEGIUM aliud est generale.
- 7 Aliud speciale quod persone conceditur & extinguitur cum persona.
- 8 PRIVILEGIUM qui possint concedere.
- 9 An in concessione privilegij debeat fieri mentio juris communis.
- 10 Privilegij alteri prius concessi.
- 11 In impetratione secundi privilegij debeat fieri mentio de primo.
- 12 An debeat fieri mentio statutorum seu consuetudinum.
- 13 PRIVILEGIUM acquiritur privilegiato statim à die date & ante notitiam illius, vel à tempore notitia, mox ubi pervenit ad privilegiatum.
- 14 PRIVILEGII interpretatio pertinet ad principem.
- 15 Beneficium propriè sumptum largissimè est interpretandum, limita quando agitur de incapacitate privilegiati vel subreptione privilegij quibus casibus inferior potest declarare privilegium nisi princeps sit in loco.
- 16 PRIVILEGIUM propriè sumptum largissimè est interpretandum, utrum quando præjudicat tertio vel juri communi debet stricte interpretari quod probatur aliquot exemplis.
- 17 PRIVILEGIATUS non utitur privilegio contra pariter privilegiatum limita regulam 2. modis.
- 18 PRIVILEGIUM perditur multis modis his recensitis.
- 19 EXEMPTIO est separatio à iurisdictione ordinarij.

20 EXEM-

- 20 EXEMPTIONEM concedunt summus pontifex & Episcopus.
- 21 SUMMUS pontifex concedit privilegium, libertatis exceptionis, & indulgentia.
- 22 LIBERTAS idem importat quod nullius diocesis practici appellant, locus liber nec est in diocesi nec de diocesi.
- 23 Pralatus in loco libero habet jurisdictionem quasi Episcopalem.
- 24 Ecclesia & monasterium nullius diocesis sunt in provincia sed non de provincia.
- 25 EXIMIT summus pontifex quandoque locum vel personas ratione loci & quomodo ista exemptio probetur.
- 26 Per exemptionem concessam ecclesia quinam eximantur.
- 27 Hospitali concessam quinam eximantur.
- 28 Monasterio exempto, an capella & membra censeantur exempta.
- 29 Ecclesia, monasteria, cateraque loca exempta licet non sint de diocesi sunt tamen in diocesi.
- 30 Quid si canonici alicujus ecclesie eximantur quinam censeantur exempti.
- 31 Quid si clerici cujusvis ecclesie eximantur.
- 32 Interdum ecclesia & plebs eximuntur pleno jure quoad legem jurisdictionis & quoad legem diocesanam, & exemptus pralatus habet jurisdictionem quasi Episcopalem in suos subditos.
- 33 Libertas aut exemptio quantumcunque lata sit non includit exemptionem ratione delicti contractus vel rei, si sit delictum perpetratum contractus initus, vel res sita in loco non exempto qui minus si ibi reperiantur coram ordinariis istorum locorum conveniri possint ubi autem domicilium habent non possunt conveniri aequatenus super istis.
- 34 EXEMPTIS à summo pontifice quandoque conceditur persona non respectu certi loci ut Protonotariis, Comitibus Palatinis, familiaribus Papa qui ex decretis Concilij Tridentini ipsis ordinariis tanquam sedis Apostolicae delegatis plena in omnibus subijciuntur.
- 35 EXIMIT ecclesiam & clerum quandoque summus pontifex à jurisdictione Episcopæ & alteri Pralato vel Archiepiscopo, aut viciniore Episcopo pleno jure subijcitur perpetuo & videtur omne jus Episcopale concessisse.
- 36 Vel ad tempus eximit clerum totum, aut singularem clericum propter litem quam habet cum Episcopo, & deputat Archiepiscopum vel viciniorem Episcopum qui jurisdictionem in clerum aut clericum exerceat durante lite.
- 37 Aliquando summus Pontifex committit iudici ut durante lite eximat constituto de savitia.
- 38 INDULGENTIA à libertate & exemptione differt quia restringitur ad certum tempus vel ad certos actus, cujus plura ponuntur exempla.
- 39 ORDINARIJ locorum possunt eos qui se asserunt per privilegium, seu indulgentias sedis Apostolicae exemptos requirere & ipsi requisiti tenentur hujusmodi privilegia vel indulgentias ipsis ordinariis ostendere.
- 40 EXEMPTUS non potest jurisdictioni ordinarij se subijcere per prorogationem aut alias.
- 41 In rescriptis ad lites debet fieri mentio de exemptione, ubicunque litera impetrantur contra exemptum de stylo curie.
- 42 EXEMPTA loca ac persona exempte etiam regulares ratione loci subjacent ordinarij sive Episcopi jurisdictioni uti sedis Apostolicae delegati multis casibus qui hic recensentur.

- 43 An liceat Episcopa in casibus allegatis in loco exempto constituere officialem.
- 44 Sunt & alii casus in quibus datur ordinario iurisdictio in exemptos simpliciter absque clausula delegationis à sede Apostolica.
- 45 Archiepiscopi per loca exempta sua provincia possunt facere ante se portari crucem, item Archiepiscopi & Episcopi diocesani possunt in eisdem locis exemptis populo benedicere.
- 46 EXEMPTIONES concessa à summo pontifice sunt odiosa & restringenda.
- 47 EXEMPTIO & libertas quam Episcopus concedit latissime est interpretanda, quia per eam superioribus praelatis nullum fit praejudicium.
- 48 Episcopus interdum ecclesiam & clericum eximit à sua iurisdictione & nulli eos subijcit & vendicat sibi locum c. sicut unire in fine de excess. praelat. c. 1. in princip. de for. compet. in 6.
- 49 Interdum Episcopus eximit ecclesiam in certis specialibus casibus aut servitia sibi debita remittit.
- 50 Nonnunquam Episcopus ecclesiam ordinario iurisdictioni subijcit inferioris praelati consentientibus clericis ex causa & cōsensu Capituli, & videtur omnia jura concessisse exceptis quibusdam qua à se alienare non potest.
- 51 In tribus casibus potest Episcopus in totam à se eximere ecclesiam hic annotatis, quibus additur quartus.
- 52 Exemptus per Episcopum à sua iurisdictione potest exemptioni renunciare & iurisdictionem ordinarii praerogare.
- 53 Canones concedunt ordinario iurisdictionem delegatam auctoritate Apostolica certis casibus in exemptos sedi Apostolica immediate subiectos, sed nunquam in exemptos à iurisdictione Episcopi, & alteri immediate subiectos.
- 54 EXEMPTA ecclesia potest uti duplici privilegio exemptionis nempe privilegio sibi concepto ab Episcopo ac privilegio libertatis sibi indulto à sede Apostolica.
- 55 EPISCOPVS non potest aliquam ecclesiam sua diocesis à iurisdictione Episcopali eximere & subijcere alteri Episcopo.
- 56 EXEMPTIO sive libertas acquiritur privilegio & praescriptione, quando privilegium non ad plenum per se sufficit ad exemptionem sive libertatem comprobendam, sed tale est, quod probet causam praescriptionis.
- 57 Exemptio sive libertas acquiritur sola praescriptione canonica quadraginta annorum cum titulo vel tanti temporis, cuius initium extat memoria in qua inter alia allegari & probari debet, quod alius praelatus in eis iurisdictionem praescripserit.
- 58 EPISCOPVS contra quem subditus se prae tendit exemptum privilegio tantum, privilegio & praescriptione, aut praescriptione canonica tantum, cognoscit judicialiter de illa quaestione.
- 59 EPISCOPVS an in ecclesias vel clericos aliena diocesis possit praescribere jus episcopale.
- 60 MULTVM interest, an quis contra ordinarium suum ad probandum se exemptum alleget privilegium tantum, an privilegium & praescriptionem, vel praescriptionem tantum.
- Q**UANDOQUE subditi delinquant abutendo privilegiis suis, vel terminos eorum excedendo, saepius etiam dubitari contingit, de intellectu privilegiorum, ideo subiungit de privileg. & excess. privilegiat. Privilegium proprie est, quando aliquid conceditur contra jura, & dicitur quasi privata

vata lex, c. privilegia. dist. 3. c. fin. §. quanquam
 25. quast. 1. c. fin. 25. quast. 2. §. plane Instit. de
 de jur. nat. gent. & civil. l. privilegia. ff. de reg.
 2 jur. quando aliquid conceditur præter ¶ eis
 commune sine alicuius præjudicio, tunc
 proprie dicitur beneficium, ut quando
 princeps concedit aliqua jura ad se spe & antia,
 Pan. in c. olim num. 7. de verb. signif. Ias. in
 l. fin. num. 27. & 31. plures cumulans ff. de con-
 3 sit. princip. Privilegium ¶ quoddam est rea-
 le, quoddam personale. Reale est, quod
 ecclesiæ, dignitati, civitati, vel loco, aut per-
 sonis ratione loci, vel alicui rei, aut causæ,
 vel actioni conceditur, c. cum olim el. 1. & c.
 seq. hoc tit. l. in omnibus causa la. 2. & l. privile-
 gia ff. de reg. jur. & ibi Dec. num. 13. & seqq.
 & DD. c. quoniam abbas de off. deleg. & ibi Can.
 & est perpetuum, cap. 1. & seq. 25. quast. 2. l.
 vectigalia & ibi Bald. C. de vectig. & commiss.
 Dyn. in cap. privilegium num. 6. de reg. jur. in 6.
 nisi forte res perimatur, vel nisi revocetur
 ex causa, c. recolentes §. si enim relicto de stat.
 4 monach. Quoddam est personale, ¶ & con-
 cessum uni, ad alias personas non extendit-
 tur, ideo privilegium concessum regibus
 non extenditur ad reginas, vel filios, c. nec
 aliqui & ibi Gemin. num. 2. & Can. hoc tit. et-
 iam ex identitate rationis, c. sane hoc tit. cap.
 privilegia distinkt. 3. c. hinc etiam est 16. quast. 1.
 c. constitutus in fine de concess. prab. l. cum vero
 & ibi gloss. ponit exempla & DD. cum 2. ll. seqq.
 ff. de legib. l. licitatio §. mercatores & ibi Bart.
 ff. de public. vectig. & comm. neque etiam ad
 personas accessorias, & familiares tempo-
 rales, l. serinarios, & ibi latè Ias. & DD. C. de
 restam. milit. nisi alias privilegium foret inu-
 tile, l. licet §. 1. & 2. hoc tit. in 6. clem. fin. de
 cens. aut quando respicit litis ordinationem,
 sive executionem, quod transit ad adversar-
 tum, ut servetur in iudiciis equalitas, l. fin.
 & ibi gloss. marg. ad gloss. 1. Bart. & DD. com-

muniter C. de fruct. & lit. expens. l. perenda C. de
 temp. in integ. restit. In recipientibus litis de-
 cisionem verissima est regula, quod perso-
 nalia privilegia non transeat ad alium, etiam
 hæredem universalem privilegiati, l. privi-
 legia ff. de regul. jur. l. 1. ff. de jure immuni. l. 1. C.
 de privileg. dor. & ibi gloss. nisi verba hoc so-
 nent, quod ad alios transeant, l. 1. & 2. C. si
 advers. transact. l. 1. C. de reput. quasiunt in jud.
 in integ. restit. l. quod si minor ff. de minor. & c.
 Bart. in l. fin. C. de fruct. & lit. expens. ubi clare
 distinguit l. asiduis C. qui pot. in pig. hab. l. non
 solum ff. de in integ. restit. In dubio privile-
 gium ¶ præsumitur potius personale, quam
 reale, c. cum venissent & ibi gloss. in verb. proba-
 tum & Canon. de restit. gloss. in summa 25. quast.
 2. & ibi Can. Gail. obs. 2. num. 13. & seq. lib. 2.
 Præterea privilegium aliud est generale,
 ¶ aliud speciale. Generale est, quod con-
 6 ceditur corpori, vel collegio, c. cum & plan-
 tare hoc tit. ordini, cap. contingit 1. de sent. ex-
 comm. c. si quis suadente 17. quast. 3. generi, l. 1.
 & l. immunitates ff. de jur. immuni. ætati, toto
 tit. ff. & C. de minor. 25. annis, sexui, tit. ff. &
 Cod. ad Senat. consult. Velleian. ecclesiis, c. 1. 3.
 & 5. de integ. restit. Speciale ¶ est, quod per-
 7 sonæ conceditur, & extinguitur cum perso-
 na, §. sed & quod princeps vers. plane Instit. de
 jur. nat. gent. & civil. c. privilegium de reg. jur.
 in 6. quando persona est proxima causa pri-
 vilegii, secus quando persona est causa re-
 mota, & alia est causa proxima, l. non solum
 ff. de in integ. restit. l. minor autem §. fin. & l.
 seq. ff. de minorib. Dyn. in c. privilegium numer.
 9. de reg. jur. in 6.

Concedunt privilegium ¶ Papa in spiri-
 8 tualibus & certis casibus in temporalibus,
 quando temporalis jurisdictio ad eum de-
 volvitur, c. per venerabilem §. 1. §. rationibus
 & ibi gloss. in verb. certis causis Qui fil. sint le-
 git. Imperator in temporalibus, & non in

spiritualibus, c. bene quidem 95. dist. Episcopi & superiores prælati, c. constitutus de relig. domib. c. cum venerabilis de censib. gl. in summa vers. sed certe hoc non est verum 25. qu. 2. subditis suis, Felin. in c. pastoralis sub num. 7. vers. non concedit de off. ordin. c. placuit & ibi gloss. fi. & Archid. 16. quæst. 6. Collect. in c. quo simul hoc rit. gloss. in summa. 25. quæst. 2. in princ. de consensu suorum Capitulorum ex causa rationali, sed non in enorme alterius præjudicium, gloss. in d. c. constitutus in ver. à quocungq. & ibi Pan. n. 11. & Can. de relig. domib. c. ad hac & ibi gloss. 1. & Can. de excess. prelat. &c. nulla præmissa aliquorum citatione, in his quæ partem non lædunt, aut lædunt modice, seu causæ cognitionem non requirunt, alias secus, Bart. in l. 2. num. 3. C. de temp. & repar. appell. &c. Bart. in l. adoptio ff. de adopt. quia concessio privilegii non est actus contradictorii iudicii, sed quædam donatio, c. licet episcopus de praben. in 6. l. libertus ff. de in ius voc. Felin. in c. cum olim num. 6. de re jud. plures cumulans Bald. in l. fi. sub num. 11. C. de fruct. & lit. expens. ac nulla facta mentione † juris communis, quia privilegium derogat juri communi, etiam nõ facto de ipso mentione, nec ei per jus commune derogatur, c. privilegia 3. distinct. gloss. 1. in c. grave de off. ord. & ibi Can. nisi constitutio sit conciliaris, c. ex parte de c. monach. Rot. divers. decis. 122. num. 3. & decis. 123. par. 1. aut exprimat in jure, quod de eo debeat fieri mentio, c. unico de excess. prelat. & sub num. 6. Zab. in clem. 1. in 3. quæst. de censib. &c. & ibi Can. Pri-
 10 vilegio alteri † prius concessi debet fieri mentio in subsequenti privilegio derogatione illius præcedenti privilegii alias non valet, c. veniens vers. non obstante & ibi gl. & Pan. n. 12. qui latius distinguit de præscript. gloss. in summa. 25. quæst. 2. vers. nunc videndum & ibi Archid. n. 11. c. cum ordinem & ibi gl. fin. de re-

script. Felin. in c. 1. n. 10. de rescript. & ibi Ripa n. 48. sed si privilegiatus impetrat secundum † 11 privilegium diversum à primo nulli præjudiciale, aut primo omnino conforme, vel quasi illius executivum, non tenetur facere mentionem de primo, quia hoc nulli cavetur, solum propter odiosam pluralitatem beneficiorum cautum hoc reperitur in impetrationibus beneficiorum, c. si motu proprio de praben in 6. c. in nostra de rescript. Pan. in c. veniens num. 13. 14. & 17. de præscri. & ibi Can. quod limitandum est, quando primum privilegium haberet aliquam limitationem, vel moderationem conformem juri communi, aut conservantem jus alterius in parte, & sit impetratio indefinita, vel generalis secundi privilegii ab eodem, quia tunc non solum debet facere mentionem primi, sed etiam de illa moderatione in eo contenta, nam si princeps recordatus fuisset à se vel ab alio id fuisse concessum limitate, non ita facile concessisset indefinite, aut generaliter sine illa moderatione, aut limitatione, Innoc. in c. veniens n. 4. & ibi Pan. n. 13. & seqq. Ioan. And. n. 14. Felin. nu. 2. & Can. de præscript. si vero impetrat contrarium privilegium, renunciat juri sibi quasi-
 to per primum privilegium, vel per præscriptionem, ita quod non possit præscribere contra id, quod in privilegio continetur, Innoc. in c. veniens n. 5. Pan. nu. 7. 19. Ioan. And. n. 15. de præscript. secus autem esset, si secundum privilegium impetraretur ad corroborationem primi privilegii, vel primæ præscriptionis, vel juris, quia tunc utrumque valeret, c. inter dilectos de fid. instr. c. auditis de præscript. cap. cum olim c. ex tenore de privil. Ioan. And. in c. veniens n. 16. de præscri. statutorum † quoque & consuetudinum in privilegio 12 eis contrario debet fieri mentio, alias valet contra jus commune, nõ contra statuta, vel con-

consuetudines, *Frane. in c. cum ex eo sub n. 4. vers. in gl. ibi caveant & Gemin. & Can. de elect. in 6. per c. 1. de constit. in 6. Franc. in c. 1. nu. 9. & 10. de sil. presbyt. ord. vel non in 6. Acquiri-
 13 tur privilegiato ¶ statim à die datæ, c. 1. §. 1. in fin. vers. nam si alicui de conces. prab. in 6. c. 1. & ibi Host. n. 1. 3. host. tit. in 6. & Can. latè Ias. in l. beneficium n. 46. & seqq. ff. de constit. princip. & ante notitiam illius, sive in favorem totius ordinis fuerit concessum, l. pen. C. de decursionibus & c. lib. 10. in fin. in verb. ex die ex quo promulgata est, sive alicui privato, §. sed ex constitutione nostra ibi illico Imperialibus codicillis præstitis Instit. quib. mod. jus pat. pot. sol. late Rota dec. 14. in prin. & n. 10. par. 2. divers. vel à tempore notitiæ, mox ubi pervenerit ad privilegiatū, Card. Zab in procem. clem. §. universitati n. 5. per rex. in c. 1. §. ex pacto de conces. prab. in 6. Ias. in l. fi. nu. 46. & plurib. seqq. ff. de const. prins. & ibi DD. Rot. d. dec. 14. n. 11. par. 2. plures cumulans, nulla facta notificatione aut intimatione illi, cui per privilegium fit præjudicium, Dec. cons. 168. nu. 3. & 4. Gemi in c. 1. §. dicebat abbas num. 4. per illum text. & §. ex parte n. 5. & seq. de conces. prab. in 6. atq; concernit præterita tantum quoad actus futuros, futura autem nullo modo concernit, clem. 1. in fin. de censib. & c. & ibi Can. clem. literas de refer. & ibi Can. Interpretatio
 14 privilegii ¶ spectat ad principem, c. ordinarii §. si vero de off. ord. in 6. l. ex facto in priu. ff. de vulg. & pup. c. fi. in si. prin. de concess. prab. in 6. c. cum venissent de jud. l. fi. C. de legib. Bal. in c. 1. n. 3. & ibi DD. communiter apud quem vel quos cont. feud. deb. term. sive de interpretatione privilegii agatur principaliter, l. Nerac ff. de reg. jur. c. inter alia de sent. excom. c. sicut §. ex hū vers. sicut enim in qu. 1. sive incidenter, de mente concedentis privilegium, est disputatio, c. ex parte et. 1. de verb. signif. & ibi Innoc. c. cum tempore de arbit. Pan. in c. cum venissent sub n. 3.*

& ibi Can. communiter de vid. ac etiam si privilegium ex post facto evasisset enormiter lativum juristerti, quia pro eius declaratione, & restinzione fieri debet reversus ad principem, c. decet & ibi gl. 1. in fin. & Can. de reg. iur. in 6. gl. fin. in c. suggestum de dec. Alex. in l. ex facto n. 9. ff. de vulg. & pup. Rot. diver. decis. 83. par. 2. quæ regula limitanda est 1. quando agitur incidenter de interpretatione privilegii, & disputatur, non de mente concedentes privilegium, sed de incapacitate privilegiati, vel subreptione privilegii, quibus casibus, inferior potest declarare privilegium, nisi princeps esset in loco, arg. c. 1. & 2. de confir. util. vel inutil. Pan. in c. cum venissent sub n. 3. vers. aut quaritur nunquid inferiorum, & ibi Frau. Aret. Fel. n. 1. & Can. communiter de jud. Beneficium proprie sumptum ¶ 15 largissime est interpretandum, quia tantum præjudicatur cōcedenti, & in hac specie intelligenda est lex, beneficium, ff. de const. princ. ac cætera jura quæ dicunt, quod beneficia principis largissime debent interpretari. Privilegium etiam proprie ¶ sumptum 16 debet largissime interpretari, verum in quātū præjudicat tertio, vel juri communi debet strictè interpretari, in quo non habent locum jura dicentia beneficia principis largissime interpretanda fore, Pan. in c. olim n. 7. de verb. signif. & ibi Can. Ias. in l. beneficium n. 25. 31. & 33. ubi limitat utrumque regulam & DD. ff. de const. prin. late Fel. in c. caus. que n. 10. & seq. de rescript. Hinc infertur, quod exemptus ratione certæ rei vel loci certi, non censetur exemptus ratione alterius rei, vel loci, c. cum capella h. t. Quod religiosis quibus à Sede apostolica est indultum, ut ecclesias suas in proprios usus possunt convertere, decedentibus personis earum, non licet auctoritate propria possessionem earundem intrare, sed per dioecelanum episcopum

scopum in ipsa sunt inducendi, quia per indulgentiam huiusmodi episcopali iure non derogatur, c. *pastoralis h. r.* Privilegium monasterio indultum, ut nullus episcopus ecclesias utroque iure illi subjectas interdicto supponere, vel monachum seu clericum eiusdem monasterii synodare, vel excommunicare præsumat, intelligitur de monachis & clericis in ipso monasterio permanentibus, vel ad ecclesias destinatis utroque iure sibi subjectas, c. *quoniam h. r.* Privilegium de decimis novalium non solvendis, non comprehendit decimas tempore privilegii impetrati ab aliis possessas, c. *dudum h. r.* Is quoque qui habet privilegium sive indultum percipiendi fructus primi anni beneficiorum vacantium, non potest illos recipere propria auctoritate, sed de manibus eius cui infra illum annum beneficium fuit collatum, ad quem pertinet exercitium actionum, regimen & gubernium beneficii, *Anch. in c. si propter numer. 5. de reser. in 6. Rot. divers. dec. 7. num. 4. par. 2. reprobata gl. in d. c. si propter*, quia differentia est inter concessionem fructuum & concessionem ususfructus, l. *fundi Trebatiani ff. de usuf. leg. l. si quis ita ff. de usuf.* Privilegium concessum dispositioni principali, ad dispositionem sibi adiunctam non trahitur, l. *sita scriptum fuerit cum Titius ff. de manumis. testam.*

17 Privilegiatus non trahitur privilegio contra pariter privilegiatum, l. *verum §. fin. in prin. ff. de minor. §. sed & hoc presenti authent. de sanctiss. Episc. & c.* fallit quando unus est privilegiatus in genere, sed non in ea causa de qua agitur, altera vero est privilegiatus in causa, quia tunc utetur privilegio contra alterum in genere privilegiatum, c. *auditis de rest. in int. l. si ff. ex quib. caus. maiores & c. & ibi gl. & DD.* 2. Fallit, quando uterque est privilegiatus respectu eiusdem cause de qua

agitur, sed unus habet privilegium potentius altero, qui præfertur, l. *verum §. si. in fin. cum l. seq. ff. de min.* potest autem esse potentius, quia unus certat de damno, alter de lucro, vel quia cause concedendi privilegium sunt favorabiliores, d. l. *verum §. si. cum l. seq. l. regula vers. hac ratione ff. de jur. & fact. ignor. l. Titio ususfructus §. ff. de cond. & demonst.* vel quia semoto privilegio jus commune ei assistit, l. *eius militis §. 1. ff. de milit. test. Luc. de penna in l. 4. C. de silent. & c. li. 12.* quando vero cause privilegiorum sunt pares, vel privilegia paris potentia, tunc conquisitis privilegii iure communi utuntur, *Pan. in c. presentia num. 36. & 37. de prob. vel concurrunt ambo & pariter admittuntur, l. privilegia ff. de privileg. credit. & ibi gloss. magn. & DD. & inter ipsos potior est conditio possidentis, l. si secum §. sequitur ff. de verb. oblig. c. in part. de reg. jur. in 6. Pan. in c. in presentia n. 36. 38. & seqq. de probat. Bart. in authen. quas actiones n. 3. & 4. C. de sacros. eccl. & ibi DD.*

Perditur privilegium ¶ multipliciter, 18
gloss. 1. in c. suggestum de decim. & ibi *Pan. nu. 6. & Can. Gail. obs. 60. lib. 2.* 1. Modo à lege, vel ab homine expresso, quo finit usus suum, l. *quoties C. de precib. imp. offer. Felin. in c. cum accessissent. num. 24. de constit. ac cessante causa privilegii, c. generaliter 16. qu. 1. l. non tantum §. eos qui ff. de excus. tut. l. cura §. deficientium ff. de muner. & honor. quando continet actum successivum, secus si habent suam perfectionem, *Pan. in d. c. suggestum numer. 5. de decim.* Quando competit ratione alterius, eo sublato, tollitur & privilegium, l. *filio §. mari ff. de adm. leg. Rot. divers. decis. 70. per totum par. 1.* 3. Datum ad aliquid faciendum non usu per decennium, l. *1. ff. de nund Felin. in c. cum accessissent. n. 25. de const. ubi ampliat & limitat.* 4. Datum ad aliquid*

aliquid non faciendum, per contraventionem & unicum actum privilegio contrarium, c. pro illorum de prob. c. cum accessissent in fin. & ibi Felin. num. 8. ampliat & limitat & Can. & cum M. de const. l. 1. c. de iis qui sponte pub. mun. sub & ibi DD. lib. 10. §. Revocatione principis, quando privilegium concessum fuit sine causa subdito, gloss. in casus post. in fine & gloss. fin. in c. decet de reg. jur. in 6. & ibi Franc. num. 4. & DD. gl. in clem. dudum in princ. in verb. instantes de sepult. & ibi Can. vel ex causa dissolutionis, vagationis, diminutionis cultus divini, c. fin. de reser. in 6. vel quia ex post facto aliis infertur læsio enormis, c. suggestum c. nuper. de decim. c. quid per novale de verb. signif. vel quia privilegiatus non servat privilegia à superiore subditis suis concessa, c. dilecti & ibi gloss. si alleg. concord. hoc tit. quæ si fiat per viam legis, nocet post duos menses, c. 2. & ibi notatur in verb. ante prohibitionem & ibi Can. de const. Felin. in c. ex parte el. 3. sub num. 21. vers. fallit 11. de rescript. aliter facta revocatio non nocet ante notificationem factam privilegiato, Franc. post Ioan. And. in c. fin. sub num. 5. de rescript. in 6. interim datitulum coloratum, Achil. decis. 4. de restit. spol. Archid. in c. fin. in fine de rescript. in 6. c. proposuisti circa finem vers. sed ea plane 82. distin. & ibi gloss. in verb. rogabitur & Can. tertio, cui per revocationem fit præjudicium, non debet fieri intimatio, Zab. in clem. 1. in 31. quest. de appell. Crescent. decis. 13. num. 2. & 3. hoc tit. Privilegium concessum non subdito est irrevocabile, gloss. in casus post. in d. c. decret. & ibi Canon. Pan. in c. novit. sub num. 23. & seqq. de jud. & ibi Can. 6. Renunciatione expressa, vel tacita privilegiati, c. si de terra hoc tit. c. ad apostolicam c. statum de regul. & c. c. quam sit periculosum 7. quest. 1. etiam si sit concessum cum decreto irritanti, Panorm. in c. fin. §. is autem in 2. not.

Summa in Decretal.

& num. 5. de off. deleg. & ibi Can. Crescent. decis. 4. num. 3. hoc tit. modo non tangat jus superioris, c. cum tempore de arbit. aut tertii, c. contingit de sent. excomm. aut privilegiatus non contravenerit, sed tantum passus sit per alium contraveniri privilegio habenti decretum irritans, Archid. in c. cum de beneficio num. 2. de preben. in 6. Franc. num. 6. & Can. communiter Crescent. decis. num. 4. hoc tit. 7. Propter abusum, c. privilegium 11. quest. 3. c. ubi 74. distinct. l. libera ff. de pecul. l. qui sine ff. de neg. gest. 8. Præscriptione quadraginta annorum tolluntur privilegia ecclesiarum, ac statuta & consuetudines ecclesiæ favorabiles, c. accedentibus & ibi Pan. num. 4. & 5. & Can. hoc tit. ac etiam privilegia communitatibus competentia, Crescent. decis. 4. num. 5. hoc tit. per not. in l. fin. & authen. quas actiones C. de sacros. eccles. 9. Morte omnium qui sunt de collegio, ut ne unus quidem superstes remanserint, quia collegium renovatum non est idem cum priore, arg. l. postquam in princ. ff. ut leg. nom. cau. & ibi gl. in ver. persona l. intercidit ff. de cond. & demon. l. quidam ff. de jur. codicil. Horar. Mand. de privil. ad instar. gl. 7. num. 44. nisi forsan loco concessa fuerint privilegia, l. sicut §. si. & ibi gl. si. & DD. ff. quod cuiusque univers. nom. Bart. in l. si. in fi. ff. de colleg. illic. Bald. in l. si grege dicit omnib. mortuis collegium remanere habitu, & durare eius privilegia ff. de leg. 1. 10. Destructo collegio per superiorem, l. si usus fructus ff. quib. mod. usus finat. Bal. in d. l. si grege ff. de leg. 1. Anno in c. cum in iuncto num. 2. & ibi Can. de nov. op. nunt. Gail. obs. 61. lib. 2. Per secundum privilegium in dubio non censetur revocatum primum, quia privilegia non æstimantur ex tempore, sed ex causa, gloss. mag. in summa 25. q. 2. vers. nunc videndum est quod privilegium, & ibi Can. etiam si secundum sit impetratum super eadem re, Pan. in c. cum olim el. 2. num. 17. hoc tit. nisi privilegia

Dd

viligia

privilegia sint inter se contraria, *Butr. in c. accedentibus sub nu. 8. vers. conclude per prædicta hoc tit. & ibi Can. Caput aq. decis. 309. par. 1.*

- 19 Exemptio ¶ est separatio à jurisdictione ordinarii, *arg. l. fed et si per prætorem §. actio exempta ff. ex quib. caus. major. §. item contra Inst. de inut. stipulat. in fine l. qui saxum ff. donation. acquiritur privilegio tantum, c. cum olim & seq. hoc tit. c. cum persona §. nos volentes hoc tit. in 6. præscriptiones & privilegio, c. cum persona §. quod se tales hoc tit. in 6. ac præscriptione tantum, c. cum persona §. si autem & §. si si hoc tit. in 6.* Exemptionem ¶ concedit Summus Pontifex quia est de reservatis Sedi Apostolicæ, *c. frater noster 16. quest. 1. e. quod translationem & ibi glos. mag. circa fin. de off. leg. & Can. c. sicut usura & ibi glos. mag. & Can. de excess. pralat. Item Episcopus qui potest Ecclesiæ inferiori dimittere servitia & jura sibi debita ex causa, & de consensu Capituli, c. constitutus de relig. domib. c. cum venerabilis & ibi Archid. 1. not. 10. And. nu. 7. & Can. de censib. vital. in cle. ac tendentes §. hoc igitur n. 10. & seq. de stat. monac. Imperator in temporalibus, *Gail. obs. 17. & obs. 2. l. lib. 1. de quibus sigillatim videamus.**

Summus Pontifex concedit privilegium

- 21 ¶ libertatis exemptionis, ac indulgentias, quæ diversæ sunt, ut patebit ex infra dicendis, nam exemptio Ecclesiarum multis modis fit, ad instar emancipationis, *Per. Rebuff. conf. 142. col. 3. §. fin. Inst. quib. mod. jus par. pot. sol. & ibi post gloss. si. Dd. vel manumissionis & ex pluribus causis, Baldus de privileg. in tract. de empt. nulla facta diæcesani Episcopi mentione, c. cum olim el. 1. §. non igitur & ibi Bus. n. 17. & Can. hoc tit. in his datur positivus, comparativus, & superlativus, 10. And. in c. Episcoporum, num. 10. hoc tit. in 6.*
- 22 Libertas ¶ diversa est ab exemptione, *c. cum persona in princ. ibi prætextu exemptionis vel li-*

*bertatis c. si papa in princ. ibi sententia exemptionis seu libertati h. t. in 6. c. cum inter viros ibi libera exstitit & exempta de consuet. & idem importat quod nullus diæcesis practici appellat, locus enim liber nec est in diæcesi, nec de diæcesi, sed territorium separatum, c. auditis §. quocirca de præscript. c. cum olim de præscrip. Feli. in c. grave n. 2 de off. ord. Ros. diver. decis. 207. num. 2. & seqq. par. 2. c. 9. sess. 24 ibi qua in nullius diæcesi esse dicuntur ab Episcopo cujus Cathedralis Ecclesia est proximior. plerumq; Prælatus ¶ in loco libero habet jurisdictione 23 quasi Episcopalem, omniaq; pertinentia ad dignitatem & jurisdictionem Episcopalem possunt per eum explicari, *Pan. in c. sicut unire sub n. 3. de excess. pralat. c. abbates & ibi glos. in verb. quasi Episcopalem & Can. h. t. Innoc. in c. 1. in fine de clem. peregr. Can. post gl. in verb. proprii in clem. 1. de reb. Eccl. non alien. & coram eo possunt fieri concursus Ordinarii in collationibus parochialium, Card. Seraph. decis. 1386. c. Ordinarii & ibi post gl. 1. Can. de off. ord. in 6. clem. 1. & ibi post gl. in verb. diæcesanis Can. de for. compet. Garc. de benef. par. 9. c. 2. §. 1. n. 129. & seqq. Literæ dispensationum matrimonialium & similes eidem à sede apostolica remittuntur, Card. Seraph. decis. 1052. Pan. in clem. 1. n. 15. & ibi Can. de for. comp. Garc. de benef. par. 9. c. 2. §. 1. n. 142. & seq. ac exercet jurisdictionem, & visitat privative quoad episcopum, Card. Seraph. decis. 1278. n. 4. Gemm. in c. 2. nu. 3. & nu. 19. & ibi Can. de constit. in 6. Garc. de benef. par. 9. c. 2. §. 1. n. 145. præterea quæ sunt ordinis episcopalis, d. c. abbates & ibi gl. in verb. quasi episcopalem Pan. in c. accedentibus nu. 2. & seqq. de excess. pralat. Franc. in c. quamvis 1. §. quanquam n. 8. de præb. in 6. Ecclesia ¶ & monasterium nullius diæcesis 24 sunt in Provincia, *clem. fin. in princ. ibi per quavis loca exempta suæ provincie h. t. sed non de provincia Vitalin. in d. clem. fin. n. 40. & 41. ac potest***

potest Archiepiscopus in eis, eorumque districtu & territorio de prælati & capituli, vel abbatis, & conventus consensu exercere ea, quæ sunt ordinis, sed aliquâ jurisdictione in eisdem non potest exercere, etiam de eorum licentia, *Vitalin in d. clem. si. nu. 64. & 65. & Can. communiter*, Quandoque summus Pontifex eximit locum, vel personas ratione loci, & siquidem in alio privilegio vel scriptura, nõ facta principaliter super donatione, vel sententia exemptionis, seu etiam libertati aliquam ecclesiã ad jus & proprietatẽ Romanæ ecclesiæ pertinere, vel confirmatã verba narrat, non propterea illius ecclesiæ exemptio est probata, nisi de exemptione aut libertate aliter doceatur, si autem ecclesiæ vel monasterio exemptionis privilegium concedendo, vel super illius exemptione sententiando asserat ipsam ecclesiam fore exemptam, aut eam juris Beati Petri existere, sive ad jus & proprietatem Romanæ ecclesiæ, vel ad Romanam ecclesiam specialiter, aut sine medio, vel etiam simpliciter pertinere, vel si dicat, quod ecclesia sit libera, vel quod potiatur Romanæ ecclesiæ libertate, aut si dicat indefinite quod Romanæ ecclesiæ annum censum solvat, ad perceptã libertatis indicium, sola enim solutio census non probat exemptionem, *c. recepimus h. tit. c. si Papa §. si vero hoc tit. in 6.* sive quod illam ecclesiam eximit ab ordinarii potestate, vel quod non audeat istic episcopus cathedram collocare, aut imperandi, seu ordinationẽ, quamvis levissimã faciendi exercere aliquam potestatem; similiter si aliquis recipiat in proprios & speciales subiectos, secus si speciales filios, aut uratur aliis multiplicibus verbis & formis in c. si Papa hoc tit. in 6. relatis, & per Canonistas cummulatis, plenẽ debent ecclesiæ, monasteria, & personæ huiusmodi exempta iudicari, *c. si*

si Papa hoc tit. in 6. Per exemptionem ¶ ec. 26
 clesiæ concessam, ipsa ecclesia cum atrio, & ipsius Prælati qui est de corpore ecclesiæ, *Bart. in l. quod constituit. per illum text. ff. de milit. testam. Felin. in proem. decret. in verb. Greg. n. 13.* monachi, vel Canonici, clerici etiam, & conversi, perpetuoq; oblati (non tamen ecclesiæ ejusdem presbyter qui parochianorum curam habet, quoad ea quæ ad eandem curam pertinent, nec ipsi parochiam, sive populus) intelliguntur exempti, *c. per exemptionem in princ. hoc tit. in 6. pulchrẽ Archid. in c. frater n. 2. & seqq. 16. quest. 1.* Hospitali ¶ exempto Prior ejusdem qui est de corpore hospitalis est exemptus, sed si Prior hospitalis esset laicus prout esse potest, *clem. 2. de relig. domib.* tunc in his quæ respiciunt suam personam non est exemptus, *Barr. in d. l. quod constitutum n. 3. ff. de milit. testam.* Monasterio exempto, ¶ capellæ, sive membra non censentur exempta, quorum ratione tenetur abbas exemptus accedere ad Synodum episcopalem, & pro ipsis membris episcopi exhibere reverentiam, obsequium & honorem, *c. ex ore hoc tit. ipsæque ecclesiæ, ¶ monasteria. cæteraque loca exempta, licet non sint de diæcesi, sunt tamen in diæcesi, clem. fin. & ibi Anchar. in l. not. Vitalin. n. 40. & seqq. hoc tit. Felin. in c. grave n. 2. de off. ord. Pan. in c. apostolica n. 3. de donat. & utrobique Can. Rot. divers. decis. 207. n. 2. & seq. par. 2.* exceptio enim cum sit privatio, utique præsupponit habitum, *l. decem ff. de verb. oblig. 1. manumissio- nes ff. de just. & jur. c. quod vero non formatum 32. quest. 2.* quod si canonici ¶ alicujus ecclesiæ eximantur, ipsi soli Canonici, non autem ecclesia vel alii ejus clerici conversi, vel oblati sunt exempti, *c. per exemptionem §. verum & ibi gloss. pen. & fin. hoc tit. in 6.* si autem clerici cujusvis ¶ ecclesiæ eximantur, ¶ tunc tam Canonici, quam alii clerici eximuntur,

muntur, non tamen ecclesia, d. c. per exemptionem § fin. hoc tit. in 6. Interdum ecclesia † & plebs eximuntur, c. cum olim §. quia prædictus de præscript. pleno jure quoad temporalia & spiritualia, & quoad legem jurisdictionis, & quoad legem diœcesanam, Pan. in c. quoniam num. 3. & Innoc. in c. ex ore in gloss. super verb. exempta & ibi lo. And. post num. 7. idem Innoc. in c. pastoralis numer. 3. hoc tit. c. dilectus & ibi not. de off. ord. c. 1. de stat. monac. c. per exemptionem hoc tit. in 6. c. cum & plantare §. in ecclesiis & ibi gloss. & Dd. hoc tit. gloss. in clem. 1. in verb. ad mensam vers. nec putes de excess. prælat. Pan. in c. de monachis num. 9. de præben. late Felin. inc. auditis n. 4. & seqq. de præscr. latissime Pan. in c. cum inter vos n. 12. & seqq. de re judic. & exemptus prælat. habet jurisdictionem quasi episcopalem in suos subditos, clem. 1. & ibi gloss. in ver. proprii & Card. in 34. q. de reb. eccl. non alien. Navar. conf. 23. de privil. Prob. ad monac. in c. abbates numer. 4. & 5. hoc tit. in 6. Bald. in auth. causa qua sub n. 6. vers. in gloss. quid si est Cod. de episc. & cleric. & quando exemptio est plena non tenetur ad jus reverentiale episcopo, Felin. in c. cum inter sub num. 4. vers. quod non placet de re jud. & ibi Pan. num. 13. & 15. & Can. Put. decis. 114. lib. 3. Achill. decis. 14. hoc tit. imo exemptio papalis plena tollit jus visitandi, Socin. in tract. de visit. num. 16. vers. primo quare per c. cum persona hoc tit. in 6. arg. c. cum venerabilis & c. cum instantio de consil. maxime quando correctio conceditur abbati, & prohibetur quod episcopus non possit excommunicare, quia cum sint coherentiæ visitationi, sublata censetur visitatio, Achill. decis. 15. hoc tit. arg. à contrario sensu c. cum venerabilis §. 1. de censib. Marian. Socin. in tract. de visit. nu. 15. & 16. verum quantumcumque lata sit libertas, † vel exemptio, non includit exemptionem ratione delicti, contractus vel rei, si sit

delictum perpetratum, contractus initus, vel res sita in loco non exempto, quominus, si ibi reperiantur, coram ordinariis istorum locorum, conveniri possant, c. 1. in prin. hoc tit. in 6. c. quoniam & ibi Hoff. num. 2. hoc tit. & Can. Pan. in c. tuarum num. 2. hoc tit. ubi autem domicilium habent, non possunt conveniri aliquatenus super istis, nec domiciliorum, prætextu locorum diœcesani (si ubi deliquerunt, vel contraxerunt, aut res ipsa consistit, illi conveniantur) remittendi eos illic, vel ipsis ut illic respondeant injungendi aliquam habent potestatem, c. 1. §. nunquid hoc tit. in 6. & ibi Franc. & Can. communiter, sed tunc recurritur ad Papam, Franc. in d. c. 1. num. 3. in fin. hoc tit. in 6. & ibi Can. quandoque exemptio conceditur personæ, † non respectu certi loci, ut protho- 34 notariis, Comitibus palatinis, familiaribus, & Capellanis Papæ & similibus, c. ne aliqui hoc tit. in 6. qui jure veteri ratione delicti non poterant coram ordinario conveniri, aliaseorum privilegium fuisset inutile, Pan. in c. tuarum in fin. hoc tit. ex decretis Concilii Tridentini ipsi ordinariis tanquam Sedis apostolicæ delegatis plene omnibus subjiciuntur, c. quoniam 1. sess. 24. c. ecclesiarum 1. resp. sess. 6. Martinus Papa quintus in Concilio Constantien. revocavit omnes exemptiones concessas ab obitu Gregorii 11, usque ad tempus ipsius constitutionis, sive à veris, sive à schismaticis Pontificibus, præter exemptiones concessas de consensu ordinariorum, Rot. Farin. decis. 355. par. 2. Greg. 15. decis. 509. Aliquando † summus 35 Pontifex eximit ecclesiam, aut clericum à jurisdictione episcopi, eosq; nō sibi, sed alteri prælato, c. auditis §. quocirca c. cū olim de præscript. Pan. in c. cū inter n. 15. de re judic. vel Archiepiscopo aut episcopo viciniore pleno jure subjicit, Gemin. in c. statutum §. cum vero num. 3.

num. 3. de re script. in 6. Rot. divers. decis. 207. num. 5. par. 2. faciunt not. per Pan. in cap. super hoc num. 6. de paroch. & alien. perpetuo, & videtur concessisse omne jus episcopale, nihil episcopo reservato, Pan. in d. c. cum inter nu. 36 15. de re jud. & ibi Can. vel ad tempus ꝛ clericum totum, aut singularem clericum propter litem quam habet cum episcopo civile, vel criminalem Mandos. in praxi sig. grat. tit. exemptiones ab episcopo vers. clericus episcopo subiecti & vers. seq. & deputat Archiepiscopum, vel viciniorem episcopum qui iurisdictionem in clericum aut clericum exerceat durante lite, Faber. in §. sed hoc tempore num. 7. Instir. de in qui sunt sui vel alien. jur. Bald. in l. 2. §. dominorum num. 2. & 4. ff. de his qui sunt sui vel alien. juris & ibi Dd. Cassad. decis. fin. n. 3. & seqq. hoc tit. duratque hæc exemptio & deputatio, non solum quamdiu durat lis super causa principali, Staphyl. de lit. apost. in form. brev. §. indultum num. 10. nisi simpliciter concessa durante lite ad petitionem episcopi restringatur ad certum tempus ꝛ ut subditi sint diligentes in cause expeditione, Cassad. decis. fin. in fine hoc tit. gloss. unica in l. unica c. ut nemo invitus agere vel accus. cog. in fine l. si eo c. de remiss. pign. l. 1. & ibi gloss. 2. alleg. concord. ff. de curat. bon. dand. sed etiam si durat lis super fructibus & expensis, quo casu solent præfigi terminus certorum mensium ad liquidandum, Rot. divers. decis. 768. par. 1. l. 3. & l. fin. c. de execut. rei jud. Aliquando summus Pontifex non eximit, ꝛ sed committit Iudici, ut durante lite eximat, addita clausula, constituto de sævitia, quæ in omnia probari debet per actus post litem motam gestos, ex quibus præsumitur sævitia, nisi per episcopum doceatur de processu, Mandos. in praxi sig. grat. tit. exemptiones ab episcopo vers. clericus episcopo & vers. seq. Achill. decis. 16. hoc tit. ex eisdem causis iure civili datur exem-

ptio à iurisdictione Iudicis ordinarii, text. in l. 1. c. de off. comit. Socin. patrim. l. 1. §. illo videlicet adficiendo C. si quacunq. præd. pat. l. fin. ff. si quis à par. manumiss. fuerit l. si postulaverit §. jubet ff. de adult. l. si lenones C. de episc. And. Gail. obs. 17. lib. 1. Præterea quod si Civitas efficitur rebellis Principis potest Princeps eximere castra ab obedientia Civitatis, quæ postea non recuperabit, licet revertatur ad obedientiam, Pan. in cap. inter quatuor sub num. 4. & 5. & ibi Felin. in princ. de maior. & obed. Quando Papa concedit aliquod privilegium exemptis, vel aliquod onus imponit exemptis, videtur intellexisse de exemptis sibi immediate subiectis & non de aliis, c. ad abolendam §. fin. de hæretic. Vitalin. in clem. attendentes §. hoc igitur nu. 9. & seq. de stat. monach.

Indulgentia ꝛ à libertate & exemptione 38 differt, Franc. in c. cum persona in 3. not. h. tit. in 6. c. si Papa §. idem dicimus hoc tit. in 6. Zab. in clem. 1. an. 6. not. de censib. quia restringitur ad certum tempus, Io. And. in c. cum in nostra sub num. 2. in verb. Indulgentia de sepult. & ibi Can. ut in exemptione concessa propter litem, vel ad certos actus, d. c. si Papa §. idem dicimus hoc tit. in 6. cap. fin. §. fin. hoc tit. qualem habent illi quibus, ut non nisi sub uno certo Iudice teneantur de se conquerentibus respondere, apostolico privilegio est concessum, c. 1. c. 1. hoc tit. in 6. in fin. principatione delicti vel contractus, aut rei alibi perpetrati gesti vel sitæ, si ibi reperiantur, coram ordinariis locorum conveniri possunt, coram ordinario ubi domicilium habent, super istis nullatenus conveniri possunt, aut ab eodem ad locum delicti, contractus rei remitti, vel illis injungi, ut illic respondeant, si ubi deliquerunt, vel contracterunt aut res ipsa consistit illi conveniantur, sed recurrendum est ad summum Pontifem

ficem, c. 1. in fin. & ibi gloss. in verb. & id ipsam & gloss. seq. Franc. & Can. hoc tit. in 6. Residentes in Curia Romana vigore Eugenianæ constitutionis, aut familiaritatis Cardinaliū, extravag. divina hoc tit. inter comm. qui ex decretis Concilii Tridentini, ratione beneficiorum ecclesiasticorum quæ obtinent, ordinarii jurisdictioni subiecti permanent, nõ obstantibus quibuscunque inhibitionibus, c. quoniam el. 1. in fine sess. 24. Capellani Regii qui gaudent huiusmodi privilegio quod nullus Archiepiscopus, vel episcopus in personas Canonicorum eiusdem Capellæ suspensionis, vel excommunicationis, aut interdicti sententiam audeat proferre, c. cum capella hoc tit. c. quoniam el. 1. vers. & quoad Capellanos sess. 24. ideoque in capella delinquentes possunt per episcopum alia pœna puniri, quia in certis articulis privilegiati ordinariorum jurisdictioni quantum ad alia sunt subiecti, c. si Papa § pen. hoc tit. in 6. Rot. decis. 744. n. 2. & 4. par. 1. divers. si vero Capellani regii obtinent parochiales, aut alia beneficia episcopo subiecta, & in eis delinquant, possunt ordinarii debitum suæ jurisdictionis etiam quoad præmissa contra ipsos liberè prosequi & exercere, d. c. cum capella in fin. Idem obtinet in religiosis quæ plurimis, in quorū privilegiis continetur, ne quisquam episcopus, vel Archiepiscopus monasteriorum suorum monachos pro ulla causa ullo loco interdicere, suspendere vel excommunicare præsumant, quia iidem ordinarii jurisdictionem suam quantum ad ista, ubicunque illi fuerint penitus exercere non possunt, nisi forsan monachi ad monasteriorum suorū prioratus, ordinariis eisdem subiectos, vel ut gerant eorum regimen, vel in eis tanquam proprii locorum ipsorum monachi resideant, fuerint destinati, tunc enim ratione eorundem

Prioratum ordinarii sua jurisdictione in ipsis etiam quoad præmissa, quamdiu morantur in illis, licitè uti possunt, 1. §. in eos hoc tit. in 6. & ibi gloss. in verb. quantum ad ista & Can. communiter. Simile iudicium est de ecclesiis & capitulis, quæ habent consuetudines, juramenta, sententias, concordias, quarum vigore sunt immunia, & libera à visitatione, correctione, & emendatione episcoporum, & exempta dici possunt exemptione capta in genere. Rot. divers. decis. 743. sub n. 3. par. 1. per c. 4. sess. 14. In his & similibus indulgentiis inspicienda sunt ecclesiarum privilegia & ipsorum tenor est diligentius attendendus & observandus, c. porro c. recipimus hoc tit. Possunt locorum ordinarii ¶ eos qui se asserunt per privilegia seu indulgentias sedis apostolicæ exemptos requirere, & ipsi requisiti tenentur huiusmodi privilegia vel indulgentias ipsis ordinariis in loco congruo & securo, aut aliquibus prudentibus viris omni suspicione carentibus ad hoc per dictos ordinarios deputatis, intra terminum competentem pro facti qualitate ipsorum ordinariorum, vel delegatorum suorum arbitrio moderandum, iusto impedimento cessante, ostendere, & ad legendum integraliter exhibere, nec non de articulis de quibus controversia fuerit transcriptum tradere, c. cum persona §. 1. hoc tit. in 6.

Exemptus ¶ non potest jurisdictione ordinarii se subicere per prorogationem, aut alias, quia non tantum de suo, sed etiam superioris præiudicio agitur, c. cum tempore de arbitr. c. cum dilectus de relig. domib. late Pan. in c. significasti num. 9. & seqq. de for. compet. Crescen. decis. 3. de for. compet. Alvar. de prohib. feud. alien. per Freder. §. præterea si inter sub n. 4. vers. nec obstat regula & vers. seq. & Afflict. n. 28. in fine & Dd. Felin. in c. 2. in fine de sent. excom. pulchre

pulchre Felin. in c. cum olim n. 3. & seq. de praescript. & ibi Can. Gail. obser. 40. li. 1. n. 2. & seqq. sententiaque per ordinarium contra exemptum lata, est ipso jure nulla, c. cum olim el. 1. & ibi Anchar. in 13. not. & c. seq. & utrobique Can. hoc tit. maxime quando privilegium habet decretum irritans, Cresc. decis. 3. de for. comp. c. statutum §. in nullo & ibi gloss. in verb. citet partes & verb. expressus de rescr. in 6. & ibi Dd. Imo non solent canones diaecesanis delegatam auctoritate apostolica dare jurisdictionem in casibus in quibus nimirum praediceretur privilegiis exemptionum, clem. 1. §. ne igitur & ibi gl. in ver. superiores de celeb. 41 mis. & Can. sed & in rescriptis ¶ ad lites debet fieri mentio de exemptione, ubicumq; litterae impetrantur contra exemptam de stylo Curiae, licet de jure communi de privilegio, quod causat peremptoriam exceptionem, sicut de ipsis peremptoriis non est necesse facere mentionem in tali rescripto, nec de illis possit opponi in cum subreptionis, c. 1. de lit. cons. in 6. c. ex multiplici & ibi Zab. in 1. not. de decim. Card. Seraph. decis. 351. n. 25. secus ubi privilegium causat dilatoriam, c. cum ordinem de rescript. ratio styli est, quia Curia dat alios Iudices contra exemptum, nam contra exemptum non solet deputari ordinarius loci, sive episcopus, c. ex parte el. 1. & ibi Host. sub nu. 1. in ver. nulla mentio hoc tit. & Can. sive Archiepiscopus ob metum gravaminum, clem. 2. §. fin. hoc tit. quae ratio concludit, ut semper fiat de exemptione mentio, sive impetretur in praedictum exemptionis, sive non, qui stylus est observandus, Pan. post Host. in c. ex parte 1. n. 5. hoc tit. c. frater noster 16. q. 1. & ibi post gl. Can. Multi sunt casus in quibus loca ¶ emptum, ut in clem. attendentes de stat. monach. clem. quia contingit de relig. domib. c. ad abolendam §. fin. de haeret. ac personae exemptae etiam regulares, ratione

loci, subiacent jurisdictioni ordinarii, sive episcopi uti sedis apostolicae delegati, non autem capitula sede episcopali vacante, aut Archiepiscopi, aut Patriarchae, in quorum Provincia situs est episcopatus, etiam quando episcopo conceditur jurisdictione in loca, Zab. in clem. attendentes in princ. in 4. qu. & ibi Anchar. n. 2. in fine Vital. in §. fin. in fine, ne detrahatur privilegio exemptionis ultra quam sit expressum, Io. And. in c. ad abolendam n. 16. Pan. n. 16. Zab. in §. fin. & Can. communiter de haeret. dicta; delegatio morte summi Pontificis, aut episcopi non expirat quia sunt delegati, non Papae, sed Sedis apostolicae, quae non moritur, c. si gratiose de rescript. in 6. & ista jurisdictione non delegatur personae, sed dignitati, quae etiam non moritur, c. quoniam de off. deleg. & si contigerit appellari, appellabitur ad Papam, & non ad proximum superiorem, gloss. in clem. 1. in verb. sua circa finem de suppl. negl. Pralat. & ibi Can. late Zab. in c. ad abolendam §. fin. de haeret. quod si Archiepiscopus, vel quicumque sit, impedit processum episcopi contra talem exemptum, poterit episcopus eum coercere, quia quoad eam speciem est eo maior, c. sane 2. de off. deleg. Butr. in d. c. ad abolendam n. 27. & 2. seqq. de haeret. & ibi late Zab. in §. fin. & Can. communiter, & ordinarii negligentiam supplet solus Papa, Zab. in clem. quia coringit §. in quo n. 4. de relig. domib. 1. est in visitatione, c. 4. sess. 6. c. 8. sess. 7. c. 8. sess. 21. c. 9. sess. 24. Rot. divers. decis. 736. & decis. 744. par. 1. 2. in collatione ordinum, c. 10. sess. 23. 3. in approbatione ad beneficia curata per concursum, c. 18. sess. 24. 4. quoad confessiones audiendas, cap. quamvis sess. 23. Rot. Farinac. decis. 332. par. 1. & praedicationem, c. 2. sess. 5. c. 4. sess. 24. 5. est quoad processiones publicas, c. 13. sess. 25. de regul. 6. est quoad festa, censuras & interdicta, c. 12. sess. 25. de regul. 7. in clem. 1. de suppl.

de suppl. negl. Prælat. 8. est in danda licentia laicum extrahendi ab ecclesia, in casibus à canone permissis, quæ in loco exempto & nullius diæcesis pertinet ad episcopum viciniorem, *Gregor. 14. in constit. super immunit. eccles. edita 1591. §. volumus dictaque auctoritate declaramus.* 9. quod in civilibus causis mercedum, & miserabilium personarum clerici sæculares aut regulares extra monasterium degentes quomodolibet exempti, etiam si certum Iudicem à Sede apostolica deputatum in partibus habeant, in aliis vero si ipsum non habuerint coram locorum ordinariis tanquam in hoc ab ipsa sede delegatis conveniuntur, & ad solvendum debitum compelluntur, *c. in exemptorum f. 7. reliquos enumerat Paris. de resign. benef. lib. 3. quæst. 11. n. 8. & seq. quos ego sparsim sub suis titulis annotavi, & triginta duos casus enumerat Stephanus Quaranta in summa bullarii in verb. exemptio: Non licet episcopo † in dictis casibus, aut quando tantum habet jurisdictionem in personas exemptas in loco exempto officialem constituere, & per eum jurisdictionem suam exercere, c. 1. hoc tit. in 6. clem. 1. de testam. quando vero habet jurisdictionem in loco exempto, tunc potest constituere officialem, clem. attendentes de stat. monach. clem. quia contingit de relig. domib. Io. And. in c. cum episcopus num. 1. in fine & num. 2. de off. ord. in 6. Gemin. num. 10. Anchar. num. 2. Franc. num. 3. in fine approbati à Rota divers. decis. 796. par. 1. & decis. 145. par. 2.* Sunt & alii casus † in quibus datur ordinario jurisdictione in exemptos simpliciter, absque clausula delegatio nis à sede apostolica ut in c. 1. de privileg. in 6. clem. 1. de testam. clem. abusionibus de poenit. & remis. c. 1. de præbend. in 6. Ratio est, quia res non est exempta circa quam exemptus delinquit & trahit ad se exem-

ptionem & eam vincit: *Zab. in d. clem. 1. de testam. sub n. 1.* Archiepiscopi † per loca exempta sive Provinciae possunt facere portari ante se crucem, item Archiepiscopi & episcopi diæcesani possunt in eisdem locis exemptis populo benedicere, divina officia publice vel privatim ibidem audire, & ea etiam in pontificalibus celebrare, & facere in sua presentia sine pontificalibus celebrari, quovis contrario privilegio non obstante, per ista tamen nullum exemptioni vel privilegiis eorundem aliud præjudicium generatur, nec ipsis Archiepiscopo vel episcopo jus aliquod acquiritur, *clem. fin. hoc tit. & ibi late Zab. §. 1. num. 5. & 6. & Can.* Ratio est, quia possunt uti insigniis quæ sunt voluntariæ jurisdictionis & honoris, non autem quæ sunt contentiosæ jurisdictionis, ut celebrare ordines sedere pro tribunali, *c. cum episcopus de off. ord. in 6. c. luminoso 18. quæst. 2. Zab. in clem. fin. in 1. oppos. hoc tit. & ibi Anchar. & Can.* extra provinciam Archiepiscopus non potest facere ante se portari crucem, quia licet delatio crucis non sit controversæ jurisdictionis, est tamen insigne sapiens superioritatem, *arg. c. ex tuarum de ault. & usu pall. & insignia deputata alicui dignitati non possunt deferri ultra territorium dignitatis, c. ut apostolica & ibi Anchar. hoc tit. in 6.* Quatuor patriarchæ faciunt ante te deferri crucem ubicunque, præterquam in urbe, vel ubi est Papa, vel Legatus, utens insigniis apostolicæ dignitatis, *c. antiqua §. dominica hoc tit.* episcopi pontificalibus extra suam diæcesim uti possunt absque mixtura jurisdictionis vel officii, cum mixtura jurisdictionis vel officii non possunt, *Anchar. in clem. fin. n. 7. hoc tit. post gloss. in ver. & celebrare & ibi Can.*

Exemptiones † concessæ à summo Pontifice, quia sunt præjudiciales, nedum episcopis,

scopis, sed etiam Archiepiscopis, & superioribus praelatis, cum ecclesiastica iurisdictione sit ordinata per gradus, c. *mos distans*. 65. c. *cum dilectus de elect.* c. 2. de *concess. prael.* c. *Romana* §. 1. de *appell.* in 6. c. 1. & 2. per totum 9. *quest.* 3. sunt odiosæ & restringendæ, c. 1. & ibi *Can. hoc rit.* in 6. Libertas vero & exemptio
 47 ¶ quam episcopus concedit ex lege iurisdictionis, c. *cum olim el.* 2. §. *distinguentes hoc rit.* c. *dilectus de relig. dom.* quia per eam superioribus praelatis nullum fit præiudicium, sed tantum episcopo concedenti, ac ejus successoribus, quibus in pertinentibus ad dignitatem episcopalem potest præiudicare, etiam si non accedat confirmatio pontificia, c. *cum venissent* & ibi *Pan.* in 3. not. & *Can. de constit.* & sentire videtur *Anchar.* in c. *veniens* sub n. 4. & ibi *Can. de transact.* Dec. cons. 151. in *caus. exempt.* in princ. latissime est interpretanda, *Pan.* in c. *olim* sub n. 7. de *verb. signif.* & ibi *Can.* nec potest dici juri contraria aut læsiva non minus quam emancipatio filii facta ab alio, vel à patre, quæ contra eos latissime venit interpretanda, l. *fin.* C. de *emancipat.* aut manumissio servi facta à Domino, §. *peculium Insti. de leg.* ac saluum remanet episcopo jus revocandi eos in potestatem ex causa ingratitude, l. *unica* C. de *ingrat. lib.* §. *finitur Insti. quib. mod. tut. finit.* cum *vulgar.* unde *glos.* in c. 1. in *verb. exemptionis* hoc rit. in 6. & post eam *Io. And.* dicunt quod eximere est proprie sedis Apostolicæ, c. *frater* 16. *quest.* 1. c. *nunc vero* 9. *quest.* 3. unde *Legatus* à latere hoc non potest, c. *fin. de confr. util. vel inutil.* nec episcopus, c. 2. de *excess. praelat.* nec Archiepiscopus, c. *sicut unire de excess. praelat.* quia exemptiones episcoporum superioribus praelatis, & inferioribus non præiudicant, d. c. 2. de *excess. praelat.* sed tantum sibi
 48 ¶ met ipsis. Interdum episcopus ecclesiam ¶ & clericum eximit à sua iurisdictione, & nulli

Summa in Decretal.

eos subjicit, & vendicat sibi locum c. *sicut unire* in *fine de excess. praelat.* c. 1. in princ. de *for. compet.* in 6. juxta quæ Archiepiscopus vel ejus officialis in prima instantia, ac alias etiam per simplicem querelam tanquam iudex cognoscit de causis clericorū, & iudicat ecclesias jure metropolitico quos suffraganei episcopi à sua iurisdictione eximunt, quia tunc constat de diæcesanorum suorum voluntate, d. c. 1. & ibi *Franc.* in *ult. not. de for. compet.* in 6. *Gemin.* n. 3. & *Can. communiter c. significasti* in *fine de for. compet. c. constitutus de relig. domib.* in quo *monasterium ab episcopo exemptum fuit* & nulli alteri subiectum d. c. *sicut unire de excess. praelat.* c. *cum olim el.* 2. in princ. & §. *distinguentes* & ibi *Can. de privileg.* c. *cum dilectus* ibi à iurisdictione ejusdem episcopi exemptam de *relig. domib.* c. *abbatibus* 18. q. 2. *Vital.* in *clem. attendentes* §. *hoc igitur* n. 10. de *stat. monach.* *Bart.* in l. 1. §. & post *operis* n. 3. ff. de *nov. oper. nunc.* & ibi *Dd.* c. *conquestus* ibi eo invito 9. *quest.* 3. nam licet ecclesia sit exempta à iurisdictione suffraganei, permanet tamen in provinciâ, & Archiepiscopus pinguiorum in eam acquirit iurisdictionem, *juribus proxime alleg.* & exercet omnia quæ sunt ordinis & dignitatis episcopalis, ac etiam iurisdictionis, c. *nullus primas juncto e. fin.* §. *sed aliud* 9. q. 3. *Franc.* in c. *Romana* in 2. not. de *off. ord.* in 6. & ibi *Can.* & sub exemptione à iurisdictione episcopali, iurisdictione archiepiscopalis tanquam major non includitur, *clem.* 1. & ibi *Vital.* n. 60. & 61. de *cons. Marian.* *Socin.* de *visit. lib.* 17. in 14. *quest. vers. secundo quæro circa finem,* nec requiritur, ut præter factam à se exemptionem episcopus consentiat, vel voluntatem suam declaret, ut archiepiscopus in eos iurisdictionem exerceat, quia quilibet episcopus sub simili testimonio alienam potest ingredi diæcesim, & in ea exercere iurisdictionem, c. *nullum* & c. *seq.* 9. q.

Ee

2. &

2. & archiepiscopus datata exemptione à jurisdictione episcopali, nihil præsumptive assumit sed debitum ex ordine gerit officium charitatis, *c. fin. 9. qu. 3. c. Romana*
- 49 *in princ. de for. compet. in 6.* Interdum eximitur ecclesiam in certis specialibus casibus, & competit episcopo jus episcopale in omnibus, illis tantum exceptis, quæ per authentica scripta ei dignoscuntur subtrahita, *c. cum venerabilis §. 1. de relig. domib. aut servitia sibi debita remittit, jurisdictione retenta, c. cum venerabilis de censib.* Nonnunquam eam
- 50 ordinariæ jurisdictioni subijcit inferioris prælati consentientibus clericis & non eis invitis, *Anchar. in c. significasti num. 8. de for. compet. & ibi Can. communiter Host. sub num. 2. in verb. voluntas, ex causa & consensu capituli, & videtur omnia jura concessisse quæ ipse possidebat in ecclesia, c. visis & ibi glos. in verb. tradita & Can. 16. q. 2. Pan. in c. cum inter num. 13. de re jud. & ibi Felin. num. 3. & seq. & Can. c. fin. 12. quæst. 3. & ibi gl. & Can. c. cum venerabilis & ibi Pan. in 1. not. 10. And. n. 7. & Can. de censib. exceptis quibusdam quæ à se alienare seu abdicare non potest, ut est correctio, c. visis 16. quæst. 2. in fine. visitatio & procuratio ratione visitationis, c. cum venerabilis de censib. cathedraliticum, c. pastoralis de donat. glos. 1. in c. quicumque 1. 16. q. 7. reverentia quæ sibi debetur ab ecclesia inferiori, Felin. in c. cum inter num. 3. & 4. de re jud. Bald. in l. fi. sub num. 3. c. de bon. libert. charitativum subsidium, c. cum apostolus §. 1. de censib. institutio auctorifabilis quoad curam populi, c. cum satis de off. Archid. c. 1. de capell. monac. in 6. & ea quæ sunt ordinis episcopalis, c. per singulas 9. q. 3. glos. in*
- 51 *summa 16. quæst. 2.* In tribus tamen casibus potest episcopus à se in totum eximere ecclesiam, primus est quando episcopus eximit & Papa confirmavit, *c. constitutus de relig. domib. & ibi Pan. num. 10. & in c. cum ve-*
- nerabilis nu. 3. de censib. & utrobique Can. Lap. alleg. 139. n. 16. Archid. in c. visis n. 4. 16. q. 22.* est quando lata fuit contra episcopum sententia super plena exemptione per eum facta, & non fuit appellatum, *c. cum inter de re jud. 3.* quando per modum vicariæ perpetuæ concessit personaliter inferiori prælato, vel etiam realiter recipienti nomine dignitatis omnia jura episcopalia ex causa & de consensu capituli, tunc enim omnia jura prædicta in prælatum transeunt præter cathedraliticum, reverentiam & charitativum subsidium, *10. And. in c. cum venerabilis sub n. 7. vers. ex prædictis collige & ibi Pan. n. 8. & Can. communiter de censib.* per hoc tamen jura hæc non erunt abdicata ex toto ab episcopo, quia illo negligente poterit episcopus ea exercere, *c. inefragabile §. excessus de off. ord. 10. And. in d. c. cum venerabilis sub n. 7. vers. ex prædictis & ibi Can. potest addi 4. de commissione per viam delegationis, in qua etiam semper remanet idem jus penes episcopum, & majus propter jus revocandi & resumendi, l. judicium ff. de jud. c. cum venissent de instit. c. dudum de præbend. in 6.* ultimi duo modi exemptionibus pontificiis applicari possunt, nam vidi ego bullas apostolicas concessæ exemptionis & libertatis, in quarum fine summus Pontifex, prælatum loci à se exempti suum vicarium constituit, qualis vicarius transfert legitimam & ordinariam administrationem temporalium & spiritualium, ac collationem beneficiorum, *c. fin. §. fin. de suppl. neglig. prælat. in 6. c. is cui de elect. in 6.* non solum in cathedrali ecclesia, sed etiam in aliis ecclesiis inferioribus, *Gemin. in d. c. is cui n. 5. & ibi 10. And. in princip. ac facultatē dispensandi, gl. in d. c. is cui in ver. spiritualiter, & potestatem liberè exercendi omnia quæ jurisdictionis episcopalis existunt, & quæ potest electus exequi confirmatus, d. c. is cui*

in princ. ejusq; jurisdicatio non expirat morte summi Pontificis, *gloss. in d. c. is cui in ver. confirmatus & ibi Franc. in fin. & Can.* aut per presentiam Legati à latere, quia specialis districtus est ei commissus in majorem generali legato habet potestatem, c. 2. & ibi post *gloss. in verb. non potest Can. de off. leg.* ab eo appellandus est summus Pontifex non legatus à latere, *Pan. in d. c. 2. num. 3.* Præterea vidi alias litteras apostolicas in quibus summus Pontifex vices suas delegavit Prælato loci exempti, quo casu honorari debet tanquam repræsentans personam delegantis, *c. pen. in fine & c. fin. & ibi gloss. pen. 93. district.* & habent cum canones loquentes de delegatis à summo Pontifice; c. *studuisti & ibi not. de off. leg. c. 1. & c. si quando c. sane de offic. deleg. ac facta dignitati delegatio. transit in successorem, c. quoniam abbas de off. deleg.* Exemptus per episcopum à sua jurisdictione, † & subditus aut Archiepiscopo, aut inferiori Prælato potest exemptioni renunciare, & jurisdictionem ordinari prorogare, *Fe'm. in c. P & G. num. 3. de off. deleg. & idem in c. cum accessissent sub nu. 6. vers. ad idem quod notat de constit. Card. Seraph. decis. 595 num. 7. Greg. 15. de. f. 325 sub n. 23 & ibi annot. & anones concedunt † ordinariis jurisdictionem delegatam auctoritate apostolica certis casibus in exemptos sedi Apostolicæ immediate subiectos, sed nunquam in exemptos à jurisdictione episcopi, & alteri immediate subiectos. Clem. attendentes de stat. monach. quæ est constitutio Concilij Viennens. c. unico §. fin. de stat. reg. in 6. c. ad abolendam §. fin. & ibi Io. And. & Can. de heret. & unicus tantum reperitur casus specialis, in quo canones Ordinariis dant jurisdictionem delegatam in exemptos sedi Apostolicæ immediate subiectos, ac alios exemptos in clein. quia contingit de rel. dom. in fin. prin. ibi rectores*

eisdem utique non exemptos propria, exemptos vero & alios privilegiatos Apostolicæ ad id auctoritate compellant, juncta gl. in c. 1. in verb. exemptionis de privil. in 6. quæ inquit, quod exemptio propriè conceditur à Summo Pontifice, non ab Episcopo, quia ejus exemptio non præjudicat superioribus Prælatibus, aut inferioribus, c. 2. de excess. Prælat. & ibi Can. Potest Ecclesia uti duplici † privilegio exemptionis, nempe privilegio sibi concessio ab Episcopo, ac privilegio libertatis sibi indulto à Sede Apostolica, & si succumbat ex uno, potest nihilominus ex alio se juvare & obtinere, c. cum olim hoc tit. quia impetrando secundum privilegium exemptionis etiam ab alio superiore, non videtur impetrans renunciare priori privilegio super eodem obtento, imò potest ex utroque se defendere, c. nullus pluribus de reg. jur. in 6 c. post election. de concess. præb. Non potest Episcopus aliquam Ecclesiam † suæ diæcesis à jurisdictione Episcopali eximere & subicere alteri Episcopo, quia canonibus prohibitum est Episcopis, ne ad Ecclesias, quæ extra eorum terminos sunt, accedant, ut quicquam ibi disponant, vel ordinent, vel judicent, aut constituti in sua diæcesi alienum clericum ordinent aut recipiant, nisi aut invitati, vel cum voluntate & testimonio Episcopi, sub cujus dispositione est Ecclesia, vel clericus, c. 1. 2. & seq. & per totum 9 q. 3. c. 1. 71. dist. & per totum c. nullas de paroch. c. 2. de temp. ord. in 6. sub pœnis recensitis per text. & gl. in d. c. 2. in verb. statuunt & Can. de temp. ordin. in 6. ac etiam ne confundant, aut permisceant Ecclesiarum, aut diæcesum terminos, Episcopi 9. quæst. 3. c. licet in regulis 16 quæst. 3. Butr. in c. sup. 1 eo sub n. 5. post Innoc. de paroch. Io. And. in c. de monachis n. 11. de præbend. sentit quod omnia

fiat translata, quando Episcopus alteri Episcopo Ecclesiam confert pleno iure.

§6 2. Acquiritur exemptio ¶ sive libertas privilegio & præscriptione, quando privilegium quod Ordinario, sive ab eo deputatis prudentibus viris exhibendum est, non ad plenum per se sufficit ad exemptionem sive libertatem comprobendam, sed tale est quod causam præbet præscriptioni quam coram Ordinario aut personis prudentibus ab eo delegatis cum cursu quadraginta annorum & aliis requisitis qui se exemptos asserunt, probare tenentur, c. cum persona §. quod si tales hoc tit. in 6. ut si doceatur de cōcessione Episcopi, quæ dicitur facta cum consensu Capituli, de quo non apparet, aut alio titulo, errore facti, non juris suffulto, qui dat justam causam præscribendi, l. 2. §. si à pupillo ff. pro emptore l. fin. ff. pro legat. l. 2. ff. de jur. & fact. ignor. cap. ea noscitur in fine de his quæ fiunt à Prælati &c. Rotæ decis. 3. de præscript. in nov. Franc. in d. c. cum persona §. quod si tales & ibi lo. And. num. 4. quando dubium est de prima causa ex qua res acquiritur, tunc ex cautela potest acquiri ex secunda causa, c. post electionem de concess. præb. aut si prima causa dubia sit, declarari, c. cum dilectus de consuet. vel pinguius subveniri per secundum, l. 4. ff. ad leg. Falcid. l. in bello §. si quis servum ff. de capt. l. qui à debitore ff. qui pot. in pign. hab.

§7 3. Acquiritur exemptio sive libertas sola ¶ præscriptione canonica, c. cum persona §. si autem hoc tit. in 6. Pan. in c. cum inter num. 16. & seqq. de rejud. & ibi Can. quadraginta annorum cum titulo, d. c. cum persona §. si autem & ibi gloss. in verb. canonicam, vel tanti temporis cuius initii non extat memoria, in qua inter alia allegari & probari debet, quod alius Prælati in eis jurisdictionem præscripserit, Rot. decis. 1. de præscript. in nov.

Pan. in c. auditis numer. 4. & ibi Can. de præscript. c. cum persona §. quod si tales hoc tit. in 6. & ibi Can. late Oldrod. conf. 172. quia omnes fere objectus, quia nullus potest se ipsum iudicare, vel corrigere, nec ea possidere, neque præscribere, sed ipsi possunt præscribere, quod alii Prælati subint quoad jurisdictionem & correctionem, & subditus ipse ab alio Prælati præscribi potest, c. cum ex officio c. cum non liceat, c. auditis de præscr. Rot. decis. 2. de præscript. in nov. Imo inferior Prælati potest præscribere certam partem diocesis, excludendo proflus episcopum in illo loco ab exercitio juris episcopalis, Pan. in c. auditis num. 7. per illum textum de præscript. & ibi Felin. num. 8. & Can. Pan. in c. cum contingat num. 29. de for. comp. ac ipse subditus certas libertates potest præscribere, c. accedentibus in fine de excess. prælat. c. 1. de consang. & affin. de qua præscriptione eiusque requisitis coram Ordinario, vel de delegatis ab eo prudentibus viris non suspectis fidem facere tenentur, c. cum persona §. si autem hoc tit. in 6. nec est alienum à iure communi quod episcopus, ¶ contra quem subditus se præ- 58 tendit exemptum privilegio tantum, privilegio & præscriptione, aut præscriptione canonica tantum, cognoscit judicialiter de illa questione, utrum sit exemptus nec ne, d. c. cum persona §. si autem & ibi Franc. in fine post gloss. & Anch. in 13. not. & Can. contra rubr. C. ut nullus in sua caus. iudicet, quia procedit super eo quod spectat ad officium suum, vel suam ecclesiam ex dispositione juris communis, & causa ecclesie non est propria episcopi, l. si quis erga & ibi gloss. fin. 2. quest. 7. cap. 2. & ibi gloss. in verb. punire de penit. in 6. Felin. in c. in sinuata numer. 3. vers. causa ecclesie & ibi Pan. post num. 4. de off. deleg. c. cum persona §. si autem & ibi gloss. in verb. ordinariis Franc. & Canon.

non communiter hoc rit. in 6. l. de jure & ibi gl. in ver. provincia & DD. ff. ad municipal. & c. tum quia ordinarius cognoscit an sua sit jurisdictionis, c. dilecto & ibi Innoc. de sent. excomm. c. literis de rescript. l. si quis ex aliena ff. de jud. sed ad omnem suspicionem evitandam consultius videtur id expediri per delegatos non suspectos, d. c. cum personæ hoc rit. in 6. l. si quis contra de foro compet. l. prater ff. de jurisdic. omn. judic. Pan. in c. venerabile n. 3. in fine & n. 4. de censib. dicit, quod episcopus in d. c. cum personæ, non procedit ut iudex, sed ut pars extrajudicialiter ad consecrationem jurium suorum, & videt privilegium exemptionis sibi ostensum à subdito, non ut iudicet, sed se informet, & potest se defendere gladio materiali & spirituali, c. de sent. excomm. in 6. cuius opinio reprobarur ex textu d. c. cum personæ §. si autem & §. seq. in quibus probatio testium requiritur quoad possessionem, & requisita ad præscriptionem.

Difficilis est quæstio, an episcopus in ecclesiis vel clericos ꝛ alienæ diocesis possit præscribere jus episcopale, in quo variè à variis fuit notatum, ut refert Innoc. in c. super eo de paroch. & c. & ibi Ioan. And. num. 3. & Can. Gloss. mag. in c. quicumque 16. quæst. 3. in verb. legis, dicit communionem esse opinionem, excepto limite provinciarum diocesum, parochiarum, & cohærentiis limiti quæ sunt impræscriptibilia, Boich. late in cap. super eo de paroch. & c. quod quicumque est intra limites alterius diocesis præscribi potest quoad proprietatem tantum, non quoad jurisdictionem episcopalem, & hoc quia constat de limitibus, & ibi Archid. in verb. vel territorium, c. super eo & ibi gloss. & DD. de paroch. quia status diocesum perpetuæ etatis firmitate durat, quem nec negligentia Pontificis, nec temporalis obie-

ctio, quæ per injuriam forte generatur, neque ignavia faciente consensus adhibitus, nec subrepente supplicatione præceptio divellere potest, c. licet §. nulla 16. quæst. 3. si de limitibus non constat, tunc quoad proprietatem, & quoad episcopalia jura res alterius episcopi præscribitur, cap. 1. de relig. domib. Boich. in d. c. super eo c. licet in fine & c. seq. 16. quæst. 3. sed Pan. in d. c. super eo de paroch. & c. n. 6. tenet quod unus Episcopus possit præscribere omne jus episcopale in aliquibus ecclesiis sitis in diocesi alterius cum titulo, vel per tantum tempus cuius initi non extat memoria, c. 1. de præscript. in 6. pro quo allegato textum in c. dilectis §. potest 16. quæst. 3. & hanc ultimam opinionem approbat Zab. in d. c. super eo in 8. quæst. de paro. & c. Rot. Rom. decis. 207. n. 5. p. 2. divers. quia episcopus sciens & patiens ab alio episcopo excommunicari, & absolui suos subditos, & non contradicens, amittit quasi possessionem jurisdictionis, Anchar. in c. cum contingat in 7. not. de for. compet. l. quamvis saltus ff. de acquir. possess. l. si finita §. non autem statim ff. de damno infect.

Multum interest, ꝛ an quis contra ordinarium suum ad probandum se exemptum alleget privilegium tantum, aut privilegium & præscriptionem, vel præscriptionem tantum, quia primis duobus casibus non potest ordinarius pendente articulo probationis, quæ semper fieri debet ab eo, qui se exemptum dicit, l. si solemnibus & ibi Cyn. Bart. & Bald. & gloss. marg. C. de fid. instrum. Anchar. in d. c. cum personæ in 12. not. in fine & ibi Can. exercere jurisdictionem suam contra illum, qui in libertatis & exemptionis possessione existit, d. c. cum personæ §. quod si tales in fine hoc rit. in 6. c. r. ut lite pend. & c. alias si ordinarius sit in possessione subiectionis, tunc lite pendente poterit uti jurisdictione con-

tra ipsum, sicut cōtra alios subditos, etiam si talis appellaret, cum appellatio non debeat ipsum ordinarium sua possessione privare, Io. And. late in c. venerabili num. 3. & seqq. de censib. & ibi Panorm. nu. 3. & Can. comuniter. Franc. in d. c. cū persona §. si vero n. 3. & ibi Can. hoc tit. in 6. 3. Vero casu, siue ordinarius sit in possessione subiectionis, siue non, potest uti sua iurisdictione contra illum, quousque probet prescriptionem, d. c. cum persona §. fin. Rot. divers. decis. 145. nu. 6. par. 2. propter odium prescriptionis, cum contingat de decim. & favorem juris communis, c. ad decimas de restit. spol. in 6. cap. 1. de prescript. in 6.

Titulus XXXIV.

De purgatione canonica.

SVMMARIA.

- 1 PURGATIO est de objecto crimine, innocentie ostensio, cuius duæ sunt species, canonica & vulgaris.
- 2 PURGATIO canonica inducitur ab Ordinario omnibus fide dignis.
- 3 Interdum in causa civili.
- 4 Regulariter in criminali accusatore & testibus nullis apparentibus ob vulgatam infamiam.
- 5 Aut accusatore deficiente in probatione plena propter vehementem suspicionem ex dictis testium subortam.
- 6 Item indicitur propter frequentem insinuationem subditorum.
- 7 Super criminibus, quorum cognitio spectat ad ecclesiam, defectu impediente promotionem subreptione in impetratione absolutionis ab excommunicatione.
- 8 Purgatio quibus casibus non indicatur.

9 Modus procedendi in dicenda purgatione canonica.

10 Forma purgationis est, infamatus jurat de veritate ad sancta Dei evangelia, quod illa crimina non commisit, purgatores jurant de credulitate super sancta Dei evangelia, quod credant illum verum jurasse.

11 Purgatorum numerus olim erat definitus, hodie est arbitrarius.

12 Qualitates requisitæ in purgatoribus.

13 Nullus ex ecclesiastico ordine cuiquam laico iuramentum expurgationis super sacra Dei evangelia prestare presumat.

PROPTER delicta, de quibus infamati convinci non possunt, de venitur sæpius ad purgationem ideo post varios excessus prælatorum, subditorum, & privilegiatorum subiecit de purgatione, quæ est de objecto & crimine innocentie ostensio, l. is qui reus ff. de public. jud. l. reum C. de procur. c. presbyter. & c. seq. usque ad finem questionis 2. qu. 4. cuius duæ sunt species, canonica, & vulgaris: Canonica & indicitur ab ordinario, c. cum dilectis in prin. hoc tit. omnibus fide dignis, c. 1. hoc tit. laicis, c. 1. hoc tit. episcopo, c. quoties c. fin. h. t. clericis, c. 2. c. cum p. h. t. ac etiam regularibus, c. moniales h. tit. exceptis infamibus infamia juris, Pan. in c. 1. n. 4. h. tit. interdum in causa & civili præsumptione 3 faciente pro actore, quo casu reus condemnatur sub conditione, nisi per iuramentum se purgaverit, Pan. in c. quoad consultationem nu. 2. de re jud. regulariter in criminali & accusatore & testibus nullis apparentibus, c. 2. & c. nos inter h. t. ob vulgatam infamiam vel grave scandalum, aut accusatore & deficiente in probatione plena propter vehementem suspicionem ex dictis testium in accusatione, vel inquisitione, c. habet hoc proprium & ibi glos. l. 2. quæst. 4. vel exceptione

ceptione criminis, c. *inter & ibi* gloss. in verb. *subortam* h. t. formatis subortam, c. *inter* §. *attendentes hoc tit.* c. *habet hoc proprium & ibi* gl. 1. & *Can. 4. quest. 4.* vel publicam famam, c. *quoties hoc tit.* *Myns. obs. 87. cent. 2.* nam licet in criminalibus non deferatur iuramentum in supplementum probationis accusatori, secus est in reo ubi de pecuniaria pœna agitur, l. *in bona fidei*, & *ibi* post gloss. 1. *Bart. & DD. communiter c. de reb. cred. las. in l. admonendi n. 274. & 275. ff. de iurejur. Myns. d. obs. 87. cent. 2.* Item indicitur propter frequentem ¶ insinuationem subditorum, c. *tua vers. si vero publicum de cohabit. clerice. & mulier. c. licet in prin. de simon.* potest enim populus ab episcopo iuramento seu banno christianitatis astringi ad infamiam laicorum, ac etiã præsbyterorum patefaciendam, c. 2. *hoc tit. prava exempla*, c. 2. *hoc tit.* suspiciones verisimiles, c. 4. *hoc tit.* super criminibus ¶ quorum cognitio spectat ad ecclesiam, c. *nos inter hoc tit. & ibi* gl. 1. & *Can.* nonnunquam super defectu impediente promotionem ad sacros ordines, c. *accedens hoc tit.* subreptione commissa in impetratione abolitionis ab excommunicatione à summo Pontifice, c. *ex parte de off. ord.* negligens in præstanda indicta purgatione compellitur ad eius præstationem per censuras, c. *nos inter* 8 h. t. non indicitur purgatio, ¶ quando crimen est probabile, c. *si quis el. 2. h. t.* quando apparet accusator, c. *nos inter & ibi Pan. in 2. not. & c. cum dilectis, §. fin. & ibi Can. h. t. c. ad nostram de probat.* quando infamia non habet ortum ex probabilibus conjecturis, c. *eum iuventute §. unde nec h. t.* super notorio crimine, c. *cum dilectis §. dictum in fine & ibi* gl. in verb. *indicenda hoc tit. c. tua 1. resp. de cohabit. cler. & mul.* quando super criminibus lis pendet coram delegato Papæ, c. *cum dilectis §. fin. in fine hoc tit.*

Hic autem est modus ¶ procedendi in 9 indicenda purgatione canonica, si clericus de crimine sit infamatus, episcopus præfiget terminum accusare volentibus, & si aliquis comparuit, auditur canonice, c. *omnib. 2. quest. 4. c. 115. quest. 5. c. ex tuarum §. quia vero & ibi Can. h. t.* si accusator non apparet, tunc episcopus pro suo arbitrio, gloss. 1. in *fin. in c. habet hoc proprium 2. quest. 4. & ibi Can.* aut procedit ad inquisitionem, c. *qualiter & quando el. 2. de accus. c. si quid vero 86. dist.* etiam si infamatus se velit purgare, quia per purgationem negativa probatur, per inquisitionem affirmativa, unde quamdiu affirmativa probari potest, nunquam super negativa probatio est admittenda, c. *ad nostram de probat. l. 2. ff. de probat. 10. And. in c. inter & ibi Boich. in princ. & Can. hoc tit.* aut ad purgationem indicendam absque eo quod præmittatur inquisitio, c. *cum dilectis & ibi Pan. in 1. not. hoc tit.* cum distinctione an sit infamatus de delicto successivo, quia tunc præmittendæ sunt necessario admonitiones, potest enim se corrigere desistendo ab actibus suspectis, & infamia facti tollitur per contraria opera bona, *Pan. in c. ex tuarum num. 4. hoc tit.* primo seorsim ab episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus, & si non emendaverit, episcopus eum publice increpatione admonet, si vero nec sic se correxerit, suspendit eum ab officio usque ad condignam purgationem, *cap. 2. hoc tit.* vel de delicto momentaneo, ut est homicidium, furtum, simonia, in quibus episcopus potest sine illis admonitionibus procedere ad purgationem indicendam, & ubi enormitas delicti, vel scandali non subest, non debet ante purgationem præstitam aliquam suspensionem facere, sed expectare exitum, c. *nomen 2. quest. 1. c. fin. hoc tit.* ubi vero subest scandalum ex eius celebratione

bratione, vel grave delictum, potest à principio ab officio suspendere, donec se purgaverit, c. presbyter el. 2. quest. 4. c. fin. 3. quest. 3. c. ex tuarum hoc tit. vel etiam propter magnitudinem criminis ab officio & beneficio, c. inter hoc tit. & ibi Panorm. in 2. not. & Canon. gloss. in d. c. presbyter el. 2. in verb. suspendatur 1. in fine & Canon. 2. quest. 4. termino peremptorio præfixo ad se purgandum, si intra terminum præfixum non comparet, & se purgat, habetur pro convicto, c. decernimus 2. quest. 9. Panorm. post Innoc. in c. cum P. num. 3. in fine hoc tit. criminis cuius insimulatur propter contumaciam, non tamen prohibetur probare postea suam innocentiam, l. si is qui te. C. qui test. fac. poss. Myns. obs. 88. cent. 2. ubi ampliat duobus modis, & obs. 52. cent. 3. si comparet & præstat purgationem absolvitur, & boni testimonii nunciatur, c. ex tuarum in fi. hoc tit. nisi purgatus malè incendio peractus illicitos, & à jure reprobatos dedit causam infamiae & scandalo, qui post purgationem debet remanere suspensus ab officio, donec sopiatur scandalum, ut sic illicita eius opera præcedentia puniantur, c. inter & ibi Panorm. sub num. 3. hoc tit. sed notandum est, quod potest de illo met crimine accusari, si accusator vult in se suscipere onus probandi, quia fuit lata ex probatione non integra, cum testes juraverint de credulitate tantum, ideoque non obstat reperta de novo probatione, arg. l. admonendi ff. de iure iur. Panorm. in c. ex tuarum, ubi distinguit in fine hoc tit. Myns. observat. 82. cent. 2. tum quia sententia lata ex probationibus privilegiatis nunquam transit in iudicatum, Angel. de Perus. in l. 1. C. de sent. rescind. non poss. Diaz. reg. 678. si deficit in purgatione condemnatur, c. cum P. Manconella §. deficientem c. inter §. fin. hoc tit. & ibi Pan. num. 4. Butr. n. 21. Boich. num. 2. & Canon. §. 1. 2. & ibi Pan.

in gloss. fin. hoc tit. Pan. in c. ad abolendam n. 8. de heres. & punitur ut convictus, unde si delictum super quo erat infamatus, & modus procedendi, puta accusationis ante purgationem indictam exigebant depositionem, iste deponetur, si vero aliam poenam, illa imponetur duntaxat, Pan. in c. cum P. sub nu. 3. vers. aut purgatione recepta hoc tit. Pan. in c. ad abolendam n. 8. & ibi Can. de heres.

Forma † purgationis est, Infamatus jurat de veritate super sancta Dei evangelia, quod illa crimina non commiserit, c. quoties hoc tit. c. presbyter el. 2. quest. 4. Prælatus quod post promotionem suam illa crimina non perpetraverit, c. fin. h. t. Purgatores seu compurgatores jurant de credulitate super sancta Dei evangelia, quod credant illum verum juravisse, d. c. quoties in fine c. constitutus §. fin. c. de testib. hoc tit. numerus purgatorum † olim erat definitus, hodie est arbitrius iudici, inspecta personæ qualitate & infamiae quantitate, c. quoties c. cum in iuventute hoc tit. c. cum P. in fine de accusat. hinc versus: Pontificem parium manus purgat duodena, sexta sacerdotem, levitam tertia purgat, c. omnibus 2. q. 4. quem plebs infamat, purgabitur in manifesto, c. presbyter el. 1. 2. quest. 4. quem chorus ante chorum, sua sit purgatio præsto, c. si purgaverit §. pen. 2. q. 1. Ratio est, ut ubi contigerit malum, ibi moriatur: Hoc hodie tamen iudicis arbitrio restat; infra scriptæ qualitates † requiruntur in purgatoribus, ut sint honesti & bonæ famæ, c. cum P. §. purgatores hoc tit. quod tollerentur ab ecclesia, nec fuerint in iudicio de aliquo crimine condemnati, c. constitutus §. fin. hoc tit. ut eius, quem purgare debent, vitam & conversationem agnoscant, d. c. c. P. §. ut autem idonei c. cum dilectus hoc tit. Nullas † ex ecclesiastico ordine cuiquam laico † juramentum expurgationis super sacra Dei
evan.

evangelia præstare præsumat, c. nullus 22. qu. 4.
5. c. si quis presbyter 2. qu. 4.

Titulus XXXV.

De purgatione vulgari.

SUMMARI.

- 1 PURGATIO vulgari, quam vulgus invenit vel sequitur.
- 2 Purgatio vulgari à sacris canonibus iussa est exulare.

1 **V**ULGARIS purgatio ꝑ est quam vulgus invenit, vel sequitur, ut cum aquæ frigidæ, c. ex tuarum de purg. can. vel candentis ferri, c. fin. hoc tit. vel singularis certaminis, c. 1. & 2. hoc tit. c. monachiam 2. q. 4. quis subit iudicium, quæ cum Deus in his tentari
2 videatur, merito iussa ꝑ est sacris canonibus exulare, c. 1. c. fin. hoc tit. absolutio facta secundum vulgarem purgationem non tenet, eaque non obstante potest per ordinarium de novo iudici purgatio, & de novo admittitur accusatio, c. ex tuarum de purg. can. eadem ratione facta condemnatio non tenet, c. 2. hoc tit. quia peregrina iudicia sunt prohibita, d. c. ex tuarum.

Titulus XXXVI.

De injuriis & damno dato.

SUMMARI.

- 1 Ex injuria illata clerico competit actio clerico, ac etiam episcopo.
- 2 CLERICUS injuriam sibi illatam potest æstimare pecuniariter.
- 3 VERITAS convicij non excusat injuriantem. Summa in Decretal.

- 4 SUPERIOR an possit se injuriantem punire.
- 5 PACTUM factum cum aliquo, quod illi possim inferre injuriam, an valeat.
- 6 MAGISTRATUI quando & quatenus liceat resistere.
- 7 INIURIAM verbalem fas est repellere istis verbis, quæ tendunt ad excludendum crimen vel injuriam.

PER excessus prælatorum & subditorum frequenter inferuntur injuriæ & damna, de quibus obiter videamus, prætermittis eis quæ copiose tradita sunt in quarto libro instit. Imper. titulis de injuriis & leg. Aquil. Gail. obs. 59. cum 7. obs. seqq. lib. 2. ex injuria illata clerico competit ꝑ actio clerico, ac etiam episcopo, c. cum desideres c. parochianos de sent. excomm. c. 2. & ibi Pan. in 1. not. de pœnis. Clericus injuriam sibi illatam ꝑ potest æstimare pecuniariter, & pœna pecuniaria sibi applicatur, c. olim hoc tit. nemo tenetur damni æstimationem aut satisfactionem injuriæ remittere, sed rancorem, c. si quis contristatus & ibi gloss. 1. 90. distinct. c. fin. de pœnit. dist. 5. Pan. in c. 1. num. 3. 4. & 7. de maled. quando injuriantem pœnitet, & petit remissionem, Bald. in §. fin. num. 2. Inst. de injur. alleg. mag. sentent. in expos. orat. dom. in verb. & dimitte nobis debita nostra & c. alias non tenetur sibi ostendere signa amicitia & dilectionis, c. si quis monachus c. studendum & ibi gloss. 90. dist. Bart. in l. sitibi decem millia §. quadam num. 3. ff. de pact. Pan. in c. 1. num. 7. de maled. Mynsing. obs. 10. Cent. 4. Veritas ꝑ convitij non excusat, Myns. obs. 4. cent. 4. Roma cons. 96. Covar. libr. 10. variar. resol. c. 11. num. 6. An superior ꝑ possit se injuriantem punire fufc 4
Ff tradit

- tradit Pan. in c. 1. num. 4. & 5. de maledicis, ad quem me remitto Gail. obser. 39. lib. 1. Franc. Marc. decif. 34. par. 2. An valeat pæna factum ꝛ factum cum aliquo, quod possim illi inferre injuriam, vide Bald. in §. fin. num. 3. & seq. in ft. de injuriis & gloss. in l. nec ex prætorio ff. de reg. jur. & an magistratui, ꝛ quando & quatenus liceat resistere, vide Iaf. in l. ut cum num. 19. ff. de just. & jur. & ibi DD. Mynf. obser. 18. cent. 5. Id tertii juris est, quod injuriam verbalem ꝛ repellere fas sit illis verbis tantum, quæ tendunt non ad vindictam, sed ad excludendum crimen vel injuriam, Bart. in l. qua omnia §. 1. ff. de procur. Mynfing. obser. 17. cent. 5. Gail. obs. 100. lib. 2.

Titulus XXXVII.

De Pœnis.

SVMMARIA.

- 1 PœNA est delictorum debita correctio.
- 2 Pœna dividuntur in capitales,
- 3 Non capitales.
- 4 Personales.
- 5 Reales.
- 6 Mixtas.
- 7 PERSONALIS pœna non commutatur in pecuniariam.
- 8 Nisi iudex super pœna possit dispensare.
- 9 REALIS sive pecuniaria pœna in personalem commutatur, quando cunque damnati in opes reperiuntur.
- 10 Ordinarij ecclesiastici etiam inferiores ac delegati pœnas imponunt, excepta degradatione, qua fit per solum Episcopum clericis, & certis casibus laicis.
- 11 Exigunt pœnas sive emendas pecuniarias.
- 12 Quibusnam emendæ pecuniariæ applicentur.
- 13 SENTENTIA in criminalibus lata transit in rem judicatam.
- 14 PUNITUS à iudice ecclesiastico de crimine mixti fori, poterit iterum pro eodem delicto à iudice laico gravius puniri.
- 15 EPISCOPUS tanquam sedis Apostolica delegatus per seipsum cognoscit de sub & obreptione gratiæ à sede Apostolica impetrata super absolutione publici criminis aut remissione pœna ad quam criminofus fuit condemnatus.
- 16 BONORUM publicatio quædam est extraordinaria.
- 17 Alia est ordinaria.
- 18 Bona damnatorum regulariter non confiscantur præterquam in certis casibus.
- 19 In confiscatione bonorum laici per potestatem secularem quæ bona non veniant.
- 20 Iudices ecclesiastici possunt clericos punire pœna amissionis bonorum.
- 21 PœNÆ quando ipso jure imponuntur à lege canone, an requiratur sententia declaratoria.
- 22 Ad pœnam incurrendam quæ ipso facto imponitur an requiratur monitio.
- 23 PLURES pœne pro eodem delicto imponi non possunt.
- 24 PœNA legalis non tollitur per pœnam canonicam quia sunt diverse agendi forme.
- 25 REMISSIO habet locum in delictis quando sunt atrocita, & quomodo fiat.
- 26 In contractibus regulariter non habet locum.

EXCESSUS sunt pœnales, id est, digni pœna, l. 2. & ibi gloss. in ver. pœnalium C. de exact. tribus. lib. 10. est enim pœna ꝛ delicto. rum debita correctio, l. in princ. & §. 1. ff. de pœnis. Pœnas canonicas enumerat gloss. in c. ad reprimendam in verb. canonibus de off. ord. Dividuntur in Capitales ꝛ & non Capitales.

pitales. Pœna capitalis altero de tribus mo-
 dis intelligitur, de morte naturali, de morte
 civili, ut quia quis efficitur servus, & amissio-
 ne civitatis, puta per deportationem quæ
 eximit alicujus caput ex civitate & privat
 omnibus actibus civilibus l. 2. ff. de pub. iud.
 l. 2. ff. de pœnis §. publicorum Inst. de publ. iud.
 3 Mynsing. obs. 45. cent. 2. Pœna non ꝑ capi-
 talis censetur quando imponitur relegatio,
 d. l. 2. usu nam cetera ff. de pub. iud. aut quando
 infamia irrogatur cum damno pecuniario.
 d. §. publicorum Inst. de pub. iud. Item dividun-
 4 tur in personales, ꝑ reales, & mixtas. Per-
 sonales sunt suspensio ab officio, Archid. in
 c. 2. num. 4. de off. deleg. in 6. gloss. in clem. cu-
 pientes in verb. suspensi de pœnis. excommuni-
 catio, depositio, c. cum non ab homine & ibi
 gloss. fin. de iud. interdictum hominum, c.
 questum & ibi gloss. in verb. ad se ipsum de co-
 hab. cler. & mul. c. ex literis & ibi Pan. in 3. not.
 de off. deleg. intrusio, c. tua hoc tit. incarceration-
 tio, c. quamvis hoc tit. in 6. c. nominis §. fin. de
 verb. signif. verberatio, c. fin. 3. §. distinct. c. in
 Archiepiscopatu de rapor. characteris impres-
 sio, c. ad audientiam de crim. fals. servitus, c.
 in a quorundam §. fin. de iud. c. in audientia de sent. ex-
 com. Curia seculari facta traditio, sive de-
 gradatio c. normis de verb. signif. pœnitentia,
 sacramentorum & sepultura denegatio, c. fin. 3. §. dist. c. nullus 5. §. dist. c. super eo de ra-
 ptorib. c. 3. de usur. interdictio ingressus, sive
 suspensio ab ingressu ecclesie, Archid. in c. 2.
 num. 3. de off. deleg. in 6. c. presenti 5. quest. 2.
 Collect. in c. 1. n. 3. de cler. excomm. ministr. cujus
 effectus per appellationem sequentem non
 suspenditur, c. is cui de sent. excom. in 6. obli-
 gatio sub periculo causæ, c. fin. de crimine fal-
 si c. cum dilecti in fin. de elect. obligatio sub pœ-
 na ordinis, amissionis beneficii, quam non
 incurrit nisi obligatio facta fuerit appro-
 bante ordinario, Felin. in c. per tuas el. 1. nu. 6.
 de simon. anathematis, c. quoties 11. quest. 7. c.
 ego Bereng. de consuet. distinct. 2. obstagii aut
 carceris, l. succurritur §. fin. cum l. seq. l. nec non
 §. item. si quis. ff. ex quib. caus. major. Gail. obs.
 45. lib. 1. privatio communionis aliarum ec-
 clesiarum quæ certis casibus imponitur E-
 piscopis, c. placuit 18. dist. c. fin. 58. distinct.
 Reales ꝑ in odium personæ inductæ hæc dici ꝑ
 possunt, beneficii privatio, c. quod ad se de cle-
 ric. conjug. suspensio à beneficio, sive ejul-
 dem subtractio, c. cum ad hoc de cler. non
 resid. bonorum omnium confiscatio, c.
 ad liberandum de iud. c. in Archiepiscopatu de
 rapt. c. 2. h. r. multa sive pecuniarum amen-
 da, c. 2. hoc t. c. in Archiepiscopatu de rapt. c. 3. &
 ibi Pan. num. 9. hoc tit. Mixta ꝑ sunt exilium, 6
 proscriptio, deportatio, relegatio, c. 1. in fin.
 de calumniat. c. Episc. 26. quest. 5. in princ. c. pro-
 bi num. 16. quest. 1. & ibi gloss. fin. terræ ge-
 nerale interdictum, c. non est vobis de spons. c.
 sane el. 2. de off. deleg. c. 1. de usur. in 6. absolutio
 vafallorum à fidelitate, c. fin. hoc t. jurispatro-
 natus privatio, c. in quibusdam & c. fin. hoc
 tit. reliquiarum de ecclesia extractio, c. 2. de
 jure patronat. privatio cinguli militiæ & spei
 conjugii, c. 2. de penit. & remiss. Persona-
 lis ꝑ pœna non commutatur in pecunia-
 7 riam, quia non sunt puniendæ res pro
 delictis, c. licet hoc tit. nisi iudex ꝑ super pœna 8
 possit dispensare, quia tunc potest eam
 commutare, alias secus, l. & si severior & ibi
 gl. fin. & DD. C. ex quib. caus. infam. irrog. l. quid
 ergo §. pœna gravior ff. de iis qui not. infam. An-
 chor. in c. licet num. 2. hoc tit. Imo iudex à lege
 ipsa habet facultatem & arbitrium quod
 pœnam à lege pœscriptam augere vel mi-
 nuere vel prorsus in aliam speciẽm commu-
 tare possit, nulla expressa causâ in genere aut
 specie, prout pulchre tradit Myns. obs. 30. &
 54. cent. 2. plures cumulans, & obs. 9.

cent. 3. Realis † sive pecuniaria in personalem commutatur, quodcumque damnati inopes reperiuntur. c. fraternitas tua 12. q. 2. c. 1. & ibi gl. in verb. Cruciatu 14. q. 6. l. quicunq. C. de serv. fugit.

Imponunt prædictas pœnas ecclesiastici ordinarii etiam inferiores, c. dilectus de appell. c. irrefragabili de off. ord. ac delegati, c. sane cl. 2. de off. de leg. excepta degradatione quæ fit per solum Episcopum, c. 4. sess. 13. dixi supra de cler. excom. ministr. clericis & certis casibus laicis, c. contra 26. q. 5. Gem. in c. cum Episc. n. 5. 9. & seq. de off. ord. in 6. c. statui-mus & ibi gl. in ver. 60. num. 16. q. 1. c. quisquis 17. quest. 4. Pan. in c. licet num. 8. h. t. ac ratione delicti ecclesiastici, Pan. in c. ad abolendam post. num. 8. vel delicti commissi in ecclesiam, vel clericum privant laicos etiam Principes bonis, dignitatibus, honoribus & officiis, & inhabilitant ad aliqua alia assumenda, Gem. in c. felicitas §. quod si quis num. 3. hoc tit. in 6. & ibi Can. Gem. in c. 1. §. sac. n. 7. de homicid. in 6. Interdum alicui & eius filiiis seu posteris usque ad certam generationem pœna imponitur ab homine vel à jure, quæ pœna eos tantum afficit, qui per masculinam, non femininam lineam descendere dignoscuntur, nisi aliud in canone vel sententia sit expressum, c. ubicunq. h. t. in 6. quia honor aut dignitas, Leos indulserunt l. exemplo l. nullus l. si ille C. de decurionib. li. 10. vel immunitas à pœna & quælibet alia vacatio, sive immunitas alicui & suis posteris concessa, non comprehendit fœminas, l. vacatio ff. de muner. & honor. l. 1. in fin. ff. de jure immunit. Præterea exigunt † pœnas sive emendas pecuniarias & multas ordinarii, l. 2. §. fin. in fin. ff. de jud. c. 2. h. t. Archiepiscopi à subditis suffraganeorum in casibus in quibus possunt eos excommunicare, c. venerabilibus §. denique de senr. excom. in 6. de legati,

l. 2. C. de sport. c. in Archiepiscopatu de rapt. c. ex litteris & ibi gloss. mag. in verb. si subdelegatus de off. & pot. jud. deleg. ac etiam arbiter si hoc sibi fuit concessum, l. non ex omnibus in prin. vers. siquidem & ibi gl. & Bart. in 2. lect. ff. de arbit. differt pœna à multa, quia pœna certa est à jure indicta, à qua non appellatur, multa à judice per sententiam irrogatur, & ab ea appellatur, l. si quæ pœna ff. de verb. signif. Myns. obs. 43. cent. 3. Applicantur † emendæ pecuniariæ parti, quando lex imponens huiusmodi pœnam, introducit actionem, c. 1. & seq. c. fin. de jure jur. & damn. dat. c. procuratio-nis in fin. de censib. c. audivimus de simon. l. si cui ff. de verb. signif. l. si quæ ff. de verb. signif. l. 2. circa princ. in l. 3. ff. de sepulchr. viol. nisi in lege aliter exprimatur, l. agraria ff. de term. mot. l. fin. ff. de jur. fin. 6. quicunq. in fine C. de serv. fugit. quando introducit accusationem applicantur, fisco applicatur, l. jubemus 2. §. iis quoque iudicibus & ibi gl. C. de sacros. eccles. d. l. multarum C. de mod. mult. l. Papin. §. meminisse ff. de inoff. testam. c. si ver. & ibi gl. 2. 3. q. 5. l. cum mortem ff. de jur. fin. Bart. in l. agraria ff. de term. mot. Anchar. in c. licet h. t. num. 2. in his pœnis fisco habet causam lucrativam, l. un-nisa C. pœn. fisci. credit. praf. lib. 10. Bal. in l. 3. sub num. 2. C. de pres. imp. offerend. Episcopus pœnas pecuniarias potest imponere, & sibi retinere, latè Felin. in c. irrefragabili n. 5. vers. prima concl. & num. 8. & 9. de off. ordin. c. in antiquis & ibi gloss. 12. q. 2. nisi pœna imponatur damnificanti alium quo casu applicatur damnificato, Felin. in d. c. irrefragabili n. 10. Pan. in c. licet hoc tit. in fin. & ibi Can. quas non potest remittere nisi ex arbitrio suo pendent, Ioan. And. in c. nisi num. 4. de offic. leg. Gail. observ. 114. lib. 1. Limita quia emendas ab Episcopo exactas pro homicidio aut injuriis clericis suæ diocesis illatis Canon non applicat hæredibus de consanguinitate cle-
nici

vici occisi ut sentit Pan. in c. 2. hoc tit. nu. 3. quia absurdum contingeret ut hæres pretium quasi occisi consequeretur eius, cuius hæres exierit, *l. huic scriptura in fine l. nam sicut §. si Dominus servum ff. ad leg. Aquil.* nec permittit Episcopum sibi retinere, sed debet eas dividere ita ut medietatem utilitatibus ecclesiæ tribuat cui injuriatus præfuit, alteram in eius elemosynam iuste dispergat, c. 2. hoc tit. Covar. var. resolut. lib. 2. cap. 9. numer. 10. & ideo non videtur quod tunc illas possit remittere, Ioan. Andr. in d. c. nisi de off. leg. ex decretis Concil. Tridentini mulctæ pecuniariæ locis piis ibi existentibus eo ipso quod exactæ fuerint assignantur, c. quamvis excommunicationis §. in causis sess. 25.

33 Sententia † in criminalibus lata transit in rem iudicatam, sive feratur absolutoria pro reo quia crimen non commisit, Cyn. in l. u-nica in 3. quæst. C. quando civilis actio præiud. Socin. in l. qui agnitis post numer. 6. ff. de except. quæ transit in rem iudicatam etiam quoad tertiam, unde si non fuit appellatum, non potest accusatio institui etiam à tertio, l. licet §. fin. ff. de nau. corp. tab. Bart. in l. si cui §. 1. ff. de accus. c. de his & ibi gloss. ponit duas fallentias de accus. & Felin. 12. limit. secus si lata fuit, quia crimen non fuit probatum, tunc accusatio repeti potest, *lul. clar. pract. crimin. lib. 5. §. fin. quæst. 57. num. 2. & 3.* & accusatus de crimine communis fori coram Iudice ecclesiastico, & ab eo causa cognita absolutus, quia crimen non committit, potest non obstante dicta absoluteione, iterum coram iudice laico de ipso crimine accusari & puniri, quia iurisdic-tio ecclesiastica & sæcularis sunt omnino distinctæ & protus separatæ; Covar. var. resolut. lib. 2. cap. 10. num. 6. *lul. clar. lib. 5. pract. crimin. §. fin. quæst. 57. num. 11.* sive condemnatoria feratur contra reum,

quæ iure communi retractari non potest per lapsum decem dierum, licet appareant innocentia probationes, sed ex gratia speciali fit restitutio à Principe, *l. divi ff. hoc tit. l. 1. §. fin. in fin. ff. de quæst. l. pœnam C. hoc tit. Pan. in c. consanguinei numer. 12. de re jud. ac punitus † à iudice ecclesiastico de crimine mixti fori poterit iterum pro eodem delicto à Iudice laico gravius puniri, Felin. in c. de his num. 13. de accusat. *lul. clar. lib. 5. pract. crimin. §. fin. quæst. 57. num. 14.* licet aliter sentiat Capra conlus. 69. Felin. remis. sive in c. cum sit num. 21. de for. compet. Quoniam vero per fictas causas quæ tamen satis probabiles videntur, interdum accidit, ut nonnulli gratias à summo Pontifice ac sede Apostolica extorqueant, per quas pœnæ illis Episcoporum iusta severitate inflictæ, aut remittuntur omnino, aut minuuntur; statuit Concilium Tridentinum, quod Episcopus † apud ecclesiam suam residens, de surreptione & obreptione gratiæ, quæ super absoluteione alicuius publici criminis, vel delicti, de quo ipse inquirere cæperat, aut remissione pœnæ ad quam criminofus per eum condemnatus fuerat, falsis precibus impetratur, per seipsum tanquam sedis Apostolicæ delegatus, etiam summarie cognoscat, ipsamque gratiam, postquam per falsi narrationem, aut veri taciturnitatem obtentam esse legitimè constiterit, non admittat: c. 5. sess. 13. iure veteri locum habet c. ex parte de off. ord. His addit idem Concilium, quod ei cui ascensus ad sacros ordines à suo Prælato ex quacumque causa, etiam ob occultum crimen quomodolibet, etiam extra judicialiter fuerit interdictus, aut qui à suis ordinibus seu gradibus, vel dignitatibus ecclesiasticis fuerit suspensus, nulla contra ipsius Prælati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo, aut*

ad priores ordines gradus & dignitates, sive honores restitutio iustragetur, c. i. *sess. 14. c. ad aures de temp. ordinat.*

- 16 Bonorum publicatio † quædam est extraordinaria, quæ in casu non expresso in iure, ex iudicis potestate & officio imponitur, quæ conceditur illustribus in summa potestate positus, *l. unica C. ne sine iuss. princ.*
- 17 *cert. judic. lic. confise.* Alia est ordinaria, † quæ imponitur in casu à lege permisso per iudicem habentem merum imperium, quia confiscatio, jurisdictioni & territorio adheret, *l. fin. §. sed ut quis ita C. ubi & apud quem cognit. in integ. resit agit. tit. 1. Diaz. in pract. crimin. can. c. 135. in princ.* ac bona damnatorum regulariter † non confiscantur, sed transeunt ad hæredes damnati, *Authen. bona C. de bon. damn. præterquam in crimine læsæ majestatis divinæ, c. cum secundum §. bona de hæret. in 6. ac humanæ, d. authen. bona in fin. l. quisquis C. ad leg. Jul. maiest. c. quare ergo & c. seq. 6. q. 1. & aliis casibus recentis in c. cum secundum in princ. de hæret. in 6.* In
- 19 confiscatione † bonorum laici per potestatem secularem, non veniunt feuda, officia, vel beneficia spiritualia, vel temporalia, quæ is cuius bona confiscantur tenet ab ecclesiis, neque etiam jus patronatus, quæ non transeunt in fiscum, sed remanent apud ipsas ecclesias, *elem. pastoralis §. dici ne ergo vers. rursus de re jud. Bart. in l. si finita §. si de vectigalibus num. 3. 6. & 9. ff. de damn. in sect. Franc. Marc. c. felix §. nullus nu. 2. hoc tit. in 6.*
- 20 Iudices quoque † ecclesiastici possunt clericos punire pœna amissionis bonorum pro delicto, pro quo laicus eadem pœna est puniendus, quæ devoluntur ad fiscum ecclesiæ, sive Episcopi, *gl. in c. quia diversitatem in verb. præter eius de concess. præb. & ibi Butr. in fin. Pan. n. 14. & Can. communiter.* & quænam bona veniant aut non veniant in hac gene-

rali confiscatione bonorum clerici, vide pract. crimin. Cœn. Diaz. c. 135. à n. 2. usque ad fin. & ibi addit.

† Quandoque imponuntur ipso iure † à 21 lege seu Canone certæ pœnæ, quatum quædam trahunt immediatè executionem ad factum, nec sui natura expectant aliam extrinsecam executionem post se, sicut est quod quis sit infamis, *l. palam §. quæ in adulterio ff. de rit. nupt. & intestabilis perdat dominium, sit diffidatus, & in istis non est necessaria aliqua sententia declaratoria, c. in quibusdam in verb. prorsus amittat & ibi gloss. & Can. hoc tit. l. amissione §. 1. & ibi gloss. in verb. amittant & DD. ff. de cap. dim. c. 1. de homicid. in 6. & ibi Can. quædam expectat natura sui executionem post se, ut pœna confiscationis bonorum, videlicet, ut de facto transferantur bona, privationis beneficii, vel officii, repulsionis ob infamiam à testimonio, ut diffidatus possit offendi, & tunc requiritur sententia declaratoria super ipso facto, pœna autem sequitur à iure, c. cum secundum §. confiscationis de hæret. in 6. Gemin. in c. Felix num. 8. circa finem & ibi Franc. in §. nullus sub num. 3. hoc tit. in 6. c. si qui de præscript. in 6. Bart. in l. is qui delatorem num. 3. in fine ff. de jur. fisc. Felin. in c. C. Rodolphus numer. 35. & seq. ubi limitat. 4. mod. de rescript. Pan. in elem. presenti numer. 7 & 8. & numer. 9. ponit unam limit. de censib. Tirac. in l. si unquam numer. 105. C. de revoc. donat. Mynsing. observ. 43. cent. 2. quæ ferti potest quandoque etiam post mortem, c. cum in diocesi & ibi Pan. sub num. 6. & Zab. in 1. oppos. & Can. de usur. c. accusatus §. in eo de hæret. in 6. ac lata declaratoria fructus medii temporis applicantur fisco, rescinditurque alienatio medio tempore facta, Gemin. in d. c. Felix numer. 8. & ibi Franc. in §. nullus post numer. 3. verba latæ vel ferendæ sententia*

22 tentiæ cumulat Felin. in cap. Rodolphus
num. 24. & seq. de rescript. utrum ad pœ-
nam incurrendam, quæ ipso factio impo-
nitur, requiratur monitio, distinguendum
est. Aut jus apponit pœnam ipsi facto af-
firmative, & non requiratur monitio, affir-
mative autem imponitur quando infligitur
committenti, sive facienti aliquid, quod
non est faciendum, ut si quis furtum fece-
rit, sit excommunicatus, aut apponit nega-
tive cum præfixione termini, & non requi-
ritur monitio, aut sine præfixione termini,
& requiratur monitio, vel saltem mora in
non faciendum. Dicitur autem imponi nega-
tive quando imponitur omittentem,
sive non facientem, quod facere tenetur
ut quicumque non recederit sit excommu-
nicatus, c. excommunicationi in fine & ibi gl.
fin. Pan. num. 2. & Can. de rapt. c. extirpan-
da §. qui vero & ibi gloss. in verb. privatam de
præben. Innoc. Host. & Can. Gemin. in c. licet §.
is etiam num. 2. & ibi Franc. in 2. not. & Can.
de elect. in 6.

23 Plures pœnæ pro eodem delicto impo-
ni non possunt, l. senatus ff. de accus. c. at si
cler. §. fin. & ibi gloss. in verb. duplici cumulat
concord. & Can. de jud. quam regulam Franc.
limitat octo modis in c. Felicis §. per hoc
num. 4. hoc tit. in 6. Pœna legalis non
24 tollitur per canonicam, c. Felicis §. per hoc.
hoc tit. in 6. & ibi late Anchar. num. 8. in 15. not.
l. qui sepulch. in fine c. de sepulch. viol. c. sta-
tuimus & ibi Pan. n. 4. de maled. quia sunt di-
versæ agendi formæ, ideo per electionem
unius alia non tollitur, l. nunquam plura ff.
de privat. delict.

25 Remissio, vel ut leges loquuntur tran-
missio, est ut in rubric. C. de exhib. & tran-
mitt. reis in delictis quando sunt atrocita, &
de iis agitur criminaliter, & à Iudice loci
in quo delictum fuit commissum petita

fuit, l. solent & l. non dubium ff. de cust. & ex-
hiberi reor. facienda est ex necessitate non
urbanitate, §. si quis vero comprehensorum
Authen. ut nulli jud. lic. hab. loci servat l. si cui
§. pen. & ibi gloss. alleg. concord. ff. de accus.
clem. pastoralis §. quod si punitio & ibi gloss.
mag. in verb. de more de re jud. & Can. Bart.
in l. 1. numer. 1. C. ubi de crimin. agi oport. la-
tè Panorm. in cap. fin. numer. 15. & seqq. de
for. compet. Ant. de Matthæis in tract. de prorog.
jurisd. num. 73. Matian. Socin. in cap. postula-
sti numer. 14. de for. compet. Iul. Clar. lib. 5.
pract. crimin. §. fin. quest. 38. numer. 19. &
seqq. latè Covar. pract. quest. cap. 11. à numer.
3. usque ad finem. prius expedito processu
super crimine in suo territorio admissio,
quam reum etiam pro maiori crimine ad
iudicem alterum remittat, l. si cui §. fin. &
ibi Bart. & DD. ff. de accus. quia in delictis
& cognitio & condemnatio & executio de-
bet fieri in loco commissi delicti, Auth. si ve-
ro criminis C. de adult. l. si cui §. pen. & fin.
ff. de accusat. l. capitalium §. famosos ff. de pœ-
nis. In contractibus regulariter non ha-
26 bet locum remissio, cap. Romana §. contra-
hentes de for. compet. in 6. Panorm. in cap. fin.
numer. 37. ubi ponit tres fallent. de for. com-
pet. Ias. in l. si convenerit numer. 39. & 40. &
seqq. ff. de jurisd. omn. jud. Rom. sing. 283. &
ibi add. quorum uterque ponit 4. fallent. Præ-
pos. in cap. præterea si inter sub numer. 5. circa
fin. de prohib. feud. alien per Frederic. ubi ponit
unam sing. fall. Ias. Lanfr. decis. 3. cent. 1. &
in eis sententia potest fieri in uno loco, &
in alio executioni demandat. l. à divo Pio
§. sententiam & ibi Bart. Ias. & DD. ff. re-
judic. fit autem remissio ita de mum, si cor-
ram iudice à quo petitur remissio de ma-
leificio vel delicto fuerit probatum, l. fin.
& ibi Bald. in add. ff. de not. act. gloss. in d. clem.
pastoralis §. quod si punitio in fine de re jud.

Curia

Curia Romana nunquam in aliquo casu remittit alibi delinquentes Romæ irrecentes ad aliam Civitatem vel Provinciam. *Oldrad. conf. 124. in fine Clar. lib. 5. pract. crimin. §. fin. quest. 38. nu. 25. Prosper Farin. praxis & theoria crimin. par. 1. tomo 1. quest. 7. num. 12. ubi in fine dicti numeri dicit delinquentes extra territorium qui Romæ non sortiuntur forum ibidem inventos non pœna ordinaria, sed extraordinaria puniri arbitrio iudicis.*

Titulus XXXVIII.

De pœnitentiis & remissionibus.

SVMMARIA.

- 1 POENITENTIÆ definitio.
- 2 POENITENTIÆ ministri sunt Episcopi & Sacerdotes.
- 3 Sacerdos nullus etiam regularis potest confessiones secularium etiam sacerdotum audire, nisi aut parochiale beneficium aut ab Episcopo approbationem obtineat.
- 4 Pœnitentiarius in omnibus cathedralibus Ecclesiis cum unione unius prebende ab Episcopo est instituendus.
- 5 Pœnitentia triplex est, solemnis & publica qua imponitur laico maiori viginti quinque annis à solo Episcopo in principio quadragesima propter delictum enone notoriū, scandalosum de quo per Episcopum absolutio imponi debet.
- 6 Non potest reiterari aut imponi clerico.
- 7 Alia est publica, sed non solemnis quo fit in facie Ecclesie, ut quia in jungitur peregrinatio cum baculo & per a benedictio.
- 8 Alia est sacramentalis sive privata qua est sacramentum remissionis peccatorū commissorum post baptismum.
- 9 PVBLICA & privata possunt reiterari.
- 10 POENITENTIA partes sunt tres.
- 11 Contritio.
- 12 Confessio.
- 13 Satisfactio.
- 14 Restitutio rei aliena non potest à Sacerdote imponi pro satisfactione pœnitenti qui ad eam obligatur.
- 15 Pœnitere quis debet de omnibus peccatis mortalibus actualiter commissis, de venialibus licet expediens sit, non tamen est necessaria pœnitentia.
- 16 FIDELIS omnis utriusq; sexus postquam ad annos discretionis pervenerit omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti, in cuius parochia domicilium habet vel de eius licentia petita & obtenta alteri executionem ordinis habenti.
- 17 Et suscipiat reverenter ad minus in paschate Eucharistia sacramentum sub una specie.
- 18 Alioquin & vivens ab ingressu Ecclesie arceatur, & moriens Christiana caret sepultura.
- 19 RVSTICI, bubulci famuli religiosorum & pauperes in hospitali sito intra parochiam venentur confiteri parochio.
- 20 INSTRVCTVS in beneficio curato, aut possidens plures parochiales Ecclesias absq; dispensatione non potest absolvere in foro pœnitentia.
- 21 CONSVEVDINE nulla potest introduci quod aliqui præter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit absolvere vel ligare.
- 22 Exceptis Episcopis his superioribus, & minoribus prelatibus exemptio & certis casibus hic notatis.
- 23 CONFSSIONIS conditiones necessaria ad eius validitatem, & ad eius perfectionem.

- 24 **POENITENTIAE** sacramenti forma consistit in illis ministris verbis ego te absolvo.
- 25 **PAROCHUS** potest absolvere suum parochianum confiteri volentem etiam extra territorium suae parochiae à magnis criminibus, homicidio adulterio & ab omni excommunicatione majore & minore, lata à jure nisi in casibus in quibus conditor canonis sibi vel alteri reservavit absolutio-nem.
- 26 Item ab omni excommunicatione lata à statu cujuslibet Episcopi seu Pralati Ecclesiastici.
- 27 Non potest absolvere à casibus reservatis Episcopo aut Summo Pontifici.
- 28 Non ab excommunicatione lata ab homine.
- 29 In articulo mortis nulla est reservatio.
- 30 Absolutus propter mortis periculum aut aliud impedimentum ab eo à quo alias non poterat absolvi, cessante periculo & impedimento tenetur se illis, à quo his cessantibus absolvi debebat presentare & juxta mandatum illius satisfacere alioquin in eandem sententiam reincidit.
- 31 **ARCHIEPISCOPUS** absolvere potest in confessionibus subditos suorum suffraganeorum tempore visitationis.
- 32 **EPISCOPO** reservatur casus hic enumerati.
- 33 **ABBATES** nullius diocesis, vel exempti habentes jurisdictionem quasi Episcopalem absolunt subditos suos à casibus per canones Episcopis reservatis.
- 34 Abbas exemptus qui non habet jurisdictionem quasi Episcopalem monachum exemplum in casibus per canones reservatis non potest absolvere, sed nec Episcopus.
- 35 **MONIALES** in casibus per canones reservatis absolunt Episcopi.
- 36 **ABBAS** non exemptus in Ecclesia sibi pleno jure subjecta absolvit subditos in casibus in quibus potest Episcopus.
- Summa in Decretal.
- 37 **SEDI** Apostolica reservatur casus hic notati.
- 38 **SUMMO** Pontifici reservantur casus hic notati.
- 39 **PECCATI** duplex est malum, culpa qua remittitur ex contritione peccatorum cum sacramenti voto.
- 40 Poena peccati qua dimittitur per satisfactionem & poenitentiam exteriores.
- 41 Poenitentia hodie omnes sunt arbitraria.
- 42 Poenitentiam impositam à Papa Episcopus, impositam ab Episcopo sacerdos potest innuere praterquam si à superiore fuerit imposita in commutatione sive dispensatione voti.
- 43 Remissio est indulgentia in toto vel parte poena temporalis debita pro peccatis actualibus poenitentium remissis in absolutione sacramentali facta à pralato Ecclesiae sibi subditis.
- 44 Conceditur ex thesauro Ecclesiae meritis Christi, B. Mariae virginis & omnium sanctorum.
- 45 Duplex est una spiritualis, qua datur à presbytero, & ista est de foro poenitentiali.
- 46 Alia generalis qua est de lege jurisdictionis tantumque valet quantum verba sonant, sex concurrentibus & primo requiritur autoritas in concedente qua principaliter residet in Summo Pontifice.
- 47 Legatus quam concedat indulgentiam.
- 48 Archiepiscopus & Episcopus quam concedant indulgentiam.
- 49 Pralati inferiores seculares & regulares, an concedant indulgentias.
- 50 Curati & omnes sacerdotes habentes licentiam audiendi confessiones in foro poenitentiali concedunt indulgentias.
- 51 Secundo Idoneitas in recipiente.
- 52 Tertio pietas in fine.
- 53 Quarto utilitas in opere.
- 54 Quinto congruitas in tempore.

35 Sexto, ut recipiens sit subditus concedentis.
36 Remissionem dans ea uti potest, quia tanquam minister eam praparat, & tanquam subditus percipit.

POENÆ de quibus dictum est imponuntur in foro judiciali. Pœnitentiæ in foro pœnitentiæ, quæ relevantur quandoque per remissiones, id est, indulgentias, ideo ponit. de pœnit. & remiss. Pœnitentia est tristitia quædam voluntatis de peccato commisso, quia deforme & displicibile Deo cum proposito confitendi, satisfaciendi & imposterum abstinendi, à S. patribus laboriosus baptismus nuncupatus, c. 1. & 2. sess. 14. c. pœnitentiæ el. 2. & cc. seqq. de pœn. distinct. 3. cujus ministri sunt Episcopi & sacerdotes, c. 6. sess. 14. Sancta Synodus Tridentina ex iustis causis decrevit, nullum etiam regularem posse confessiones sæcularium, etiã sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus iudicetur, & approbationem quæ gratis detur, obtineat, c. 15. sess. 23. concordat clem. dudum §. statuimus etiam & §. seq. de sepult. quanquam enim quilibet presbyter in ordinatione sua recipiat potestatem ligandi & absolvendi, illam tamen potestatem recipit in habitu, non autem in actu, ex quo non habet subditos, Panorm. in c. dictum el. 2. in 6. not. de elect. c. adijcimus vers. monachi 16. quest. 2. Præterea statuit quod in omnibus Cathedralibus Ecclesiis pœnitentiarius sit aliquis cum unione præbendæ ab Episcopo instituitur, qui magister sit, vel Doctor, aut Licentiatus in Theologia vel jure Canonico, & annorum quadraginta, seu alias qui aptior pro loci qualitate reperiatur, qui non absolvit à reservatis nisi aliunde ea sibi fa-

cultas detur, Navar. conf. 20. de pœnit. & remiss. Garc. de benef. par. 5. c. 4. §. 1. num. 112. & plurib. seqq. & dum confessiones in Ecclesia audiet, præsens in choro censeatur. c. 8. §. in omnib. sess. 24. Garc. de benef. par. 7. c. 4. nu. 32. & seq.

Triplex est, solemnis, & publica, quæ imponitur laico, c. in capite 50. distinct. in fine. non juveni, sed majori viginti quinque annis, c. pœnitentes 50. distinct. à solo Episcopo in principio quadragesimæ, in capite 50. distinct. propter delictum enorme, notorium, scandalizans totam urbem, c. fin. 26. quest. 6. de quo per Episcopum absolutio & pœnitentia iudici debet, ut homicidio, sacrilegio, incestu, notoriis, c. pœn. dist. 50. c. de pœnitentibus de consecrat. dist. 3. c. fin. 26. qu. 6. quia notoria debent peccatores Episcopo publicè confiteri, c. in actione in fine c. iudicet c. quem pœnitet in fine de pœnit. distinct. 1. c. Apostolus sess. 2. non inferiori nisi iusta subita causa necessitatis, c. accedentibus de excess. prælat. c. fin. 26. qu. 6. Non potest reiterari etiam si postea peccaverit, quia est figura expulsiōnis hominis ex paradiso, quæ tantum semel facta fuit, tum quia solemnizatio est quædam quasi professio perpetuè pœnitentiam conservandi, quæ reiterationi obstitit, c. reperiuntur de pœnit. dist. 3. Boich in c. questum. n. 7. hoc tit. Ex decretis Concilii Tridentini potest Episcopus publicè hoc pœnitentiæ genus in aliud secretum convertere, c. 8. sess. 24. non potest imponi clerico, c. illud & c. seq. 50. dist. c. presbyter 82. distinct. nisi deposito, c. si quis Episcopus 81. dist. imo solemniter pœnitens ad clerum non admittitur, c. in cap. in fine 58. distinct. c. ut constitueretur 50. dist. & promotus nõ debet ministrare in ordine sic suscepto, c. confirmandum, c. illud c. alienum & cc. seqq. 50. distinct. non ratione pœnitentiæ, sed ratione peccati per pœnitentiam publica-

- blicati, c. placuit 50. *distinct.* & quia dudum fuit vas vitiorum, c. illud in fine 50. *distinct.*
- 7 Alia est publica, † sed non solemnitas quæ fit in facie Ecclesiæ, ut quia injungitur peregrinatio cum baculo & pera benedictis, & à sacerdote, c. *quæsitum hoc tit. c. 2. in fine de off. Archipresb. c. si quis presbyter 50. distinct. c. non oportet & ibi Archid. num. 2. de consecrat. distinct. 5. imponitur clerico, c. presbyter 28. distinct. & ibi gloss. fin. & Can. c. pen. 30. quæst. 1. & laico quando delictum est publicum, sed non scandalosum, c. 1. hoc tit. & ibi Pan. c. *quæsitum & ibi gl. in verb. in publicum hoc tit. Pan. in fin. & Can.**
- 8 Alia est sacramentalis † sive privata, quæ est sacramentum remissionis peccatorum commissorum per baptismum, c. *secunda & c. seq. c. tres sunt actiones de pœnit. dist. 1. nam quando delictum est grave, sed non generat scandalum, aut est occultum, tunc non opponitur pœnitentia, neque publica, neque solemnitas, Pan. in c. 1. in fine & in c. *quæsitum num. 1. hoc tit.* Etenim cum qua qualitate peccatum est productum in esse, cum eadem per pœnitentiam est abolendum, & peccata manifesta, manifestè debent corrigi, occulta verò occultè c. 1. *hoc tit. c. pen. & fin. de pœnit. & remiss. dist. 1. c. sacerdotes 50. dist. & ibi gloss. fin. & Can. c. fin. 30. quæst. 1. publica**
- 9 † & privata possunt reiterari, c. *septies in die c. adhuc instant. de pœnit. dist. 3. Pœnitentiæ*
- 10 partes † sunt tres, contritio, confessio, satisfactio, c. 3. & *seqq. sess. 14. Contritio †*
- 11 quæ primum locum inter pœnitentiæ actus habet, est animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, quia displicibile Deo cum proposito non peccandi de cætero, continet enim non solum cessationem à peccato & vitæ novæ propositum & inchoationem, sed etiam veteris odium, c. 4. *sess. 14. in princ. c. in actione c. quis aliquando*
- §. illud autem de pœnit. distinct. 1. attritio est contritio imperfecta, quæ vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, & hominem ad Dei gratiam in sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit, c. 4. §. illam vero sess. 14. Eorum quoque confessio, † qui assentit à peccatis non posse abstinere, licet non sit vera hujusmodi pœnitentia admittitur, & crebris & salubrib. monitis ei pœnitentia indicitur, c. quod quidam. h. tit. c. qui vult & c. seq. de pœnit. dist. 2. Confessio primum fit Deo in recogitatione singulorum peccatorum, deinde sacerdoti ore tenus, qui pro delictis pœnitentiam & precator & iudex accedit, profertq; sententiam absolutoriam cum impositione satisfactionis, c. voluissent §. 1. & c. sufficit de pœnit. dist. 1. c. 3. & c. 6. sess. 14. c. quis aliquando §. econtra el. 2. & §. seqq. de pœnit. dist. 2. c. quem pœnit. & §. tanta itaque in fine de pœnit. dist. 1. Contritio & confessio operantur peccatorum remissionem quoad culpam juxta symbolum, remissionem peccatorum, pœnam æternam debitam pro peccato mortali commutat in temporalem, restaurant virtutes & dona per mortale peccatum deperdita, resuscitant bona opera facta in gratia per mortale peccatum mortificata, conferunt gratiam, c. porro & cc. seqq. c. convertimini & 3. cc. seqq. c. non potest 1. & c. agite & cc. seqq. c. in actione & c. mensuram & melius in c. quem pœnitet in princ. de pœnit. dist. 1. ipsa reconciliatio Deo contritioni etiam in charitate perfecta sine sacramenti voto quod in ea includitur, non est ascribenda, c. 4. §. docet sess. 14. nam si contritus deinde tempore suo non exequatur propositum, quod de confessione satisfactione conceperat, non redeunt quidem dimissa peccata, tamen mortaliter peccat omit-*

- rendo, *Sylvest. post Host. in verb. contritio sub num. 6. vers. quantum vero ad effectum. & erubescencia in præsencia sacerdotis pars est pœnitentiæ: c. quem pœnitet de pœnit. dist. 1.*
- ¹³ satisfactio † fit per injunctæ pœnitentiæ expletionem, jejunia, eleemosynas, orationes, peregrinationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia, non quidem pro pœna æterna, sed pro pœna temporali ut dictum est, *c. medicina & c. seq. de pœnit. distinct. 1. c. 14. sess. 6. c. 8. & seqq. sess. 14. vel per contractum matrimonii cum peccatrice parata se corrigere, & publica, c. inter opera despons. & mat. per redemptionem, per indulgentias,*
- ¹⁴ ut infra dicitur. Restitutio † rei alienæ non potest à sacerdote imponi pro satisfactiōe pœnitenti, quia ad eam obligatur ex lege divina, *c. peccatum de reg. jur. in 6. & ibi gloss. & DD. nam si res, fama, interesse ob delictum commissum possunt restitui, & non restituuntur, pœnitentia non agitur, sed simulatur, c. si res. 14. quest. 6. Pan. in c. quia plerique num. 7. & seqq. de immun. Eccles. debet*
- ¹⁵ quis pœnitere † de omnibus peccatis mortalibus actualiter commissis, de venialibus, licet expediens sit, non tamen est necessaria pœnitentia, *c. unum orarium §. criminis §. intellectus & ibi est textus, quod ebrietas sit mortale peccatum si est assidua & §. quæ autem sint minuta 25. distinct. nisi ratione dubii, utrum mortale vel veniale sit, aut ratione periculi quando habet aliquam affectionem venialem, quam nisi reprimat, dubitat ne trahat eum ad mortale, c. tres autem sunt affectiones de pœnit. dist. 1. & c. de quotidianis de pœnit. dist. 3. Pan. in c. significasti. l. 2. num. 4. de homicid.*
- ¹⁶ Omnis utriusque sexus fidelis † postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti, in cuius parochia domicilium habet, & ubi audit divina per annum, *c. quod autem & ibi gloss. fin. & Can. hoc tit. c. sacerdos §. quod autem & c. seq. & ibi gloss. 2. de pœnit. dist. 6. Pan. in c. omnis num. 12. hoc tit. Zab. in 1. qu. Anchar. num. 8. Navar. in manual. confess. & pœnit. c. 27. tit. Miscel. 1. de præsent. confess. relig. & ubi decimas personales dare debet, c. 2. & c. ad Apostolica de decimis. vel de ejus licentia petita, & obtenta alteri executionem ordinis habenti, & per episcopum approbato, c. quamvis sess. 23. clem. dudum §. statuumus & seq. de sepult. & ibi Can. aut privilegiato à Summo Pontifice, clem. dudum §. si vero eodem de sepult. sine proprii sacerdotis etiam Episcopi licentia, cum Pontifex Romanus sit generalis Christianorum omnium sacerdos proprius, licet ordinarie id concedere non sit solitum, Schalen. in enchr. de censib. tit. de privil. c. 2. §. in primis vero circa quod tamen sciendum est. vel ab Episcopo, Felin. Episcopus Scalen. in enchirid. de cens. irregul. & privil. tit. de privil. c. 2. & seqq. ubi pulchre hanc materiam explicat. in sua diœcesi non requisito loci parochi, cum Episcopus non solum parœcianorum omnium, sed etiam ipsorum parochorum totius diœcesis sit universalis proprius sacerdos, Schalen. in d. §. in primis vers. circa quod tamen sciendum est. & suscipiat jure decretorum in Pascha, Pentecoste, & Natali Domini, c. etsi non c. saculares de consecrat. dist. 2. jure decretalium reverenter ad minus in Paschate, † Euchari-¹⁷ stia sacramentum, c. omnis hoc tit. sub una specie, c. 1. & c. 2. sess. 21. nisi forte de proprii sacerdotis consilio & ostensa ejus licentia vel tolerantia, Cesar. decis. 6. num. 3. de testib. c. omnis in princ. ibi nisi forte de proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam hoc tit. ad tempus abstinendum duxerit hujusmodi perceptione, alioquin, & vi-*

- 18 & vivens † ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura, *d.c. omnis hoc tit.* quotidiana Eucharistiæ sumptio nec laudatur nec vituperatur, sed unius cuiusque conscientia relinquatur, *c. cotidie.*
- 19 *de consecrat. dist. 2.* rustici † quoque, bubulci & famuli religiosorum, licet habitent in monasteriis & grangiis religiosorum, *Pan. in c. fin. num. 5. de censib. exact. & procurat.* ac pauperes in hospitali sito intra parochiam habitantes, nisi aliter se haberet consuetudo antiqua, tenentur confiteri parochio, *clém. quia contingit §. fin. & ibi gloss. pen. de relig. domib.* Ratio est quia ad administrandū pœnitentiæ sacramentum præter potestatem ordinis, simul necessaria est potestas jurisdictionis, quæ competit ex lege scripta, delegatione canonis aut hominis, vel ex privilegio generali, aut speciali, *Host. in d. c. omnis num. 16. & 17. & ibid. Can. Covar. var. resol. lib. 1. c. 10. num. 11. Candav. de confess. n. 5. aut ex licentia data à proprio parochio, Collect. in d. c. omnis num. 26. gloss. in d. c. omnis in verb. alieno sacerdoti, Zab. ibid. vers. quare quia permittitur confiteri. Boich. num. 21. & seq. c. placuit de pœnit. dist. 6. & ibi Navar. num. 40. & seqq. & nullius momenti est absolutio quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem, c. 6. §. quamvis & c. 7. in princ. sess. 14. c. si Episcopus hoc tit. in 6. c. quod autem hoc tit. & ibi Pan. num. 3. tum etiam quia non potest quis confiteri alieno sacerdoti, etiam si in eius parochia peccaverit, quod jurisdictionis in pœnitentialibus non potest prorogari licet in judicialibus. c. placuit 1. & ibi gl. in verb. spoliat. 16. quest. 1. & ibi Can. arg. quod autem & ibi Pan. numer. 5. & 6. hoc tit. & Can. Pan. in c. 1. num. 4. de raptor. & ibi Can. Iul. Clar. lib. 5. §. fin. pract. crim. quest. 38. num. 5. Anchar. in c. ea in fine numer. 1. de*
- reg. jur. in 6.* Intrusus in beneficio † curato, 20 aut possidens plures parochiales Ecclesias absque dispensatione, cum earum cura, quæ jam privatus fuerat ipso jure ad eum nullatenus pertineret, non potest absolvere etiam in foro pœnitentiali, & idè debent parochiani iterum confiteri, cum sciant eam absolvere non potuisse, *c. dudum el. 2. in princ. vers. in sua de elect. & ibi Pan. in 6. not. Collect. num. 2. & Can. Episcopus solus concurrens cum quolibet prælato in sacramentorum administratione omnibus de diocesi, c. nos inter & ibi Pan. in 1. not. de purg. Can. c. 2. ibi gloss. 1. hoc tit. in 6.* Privilegiati sive delegati à Summo Pontifice ad absolvendum vel excommunicandum aliquos, vel injungendum pœnitentias, vel dispensandum cum irregularibus, aut prædicandum crucem, hæc aliis delegare non possunt, salva legatorum Sedis Apostolicæ auctoritate, quia non sibi jurisdictionis, sed certum potius ministerium commissum est, *d.c. fin. §. fin. de off. deleg. & ibi DD. & ex jurisdictione procedit iudicis clandi potestas, l. 3. in fin. ff. de jurisd. omnium Iud.* Illi verò quibus ex officio in certis casibus competit illos absolvere, qui pro violenta manuum iniectione incidunt in canonem sententiæ promulgatæ, licet aliis huiusmodi absolutionem committere, *c. fin. de off. ord.* Nulla potest consuetudine † introduci quod aliquis præter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit absolvere vel ligare, *c. 2. §. fin. hoc tit. in 6. exceptis † Episcopis & his superioribus & minoribus Prælatibus exemptis. c. fin. h. tit.* Datur quoque licentia laico à Summo Pontifice, quod possit sibi confessorem libere eligere, & non est opus alia licentia à sacerdote proprio. *Felis. in c. 1. post num. 9. vers. similiter consuluit & vers. ramentum in casu de rescript. Mandos. de sign. grat.*

tit. confessional. sacramenta, vers. licentiam cō-
fitendi & vers. seq. Præterea Summus Ponti-
 fex concedit confessionale continens ple-
 nariam absolutionem omnium peccatorū
 semel in vita, & mortis articulo, conventui
 vel cōfraternitati, *Mandos de sig. grat. tit. Con-*
fessionale vers. confessionale & vers. seq. quod
 non prodest familiaribus conventus vel cō-
 fraternitatis; *c. pen. §. pen. de privileg. conce-*
ditur confraternitati cum clausula, dum-
 modo confratres non excedant numerum
 ducentorum, quod non debet facere men-
 tionem de religiosis, & si faciat, additur
 clausula, & de licentia superioris, *Mandos de*
sig. grat. tit. confessionale de vers. confessionale
el. 2. & vers. seqq. in clausulis de casibus refer-
 vatis, addi debent hæc verba casibus in bul-
 la Cœnæ Domini contentis duntaxat ex-
 cepti, *Staphyl. de litt. Apost. in form. brev. §. da-*
tur num. 19. in clausulis commutationis vo-
 torum addi debent hæc verba, Hierosoly-
 mitano, vifitationis liminum Beatorum Pe-
 tri & Pauli Apostolorum, ac sancti Iacobi
 Compostellæ, ac religionis & continentia
 duntaxat exceptis, *Mandos. de sign. grat. tit.*
voti commutatio vers. in clausulis commutatio-
nis & seqq. Similiter conceditur petenti-
 bus quod possint recipere sacramenta Ec-
 clesiastica à quocunque Catholico sacerdo-
 te cum clausulis; præterquam in festo pa-
 schatis & sine præiudicio parochiali Ecclē-
 siæ, *Staphyl. de lit. Apost. in form. brevis §. datur*
num. 20. Mandos. de sign. grat. tit. confessionale
 23 *vers. quando quis petit.* Conditiones ¶ necē-
 sariæ ad validitatem confessionis sunt qua-
 tuor, accusans, integra, nuda, parere parata,
 in foro animæ creditur pœnitenti de omni-
 bus quæ dicit, *Pan. in c. sicut nu. 4. de sent. ex-*
com. c. significasti el. 2. §. & quidam de homicid.
& ibi Can. reliquæ duodecim comprehen-
 sæ in infrascriptis versibus non requiruntur

ad validitatem, sed ad perfectionem con-
 fessionis.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis
Atq; frequens, nuda & discreta, libens, ve-
recunda.

Integra, secreta, & lachrymabilis, accele-
rata.

Fortis, & accusans, & sit parere parata.

S. Thom. in sum. de pœnit. lib. 2. rubric. de con-
fess. lib. 1. c. 19. §. 2. & seq. Cand. aureum de
confess. quæst. 19.

In ea debent exprimi circumstantiæ pec-
 catorum, quando ea aggravant peccatum
 in loco, tempore, perseverantia, varietate
 personæ, & quali fecerit tentatione, & in
 ipsius vitii multiplici executione, *c. commit-*
teret de pœnit. dist. 5. c. sicut el. 1. & ibi Pan. nu-
mer. 2. de homicid. forma ¶ sacramenti pœni-
 24 *tentiæ consistit in illis ministris verbis, ego*
te absolvo, quibus de Ecclēsiæ sanctæ more
preces quædam laudabiliter adjungun-
tur, ad ipsius tamen formæ essentiam ne-
quaquam spectant, aut sunt necessariæ, c. 3.
sess. 14.

Parochus ¶ sive proprius sacerdos potest 25
 absolvere suum parochianum confiteri vo-
 lentem etiam extra territorium sive paro-
 chiæ, quia pœnitentia est de jurisdictione
 voluntaria, *Archid. in c. placuit de pœnit. dist. 6.*
Ias. in l. si. n. 6. ff. de jurisd. omn. judic. allegans
multa similia Anchar. in c. ea qua. n. 2. de reg. jur.
in. 6. Gonzal. super reg. Cancel. de mens. & altern.
gl. 62. n. 9. Garc. de benef. par. §. c. 8. n. 132. à
 magnis criminibus homicidio, adulterio,
c. Deus qui h. tit. & ibi Pan. n. 5. per illum textū
Franc. in c. 2. n. 10. h. t. in 6. & ibi Can. occultis,
c. quem pœnitet §. fin. qui ergo omnino de pœnit.
 26 *dist. 1. & ab omni ¶ excommunicatione, tā*
 maior, quam minor lata à jure, nisi in casu-
 bus ¶ in quibus conditor canonis sibi refer-
 27 *vavit vel alteri absolutionem, ut sentit gloss.*
 in c.

in c. si inimicus circa fin. 11. qu. 3. Innoc. in c. nuper §. in secundo n. 6. ubi quinque casus reservatos enumerat de sent. excomm. Host. n. 15. & 21. Felin. in c. pastoralis sub n. 9. vers. fallit primo, & ibi ampliat de off. ord. 1. ac habet locum, nedum in canone Papæ, sed etiam in canone seu statuto cuiuslibet Episcopi seu Prælati Ecclesiastici, ut excommunicati per statutum suum possint absolvi à proprio sacerdote, ex quo conditor non reservavit sibi absolutionem, Pan. in d. c. nuper n. 5. hoc t. licet in absolutione ab excommunicatione maiori contrariū sentiat Pan. in d. c. nuper n. 6. & gloss. in c. si Episcopus hoc rit. in 6. & ibi Gemin. n. 7. Franc. nu. 9. quare tuti^o iudico, ut pro absolutione peccatorum, quibus excommunicationis censura annexa est, recurratur ad Episcopum pro tradita sibi supra reliquos inferiores sacerdotes auctoritate, c. 7. neq. dubitandum est sess. 14. quando enim simpliciter relinquit absolutionem inferioribus, intelligitur de solis Episcopis. Felin. in c. pastoralis sub n. 10. de off. iud. ord. & ibi Pan. in §. præterea nu. 1. in fine. Certi juris est quod parochus non potest absolvi à casibus reservatis Episcopis, aut Summo Pontifici de quibus inferius dicetur. Ab excommunicatione ¶ lata ab homine solus excommunicans absolvit, etiam si sibi absolutionem non reservat, c. ad reprimendam c. pastoralis §. præterea de off. ord. c. 1. de treug. & pac. Felin. in c. nuper sub n. 1. vers. nota textum optimum in fin. de sent. excomm. Verum piè admodum in Ecclesia Dei custoditum temper fuit, ut nulla sit reservatio ¶ in articulo mortis, in quo omnes sacerdotes etiam præsentè parochi, quoscunque pœnitentes à quibuslibet peccatis absolvent, c. sess. 14. Navar. conf. 23. de pœnit. & remiss. Pan. in c. pastoralis §. præterea nu. 2. & 3. Felin. num. 12. 13. & seqq. de off. ord. imò

tempore necessitatis licitum est confiteri laico, qui non potest absolvi, vel ligare, quia non habet claves Ecclesiæ, c. quem pœnitet §. tanta itaq. de pœnit. dist. 1. gloss. in summa de pœnit. dist. 6. Pan. in c. pastoralis §. præterea n. 3. de off. ord. & ibi Felin. n. 13. vers. licitū est confiteri & n. 14. & Can. com. extra quem sacerdotes cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores & legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedant, c. 7. sess. 14. Absolutus ¶ propter mortis periculum aut aliud impedimentum à sententia canonis, vel hominis ab eo à quo alias non poterat absolvi, c. nuper in fine, de sent. excomm. si cessante postea impedimento vel periculo huiusmodi, se, illi à quo his cessantibus absolvi debebat, quam cito commodè poterit præsentare contempserit, mandatum illius super illis pro quibus excommunicatus fuerat humiliter recepturus & satisfactorius, in eandem sententiam ipso iure reincident, c. eos qui in princ. de sent. excomm. in 6. Archiepiscopus ¶ absolvi potest in confessionibus subditos suorum suffraganeorum tempore visitationis, alio autem tempore non potest, c. perpetuo §. fin. de cens. in 6. & ibi Can. Vital. in clem. fin. n. 54. de privileg.

Episcopo reservantur ¶ sex casus tantum, 3² absolutio excommunicatorum maiori excommunicatione secundum unam opinionem, ut dictum est, blasphematorum Dei & Sanctorum, c. 2. de maled. & ibi Pan. num. 1. fortilegorum, c. 2. de fortileg. incendiatorum, c. si quis & c. seq. 33. quæst. 8. dixi in tit. de rapt. incend. commutatio quorumlibet votorum, c. 1. de vot. & vot. redempt. Dispositio malè ablatorum incertorum, vel certorum quando non extant hi quibus facienda est restitutio, c. cū sit de Iudæis & ibi Can. Ioan. And.

And. in c. 2. in verb. libere nu. 4. de testam. in 6. pœnitentia matrimoniorum clandestinè contractorum, c. cum inhibito de cland. despons. vel contra interdictum Ecclesiæ, c. 1. in fin. de mat. cont. interd. Eccles. pœnitentiæ omnium publicorum enormium criminū, c. quem pœn. dist. 1. quicumq; 33. quest. 2. gloss. in cap. 2. verb. reservantur hoc tit. in 6. & ibi Franc. num. 10. & Can. omnes alii casus sibi reservati ratione consuetudinis, & omnes casus quos sibi in specie Episcopus reservaret, quia potest ordinaria potestas sacerdotum, curatorum concessa eis à jure communi absolvendo per Episcopum arctari & restringi per suam constitutionem, vel reservationem, clem. dudum & ibi gloss. in verb. concessa de sepult. & ibi Anchar. in §. statuimus num. 23. & Can. Franc. in c. 2. sub nu. 10. vers. quinto hoc tit. in 6. ex quibus constat à verbis de reservatis Episcopo traditis per Boich. in c. Deus qui hoc tit. post num. 1. & per Anchar. in clem. dudum §. statuimus post num. 23. & Rebuff. in bulla jejuniorum & suppl. in fine per jura novissima in multis esse recessum. Præterea Episcopi in quibuscunque casibus occultis etiam Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscunque sibi subditos in diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputatum in foro conscientiæ gratis absolvunt, imposita pœnitentia salutari idem in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum, non eorum Vicariis est permillum, c. liceat vers. & in quibuscunque casibus sess. 24.

33 Abbates † nullius diœcesis vel exempti habentes jurisdictionem, quasi Episcopalem possunt absolvere subditos à casibus per canones Episcopis reservatis, quia tenent vices Episcoporum, clem. 1. & ibi gloss. in verb. proprii & reb. Eccles. non alien. & Can. c. Abbates & ibi gloss. in verb. quasi Episcopalem & Can. de privil. in 6. Franc. in terminis in c. 2. sub num. 9. hoc tit. in 6. & ibi Can. Freder. de senis cons. 14. nu. 4. Archiepiscopus verò in quorum sunt Provincia, non potest subditos talium exemptorum audire in confessionibus, & eis injungere pœnitentiam salutarem, Vital. in clem. fin. num. 23. de privil. alias Abbas exemptus, † qui non habet jurisdictionem quasi Episcopalem monachum exemptum à casibus per canones reservatis non potest absolvere, nisi quatenus in jure reperitur expressum, latè Freder. d. cons. 14. clem. 1. de privil. & ibi gloss. in verb. quemquam & Can. 1. Monachi de sent. excom. & ibi Pan. & DD. sed nec Episcopus eum potest absolvere nisi ei specialiter committatur à Papa, quia non est suæ jurisdictionis, Summa Tab. in verb. exemptus num. 7. disputat in utramque partem clem. cum ex ea in fine de sent. excom. & ibi gloss. fin. & Pan. num. 10. & seqq. Moniales † à casibus per Canones reservatis, Abbates aut eorum superiores non absoluunt, sed Episcopi, c. de monalibus de sent. excom. & ibi Pan. & Can. Abbas † non exemptus in Ecclesia sibi ple- na jure subiecta absolvit subditos in casibus in quibus potest Episcopus, quia in ea exercet omnem jurisdictionem Episcopalem. Pan. in c. statuimus num. 4. in fine de transact. cont. Host. ibidem allegat am.

Sunt certi casus † qui reservantur Sedi Apost. c. pro illorum de sent. excom. extravag. etsi Dominici 1. hoc tit. inter communes. sunt alii reservati, † Summo Pontifici, clem. 1. §. pen. de hæret. primò casu reservantur dignitati, & poterunt absolvi à collegio Cardinalium Sede vacante. Secundo casu reservantur personæ, non dignitati, poterunt ergo absolvi à Papa vivente, vel ab eo cui commiserit, & non à collegio Cardinalium sede vacante, Zab. in clem. 1. verum 2. num. 9. de hæret. & Imol. num. 18. in fin. & Can. licet secus

fecus sit in alio Collegio quod succedit præ-
lato in potestate absolventi sede vacante,
c. unico de major. & obed. in 6. Reservatur Se-
di Apostolicæ facultas absolventi à senten-
tia excommunicationis pro violenta ma-
nuum iniectione in clericos, quibusdam ca-
sibus exceptis, *c. cum illorum de sent. excom.*
incendiariorum post factam publicationem
seu denunciationem excommunicationis,
Pan. in c. tua nos n. 2. de sent. excom. per illum
text. gloss. in c. cum devotissimum 12. quest. 2.
in verb. si jure incendiarius. à generali sententia
per Episcopum promulgata, & per omnes
parochias innovata, ut si quis falsas litteras
Apostolicas se habere cognoscat, illas aut
destruat, aut resignat si pœnam excommu-
nicationis voluerit evadere, *c. dura §. adijci-*
entes de crim. fals. ab incurfa irregularitate,
quia celebravit ligatus, *c. 1. §. sciturus de re*
jud. in 6. Boich. an c. Deus qui num. 2. de his tra-
dit certos versus hoc tit. & ibi Can. Præterea in
crimibus offensæ libertatis Ecclesiasticæ,
violationis interdicti ab eadem sede impo-
siti, hæresis, conspirationis in personam, aut
statum Romani Pontificis, seu cujusvis of-
fensæ, inobedientiæ, seu rebellionis ejusdem
Pontificis vel Sedis Apostolicæ, Presbyteri-
cidii, offensæ personalis in Episcopum seu al-
ium prælatum, invasionis, occupationis,
deprædationis, aut devastationis terrarum
Romanæ ecclesiæ, mediata vel immediata
subjectarum, ac etiam mutationis Romi-
petarum, seu quorumcunque aliorum ad
Romanam Curiam venientium, prohibi-
tionis devolutionis causarum ad dictam
Curiam, delationis armorum & aliorum
prohibitarum ad partes infidelium, imposi-
tionis novorum onerum realium, vel perso-
naliaum Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis,
simoniæ super ordinibus, vel beneficiis asse-
quendis in eadem Curia, vel extræ contra-

Summa in Decretal.

ctæ, & generaliter in casibus contentis in
Cœna Domini, *extravag. & si Dominici 1. hoc*
sit. inter communes ibi etiam Sedi apostolicæ re-
servatos, comprehensis infra scriptis versu-
bus:

Ad futurum Concilium Pyrata imponentes fal-
sarij.

Hæretici, appellas, latroque pedagra, falsas
transferentes ad infideles contra venientes Romam
prohibita virtualia procedentes eosque privantes
impedientes causas ad
curiam devolutas.

Ferrum, annona, venit Romam, cum cardine,
causas

bona Ecclesia, contra libertatem, imponentes, per-
sequentes, avertentes causas.

Ecclesia clericum à curia.

Usurpans, status, decimas, capitalia avertas
occidentes vel spoliantes, Ecclesiastica, bona pala-
tij, præsumentes absolvere.

atque peregrinos, terras, rapis ipseque sol-
vens.

Reservatur Sum. Pont. absolutio à sen-
tentia excommunicationis, quam inquisito-
res, eorumque substituti eo ipso incurrunt,
quando odii, vel amoris, lucri, aut commo-
di temporalis obtentum omiserint contra
quemquam procedere, ubi fuerit proce-
dendum super hæretica pravitate, aut ob-
tentum eodem pravitatem ipsam, vel impedi-
mentum officii sui alicui impendentes,
quempiam super ea præsumperint quoquo
modo vexare, *Clem. 1. §. pen. de hæret. & ibi*
Zab. & Can. Duplex est malum ꝑ peccati, 39
scilicet culpa & pœna, uti dictum est culpa
remittitur ex contritione peccatorum cum
sacramenti voto, quod in ea includitur, *c.*
dixi c. sufficit c. sicut primi de penit. dist. 1.

Pœna peccati ꝑ ex sola contritione non di-

H h mitti-

mittitur, nisi maxima esset contritio, nam illa maxima pœna est, d. c. quem pœnitet. §. Deus enim de pœnit. dist. 1. baptismi vicem in sine d. consecrat. dist. 4. Sylvest. post S. Thomam in verb. contritio num. 6. in sine, sed necessaria est satisfactio & pœnitentia exterior, pro quolibet peccato mortali injungenda est pœnitentia septem annorum, & in illo septennio debet pœnitens jejunare semel vel pluries in septimana, vel aliud bonū agere secundum iudicium sacerdotis, & sic intelligenda sunt omnia jura imponentia pœnitentiam per numerum dierum vel annorum, non specificando modum pœnitentiæ, c. hoc ipsum 23. quæst. 2. Pan. in c. accepisti num. 4. de spons. duor. nisi sacerdos ex causa tempus abbreviaverit, quia potest sacerdos ex causa pœnitentiam moderari, non solum quando specifica pœnitentia jure non reperitur expressa, imò etiam ubi canones qui sunt numero quadraginta septem impressi post decretum specificas pœnitentias pro certis peccatis imponunt, c. significavit c. quæsitum c. officij hoc tit. Pan. in c. Deus qui num. 4. hoc tit. Pan. in c. at si clericus §. de adult. post num. 5. de 41 jud. Pœnitentiæ † enim hodie omnes sunt arbitrariæ pro qualitate peccatorum & contritione & dolore confitentis, c. Deus definitionem & c. mensuram de pœnit. distinct. 1. c. tempora & c. seqq. 26. quæst. 7. potestque sacerdos in impositione pœnitentiæ dispensare cum pœnitente circa residuum pœnæ, si major esset imponenda, c. mensuram & ibi gloss. mag. & DD. de pœnit. dist. 1. Pan. in c. sicut el. 1. num. 2. de homicid. præterquam in casibus reservatis, Butr. in c. at si cler. §. de adult. riu sub num. 17. ver. in materia pœnitentia de 42 jud. præterea pœnitentiam † impositam à Papa Episcopus, impositam ab Episcopo sacerdos potest minuere, gloss. in c. tempora pœnitentia 26. quæst. 7. c. latorem 33. quæst. 2. &

ibi gloss. fin. licet gloss. fin. in c. cum P. de accus. & Io. And. in c. fin. post num. 2. hoc tit. aliter sentiant, præterquam si à superiore fuerit imposita in commutatione, vel dispensatione voti, Nav. cons. 25. de pœn. & remis.

Remissio † est indulgentia in toto vel 43 parte, Ant. Rosell. de indulg. num. 161. & seqq. Lud. Bolog. de indulg. in princ. in explicatione definitionis Fel. in indulg. plen. num. 8. c. cum potestas sess. 25. decret. de indulg. Pœnæ temporalis debitæ pro peccatis actualibus pœnitentiam remissis in absolutione sacramentali, sive dicta pœna sit injuncta per sacerdotem, vel canones, sive non sit ab eis injuncta, sed à Deo injungenda, Pan. in c. quod autem n. 8. h. t. post gl. in verb. ut possint & ibi Anchar. & Can. Ant. Rosell. in tract. de indulg. n. 243. facta à prelato ecclesiæ sibi subditis, c. quod autem c. pen. h. t. c. 1. h. t. in 6. gl. mag. in extravag. 1. h. t. inter communes summissæ in verb. indulgentia, quæ morte concedentis non expirat, Innoc. in c. quod translationem n. 2. de off. leg. Gem. in c. fin. n. 6. de rescript. in 6. quia quando alicui aliquid debitum est remissum ab eo qui habet potestatem, perinde est ac si solutum est, l. peculium in prin. ff. de pecul. l. si mulier ff. de cond. ob causam l. satisfactio ff. de solut. §. vendite Instit. de rer. divis. l. 4. §. ait prætor ff. de re jud. Conceditur ex thesauro † ecclesiæ, meritis 44 Christi beatissimæ Virginis, & omnium sanctorum coadunato, extravag. unigenitus h. t. inter communis in prin. Zab. in clem. unica §. fin. n. 3. & seq. de reliq. & vener. & sanct. duplex est, † una spiritualis, quæ datur à presbytero, & 45 ista est de foro pœnitentia, c. multiplex c. verbum de pœnit. dist. 1. alia generalis † quæ nõ 46 est de foro pœnitentia, sed de lege jurisdictionis, c. accedentib. de excess. præl. Anchar. in c. quod autem n. 8. h. t. & ibi Can. tantumque valet quantum sonat, sex concurrentibus, requiritur 1. Auctoritas in concedente, non iusta

Ita causa c. cum potestas sess. 25. S. Ant. in 1. par.
 summa tit. 10. c. 3. §. 1. Tab. post. D. Thom. in verb.
 indulgentia n. 21. in fin. gl. in clem. 2. §. adhuc in
 verb. à pœna h. e. gl. in extrav. 1. in verb. confessus &
 verb. & confitebuntur h. t. inter communes Vital.
 in clem. 1. nu. 49. & 50. & nu. 77 de priv. & ibi
 Zab. n. 17. 18 & 19. quæ principaliter refidet
 in summo Pontifice, & solus concedit remis-
 sionem plenariam ac jubileum, c. cum ex eo
 fin. h. t. c. manet & c. seq. 24. q. 1. extravag. 1. &
 2. h. t. inter communes. ideo stationes urbis
 non conceduntur, nisi de expressa licentia
 summi Pontificis, nec dantur de stylo quoad
 septem basilicas urbis, in quibus sunt plena-
 riæ indulgentiæ, Mandos. design. grat. tit. indul-
 47 gentia vers. stationes urb. Legatus † à latere cõ-
 cedit perpetuam intra terminos sue legatio-
 nis, sicut potest statuta perpetua facere, c.
 fin. & ibi gl. 1. de off. leg. etiamsi non sit sacer-
 dos. Pan. post. D. Thomam in c. accedentibus n. 4. de
 48 excess. prælat. Archiepiscopus † in sua provin-
 cia, c. nostro hoc tit. & Episcopus in sua diœ-
 cesi, neuter in loco exempto, ut pro sit ex-
 emptis, Vital. in clem. fin. num. 66. & ibi Zab. §.
 fin. n. 4. de privil. dum dedicatur basilica u-
 nius anni tantum, sive ab uno; sive à pluri-
 bus Episcopis dedicetur, ac deinde in anni-
 versario dedicationis tempore, quadragin-
 ta dierum de injunctis pœnitentiis remissio-
 nem indulgent, c. cum ex eo §. adhuc h. t. c. fin.
 h. t. in 6. post electionis de se factæ confir-
 mationem, etiamsi non sint sacerdotes, nam
 concedere indulgentias procedit ex dis-
 pensatione bonorum ecclesiæ, & ex jurisdic-
 tione quandoque voluntaria, quandoque
 contentiosa, Ant. Rosell. de indulg. num. 203. &
 plur. seqq. in foro pœnitentiæ non possent ab-
 solvere, vel indulgentias concedere, quia il-
 lud est ordinis presbyteralis, Pan. post. D. Tho-
 mam in c. accedentibus nu. 4. de excess. prælat. c.
 49 transmissam. de elect. & ibi Can. Alii prælati †

inferiores, sive sæculares, ut abbates & ejus-
 modi eam concedunt ex speciali concessio-
 ne, aut privilegio, vel causa legitima, puta
 præscripta constitutione, & non aliter, quia
 concedere indulgentias est dignitatis Epi-
 scopalis, c. accedentibus de excess. prælat. & ibi
 latè 10. An. num. 2. & Can. sed possunt com-
 municare bona opera sui collegii. Ex decre-
 tis Concilii Tridentini pravi quæstus omnes
 pro consequendis indulgentiis omnino ab-
 olentur, c. cum potestas sess. 25. decretum de
 indulgentiis, & publicatio indulgentiarum,
 aut aliarum gratiarum spiritualium con-
 cessarum à summo Pontifice spectat ad or-
 dinarios locorum adhibitis duobus de Ca-
 pitulo, quibus etiam eleemosynas, atque
 oblata sibi charitatis subsidia fideliter colli-
 gendi facultas datur, quæstorum eleemosy-
 narum nomen, & usus & prædicatio per se,
 vel alium penitus aboletur, cap. 9. sess. 21.
 c. 2. §. quæstores sess. 5. In foro pœnitenti-
 curati † & omnes sacerdotes, habentes li- 50
 centiam audiendi confessiones, & multo
 fortius Episcopi & Archiepiscopi, quando
 sunt sacerdotes possunt concedere conce-
 dere plures annos, dummodo faciant dis-
 crete, Innoc. in c. quod autem in fine hoc tit. & ibi
 Anchar. n. 8. & Can. dixi in proximo præcedenti
 §. h. t. 2. Idoneitas † in recipiente, quod sit 51
 purgatus à culpa per contritionem, & con-
 fessionem, & hoc tangitur in forma indul-
 gentiæ, quæ verè pœnitentibus & confessis
 sit, c. peccati & ibi gl. mag. de reg. jur. in 6. extra-
 vag. & ibi gl. in verb. confessus in princ. & extra-
 vag. unigenitus in fine princ. h. t. inter communes.
 3. Pietas † in fine, ut honor Dei exaltatio fi- 52
 dei, devotio augeatur, fides splendeat, spes
 vigeat, charitas inclarescat, extravag. unige-
 nitus post princ. hoc tit. inter communes, pontes
 reficiantur, c. quod autem hoc tit. pauperes
 sustententur, c. cum ex eo hoc tit. 4. Utilitas

Hh 2 † in

35 † in opere, id est quod opus pro obtinenda remissione impositum, sit ordinabile ad honorem Dei, & exaltationem fides, in ea non attenditur quantitas operis, sed genus operis, respicit enim principaliter non meritum proprium, sed gratiam & meritum Christi, & passionis eius, quæ fuit excessiva per quod liberamur à pœna, *extrav. unigenitus post*

37 *princ. h. t. inter communes. 5.* Congruitas † in tempore, id est ut debito tempore faciat id quod præscriptum est pro obtinenda indulgentia, *late gloss. mag. in extrav. in t. verb. & confitebuntur hoc tit. inter communes Pan. in c.*

38 quod autem in fine hoc tit. 6. Ut recipiens † sit subditus eam concedentis, c. quod autem hoc tit. *gl. mag. in c. nuper in verb. tunc erit absolutio de sent. excomm. & ibi Can.* Indulgentiæ concessæ ab alienis Episcopis non profunt subditis, nisi proprii Episcopi hoc consenserint, ideo est expediens ut volens peregrinari & visitare loca pia, habeat licentiam à proprio Episcopo & gratiam percipiendi de alienis indulgentiis concessis ab alio, quàm à summo Pontifice, *Pan. in c. quid autem num. 7. hoc tit. & ibi Can. communiter, respectu Papæ qui liber est subditus, c. cuncta per mundum c. per principalem 9. quest. 3.* Dans, remissione à se concessa uti potest, *Gemin. in c. fin. num. 7. hoc tit. in 6. & ibi Can.* qui tanquam minister eam præparat, & tanquam subditus percipit. Præterea indulgentiæ profunt ad augmentum gratiæ, nam charitas meretur augeri, sed per opera meritoria facta ab existente in gratia meretur augmentum gratiæ, ac etiam quoad augmentum gloriæ, quia nullus potest lucrari indulgentiam nisi per fidem, & fides est virtus cui permittitur visio Dei.

Ant. Rosell. de indulg. num. 166. & 182.

summissa in verb. indulgentia num. 1. & 2.

Titulus XXXIX.

De sententia excommunicationis suspensionis & interdicti.

SVMMARIA.

- 1 CENSURÆ ecclesiastica nomine, veniunt, excommunicatio, suspensio & interdictum.
- 2 Excommunicatio est à communione exclusio, disciplinans, non eradicans, dum tamen is in quem lata fuit non contemnat.
- 3 Suspensio est inhabilitas quadam ordinum vel officiorum executionem impediens.
- 4 Interdictum ecclesiasticum est à certis sacramentis & omnibus divinis officiis & sepultura ecclesiastica facta prohibitio.
- 5 Censurarum hodierno tempore rarissimus est usus quia Bonifacius octavus prohibuit, ut nulla provincia, civitas, castrum, villa, locus, territorium, vel districtus supponatur interdicto pro pecuniario debito.
- 6 Prolatio interdicti specialis in ecclesiam vel ecclesias ob debitum pecuniarium non est correcta.
- 7 Excommunicationes quæ monitionibus præmissis ad finem revelationis aut pro deperditis seu subtractis rebus fiunt ex decretis Concilij Tridentini à nemine prorsus præterquam ab Episcopo decerni possunt pro re non vulgari.
- 8 A censuris Ecclesiasticis abstinere debent iudices in causis civilibus ac criminalibus ex decretis Concilij Tridentini quandoque executio realis vel personalis in qualibet parte iudicij ab ipsis fieri poterit.
- 9 EXCOMMUNICATIONIS dua sunt species, minor & major.
- 10 Minoris excommunicationis effectus.

xx Non

- 11 Non solet proferrī ab homine, sed infligitur à jure in duobus casibus hic notatis.
- 12 Maioris excommunicationis effectus.
- 13 Excommunicatio maior respectu ipsius excommunicati trahit secum executionem paratam, statimque operatur quoad omnes suas potentias.
- 14 Respectu fidelium ut teneantur vitare excommunicatum, aut interdictum ecclesiasticum observare, non operatur praterquam in duobus casibus, primo quando sententia excommunicationis vel censura huiusmodi nominatim & publicè & expresse fuerit publicata & denunciata; secundo quando quis est manifestus percussor clerici licet non sit denunciatus.
- 15 Operatur excommunicatio dictos effectus quoad homines sive iusta sit sive iniusta ex animo, vel ex ordine sive ex causa nisi sententia excommunicationis foret, nulla ex defectu jurisdictionis, aut alias quia excommunicationis nullius nullus est effectus.
- 16 EXCOMMUNICATO denunciato vel manifesto percussori clerici in quibus non licet communicare.
- 17 EXCOMMUNICATO omnis competit defensio.
- 18 EXCOMMUNICATIO maior aliquando infligitur à canone & late sententia excommunicatio nuncupatur.
- 19 Aliquando à iudice proestatem habente & hac dicitur ab homine, aut iudicialis excommunicatio, quia iudicis ministerio infertur ratione contumacie tantum de qua debet constare in actis.
- 20 EXCOMMUNICATIONEM maiorem qui possunt fulminare.
- 21 EXCOMMUNICARI quinam possint.
- 22 EXCOMMUNICATIONIS sententia cum quibus solemnitatibus debeat ferri.
- 23 APPELLATIO à sententia excommunicationis operatur effectum jurisdictionis devolativum non sententia suspensivum.
- 24 Ideo potest excommunicatus non obstante appellatione denunciari.
- 25 Quando sententia excommunicationis fuit lata purè, secus si lata fuerit aut preceptum factum fuerit ad solvendum conditionaliter, nisi infra tres dies & medio tempore ante eventum conditionis iuridictio iudicis fuerit quoquomodo finita, aut si medio tempore ante eventum conditionis fuerit appellata.
- 26 Item non potest denunciari quando appellatio sint interposita à sententia declaratoria incursus censurarum, propter sententiam excommunicationis latam à canone, vel propter inobservantiam literarum apostolicarum ab executore earum & generaliter ubicunque declaratoria non venit post rem iudicatam, sed post factam.
- 27 EXCOMMUNICATUS abstinens à prohibitis excommunicato non videtur appellationi interposita renunciare.
- 28 APPELLANS à sententia excommunicationis & agens de eius iniustitia non auditur, nisi ante omnia petat absolutionem.
- 29 Episcopus quoque dicens quod iuste eum excommunicavit expetens super eo probationes suas admitti ad impediendam absolutionem non est audiendus, sed appellans petens absolutionem protinus est absolvendus.
- 30 Archiepiscopus vel eius officialis possant excommunicatos in iudicio vel extra iudicium à suffraganeis in casibus in quibus eis competit iuridictio, excommunicatio dicitur iniuste lata simpliciter vel ad cautelam absolvere, nisi ex adverso excipiatur

- quod fuerit lata pro manifesta offensa vel contumacia.
- 31 Et exceptis casibus in quibus iura prohibent post sententiam appellare.
- 32 Is vero qui agit de nullitate sententiae excommunicationis contra se latae, auditur, licet non petat absolutionem purè, vel ad cautelam.
- 33 Tutius tamen agens de nullitate petit absolutionem ad cautelam quia pendente probationis articulo in ceteris quae ut actor in iudicio attentaverit interim evitatur.
- 34 Rota semper consuevit absolvere à censuris latis in partibus, cum reincidentia ad beneplacitum quando commissæ est causa appellationis & nullitatis, à censuris latis in curia, non dat absolutionem nisi constet de nullitate.
- 35 EXCOMMUNICACIONIS sententia post appellationem legitimam promulgata per negligentiam appellantis appellationem suam minime prosequentis, non convalescit.
- 36 Sed detecta appellatione sententia à qua fuit appellatum mandatur executioni, ac quacumque alia postea lata, quae ab ea dependet, puta excommunicatio, quae exequi dicitur cum excommunicatus nominatim specialiter & expresse denunciatur.
- 37 EXCOMMUNICATVM ab homine alius homo non absolvit nisi vel fuerit appellatum ab eo vel ipse fuerit negligens.
- 38 Archiepiscopus vel eius officialis excommunicatus ab inferioribus praelatis suffraganeorum suorum non potest absolvere.
- 39 Excommunicatus ab ipsis suffraganeis Archiepiscopus absolvit in tribus casibus, primus est si ab ipsis partibus litigantibus ad eum fuerit appellatum.
- 40 2. Ex quando excommunicatus deponit querelam coram eo de suffraganeo, de in-
- justa excommunicatione ut ei imponatur poena.
- 41 3. Est quando suffraganeus extra iudicium, pro suorum iurium defensione, vel etiam in iudicio ex suo procedent officio inquirendo videlicet vel quid simile agendo excommunicavit.
- 42 An Archiepiscopus aditus per querelam, vel quando ad eum appellatum exiit absolvat excommunicatos à suo suffraganeo nisi prius eos remittat.
- 43 An Episcopus excommunicatam latam à praelato inferiore sibi subdito possit relaxare.
- 44 Papa & eius legatus à latere absolvent excommunicatos ab aliis eisque injungunt at ordinariis suorum vel aliorum quorumlibet suscepturi poenitentiam ab eisdem conspectui se presentent & passis injuriam seu his quibus propter hoc obligati sunt satisfactionem exhibeant competentem, & si absoluti se non presentaverint aut satisfecerint ipso jure reincidunt in eandem censuram.
- 45 ABSOLVTORIA sententia ab excommunicatione qualiter sit ferenda.
- 46 Excommunicatus pluribus de causis à jure vel ab homine si unam in absolutione expresserit altera subtrita remanet excommunicatus, quia quot sunt excommunicationes, tot debent esse absolutiones.
- 47 EXCOMMUNICATVS absolutus, omnia pristina iura recuperat si non neglexit absolutionem secus si lata fuisset contra eum sententia de amissione iurium.
- 48 An recuperet fructus.
- 49 Absolutio non est impedienda nisi petenti.
- 50 Excommunicatus indirectè potest compelli ut petat absolutionem, non compellitur satisfacere de causa pro qua fuit excommunicatus.

- 51 Pralatus qui videt excommunicationem etiam iuste latam officere potest eam discrete tollere etiam durante contumacia.
- 52 MORTVO excommunicato an sit impendenda absolutio & à quo.
- 53 LIGATIO & absolutio pralati tenet quoad Deum clave non errante, unde si errat nihil valet quoad Deum quia iudicium Dei veritati semper innititur.
- 54 SVSPENSIO aliquando accipitur generaliter & ea est multiplex.
- 55 Suspendio specialiter sumpta est censura ecclesiastica, qua clericis ob aliquam culpam à jure vel ab homine à beneficiorum, officiorum, ordinum vel ecclesiastica iurisdictionis executione in totum vel in partem perpetuo vel ad tempus prohibetur.
- 56 In dubio de suspensione ordinum intelligitur.
- 57 Infigitur à jure in multis casibus.
- 58 SVSPENSIO in uno Episcopatu ab officio simpliciter, se extendit quoad omnes ecclesias, adeo quod si suspensus ea neglecta vel contempta, vel per crassam ignorantiam in officio suo administret statim sit irregularis à solo Papa dispensandus.
- 59 Privat jurisdictione, potestate, eligendi activa & passiva, potestate conferendi beneficia, & eadem per collationem suscipienda.
- 60 Non privat suspensum juribus suis aut possessione illorum, neq. repellit à testimonio aut secreta recitatione horarum.
- 61 Suspensus ab officio perpetuo indistincte intelligitur suspensus à beneficiis.
- 62 Suspensus à canone vel ab homine, ab officio ad tempus incertum, sive certum propter delictum, censetur etiam suspensus à quibuscunq. beneficiis.
- 63 Suspensus ab officio pro infamia, vel factò de quo dubitatur, an sit mortale, vel propter scandalum, vel alias pro levi causa, aut ex defectu aetatis, vel simili non est suspensus à beneficio, privatur tamen distributionibus quotidianis.
- 64 Suspensus ab officio si sit in mora petendi absolutionem ab illa privatur obtentis & inhabilis redditur ad alia obtinenda.
- 65 SVSPENSIO à beneficio non repellit à divinis sive officio, sed solum à perceptione fructuum, relicta sibi sustentatione, ne egeat.
- 66 In dubio restringitur ad ea beneficia, qua suspensus in illa ecclesia obtinet, quam nascitur propter delictum, ob quod suspenditur, offendisse.
- 67 Si fructus percipiat, non sit irregularis, sed cogitur eos restituere.
- 68 Suspendio ab officio & excommunicatio equiparantur quoad restitutionem, evitacionem, monitionem praemittendam, incurrendam irregularitatem absolutionem ad cautelam.
- 69 Suspendio juris, sive à jure inflicta, quomodo tollatur.
- 70 SVSPENSORVM ab homine restitutio, spectat ad eos qui suspendunt.
- 71 A SVSPENSIONIS perpetua poena, à jure imposta, vel à jure inducta ad certum tempus solus papa absolvit.
- 72 Si vero non est determinatum tempus, tunc episcopus potest absolvere, ex quo superior non reservavit sibi absolutionem.
- 73 Absoluti à suspensione, beneficia sibi collata tempore suspensionis ab officio retinere non possunt.
- 74 An recuperent fructus.
- 75 INTERDICTVM specialiter sumptum est censura ecclesiastica, qua à jure vel à iudice divina officia quaedam sacramenta & sepultura ecclesiastica prohibentur in poenam contumaciae vel offensa.
- 76 Interdicti tres sunt species, unum locorum, vel generale, ut cum interdicitur regnum, castrum,

- castrum, villa, aut speciale vel singulare, cum interdicuntur omnes ecclesia civitatis vel provincia, vel certa ecclesia aut ecclesia.
- 77 Aliud hominum vel generale, ut cum interdicitur populus aut clerus regni, provincia, castri, villa &c. vel speciale, ut cum interdicitur universitas in populo inclusa, ut studium Bononiense, aliud singulare, cum certa persona vel incerta interdicitur.
- 78 Tertium locorum & hominum simul.
- 79 Ex hac distinctione inferuntur certa regula.
- 80 Iure novissime interdictum, sive generaliter, sive specialiter, sive singulariter positum, duobus tantum casibus servatur.
- 81 INTERDICTVM quinam possunt ponere.
- 82 INTERDICTI generalis tempore ab homine vel à jure prolatis in loco nulla divina officia vel sacramenta ecclesiastica sunt permessa celebrari vel ministrari, nisi in casibus à jure permisis.
- 83 Quanam sacramenta permittuntur tempore generalis interdicti in loca.
- 84 Interdictum ecclesiarum non est generale, quoad effectum generalis interdicti, etiam si interdicerentur omnes ecclesia civitatis & provincia, nec tunc est locus d. c. alma hoc tit. in 6.
- 85 Interdicto populo regni, provincia, civitatis, non est locus d. c. alma.
- 86 Generale quoque interdictum dici non potest, si clerus civitatis interdicatur.
- 87 INTERDICTVM non servantium pœna.
- 88 ABSOLVIT ab interdicto juris, si conditor non reservavit sibi absolutionem, diocesanus ab interdicto hominis ipse qui imposuit vel eius superior.
- 89 Absolutio ad cautelam an habeat locum in sententis interdicti.
- 90 CESSATIO à divinis non est censura ecclesiastica, sed quid facti & est suspensio organorum divina laudis in locum vel in aliquam decreta ecclesiam, ex causa ardua injuriarum repellendarum, ad tempus vel donec satisfaciat.
- 91 Duplex est generalis in loca, quae indicta ab eo, qui potest, habet quasi effectum interdicti.
- 92 Specialis est, quae fit in certa ecclesia, vel certis ecclesiis.
- 93 Cessationem quinam indicans.
- 94 Ordo processus praescripti in cessatione à divinis.
- 95 Tempore cessationis generalis in loco, puta provincia vel castro, à divinis, non licet in illis celebrare, servata forma c. alma hoc tit. in 6. sed permittitur baptismus & poenitentia.
- 96 Appellatio praecedens non annullat cessationem generalem aut specialem.
- 97 Celebrans in loco in quo est cessatio à divinis, non incurrit irregularitatem.
- 98 A cessationis sententia quinam possint absolvere.
- 99 Excommunicatio, suspensio, & interdictum in quibus conveniant.
- 100 In quibus differunt.
- 101 IRREGULARITAS est impedimentum canonicum, seu nota ex facto seu defectu proveniens, quae quis prohibetur ad ecclesiasticos ordines promoveri, vel in eis ministrare.
- 102 Non incurritur, nisi in casibus in jure expressis.
- 103 Causa ex quibus provenit irregularitas.
- 104 Irregularitas non multiplicatur, ex multiplicatis transgressionibus sive peccatis.
- 105 Quando unus ex pluribus causis seu criminibus in plures incidit irregularitates,

res, sufficit una dispensatio, & non requiruntur plures.

106 In dubio, nec magister nec iudex debet aliquem reputare irregularem.

107 In dubio debet quis se irregularem reputare.

108 Irregularitatis effectus.

109 In dubio ut quis cesset à divinis, debet iudicari irregularis.

110 Irregularis omnis efficitur, qui proprio facto alium reddit irregularem.

111 Irregularitas omnis tollitur baptismo, etiam ex homicidio contracta, praterquam ea qua contracta est ex defectu sacramenti ut bigamia.

112 Non tollitur pœnitentia neque monachatu.

113 Papa super omni irregularitate dispensat.

114 Episcopus super quibus irregularitatibus possit dispensare.

EXCOMMUNICATIO lata à canone est pœna delicti; prolata ab homine, est pœna contumaciæ, ideo post titulos de pœnis & pœnitentiis ponit de sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti, quæ veniunt † nomine censuræ ecclesiasticæ, c. *quærenti de verb. signif.* & infliguntur ob dolum, aut culpam, vel offensam seu moram, c. *Romana §. caveant & ibi Franc. num. 3.*

2 hoc it. in 6. & *Can.* excommunicatio † est à communione exclusio, c. *audi in princ. 11. q. 3. c. certum 34. qu. 3. medicinalis, non mortalis, disciplinans non eradicans, dum tamen in quem lata fuit, non contemnat, c. 1.*

3 h. r. suspensio † est inhabilitas quædam ordinum, vel officiorum executionem impediens, c. *presbyter 2. & ibi gloss. in verb. suspendatur 2. qu. 4. c. nullus & c. seq. 32. dist.* Interdictum † ecclesiasticum est à certis sacramentis, & omnibus divinis officiis & sepultura ecclesiastica facta prohibitio, c. *quod in te de panit. & remis. c. responso h. r. sub nomine a-*
Summa in Decretal.

nimadversionis ecclesiasticæ veniunt, non solum censuræ, sed etiam depositio & alia pœna, c. 1. & *ibi Franc. num. 2. de homicid. in 6. Butr. in c. in quibusdam n. 10. de pœnis Anchar. n. 3. & Socin. n. 6. eadē veniunt sub nomine correctionis, gl. 1. in c. quærenti de verb. signif. ac etiam sub nomine distractionis canonicæ, gl. fin. in c. 2. ne prelati vires suas, & c. verba severitas ecclesiastica important condemnationem, Felin. in c. praterea in fin. princ. de offic. & pot. Iud. deleg. Rarissimus † est hodierno tempore censuræ usus, quia Bonifacius Octavus prohibuit, ut nulla provinciæ, civitas, castrum, villa, locus, territorium, vel districtus auctoritate ordinaria, vel delegata supponatur ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel pro cuiusvis monetæ, vel pecuniæ quantitate, quacunquē occasione vel causa, seu quovis colore, pro eo maxime, quod ipsorum domini rectores, seu officiales, aut incolæ seu habitatores, aut singulares personæ ipsorum ordinatis seu ordinandis terminis huiusmodi debitum seu quantitatem non persolvent, non obstantibus quibuscunquē contractibus & c. juramentorū, pœnarum spiritualium, & temporalium, seu multarum appositione, vel quacunquē alia firmitate vallatis, sine expressa & speciali licentia ipsius Sedis apostolicæ per litteras apparente, *extravag. provide h. r. inter communes,* Prolatio † interdicti specialis in ecclesiam † vel ecclesias ob debitum pecuniarium non est correctæ, *10. And. in c. presentis n. 2. h. r. in 6.* Deindè decretis Concilii Trident. cautum fuit, quod excommunicationes illæ, † quæ 7 monitionibus præmissis ad finem revelationis, aut pro deperditis seu subtractis rebus fiunt, à nemine prorsus præterquam ab episcopo decerni possunt pro re non vulgari, & causa diligenter examinata, c. *quamvis §. 1. sess. 25.* excommunicatus vigore monitorii generalis,*

neralis, censetur excommunicatus quoad Deum, non tamen quoad ecclesiam militantem, à qua vitabitur, c. *quidam* 5. *quæst.* 1. & *ibi post gloss. Can. c. sacerdos* & *ibi post gloss. in verb. nominatim Can. de off. ord. Franc. Marc. quæst.* 645. & 2. *seqq.* & *quæst.* 648. *discutit quinam. sub eo comprehendantur* & *quæst.* 651. & *seq. par. 2.* nec debet propter monitorum generale, nominatim pronuciari excommunicatus, quia ecclesia non iudicat de occultis, c. 1. §. *porro ut eccles. benef. sine dimin. conf. Franc. Marc. d. quæst.* 651. num. 7. *par. 2.* Præterea Concilium Tridentinum in causis judicialibus & civilibus mandat omnibus iudicibus ecclesiasticis, ut quodocunque executio realis vel personalis in qualibet parte iudicii propria auctoritate ab ipsis fieri potest, abstineant se, tam in procedendo quam in definiendo à censuris ecclesiasticis seu interdicto, & permittit in causis civilibus ad forum ecclesiasticum pertinentibus contra quoscunque etiam laicos per multas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus, eo ipso quod exactæ fuerint, assignentur, seu captionem pignorum, personarum distinctionem, per suos proprios vel alienos executores faciendum, sive etiam per privationem beneficiorum, aliaque iuris remedia procedere, & causas definire, & in harum subsidium, §. *sciendum est Instit. de satisd. tut. veleurat.* §. *tam autem, Instit. de inoff. test.* si sit adversus iudicem contumacia, quæ constantius desideret remedium, l. *ordo C. de execut. re jud.* per anathematis murationem & alias pœnas; Iudices autem multas pecuniarias, captionem pignorum, aliasque suprascriptas pœnas simul cum declaratoria censurarum inferre non possunt, c. *presbyter ibi deponatur*, non tamen *communione privetur* 81. *dist. c. at si clerici* §. *fin. in fine de jud.* & *ibi Can. arg. l. & ita* §. *ff.*

ff. nau. caup. stab. & c. In criminalibus quoque, ubi executio realis vel personalis fieri poterit, à censuris abstinere præcipit, sed si dictæ executioni facile locus esse non possit, permittit Iudici hoc spirituali gladio in delinquentes uti, si tamen delicti qualitas, præcedente bina saltem monitione, etiam per edictum id postulet, c. *quamvis sess. 25. §. in causis 1. & 2.* quare obiter de his tractabimus.

Excommunicationis species sunt duæ, minor & major, gl. *mag. in c. si inimicus* 21. q. 3. minor & separat à sacramentis percipiendis, c. *ad mensam* §. *evidenter* & §. *seqq.* 11. q. 3. non etiam ministrandis, c. *si celebrat de cler. excom.* & c. *minist. c. duobus* & *ibi gl. mag. h. t.* excludit ab electione, non activa, sed passiva, redditq; ipsum excommunicatum inhabilem ad quodcunque; ecclesiasticum beneficium consequendum indistincte, non attentata scientia vel ignorantia elegendi, vel conferentium, gl. *in verb. scienter in c. si celebrat* & *ibi Can. de cler. excom. & c. minist. Garc. de benef. par. 7. c. 13. n. 27.* & *seqq.* nisi prius absolvatur, quia ille qui eligitur, vel promovetur ad aliquod beneficium, principaliter eligitur, ut exerceat se in sacramentis ecclesiæ, & per minorem excommunicationem ab illorum perceptione est privatus, c. *si celebrat* & *ibi Pan. n. 3.* & *Can. post gl. mag. in verb. nec eligere prohibetur de cler. excom. minist. non privat exercitio eorum, quæ ratione jurisdictionis sibi competunt, d. c. si celebrat in primo, non solet proferri & ab homine, Sylvest. in verb. excomm. 11. q. 2. in fi. Dec. in l. semper in obscuris n. 14. ff. de reg. jur. sed infligitur ab ipso jure in novè casibus. secundum sylvestrinam in verb. excommunicatus 4. qui ad duos casus reducuntur, gl. *mag. in c. si inimicus* 11. q. 3. quorum 1. est, quando quis committit peccatum mortale, c. *audi* §. *alio vero modo* 11. q. 3. liquidum est occultum, est*

est suspensus solum quoad Deum, si vero notorium est, est etiã suspensus quoad ecclesiã, *c. vestra & c. si & ibi gl. pen. de cohab. cler. & muli. 2.* Est, quando quis participat cum excommunicato majore excommunicatione in locutione, oratione, salutatione, commestione, non autẽ in ipso crimine, *c. nuper §. in secundã & c. si concubina & ibi gl. h. t. c. statumus h. t. in 6.* Qui scienter in crimine communicat criminoso, ei consiliũ impẽdendo, auxilium vel favore, incurrit majore excommunicationem, & ratione damnati criminis videtur in eũ iudicẽ delinquere, licet ipsius non sit subditus, qui criminofum damnavit, & ab eo ejusque superiore tenetur requirere absolutionem, cum facientem & consentientem par pœna constringat, *c. nuper §. in secundã & §. seq. & ibi gl. mag. & Cau. h. t. de quo*

12 inferius latius dicitur Major ¶ privat sacramentis percipiendis & ministrandis, communionẽ fidelium, *c. pen. hoc tit. ingressu ecclesiã, c. clericos in fine & ibi gloss. fin. 2. i. distinct. c. perlectis §. ad ostiarium 25. distinct. Panorm. in c. num. 5. de except. & ab omni actu, salutatione, locutione, commestione, & oratione, c. excommunicatos c. cum excommunicato & c. seqq. 11. quãst. 1. contractu, c. postulastis & ibi Ioan. And. num. 2. de cleric. excomm. ministr. & actu etiam legitimo, c. exceptionem & ibi DD. de except. ut puta actione, petitione manurentionis, *Marches. de commis. par. 3. fol. 353. Gregor. 15. decis. 64. num. 13.* procuracione & testimonio, *c. decernimus hoc tit. in 6. Panorm. in c. olim. num. 6. de accus. & impetracione rescritti, quod & processus per ipsum habitus non valet, si ab excommunicato super alio quam excommunicationis, vel appellacionis articulo fuerit impetratum, c. 1. de rescritti. in 6.* De stylo in Romana curia excommunicatus majori excommunicatione indifferenter commissionem alicujus*

causã potest impetrare, *Ror. decis. 2. hoc tit. in antiq. gloss. in c. 1. in verb. processus vers. circa hanc igitur de rescritti. in 6. & ibi Franc. num. 20. Gem. & Can. communiter, & processus cum eo factus valet, nisi excipiat, Ror. dec. 27. hoc tit. in antiq. c. 1. & ibi gloss. mag. in verb. processus & Canon. de rescritti. in 6. sed si omittitur exceptio non reddit processum nullum, tamen sententia lata vigore rescritti impetrati ab excommunicato est nulla, *Achil. dec. 2. hoc tit. Prob. de monach. num. 2. & Can. in c. 1. de rescritti. in 6.* Ratio differentie est, qui quantum ad processum, commissio facta auditori, distribuit tantum cognitionem, sed postea in iudicando non tribuit jurisdictionem, *Achil. dec. 2. hoc tit. Prob. in d. c. 1. sub num. 2. de rescritti. in 6. Cemin. conf. 95. Caputaq. dec. 90. par. 1.* reoque excipienti de excommunicatione contra actorem non obstat communionis replicatio, *c. à nobis de except. quia ejus approbatio, seu habitatio non penderet à voluntate rei, Pan. in d. c. à nobis n. 6. & 7. de except. excõmunicatus conventus cogitur defendere, vel per alium, c. intelleximus de jud. vel per semetipsum, quia in illo casu concessum est à jure in odium ipsius excommunicati, quod omnia possit facere quæ ad causam pertinent, & sic jurabit de calumnia, & omnes participantes sibi occasione litis non incidunt in canonem, cum talis communio sit potius ad damnum suum quam ad commodum gloss. 1. in c. cum inter de except. & ibi Can. privat suffragio ecclesiã, quod prodest ad quatuor, videlicet ad augmentum gratiã, quam quis habet, ad merendam gratiam quam non habet, ad protectionem Dei habendam, & ad defensionem ab hostibus promerendam, ideoque excommunicatus dicitur tradi Sathanã, *c. audi & c. seqq. c. omnis & c. seq. 11. quãst. 2. Pan. in c. & à***

quorundam sub num. 3. de iudeis &c. privat sepultura ecclesiastica, c. sacris de sepult. fructibus beneficii ipso facto, c. pastoralis §. verum in fin. de appell. Rip. in c. 1. num. 27. de iud. Felin. in c. apostolica num. 12. & seq. de excep. Put. dec. 273. lib. 1. c. prater hoc §. 1. & ibi gl. 1. 32. dist. in utilitatem ecclesie convertendis, c. 2. ibi sed ipsi ecclesie cedere de off. ord. in 6. c. pen. in fin. de cleric. non resid. Garc. de benef. par. 7. c. 13. tit. de fruct. benef. excom. num. 134. qui enim extra ecclesiam est, nihil nomine ecclesie potest possidere, c. quo iure §. item relegantur leges 8. dist. c. 1. & 2. 23. q. 7. ac pensionarium fructibus sue pensionis, qui remanent penestitularem, Garc. de benef. par. 1. c. 5. num. 131. & seqq. & par. 7. c. 13. tit. de fruct. ben. excom. num. 139. neque debet ei provideri de necessitatibus, nisi fame periret, quia contemnit claves ecclesie, & potest sibi providere petendo absolutionem, gl. fi. in fin. in c. pastoralis §. verum de appell. Franc. Marc. dec. 683. par. 1. 2. Garc. de benef. par. 6. c. 13. tit. de fruct. benef. excomm. n. 98. & seqq. sed dum per excommunicationem non percipit commoda, non tenetur ad censum, Bald. in l. fin. num. 1. C. de bon. auct. iud. possid. per l. inter quos §. damni & ibi gl. fin. ff. de damn. infect. omni potestate administrandi beneficium etiam in temporalibus, c. veritati in fine de dol. & consum. Pan. in d. c. pastoralis §. verum num. 18. de appell. ideoque beneficio excommunicati deputatur œconomus per superiorem, aut Vicarium temporalis, gloss. fin. in c. clericus victum 91. distinct. c. per venit el. 2. de appell. arg. c. cum ex eo de elect. in 6. Garc. de benef. par. 7. c. 13. ubi ampliat 6. mod. & limitat tribus n. 90. usque ad fin. tit. de fruct. benef. excomm. & c. non privat beneficiis obtentis, Garc. de benef. par. 7. c. 13. tit. de fruct. benef. excomm. n. 90. & seqq. Pan. in c. 1. n. 24. de iud. & ibi Can. nisi in excommunicatione perse-

veraverit per annum, Pan. in c. postulasti nu. 7. de cleric. excomm. minist. per c. 1. de iud. Ioan. And. in c. cum bona sub num. 11. & 12. de atat. qualit. prascien. Butr. in c. 1. num. 20. & 43. de iud. & ibi Can. Card. Seraph. decis. 1285. per totam Rot. Farin. decis. 172. num. 7. que tradit quomodo in sorde sententia probetur par. 1. inhabilitat ipso iure ad omne beneficium ecclesiasticum consequendum, l. postulasti de cleric. excomm. & c. minist. & ibi Pan. & Can. notante Covar. in c. alma mater in prioris parte §. 7. in prin. de sent. excom. in 6. Garc. de benef. par. 7. c. 13. per tot. ubi ampliat octo modis & limitat tribus, etiam ex resignatione in favorem excommunicati facta, Put. dec. 11. de renunciat. Zab. in clem. 1. vers. ipsius num. 4. de penit. Covar. in c. alma mater §. 7. n. 2. par. 1. vers. quinto hinc constat de sent. exc. in 6. excommunicato tempore collationis & captæ possessionis non datur manutentio, Greg. 15. decis. 64. num. 3. & ibi addit plures cumulat. licet contrarium teneat Menoch. remed. ult. retinen. nu. 43. in fi. & Garc. de benef. par. 7. c. 13. n. 89. & spoliato non datur restitutio, Rot. decis. 5. de sent. exc. in antiq. Put. dec. 78. lib. 3. Garc. de benef. par. 1. cap. 5. n. 130. & seqq. in pensionario excommunicato. Conferens scienter excommunicato beneficium, tamdiu debet à beneficiorum collatione per superiorem absque alia monitione suspendi, donec super hoc veniam consequi mereatur, c. postulasti de cleric. excomm. minist. & ibi Pan. n. 3. & 6. nec hoc casu habet locum c. grave de præbend. Ignoranter conferens non punitur, collatio tamen non tenet, quia conferentis ignorantia non potest excommunicatum habilitare, arg. c. innotuit de elect. et si excommunicatus absolvatur, non convalescit collatio interim facta, nisi impetrata fuerit nova provisio, vel ab episcopo, vel à Sede apostolica, quando propter contemptum

Sedis

Sedis apostolicæ excommunicatus fuisset, vel talis foret excommunicatio, à qua solus Papa potest absolvere, d. c. *postulasti* & ibi *glos. ord. & marg. de cleric. excomm. ministr. & ibi lo. And. num. 6. c. cum bona de atar. qualis. & ord. præsic. & maxima censetur capitis diminutio, gloss. in §. maxima in verb. Interdictum instit. de cap. diminut. & ibi Dd. proprie tamen non æquiparatur deportationi, neque etiam relegationi, sed similitudo procedit in aliquibus, non in omnibus, Pan. in c. *pastoralis* §. *verum sub num. 18. de appell. excommunicatio obijci potest coram Iudice sæculari, l. 1. Cod. de jur. & fact. ignor. & ibi not. l. placet & ibi Bart. c. de sacros. eccles. & ibi Dd. sed per eum remitti debet ad Iudicem ecclesiasticum, coram quo est probanda, adeo quod etiam per instrumentum non potest probari coram Iudice sæculari, c. si iudex laicus hoc tit. in 6. & ibi not. Bald. in l. 3. num. 6. & 7. C. de iud. quia instrumentum productum coram iudice non competente non probat, cū omnis probatio fieri debeat iudici competenti, l. 2. C. de edend. Plures effectus excommunicationis cumulat summa Angel. in verb. excommunicatio ultimo & c. & ibidem summista ad quos me remitto. Respectu ipsius excommunicati trahit secum executionem paratam maior excommunicatio, statimque operatur quoad omnes suas potentias, nec est necessaria declaratio, unde si iudex etiam in obligatum vigore obligationis Cameralis ferat decretum de solvendo nisi infra tres, virtute huius decreti illico est excommunicatus, si ille non solverit infra tres dies, & licet occultus esset excommunicatus etiam non publicatus, collatio ei facta non tenet, Pan. in c. *postulasti* num. 4. de cler. excom. ministr. pulchre Cassad. dec. 1. de prab. Franc. Marc. dec. 967. per totam par. 1. & excommunicatus ab episcopo u-**

nus ecclesiæ, est necessario excommunicatus quoad omnes ecclesias, c. si quis 1. & 2. c. curia 1 1. q. 3. c. ad repr. de off. ord. sed respectu fidelium, ut teneantur vitare excommunicatum sub prætextu excommunicationis, vel cuiuscunque censuræ à Canone vel ab homine promulgatæ, sive in divinis sive extra, aut interdictum Ecclesiasticum observare, non operatur præterquam in duobus casibus, 1. quando sententia excommunicationis, vel censuræ huiusmodi nominatim & publicè & expressè fuerit publicata, & denunciata, 2. quando qui est manifestus percussor clerici, licet non sit denunciatus, Felin. in c. *Rodulphus* n. 38. in fine num. 39. de rescript. ac melius & distinctius Cand. aureum par. 2. de excomm. n. 70. & 75. & pluribus seqq. ubi refert decreta Concilii Constantien. & Basilien. & dicit sequendum esse decretum Concilii Constant. à me relatnm & plures doctores citat Garc. de benef. par. 7. c. 14. n. 36. & pluribus seqq. & jura antiqua circa evitacionem excommunicatorum sunt correcta: facta est autem dicta constitutio à Concilio Constantien. in favorem fidelium, & nullo modo relevat ipsum excommunicatum, vel alia censura Ecclesiastica nodatum, quia excommunicato non vitare multo magis quam non vitari periculorum existit, non vitare siquidem (cum in eo sit) excommunicatus sine delicto non potest, sed cum ex aliis pendeat, sine suo delicto, poterit non vitari, c. illud §. licet autem de clericis excom. ministr. c. si quis Episcopus damnatur & cc. seqq. 1 1. quest. 3. hinc infertur quod si fidelis in communionem civili incipit prius communicare cum excommunicato, ex dicta constitutione Concilii Constant. neutrum peccare, quia fidelis habet privilegiū, & excommunicatus similiter non peccat respondendi, quod conceditur illi in favo-

tem fidelis, quando verò ipse excommunicatus prior incipit communicare, cum fide-
li, peccat sicut olim, *Cand. aur. par. 2. de excom. n. 78. plures citans*. Item quod licet à fidelib⁹ petantur Sacramenta à parochio excommuni-
cato, sed non denunciato, nec tunc pec-
care excommunicatum parochum, modo
ipsum pœniteat de peccato, quodq; paro-
chus requisitus licet administret Sacramēta
excommunicatis nō denunciatis, sed paro-
chum excommunicatum non denunciatū,
qui spontē se ingerit divinis, aut excommu-
nicatum non denunciatū petentem sibi ad-
ministrari sacramenta peccare sicut olim,
*Cand. aur. par. 2. de excomm. n. 79. & 80. plures
citans*. Operatur excommunicatio dictos ef-
fectus quoad homines, sive iusta sit, sive etiā
injusta, c. 1. 11. qu. 3. ex animo, vel ex ordine,
sive ex causa, c. si episcopus 11. qu. 3. gl. in summa
11. qu. 3. c. sacro & ibi glos. in verb. iusta fuerit
hoc tit. nisi sententia excommunicationis
foret nulla ex defectu jurisdictionis, ut si de-
legatus ferat sententiam excommunicatio-
nis in causis sibi non commissis, c. cum olim
Abbas de off. deleg. & ibi Innoc. n. 4. & Can. aut
ex aliis casibus quos 12. cumulat gl. in cap.
præsenti in verb. ad cautelam, & ibi Can.
hoc tit. in 6. nam excommunicationis nul-
lius, nullus est effectus, c. per tuas h. tit. & ibi
gloss. & Dd. c. solet hoc tit. in 6. Non licet com-
municare cum excommunicato denuncia-
to vel manifesto percussore clerici in con-
tētis infra scripto versu, os, orare vale com-
municatio, mensa negatur, si pro delicto quis a-
nathema efficiatur, c. statuimus & ibi gloss. in
ver. alius h. tit. in 6. & Can. Cand. aureum par. 2.
de excom. n. 81. & seqq. & communicans sem-
per incurrit veniale, nō mortale peccatum,
Io. And. in c. sacris n. 20. & seqq. ubi excipit sex
casus in quibus est mortale peccatum de his qua vi-
metusq; caus. fiunt Franc. in c. statuimus n. 3. &

ibi Gemin. n. 8. h. tit. in 6. & Can. exceptis cer-
tis personis qui excusantur communicantes
communicatis in dictis casibus qui infra-
scripto versu comprehenduntur.

Hæc anathema solvunt ne possit obesse,

Vtile, c. si vere c. cum voluntate in princ. & d.
1. h. t. lex, c. inter alia h. t. c. quoniam multos 11.
quæst. 3. humile, c. quoniam multos 11. quæst. 3.
resignorata, d. c. quoniam multos c. sicut 1. d.
illi præterea de homicid. necesse, d. c. inter alia
hoc tit. d. c. quoniam multos glos. mag. ponens &
explicans dictos versus in c. cum desideret & ibi
Innoc. & Can. h. t. & causa humanitatis por-
est excommunicato aliquid dari ad susten-
tationem, d. c. quoniam multos.

Excommunicato omnis competit † de- 17
fensio realis, ut est exceptio peremptoria rei
cohærens, ut est exceptio descendens ab actio-
ne personali, dilatoria solutionis declinatio-
ria, qualis est exceptio incompetentiæ judi-
cis, recusatio, dilatoria ratione temporis
feriati, loci incongrui, rescripti subreptitii,
vel inepti libelli, & quælibet alia exceptio
tendens ad suam defensionem, c. cum inter
de except. & ibi gloss. mag. in verb. defensio &
Can. Io. And. in c. à nobis num. 7. de except. & ibi
Can. Socin. in c. sacris n. 363. & seqq. hoc tit. ac
replicatio, ut ago contra te ex mutuo, exci-
pis de pacto de non petendo, replico de pa-
cto de petendo, tu opponis contra replica-
tionem, excommunicationem, certè hæc
duplicatio non obstat replicationi, quia re-
plicatio se habet ad exceptionem, sicut ex-
ceptio ad actionem, est enim replicatio
quædam defensio contra exceptionem, In-
stit. de replicat. in princ. absurdum enim foret
quod haberetur respectus ad pactum de nō
petendo, & non ad pactum sequens de pe-
tendo, Pan. in c. à nobis n. 12. de except. Specul. in
tit. de except. §. fin. n. 3. & 4. & sic reus non po-
test excipere de excommunicatione contra
repli-

replicationem, sed bene potest excipere contra personam aitoris, ut repellatur à iudicio, quia excommunicatio in qualibet parte iudicii opponitur, c. *exceptionem de except. c. 1. de except. in 6.* Item competit excommunicato appellatio, non quidem ab excommunicationis sententia, quam dicit iustam, sed super alio articulo, vel alia causa, & si opponatur sibi de excommunicatione, potest replicare quod de hoc non est disputandum, quia tenet locum rei, c. *fin. de except. Pan. in c. per tuas n. 7. hoc tit.* Quinimò si excommunicatus conveniatur super eo pro quo fuit excommunicatus injustè, potest excipere, quod non tenetur respondere, nisi sibi restituantur communio hominum qua fuit injustè privatus, dummodo ostendat quod injustè fuit excommunicatus, gloss. 1. in fine in c. *cum inter de except. Rot. decis. 14. hoc tit. in antiq.* præterea excommunicatus potest intrare religionem, c. *1. de eo qui furt. ord. suscepit*, contrahere matrimonium, c. *significasti de eo qui duxit in matr. quam poll. optare*, quia non est nova collatio, Rot. decis. 8. hoc tit. in antiq. c. *si cum ibi not. per Archid. & Can. de consuet. in 6.*

18 Infigitur excommunicatio † maiorali quando à jure sive canone, qua quis ob delictum, c. *episcopi & ibi gl. 1. & Canon. 1. 1. q. 3.* ab ipso solum canone absque iudicis ministerio innodatur, quæ excommunicatio canonis, & alio vocabulo latæ sententiæ excommunicatio nuncupatur, c. *nuper §. in secundo & ibi Can. hoc tit. cap. cura in fine 1. 1. quæst. 3.* qualis casus triginta glos. enumerat in c. *eos qui in verb. Canonis hoc tit. in 6.* & ibi Franc. & quinquaginta glos. in clem. 1. in verb. *canonis hoc titul.* requiritur tamen citatio, & necessaria est sententia declaratoria super facto, nisi sit publicum & notorium, & ab ea potest appellari, ut latius

tractatur per Dec. post Panorm. num. 10. & Canon. in c. *pervenit el. 1. de appell. aliquando infligitur † à iudice potestatem 19* habente, & hæc dicitur à iudice sive ab homine, aut judicialis excommunicatio, quia iudicis ministerio infertur, d. c. *nuper §. in secundo hoc tit. ratione contumaciæ tantum, c. episcopi & ibi gloss. 1. 1. 1. quæst. 3.* de qua constare debet in actis, c. *sacro §. caveant & ibi Pan. n. 4. hoc tit.* sive contumacia consistat in non veniendo, sive in parendo, Panorm. in rubric. huius tit. in princ. Pan. in c. *officii nu. 2. hoc tit. & ibi Can. c. ex parte & ibi Pan. num. 3. & Can. & cap. cum olim verb. signif.* aut in non satisfaciendo, etiam de fructibus non liquidatis, aut de alia incerta quantitate, in qua extitit generaliter condemnatus, & non relaxatur donec plene fuerit satisfactum, Rot. decis. 5. de re jud. in nov. c. *pastoralis §. verum & ibi Can. de re jud.* sed hoc casu iudicatus comparens & offerens se paratum satisfacere, non potest publicari, Achill. decis. 1. hoc tit. arg. cap. *solet hoc tit. in 6.* multæ autem sunt differentiæ inter excommunicationem latam à canone seu statuto & proferendam ab homine cumulata per Franc. in c. *Romana §. caveant num. 4. hoc tit. in 6. & ibi Can.*

Fulminant excommunicationem † solus 20 episcopus cum solemnitate, c. *debent 1. 1. qu. 3.* absque illa solemnitate omnes prælati inferiores, qui ordinariam habent jurisdictionem, c. *cum in ecclesiis de maior. & obed. & ibi Pan. in 2. not. c. cum ab ecclesiarum & ibi Pan. n. 3. de off. ord.* delegatus apostolicus simpliciter sine aliqua forma expressa, c. 1. & c. *præterea de off. deleg.* Curati de jure cōmuni non possunt excommunicare, Pan. in c. 2. nu. 10. & in c. 3. in fine n. 1. de off. ord. c. *nemo & ibi gloss. 1. 2. quæst. 1.* Abbatisa excommunicare suspendere ab officio, vel interdicare non potest

potest ea suspensione & interdictione quæ inducit irregularitatem, sed bene suspendere à beneficio, vel recurrere potest ad superiorem, ut suam sententiam mandet executioni, & excommunicet inobedientes, c. dilecta & ibi gloss. mag. Pan. numer. 5. & Can. de maior. & obed. quia censuræ pertinent ad claves ecclesiæ, c. nova de penit. c. tanta de excess. pralat. præterea excommunicare non possunt prælati excommunicati, interdicti, suspensi à jurisdictione, c. audivimus c. aperte 24. quest. 1. c. tanta & ibi gloss. in verb. inanes de excess. pralat. quia illi jam antea fuerunt prostrati unde quemlibet ejicere non possunt extra ecclesiam, gloss. pen. in c. fin. de ord. ab episc. qui renunc. episcop. c. aperte 24. qu. 1. intrusi in beneficio, late Gemin. in c. propter num. 2. 19. dist. Felin. in c. veniens num. 2. & 3. de accusat. & qui non servarunt interdictum positum à Sede apostolica, quia sunt suspensi ab omni beneficio, officio & jurisdictione, c. fin. de excess. pralat.

21 Excommunicari potest ¶ subditus & inferior respectu excommunicantis, c. à nobis el. 1. hoc tit. c. Romana §. 1. h. tit. & excommunicatus iterum potest excommunicari pro eadem causa & pro diversis, ab eodem iudice, & à diversis, c. Engelstrudam 3. quest. 4. & ibi gloss. fin. cap. officii & ibi gloss. 1. h. tit. & Pan. c. ita quorundam in fine de judais, & c. ac etiam excommunicatus à jure pro certo delicto potest à superiore iterum excommunicari pro eodem delicto aliter non reiterato, nec contumacia aliter de novo contracta, c. ita quorundam de judais & c. reprehensibilis & ibi Panorm. num. 7. de appell. & Canon. Ratio est quia duo sunt effectus excommunicationis, ejiciendi extra ecclesiam, & eiectum confirmandi, sive ut verbis Doctorū utar, dejectio & legatio, quantum ad primum effectum excommunicatus excom-

municari non potest, quantum ad secundum potest, gloss. in d. c. Engelstrudam in fine 3. quest. 4. Anchar. in c. ita quorundam post gloss. in verb. excommunicationum. 7. & seqq. de judais & c. gloss. 1. in c. officii & ibi Can. hoc tit. similiter infamis iterum infamari potest, l. palam §. que in adulterio ff. de rit. nupt. excommunicari non potest maior ab inferiore, c. inferior & ibi gloss. 1. mag. & c. deniq. 21. distinct. universitas & collegium, ne contingat innoxios ligari, c. Romana §. fin. h. tit. in 6. mortui pro criminibus in vita commissis, quia jam sunt extra ecclesiam, & non sunt homines, sed poterit Iudex declarare dum viverent in excommunicationem incidisse, cap. damnationes §. his auctoritatibus & cap. sane el. 2. 24. questione secunda.

Sententia excommunicationis ¶ ferri debet in scriptis, capite primo hoc tit. in 6. præmissa comperenti personali, Rot. decis. 2. num. 52. de rescript. in nov. & decis. 1. num. 3. & 4. de feriis & decis. 11. de dol. & contum. in nov. & decis. 28. num. 5. de appell. in antiq. cap. si adversarius & ibi not. de eo qui mitt. in poss. causa rei secu. Sarnen. in reg. de annali questione 48. in fi. Felin. in c. cum contingat sub num. 10. vers. tamen cave de rescript. c. sacro hoc tit. cap. cum speciali de appell. monitione trina, vel una pro omnibus ut se corrigat facta nominatim cū intervallo dierum, c. sacro ibi gloss. 1. & Can. hoc tit. c. statuimus & ibi gloss. in verb. monitionem canonicam & c. constitutionem hoc tit. in 6. non pro parvis aut levioribus causis, aut rebus minimis, cap. episcopi & ibi gloss. in in ver. minimis & c. nullus 11. quest. 3. sed ex causa rationabili quæ sit manifesta, & corā eo probata, cap. sacro §. caveant hoc tit. & ibi Pan. num. 4. & Can. c. nemo 2. quest. 1. non enim sufficit quod sit nota soli prælato, c. si tantum & c. placuit 6. quest. 2. præterita vel præsentia non futura, c. Romana §. caveant hoc tit.

rit. in 6. & ibi Anchar. sub num. 4. & in sententia expressa, c. 1. §. quisquis hoc tit. in 6. ac à Iudice sedente in scriptis recitari, c. fin. §. fin. de sent. & in re jud. in 6. Anchar. in terminis nostris in c. praterea 40. num. 3. in fine num. 4. & §. in fine de appell. & Can. dato sententiæ exemplo excommunicato, intra mensem ad ejus requisitionem, super qua requisitione debet fieri publicum instrumentum, vel litteræ testimoniales confici sigillo authentico cõsignatæ, d. c. 1. §. quis hoc tit. in 6. Si quis Iudicium aliter tulerit sententiam excommunicationis per unum mensem, excepti episcopis & superioribus prælatis, c. quia periculorum hoc tit. in 6. ab ingressu ecclesiæ & divinis officiis est ipso jure suspensus, & si contingat eum divina officia exequi sicut prius in quocunque officio & quibuscunque horis incurrit irregularitatem, super qua non nisi per summum Pontificem poterit dispensari, Superior ad quem recurritur excommunicationem sine difficultate relaxat, & latorem excommunicato ad expensas & omne interesse condemnat, & alia punit animadversione condigna, d. c. 1. §. si quis & §. seq. & §. fin. hoc tit. in 6. nam sententia excommunicationis lata non servato prædicto ordine, tenet, si lata fuerit per ordinarium, secus si per delegatum, c. 1. & ibi glos. in verb. causam in fine & in verb. propter quam hoc tit. in 6. Rot. decis. si post num. 3. vers. praterea de appell. in nov. Rot. decis. 10. & decis. 23. hoc tit. in antiq. Felin. in c. sacro sub num. 2. vers. fallit hoc tit. plures citans. Eadem observari debent in suspensionis & interdicti sententiis, dict. cap. 1. §. & hac eadem hoc tit. in 6.

3 Appellatio ¶ à sententia excommunicationis operatur effectum jurisdictionis devolutivum, non sententiæ suspensivum, c. ad reprimendam de off. ord. & ibi Pan. nu. 58. & 9. c. per tuas hoc tit. & ibi Pan. num. 2. & 9. c. pasto-

Summa in Decretal.

ralis de appell. & ibi Can. ideo potest ¶ excom-²⁴
municatus non obstante appellatione publicari, quia excommunicatio secum trahit executionem, & excommunicatus per denunciationem amplius non ligatur, c. pastoralis §. verum de appell. & ibi Pan. n. 22. & Can. c. sacro hoc tit. c. is cui §. sane & ibi Franc. hoc tit. in 6. quod procedit in sententia excommunicationis & censurarum ¶ pure lata, secus si²⁵
lata fuerit, aut præceptum factum fuerit ad solvendum. Præpos. in c. praterea el. 2. in fine de appell. & Can. conditionaliter, nisi infra sex dies, vel aliud tempus, etiam cum clausula ex nunc, & medio tempore ante eventum conditionis jurisdictionis fuerit quomodo finita, Franc. in d. c. praterea num. 11. & ibi Præpos. num. 9. quia post extinctam jurisdictionem judicis, impossibile est dicere quod Judex tempore purificatæ conditionis fulminaverit excommunicationem, quia extremum à quo non est habile actu, Bart. in l. si u qui pro emptore num. 8. & 52. & ibi Dd. ff. de usucap. Bald. in l. gallus §. si ejus qui num. 4. in fine ff. de lib. & posthum. Zab. in clem. quod circa de elect. aut si medio tempore ante eventum conditionis fuerit appellatum, etiam post decem dies à lata sententia, Pan. in d. c. praterea num. 8. Boich. in princ. distinguit Franc. num. 8. quia tunc appellatio nedum devolvit cognitionem & executionem, verum etiam suspendit jurisdictionem judicis, ac sententiam excommunicationis & censurarum c. Praterea 40. de appell. & ibi Pan. num. 11. & Can. Socin. in c. sacro num. 124. & seqq. de sent. excomm. vi subsecuta denunciatio sit ipso jure nulla, Gemin. in c. licet num. 3. & Can. de sent. excomm. in 6. idem Gemin. cons. 99. num. 3. 4. & seqq. Item procedit in publicatione excommunicationis latæ à iudice ordinario, secus secundum aliquos in excommunicato à delegato,

Kk

argum.

argum. c. pastoralis §. 1. de off. deleg. Capel. Tholof. quest. 300. & seq. & ibi late adden. quia cum constet de excommunicatione quæ injusta est timenda, potest publicari non obstante quacunque appellatione, dummodo Judex non detulerit appellationi & per hujusmodi delationem jurisdictionem à se abdicaverit, Pan. in d. c. pastoralis §. verum num. 22. & Can. Achill. decis. 4. hoc tit. sed non procedit in sententia † declaratoria incurfus censurarum propter sententiam excommunicationis latam ei canone, Dec. in c. pervenit el. 1. num. 10. 11. & 12. de appell. & ibi Pan. num. 5. & 6. Zab. in clem. 1. §. si quis autem nu. 10. de sequest. poss. & fruct. & ibi Can. Franc. in c. is cui §. sane in 3. limit. hoc tit. in 6. quia hæc sententia habet annexum factum, in quo potuit Judex decipi, ideoque appellatio suspendit, & requiruntur tres sententiæ conformes, vel propter inobservantiam litterarum apostolicarum ab executore earum, quia per appellationem omnia gesta per executorem resolvuntur in vim citationis, Bald. post gl. in l. de pupillo §. meminisse nu. 2. ff. de nov. oper. nunc. Franc. in c. 1. in fine princ. vers. ultimo quarit de concess. præb. in 6. Achil. d. decis. 4. h. t. n. 10. & generaliter ubicunq; declaratoria non venit post rem judicatam, sed venit post factam, quod requiritur tres sententiæ, vel in executivis non potest Judex in una & eadem sententia canonizare & declarare, c. Romano §. caveant & ibi Franc. in 2. not. & Can. h. t. Franc. in cap. is cui §. sane vers. tertio limita h. t. in 6. Zab. in clem. 1. §. si quis autem q. 11. de sequest. poss. & fruct. Dec. in c. pervenit. nu. 10. & seq. de appell. nisi daretur clausula sine retardatione solutionis pensionis, dixi supra ut eccles. benef. siye dim. aut sententia declararet adesse attentata, & incursum fuisse in censuras, Achill. decis. 3. & decis. 4. in fin. h. tit. Zab. in clem. 1. §. si quis autem in fine de sequest.

poss. & fruct. per c. pastoralis §. fin. de appell. Amplia dictam regulam quod appellatio interposita post sententiam definitivam intra decem dies non revocat per modum attentati excommunicationem medio tempore intra sententiam & appellationem latam, sicut revocat alia attentata, sed necessaria est absolutio, c. venerabilibus §. porro in prin. & ibi glos. in verb. appellatum hoc tit. in 6. quod est limitandum, ut procedat quoad prolationem ipsius sententiæ excommunicationis, monitio vero & denunciatio, & omnia executorialia sententiæ excommunicationis in facto consistentia revocantur per viam attentati, Rot. post Io. Monac. in c. is cui numero 5. & 6. hoc tit. in 6. decis. Si post numerum 3. vers. sed quidquid sit de appell. in nov. pro quo videatur text. in c. dilectis §. quia vero vers. cum interim appellat. interposita procedere non debuerat ad senten. exequen. de appell.

Excommunicatus abstinens † à prohibi- 27
tis excommunicato per hoc non censetur
renunciare appellationi interpositæ, Dec.
in c. gratum. num. 27. & seqq. de off. & pot. jud.
deleg.

Appellans † à sententia excommunica- 28
tionis, & agens de ejus injustitia non audi-
tur probare volens ejus injustitiam, nisi ante
omnia petat absolutionem, c. per tuas & ibi
Pan. numero 3. hoc tit. c. cum contingat §. in
eo de off. deleg. Bal. in d. c. cum contingat in prin-
cip. ne censuram ecclesiasticam contemnere
videatur, & per hoc amplius ex suo con-
temptu ligetur, episcopus † quoque dicens 29
quod juste eum excommunicavit, & petens
super eo probationes suas admitti ad impe-
diendam absolutionem, non est audien-
dus, cum & si pro certo constaret rationa-
biliter in illum sententia excommunicatio-
nis promulgatam esse, nihilominus esset
absolutio impendenda humiliter postu-
lanti,

lanti, ideo protinus est absolvendus, ut sic demum utriusque partis probationibus admittis, utrum iuste vel iniuste ligatus fuerit decernatur, *cap. cum contingat §. verum si proponat de off. deleg. d. c. per tuas §. nos igitur hoc tit.* Archiepiscopus † vel ejus officialis *c. venerabilibus §. porro hoc tit. in 6.* possunt excommunicatos in iudicio vel extra iudicium à suffraganeis in casibus in quibus competit eis iurisdictio, & excommunicatio dicitur iniuste lata, antequam incipiant causam audire ad petitionem partis, vel ex officio iuxta formam ecclesiæ, *c. cum desideres hoc tit.* videlicet recepta cautione juratoria de parendo juri & satisfaciendo expensis in eventum in quo apparuerint iuste excommunicati, quamvis in hoc excommunicator vel aduersarius se opponat, *cap. solet & c. venerabili §. porro hoc tit. in 6. cap. per tuas & ibi glos. in verb. ad cautelam hoc tit. c. qua fronte de appell. simpliciter siue de facto, c. ad presentiam de appell. vel ad cautelam absolvere, nisi ex aduerso excipiat quod excommunicatus fuerit pro manifesta offensa vel contumacia ejusque offeratur probatio intra octo dies, qui incipiunt currere ipso jure sine alia assignatione à die exceptionis per Judicem admittæ, Rot. decis. 4. hoc tit. in nov. c. solet hoc tit. in 6. & ibi Can. & si probaverit quod opponit, non relaxatur sententia, nisi prius sufficiens præstetur emenda quando offensa est manifesta, vel competens cautio de parendo juri si offensa est dubia, *cap. solet §. porro hoc tit. in 6. cap. venerabilibus §. porro hoc tit. in 6.* aut quando manifesta est contumacia realiter solvantur expensæ, vel de eis reficiendis cautio fidejussoria vel pignoratitia detur, Rot. decis. 1. & 2. hoc tit. in nov. c. venerabilibus §. porro de sent. excommunicat in 6. capit. primo, & ibi post gloss. Canon de jud. & exceptis*

casibus † in quibus jura prohibent post sententiam appellare, *c. venerabilibus §. porro hoc tit. in 6.* quibus casibus licet non possint relaxare excommunicationem latam, tamen poterunt inhibere ne dictæ excommunicationis sententia mandetur executioni, *c. d. c. venerabilibus §. porro & ibi gloss. in verb. casibus Franc. sub numero sexto, circa fin. Is vero † qui agit de nullitate sententiæ excommunicationis contra se lata, c. solet cap. presenti & ibi glos. in verb. ad cautelam hoc tit. in 6.* vel asserit in sententia excommunicationis intolerabilem errorem patenter fuisse expressum, vel conqueritur se post appellationem à definitiva vel interlocutoria legitime interpositam excommunicatione fuisse ionodatum auditur, licet non petat absolutionem pure vel ad cautelam, & utriusque partis probationes admittuntur per quas apparebit an absolutione indigeat conquerens vel denunciandus sit non ligatus, *c. cum contingat §. 1. & 2. ff. de off. jud. deleg. cap. per tuas hoc tit. & ibi gloss. mag. in verb. intolerabilem errorem & ibi Pan. numero tertio.* nec hoc casu debet se gerere pro excommunicato, aut interdicto, aut abstinere ab aliquibus actibus legitimis vel extrajudicialibus aut à divinis, Archid. post gloss. fin. in cap. licet numero tertio, & Canon. hoc tit. in 6. Gemin. conf. 99. numero quarto, & seqq. quia absolutio non est necessaria, ubi excommunicatio est nulla, *Pann. in cap. per tuas numero nono, in fine hoc tit.* tutius tamen † est in hisce casibus petere absolutionem ad cautelam, *c. per tuas §. nos igitur hoc tit. cap. solet cap. venerabilibus §. sed si ex causa & §. pen. & fin. hoc tit. in 6.* citato illo pro quo lata est sententia, vel iudice qui illam tulit, Boich. in cap. per tuas numero septimo, hoc t. quia non petita absolutione, is qui ad probandum admittitur, pendente probationis

articulo in ceteris quæ, ut actor in iudiciis attentaverit, interim evitatur, extra iudicium verò in officiis, postulationibus & electionibus, ac aliis legitimis actibus nihilominus admittitur, *d. c. soles §. fin. hoc tit. in 6. & ibi gloss fin. Franc. & Canon. cap. pastoralis §. fin. & ibi gloss pen. de appell.* quibus convenit stylus Curia, juxta quem in quibusvis impetrationibus ad effectum validitatis & subsistentiæ illarum concedi consuevit absolutio ab excommunicatione, *Navar. conf. 28. num. 18. & 21. hoc tit.* quæ non prodest in fordescentibus juxta regulam Cancellariæ de infordescentibus, falsificantibus litteras apostolicas, aut in eis manum apponentibus, impediens nuncios apostolicos, hæreticos, *Mandos. de sign. grat. tit. absolutio ab excommunicatione vers. absolutio ab excom. non suffragatur & c. & vers. seq. non juvat irregularem, Navar. conf. 17. num. 1. de cler. excom. minist. Paris. de resign. lib. 4. questione 3. num. 32. & seq. & numer. 40.* Rota absolvit, prævia citatione partis adversæ ad effectum validitatis sententiæ, *Mandos. de sign. grat. tit. absolutio ab excommunicatione vers. Rota etiam*
 34 *quando.* Rota tamen semper consuevit absolute à censuris latis in partibus ad cautelam cum reincidentia ad beneplacitum, *c. ad reprimendam in fine de off. ord.* etiam absque aliqua causæ cognitione, quando commissa est causa appellationis & nullitatis, *cap. per tuas §. nos igitur hoc tit. Cesar. decis. 1. h. tit. Put. decis. 39. lib. 1.* licet à censuris latis in Curia non det absolutionem, nisi aliter constet de nullitate, *Put. decis. 39. lib. 1. c. ad audiendam de appell. c. apostolica de cleric. excom. minist.* Contra eum qui petit absolvi, non probatur excommunicatio propter hoc quod petit se absolvi, nisi legitimis documentis probetur, *Innoc. in c. cum dilectus nu. 9. de ord. cogn. Franc. in c. licet num. 5. hoc tit. in*

6, *Rota decis. 11. hoc tit. in antiq. excommunicationis tamen sententia post appellationem legitimam promulgata per negligentiam appellantis appellationem suam minimè prosequenti non convalescit, c. licet hoc tit. in 6.* quia non capit effectum à taciturnitate, vel tempore, sed ex potestate excommunicantis, quæ nulla erat post appellationem legitimam quæ jurisdictionem suspendit, unde sententia excommunicationis postea lata non tenet propter jurisdictionis defectum, *argum. c. auditus de elect. c. non firmatur de reg. jur. in 6. c. quod ab initio de reg. jur. gloss. in d. c. licet in verb. convalescat & Can. tum* quia excommunicatio & eius effectus nunquam stant in suspenso, sed statim, aut tenuit, aut fuit nulla, licet nos possimus dubitare de eius validitate ante exitum appellationis, *Panorm. in c. pastoralis §. verum n. 14. & 15. tradit an gesta per excommunicatum valida sint de appell.* Idem juris est si desertio insurgat ex renunciatione tacita vel expressa, *c. sollicitudinem in fine de appell. Franc. in d. c. licet post Ioan. And. sub num. 1. h. tit. in 6.* sed deserta tamen appellatione, non solum sententia à qua extitit appellatum mandatur executioni, *c. ex ratione de appell.* sed etiam quæcunque alia postea lata quæ ab ea dependet, puta excommunicatio quæ exequi dicitur cum excommunicatus nominatim, specialiter & expresse denunciatur, & nedum in judicialibus, sed etiam in extrajudicialibus evitari, ac à legitimis actibus removeri debet, quousque docuerit coram Iudice à quo, vel alio quocunque competente Iudice quod post appellationem legitimam excommunicatus fuerit, vel alias de ipsius sententiæ nullitate, *cap. licet hoc tit. in 6. & ibi Franc. & Canon.* Ratio est quia quæstio nullitatis non retarda executionem, sicut nec alia quæ requirit altiore indaginem, *c. de*
cetero

caetero de re iud. l. 4. §. condemnatum ff. de re iud. & ideo donec constet de ipsius sententiæ nullitate, suos fortitur effectus, & gesta per illum excommunicatum & denunciatum medio tempore non tenent, nisi fortè ratione publici officii, *Panorm. in d. c. pastoralis §. verum num. 15. de appell. & si immiscet se divinis, non incurrit irregularitatem, c. ad presentiam c. dilectis in fine de appell. Archid. in c. licet n. 3. hoc tit. in 6. Gemin. conf. 99. n. 4. quia non contempfit disciplinam, c. apostolica de cler. excommunic. minist. & ibi not. facit c. fin. de constit. in 6. notant Archid. & Canon. in dict. c. licet h. t. in 6.*

Qui potest ligare, potest absolvere, & qui potest absolvere potest etiam ligare, c. inferior & ibi gloss. 1. ponit fals. ad illas regulas 21. distinct. nam regulariter excommunicatum 37 † ab homine, alius homo non absolvit, c. cum ab ecclesiarum c. pastoralis & ibi Felin. n. 9. ubi ampliat & limitat de off. ord. cap. ab excommunicato de rescript. & ibi gloss. & Canon. nisi vel fuerit appellatum ab eo, vel ipse fuerit negligens, gloss. mag. in c. si inimicus 11. quest. 3. & ibi Canon gloss. fin. in c. si episcopus forte 11. 38 quest. 3. unde Archiepiscopus, † vel eius Officialis excommunicatos ab inferioribus prælatis suffraganeorum suorum absolvere non potest, quia nec excommunicantium, nec excommunicatorum est iudex, c. venerabilibus in princip. hoc tit. in 6. excommunicatum † ab ipsis suffraganeis vel eorum officialibus potest absolvere in tribus casibus. Primus est, si ab ipsis partibus litigantibus ad eum fuerit provocatum, si sine appellationis interpositione aliqua ipsarum de excommunicatione contra eam lata pro re aliqua querimoniam deponat, non poterit ei absolutionem impartiri, quia per viam querelæ à subditis suffraganeorum suorum contra eorum subditos adiri non potest, d. cap.

venerabilibus in princip. versic. sed si excommunicatus. Secundus est, quando † excommunicatus deponit querelam coram eo de suffraganeo super injusta excommunicatione, ut imponatur ei pœna, secus autem si conqueratur de ipso, ut relaxetur huiusmodi sententia contra se ab eo pro alio promulgata, quia tueri hanc causam, non ad ipsum suffraganeum, sed ad eum pro quo est sententia lata spectat, d. c. venerabilibus in princip. versic. sed si excommunicatus. Tertius est, quando † suffraganeus extra iudicium pro suorum jurium defensione, vel etiam in iudicio ex suo procedens officio, inquirendo videlicet, vel quid simile agendo, aliquem excommunicat, d. c. venerabilibus in fine princip. quia suffraganeus hoc casu coram Archiepiscopo conveniendus est & causam suam defendit, sed notabilis in eo est differentia, quod jure decretalium Archiepiscopus † per querelam aditus non absolvit excommunicatum à suo suffraganeo, nisi prius eum remittat, c. ad reprimendam & ibi per illum text. notat Panormitan. in tertio not. de off. ord. sed quando per appellationem causa ad eum defertur, est in eius optione an velit remittere, nisi forsitan episcopus subditum suum propter manifestum excommunicasset excessum, quem metropolitanus non debet absolvere, nisi suffraganeus requisitus absolutionis beneficium sibi malitiose denegaverit, c. per tuas paragraph. nos igitur versic. quod si absolutionis & versic. finali & ibi Boich. num. 4. hoc tit. Ex constitutione Innocentii quarti posita sub hoc titulo in sexto, tres casus distinguuntur, an excommunicatio sit justa vel injusta, aut dubitetur, an justa vel injusta sit, si certum sit excommunicationem esse justam, superior, nisi periculum sit in mora, excommunicatum ad excommunicatorem proflus remittere 40 41 42 Kk 3 teneretur,

teneretur, nec debet eum absolvere nisi excommunicator requisitus malitiose illi beneficium absolutionis deneget exhibere; si certum est eam esse injustam, nequaquam remittendus est excommunicatus ad excommunicatorem, sed debet sine difficultate aliqua mox absolui, quod si dubitetur an iusta sit, vel injusta, superior nisi excommunicatori deferat, potest illam relaxare juxta formam ecclesiæ, ubi autem superiori competit de excommunicatione cognoscere, absolutio sive relaxatio, quam ipse fecerit, tenet, licet forsitan sit injusta, quoniam contra jus litigatoris absolvit, c. *venerabilibus* §. *sane* 43 h. tit. in 6. Episcopus ꝑ excommunicationē latam à prælato inferiore sibi subdito potest relaxare si est irrationabilis, si autem est rationabilis facit eam inviolabiliter observari, & sine congrua satisfactione & absque eiusdem inferioris prælati conscientia non relaxat, c. *cum in ecclesiarum* & ibi *Panorm. n. 3.* & *Canon. communiter de Officio Ordinar.* si tamen eam de facto relaxet tenet absolutio; *gl. fin. in d. c. cum in ecclesiar. & ibi Boich. plures cumulans, & Can. quia Episcopus est iudex ordinarius; omnium qui in tua Diæcesi sunt, c. de persona 11. qu. 1. dictum est supra tit. de Offic. Ordinar.* Papa ꝑ & eius Legatus à latere absolvent excommunicatos ab aliis, eisque iniungunt, ut ordinariorum suorum, vel aliorum quorumlibet suscepturi pœnitentiã ab eisdem, cõspectui se præsentent, & passis injuriam seu his quibus propter hoc obligati existunt, satisfactionem exhibeant competentem, c. *eos qui* §. *idem h. tit. in 6.* quia in Curia Romana, vel Legatorum, circumstantiæ, quæ ponderantur in imponendis pœnitentiis, vel quæ sunt arbitranda in satisfactionibus, non faciliè possunt sciri, c. *perpendimus in fin. hoc tit.* & si absoluti, cum primùm commodè poterunt non se præsentaverint

aut satisfecerint juxta præscripta, ipso jure reincident in eandem censuram, d. c. *eos qui* §. *idem h. t. in 6.*

45
Debet sententia ꝑ absolutoria ab excommunicatione ferri cū pœnitentiâ psalmo, & tam oratione dominica, quam alia consueta, c. *à nobis el. 2.* §. *absolutionis h. t.* purè nõ conditionaliter, c. *actus de regul. iur. in 6. c. 1.* §. *biduum ff. quoad appell. tit.* præstita ab absolvente, quando excommunicatus fuit pro manifesta offensa sufficienti emendatæ, c. *ex parte 1. de verb. signif. c. venerabilibus* §. *porro hoc tit. in 6. Franc. Marc. dec. 620. par. 2.* juxta proprias facultates, cap. *porro* §. *parochianos hoc tit.* quando absolvitur invitata, in mortis articulo, sufficit promissio de satisfaciendo, c. *in litteris* & ibi *Panorm. numero quinto, de rapt.* vel si pro manifesta contumacia excommunicatus sit, facta reali solutione expensarum, datave de eis reficendis fidejussoria, aut pignoraticia cautione, & sufficienti cautione de stando juri, c. *ex parte el. 1. de verb. signif. Rot. decis. 2. hoc tit. in nov.* manifesta autem dicitur contumacia, vel offensa de qua constat per confessionem, vel legitimam probationem aut rei evidentiam, c. *cum olim de verb. signif.* aut si offensa vel contumacia dubia sit, præstita cautione juratoria competenti, quæ non est de substantia absolutionis, sed datur ad cautelam, c. *cum desideres* & ibi *gloss. in verbo ad cautelam, & in verb. nisi forma ecclesia hoc tit. & Canon.* quod parebit mandato absolventis vel ecclesiæ, c. *ex tenore c. cum desideres c. à nobis el. 2.* §. *unde hoc tit. dict. c. ex parte 1. de verb. signif. Goffr. in Summ. huius titul. numer. 20.* et si non adimplet quod promissit, ipso jure reincident in excommunicationem, si fuerat excommunicatus à canone, si vero fuerat excommunicatus ab homine, & est absolutus ut supra, si non fecerit quod promissit, non reincident

cidit ipso iure in excommunicationem, præterquam in casibus contentis in cap. eos qui hoc titul. in 6. sed per eundem iudicem in eandem sententiam excommunicationis est reinducendus, cap. *questioni quam de appell. & ibi gloss. pen. & Canon. c. ad nostram & ibi Felin. post Panorm. numer. 2. de iurejur. Rot. decis. fin. hoc tit. in nov. ac debet absolvens præcipere absolvendo, ne unquam faciat contra illum canonem, cui contraveniendo incurrit excommunicationem, nisi in casibus concessis à jure, c. *ex tenore hoc titul.* Si quis pluribus † de causis excommunicatus sit à jure vel ab homine, & unam in absolutione expressit, altera subcicita, remanet excommunicatus, quia quot sunt excommunicationes, tot debent esse absolutiones, c. *cum pro causa & ibi post gloss. fin. mag. Pan. & Can. & c. officii hoc tit. c. 1. qui clerici vel vovent & c. & ibi Butr. in 4. not. Goffr. in summ. huius tit. n. 2. & seqq.* Excommunicatus † absolutus omnia pristina jura recuperat, si non neglexit absolutionem, secus si lata fuisset contra eum sententia de amissione jurium, quia tunc ea amplius non recuperat, c. *maximum & ibi gl. pen. 1. q. 7. & Can. Felin. in c. cum inter n. 19. & seqq. de except.* In fructibus † distinguendum est, utrum justè, an injustè fuerit excommunicatus, si injustè eos recuperat, c. *super causis 2. qu. 5. c. quia diversitatem de concess. praben. l. pen. ff. de re milit. si fuit justè, excommunicatus nō recuperat, sed applicatur ecclesiæ, Pan. in c. pastoralis §. verum post gl. n. 2. 1. & ibi Can. de appell.* Absolutio † non est impendenda nisi petenti, c. *significasti in fine de eo qui duxit in matr. quam polluit & c. per se & nō per procuratorē. Pan. in c. cum desideres n. 3. h. t. in Can. quia impœnitenti non datur remissio, c. legatur 24. qu. 2. c. quemadmodum 23. quest. 7. indirectè †* 50 excommunicatos potest compelli, ut petat absolutionem, non compellitur satisfacere de causa pro qua fuit excommunicatus, etiam invocato brachio sæculari, c. 2. §. *per temporalem & ibi Host. de maled. Pan. in c. significasti n. 7. de eo qui duxit in matr. quã post per adult. P. ælatus † quoq; qui videt hanc medicinam* 51 excommunicationis, etiã justè latæ non proficere, sed officere, potest eam discrete tollere, etiam durante contumacia, ex quo videt illius saluti sic expedire, c. *prodest 23. qu. 5. 10. And in c. 1. n. 1. hoc tit. in 6. post Divum Thomam.* ut enim in quantum est pœna, sicut fertur in invitum, sic auferri potest etiam ab invito, c. 1. *de reg. jur. culpa autem ab invito auferri nō potest, quia voluntate contrahitur, & sine illa non remittitur, c. à nobis el. 2. §. 1. vers. vinculum h. t. dictum est supra de pœnit. & renov.* P. cetera excommunicato, † in quo 52 indicia fuerunt pœnitentiæ manifesta, nec per eum steterit, quo minus reconciliaretur ecclesiæ, si tamen morte præventus beneficium absolutionis non potuerit obtinere, ab ecclesia subvenitur, nam se informat de ipsius viventis pœnitentiæ & contritione per evidentia signa, ex quibus concludit vinculum, quo ligatus erat apud † Deum in 53 culpæ remissione dissolutum esse, illud autem quo ligatus est, apud ecclesiam relaxat, ac ei per sententiam, absolutionis beneficium impendit, c. *à nobis el. 2. & c. sacris hoc tit. gl. 2. in c. quodcumq; 24. qu. 1. & ibi Can. & ante absolutionem quantumcumque defunctus se juramento præstito, quod ecclesiæ mandato pareret, humiliare curaverit, & quantacumque pœnitentiæ signa dederit, quamvis per ea quoad Deum absolutus fuisset creditur, non tamen habendus est apud ecclesiam absolutus, d. cap. à nobis el. 2. §. unde hoc tit. nec debet sepeliri in ecclesia aut cœmeterio, aut ecclesia pro eo specialiter orare, generales autem orationes quæ*
funt*

fiunt pro omnibus fidelibus defunctis, ei profunt, c. *litas* & *ibi gloss. in verb. tolerare* & *Can. de restit. spol. c. sacris hoc tit. gloss. 2. in fine c. 2. quodcunque 24. quest. 1.* obtenta vero absolutione sepelitur in ecclesia, & pro eo oratur specialiter, d. c. *sacris in fine hoc tit.* & ecclesia hæredes ipsius ad satisfaciendum pro ipso, si monitione præmissa noluerint, per distractionem ecclesiasticam compellit, c. *à nobis el. 2. §. in hoc tit.* Absolutio autem illius mortui à Sede apostolica requirenda est, qui cum viveret, ab ea fuerat absolvens aliorum absolutio ex proximis causis cæteris indulgetur, à quibus dum viverent, fuerant absolvendi, c. *à nobis el. 2. in ut autem hoc tit.*

53 Ligatio † vel absolutio Prælati tenet quoad Deum, clave non errante, unde si errat, nihil valet quoad Deum, c. *manet 24. quest. 1. gloss. 1. & 2. in c. quodcunque 24. quest. 1. c. cum aterni de re judic. in 6. Panorm. in c. à nobis el. 2. num. 3. hoc tit. Gaffr. in summ. huius rit. num. 17. & seqq.* quia iudicium Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur, iudicium ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit & falli, d. c. *à nobis §. 1. & ibi Pan. n. 2. & Can. hoc tit.*

54 Suspendio † aliquando sumitur generaliter, eaque multiplex est, clem. cupientes, & *ibi gloss. in verb. suspensi de pœnis. Pan. in c. si celebrat n. 4. de cleric. excomm. & c. minist. ali-*

55 quando in specie & particulariter, † & est censura ecclesiastica qua clericus sæcularis vel regularis ob aliquam culpam à jure vel ab homine, à beneficiorum, officiorum, ordinum, vel ecclesiasticæ jurisdictionis executione in totum, vel in partem perpetuo, vel ad tempus prohibetur, c. *presbyter ibi gloss. in verb. suspendatur & Can. 2. quest. 4. 56 præter §. 1. & ibi Can. 32. distinct. in dubio †*

suspendio intelligitur de suspensione ordinum, Fran. in c. 1. num. 3. de temp. ordin. in 6. Franc. in c. 1. §. 1. in princ. de re judic. in 6. infligitur † à jure in multis casibus, ex quibus 57 triginta septem cumulat summa Angelica in verb. suspendio el. 1. §. 1. & octuaginta duos Cand. aureum par. 2. tit. de suspensione à n. 18. usq; ad n. 139.

Suspendio † in uno episcopatu ab officio 58 simpliciter, sive ex causa irrogante infamiâ, sive non, Pan. in c. *pastoralis §. verum n. 19. de appell. se extendit quoad omnes ecclesias, quia ordo suspensus c. illud & ibi Pan. Socin. num. 3. de excell. prælat. cap. si quis presbyter & ibi gloss. in 7. quest. 1. c. quisquis 4. quest. 5. & ibi gloss. in verb. communicet c. dua sunt in prin. 9. quest. 2. gloss. in fin. c. *pastoralis de appell. & ibi Can. impedit, ne exerceant possint ea, quæ sunt ordinis aut ordini annexa, adeo quod si suspensus ea neglecta, vel contempta, vel per crassam ignorantiam in officio suo administret, statim sit irregularis à solo Papa dispensandus, sive suspensio specialis sit & nominata, sive generalis, sive à canone, sive ab homine, gloss. 1. & 2. in c. is cui hoc tit. in 6. Felin. in c. apostolica num. 16. in fine de except. Cand. aureum de suspens. num. 136. Zab. in clem. ut hi qui in 19. quest. de arat. qual. & ord. & c. aut ab episcopo emanaverit, Cand. aureum de suspens. n. 131. privat † jurif-* 59 dictione, quia illa competit ratione officii, Pan. in c. *fin. num. 7. de cleric. excomm. minist. c. cum dilectus & ibi gloss. in verb. à suspens. vers. alii dicunt & melius de convers. & ibi Can. potestate eligendi activa & passiva, c. cum inter R. seniore in fine cap. per inquisitionem de elect. c. cum dilectus §. quia nobis de consuet. & ibi gloss. & DD. in verb. à suspens. c. nos el. 2. & ibi gloss. 9. quest. 1. c. constitutus de appell. potestate conferendi beneficia, c. quia diversitatem de concess. præbend. gloss. in d. c. cum dilectus**

dilectus de consuet. & eadem per collationem suscipiendi, c. cum bona & ibi gloss. in verb. suspensi de atat. & qualitat. & ord. presic. & ibi Panorm. sub num. 6. ideo collatio beneficii vel reservatio pensionis facta laico ordinato à nō suo episcopo in clericū, quia est suspensus ab executione primæ tonsuræ usque ad ratificationem sui Ordinariū vel Vicariū in spiritualibus habentis ad id speciale mandatum sunt nulla, nec ista rati habitio trahitur retro in præiudicium tertii, c. ordinationes sess. 23. Caput ag. decis. 126. par. 1. Gabriel. conf. 181. num. 4. & 6. & conf. 189. in princ. vol. 2. Garc. de benef. par. 7. cap. 17. num. 1. & segg. Garc. de benef. part. 1. c. 5. num. 141. & segg.

60 non tamen privat ꝑ suspensum iuribus suis temporalibus vel spiritualibus, aut possessione illorum, Panorm. in c. cum bona sub num. 6. de atat. qualitat. & ord. presic. neque repellit à testimonio, Pan. in c. cum olim num. 5. de accusat. & ibi Can. aut secreta recitatione horarum, gloss. in c. 2. in verb. presumpserit & in c. illud in verb. officia de cleric. excomm. ministr. gloss. fin. in c. presbyterum 28. dist. c. sicut. el. 1. §. fin. de homicid. sed non debet dicere Dominus vobiscum. Felin. in c. apostolica num. 16. de except. & ibi Can. quamvis cum aliis secrete oraret. An autem intelligatur suspensus à beneficiis obtentis, difficilis est quæstionis, gloss. in clem. cupientes in verb. suspensi refert quinque opiniones vers. & quia supra posui ut diversa de penis, & ibi Zab. in §. quod si num. 8. Io. de Imol. num. 111. Pan. num. 7. & Can. ego quasdam breves regulas subijciam. Suspensus ꝑ ab officio perpetuū, indistincte intelligitur suspensus à beneficiis, id est, fructibus beneficiorum, quia talis suspensio habet vim privationis, clem. 1. & ibi gloss. in verb. pœnam de reb. eccles. non alien. Franc. in c. cupientes §. ceterum sub num. 4. vers. quare dicas de elect. in 6. sed non privat obtentis, nisi prius

Summa in Decretal.

sit in mora petendæ absolutionis, Pan. in c. cum bona post Hostien. num. 4. de atat. qualitat. & ord. presic. & c. Suspensus ꝑ à canone vel ab homine ab officio ad tempus incertum, sive certum propter delictum, censetur etiam suspensus à quibuscunque beneficiis, c. quia sepe de elect. in 6. & ibi gloss. & Can. c. præter hæc & ibi gloss. in verb. ab ecclesia 32. distinct. c. pen. de simon. & de suspensio ab homine probatur in c. eos 81. distinct. c. latores, & ibi gloss. in verb. officia de cleric. excomm. ministr. c. cum bona & ibi Pan. sub num. 6. de atat. qualitat. & c. suspensus ab officio ꝑ pro infamia vel factio, de quo dubitatur an sit mortale, vel propter scandalum, vel alias pro levi causa, aut ex defectu ætatis, vel simili ab executione certi ordinis, ex vi vocabuli non est suspensus à beneficio, quia istæ pœnæ sunt diversæ, c. vel non est compos de temp. ordin. & c. c. 2. & c. inter de purg. Canon. Ioan. And. in c. à crapula num. 5. de vit. & honest. cleric. Imol. in clem. cupientes num. 11. post gloss. de penis Panorm. ibi num. 7. & sine gravi causa beneficium subtrahi non debet, c. inventum 16. quæst. 7. c. presbyter & ibi gloss. in verb. suspendatur 12. quæst. 4. in fin. privatatur tamen distributionibus quotidianis, quia divinis interesse non potest, Panorm. in d. c. cum bona sub num. 6. Felin. in c. apostolica num. 12. & 13. de except. nisi in canone aut sententia aliter de suspensione officii vel beneficii exprimat, d. c. inter de purgat. Can. aut suspensus ꝑ ab officio sit in mora petendi absolutionem ab illa, qui privatatur obtentis, & inhabilis redditur ad alia obtinenda, c. cum bona de atat. qualitat. & ord. presic. c. fin. de elect. & ibi gloss. & DD. c. unico §. cum vero ne sede vacan. & c. in 8.

Suspensio ꝑ à beneficio non repellit à divinis sive officio, gloss. in c. latores in verb. officij de cleric. excomm. ministr. c. cum Vintonien-

L1

fis

sis & ibi glos. in verb. admiserunt de elect. & Can. acquisitione beneficii, glos. in d. c. latores in verb. officij & Canon. electione activa (eligi tamen, vel provideri sibi non potest, medio tempore in illa ecclesia in qua suspensus est, *c. cupientes §. ceterum in verb. beneficiis de elect. in 6. Panorm. in cap. per inquisitionem num. 8. de elect. post glos. fin. in fine & Canon. aut administratione in spiritualibus aut temporalibus, sed solum à perceptione fructuum, Panorm. post glos. in d. c. Vintoniensis num. 10. & ibi Can. relicta sibi sustentatione ne egeat, si patrimonium non habeat, aut indultriam unde vivere possit, Felin. in c. apostolica num. 9. ubi distinguit inter suspensum propter delictum aut contumaciam de except. Bald. in c. cum Vintoniensis num. 3. de elect. c. pastoralis §. fin. & ibi glos. fin. & Canon. de appell. Zab. in clem. ut hi qui §. illi vero in 20. quest. de atat. qualit. & ord. prefic. licet culpa sua vel delicto in tali necessitate sit constitutus, Dec. in c. pastoralis §. verum num. 21. post glos. & Canon. de appell. In dubio † restringitur ad ea beneficia, quæ suspensus in illa ecclesia obtinet, quam noscitur propter delictum, ob quod suspenditur offendisse, *c. cupientes §. ceterum c. si compromissarius §. pen. & fin. de elect. in 6. c. cum in cunctis §. fin. de elect. nisi tale sit, quod offendit in universum statum ecclesiæ, nec minus unam ecclesiam quam aliam, clem. 2. in princ. & ibi glos. in verb. beneficiorum de vit. & honest. cleric. & ibi Can. Panorm. in c. pastoralis §. verum num. 20. de appell. latius distinguunt, quod si fructus † durante suspensione percipiat, non fit irregularis, cum hoc non sit in iure expressum, glos. in clem. 2. in verb. suspensus de vit. & honest. cleric. & ibi Can. c. is qui hoc tit. in 6. Zab. in clem. ut hi qui in 19. quest. de atat. qualit. & c. sed cogitur eos restituere, & distributiones quo-**

tidianæ accrescunt contratibus, clem. ut hi qui de atat. & qualit. & ord. prefic. fructus præbendæ vel distincti beneficii ecclesiæ, c. pen. de cleric. non resid. glos. in d. c. clem. 2. in verb. suspensus & ibi Vital. in §. presentis num. 9. & seq. d. glos. explicat & Canon. neque obtentis beneficiis privatur, nisi canon ulterius procedat, & hoc exprimat, c. 1. §. fin. c. cupientes §. ceterum de elect. in 6.

Suspendio † ab officio & excommunicatio 68
 æquiparantur quoad reiterationem, quia suspensus potest amplius suspendi, sicut excommunicatus excommunicari, *c. capitulum & ibi glos. in verb. suspensionis & Canon. quoad evitacionem, dixi supra c. excommunicationis vers. respectu hoc tit. quoad monitionem præmittendam, c. reprehensibilis in princ. de appell. & ibi Pan. num. 5. & Can. & incurrendam irregularitatem, Franc. in c. 1. §. fin. num. 4. & seqq. hoc tit. in 6. post glos. pen. absolutionem ad cautelam data juratoria cautione, c. venerabili hoc tit. differunt in absolutione plena. Simplex suspensio † juris 69
 propter delictum tollitur absque absolutione, & ipso facto per contrarium restituitur suspensio officium, *c. si qui sunt & ibi glos. in verb. emendent 81. distinct. glos. in c. nullus 32. distinct. Suspensio quæ surgit ex notorietate peccati, durat propter scandalum, donec peracta pœnitentia per superiorem fuerit cum suspensio dispensatum, Pan. in c. cum bona sub num. 5. de atat. qual. & ord. prefic. suspensio ad tempus finito tempore statim censat, Anchar. in d. c. cum bona n. 3. de atat. qualit. Ioan. And. num. 5. c. non est, & ibi glos. mag. in verb. donec ibi fuerint de sponsal. & ibi Canon. c. 1. §. si quis autem & ibi glos. in verb. per mentem hoc tit. in 6. excommunicatio semper requirit formalem absolutionem, c. cum desideres c. à nobis el. 2. c. sacris hoc tit. Præterea in excommunicatione ad limites certæ**

certæ causæ pendente implemento ex facto excommunicatorum, videlicet donec destiterint & satisfecerint, post datum implementum & condignam satisfactionem requiritur absolutio, suspensi ad limites certæ causæ, donec destiterint & satisfecerint. Facta satisfactione non indigent absolutione, sed sufficit declaratio Iudicis super satisfactione & implemento causæ sine alia absolutione, *clem. 1. §. pen. & ibi gloss. in verb. donec de decim. & Zab. in 30. quest. & Canon. communiter late Pan. in c. cum bona num. 5. & ibi Can. de atat. qual. & ord. præfic. c. presbyter si à plebe 2. q. 4.* quando satisfactio est extrajudicialis, si vero est judicialis, & iudici suspensio præstita est satisfactio, tunc non requiritur nec absolutio, neque etiam declaratio, pone enim quod Iudex suspendat Antonium, donec compareat coram eo, vel libello vel quæstioni respondeat, ex quo comparuit vel respondit, quis dubitat suspensionem cessare? si ergo nullum dubium, ad quid fieret declaratio? *Io. And. in 70 d. c. cum bona num. 5. in fi. Restitutio* † suspensionum ab homine spectat ad eos, qui suspendunt, *Boich. in c. clerici in 6. de cleric. excom. & c. minist.* A pœna † perpetuæ suspensionis à jure imposta, vel à jure inducta ad certum tempus, solus Papa absoluit. Si vero non sit † determinatum certum tempus, tunc episcopus potest absolvere, ex quo superior non reservavit sibi absolutionem, *Franc. in c. eu-pientes §. caterum sub num. 4. vers. quare dicas de elect. in 6. clem. 1. §. pen. & ibi gloss. in verb. excommunicationis sententia de hæres. Pun. in c. quam sit grave num. 3. de excess. prælat.* Absoluti † à suspensione, beneficia sibi collata tempore suspensionis ab officio retinere non possunt, quia tempore collationis sibi factæ erant inhabiles & indigni, cum tempus datæ inspiciendum sit, *c. cum bona & ibi gloss.*

in verb. postmodum & Can. de atat. qualit. & ord. præfic. in tantum quod episcopus cum eis, quando interim tractarunt spiritualia, dispensare non potest, sed impetranda est nova provisio à summo Pontifice, Pan. post gloss. in d. c. cum bona num. 6. in fine de atat. qualit. & ord. præfic. fructus † deperditos non recuperant, si fuerint iuste suspensi, si vero injuste, tunc eos recuperant, si non fuerint per annum in mora petendæ absolutionis, c. rursus c. quicumque 11. quest. Ioan. And. in d. c. cum bona num. 14. de atat. qual. & ibi Can. Felin. in c. apostolica n. 12. de except.

Interdictum dupliciter sumitur, generaliter pro remediis possessoriis, de quibus tractatur titulo de interdict. in instit. Imperial. Specialiter † sumptum est censura ecclesiastica, qua à jure vel à iudice divina officia, quædam sacramenta atque ecclesiastica sepultura prohibentur in pœnam contumaciæ vel offensæ, *c. quod in te de pœnit. & remiss. c. responsio hoc tit. cujus tres † sunt species, 76* unum locorum vel generale, cum interdicitur regnum, provincia, comitatus, Baronia, civitas, castrum, villa, *c. cum in partibus de verb. signif. etiam si unica vel nulla esset ecclesia in castra & villa interdicto suppositis, Ioan. And. in d. c. cum in partibus num. 1. in fine de verb. signif. quia nulla in eo Divina officia, vel ecclesiastica sacramenta sunt permittenda celebrari, nisi in casibus à jure expressis, c. fin. & ibi Franc. & Can. hoc tit. aut speciale vel singulare, cum interdicitur omnes ecclesiæ civitatis vel provinciæ, vel certæ ecclesiæ, aut ecclesia, *Ioan. And. in c. præsentis sub num. 1. hoc tit. in 6. & ibi late & pulchre Anchar. c. si civitas §. ratione hoc tit. in 6.* Aliud hominum † vel generale, ut *77* cum interdicitur populus aut clerus regni, provinciæ, civitatis, castri, villæ, *c. si sententia in princ. & §. cum vero hoc tit. in 6.**

quia singulares ex populo personæ, casibus expressis à jure dumtaxat exceptis, non debent alicubi audire Divina, vel ecclesiastica recipere sacramenta, & singulares ex clero personæ non possunt ea alicubi ministrare, c. si sententia & ibi gl. in verb. alicubi & Canon. h. r. in 6. vel speciale, ut cum interdicitur universitas in populo inclusa, ut studium Bononiense, l. 1. §. 1. ff. quod civis que univers. & c. & ibi gl. & DD. & singulæ personæ de studio, sive sint clerici, sive laici, censentur interdictæ, aliud singulare, cum persona certa vel incerta interdicitur, & non differt à suspensione ab officio, Boich. in c. si celebrat n. 19. de cleric. excom. & c. ministr. 3. Locorum ¶ hominum simul, c. si sententia §. ceterum & ibi gl. in verb. interdicti h. r. in 6. Posita hac distinctione, ¶ claræ sunt infra scriptæ regulæ, interdicto loco, cives eiusdem qui culpabiles non existunt, dummodo & ipsi propter dominum vel rectorem puniendum in eis, non fuerint interdicti, possunt extra ipsum licite interesse divinis, c. si sententia §. ceterum hoc tit. in 6. Pan. in c. quod ten. 3. de penit. & remis. Interdicta ecclesia clerici non censentur interdicti, sed clerici interdictæ ecclesiæ ibi celebrare non possunt, alibi celebrare non prohibentur, c. si sententia h. r. in 6. & ibi Franc. & Can. Interdicta civitate & c. suburbia & continentia ædificia eo ipso intelliguntur interdicta, c. si civitas in princ. h. r. in 6. ne vilipendi valeat sententia interdicti. Ratione quoque simili si sit ecclesia interdicto supposita, nec in capella eius celebrari, nec in cæmeterio ipsius eidem ecclesiæ contiguo poterit sepeliri, d. c. si civitas in princ. h. r. in 6. Quando alicuius terræ populus interdicto nodatur, singulares ex eo personæ, ne sententia effectu careat, non debent alicubi, casibus expressis à jure dumtaxat exceptis audire divina, vel ecclesiasti-

ca recipere sacramenta, c. si sententia §. cum verò h. r. in 6. Per sententiam interdicti prolatam in clerum, non intelligitur interdictus populus, nec etiam è converso, unde uno interdicto ipsorum alius licite admittitur ad divina, c. si sententia hoc tit. in 6. Iure novissimo ¶ interdictum sive generaliter, si 80
ve specialiter, sive singulariter positum, duobus tantum casibus servatur notatis supra h. tit. §. excommunicationis vers. respectu. Casus in quibus interdictum profertur à jure recenset Cand. aur. par. 2. tit. de interd. à num. 5. usque ad n. 119.

Interdictum ¶ ponit omnis prælatus habens ordinariam, vel delegatam jurisdictionem, c. sanè el. 2. de off. deleg. c. dilectus de appell. Concilia provincialia, clem. 1. §. quod etiam h. r. ob contumaciam, vel delictum proprium, vel alienum, c. si sententia §. ceterum & ibi gl. in verb. interdicti h. r. in 6. c. non est vobis de spons. 1. qu. 4. in summa & ibi gl. fin. 24. qu. 3. in summa & ibi gl. Tempore generalis ¶ inter- 82
dicti ab homine vel à jure prælati in loca nulla divina officia vel sacramenta ecclesiastica sunt permissa celebrari vel ministrari, nisi in casibus à jure permisis, unde dicentia talia fore permissa, incumbit onus probandi. In edictis enim permissoriis certorum casuum, quod non reperitur expresse permissum, subiacet regulæ prohibitiæ, c. consulisti vers. & quod sanctorum 2. qu. 4. c. 1. de transact. clem. exivi §. porro vers. nam ubi aliquid de verb. signif. Permittitur ¶ autem ba- 83
ptisma, c. non est de sponsal. confirmatio, c. quoniam h. r. in 6. c. respons. h. r. in fine, matrimonium, sed non solennis matrimonii benedictio, c. Capellanus de feriis Franc. in c. alman. 3. h. r. in 6. & ex gratia sepultura clericis decedentibus, qui servaverunt interdictum in cæmeterio Ecclesiæ sine campanarum pulsatione, cessantibus solemnitatibus, omni-

omnibus cum silentio, c. quod in ea §. licet de
penit. & remiss. cæteris sepultura denegatur;
Anchar. in c. alma sub num. 5. vers. Item quero
h. ti in 6. pœnitentia infirmis, ac etiam sanis,
exceptis excommunicatis, qui tantum ad
eam in mortis articulo admittuntur, ac illis
etiam propter quorum culpam, dolum vel
fraudem lata est sententia interdicti, vel qui
ad perpetrandum delictum, cuius occasio-
ne ipsum interdictum est latum, præbue-
runt auxilium consilium vel favorem, nisi
de ipso delicto prius satisfecerint, vel de sa-
tisfaciendo idoneam dederint cautionem
vel in eius defectum juratoriam, quod cum
poterunt satisfaciunt, & ad satisfactionem
cui fieri debet præstandam dabunt auxi-
lium, quibus tunc non facienda est relaxa-
tio interdicti, sed solummodo injungenda
pœnitentia, c. alma mater §. quia verò & duo-
bus §§. seqq. hoc tit. in 6. Viaticum, sive sa-
cramentum Eucharistiæ morientibus tan-
tum in præsentia ibi astantium vel venien-
tium, Franc. in d. cap. alma in prin. numer. 4.
Confectio Chrismatismis in die Cœnæ Domi-
ni, c. quoniam hoc tit. in 6. missæ, & alia divi-
na officia sicut prius in ecclesiis & monaste-
riis sitis in locis interdictis celebrantur sub-
missa voce, januis clausis, excommunicatis
& interdictis exclusis, & campanis non
pulsatis, d. c. alma §. adjicimus, In festivitati-
bus Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes,
& assumptionis Virginis gloriosæ campanæ
pulsantur, & januis apertis, alta voce divina
officia celebrantur, excommunicatis exclu-
sis, & interdictis admissis, absque sacramen-
torum vel sepulturæ præstatione, sic tamen
quod illi propter quorum excessum huius-
modi interdictum est prolatum, altari nul-
latenus appropinquent, & revocantur pri-
vilegia ultra præscripta quibuscunque con-
cessa, d. c. alma §. in festivitatibus & §. fin. hoc

tit. in 6. Interdictum † Ecclesiarum non 84
est generale, quoad effectum generalis in-
terdicti, etiam si interdicerentur omnes Ec-
clesiæ Civitatis vel Provinciæ, nec tunc est
locus d. c. alma, quia tunc non potest in Ec-
clesiis celebrari etiam suppressa voce, gloss.
in d. c. alma §. adjicimus in verb. ecclesiis & ibi
Franc. num. 2. & Can. extra Ecclesias inter-
dicta etiam in illo loco celebrari potest alta
voce sub tentorio, vel in Ecclesia loci si quæ
esset non interdicta, nec tunc locus est de-
negationi sepulturæ hominibus illius loci,
præterquam in Ecclesiis & cæmeteriis in-
terdictis, c. si civitas in fine hoc tit. in 6. & a-
liorum sacramentorum & divinorum offi-
ciorum, Ioan. Andr. in c. presenti sub num. 1.
hoc tit. in 6. & ibi Can. & ibi pulchre Anchar.
Interdicto † quoque populo regni, Provin- 85
ciæ, civitatis, non est locus d. c. alma hoc
tit. in 6. sed possunt clerici januis apertis &
pulsatis campanis alta voce celebrare divi-
na, excommunicatis tamen & interdictis
exclusis, Ioan. Andr. in c. si sententia numer. 9.
hoc tit. in 6. singulares verò ex populo per-
sonæ, quas interdictas esse constat, cum di-
vinorum auditio & sacramentorum perce-
ptio populo ut universis non competat,
non debent, casibus in jure expressis dum-
taxat, exceptis, alicubi audire Divina, vel
Ecclesiastica recipere sacramenta, d. c. si sen-
tentia §. cum verò hoc tit. in 6. eoque respectu
generale dici potest, Anchar. in c. presenti sub
num. 2. vers. juxta prædicta hoc tit. in 6. quia
interdicto populo, † singulares ex populo 86
personæ ubique locorum sunt interdictæ, d.
c. si sententia §. fin. & ibi gloss. in verb. alicubi
& Can. Præterea generale interdictum di-
ci non potest si clerus civitatis interdicatur,
quia licet clerus civitatis, ubique locorum
fit interdictus, non propter hoc Ecclesiæ ci-
vitatatis censentur interdictæ, unde alii clerici

in illis licitè celebrant divina publicè, & populo administrant sacramenta, d. c. *si sententia* & *ibi gloss. in verb. clericum* & *ibi Can. hoc tit. in 6.* alias differentias inter interdictum generale loci, & speciale interdictum ponit Anchar. in c. *præsenti* num. 1, in fine hoc tit. in 6. quem vide.

87 Pœna † non servanti interdictum est suspensio ab officio, beneficio, & omni jurisdictione, c. *tanta de excess. prelat.* & *ibi gloss. in verb. inanes* & *Can.* Religiosi quicumque etiam exempti cuiuscunq; ordinis vel conditionis existant, violantes observantiam interdictorum auctoritate sedis Apostolicæ vel ab ordinariis positurum, cum cathedralem, vel matricem, vel parochialem loci Ecclesiam illa viderint, aut sciverint observare, excommunicationem hoc ipso incurrunt: idem observandum est in interdictis & cessationibus à divinis per provincialium consiliorum statuta, vel ipsorum auctoritate, & in cessationibus generalibus à divinis, quas aliquando Capitula, Collegia, vel Conventus læcularium aut regularium ecclesiarum sibi vendicant, *Clem. 1. hoc tit.* Domini temporales qui locis interdicto suppositis quemquam clericorum divina celebrare officia quomodolibet cogunt, nec non qui per campanarum pulsationem, aut voce præconica tunc ad illa audienda populum evocari faciunt, qui que præcipiunt suis subditis excommunicationis vel interdicti sententia publicè innodatis, ne de Ecclesiis, dum in ipsis missarum solemnia celebrantur, instantibus etiam celebrantibus exeant, ipsique excommunicati publicè, & interdicti, qui in ipsis Ecclesiis nominatim à celebrantibus, ut exeant moniti, remanere præsumpserint, excommunicationis sententia innodantur, à qua per se-

dem dumtaxat Apostolicam possunt absolvi, *Clem. 2. hoc tit.* celebrantes in loco interdicto incurrunt irregularitatè, c. *is qui §. fin. hoc tit. in 6. dixi supra de cleric. excom. minist. §. fin.*

88 Absolvit † ab interdicto juris, si conditor non reservavit sibi absolutionem dicecesanus, ab interdicto hominis ipse qui imposuit, vel eius superior, *Franc. in c. si civitas circa finem post Archid. hoc tit. in 6. per Canones supra allegatos in absolutione ab excommunicatione,* Absolutio, † sive relaxatio ad cautelam quoad interdicti sententias in civitates, castra, vel qualibet alia loca, sive terras aliquas generaliter promulgatas locum aliquatenus non habet, *cap. præsentis hoc tit. in 6.* quia potest ad tempus suspendi ab ordinario qui illud posuit, *gloss. mag. in cap. ad hac quoniam 27. de appellat. & ibi Can. cap. dilectus §. quia verò de appellat.* In singulariter lato in personam habet locum absolutio ad cautelam, *dict. cap. præsentis hoc tit. & ibi gloss. in verb. generaliter & Can.* quia specialiter interdicto omnia sacramenta denegantur ante absolutionem, & sic idem obtinet quod in excommunicato, *Ioan. Andr. in d. cap. præsentis in fine hoc tit. in 6. & ibi Can.* nec non in specialiter lato in certas Ecclesias aut certam Ecclesiam, *Ioan. Andr. in cap. præsentis sub numer. 1. & 2. hoc tit. in 6. Rot. decis. 9. hoc tit. in nov. ac etiam in promulgato in personas, ut populum, Collegium, Universitatem, Franc. in d. c. præsentis num. 5. Rot. decis. 18. hoc tit. in antiq.* præterea in promulgato generaliter in loca, ubi interdictum petitur ab initio relaxari per illum per cuius culpam est latum, quia tunc potest habere locum æquitas cum contingat de offi. deleg. quia talis potest cavere, de stando juri, ubi autem petitur relaxari

relaxari per alium quàm per illum propter quem est latum, tunc non habet locum d. c. cum contingat, quia injustè petitur cautio de stando juri & de satisfaciendo ab illo qui non fuit in culpa, nec est obligatus, & ideo non est mirum si in isto casu non fiat relaxatio ad cautelam. *Rot. decis. 19. hoc tit. in antiq. Gemin. in c. presenti num. 6. hoc tit. in 6. & ibi Can.*

- 90 Cessatio † à divinis non est censura Ecclesiastica, sed quid facti, *Pan. in c. dilectis numer. 18. & 20. de appellat.* & est suspensio organorum divinæ laudis in locum, vel in aliquam decreta Ecclesiam ex causa ardua injuriarum repellendarum ad tempus, vel donec satisfiat, *clement. 1. §. in cessationibus & ibi gloss. in verb. generalibus hoc titul. cap. non est de spons. sæpè enim ob factum civium Episcopus & Capitulum aut Capitula, vel Conventus secularium vel regularium Ecclesiarum cessant in Ecclesiis vel aliqua Ecclesia à divinis, & in aliis Ecclesiis non cessant, cap. irrefragabilis §. ceteris & ibi gloss. in verb. cessaverunt & Can. de offic. ordin. cap. dilectis & ibi Pan. numer. 18. & sequentib. de appell. d. clement. 1. §. in cessationibus hoc titul. c. si Canonici & c. quamvis de offic. ordin. in 6. duplex † est, generalis in loca, quæ indicta ab eo qui potest, habet quasi affectum interdicti, c. non est de spons.*
- 92 Alia specialis † est quæ fit in certa Ecclesia vel certis Ecclesiis, c. si Canonici c. quamvis de offic. ordin. in 6. generalis servanda est ab omnibus etiam religiosi exemptis sub pœna excommunicationis eo ipso incurrendæ, *clement. 1. §. quod etiam & §. sequent. hoc titul.* specialis observatur tantum in Ecclesiis in quibus indicitur, *gloss. in d. clement. 1. §. in cessationibus in verb. generalibus & ibi*
- 93 *Can.* Indicuntur † cessationes per statuta

Conciliorum provincialium, velerorum auctoritate per ministerium hominis, *clement. 1. §. quod etiam hoc titul.* vel ex mandato superiores mandantis Capitulo à divinis cessare, c. non est de spons. c. dilectis & ibi *Pan. numer. 18. & sequentib. de appell. c. irrefragabilis §. ceterum de offi. ord.* aut per illos de Capitulo, vel Conventu secularium, vel regularium propter offensam vel injuriam illis factam, *clement. 1. §. in cessationibus hoc titul. cap. qua sunt de his qua fiunt a maior. par. cap. & ibi gloss. & Can.* In prima specie servandus † est ordo processus per statuta provincialia præscriptus, d. *clement. 1. §. quod etiam Ioan. Andr. in cap. quamvis in gloss. super verb. Ecclesia de offic. ord. in 6.* In secunda & tertia specie servanda est forma processus præscripta in cap. si Canonici & c. quamvis de offic. ord. in 6. quia d. cap. quamvis nullum casum excipit, & in mandato superioris de cessando intelligitur excepta auctoritas Papæ, *Ioan. Andr. in d. c. quamvis in gloss. super verb. Ecclesia & ibi Anchar. in fine & Can. communiter.* requiritur 1. quod qui cessant hoc habeant de consuetudine, vel alio jure ut cessare possint, c. si Canonici de offic. ord. in 6. *clem. 1. §. in cessationibus h. t.* 2. Quod vocentur absentes ad tractandum de cessatione. 3. Quod tractent. 4. Quod de cessando deliberent, c. quamvis de offic. ord. in 6. 5. Quod sit manifesta offensa propter quam cessant. 6. Quod sit rationalis. 7. Quod ante cessationem instrumento publico vel patentibus litteris authentico sigillo munitis causam cessationis exprimant, 8. Illud instrumentum vel litteras tradant ei contra quem cessant, c. si Canonici de offic. ordin. in 6. 9. Quod requirant illum ut emendet competenter injuriam vel offensam, 10. Quod si non fecerit, tunc locum habet cessa-

cessatio, & post cessationem ex tunc intra unius mensis spatium utraque pars debet arripere iter ad sedem Apostolicam per se vel procuratores sufficienter instructos, ac continuatis diebus habet tempus arbitrium quo commodè possit ire, & conspectui Apostolico se præsentare pro definitione negotii, omnibus his non servatis, non debet servari cessatio, *d. c. quamvis & ibi gloss. in verb. mittendo & Canon. cessantesque à divinis omnia, quæ de quibuscunque proventibus illius Ecclesiæ in qua cessatum fuerit, perceperint cessationis tempore, restituunt, illa verò qua pro eodem tempore debentur eis, nullo modo percipiunt, sed ipsi Ecclesiæ cedunt, ac ei contra quem cessaverint de damnis & iniuriis satisfacere tenentur, si autem cessatio ritè & rectè facta fuerit, is qui cessationi causam dederat ad omne interesse Canonicis & Ecclesiæ ad certam quantitatem taxandam, & in divini cultus augmentum convertendam condemnatur, d. c. si Canonicis, præterea habet locum poena arbitraria summi Pontificis, d. c. quamvis.* Tempore ¶ cessationis generalis in loco, puta provincia, vel castro, à divinis, non licet in illis celebrare, sicut in generali interdicto servata forma c. alma hoc tit. in 6. sed permittitur baptismus & poenitentia; c. non est ibi nulla divina officia de spons. appellatio ¶ præcedens non annullat cessationem generalem aut specialem, quia consistant in facto, quæ autem consistunt in facto non suspenduntur per appellationem, sed opus est contrario facto, Pan. in c. dilectis num. 8. de appell. Cebraus ¶ in loco in quo est cessatio à divinis, sive generalis, sive specialis non fit irregularis, Pan. in c. dilectis num. 19. & seqq. de appell. Absolvunt à sententia ¶ cessationis

inductæ per statuta Conciliorum provincialium Episcopi, Zab. in clem. 1. §. quod etiam num. 5. hoc tit. cæterarum cessationum, nisi intra unius mensis spatium, superveniente concordia inter cessantes, & eum contra quem cessatur tollantur, cognitio & absolutio defertur ad sedem Apostolicam, d. c. quamvis §. si autem præmissis de off. ord. in 6.

Breviter subjungam in quibus conveniunt ¶ & differunt excommunicatio, suspensio ab officio, interdictum. Conveniunt 1. quia quælibet earum est censura ecclesiastica, c. querenti de verb. signif. 2. In scriptis ferri debet causa in eis expressa, c. 1. hoc tit. in 6. 3. Nullam earum suspendit appellatio subsecuta, c. is cui hoc tit. in 6. in fine & ibi Franc. in §. fin. limit. 3. mod. & quamlibet annullat præcedens appellatio, cap. ad hac quoniam 37. de appell. & ibi gloss. mag. & Can. cap. dilectis de appell. Anchar. in cap. licet num. 1. de sent. excomm. in 6. Item obtinet in suspensione à beneficio tantum, Ioan. Andr. post Archid. in c. is cui num. 5. hoc tit. 4. Quamlibet debet præcedere monitio, quia quælibet ab homine fertur ob contumaciam, c. reprehensibilis de appell. c. sacro hoc tit. Vbicunque jus fulminat excommunicationem, vel suspensionem propter delictum, tunc iudex potest delinquentem excommunicare vel suspendere sine alia admonitione, Pan. in d. c. reprehensibilis num. 5. & seq. & ibi Can. Mars. in l. de unoquoque num. 105. ff. de rejud. 5. Quælibet est nulla cum fertur sine canonica monitione ab excommunicatore contra participantes excommunicatis à se, c. statuumus c. statutum hoc tit. in 6. Impedit à divinis, c. pastoralis §. verum de appell. & ibi Can. 7. In absolute omnia & juratur de parendo mandatis absolventis & Eccle-

Ecclesiæ, c. venerabili c. ex tenore hoc tit. 8. Nulla earum contra receptos in filios speciales Papæ ab ordinario ferri potest, cap. 1. in princ. de verb. sign. in 6. 9. Quælibet à superiore est seruanda, quousque is qui protulit eum tollat, aut de consensu ejus tollatur, c. cum ab ecclesiarum de off. ord. 10. Constitutus in aliqua ipsarum celebrando incurrit irregularitatem, dixi supratit. de cleric. excomm. ministr. 11. Quælibet ipsarum ligat licet injusta, c. sententia c. si quis Episcopus 11. quest. 3. 12. Relaxatur ad cautelam, excepto interdicto generali prolato in loca, c. venerabili hoc tit. juncto c. presenti hoc tit. in 6. 13. Ad incursum cuiuslibet earum requiritur specialis intimatio, Innoc. in c. fin. sub numer. 3. de eo qui mitt. in possess. Rot. decis. 11. de dol. & cont. in nov. Mohed. decis. 7. numer. 1. ut lit. pend. 14. Nulla earum transit in rem iudicatam quantum ad effectum irtractabilem, quia possunt retrahari etiam post mille annos, sed quoad alios effectus transeunt in iudicatum, c. licet hoc tit. in 6. Pan. in c. ad reprimendam numer. 6. & seqq. de off. ord. 15. Non possunt justificari ex noviter deductis, quia non debet penderi à potestate partis convalidare sententiam censurarum nullam, Innoc. in c. prudentiam numer. 6. de off. deleg. Rot. divers. decis. 221. numer. 5. part. 2. Casar. decis. 2. numer. 7. de re jud. dicit in Rota aliquando fuisse justificatas, aliquando non fuisse justificatas Caputaq. decis. 129. par. 3. sed possunt primæ probationes convalidari, Casar. decis. 20. numer. 11. de probat. Bald. in c. 1. de fid. instrum. in princ. Decis in Authen. si quis in aliquem princ. & numer. 3. de edend. l. si donata §. fin. ff. de donat. inter vir. & uxor. 16. Sententiæ censurarum sunt sui natura indiduar, ideo latæ ad instantiam Alexandri

Summa in Decretal.

& Antonii, si non adsit mandatum Antonii, non subsistunt respectu Alexandri, neque Antonii, nisi forent duæ diversæ pensiones debiræ, quia tunc dicuntur duæ diversæ sententiæ, Casar. decis. 2. numer. 7. & 8. hoc tit. Galles. ad form. oblig. Cam. par. ult. num. 36. Felin. in c. cum inter sub numer. 5. & seqq. & num. 10. & ibi Can. de re jud. Differunt t̄ verò quia excommunicatio & suspensio¹⁰⁰ feruntur propriè contra personas singulares, c. Romana §. in universitatum hoc tit. in 6. quod si universitas vel collegium de facto excommunicetur, valet sententia, & omnes de universitate censentur excommunicati, quantum ad Ecclesiam militantem, & illi qui erunt postea surrogati debent se tenere pro excommunicatis & petere relaxationem à dicta excommunicatione, gloss. in fine positionis casus in c. Romana & in c. §. universitatem in verb. penitus hoc tit. in 6. c. sicut el. 7. & ibi gloss. in verb. adulterata. Interdictum verò fertur contra loca, universitates & collegia, c. si sententia c. si civitas hoc tit. in 6. Secundo cum suspensio & interdicto communicari potest in omnibus, exceptis sacramentis certis & divinis officiis, non autem cum excommunicato, ex supra dictis hoc tit. Tertio suspensio & interdictum posita ad tempus certum determinatum expirant transacto tempore, si vero posita sint donec fuerit satisfactum, sufficit declaratoria Judicis super satisfactione sine absolute, c. non est & ibi gloss. in verb. donec ibi fuerint de spons. c. 1. & ibi gloss. in verb. per mensem & ibi Can. hoc tit. in 6. clem. 1. in verb. donec de Deum. c. presenti & ibi gloss. in verb. quousque & Can. de off. ord. in 6. sed in excommunicatione necessaria est absolutio, etiam post certum tempus & satisfactionem, c. cum defideres c. à nobis el. 2. c. sacris hoc tit. Quarto effectus

Mm

effectus

effectus excommunicationis latae suspendi non potest, sed effectus aliarum potest suspendi, *c. ad hanc quoniam & ibi post gloss. in verb. interdictum in fine Can. de appell.* Ratio diversitatis est, quia non potest quis eodem tempore esse in Ecclesia & extra Ecclesiam. Quinto Episcopi non incurrunt aliquam sententiam suspensionis ab officio vel beneficio, *Anchar. in c. si compromissarius in 6. not. de elect. in 6. post gloss. in verb. de iure, aut interdicti prolatam ab homine vel à jure nisi specificè exprimatur, c. quia periculosum hoc tit. in 6. c. si compromissarius §. huiusmodi quoque de elect. in 6. quod privilegium non habent quantum ad excommunicationem Franc. in c. 1. §. superior ubi has æquiparationes & differentias cumulat hoc tit. in 6. num. 4. & 5. Pan. in c. ad hanc. 37. sub num. 3. de appell.* Sexto laici & clerici excommunicantur, *c. 1. §. decernimus hoc tit. in 6. & interdicuntur, c. si sententia hoc tit. in 6. suspenduntur ab officio soli clerici, c. 2. & c. latroes de cleric. c. erect. om. ministr. c. 1. §. caveant hoc tit. in 6.*

Pauca dicenda restant de irregularitate, ¹⁰¹ † quæ est impedimentum canonicum, seu nota ex facto seu defectu proveniens, qua quis prohibetur ad Ecclesiasticos ordines promoveri, vel in eis ministrare, *c. at si clerici & ibi gloss. in verb. dispensare, vers. si vero Episcopus & ibi Can. de jud. c. 1. & ibi gloss. in verb. Sedis Apostolica de fil. presbyt. in 6. non incurritur † nisi in casibus à jure expressis, c. is qui hoc tit. in 6. provenit ex defectu natalium, tot. tit. de fil. presbyt. ord. vel non. ex defectu sacramenti, tot. tit. de bigam. non ordin. ex delicto proprio, c. 1. 81. distinct. c. at si clerici §. de adulteris de jud. & ibi gloss. & DD. simonia reali ac etiam conventionali, ex constitutione Pii V. in Bullario antiquo 87. quia utraque privat obtentis, & inhabilitat ad futura be-*

neficia, *Paris. de confid. quest. 61. Masol. de irregul. lib. 5. cap. 45. sub num. 5. Garc. de benef. par. 8. c. 1. num. 64. & seqq. in utramque partem. ex delicto alieno, puta dedit aliquis amicus tuus pecuniam te ignorante Episcopo, ut tibi conferat præbendam, Archidiacono ut te præsentaret ad ordines, c. 1. & 6. fin. 1. quest. 5. ex merito, ut iudex iuste decapitans, c. 1. § 1. distinct. & ibi gloss. in verb. sacerdotium. ducens meretricem quæ se vult corrigere, c. inter opera de spons. c. maritum 33. dist. Is qui repellendo injuriam à socio aliquem mutilavit vel occidit, clem. unica & ibi gloss. pen. de homicid. c. inferenda 23. q. 3. ex defectu † membrorum, tit. de corp. vitiat. ord. ¹⁰² vel non. ex homicidio & mutilatione, tit. de homicid. vol. contemptu claviû violando excommunicationem, suspensionem, ab officio, vel interdictum, tit. de cleric. excom. ministr. ex obtentione plurium beneficiorum cum cura, vel plurium personarum, dignitatum etiam sine cura, c. de multa præben. extravag. execrabilis de præben. infamia, tam facti quam juris, *Garc. de benef. par. 7. cap. 8. num. 44. & seqq. spec. de dispens. §. juxta 4. num. 18. & ex aliis causis quas longum foret enumerare cumulat per specul. tit. de dispens. §. 4. juxta propositionis ordinem, latissimè per Marian. Socin. in c. ad audientiam num. 12. & num. 134. & per rotum de homicid.**

Non multiplicatur † irregularitas ex multiplicatis transgressionibus sive peccatis, secus est in censuris quæ multiplicantur multiplicatis transgressionibus seu peccatis, quia irregularitas est quædam inhabilitas per modum habitus permanentis, censura autem est quædam pœna per modum transcurrentis, cum sit de se absolubilis, *Garc. de benef. par. 8. cap. 3. num. 80. & 87. & seqq. Sylvest.*

in verb. irregularitas in 26. quest. vers. & hac
 105 ratione putat. Idem quando ¶ unus ex pluri-
 bus causis seu criminibus in plures incide-
 rit irregularitates, sufficit una dispensatio,
 & non requiruntur plures, Marian. Socin. in c.
 ad audientiam num. 416. & seqq. de homicid. &
 ibi Can. dicens ponderanda esse verba dispensa-
 tionis. Excommunicatus autem ob dupli-
 cem causam & absolutus ab excommuni-
 catione non habetur absolutus quoad aliam,
 c. cum pro causa de sent. excomm. & ibi Can.
 Bald. in l. pupillo §. si in pluribus sub num. 1. de
 106 nov. oper. nunc. In dubio ¶ nec magister, nec
 iudex debet aliquem iudicare irregularem,
 c. pona de penit. dist. 1. l. interpretatione ff. de
 107 penis & l. si praeses ff. eodem. In dubio ¶ autem
 unusquisque debet se irregularem reputa-
 re, c. ad audientiam §. quia verò & ibi Io. And.
 tradit num. 5. dictas duas regulas de homicid. c.
 108 Mattheus de simon. effectus ¶ ejus est quod
 obstat promotioni, interdum etiam dejicit
 promotum, c. 1. §. fin. & cc. seqq. 81. distinct. c.
 fin. de temp. ord. & ibi gloss. & DD. aliquan-
 do inducit depositionem & degradatio-
 nem, gloss. in summa 15. quest. 8. & ibi Can.
 inhabilitat ad beneficium de novo acqui-
 rendum, nec non ad pensionem, Navarr.
 cons. 63. num. 5. de simon. & cons. 44. num. 3.
 de homicid. Paris. de resign. lib. 4. quest. 3. num.
 32. & 37. Garc. de benef. par. 7. cap. 11. in princ.
 sed non adimit prius obtenta. Milu in repert.
 vers. irregularis, ut homicid. Achill. decis. 2. num.
 3. de simon. Felin. in c. 2. num. 4. Garc. de benef.
 109 par. 11. cap. 10. num. 47. In dubio ¶ ut quis
 cesser à divinis, debet iudicari irregularis,
 Panorm. in c. significasti el. 2. num. 4. de homi-
 110 cid. Omnis ille qui proprio ¶ facto alium
 reddit irregularem, ipse quoque irregularis
 efficitur, ut verbi gratia, qui alii oculos e-
 mit, manum abscindit, aut quovis alio mo-

do mutilat, Cand. aureum de irregul. num. 35.
 in 21. not. Sylvest. in ver. homicidium 3. §. 3.
 vers. tertium in fine Angel. in ver. homicidium
 5. §. 5. Bell. in c. Thomas num. 5. de corp. vitiat.
 ord. ut in quo quis deliquit in eo puniatur.
 Tollitur ¶ baptismo omnis irregularitas et-
 111 iam ex homicidio contracta, praterquam
 ea quae contracta est ex defectu sacramenti,
 ut bigamia, Panorm. in c. gaudemus num. 16. de
 divort. non tollitur penitentia ¶ quae est
 112 praebula ad dispensationem, c. at si clerici
 §. de adulteriis de jud. c. fin. de temp. ord. ne-
 que monachatu, c. non liceat 19. quest. 3. & ibi
 gloss. fin. de Apost. nisi in casibus à jure ex-
 pressis, Panorm. in c. sine de Apost. Secundo
 tollitur ¶ dispensatione Papae, qui in omni
 113 irregularitate potest dispensare, cum omnis
 irregularitas sit de jure positivo, Innoc. in c.
 nisi num. 8. de renunciat. Tertio dispensatio-
 ne Episcopi, qui potest dispensare super om-
 nibus, irregularitatibus & suspensionibus
 ex delicto occulto provenientius, excepta
 ea quae oritur ex homicidio voluntario, &
 exceptis aliis deductis ad forum contentio-
 sum, c. liceat sess. 24. Praterea Episcopus
 ¶ dispensat super irregularitate proveniente
 114 delicto alieno notorio, c. de simoniacè c.
 de regularibus in fine de simon. ea quoque
 quae provenit ex delicto proprio notorio, ut
 adulterio & minoribus criminibus, non au-
 tē majore criminibus, c. at si clerici §. de
 adulteriis, & ibi gloss. in ver. dispensare de
 jud. ac etiam ea quae provenit ex defectu
 natalium ad minores ordines &
 beneficia, c. veniens c.
 fin. de presbyt.

Titulus XL.

De verborum significatione.

SVMMARIA.

1. VERBORVM proprietates semper est attendenda, nec ab ea receditur.
2. Nisi aliter constet de mente disponentium, quam allegans tenetur probare.
3. VERBA ambigua interpretanda sunt in contractibus contra fundantem se in verbis, aut contra eum qui potuit legem apertius dicere, aut ex duobus sensibus sumitur ille, qui aequalitatem servat inter contrahentes.
4. In ultimis voluntatibus arbitrio iudicis sunt exponenda.
5. VERBUM unum & idem quando ad plura diversa refertur tunc variari debet in sua significatione, prout natura eorum ad quae refertur suadet.
6. VERBUM quod potest referri ad plures actus, tunc refertur ad primum actum, quando primus actus consumit effectum secundum intentionem loquentis, alias intelligitur etiam de ulteriori actu.

SÆPE in canonibus aliisque dispositionibus dubitatur de significatione verborum, ideo compilator in fine operis annectit hanc rubricam, semper verborum proprietates est attendenda, & ab ea non receditur. *l. non aliter ff. de leg. 3. l. labeo §. id subere ff. de sup. leg.* etiam in materia in qua fit stricta interpretatio ac alteri præjudiciali, *l. cum lege & ibi Franc. Aretin. sub numer. 1. ff. de testam. Rot. divers. decis. 75. par. 2. numer. 40.* standumque est verbo in dispositione expresso etiam quod adessent aliqua coniectura, & præsumptiones, nam cum in verbis nulla est ambiguitas, non debet admitti quæstio voluntatis, *l. si alii in fine ff. de usufruct. leg. l. fin. C. de respig. oblig. poss. l. ille aut ille & ibi gloss. fin. allegat. Concord. de leg. 3. nisi aliter constet de mente disponentium, l. non aliter & ibi gloss. in verb. restatorem ff. de leg. 3.* quam allegans tenetur probare, ex quo habet regulam juris contra se, *Franc. in rubric. de reg. jur. in 6. num. 5. Taf. in l. cetera in 3. not. ff. de leg. primo Dec. in l. 1. num. 8. ff. de reg. jur.* videlicet quod ratione juris communis de actu loquentis, *l. si duo ff. de acquir. hered. l. heredes mei §. cum ita ff. ad Trebell. aut ratione actus de quo agitur, l. si uno ff. locati l. insulam ff. de præscript. verb. l. miles ad sororem ff. de legat. 2. aut ratione exclusionis delicti, c. cum tu de testibus l. 2. §. creditum ff. si cert. petatur. vel ratione causæ, Innoc. in cap. Sedes numer. 4. de rescript. vel subiectæ materiæ improprietur, alterentur, restringantur, *l. cum pater §. donationis ff. de leg. l. quero §. 1. ff. locat. Tiraquell. in l. si unquam in verb. revertatur numer. 38.* aut interpretanda sint secundum naturam rei cui deserviunt, c. intelligentia hoc tit. *l. Proculus ff. de usufruct. l. si quis domum §. 1. ff. de locat. l. debitor §. fin. ff. ad Trebell.* quia non debet attendi natura unius dictionis, sed mens disponentium, causa finalis, & effectus ipsius dispositionis, *l. unic. in fine C. ut action. ab hered. & cont. hered. incip. l. de societate in fine C. pro socio.* Quando verba sunt ambigua, fit interpretatio in contractibus contra fundantem se in verbis, *l. veteribus ff. de pact. aut contra eum qui potuit legem apertius dicere, cap. contra eum de reg. jur. in 6.* aut ex duobus sensibus sumitur ille, qui aequalitatem servat inter*

tione expresso etiam quod adessent aliqua coniectura, & præsumptiones, nam cum in verbis nulla est ambiguitas, non debet admitti quæstio voluntatis, *l. si alii in fine ff. de usufruct. leg. l. fin. C. de respig. oblig. poss. l. ille aut ille & ibi gloss. fin. allegat. Concord. de leg. 3. nisi aliter constet de mente disponentium, l. non aliter & ibi gloss. in verb. restatorem ff. de leg. 3.* quam allegans tenetur probare, ex quo habet regulam juris contra se, *Franc. in rubric. de reg. jur. in 6. num. 5. Taf. in l. cetera in 3. not. ff. de leg. primo Dec. in l. 1. num. 8. ff. de reg. jur.* videlicet quod ratione juris communis de actu loquentis, *l. si duo ff. de acquir. hered. l. heredes mei §. cum ita ff. ad Trebell. aut ratione actus de quo agitur, l. si uno ff. locati l. insulam ff. de præscript. verb. l. miles ad sororem ff. de legat. 2. aut ratione exclusionis delicti, c. cum tu de testibus l. 2. §. creditum ff. si cert. petatur. vel ratione causæ, Innoc. in cap. Sedes numer. 4. de rescript. vel subiectæ materiæ improprietur, alterentur, restringantur, *l. cum pater §. donationis ff. de leg. l. quero §. 1. ff. locat. Tiraquell. in l. si unquam in verb. revertatur numer. 38.* aut interpretanda sint secundum naturam rei cui deserviunt, c. intelligentia hoc tit. *l. Proculus ff. de usufruct. l. si quis domum §. 1. ff. de locat. l. debitor §. fin. ff. ad Trebell.* quia non debet attendi natura unius dictionis, sed mens disponentium, causa finalis, & effectus ipsius dispositionis, *l. unic. in fine C. ut action. ab hered. & cont. hered. incip. l. de societate in fine C. pro socio.* Quando verba sunt ambigua, fit interpretatio in contractibus contra fundantem se in verbis, *l. veteribus ff. de pact. aut contra eum qui potuit legem apertius dicere, cap. contra eum de reg. jur. in 6.* aut ex duobus sensibus sumitur ille, qui aequalitatem servat inter*

inter contrahentes, d. l. si id quod ff. de re-
 scind. vend. l. penult. in fine C. comm. divid.
 In ultimis ¶ voluntatibus arbitrio iudicis
 sunt exponenda, prout ratio subiectæ ma-
 teriæ suadet, l. eas causas & ibi gloss. in ver-
 eas vero Bart. DD. ff. de cond. & demonst. l.
 gallus §. quæsitum ff. de lib. & posthum. & ibi
 5 DD. Si unum ¶ & idem verbum ad plura
 diversa referatur, tunc variari debet in sua
 significatione, prout natura eorum ad quæ
 refertur suadet, l. si ita scriptum fuerit cum
 Titius ff. de man. testam. l. servus post decem ff.
 de ann. leg. pater severinam §. conditionem ver-
 ba ff. de cond. & demonstr. l. 2. ff. de offi. procons.
 & leg. & ibi gloss. super verb. manumitto alle-
 gat. concord. ac verbum positum inter duas
 orationes æqualiter utraq; determinat,
 Bart. in l. prator §. erit que differentia ff. vi bon.
 rapt. Bart. in l. seia §. Caio ff. de fund. instrum.
 Præterea verbum ¶ quod potest referri
 ad plures actus, tunc refertur ad primum
 actum quando primus actus consumit ef-
 fectum secundum intentionem loquen-
 tis, quando vero primus actus consu-
 mit effectum secundum intentionem lo-
 quentis intelligitur etiam de ulteriori a-
 ctu. Bald. in l. mutus C. de procur. Mohed.
 decis. 20. in fine de renunc. Mohed. decis. 7. de
 appell.

Titulus XLI.

De regulis juris.

SUMMARIA.

1 REGVLAM qui habet pro se, liberatur ab
 onere probandi quod transfertur in ad-
 versarium.

- 2 Nisi regula implicitam habeat qualitatem
 quia tunc probanda est illa qualitas.
 3 Pronunciandum est pro eo qui habet regula-
 lam pro se.
 4 REGVLARES leges & communes igno-
 rare est lata culpa, sed non ignorare leges
 singulares & exorbitantes.
 5 DICATIONES semper, plerumque posita in
 lege vel canone denotant actuum regula-
 ritatem.
 6 DICATIONES interdum, aliquando, & si-
 miles denotant illud esse casuale & regu-
 lam esse in contrarium.

VLTIMO loco subjicit regulas gene-
 rales, quarum varius est effectus, pri-
 mus est quod is ¶ qui habet regulam pro se
 liberatur ab onere probandi, quod trans-
 fertur in adversarium, gloss. in rubric. de reg.
 jur. in 6. circa fin. & ibi Dyn. & Franc. Sali-
 cet. in l. si fundum in fine C. qui pot. in pign. ha-
 beat. nisi ¶ regula implicitam habeat quali-
 tatem, quia tunc probanda est illa qualitas,
 Rota in pulchro casu dec. 210. par. 2. diu. plures
 citans arg. l. pater filium in princ. ff. de leg. 3.
 Bart. in l. non solum §. sed ut probavi ff. de nov.
 oper. nunc. Secundus est quod ¶ pronun-
 3 ciandum est pro illo qui habet regulam pro
 se, nisi adversarius doceat aperte per casum
 legis illud de quo est quæstio, esse speciali-
 ter exceptum, Bald. in c. 1. sub num. 5. de a-
 lien. jud. mur. caus. fact. Rot. divers. decis. 582.
 par. 1. Tertius quod ignorare leges ¶ regu-
 4 lares & communes est lata culpa, sed non
 ignorare leges singulares & exorbitantes, l.
 quod re & ibi gloss. fin. ff. si cert. pernotant DD.
 post Bart. in l. quod Nerua num. 16. ff. de de-
 pos. idem regulæ sunt memoriæ commen-
 dandæ in quas pulchrum commentarium
 scripsit Dynus Muxellanus. Dictiones ¶ 5,
 M.m. 3. plerum.

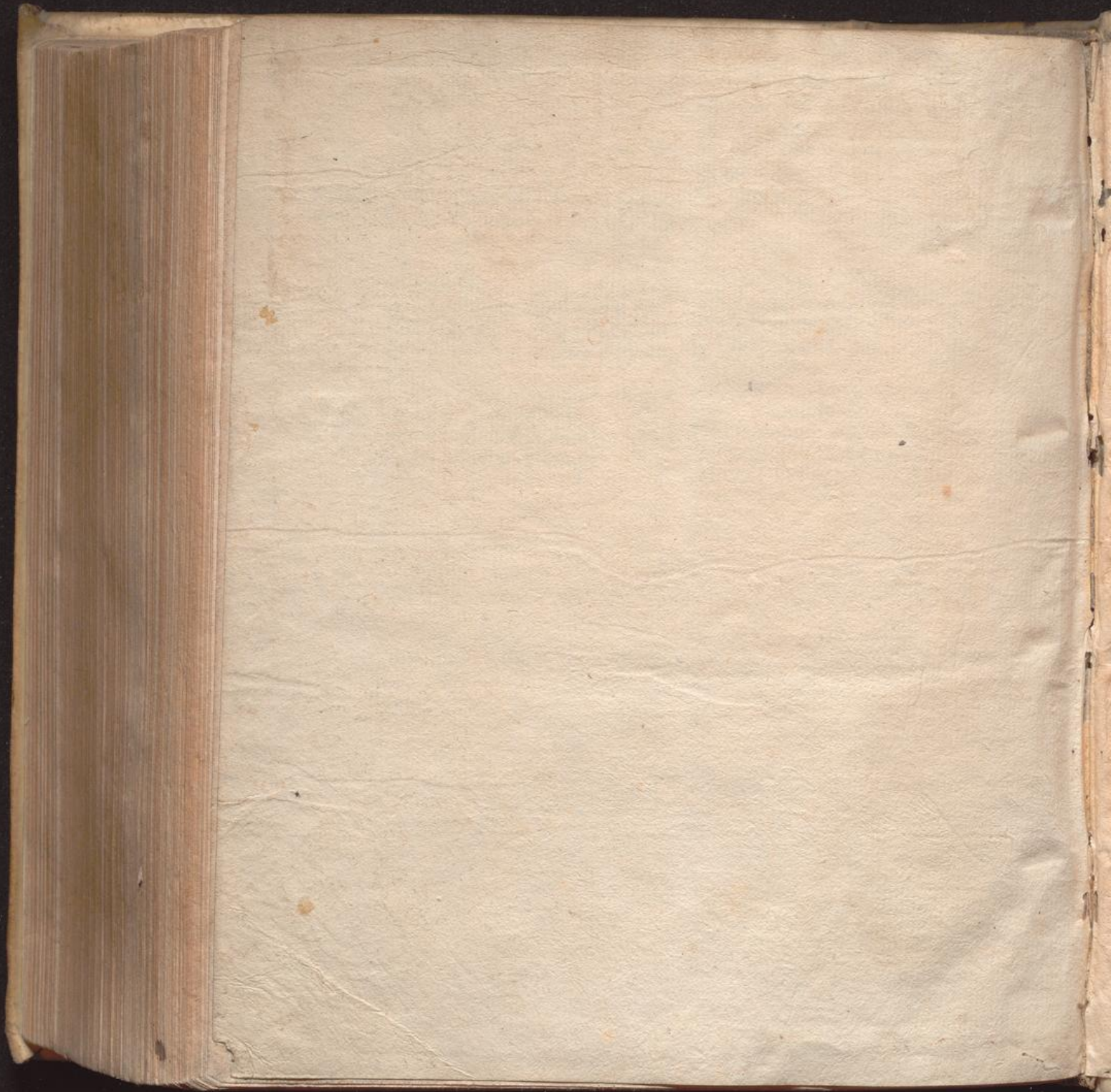
plerumque & semper positæ in lege vel canone denotant actuum regularitatem, l. 1. in fine princ. ff. & tut. & rat. distrab. & ibi Bart. l. fin. C. de usufruct. & ibi Salicet. l. semper in stipulationib. ff. de reg. jur. l. semper in coniunctionib. ff. de ritu nupt. Dictiones, † interdum, aliquando, & similes, denotant illud esse casuale & regulam esse in contrarium, gloss. in l. legitima ff. de pact. interdum ff. de cond. jud. Bart. in l. nec ei §. eo-

rum in princ. ff. de adopt. Ex his habet benevolelector, Deo duce & ad eius honorem & gloriam expeditam præsentem enarrationem in decretales, quam peto placide ac benigno vultu digneris suscipere, meos minutæ scientiæ labores non aspernando, quod si sensero ad alia promprior reddar & alacrior.

FINIS LIB. QVINTI ET VLTIMI.

Honory vñ. t. x. d.

Summa

JURIS CANON.

Th

4750